PROLETARCI VSEH DEŽEL, ZDRUŽITE SE!

DELO

GLASILO SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA SLOVENIJE

LJUBLJANA, SOBOTA, 29. DECEMBRA 1979
LETO XXI • ŠT. 303 • CENA 6 DINARJEV

»DELO« IZHAJA OD 1. MAJA 1959 PO ZDRUŽITVI »LJUDSKE PRAVICE«, KI JO JE 5. OKTOBRA 1934 USTANOVILA KOMUNISTIČNA PARTIJA V SLOVENIJI, IN »SLOVENSKEGA POROČEVALCA«, KI GA JE LETA 1941 USTANOVILA OSVOBODILNA FRONTA SLOVENSKEGA NARODA

GLAVNI UREDNIK JAK KOPRIVC
ODGOVORNI UREDNIK BORIS DOLNIČAR

Danes novoletna priloga Dela

Krmilo vzel Karmal H. Amina usmrtili

Nov revolucionarni svet vodi Babrak Karmal – Moralna in vojaška pomoč SZ – »Islamska fronta« ne priznava nove vlade – Streljanje v Kabulu

KABUL, 28. decembra (Tanjug, AFP, Reuter) – Radijska postaja Kabul, katere oddajo so prestregli v Londonu, je sporočila, da je včeraj zrušenega predsednika afganistanskega revolucionarnega sveta Amina ustrelili »zaradi zločinov proti afganistanskemu narodu«.

Ista radijska postaja je sporočila, da je bil sestavljen nov revolucionarni svet, ki ga vodi Babrak Karmal (ima dobre zveze s plemenskimi poglavarji), ki je predsednik revolucionarnega sveta in generalni sekretar Ljudske demokratične stranke Afganistana. Agencija Tass je navedla še naslednje člane novega revolucionarnega sveta: Asadola Saruari (podpredsednik revolucionarnega sveta), general Kadir ul Aga, podpolkovnik Mohamed Aslam Vatanjar (Tarakijev obrambni in notranji minister; po umoru Tarakija je pobegnil) Mur Ahmad Nuro in sultan Ali Keštmand. Ostali člani revolucionarnega sveta bodo imenovani naknadno, poroča agencija Tass.

Radijska postaja Moskva pa je v jutranji oddaji sporočila, da je nova oblast v Kabulu zahtevala od ZSSR »moralno, materialno in vojaško pomoč« in da je bila ta pomoč takoj odobrena, ustrezno sovjetsko-afganistanskemu sporazumu o prijateljstvu in sodelovanju, sklenjenem 5. decembra lani. Ni pa bilo sporočeno, kdaj je afganistanska vlada zahtevala to pomoč.

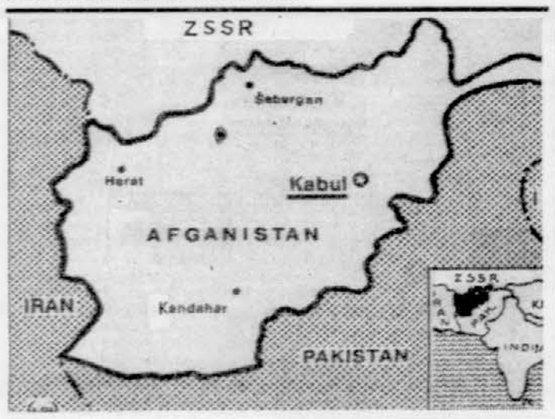
● Reuter poroča iz Ravalpindija (Pakistan), da je novi afganistanski predsednik Babrak Karmal izjavil, da »se bo njegova vlada po političnih kanalih prizadevala najti rešitev za vojaške probleme« (islamski upor proti centralni vladi v Kabulu). Reke! je tudi, da se bo njegova vlada pogajala z islamskimi uporniki. Ista agencija javlja, da je bilo ponoči v Kabulu slišati sporadično streljanje.

Predstavnik »Islamske fronte« (ena od islamskih organizacij, ki vodi gverilski boj proti kabulski vladi od aprila lani, ko je Taraki zrušil režim predsednika Mangala Huseina Dauda), pa je v Peševaru (Pakistan) izjavil, da »Islamska fronta ne priznava nove oblasti v Kabulu, kot ni priznavala prejšnje oblasti Tarakija in njegovega naslednika Amina«.

Tanjug poroča iz New Delhija, da je letališče v Kabulu zaprto za civilni promet, v mestu pa je uvedena policijska ura.

Iz Washingtona pa poročajo, da je predstavnik State Departmenta sporočil, da je veleposlanik ZDA v Moskvi Thomas Watson danes obiskal namestnika zunanjega ministra ZSSR Malceva in mu izrazil »zaskrbljenost ameriške vlade zaradi krepitve sovjetske vojaške navzočnosti v Afganistanu in v soseščini te dežele«.

O ameriških in sovjetskih reakcijah ob afganistanskih dogodkih poročata naša dopisnika na 3. strani.

Gadafi sprejel Palestince

Palestinska delegacije je prišla izgladit nesoglasja med Libijo in PLO

TUNIS, 28. decembra (AFP) – Voditelj libijske revolucije polkovnik Moamer el Gadafi je včeraj v Tripoliju sprejel delegacijo palestinskih voditeljev, ki so prispeli v Tripoli, da bi izgladili nesoglasja, do katerih je prišlo med libijsko džamahihirijo in palestinsko osvobodilno organizacijo (PLO).

Kot poroča libijski radio, katerega oddajo so ujeli v Tunisu, so v delegaciji generalni sekretar ljudske fronte za osvoboditev Palestine (FPLP) George Habaš, generalni sekretar generalnega poveljstva FPLP Ahmed Džibril, generalni sekretar demokratične fronte za osvoboditev Palestine Najef Havatmeh in drugi.

Pokrovitelj festivala otroka

Predsednik Tito je prevzel stalno pokroviteljstvo šibeniške prireditve

ŠIBENIK, 28. decembra (Tanjug) – Predsednik republike Josip Broz Tito je prevzel pokroviteljstvo nad jubilejnim 20. jugoslovanskim festivalom otroka v Šibeniku, ki bo od 21. junija do 5. julija 1980.

Kot so danes obvestili jugoslovanski festival otroka v Šibeniku, je tovariš Tito sklenil, da bo odslej stalni pokrovitelj te pomembne prireditve, posvečene pospeševanju otrokove ustvarjalnosti in umetnosti za otroke.

V Šibeniku, zlasti pa v centru za kulturo kot organizatorju festivala otroka, so z veliko vzradoščenostjo sprejeli novico, da je predsednik Tito prevzel stalno pokroviteljstvo nad to prireditvijo.

Kurdi vzeli za talce islamske gardiste

Carter v stikih z voditelji SZ in Kitajske v pripravah na sklic varnostnega sveta – Veleposlanik SZ pri Homeiniju – Godbzadeh med študenti

WASHINGTON, TEHERAN, 28. decembra (Tanjug, AFP) – Predsednik Carter se je osebno angažiral v posvetovanjih, ki zadevajo zasedanje varsnostnega sveta. Veleposlanik ZSSR Vinogradov je obiskal Homeinija. Kurdi vzeli za talce deset »islamskih gardistov«.

Ameriška radijska in televizijska mreža poroča, da se je predsednik Carter v osebnih stikih s šefi ZSSR, Kitajske in nekaterih drugih držav angažiral v pripravah za sklicanje varnostnega sveta, ki naj bi sklepal o gospodarskih sankcijah proti Iranu. Carter bo zahteval sklicanje varnostnega sveta pred Novim letom. Radio in televizija nista poročala, če je Carter že vzpostavil osebni stik s sovjetskimi in kitajskimi voditelji.

Ameriški talci niso edini talci v Iranu. Teheranski časopis »Etelaat« poroča, da so Kurdi vzeli za talce deset »islamskih gardistov«. Štab »revolucionarne garde« v Teheranu je zagrozil, da bo »odločno reagiral«, če Kurdi talcev takoj ne izpuste. Ni znano, kakšne pogoje so postavili Kurdi, da bi izpustili talce.

Kaže, da so iranske oblasti po nekaj dneh znova zaostrile problem talcev, čeprav je bilo napovedano, da bodo v kratkem izpustili tri talce. Zunanji minister Gotbzadeh je v četrtek ponoči, po končani seji revolucionarnega sveta izjavil, da bodo »ameriški talci zagotovo postavljeni pred sodišče, če bodo ZDA nadaljevale s pritiskom na varnostni svet, naj sprejme gospodarske sankcije proti Iranu«.

V tej zvezi je zunanji minister dejal, da so v ZDA napačno presodili »geste dobre volje«, ki jih je pokazal Iran, in da so te geste oceneli kot znamenje slabosti. Za »geste dobre volje« je navedel dvoje: dejstvo, da so iranske oblasti omogočile duhovnikom, da so se sestali s talci, in okoliščino, da so v Teheranu v zadnjem času dajali prednost mednarodni poroti, ki bi proučila ameriško politiko v Iranu, in ne procesu proti talcem.

Gotbzadeh se je v četrtek sestal s študenti, ni pa povedal, o čem se je z njimi pogovarjal. Revolucionarni svet ga je pooblastil, da vzdržuje usklajevalne stike med študenti in oblastmi, potem ko so študenti na podlagi v ambasadi zaplenjenih dokumentov obtožili nekaj vidnih osebnosti, da so imele stik s CIA. Med temi »obtoženci« je bil tudi bivši premier in sedanji član revolucionarnega sveta Bazargan.

Po Ankari je tudi London sklenil odpoklicati domov vse diplomate, ki v Teheranu niso »nujno potrebni«. Švedski veleposlanik pa je bil poklican »na posvetovanje«.

V četrtek so »revolucionarni gardisti« ostro grajali atentate proti tujim diplomatskim predstavništvom. Po njihovih besedah so te »agresije« maslo »ameriških agentov«, ki bi radi diplomatsko izolirali Iran in ga prikazali v svetovni javnosti kot »deželo kaosa«.

AMERIŠKI DUHOVNIKI PRI MOLITVI NA TEHERANSKI UNIVERZI – Pet ameriških duhovnikov, ki so neuradno prišli v Iran, da bi se pogovarjali s talci, (tega jim niso dovolili), se je udeležilo petkovega molitvenega srečanja na teheranski univerzi. (Telefoto: UPI)

Voščilo Slovenije predsedniku Titu ob novem letu

Dragi tovariš Tito!

V imenu delovnih ljudi in občanov Socialistične republike Slovenije in v svojem imenu Ti voščimo srečno novo leto, s prisrčnimi željami, da bi se naša socialistična samoupravna skupnost s Teboj na čelu tudi v letu 1980 tako uspešno razvijala in napredovala v dobrobit vseh naših narodov in narodnosti.

Tako kot že desetletja, odkar vodiš našo državo in zvezo komunistov, je bilo tudi minulo leto polno Tvojih osebnih naporov in spodbud za uveljavljanje samoupravnih pravic delovnega človeka, za vsestranski napredek naše socialistične Jugoslavije, za utrditev miru in priznavanje suverenih pravic vsakega naroda v svetu. Med srečanji v številnih krajih in tovarnah po vsej naši domovini si neposredno spoznaval delovne uspehe in hotenja pa tudi težave naših delovnih ljudi ter jih spodbujal k pogumnemu izvrševanju nalog, ki jih terja graditev samoupravne socialistične družbe. Prav Tvoji razgovori s številnimi državniki iz celega sveta so prispevek h krepitvi aktivnega in miroljubnega sožitja, ki je najpomembnejši dejavnik miru in svobode vseh narodov sodobnega sveta.

Ko smo v letošnjem jubilejnem letu ocenjevali 60-letno revolucionarno pot naše partije, smo poglobili spoznanja o izvirih naše moči in uspehov, ki so krepili napredne sile do zmagovite revolucije, omogočali hiter družbeni razvoj ter utrjevali našo neodvisno pot v socializem. Zavedali pa smo se tudi težav, ki ovirajo hitrejši napredek. V današnjem nemirnem času, polnem težkih preizkušenj za vsakega posameznika in družbeno skupnost, so nam svetel vzgled Tvoja vera v postavljene cilje in Tvoje neutrudno delo za njihovo uresničevanje, ki vedno zaupa v nezlomljivost in moč ljudskih množic, ki poznajo svoje resnične interese in se zanje organizirano borijo.

Dragi tovariš Tito, na Tvoj vzgled in dejanje odgovarjajo naši delovni ljudje z velikimi ustvarjalnimi napori, z zaupanjem in ljubeznijo, predvsem pa z željo, da bi še dolgo in uspešno vodil socialistično samoupravno Jugoslavijo.

V letu 1980 Ti želimo mnogo osebne sreče in zdravja.

VIKTOR AVBELJ, FRANCE POPIT, MILAN KUČAN, ANTON VRATUŠA, MITJA RIBIČIČ, VINKO HAFNER, JANEZ VIPOTNIK, BORIS BAVDEK in JANEZ JAPELJ

Palestinski napad na jugu Izraela

Palestinski komandosi so letos že drugič vdrli v Izrael iz Jordanije

BEJRUT, 28. decembra (Tanjug) – Palestinski gverilci so včeraj prvič po štirih letih izpeljali vojaško akcijo v južnem Izraelu. Izraelski vojaški predstavnik je izjavil, da so Palestinci minirali most v puščavi Negev, 20 kilometrov južno od Ejlata. Most ni poškodovan, je omenil predstavnik, tolikanj bolj pomembno pa je, da so Palestinci – tako vsaj kaže – prišli v Izrael iz Jordanije.

Drugič v tem letu se je zgodilo, da so palestinski komandosi vdrli v Izrael z jordanskega ozemlja. Sredi aprila so štirje Palestinci padli v bojih z izraelskimi četami na severu države. Akcija v puščavi Negev je sledila le 48 ur zatem, ko je izraelsko sodišče izreklo sodbo štirim Palestincem, obtoženim, da so pripravljali napad na pristališče Ejlat. Četverico so zajeli pred nekaj meseci v čolnu sredi odprtega morja.

Vietnamska ofenziva?

Na Tajskem napovedujejo skorajšnjo ofenzivo Vietnama proti Demokratični Kampučiji – Malezijski minister kot predstavnik ASEAN v Hanoi

BANGKOK, 28. decembra (Tanjug, AFP) – V nekaj dneh bo odpotoval v Manoi malezijski zunanji minister Tengku Ahmad Rithauddeen in sicer kot predstavnik organizacije ASEAN. V Hanoju so sporočili – kot navajajo tajski viri – da ga v takem svojstvu niso pripravljeni sprejeti, kar pa po mnenju tajskih krogov ne bo oviralo malezijskega zunanjega ministra v prizadevanju, da vietnamskim voditeljem obrazloži stališča ASEAN do dogajanja v Indokini.

Vojaški in diplomatski krogi v Bangkoku pravijo, da obstajajo številna znamenja, da se bo še pred Novim letom začela druga faza vietnamske ofenzive proti silam Demokratične Kampučije, to je proti »rdečim Khmerom«. Sedaj so v teku »očiščevalne operacije«, med katerimi se Vietamci niso »zaskrbljujoče« približali tajski meji.

V Bangkoku pravijo, da so Vietnamci za drugo fazo svoje ofenzive zbrali na območju načrtovanih operacij 6 divizij ter veliko topništva in tankov. Te enote so zasedle izhodiščne položaje že prejšnji teden, v zadnjih dneh pa jim na političnih urah pojasnujejo pomen teh operacij.

Začetek ofenzive so pričakovali že prej. Tajski vojaški krogi mislijo, da so jo odložili zaradi logističnih težav. Napoved, da »se bo ofenziva vsak čas začela«, so v Bangkoku podkrepili z argumentom, da so predstavniki mednarodnega Rdečega križa in UNICEF bili uradno obveščeni, da bodo od 1. januarja naprej za vse tujce zaprti letališče v Phnom Penhu, pristanišče Kompong Som (preko njega prihaja del pomoči v hrani) in reka Mekong. Sporočeno je bilo, da nekaj tednov ne bodo sprejemali pomoči v hrani preko Phnom Penha in Kompang Soma.

To obvestilo Rdečemu križu spravljajo v Bangkoku v neposredno zvezo z napovedano ofenzivo. »Bangkok Post« v tej zvezi piše, da se ZSSR prizadeva zboljšati odnose z državami ASEAN in da je »zahtevala od Vietnama, naj v bližini tajske meje ne vodi nobenih operacij, ki bi utegnile vzbuditi nezaupanje in preplah v teh deželah«. List zato meni, da bodo Vietnamci zato »samo okrepili očiščevalno operacijo« proti »rdečim Khmerom«

Kljub temu so postavili tajsko vojsko v »stanje pripravljenosti«. Vietnamski veleposlanik v Bangkoku je zagotovil tajski vladi, da »Vietnam spoštuje neodvisnost, suverenost in ozemeljsko nedotakljivost Tajske. Podobno izjavo je dal Phonom Penhu pred časom podpredsednik vlade in obrambni minister vlade v Phnom Penhu Pen Sovan.

Obe zagotovili so v Bangkoku sprejeli s precejšnjo dozo nezaupanja, čeprav menijo, da bi lahko prišlo do koristne izmenjave mnenj med vladami držav ASEAN in vietnamsko vlado, če bi vietnamske vojaške operacije ostale v dosedanjem okviru »čiščenja« in če vietnamske čete ne bi kršile tajske meje. Ob tej priložnosti pa poudarjajo, da so stališča ASEAN in Hanoja glede Kampučije diametralno nasprotna: ASEAN zahteva umik vseh tujih čet iz Kampučije, Hanoi pa še naprej vztraja pri stališču, »da se o Kampučiji ni kaj pogajati in da je stanje v tej deželi (okupacija) nespremenljivo«.

Sa Carneira bo sestavil šesto vlado

Sklic portugalske skupščine pripravljajo za 3. januar – Volitve oktobra 1980

LIZBONA, 28. decembra (Tanjug) – Predsednik republike Eanes se je danes še naprej posvetoval s predstavniki političnih strank, kot terja ustava, preden bo mandatar, voditelj socialdemokratov Sa Carneira sestavil šesto ustavno vlado, kolikor se jih je zvrstilo, odkar so strmoglavili diktaturo. Medtem ko se voditelj države pogovarja s predstavniki strank, zastopanih v parlamentu, hite pripravljati sklic nove skupščine, ki se bo zbrala 3. januarja.

Ker nedavne izredne volitve ne morejo nadomestiti rednih parlamentarnih, ki bodo najbrž oktobra 1980, skupščina, katere sklicanje pripravljajo, ne bo imela pravice revidirati zdajšnje ustave. Poleti je predsednik Eanes po dolgih mesecih, ki so jih izpolnjevala pogajanja in spori med političnimi strankami, sklenil, da »zaradi nesloge med strankami« razpiše izredne volitve; sledila je razpustitev parlamenta.

Varnostni svet še nepopoln

Kar 139 neuspešnih glasovanj – Kuba in Kolumbija načeta deliti mandata

NEW YORK, 28. decembra (Tanjug) – Na sinočni plenarni seji generalne skupščine v devetih glasovanjih niso uspeli izvoliti zadnjega nestalnega člana varnostnega sveta, To je bila že petnajsta plenarna seja, posvečena samo temu glasovanju, vendar pa nista ne Kuba ne Kolumbija dobili potrebne dvotretinske večine.

Od 26. oktobra do včeraj zvečer so v skupščini glasovali 139 krat, da bi dokončno sestavili varnostni svet kot določa listina OZN. Kandidata nista pokazala pripravljenosti, da bi si razdelila mandat.

Predsednik skupščine Salim Ahmed Salim je zato preložil sejo ter za jutri sklical sestanek generalnega komiteja, s katerimi se želi posvetovati, da bi se lahko odločili kaj bo storil v takem položaju, ko z glasovanji očitno ne bo moč najti izhoda iz slepe ulice. Hkrati so preložili tudi zaključek 34. zasedanja generalne skupščine.

Pobuda za splošen mir

Mrzlične priprave na sedmo srečanje Begina in Sadata v Asuanu – Dokončna normalizacije med državama? – Palestinska avtonomija v senci

KAIRO, 28. decembra (Tanjug) – V Kairu in Asuanu se mrzlično pripravljajo na sestanek med Sadatom in Beginom, ki bo prvi teden januarja. V okviru teh priprav so za oba voditelja izdelali »delovni papir«, ki vsebuje tri poročila.

V prvem je govor o »pogajanju o avtonomiji«, dosedanjem »napredku« v sedmih mesecih pogajanj in »drugih ovirah« za dosego »palestinske avtonomije«. Drugo poročilo se ukvarja z bližnjo normalizacijo odnosov oziroma praktičnimi vprašanji v zvezi s kulturnimi in ekonomskimi odnosi ter s sporazumi na področju komunikacij in poštnega prometa.

Tretje poročilo iz »delovnga papirja« pa se nanaša izključno na diplomatske misije v Kairu in Tel Avivu, ki bodo, na zahtevo Egipta, številčno omejene in ne bodo imele več kot po pet diplomatov, preden bodo podpisali sporazum o kulturnih, ekonomskih in drugih odnosih.

Sedmo srečanje med predsednikom Sadatom in izraelskim premierom Beginom – kar je 19. novembra 1977. egiptovski predsednik obiskal Jeruzalem – se začenja v ozračju že skoraj dokončnih priprav za normalizacijo odnosov med državama, kar bo »vprašanje številke ena« v večdnevnih pogovorih med Sadatom in Beginom v Asuanu.

Egiptovski predsednik in njegov gost se bosta nato ukvarjala z vprašanji, povezanimi z naslednjo fazo umika Izraelcev s Sinaja, kar so napovedali za 25. januar, šele nato pa se bosta posvetila problemom »palestinske avtonomije« na zahodni obali in Gazi.

Tega vrstnega reda pogovorov v Asuanu seveda niso nikjer uradno sporočili, vendar pa ga tukajšnji tisk kar vsiljuje, saj te dni ostro kritizira Izrael zaradi politike naseljevanja in poudarja, da Izraelci »niso letos storili ničesar, da bi v prihodnjem letu pospešili mirovni proces.«

Sedmo srečanje med predsednikom Sadatom in izraelskim premierom Beginom – kar je 19. novembra 1977. egiptovski predsednik obiskal Jeruzalem – se začenja v ozračju že skoraj dokončnih priprav za normalizacijo odnosov med državama, kar bo »vprašanje številke ena« v večdnevnih pogovorih med Sadatom in Beginom v Asuanu.

Egiptovski predsednik in njegov gost se bosta nato ukvarjala z vprašanji, povezanimi z naslednjo fazo umika Izraelcev s Sinaja, kar so napovedali za 25. januar, šele nato pa se bosta posvetila problemom »palestinske avtonomije« na zahodni obali in Gazi.

Tega vrstnega reda pogovorov v Asuanu seveda niso nikjer uradno sporočili, vendar pa ga tukajšnji tisk kar vsiljuje, saj te dni ostro kritizira Izrael zaradi politike naseljevanja in poudarja, da Izraelci »niso letos storili ničesar, da bi v prihodnjem letu pospešili mirovni proces.«

Seveda pri tem nihče ne dvomi, da bodo vzpostavili diplomatske odnose, kar tu pojasnujejo kot »pozitivno akcijo« za dosego »splošnega miru«. Tako »Al Ahram« sklepa, da se »z izmenjavo veleposlanikov in zagotovitvijo ustreznega ozračja za mir in krepitev zaupanja, začenja normalizacija odnosov med državama« ter izraža prepričanje, da bo »pozitivni kazalec te normalizacije umik izraelskih sil z zahodne obale in Gaze«. Kdaj in kako se bo to zgodilo – list seveda ne navaja; vendar pa opozarja, da je egiptovska diplomacija že pripravila »alternativne načrte za vsak primer« in dodaja, da v tem trenutku o omenjenih načrtih ni moč reči ničesar natančnejšega, temveč je treba počakati, da se bo zgodilo tisto, čemur »Al Ahram« pravi bližnja »histerična akcija proti Egiptu ali kateremukoli njegovih državljanov«, po kateri bo ukrepal tudi Egipt. List posebej poudarja, da se bo vse to zgodilo šele potem, ko bodo vzpostavili diplomatske odnose.

V pričakovanju, da bo sestanek v Asuanu dal »novo pobudo« za »splošni mir«, pa tukajšnji komentatorji izražajo zadržan optimizem glede možnosti, da bi v mirovna pogajanja vključili tudi predstavnike zahodnega brega in Gaze. Seveda šele po sestanku v Asuanu in potem ko bodo odprli veleposlaništvi v Kairu in Tel Avivu.

Koliko za sodobnejše tire?

Uspešna samoupravna organiziranost in učinkovitejši načini prevoza – kot so nočni skok, prevoz cementa v silosnih kontejnerjih, paletni sistem in drugo – je v združenem delu okrepilo zaupanje v železniški promet. Čeprav zdaj še ni znano, koliko denarja bo v prihodnjem srednjeročnem planu mogoče odriniti za nujno posodobljenje železnic, je razumljivo, da gre pri tem za prednostne naloge.

Stran 2

Stiske glasbene vzgoje

Razmere za razvoj glasbene vzgoje in glasbenega izobraževanja v mnogo krajih niso spodbudne in glasbeni pedagogi niso motivirani, da bi se bolj zagnano na vsakem koraku zavzemali za uveljavljanje dobre glasbe. Toda te naloge ne bo opravil nihče, če je oni sami ne bodo. Njihova dolžnost je, da se samoupravno vključijo v delo krajevnih skupnosti, družbenih organizacij itd. Koprski primer kaže, da je z dobro voljo marsikaj mogoče napraviti.

Stran 4

Vreme danes

V večjem delu Evrope prevladuje umerjeno do precej oblačno vreme z dežjem, ponekod tudi s snegom. Le nad osrednjo Evropo, vzhodnimi in jugovzhodnimi kraji je manj oblačno in suho.

Za danes je pričakovati poslabšanje vremena z dežjem, v hribovitih področjih bo pozno popoldne tudi snežilo, ponoči in jutri pa bo poslabšanje vremena zajelo večji del države. Podnevi bo v Sloveniji, na Hrvaškem in v večjem delu Bosne začelo snežiti tudi v nižjih predelih.

Najvišja dnevna temperatura bo od 2 stopinji Celzija v Sloveniji do 8 na skrajnem jugu, v Primorju pa med 10 in 15 stopinjami Celzija. V Podonavju in Pomoravju bo pihala košava, na Primorskem pa je pričakovati burjo.

Tri žetve na leto

Vojvodina načrtuje nagel razvoj svojega kmetijstva. V naslednjih petih letih naj bi pridelali dosti več koruze, sladkorne pese, sadja in vina. Vojvodina bo postala prava evropska zelenica, če bo le malo bolje izkoriščala vodni sistem Donava –Tisa– Donava. Strokovnjaki trdijo, da bi z boljšim namakanjem imeli vojvodinski kmetovalci celo tri žetve na leto.

Stran 3

Vedno nekaj starega, bivšega

Onkološki inštitut ima prostore v bivši šempetrski vojašnici, v bivši gluhonemnici, bivši vratarski loži. »Ves čas samo popravljamo, kadarkoli smo hoteli kaj novega, smo dobili nekaj starega,« pravi prof. dr. Božena Ravnihar, direktorica inštituta. V skladu za onkološki inštitut so se nabrale tri stare milijarde, vendar je šlo veliko denarja za nenehne nujne adaptacije in za opremo.

Stran 8

Orkan in hude plohe v Veliki Britaniji

Šest mrtvih ob atlantski obali Otoka – Poplave v Braziliji – Rahel sneg in dolgčas na Bledu

LONDON, BLED, 28. decembra (Tanjug) – Veter, pravcat orkan, s hitrostjo do 125 kilometrov na uro, in hude plohe so pred dvema dnevoma ob atlantski obali Velike Britanije zapustili za seboj pravo opustošenje. Neurje je povzročilo hude poplave, kakršnih v teh krajih ne pomnijo že dvajset let; šest je bilo mrtvih.

Poplave so zabeležili v dvanajstih grofijah v Wallesu in v zahodni Britaniji. Mnoga naselja so popolnoma odrezana od drugih krajev, policija in vojska preseljujeta prebivalstvo iz najbolj ogroženih vasi. Uprava britanskih železnic je opozorila potnike, da so zveze z južnim Wallesom prekinjene, saj so tudi proge pod vodo.

Najmanj deset ljudi je izgubilo življenje, več kot 300 družin pa je ostalo brez strehe nad glavo v hudih poplavah v brazilski državi Minas Gerais. Poplave je povzročilo večdnevno močno deževje. V začetku leta je v poplavah na tem področju izgubilo življenje 700 ljudi.

Vreme na Bledu in tudi povsod drugod na Gorenjskem ni prav nič naklonjeno domačim in tujim gostom, ki so že napolnili tukajšnje hotele, pa tudi počitniške domove. Danes je sicer rahlo snežilo, bilo pa je južno in tudi smučišča na Zatrniku je obiskalo le nekaj sto smučarjev. Tudi drsališče na Bledu ne obratuje. Sprehajanje gostov nič kaj ne mika, vsi čakajo le na sneg, predvsem pa, da bi posijalo zimsko sonce.

Na cesti Karlovac-Reka, na delu od Delnic do Gornjega Jelenja, gosta megla zmanjšuje vidljivost na 20 metrov, rahlo sneženje v Gorskem Kotaru pa za zdaj še ni povzročilo prometnih težav. V Bosni in Hercegovini pa so poledenele ceste v višjih predelih, zato voznike opozarjajo na previdno vožnjo.

Mlado leto je pred vrati

LJUBLJANA, 28. decembra – Še par dni je do novega leta, a marsikje so že veselo zarajali proti praznikom. Šolarji so imeli danes zadnji dan pouka pa so se poveselili. Večinoma je tudi po proizvodnih dvoranah v ponedeljek prost dan in marsikje so začeli prednovoletno rajanje že danes dopoldne. V času, ko govorimo o stabilizaciji, pa bi morali vedeti – kar si lahko privoščijo šolarji, si ne bi smeli odrasli.

(Foto: Miško Kranjec).

S TELEPRINTERJA

Pol celotnega dohodka pivovarn za davke

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Okoli 6,8 milijarde dinarjev bo letos odštela jugoslovanska industrija piva in sladu za zvezni, republiški in občinski davek na promet. V poslovni skupnosti proizvajalcev poudarjajo, da te dajatve dosegajo pol celotnega dohodka pivovarn v letu 1979. Po zadnjih ocenah so imeli rekordno proizvodnjo: 11,2 milijona hektolitrov piva.

Več vojvodinskih turistov v Splitu

SPLIT, 28. decembra (Tanjug) – Med novosadsko potovalno agencijo »Vojvodina-tours« in hotelsko-gostinskim podjetjem »Union–Dalmacija« iz Splita se nadaljuje večletno sodelovanje; v splitske hotele naj bi prišlo na oddih več gostov iz Vojvodine. Kmetijski delavci iz več delovnih organizacij te pokrajine bodo prišli že v začetku januarja, skupine pa se bodo menjavale vsakih deset dni, vse do konca marca. Vojvodinski gostje bodo v tem razdobju prinesli več kot 10.000 prenočitev, kar bo v veliki meri pripomoglo k uspehu poslovanja v zimskih mesecih.

Stoletnica rojstva Franje Štefanovića

NOVI SAD, 28. decembra (Tanjug) – Osnovna šola »Vladimir Nazor« v Petrovaradinu je proslavila 100-letnico rojstva Franje Štefanovića, enega prvih slkadateljev otroške opere na svetu, ki je bil nekoč ravnatelj te šole. Med več ko sto Štefanovićevimi skladbami je tudi otroška opera »Gozdna kraljica«. Štefanović ni napisal take opere, da bi odrasli peli otrokom, ampak da bi otroci peli otrokom, se pravi za otroške glasove. Kakor pravijo strokovnjaki, s tem opera ni prav nič izgubila svoje vrednosti.

»Renault 18« naš avto leta

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – V tradicionalni anketi lista »Halo« (dosedanji »Potrošniški informator«) je bil za najboljši avto na jugoslovanskih cestah v letošnjem letu izbran renault 18.

V letošnji deveti izbiri »avta leta«, pri kateri je sodelovalo 56 novinarjev iz 44 jugoslovanskih redakcij, je renault 18 dobil 168 točk, fiat-ritmo 158, zastava 101 special 72, renault 14 jih je dobil 67, opel kadett standard 54, peugeot 505 – 22, Chrysler sunbeam 1,3 12, renault 30 pa 2 točki.

V prejšnjih anketah so kot avti leta zmagovali: citroen GS, audi 5O, audi 8O, fiat 125, volkswagen golf, opel kadett economy, ford fiesta in simca horizont. Renault je prvi doma izdelani avto, ki je postal avto leta.

Skupna graditev nprav za predelavo nafte

NOVI SAD, 28. decembra (Tanjug) – V sozd »Naftagas« so danes podpisali sporazum o združitvi dela in sredstev med organizacijo za raziskave in črpanje nafte in plina »Naftagas« in rafinerijo nafte v Pančevu in Novem Sadu. Po tem sporazumu bodo združili 900 milijonov dinarjev, s katerimi bodo zgradili naprave za tako imenovano sekundarno predelavo nafte v dveh rafinerijah. Tako bosta rafineriji lahko maksimalno izkoriščali oziroma v celoti predelovali domačo nafto, kot je določeno z družbenim dogovorom SFRJ o razvoju industrije nafte in plina do 1985. leta.

Trideset let prvega delavskega sveta

Trideset let prvega delavskega sveta

SOLIN, 28. decembra (Tanjug) – Delavski svet tovarne cementa »Prvoborac« v Solinu je imel pred jutrišnjo proslavo 30-letnice ustanovitve prvega delavskega sveta te tovarne in prvega v Jugoslaviji danes slovesno sejo. O razgibani predvojni revolucionarni zgodovini delavcev solinske cementarne in o začetkih ter poznejšem razvoju samoupravljanja je govoril predsednik delavskega sveta Ivan Bočkaj.

Nihče se ne zmeni za onesnaženo ulico

NOVO MESTO, 28. decembra – Čeprav je na račun izvajalca del IMV na Grmskem grebenu bilo v zadnjem času izrečenih precej kritik, ker je z blatom prekril asfaltirano Trdinovo cesto, je vse ostalo pri starem. V Novem mestu pravijo, da zaenkrat nimajo pristojnega organa, ki bi lahko stopil na prste gradbenemu podjetju, ki onesnažuje mestne ulice.

S. D.

Diplome 52 slušateljem marksističnega seminarja

NOVO MESTO, 28. decembra – S slovesnostjo, na kateri so podelili diplome 52 slušateljem trimesečnega seminarja teorije in prakse ter dopisne šole marksizma, so danes na Dolenjskem pri medobčinskem študijskem središču CKS v Novem mestu zaključili letošnji izobraževalni ciklus, ki so ga obiskovali komunisti iz črnomeljske, metliške, novomeške in trebanjske občine. Na današnji slovesnosti je diplomantom spregovoril predsednik sveta medobčinskega študijskega središča in predsednik medobčinskega sveta SZDL za Dolenjsko Lojze Ratajc, ki je dejal, da je dopolnilni program izobraževanja komunistov treba prenesti tudi v osnovne organizacije zveze komunistov, kar bo obogatilo prakso s teorijo marksizma.

S. D.

Sto tisoč novih drevesc okoli Plitvic

PLITVIČKA JEZERA, 28. decembra (Tanjug) – Po stari tradiciji so tudi letos okoli Plitvičkih jezer zasadili več kot 100.000 različnih drevesc. Največ pozornosti so posvetili zemljiščem okoli izvirov manjših rek, ki se stekajo najprej v Proščansko, zatem pa v druga Plitvička jezera. V zadnjih dvajsetih letih so na skoraj opustelem polju Brezovac v hidrološki coni jezer na okoli 250 hektarih posadili več 100.000 mladih brez, belega in črnega bora, smrek in drugih sadik. Delavci nacionalnega parka, mladina, učenci in pripadniki JLA so zasadili med dosedanjimi pogozdovalnimi akcijami več kot 1.600.000 drevesc.

Jubilej prve oddaje v makedonščini

SKOPJE, 28. decembra (Tanjug) – Kolektiv Radiotelevizije Skopje je danes s številnimi priložnostnimi slovesnostmi počastil pomemben jubilej, 35 let od prve oddaje v makedonskem jeziku. Na slovesnem zborovanju, ki je potekalo dopoldne, so izročili priznanja dolgoletnim in priznanim delavcem tega kolektiva. Zvečer so se v okviru jubileja začele redne oddaje tretjega stereo programa.

Sto delovnih mest za zdomce

LESKOVAC, 28. decembra (Tanjug) – Delovna organizacija živilske industrije »Toma Kostić« v Leskovcu, ki posluje v sklopu agroindustrijskega kombinata Leskovac, je ponudila sto delovnih mest našim delavcem, začasno zaposlenih v tujini. Delovna mesta so odprli na temelju združevanja dela in sredstev. Delavci, ki združijo 100.000 dinarjev, si pridobe pravico do sklenitve delovnega razmerja. Sodelujejo pa tudi pri delitvi dohodka v sorazmerju z vloženimi sredstvi, a denar, ki so ga združili s temi organizacijami, jim bodo vrnili pod določenimi pogoji in v predvidenih rokih. Kovinska industrija »1. maj« v Lebanu in še nekatere organizacije združenega dela v južnomoravski regiji so pripravljene na podoben način poskrbeti za nova delovna mesta, namenjena delavcem na začasnem delu v tujini. Združena sredstva bodo vlagali v obnovo in razširitev zmogljivosti in v gradnjo novih industrijskih obratov.

Prekvalifikacija delavcev v Novem Travniku

NOVI TRAVNIK, 28. decembra (Tanjug) – Glede na velike potrebe po kvalificiranih delavcih je kombinat »Bratstvo« iz Travnika sprožil pri regionalni samoupravni interesni skupnosti za zaposlovanje v Zenici pobudo, da bi prekvalificirali kvalificirane delavce vseh poklicev, ki so evidentirani kot nezaposleni, v poklice kovinske usmeritve, in sicer glede na na potrebe kombinata. (V teh treh občinah je 420 kvalificiranih delavcev, ki so evidentirani kot nezaposleni.) Regionalna samoupravna interesna skupnost za zaposlovanje je predlog kombinata sprejela in tako bodo te dni v Novem Travniku odprli šestmesečno šolo za prekvalifikacijo. SIS za zaposlovanja v Zenici računa, da se bodo prekvalificirali vsi kvalificirani delavci, ki so evidentirani kot nezaposleni, če bodo to želeli. Glede na potrebe gospodarstva razmišljajo tudi o usmerjanju nezaposlenih, ki so končali srednjo šolo, v delavske poklice.

Valjevski ozdi bodo sodelovali s Francozi

VALJEVO, 28. decembra (Tanjug) – Predstavniki francoske poslovne banke in valjevske banke ter organizacij združenega dela »Krušik« in »Jablanica« so se pogovarjali o možnostih sodelovanja med valjevskimi in francoskimi podjetji. Francoske firme se zanimajo za to, da bi prek bank sodelovale pri financiranju in gradnji novih zmogljivosti »Krušika« in »Jablanice«. Do bolj konkretnih programov naj bi prišlo že v prvi polovici leta 1980, ko bo tudi znano, koliko sredstev bodo potrebovali za razvoj.

Ladja za prevoz pokvarljivega blaga

DUBROVNIK, 28. decembra (Tanjug) – Ladjarsko podjetje »Mediteranska plovidba« s Korčule je dobila novo ladjo, namenjeno za prevoz sadja in hitro pokvarljivega blaga: »Jadran-frigo«, ki ima nosilnosti 5000 brt. Korčulansko podjetje je kupilo ladjo v ZRN. »Jadran-frigo« so že prevzeli v italijanskem pristanišču Livorno, od koder je odplula v Južno Ameriko. V jugoslovanska pristanišča bo vsako leto pripeljala okoli 30.000 ton banan.

Dolge vrste v bankah odvračajo varčevalce

Beograjske banke negodujejo, saj opravljajo storitve za občane precej ceneje kot na primer na poštah

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Beograjske banke vedno bolj pogosto negodujejo, ker opravljajo različne storitve za občane, ki so precej cenejše kot pa na pošti. Gre za storitve občanom, ki nimajo tekočih računov, saj mora občanom, ki so odprli tekoče račune, to zagotoviti že »po službeni dolžnosti«. Beograjski bančniki so si enotni, menijo namreč, da bi morali temu problemu posvetiti več pozornosti.

Kot pravijo, je za take posle potrebno precej bančnih delavcev, pa tudi prostora, zato pogosto izgubljajo varčevalce, ki zaradi dolgih vrst pred bančnimi okenci ne morejo položiti denarja na hranilno knjižico. Občani vedno bolj pogosto plačujejo v bankah obroke za posojila, celo tista za knjige. Te storitve pa opravljajo banke po zelo nizki tarifi.

Zato bodo takoj po praznikih beograjske banke v svojem združenju med drugim razpravljale tudi o možnosti, da bi te storitve za občane opravljale le pošte, ali pa, da bi zvišali tarife ozoroma, da bi jih izenačili s poštnimi.

Beograjske banke namreč menijo, da bi stroške za tovrstne storitve občanom – te sedaj praktično plačujejo delovne organizacije, združene v banki – morali plačevati občani sami. Razliko pri tarifi za opravljeno storitev na pošti ali v banki so občani opazili že zdavnaj; to pa je tudi razlog za »tiho invazijo« na banke.

Pičel izvoz in inflacija

Nujni dolgoročni programi za odpravo gibanj, ki najbolj razvrednujejo gospodarske uspehe

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Za gibanja v jugoslovanskem gospodarstvu v novembru in decembru letos je značilna manjša gospodarska aktivnost. To so ugotovili v najnovejših raziskavah strokovnjaki beograjskega inštituta za zunanjo trgovino.

Strokovnjaki inštituta opozarjajo, da so rezultati v letu 1979 s stališča celotne gospodarske dejavnosti in pomembne rasti industrijske proizvodnje nadpovprečni. Tudi stopnja zaposlenosti je bila zadovoljiva. Toda zaradi hitre rasti notranje inflacije je stanje nezadovoljivo. Strokovnjaki inštituta ocenjujejo, da se stopnja inflacije v 1979 približuje tisti iz leta 1974, to je okrog 25 odstotkov. Dokaj umirjen položaj na tem področju v novembru in decembru 1979 utegne ugodno vplivati na razvoj dogodkov v letu 1980, poudarjajo pa, da je inflacija še naprej resen problem domačega gospodarstva in da bo nujno potrebno izdelati dolgoročni program za odpravo inflacije.

Strokovnjaki inštituta za zunanjo trgovino poudarjajo zlasti, da je izvoz še naprej šibka točka gospodarstva. Skromni rezultati iz leta 1979 so postali zaskrbljujoči predvsem zato, ker se je zmanjšala gospodarska motiviranost za prodajo blaga v tujini. Gospodarstvo se je ukvarjalo z izvozom le, da bi pridobilo nujno potrebne devize za nakup reprodukcijskega materiala v tujini, ali da bi dobila pravico do uvoza.

Izvoz bo ena poglavitnih nalog v prihodnjem letu. Plačilna bilanca je neposredno povezana s trgovinsko bilanco, od nje je tudi neposredno odvisna. Hkrati pa je domače gospodarstvo odvisno od uvoza – predvsem nafte, tehnologije in nekaterih zelo pomembnih reprodukcijskih materialov.

Stabilizacijska hotenja so trdno vgrajena v razvojne dokumente

Poudarki na izboljšanju plačilne bilance, uspešnejšem usklajevanju porabe z dohodkom in boljšem materialnem položaju združenega dela

OD NAŠE BEOGRAJSKE DOPISNICE

BEOGRAD, 28. decembra – Politika izvajanj družbenega plana Jugoslavije v prihodnjem letu je sprejeta in s tem se je uspešno končalo izredno razgibano delo – usklajevanje stališč o gospodarskem razvoju. Objektivni problemi, ki bolj ali manj tarejo vsako republiko in pokrajino, so sicer jasno pokazali svoje lice tudi v razpravi v delegatski skupščini, včasih celo prenapeto, vendar pa je bila politika gospodarske stabilizacije,to pa pomeni bistveno spremembno doslej prevladujočih odnosov v gospodarstvu, spoznana kot skupni imenovalec hotenj v letu 1980. Poudarek je na tem, da je zboljšanje plačilne bilance ter uspešnejše usklajevanje porabe z dohodkom in občutnejše zboljšanje materialnega položaja združenega dela jedro gospodarske politike, in rekli bi, da je tak preobrat že trdno vgrajen v dokument o razvoju v prihodnjem letu.

Če življenje ob inflaciji in zadolževanju že ni doživelo brodoloma, pa je očitno nasedlo na nuji, da povsod gledamo na smotrno porabo, varčujemo in predvsem ravnamo skladno z rezultati svojega dela, postavljamo pa pregraje (ki bi jih bolj grobo imenovali tudi omejitve) uvoznim apetitom, vsem oblikam domače porabe in pregreti, vendar doslej kdaj pa kdaj tudi premalo spodbujani konjunkturi. Kar pomeni, da moramo narediti konec praksi navijanju cen, ki gospodarske tokove preusmerja k domačemu kupcu, po drugi strani pa zagotoviti, da bo izvoz zares postal neizogiben.

Že s tem je jasno, da smo gospodarskemu razvoju v letu 1980 zožili prostor, zlasti če upoštevamo trdno odločitev, da okvir plačilnega primanjkljaja v znesku 2 milijardi dolarjev ne smemo prestopiti, niti če bi se zato moral zmanjšati uvoz, kar bi se utegnilo zgoditi zaradi nepredvidene rasti cen ali drugih motenj. Tako zdaj vprašanja, ki so jasno izstopala med delom pri sprejemanju resolucije in spremnih dokumentov – ali je stopnja rasti realna, ali bo s predvideno stopnjo uvoza reprodukcijskega materiala zagotovljena tudi predvidena stopnja rasti industrijske proizodnje, ali bomo uresničili predvideno politiko delitev itd. – ne morejo več porajati dvomov zastran poti razvoja (čeprav to ne pomeni, da ni razlogov za zbujanje še kakšnih dvomov). Prav to pa nam narekuje, da preudarno pretehtamo, koliko smo res pripravljeni izvršiti tak temeljit preobrat. Za izhodišče bi morali imeti dosti celovitejše ukrepe, s katerimi bi za krajše in daljše razdobje ustvarili realno možnost, da bi se lahko začel proces resnične gospodarske stabilizacije. To pa spričo dejstva, da sta primanjkljaja in inflacija že na komaj znosni meji, ni več stvar hotenja temveč očitno postaja sila. Ali smo se za to silo dovolj pripravili?

Dodelati ukrepe za večji izvoz

Vzemimo izvoz, ki je naznačen kot ena najtehtnejših gospodarskih nalog v prihodnjem letu. Ne samo zato, ker se po njem najbolje vidi, koliko smo sposobni kvalitetno proizvajati, ampak tudi zato, ker mora biti izvoz blažilec za napovedano umiritev domače konjunkture.

Gre za to, da je bržčas najšibkejša točka zdaj v naših nezaokroženih ukrepih in programih, ki naj bi podprli prizadevanje za izvoz. Še vedno le govorimo, da dosedanji spodbujevalni ukrepi ne zadoščajo več, da bi bila potrebna bolj aktivna politika realnega tečaja dinarja, da bi morali poiskati boljše rešitve za uspešnejše kreditiranje izvoza dela, se pravi opreme, ladij, ustvariti možnosti, da bi na tem področju uspešno uveljavili rešitve, da bi izvoz postal vir dohodka za organizacijo združenega dela itd. Hkrati pa je predsednik ZIS Veselin Djuranović poudaril, da moramo v gospodarskih odnosih s tujino računati z izrednim stanjem, ki se utegne še poslabšati, če ne bomo uspešneje delali. Tudi drugim državam ni prihranjena skrb zastran stopenj rasti, ki se znižujejo, pa vendar pri tem obseg mednarodne blagovne menjave raste. Če drži, da njena vrednost presega 100O milijard dolarjev, se je treba temeljito zamisliti nad tem, kako da se je naš delež zmanjšal od nekdanjih 0,59 na komaj 0,44 odstotka.

Manjša poraba, toda večji dohodek

Ali pa: prizadevanje za manjšo porabo, ki bi se na koncu moralo poznati v debelejših skladih akumulacije gospodarstva, bi moralo spremljati tudi prizadevanje za večji dohodek. Vprašanje, ki se tu zastavlja, je, koliko administrativna obarvanost nekaterih ukrepov (to pa zmeraj pomeni njihovo enosmernost), namreč ukrepov za uresničitev gospodarske politike v letu 1980, vpliva na doslej pogosto zapostavljene ekonomske zakonitosti, se pravi: ali spodbuja nosilce gospodarjenja, da povečajo svojo produktivnost in uspešneje delajo?

Čeprav marsikak ukrep narekuje resnost sedanjega materialnega položaja, nekateri pa so le začasni, naj opozorimo na dejstvo, da letos samoupravna iniciativa ni dobila dovolj možnosti in da ukrepi v okviru ekonomske politike niso bili vedno dovolj usklajeni niti niso spodbujali samoupravnih odnosov; prav to pa je eden glavnih vzrokov sedanjih motenj v porabi in plačilni bilanci in neugodne strukture. Zato je bistveno vprašanje, kako uresničiti gospodarsko stabilizacijo, in sicer v največji meri s samoupravno akcijo. V razmerah, ko bo gospodarjenje poteka med »hoteti« in »morati«, to ne bo prav nič lahko, če ne celo neuresničljivo.

Na kratko povedano, preobrat v gospodarski politiki, ki smo si ga zadali za prihodnje leto, je nujen. V razvoju se bomo morali omejevati na dolžino odeje, skrojene z rezultati dela, katere bomo morali gospodarneje izkoriščati, pri čemer bodo verjetno potrebne tudi večje odpovedi, kot si zdaj predstavljamo. To pa je samo ena plat medalje. Morda še večje vprašanje je, kako uspešni bomo v »malenkostih« – od hitrejše stanovanjske zidave pa do razvoja drobnega gospodarstva – in v »pomembnih stvareh« – izvoz in boljše gospodarjenje, ki bo imel spodbudo v dohodku. »Velika je odgovornost, da to odpovedovanje ne bo padlo samo na del delavskega rezreda ali na delavski razred v celoti,« je poudaril Djuranović. Prav zato je že čas, da v bolj umirjenem ozračju pretehtamo vrednost in posledice pravkar predlaganih potez. Od tega bo tudi odvisno, ali bo leto 1980 postalo dober štart za nov petletni plan, ki bo moral biti prav tako prežet s stabilizacijskim hotenjem.

BOJANA JAGER

Dobri energetski obeti

V Črni gori bodo bolje izkoristili vodne vire energije – Najprej sistem šestih vodnih elektrarn – Nadaljujejo tudi z iskanjem nafte

TITOGRAD, 28. decembra – Industrija, zlasti kovinska predelovalna, ki jo bodo razvijali v Črni gori v obdobju naslednjega srednjeročnega plana od leta 1981 do 1985, bo zahtevala veliko novih virov energije. Tudi naraščanje števila motornih vozil, osebnih in gospodarskih, veleva, da poiščejo vrelce nafte, ki menda ležijo pod morskim dnom južnega Jadrana.

Raziskave že tečejo. Diamantni sveder, ki so ga zavrtali v dno z vrtalne ploščadi na ladji ameriškega partnerja (sodelovanje z »Jugopetrolom« iz Kotora), je prodrl že 2000 metrov globoko. Nekateri pojavi po katastrofalnem aprilskem potresu so jih prisilili, da namesto pri Budvi zdaj vrtajo pred Ulcinjem. Rezultati po enomesečnem vrtanju – skupno bodo odprli tri vrtine – so spodbudni.

Tudi v celinskem delu tega našega najbolj južnega jadranskega mesta bi lahko začeli raziskovati tla, saj so tam verjetno bogata najdišča nafte in podzemeljskega plina. To so napovedovale že prejšnje raziskave pri Budvi, tako da sta »Jugopetrolova« partnerja (dve ameriški družbi) sklenila pospešiti dela. Doslej je ameriški partner porabil okoli 12 milijonov dolarjev, v naslednjih treh letih pa bo samo za tri nove vrtine potrebnih 25 milijonov dolarjev.

Razlogov za optimizem je dovolj, toda ne eden ne drugi partner nočeta še objaviti podatkov o rezultatih – zaradi ekonomskih interesov – dokler ne bodo povsem zanesljivo dognali ali je v okolici Ulcinja res nafta. To mesto bi potem žrtvovalo svoj turizem, da bi postalo »črnogorski Ploesti«. Tedaj bi znova prišli v poštev načrti o zgraditvi rafinerije nafte pred barskim pristaniščem. Mimogrede povedano, Črna gora je edina republika, ki ni zajeta v plinovodno omrežje, tako da se mora zanesti na svojo iznajdljivost (in morebitne svoje vire).

Če se »črno zlato« še skriva v globinah, pa seveda ni treba šele odkrivati gorskih rek, ki pa v tej republiki še niso dovolj izkoriščene, kljub vodnima elektrarnama Piva in Perućica. Po računih lahko pridobita okoli 1,8 milijarde kilovatnih ur električnega toka na leto. Že 1980. leta pa bo odjemalcem v Črni gori primanjkovalo 600 milijonov kilovatnih ur. Najbolj kritično bo 1981. leta, ko bo manjkalo kar 1,1 milijarde kilovatnih ur. Vodna elektrarna »Pljevlja 1« bo začela obratovati šele leta 1982, njena zmogljivost pa bo milijardo kilovatnih ur na leto.

Zaradi tega so začeli pripravljati študijo o izkoriščanju novih vodnih virov za proizvodnjo električne energije, kajti nove toplotne elektrarne bodo začeli graditi šele, ko bodo natančneje raziskali nahajališča premoga. O jedrskih elektrarnah se do sedaj v Črni gori niso pogovarjali, ker menijo, da je prej treba kot najbolj ekonomično izkoristiti vodno energijo za pogon turbin.

Inštitut za tehnične raziskave v Titogradu je v študiji predlagal, katere elektrarne naj bi gradili do 1990. leta. Proučili so tudi potrebe do konca tega stoletja. Z ukrotitvijo deroče Morače naj bi najdlje do konca prihodnjega leta začeli uresničevati kaskadni sistem šestih vodnih elektrarn. To so Andrejevo, Zlatica, Raslovići, Milunovići, Botun in Titograd. Celotna instalirana moč tega sistema v soteski Morače bi bila 358 megavatov, letna proizvodnja pa naj bi znašala milijardo 166 milijonov kilovatnih ur električne energije.

Zlatica naj bi začela obratovati 1983. leta, Andrejevo pa leto dni pozneje. Vse elektrarne bi bile kar najbolj avtomatizirane, zgrajene bi imele naprave za daljinsko upravljanje celotnega sistema.

VLATKO IVANOVIĆ

Koroški lutkarji v Ljubljani

Dve predstavi skupine »Lutke mladja« Koroške dijaške zvze iz Celovca

LJUBLJANA, 28. decembra – Morda naše lutke niso tako dovršene kot vaše, a te naše so naše in hkrati vaše«, je prisčrno dejal danes na sprejemu za »Lutke Mladja« Koroške dijaške zveze iz Celovca v prostorih Temeljnega sodišča v Ljubljani mentov te skupine, tajnik KKZ Nužej Tolmajer. Koroški luktarji so na povabilo sindikata temeljnih sodišč in kluba koroških Slovencev v Ljubaljni popoldne izvedli dve predstavi za otroke v okviru prireditev dedka Mraza in leta otroka. Pripeljali so se z novim kombijem, ki ga jim je ob razumevanju tovarne IMV v Novem mestu podarila Zveza skupnosti otroškega varstva SRS. Koroški lutkarji, ki so v šestih letih svojega dosedanjega požrtvovalnega dela opravili po vsej Koroški onstran Karavank že okrog 250 predstav, so v Ljubljani uprizorili »Mojco pokrajculjo« in »Lisico tatico«.

B. P.

Rudarji izpolnili načrt

V Velenju so nakopali 4,5 milijona ton premoga ob manjši mehanizaciji

VELENJE, 28. decembra – V rudniku lignita Velenje so z današnjim izkopom premoga izpolnili letošnji plan proizvodnje. Nakopali so štiri milijone pet sto tisoč ton premoga in s tem potolkli tudi svojstven jugoslovanski rudarski rekord. Nikoli doslej še niso rudarji samo s podzemskim izkopom nakopali v enem letu tolikšne količine. Seveda so si morali tudi velenjski rudarji krepko zavihati rokave. Ob bistveno manjši mehanizaciji, kot so jo načrtovali v začetku leta in z manj delavci so uresničili dogovorjeno obveznost s tem, da so delali tudi ob prostih sobotah in drugih priložnostih. Pod zemljo bodo redno odšli tudi danes ponoči in ves jutrišnji dan – čeprav bi morala biti tudi ta sobota dela prost dan – nakopani premog pa bodo namenili energetiki in široki potrošnji.

I. B.

Nov odsek avtomobilske ceste

POJATE, 28. decembra (Tanjug) – Najboljši delavec delovne organizacije »Autoput« Momčilo Tomić je danes prerezal trak in s tem slovesno izročil namenu novi odsek avtomobilske ceste »Bratstvo in enotnost« od Pojatov do Deligrada.

Graditeljem se je posrečilo v rekordnem času, v manj kot desetih mesecih, opraviti vsa dela na slabih 22 kilometrov dolgem odseku in položiti sodobno cestišče. Postavili so 25 viaduktov, mostov in nadvozov. V ta dela so vložili 1,1 milijarde dinarjev. Doslej je skozi Srbijo že speljanih 145 kilometrov moderne avtomobilske ceste.

Drobno gospodarstvo je velik kamen spotike

Drobno gospodarstvo je namesto pri 7,6 obtičalo pri 4-odstotni rasti – V neenakem položaju

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Ko bodo statistiki sestavljali petletno bilanco, se bo pokazalo, če se prihodnje leto ne bo zgodil kak čudež, da je razvoj drobnega gospodarstva v obdobju sedanjega srednjeročnega plana zaostal ne samo za planiranim (5,8 odstotka proti načrtovanim 7,2 odstotka), temveč tudi za tistim, ki je bil dosežen v prejšnjem srednjeročnem obdobju.

Dejstvo, ki nas mora pri tem predvsem zaskrbeti, je, da je iz leta v leto manj zasebnih obrtnih delavnic. V štirih letih predvidena rast za 7,6 odstotka je obtičala pri komaj 4 odstotkih. Posledice takšnega stanja so znane in jih ni treba posebej navajati. Vzrokov za to je več. Eden izmed poglavitnih je bržkone ta, da podpisnikom republiških in pokrajinskih družbenih dogovorov o razvoju drobnega gospodarstva, sprejetih v začetku tega srednjeročnega obdobja, ni uspelo poiskati ustreznih ukrepov, ki bi bili nadvse nujni, če hočemo izenačiti ekonomski položaj drobnega gospodarstva in družbenega sektorja.

Znano je namreč, da drobno gospodarstvo začenja tako rekoč iz nič in da že na prvem koraku zadeva na nepremostljive težave. Delež za kredit, ki znaša 20 odstotkov, mora zagotoviti občina, ta pa je v mnogih primerih revna in svojega proračuna ne more »raztegniti« še za te namene. Če pa se ji to tudi posreči, nastanejo težave, ko je treba poiskati poslovni prostor.

Eden izmed hujših problemov je tudi čedalje večje »prelivanje« delovne sile iz drobnega gospodarstva v družbeni sektor. To se dogaja predvsem zaradi tega, ker so merila za izdajanje dovoljenj za delo dostikrat stroga. Delavec, ki ne izpolnjuje formalnih pogojev za pridobitev takega dovoljenja, se brez težav lahko zaposli v družbenem sektorju in tam opravlja delo, za katero, če ga hoče opravljati »za svoj račun«, sicer ni kvalificiran.

Plinska bakla v Sarajevu

Doslej so položili 70 odstotkov od skupno 450 kilometrov plinskih cevi

SARAJEVO, 28. decembra (Tanjug) – Danes so v Sarajevu simbolično prižgali plinsko baklo in s tem naznanili začetek izkoriščanja naravnega plina. Plinsko napeljavo v glavnem mestu BIH, v okviru uresničevanja načrta o varstvu človekovega okolja, urejajo že dve leti in pol. Nabavili so 450 kilometrov plinskih cevi, od katerih so jih v plinovod in distribucijsko omrežje že vgradili več ko 70 odstotkov, s 15.000 zvari. Do konca prve faze urejanja plinske napeljave bodo izkopali okrog 250.000 kubikov zemlje samo za rove, v katere polagajo cevi.

Celotna investicijska vrednost sistema, ki so ga danes izročili namenu, znaša 1,6 milijarde dinarjev. Do konca tega leta so porabili 1,1 milijarde. Prva faza naj bi bila končana ob koncu prihodnjega leta.

Smelo zastavljena rast gospodarstva

V domžalski občini bodo v prihodnjem letu posebej spodbujali izvoz in kmetijsko proizvodnjo

DOMŽALE, 28. decembra – Na skupnem zasedanju vseh treh zborov občinske skupščine Domžale, ki so se jim pridružili tudi delegati skupščin samoupravnih interesnih skupnosti, so v tej občini sprejeli resolucijske naloge družbenoekonomskega razvoja v zadnjem letu tega srednjeročnega obdobja, v katerih so smelo začrtali 9,5 odstotno rast družbenega proizvoda.

Resolucijski cilji so seveda zasnovani tudi na letošnjem gospodarjenju. To sicer nekoliko zaostaja za planskimi cilji, vendar je družbeni produkt porasel za 11,4 odstotka, industrijska proizvodnja za 10 odstotkov, medtem ko je bila rast kmetijske proizvodnje šibka in ji bodo zato v prihodnjem letu namenili večjo pozornost. Tudi pri zaposlovanju zaostajajo za predvideno rastjo, vendar pa so zaskrbljujoči podatki, da je bilo tudi v tej občini zaposlovanje v negospodarstvu znatno večje kot v proizvodnji.

Na današnjem zasedanju so kritično ocenili tudi dejstvo, da je kar v devetindvajsetih gospodarskih organizacijah združenega dela in dvanajstih negospodarskih osebni dohodek delavcev rastel hitreje kot dohodek. Prav gotovo je tudi to narekovalo sklep, da bo domžalski izvršni svet v prihodnjem letu ob vsakem tromesečju analiziral tako usklajenost planskih dokumentov združenega dela z občinsko resolucijo kot uresničevanje zastavljenih ciljev, da bodo lahko sproti odpravljali pomanjkljivosti in odstopanja.

Izvoz je bil v domžalski občini dolga leta boleča točka gospodarjenja. Letošnji rezultati so vzpodbudni, saj je izvoz za 41 odstotkov večji kot lani. Da se izvozna usmeritev njihovega gospodarstva ne bi spet poslabšala, so v proračunu za prihodnje leto namenili del sredstev tudi za spodbujanje izvozne aktivnosti v združenem delu. Hkrati so se tudi v tej občini odločili za regresiranje vzreje živine iz proračunskih sredstev, da bi še izboljšali preskrbo z mlekom in mesom, čeprav v tej občini hujšega pomanjkanja teh živil doslej ni bilo.

JANA TAŠKAR

Po tirih gre ceneje

Nočni skok, kontejnerji in druge novosti so dokazale, da železnica lahko uspešno tekmuje s cestnim prevozom – Koliko za modernizacijo?

LJUBLJANA, 28. decembra – Čeprav nas od prihodnjega srednjeročnega plana loči le še dobro leto, je kljub temu danes precej težko reči, koliko denarja bomo namenili za nadaljnjo modernizacijo železnice. Natančnejše odgovore je zelo težko dati predvsem zato, ker vemo, da je trenutni gospodarski položaj vse prej kot rožnat in je zato za zdaj še težko spregovoriti o določnejših številkah.

Seveda lahko o tem, kakšne odo številke, danes precej ugibamo, zlasti še, ker ne vemo, kako bomo uspeli v stabilizacijskih prizadevanjih in kakšni bodo finančni rezultati v združenem delu konec leta 1980, saj je od tega odvisno, koliko denarja bo združeno delo kot uporabnik železniških storitev lahko združilo za železniško infrastrukturo v obdobju 1981–85. Kljub mnogim naznankam pa lahko vendarle že danes rečemo, da je v združenem delu precej več zaupanja v železniški promet, kar gre v znatni meri pripisati uspešni samoupravni organiziranosti. Ne smemo namreč pozabiti, da imamo v Sloveniji že pet let samoupravno organizirano in povezano v SIS za železniški in luški promet tako združeno delo kot železničarje, vrh tega pa smo v Sloveniji lani dobili še temeljne SIS za železniški in luški promet v vseh glavnih prometnih središčih oz. regijah.

Uspešno delo v takšni samoupravni organizaciji, v kateri za skupno mizo razrešujejo skupne probleme delegati gospodarstva in železnice, je nedvomno že obrodilo sadove in v praksi pokazalo pravilno pot k odstranjevanju najrazličnejših ovir. Z nočnim skokom, prevozom cementa v silosih in kontejnerjih, in še nekaterimi akcijami je železnica dokazala, da je prevoz po tirih lahko varen hiter, kvaliteten in cenejši od cestnega.

Seveda pa tudi ne smemo pozabiti, da je v gospodarskih organizacijah vendarle začela bistriti duhove vse hujša energetska kriza. Ne samo tisti, ki v delovnih organizacijah urejajo transport blaga, tudi v širšem krogu se vse bolj uveljavlja spoznanje, da ne bomo mogli v nedogled ogromnih količin blaga voziti po cestah s tovornjaki, saj postajajo po vsem svetu nafta in naftni derivati vedno dražji, pa tudi vedno težje bo priti do njih, zlasti tam, kjer so v zadregi z devizami. Zato je energetska kriza avtomatično postala »zaveznik« železniškega prometa.

Katera od treh variant?

Kljub težavam, ki spremljajo priprave za izdelavo okvirnih srednjeročnih planov za razvoj železnice v obdobju 1981–85, pa so strokovnjaki vendarle pripravili nekaj okvirnih številk. Za zdaj poznamo tri variante nadaljnjega razvoja železniške infrastrukture v naši republiki. Po prvi varianti naj bi v obdobju 1981–85 zbrali 11.7 milijarde dinarjev, po drugi, znanto skromnejši, le okrog 6.4, po tretji pa 7.8 milijarde dinarjev. Seveda pa so danes samo ugibanja, katero varianto bodo lahko konec leta 1980 sprejeli, prav lahko bo sprejeta še kakšna nova, dodatna varianta.

Čeprav bo torej treba še nekaj časa počakati, da bo o razvoju železnice v Sloveniji znano kaj več, pa so nekatere ključne postavke že danes tako nesporne, da o njih skoraj ni mogoče dvomiti. Kljub temu, da na vseh ravneh in tudi v vrstah slovenskih železničarjev prevladuje treznost, občutek za realnost in spoznanje, da tudi v obdobju 1981–85 denarja ne bomo imeli na pretek, je že zdaj očitno, da bo treba v prihodnjem planskem obdobju posebno pozornost a posvetiti nekaterim ozkom grlom v železniškem prometu in reševati vsaj nekatera ključna vprašanja.

● Pomembna naloga, o kateri vse več govorimo, bo v letih 1981–85 tudi železniška povezava z Madžarsko, t. j. nova proga, dolga približno 40 km, od Murske Sobote do Srebrnega brega in naprej v Madžarsko. S to novo prometno žilo bi močno okrepili tovorni promet med koprsko Luko in Madžarsko, ČSSR in Poljsko, računajo, da bi lahko v kratkem po tej progi letno prepeljali do milijon ton tovora.

Velik pomen gorenjske proge

Če se omejimo samo na investicije, bo vsekakor imela prednost gorenjska proga od Ljubljane do Jesenic, ki je z enim tirom že danes ozko grlo in bo kljub avtomatizaciji leta 1985 propustnost dosegla skrajno mejo, saj vemo, da imamo od Ljubljane proti Beogradu dva tira, torej progo z znatno večjo zmogljivostjo. Zato so upravičena opozorila, da kolikor v letih 1981–85 zaradi finančnih zadreg še ne bi mogli začeti graditi drugega tira na progi Ljubljana–Jesenice, bi pa vsaj morali poskrbeti za izdelavo glavnega načrta in vse pripraviti tako daleč, da bi vsaj v letu 1986 že lahko stekla ta gradnja. Naj še omenimo, da bodo morali novo gorenjsko progo zgraditi na čisto novi trasi. Sedanja namreč marsikje ne omogoča tistih hitrosti vlakov – čez 150 km na uro – ki bodo v zadnjem desetletju našega stoletja že postali vsakdanjost v Evropi in se jim tudi pri nas ne bo mogoče ogniti, če bomo želeli, da še vedno skozi Jugoslavijo tečejo veliki prometni tokovi.

Še dosti prednostnih nalog

Seveda bo še precej prednostnih nalog, med katerimi prav gotovo ne bo lahko delati vrstnega reda. Tu mislimo na nujno usposobitev vseh tirov na železniškem slovenskem križu za 20-tonski osni pritisk, posodobitev postaj na Jesenicah, v Sežani, Mariboru–Tezno in Ljubljani, zgraditev obvozne proge od Šentvida pri Ljubljani do Viča, gradnjo kontejnerskih terminalov, nadaljnjo avtomatizacijo železniškega prometa s sodobnimi signalno-varnostnimi napravami, modernizacijo prog Sevnica–Trebnje in Nova Gorica–Sežana in še kaj.

IGOR PREŠERN

ČESTITKE

Mirku Jamarju ob 60-letnici

LJUBLJANA, 28. decembra – Ob 60-letnici Mirka Jamarja so uglednemu družbenopolitičnemu delavcu in guvernerju Narodne banke Slovenije čestitali član predsedstva SFR Jugoslavije Sergej Kraigher in Lidija Šentjurc, člana predsedstva CK ZK Jugoslavije Stane Dolanc in Andrej Marinc, predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj, predsednik CK ZK Slovenije France Popit, predsednik skupščine SR Slovenije Milan Kučan, predsednik izvršnega sveta skupščine SR Slovenije dr. Anton Vratuša, predsednik RK SZDL Mitja Ribičič in predsednik RO ZZB NOV Janez Vipotnik.

Nestlu Žganku ob 70-letnici

LJUBLJANA, 28. decembra – Ob 70-letnici Nestla Žganka so uglednemu družbenopolitičnemu delavcu in nosilcu partizanske spomenice 1941 čestitali član predsedstva SFR Jugoslavije Sergej Kraigher in Lidija Šentjurc, člana predsedstva CK ZK Jugoslavije Stane Dolanc in Andrej Marinc, predsednik predsedstva SR Slovenije Viktor Avbelj, predsednik CK ZK Slovenije France Popit, predsednik skupščine SR Slovenije Milan Kučan, predsednik izvršnega sveta skupščine SR Slovenije dr. Anton Vratuša, predsednik RK SZDL Mitja Ribičič in predsednik RO ZZB NOV Janez Vipotnik.

TELEKS

DELO

Glavni urednik ČGP Delo:
JAK KOPRIVC

Odgovorni urednik »Dela«:
BORIS DOLNIČAR

Pomočnik glavnega urednika:
MIRO POČ
VLADO ŠLAMBERGER

Uredniki:
BOGDAN NOVAK, FRANCI STRES (centralna redakcija), LOJZE JAVORNIK (notranja politika), FRANJO KRIVEC, JOŽE PETROVČIČ (gospodarstvo, v. d.), ANDREJ NOVAK (zunanja politika), SLAVKO FRAS (kultura), MATIJA DERMASTIA (slovensko dopisništvo), MITJA MERŠOL (ljubljanska rubrika), EVGEN BERGANT (šport), ILIJA BREGAR (kronika), FRANCE VREČAR (sobotna priloga), TIT VIDMAR (književni listi), STANE IVANC (publicistika), BOŽIDAR PAHOR, BOGDAN POGAČNIK (posebne naloge), MIRO ZAKRAJŠEK (mentorstvo), JOCO ŽNIDARŠIČ (fotografija), JANEZ SRŠEN (lektorstvo), META DOBNIKAR (oblikovanje), ROMANA TOMŠE (dokumentacija).

Sovjetska vojaška pomoč Afganistanu

Moskva: Strmoglavljena krvava klika Hafizulaha Amina – »Nova afganistanska vlada zaprosila SZ za vsestransko pomoč« – Amina usmrtili

OD NAŠEGA MOSKOVSKEGA DOPISNIKA

MOSKVA, 28. decembra – »Strmoglavljena je krvava klika Nafizulaha Amina in njegovih pomagačev«, je razglasil danes navsezgodaj v poročilih moskovski radio. »Pravda« pa je že objavila celotno besedilo razglasa novega afganistanskega vodstva.

Danes so v Moskvi objavili tudi, da se je nova afganistanska vlada obrnila na Sovjetsko zvezo »v skladu z določili pogodbe o prijateljstvu, dobri sosesčini in sodelovanju«, podpisana 5. decembra lani, naj ji »nujno priskoči na pomoč, in to tako politično, moralno, gospodarsko, vključno z vojaško pomočjo«. V sporočilu je tudi povedano, da je Sovjetska zveza tej prošnji afganistanske vlade »že ustregla«.

Po tukajšnjih prvih vesteh so v Sovjetski zvezi z naklonjenostjo sprejeli novico o prevratu v Kabulu. V deželi je razglašena »resnična ljudska oblast,« je bilo povedano na moskovskem radiu. Ta oblast pa se bo »borila za polno in dokončno zmago ljudske demokratične protifevdalne in protiimperialistične revolucije, za zgraditev svobodnega in neodvisnega Afganistana«.

Vrste se poročila o tem, da je Babrak Karmal prevzel funkcijo predsednika ljudske demokratične partije in revolucionarnega sveta. Za podpredsednika naj bi bil po moskovskih vesteh izvoljen Asadulah Sarvari, člani revolucionarnega sveta pa so postali še brigadni general Abdul Kadir ul Aga, polkovnik Hohamad Aslam Vatandžar, ki je bil v Tarakijevi vladi notranji minister. Razen tega pa so v revolucionarni svet imenovali še dva: Nura Ahmada Nura in sultana Ali Kaštmanda. Gre potemtakem v glavnem za ljudi, ki jih je Amin ob prevratu 16. septembra odstranil iz revolucionarnega sveta. Po moskovskem radiu tudi poročajo, da je afganistansko revolucionarno sodišče obsodilo Hafizula Amina na smrt in da je bila smrtna kazen že izvršena. Bil je »diktator in agent ameriškega imperializma«.

Ko je Hafizulah letos septembra prevzel oblast, sta mu Leonid Brežnjev in Aleksej Kosigin poslala čestitko, v kateri sta mu čestitala k izvolitvi. Izrazila sta »prepričanje, da se bodo bratski odnosi med Sovjetsko zvezo in revolucionarnim Afganistanom tudi vnaprej razvijali na podlagi pogodbe o prijateljstvu, dobri sosesčini in sodelovanju v interesu narodov obeh dežel, miru in napredka v Aziji in na vsem svetu«. Ob obletnici podpisa te pogodbe pa so letos 5. decembra prav tako izmenjali čestitke. Brežnjev in Kosigin sta ob tej priložnosti zaželela centralnemu komiteju ljudske demokratične partije Afganistana, revolucionarnemu svetu in vladi DR Afganistana, ki jih je takrat vodil Amin, »veliko uspehov pri krepitvi pridobitev aprilske revolucije«. Hafizulah Amin pa je ob tej priložnosti zaželel sovjetskim voditeljem »še veliko tovariških želja za dobro zdravje, uspehi in osebno srečo, delovnemu ljudstvu Sovjetske zveze pa čimbolj rastoče blagostanje«.

Letos 8. novembra je Sovjetska zveza zamenjala svojega veleposlanika v Afganistanu Aleksandra Puzanova, ki je sedem let opravljal to dolžnost. Za veleposlanika je imenovala prvega sekretarja KPSZ Tatarske oblasti in člena prezidija vrhovnega sovjeta ZSSR Fikrjata Tabejeva. Zamenjava naj bi bila posledica določene ohladitve med Sovjetsko zvezo in Afganistanom.

VLADO JARC

Podpora združitvi Koreje

SZDLJ: podpiramo miroljubno združitev brez tujega vmešavanja

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Predsednik zvezne konference SZDLJ Todo Kurtović je poslal CK enotne demokratične domovinske fronte DLR Koreje pismo, v katerem je med drugim rečeno:

»Zvezna konferenca SZDLJ v imenu večmilijonskega članstva delovnih ljudi in občanov naše države izraža vsestransko podporo vašim prizadevanjem za ponovno miroljubno združitev vaše države brez vsakršnega zunanjega vmešavanja. Pri tem se opira na temeljne opredelitve naše socialistične samoupravne skupnosti, ki se zavzema za dosledno spoštovanje pravice slehernega naroda do samoodločbe, pravice, da sam, brez tujega vmešavanja, gradi svojo sedanjost in prihodnost v skladu s pogoji, potrebamiin možnostmi, ter za izključno miroljubno reševanje sporov in problemov v mednarodnih odnosih, kar je tudi načelo politike neuvrščenosti.«

Washington: ZSSR je podprla udar v Kabulu

Sovjetske operacije v Afganistanu so dale novega poleta intervencionistično razpoloženim silam v ameriškem vrhu – Premalo glasov v VS?

NEW YORK, 28. decembra – Washington priznava, da si je v najboljšem primeru zagotovil le sedem od devet glasov, kolikor jih najmanj potrebuje, in vztraja pri tem, da varnostni svet v preostalih treh dneh starega leta odloči o gospodarskih sankcijah proti Iranu.

Naglico uradno pojasnjujejo tako, da se po izteku 1979. spremeni pet od petnajstih članic VS, zato bi se »prepričevanje o sankcijah moralo začeti znova«. Seveda ni znano, kaj je dosegel Jimmy Carter, ki je včerajšnji dan porabil za telefonske pogovore z voditelji v Moskvi, Pekingu in v drugih prestolnicah. Poprej so sporočili, da sovjetski zunanji minister ni obljubil ameriškemu veleposlaniku, da bo ZSSR ostala »vsaj nevtralna«, kot je zahteval Washington. Iz tega, da je Carter prekinil počitnice v Camp Davidu in imel v Beli hiši sestanek državnega sveta za varnost, sklepajo, da Amerika računa na poraz v VS in se odloča, kaj bo ukrenila.

Po teoriji diplomatskih poročevalcev v State Departmentu bi utegnil ameriški poraz pri uveljavljanju sankcij prek varnostnega sveta nekolikanj omiliti iransko stališče. Tako je moč soditi po zadnji izjavi iranskega zunanjega ministra, da bodo talcem v Teheranu sodili kot vohunom, če bo Američanom uspelo uveljaviti sankcije. Ameriški poraz pa bi obema stranema omogočil, da ohranita dostojanstvo: Washington bi pokazal, da je poskušal vse, kar terjajo pravila mednarodnega ravnanja, Teheran pa, da le ni ostal popolnoma osamljen in da mu torej ni treba zavzemati vse bolj nepopustljivega stališča.

Washington naj bi hkrati sklenil, kaj bo ukrenil v zvezi z dogodki v Afganistanu, kjer je ZSSR – tako trdi ameriška diplomacija – ob minimalnih stroških spremenila suvereno državo v svojo »klientko«. V zadnjih tednih je Washington večkrat za prizoriščem protestiral proti sovjetskemu ravnanju v tej državi, med včerajšnjim udarom v Kabulu pa so protesti postali javni. Govornik State Departmenta je opozoril, da sovjetska transportna letala vozijo zadnje dni v Kabul okrepitve, padalce in vojaške enote. Rekel je, da bi moralo svetovno javnost skrbeti in da bi morala obsoditi takšno vmešavanje v notranje zadeve suverene države. Washington od davi trdi, da so sovjetske enote neposredno podprle včerajšnji udar v Kabulu, s tem da so pomagale zavzeti radijsko postajo.

Davišnji komentatorji čakajo, ali bo Amerika v zvezi z dogodki v Kabulu poskušala protinapad, hkrati pa so ogorčeni, ker zaradi tega dejanja »nihče ne protestira pred sovjetskimi veleposlaništvi niti si ne poskuša prilastiti sovjetskih diplomatov za talce«. Amerika, sprta z muslimanskim svetom, lahko pri afganistanskem primeru pokaže, kako ZSSR ravna z »islamskimi uporniki« v Afganistanu. Nadejajo se tudi, da bo po dogodkih v Kabulu Iran imel bolj jasno podobo, kakšno vrsto pomoči lahko dobi od svoje severne sosede, če bo šel predaleč v konfliktu z Ameriko.

Sovjetske operacije v Afganistanu so dale novega poleta intervencionistično razpoloženim silam v ameriškem vrhu, ki opozarjajo, da je ZSSR za nekajkrat povečala svojo sposobnost, da bliskovito posreduje z močnimi silami tudi na velike razdalje. »Medtem ko se mesece dajemo, kako bi prišli do kakršnega oporišča na Bližnjem vzhodu, njim to uspe, kot bi mignil«, je povedal vojaški komentator Drew Middleton, za katerega trdijo, da izjavlja tisto, kar misli Pentagon.

Po mnenju nekaterih pa ZSSR prodira v Afganistan, tako kot je Amerika v Vietnam, in vse kaže, da se bo ZSSR podobno godilo, kot se je ZDA. Intervencionisti na to pravijo, da gre za pobožne želje. ZSSR izpelje tisto, kar si zastavi, saj se ne ubada z navzkrižji na domačem prizorišču, kot se je ubadal Washington, ko je vojeval vietnamsko vojno.

Prevrat s pogledom na sever

Za krmilo Afganistana je po levičarski revoluciji prišel že tretji mož – Sovjetska zveza podprla novo vodstvo in mu tudi javno priskočila na pomoč – Kako bo reagirala Kitajska?

V vsej novejši zgodovini Afganistana je vladna palača v Kabulu bila večkrat kot ne prizorišče rivalstva, prikrite in odkrite napetosti – pa tudi krvavih razpletov. V novejši zgodovini te azijske dežele, mejače na Sovjetsko zvezo, Iran in Pakistan, pa tudi – prek ozkega zemljepisnega pasu – na kitajski Turkestan, so kralji in predsedniki republik in premieri pogosto umirali nenaravne, nasilne smrti.

Vrsta odstavljenih in usmrčenih državnih poglavarjev se je po svoje začela pred pol stoletja, ko je za vedno moral oditi prvi reformatorski kralj Aman Ulah. Ubili so tudi kralja Nadir Kana. Leta 1973 je Mohamed Daud Kan odstavil kralja Zahira in postal predsednik republike. Dauda so ubili v aprilski revoluciji aprila 1978. Novi voditelj Nur Mohamed Taraki je izgubil življenje letos septembra med streljanjem v vladni palači. Njegovega naslednika Hafizulaha Amina so odstranili v četrtek.

Novi prvi mož Afganistana Babrak Karmel je nekdanji podpredsednik republike in podpredsednik vlade v Tarakijevi vladi. Ker pa je pripadal marksistični partiji Parham /zastava/, ne pa prav tako marksistični Halk /ljudstvo/, je njega in njegove pristaše julija 1978 Taraki poslal iz dežele. Z večine so postali veleposlaniki in Babkrak Karmel je postal šef diplomatske misije na Češkoslovaškem. Ko so njega in druge še za Tarakijeve vlade poklicali domov, je dobil azil v ČSSR. Za zdaj ni znano, ali je Babrak Karmel ostal tod – morda v Pragi, nemara v Vzhodnem Berlinu – ves čas, do predvčerajšnjim tako rekoč ali pa se je skrivaj vrnil v deželo že poprej.

Nekaj dni, preden je septembra Amin strmoglavil in dal ubiti Tarakija, je bil ta v Moskvi in se pogovarjal z ondotnimi najvišjimi voditelji, z Brežnjevom na čelu. V zahodnih krogih zdaj krožijo govorice, da je bil tedaj v Kremlju na pogovorih ob Tarakiju tudi novi afganistanski državni poglavar Karmel. Baje se je Taraki tedaj sestal tudi z drugimi voditelji Parhama, živečimi v vzhodni Evropi.

Hafizulah Amin je za dobre tri mesece zavrl proces zbliževanja obeh partij oziroma mogoče celo dajanja prednosti Parhamu.

Moskva je nasilni prihod Amina na krmilo sprejela z zadržanim odobravanjem, ki je komaj zakrivalo resnično nezadovoljstvo. In ko so se od ponedeljka naprej začele vrstiti poročila, domneve in novice o izrazito povečanem številu pristankov sovjetskih težkih transportnih letal v Afaganistanu, predvsem v Kabulu, so se začele razraščati tudi špekulacije, ali je to dodatna vojaška podpora Aminovi vladi – ali priprava, uvod v kaj drugega.

Dejstvo, da so v Sovjetski zvezi prvi objavili govor Babraka Karmela o odstavitvi Amina in njegovih je bilo že samo po sebi značilno. Še zgovornejši je komentar Tass: »V Afaganistanu so razglasili resnično ljudsko oblast, ki se bo borila za končno zmago ljudsko – demokratične, antifevdalne in antiimperialistične revolucije«. Odobravanje je torej zdaj prosto pridržkov, zadržanosti. Zlasti še, ker je SZ pri priči dala vsestransko pomoč novi vladi.

Afganistan, znan po dolgoletni povezavi s Sovjetsko zvezo, svojo severno sosedo, leži na nevralgični točki. Tistih 50 km meje s Kitajsko očitno v sedanjem razmerju sil ni samo simboličnih. O tem poroča komentar kitajske tiskovne agencije ob poročilih o sovjetskih vojaških okrepitvah v tem tednu, da bo namreč Afganistan »sovjetski Vietnam«. Drugi sosed, Pakistan, je dokaj prijateljsko neklonjen Pekingu, tod pa je dolgo navzoč tudi ameriški vpliv. In v Iranu imajo zastopstvo ter vsaj delno podporo afganistanski muslimanski uporniki, ki žele z oboroženim bojem vreči levičarsko vlado v Kabulu – ne glede na to, kdo je na njenem čelu.

Babrak Karmel je v nastopnem govoru spregovoril izrazito pomirljivo. Nova vlada bo spoštovala vse mednarodne obveznosti in pogodbe, ostala zvesta OZN in gibanju neuvrščenih. Še več, »lojalni bojni tovariš muslimanov po svetu bo.«

Glede na ozkost prejšnje , Aminove vlade pri razreševanju notranjih krvavih konfliktov, je Babrak Karmel presenetljivo spravljiv.

Zavzel se je za enotnost vseh narodnih in naprednih sil v imenu svobode, časti in vesti domovine.« Tudi navznotraj je dal močan poudarek islamizmu, saj je med žrtvami »neznosnega nasilja in mučenja krvavega aparata Hafizulaha Amina in njegovih klavcev, agentov ameriškega imperializma« naštel tudi »pošteno duhovščino, vernike, poštene muslimane, sunite in šiite.«

Kolikor je mogoče presoditi po prvih odmevih in potezah afganistanskega vodstva, gre navzven za trdnejšo naslonitev na severno sosedo, navznoter pa za prizadevanje vzeti veter iz jader muslimanskim upornikom, ki marsikje in marsikdaj v Afganistanu ogrožajo oblast levičarjev, tokrat pod vodstvo Babraka Karmela.

JOŽE ŠIRCELJ

Uraden prevzem Iskrine telefonske centrale v Moskvi

MOSKVA, 28. decembra – Včeraj je komisija ministrstva za zveze ZSSR uradno prevzela mednarodno elektronsko telefonsko centralo, ki jo je zasnoval, izdelal in montiral kolektiv tovarne telekomunikacij »Iskra«. Centrala je sistema »metaconta 10 c« in je ena izmed najmodernejših na svetu. V njej je vgrajenih cela vrsta inovacij Iskrinih strokovnjakov. Zgrajena je med olimpijskimi objekti in prek nje se bo odvijal ves telefonski promet za časa olimpiade.

V. J.

Sklepi niso zadržali rasti cen

ZIS: kljub dogovorom so republike in pokrajini podražile vrsto izdelkov

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Nujno je odložiti uporabo in ponovno proučili že sprejete sklepe o povečanju cen; do konca leta ne bi smeli sprejemati novih sklepov o zvišanju cen in spoštovati stališče iz resolucije za prihodnje leto, da se do sklenitve dogovora o izvajanju politike cen v 1980. letu cene ne zvišujejo.

Na komaj sprejeti resoluciji o ekonomski politiki države se črnilo ni niti osušilo, ZIS pa je že primoran tako pozivati republike, ki so novembra in decembra sprejele ali pripravljajo večje število sklepov o zvišanju cen nekaterim proizvodom in storitvam.

Novembra in decembra so v posameznih republikah in pokrajinah že začele veljati uredbe o novih, praviloma višjih cenah telefonsk1h impulzov, telefonskih naročin, mesa, mleka, mlečnih izdelkov, itd.

ilustrirana mesečna revija
ZDRAVJE
telesa, duha in okolja

Vsako leto je več prošenj za premostitvena posojila

Republiški sklad skupnih rezerv ne more ustreči vsem delovnim organizacijam, ki jih pestijo izgube

LJUBLJANA, 28. decembra – V zadnjih štirih letih je republiški sklad skupnih rezerv dobival vsako leto iz delovnih organizacij čedalje več prošenj za odobritev posojil, s katerimi bi lahko v delovnih organizacijah izplačali osebne dohodke. Teh zahtevkov je bilo veliko več, kot bi jih bil sklad, glede na razpoložljivi denar – lahko odobril. Samo letos do novembra je dobil sklad 180 prošenj za odobritev posojila, vrednih milijardo dinarjev. Pričakovati je, da se bo ta znesek v zadnjih treh mesecih leta 1980 še povečal.

Zaradi čedalje večjih zahtevkov po posojilih se je republiški sklad skupnih rezerv v tem srednjeročnem obdobju nemalokrat znašel v zagati, ker ni imel denarja, da bi ugodil vsem delovnim organizacijam, ki so se znašle v izgubah. Sklad namreč lahko odobri kratkoročna posojila za izplačilo osebnih dohodkov delovnim organizacijam le v primeru, če ima na voljo dovolj denarja za poravnavo dolgoročnih sanacijskih posojil.

Da v delovnih organizacijah, ki so med letom izkazovale izgubo in niso imele dovolj denarja, da bi le-te pokrile, ne bi izplačevale zajamčene osebne dohodke, je upravni odbor sklada lani in letos kljub malo denarja odobril premostitvena posojila. Bodisi, da bi z njimi delovne organizacije pokrile svojo izgubo bodisi, da bi s tem posojilom zgladile razliko med zajamčenimi osebnimi dohodki in osebnimi dohodki, določenimi s samoupravnim sporazumom. Ker pa sklad ni imel dovolj denarja, da bi izplačal vsa premostitvena posojila, ki so jih delovne organizacije zaprosile, je bil lani septembra in novembra letos prisiljen, da je zase najel kratkoročno posojilo pri Ljubljanski banki – Združeni banki. Temeljne organizacije, ki so imele izgubo, si namreč niso mogle pomagati brez takšnega posojila, saj so bili njihovi in občinski rezervni skladi izpraznjeni.

Da je zahtevkov po odobritvi premostitvenih posojil čedalje več, pričajo tudi podatki, ki jih je dal republiški sklad skupnih rezerv. Lani septembra je denimo 18 temeljnih organizacij zaprosilo za 105 milijonov dinarjev premostitvenih posojil, letos septembra pa je za 236 milijonov dinarjev posojil zaprosilo že 18 temeljnih organizacij. Od tega je sklad odobril 207 milijonov dinarjev za pokrivanje izgub v teh organizacijah, 29 milijonov dinarjev posojil pa je šlo za izplačilo osebnih dohodkov.

Marsikatera delovna organizacija se v enem letu kljub posojilu ni uspela izkopati iz izgub. Če so denimo izgubo odpravili v eni temeljni organizaciji, se je mnogokrat zgodilo, da je v naslednjem letu z izgubo poslovala druga temeljna organizacija v okviru iste delovne organizacije. ETA iz Cerknega se je izkopala iz izgub šele po dveh letih, Mežiški rudnik svinca pa je na spisku izgubarjev že tretje leto. Zanimivo pa je, da je izguba tamkaj iz leto v leto večja. Letos (po desetih mesecih) je imela največ izgub anhovška cementarna – kar 98 milijonov dinarjev – večjo izgubo kot lani pa je imela letos mariborska Tovarna mesnih izdelkov Košaki, iz izgub pa se ne more izkopati niti ABC Pomurka. Medtem ko je lani koprska Luka prednjačila na spisku izgubarjev, pa letos še ni med prosilci za posojilo.

TONJA SLOKAR

Lesnina v Afriki

Priprave za vstop v mešano družbo: izvoz znanja, tehnologije in pohištva, uvoz tropskega lesa – Ugodni rezultati strokovnega ogleda

LJUBLJANA, 28. decembra – Skupina štirih poznavalcev, ki si je pred dnevi ogledala lesni kombinat ADK (Atheliers de Kahandro) na Slonokoščeni obali v Afriki, je ugodno ocenila možnosti, da Lesnina kot družabnik vstopi v to organizacijo in si zagotovi dovolj kakovostnega in potrebnega tropskega lesa, ki je – kakor pravijo lesninarji – nenadomestljivo tako za določene elemente stavbnega kot stanovanjskega pohištva.

ADK je anonimna družba, ki izkorišča okoli 120 tisoč hektarov dobrega tropskega gozda na Slonokoščeni obali. V svoji sestavi ima tri žage, proizvodne delavnice za luščeni in plemeniti furnir, obrate za izdelovanje stavbnega pohištva, tovarno vezanih plošč in več sodobnih obratov za izdelovanje stanovanjega pohištva ter lastno trgovsko mrežo. Gre za primer lesninarske reprodukcijske celote, ki se ukvarja s sečnjo lesa, razrezom in obdelavo lesa ter prodajo, ki zaposluje okoli dva dva tisoč delavcev.

Vsi obrati družbe so sicer opremljeni z najmodernejšimi stroji, zatika pa se pri organizaciji dela. tehnologiji obdelave lesa, skratka pri znanju in prodaji. Prav to je tisti prazen prostor, v katerega lahko stopi Lesnina in si odpre neposredno pot do tropskega lesa in hkrati razširi svoj prostor za prodajo pohištva, trdijo pri ljubljanski Lesnini.

Lesnina se je več kot dve leti razgledovala po Afriki, kje in kako bi se vključila v izkoriščanje in predelavo lesa ter v prodajo pohištva, pri čemer se zdi najnovejše poslovno-tehnično sodelovanje z domačim partnerjem na Slonokoščeni obali še najbolj sprejemljivo za oba parnerja – in za tretjega – IFC – specializirano mednarodno finančno združenje, ki deluje v okviru mednarodne banke za razvoj. Prav s pripravljenostjo tretjega partnerja kot delničarja in sofinancerja postaja zasnova nove družbe b olj trdna tudi v mednarodnih razsežnostih.

Kot vse kaže, se bo Lesnina vsak čas odločila za vstop v to družbo, in sicer takoj, ko bo vlada Slonokoščene obale s pomočjo svojih bank in finančnega združenja IFC kot delničarja spravila na finančno zeleno vejo družbo ADK, ki je zaradi organizacijskih slabosti zabredla v težave. To je pravzaprav pogoj Lesnine za vstop v to družbo, v kateri naj bi prevzela vse vodilne položaje v proizvodnji, organizaciji dela in poslovanja ter notranje in zunanje komercialne posle.

Kakor pravijo pri Lesnini, jim najnovešji načrt povezovanja z afriškim partnerjem odpira široke možnosti neposrenega uvoza tropske hlodovine in lesnih polizdelkov v Jugoslavijo ter hkrati izvoza pohištva za opremo šol, vrtcev, hotelov in stanovanj na Slonokoščeno obalo in v sosednje države.

NIKO LAPAJNE

MALI OGLASI
061/28 111

Islandci sestavljajo vlado

Mandatar je vodja desničarske stranke neodvisnosti – Pičle možnosti?

REYKJAVIK, 28. decembra (Tanjug) – Islandski predsednik Kristjan Eldjarn je zaupal voditelju desničarske stranke neodvisnosti Geiru Gallgrimssonu mandat za sestavo nove vlade. Čeprav je predsednik Eldjarn s tem želel narediti konec politični krizi, ki traja že 25 dni, mnogi politiki na otoku ocenjujejo možnosti novega mandatorja kot zelo pičle.

Na parlamentarnih volitvah 2. decembra si je stranka neodvisnosti zagotovila 21 do 60 mest, centristična napredna stranka 17, komunisti pa so dobili 11 mest v parlamentu. Napredna stranka in komunistična partija sta že poprej napovedali, da ne bosta šli v koalicijsko vlado s stranko neodvisnosti. Pred šestimi dnevi se je izjalovil poskus voditelja napredne stranke Steingrimurja Hermannssona, da bi sestavili koalicijsko vlado s socialdemokratsko laburistično stranko in komunisti.

Tri žetve na leto

Obstajajo možnosti za bolj smotrno izkoriščanje hidrosistema Donava–Tisa–Donava – Gradnja avtoceste »Sever-jug« v Vojvodini

OD NAŠEGA BEOGRAJSKEGA DOPISNIKA

NOVI SAD, 28. decembra – Večja proizvodnja hrane, energije in surovin – to je ogrodje razvoja SAP Vojvodine v naslednjih petih letih. Veliko govorijo zlasti o poljedelstvu in proizvodnji hrane. Ko so ocenjevali razvoj v času od leta 1976 do sedaj, so v izvršnem svetu skupščine Vojvodine poudarili, da je za obdobje od 1976 do 1977 značilna izredno dinamična rast poljedelske proizvodnje.

Lani je kmetijska proizvodnja upadla, zaradi izredno neugodnega vremena, kot tudi zaradi prepočasnega preusmerjanja poljedelstva. Takšni rezultati so pogojevali rast poljedelske proizvodnje v prvih treh letih tekočega srednjeročnega načrta, ki so ga uresničili v 2,5 odstotka, medtem ko so načrtovali 5 odstotkov. Predvidoma bo kmetijska proizvodnja letos večja za 3,8 odstotka glede na lansko. Največ priča-

Prihodnje leto, pravijo v izvršnem svetu, mora kmetijska proizvodnja porasti za 4,8 odstotka, kar naj bi dosegli s sodobnejšo proizvodnjo, večjim hektarskim donosom in strukturnimi spremembami v proizvodnji. Kmetijska proizvodnja naj bi se pri družbenih organizacijah povečala za 9,5 odstotka, na individualnih posestvih pa za 2 odstotka.

Sedaj, med energetsko krizo, je kmetijstvo velika in pomembna priložnost ne le za Vojvodino, temveč za celotno Jugoslavijo, saj kmetijska proizvodnja ne zahteva dragih surovin in goriva. Ko govorijo o možnostih za poceni proizvodnjo, poudarjajo, da bi z boljšim izkoriščanjem hidrosistema Donava – Tisa – Donava Vojvodina lahko postala največja zelenica Evrope, v katerih bi lahko z ustreznim namakanjem pridobivali dve ali tri žetve na leto. To bi lahko uresničili v naslednjem srednjeročnem obdobju.

Čeprav načrt razvoja za prihodnjih pet let še ni oblikovan, so prvi pogovori že pokazali, da bo imel energetski razvoj v njem eno od najpomembnejših mest. Javna razprava je poudarila pomen možnosti za izkoriščanje nekonvencionalnih izvorov energije kot sta topla voda in sonce. V energetski sistem bodo vključene tudi termoelektrarne, saj bodo prvo termoelektrarno dobili v Vojvodini leta 1981. V drugi polovici srednjeročnega obdobja bodo predvidoma zgradili termoelektrarno tudi v Pančevu in Zrenjaninu. Koncem leta 1985 bo zgrajena tudi termoelektrarna v Kovinu. Največ energije pa bo tudi v bodoče dajal »Naftagas«.

V kemiji bodo posvetili posebno pozornost razvoju bazične kemije in petrokemije, ki dajeta dragocene in drage surovine za nadaljno predelavo v mnogih jugoslovanskih tovarnah. V Pančevu so pred nedavnim končali gradnjo največjega petrokemijskega kompleksa v Jugoslaviji, ki je stal 7,3 milijarde dinarjev. Denar za gradnjo je prispevalo 17 delovnih organizacij iz Vojvodine in 4 iz republike. To je največja jugoslovanska investicija v kemijski proizvodnji. V prihodnjem srednjeročnem obdobju naj bi dajal ta petrokemijski orjak deset milijard dohodka. Posebno pomembno pa je, da bo ta proizvodnja zmanjšala jugoslovanski uvoz kemikalij za 300 milijonov ameriških dolarjev letno, kar bo vsekakor izboljšalo plačilno bilanco Jugoslavije.

SLOBODAN DUKIĆ

TELEKS
informativni tednik dela

NOVI DEVIZNI TEČAJI

država	valuta	tečaj velja za	nakupni	srednji	prodajni	efektivni nakupni
Avstrija	šiling	100	155,1532	155,3863	155,6194	151,27
Belgija	frank	100	68,4898	68,5927	68,6956	65,41
Danska	krona	100	358,1499	358,6879	359,2259	348,30
Finska	marka	100	514,0884	514,8607	515,6330	499,95
Francija	frank	100	476,7152	477,4313	478,1474	463,60
Nizozemska	florint	100	1011,0768	1012,5957	1014,1146	983,27
Italija	lira	100	2,3790	2,3826	2,3862	2,32
Norveška	krona	100	387,1381	387,7197	388,3013	376,49
ZR Nemčija	marka	100	1115,3991	1117,0747	1118,7503	1087,51
Španija	pezeta	100	28,8774	28,9208	28,9642	–
Švica	frank	100	1211,4059	1213,2257	1215,0455	1181,12
Švedska	krona	100	460,5529	461,2448	461,9367	447,89
V. Britanija	funt	1	42,9338	42,9983	43,0628	41,75
Irak	ir. dinar	1	66,3928	66,4925	66,5922	–
Japonska	jen	100	7,9890	8,0010	8,0130	–
Kuvajt	kv. dinar	1	69,8388	69,9437	70,0486	66,70
Kanada	dolar	1	16,2783	16,3028	16,3272	15,54
ZDA	dolar	1	19,1342	19,1629	19,1916	18,61
Avstralija	avstr. dolar	1	21,1604	21,1922	21,2240	20,21
Tečaji za efektivo:						
Grčija	drahma	100	46,73	48,74	50,25	–

Srednji in prodajni tečaji za efektivo so enaki srednjim in prodajnim tečajem za devize. Nakupni in prodajni tečaji začno veljati 28. decembra 1979 ob 14. uri, srednji pa 29. decembra 1979. Tečaji za efektivo začno veljati 29. decembra 1979. Pri odkupu in prodaji efektive, čekov in kreditnih pisem po tečajni listi za efektivo se provizija ne obračunava.

Na današnjem medbančnem sestanku se je povečala vrednost vseh vodilnih valut. Najbolj se je povečala vrednost švicarskega franka, saj 100 frankov velja 1213,2257 dinarja. Za 100 nemških mark je treba odšteti 1117,0747 dinarja, pa tudi vrednost dolarja in funta je nekoliko zrasla.

S TELEPRINTERJA

Večja vlaganja v Španiji

MADRID, 28. decembra (Tanjug) – V najnovejših podatkih španskega statističnega zavoda se je letos močno povečala vrednost tujih vlaganj v Španiji, ki se je po Frankovi smrti naglo zmanjšala. Po teh podatkih bodo skupna vlaganja v Španiji letos znašala okoli milijardo dolarjev, kar je 65 odstotkov več kot lani.

Priprave na sestanek Sadat – Begin

KAIRO 28. decembra (Tanjug) – V okviru priprav za sestanek Sadat-Begin, ki se bo začel prvi teden januarja, so za vodjo egiptovske države sestavili tri poročila. Prvo govori o »pogajanjih o avtonomiji«, drugo o normalizacji splošnih odnosov, tretje pa se nanaša na diplomatkse misije v Kairu in Tel Avivu.

Splošno nezadovoljstvo v Libanonu

BEJRUT, decembra (Tanjug) – Libanonska vlada, ki ima težave zaradi splošnega javnega nezadovoljstva, si prizadeva, da bi rešila predvsem problem največjih podražitev v tej državi. Življenjski stroški so se tako povečali, da bejrutski tisk opozarja na možnost socialne revolucije.

Izrael zahteva od ZDA večjo pomoč

WASHINGTON, 28. decembra (AP) – Izraelski obrambni minister Ezer Weizman je v včerajšnjem pogovoru z ameriškim državnim sekretarjem Cyrusom Vanceom zahteval, naj ZDA pošiljajo Izraelu večjo pomoč, da se bo rešil sedanjih gospodarskih težav. Weizman se je v Washingtonu več kot eno uro pogovarjal z Vanceom o nekaterih najpomembnejših gospodarskih problemih, med drugim tudi o cenah nafte. Izrael želi prihodnje leto dobiti od ZDA 3,45 milijarde dolarjev. Kot je Weizman povedal po pogovoru, ne pričakujejo, da bodo ZDA poslale Izraelu to vsoto kot vojaško in gospodarsko pomoč.

Zlata mrzlica v Zahodnem Berlinu

ZAHODNI BERLIN, 28. decembra (Tanjug) – Tukajšnje prebivalstvo je zajela prava zlata mrzlica. Včeraj so na veliko začeli kupovati zlatnike. V bankah so bile dolge vrste kupcev, ki so hoteli na vsak način priti do južnoafriškega zlatnika »Krügeranda« in kanadskega zlatnika. Zahodnoberlinski tisk poroča, da so v manjših bankah razprodali ves zlati denar, kar so ga imeli. Povpraševanje po zlatnikih pa se ni povečalo zaradi podražitve zlata na svetovnih borzah, kjer je bilo treba včeraj za unčo zlata odšteti kar 515 dolarjev, temveč zaradi 13-odstotnega davka na plemenite kovine, ki ga bodo uvedli 1. januarja. Zato so tisti, ki niso dobili zlatnikov, kupovali srebrnike.

Naslednja evropska raketa prihodnje leto

PARIZ, 28. decembra (AFP) – Naslednjo izstrelitev rakete »Ariane« napovedujejo za konec maja ali začetek junija. Funkcionar francoskega državnega centra za vesoljske raziskave Frederic d'Allest je povedal, da bodo satelit izstrelili s pomočjo te rakete aprila leta 1981. Do tedaj naj bi francoski inženirji odpravli pomanjkljivosti, ki so se pokazale ob prvi uspešni izstrelitvi pred nekaj dnevi.

Boj proti potrošniški psihologiji v SZ

MOSKVA, 28. decembra (Tanjug) – Moskovska Pravda v uredniškem uvodniku ponovno opozarja, da se morajo v tej državi odločneje boriti proti malomeščanski morali in drobnolastniški psihologiji. Sovjetsko partijsko glasilo poudarja pomen pred kratkim sprejetih zakonov o vrhovnem sodišču, tožilstvu, ljudski kontroli in advokaturi in poziva k doslednemu izvajanju sankcij. »Pravosodni organi morajo izvajati sklepe partije in pravne norme ter se odločno postaviti po robu vsakršnemu odstopanju od sovjetskih zakonov. Na žalost pa delo milice in tožilstva v boju proti kršitvam zakona še ni dovolj aktivno in ofenzivno«, piše Pravda. Glasilo dodaja, da sprejetje novih zakonov odpira možnosti za uspešnejše delo teh služb in ustanov, od katerih zdaj pričakujejo učinkovito pomoč v boju za krepitev »delovne in državne discipline«.

Pred volitvami več svobode

MANILA, 28. decembra (AFP) – Filipinski predsednik Ferdinand Marcos je sporočil, da bodo v tej državi ustavili izredno stanje za čas od prihodnje sobote do 30. januarja, ko bodo splošne volitve. Kot je na tiskovni konferenci poudaril predsednik Marcos, bodo izredno stanje ustavili zato, da se bo prebivalstvo pred volitvami lahko gibalo svobodno in da bo omogočeno tudi politično zbiranje.

Japonci so bili letos zelo varčni

TOKIO, 28. decembra (Reuter) – Japonci imajo letos v bankah in poštnih hranilnicah vloženih več kot 200 milijard dolarjev (v jenih), kar je trikrat več kot znašajo vloge v največjih svetovnih poslovnih bankah »Bank of America«. Hranilne vloge so osnova sredstev, ki jo japonska vlada upošteva pri podeljevanju investicij in posojil. Investicije in posojila letos znašajo 70 milijard dolarjev.

Žrtve nemirov v Salvadorju

SAN SALVADOR, 28. decembra (AFP) – V političnih nemirih, ki so se nadaljevali tudi po 15. oktobru, ko so strmoglavili režim generala Carlosa Humberta Romera, je letos umrlo več kot 1000 ljudi. Opozicija ocenjuje, da je v neredih po nastopu nove vlade umrlo okoli 200 ljudi.

Pripravljalni sestanek v Abu Dabiju

ABU DABI, 28. decembra (KUNA) – Zunanji ministri Kuvajta, Saudske Arabije, Katarja, Bahreina, Združenih arabskih emiratov in omanskega sultanata se bodo 25. januarja sestali v Abu Dabiju, kjer bodo pripravili vrhunsko konferenco držav Arabskega zaliva. Pripravljalni sestanek bi moral biti že 15. decembra, vendar so ga nepričakovano preložili in določili nov datum.

Na Džafni ustavili izredno stanje

COLOMBO, 28. decembra (Reuter) – Vlada Sri Lanke je sporočila, da so na polotoku Džafna ustavili petmesečno izredno stanje, ki so ga uvedli julija letos, ker je severni del države zajel val gverilskih napadov »osvobodilnih tigrov Tamil Elama«, bojnega krila združene fronte za osvoboditev Tamila, ki zahteva neodvisnost tamilske manjšine.

Indijskobangladeški spopad ob meji

NEW DELHI, 28. decembra (Reuter) – Na spornem ozemlju vzdolž indijske severovzhodne države Tripura je prišlo do spopadov med indijskimi in bangladeškimi graničarji. Uradni krogi v glavnem mestu te države Agartalu poročajo, da je polvojaška policija obstreljevala indijske položaje. Pripadniki indijskih obmejnih sil so odgovorili z orožjem. Na tem spornem območju se že od 1. novembra vrstijo občasni spopadi. Indijski in bangladeški predstavniki pa so imeli že dvakrat pogovore, na katerih niso rešili tega spora.

Castro sprejel sekretarja KP Francije

HAVANA, 28. decembra (Tanjug) – Generalni sekretar KP Kube Fidel Castro je v sredo sprejel generalnega sekretarja KP Francije Georgesa Marchaisa, ki se tukaj mudi od sobote na povabilo CK KP Kube. Pogovarjala sta se o različnih vprašanjih, ki zadevajo mednarodni položaj in odnose med partijama. Sporočilo ne navaja drugih podrobnosti o srečanju. Z Marchaisom je pripotoval tudi član politbiroja CK KP Francije Maxim Gremetz z ženo in otroki, iz česar je mogoče sklepati, da gre za kombinacijo oddiha in pogovorov.

Ukinili izredno stanje

COLOMBO, 28. decembra (Reuter) – Vlada Sri Lanke je sporočila, da so na polotoku Jaffna po petih mesecih ukinili izredno stanje. Ta ukrep so uvedli julija letos po valu gverilskih napadov »osvobodilnih tigrov Tamil Elama«, borbenega krila združene fronte za osvoboditev Tamilcev, ki se bojujejo za neodvisnost tamilske manjšine. Izredno stanje so ukinili, potem ko je poveljnik varnostnih sil v tem delu države general Tisa Veratunga sporočil, da sta na polotoku znova zavladala red in mir in da so prekinili gverilske akcije.

Vsak 5. avto je uvožen

WASHINGTON, 28. decembra (Tanjug) – Vsak peti od avtomobilov, ki so jih Američani kupili letos, je bil uvožen iz tujine in kaže, da bodo japonske, zahodnonemške in britanske tovarne avtomobilov v prihodnjem letu osvojile okoli četrtino tukajšnjega trga. Japonci so letos prodali v ZDA okoli poldrugi milijon vozil, ki povprečno porabijo šest do osem litrov bencina na 100 kilometrov, medtem ko ameriški avtomobil za enako dolgo pot porabijo od 16 do 18 litrov goriva.

Stavka španskih pristaniških delavcev

MADRID, 28. decembra (Reuter) – Stavka pristaniških delavcev, ki so ustavili delo v znamenju protesta proti vladnim načrtom, po katerih naj bi izročili pristanišča zasebnikom, je ohromila delo v španskih pristaniščih.

Predstavniki španskih sindikatov so izjavili, da se je več kot 13 tisoč pristaniških delavcev odzvalo njihovemu pozivu in ustavilo delo v štirinajstih španskih pristaniščih, med drugim tudi v Bilbau, Barceloni in Valenciji.

Zapleteno libanonsko vprašanje

TEL AVIV, 28. decembra (Reuter) – V intervjuju za izraelski radio je finski general Ensio Silasvuo, ki je deset let opravljal dolžnosti v mirovnih silah Združenih narodov na Bližnjem Vzhodu, izjavil, da je libanonsko vprašanje eden najtežjih problemov v tem območju.

»S stališča Združenih narodov je libanonsko vprašanje močno zapleteno; ne vidim nobene sprejemljive rešitve,« je izjavil Silasvuo, ki je ta teden prenehal opravljati dolžnosti poveljnika mirovnih sil Združenih narodov v Libanonu.

Otroci, kakor jih je videlo slikarsko oko

»Podobe otrok v preteklosti« – prigodna razstava ob Mednarodnem letu otroka v Narodni galeriji v Ljubljani bo odprta še dva meseca

Ravnateljica dr. Anica Cevc: »Že otvoritev razstave je bila nekaj posebnega. Ni bila proti večeru kakor običajno, ampak dopoldne, ker so bili povabljeni otroci, med njimi tudi neslovensko govoreči. Pionirski dom je pripravil zelo lep program, napisan prav za mednarodno leto otroka – otroštvo pri nas in otroštvo v deželah, kjer še niso zagotovljene možnosti vrednega otroštva. Za glasbeno popestritev so poskrbeli slepi otroci, ki so igrali na flavte. Vrhunec pa je bila seve pogostitev naše tovarne – Emona, Merkur, Kolinska, Fructal-Alko – so jih posladkale z bomboni. Ne enega, tri mi daj, so klicali obiskovalci!«

Z razstavo »Podobe otrok v preteklosti« je slovenska Narodna galerija za rep ujela mednarodno leto otroka, ki se izteka, vendar to nič ne pomeni – skrb za umetniško vzgojo otrok bi

PAVEL KÜNL: Podoba otroka, detajl, 1857

morala biti navzoča tudi v letih, ki nimajo posebnega predznaka Združenih narodov. In začetek je tu in je obetaven. Slike visijo tokrat nižje kot običajno, približane so očišču otroka; naj se odrasli malo sklanjajo.

Slej ko prej je otroka težko naslikati

Vse podobe otroki iz preteklosti so iz zbirk Narodne galerije, ki je gledala, da so motivno različne, saj najmlajših ne bodo toliko zanimali obrazi kolikor dekorativni predmeti. Predvsem dekorativne so najstarejše razstavljene slike iz konca 17. stoletja, izdelki neznanih potujočih slikotvorcev: to so naročeni portreti, ki bolj razkazujejo otrokov stan kot pa njegov značaj. Značajev bi na teh bahatih starikavih, lutkastih gospodičih in gospodičnicah zaman iskali, bolj pomemben je njihov plemiški grb in razkošna obleka. Dasi so še otroških let, so videti portretiranci ko brezdušne pošasti – toda taki so bili videti tiste čase tudi odrasli portretiranci. Narodna galerija ni želela ločevati domačih in tujih slikarjev, njeno vodilo je bilo samo žanr. Med domačimi slikarji je najstarejši Potočnik (1749–1834), ki je bil sam telesno prizadet, gluhonem, in tako tudi njegovi naslikani otroci niso kaj prida živahni.

Zelo zaokroženo pa je 19. stoletje, stoletje prebujenja meščanskega sloja, ki vneto posnema plemiško gospodo, ko prevzame vodilno družabno in ekonomsko vlogo. Slike otrok, ki so krasile bidermajerske sprejemnice, so pod oljem še iz mesa in krvi. Tako Strojeva Helena Pesjak, bodoča koncertna pevka in hči naše prve pesnice Luize Pesjakove. Ali Herrleinova (Langusova?) upodobitev Primčeve Julije in bratca Janeza; Julija drži v rokah petelina, Janez pa neko dragotino. Med umetniki so iz tega obdobja še Langus, Kogovšek, Künl, celo krajinar Karinger. V drugi polovici 19. stoletja izstopata Janez in Jurij Šubic, ki sta nam žal zapustila premalo portretov otrok, prej skice, čeprav sta bila odlična portretista. Janez je bolj zadržan, Jurij pa je pri nas prvi, ki je v resnici sprostil portret do tiste stopnje, ko ga lahko označujemo ne samo po slikarski plati, marveč tudi po značajski.

Bogato pahljačo otroških portretov ima Ivana Kobilca, toda slovenska javnost se je z njo letos tako temeljito seznanila, da je ne kaže ponavljati. Kobilca je našla živ stik z otrokom, morda jo je prav to – sentimentalnost, lirična ženska duša – pripravilo do tega, da je spremenila tudi tehniko in ni slikala otrok samo v olju, ampak tudi v pastelu, s čimer je prišla najlepše do izraza njihova nežnost.

Sledijo še imena: Saša in Henrieta Šantel, realisti s konca stoletja so zastopani z Gvajcem in Pistorjem, med impresionisti je največ slikal otroke Jama. A zdaj otrok umetniku ni več interes kot oseba, marveč enako kot pokrajina predmet optičnega sprejemanja barv in svetlobe, kakor je narekoval program impresionizma. Od sopotnikov iz tega obdobja je posebej omeniti Vavpotiča, ki se je ravno pri otrocih iztrgal iz komercialne rutine.

Ob kratkem: več kot trideset slikarjev iz treh in pol stoletja je deležno časti, da najmlajšim Slovencem odpirajo vrata v našo slikovno preteklost. Razstava bo v Ljubljani odprta dva meseca, nato pa bo potovala okrog po večjih slovenskih krajih, kjer so pač razstavne možnosti, in sicer skoraj v celoti, razen dveh, treh dragocenih slik iz stalne zbirke Narodne galerije, ki so v njej nepogrešljive. Zanesljivo je že, da pojde v Brežice, z drugimi kraji pa je prirediteljica v dogovorih, saj je njena želja, da bi imeli vsi slovenski otroci enake možnosti ogleda.

Galerija kot ustvarjalni vzgojni prostor

Še nekaj je tokrat drugače v pritličnih prostorih Narodne galerije: po sredi dvorane stojijo mizice in stolčki, na njih pa ležijo pisane knjige pravljic. Ravnateljica Cevčeva: »Pohištvo je posodil Slovenijales, pravljice pa Mladinska knjiga. Otrok hitro spreminja svoje zanimanje, zato smo poskrbeli, da se nikakor ne bo dolgočasil. S pomočjo Pionirskega doma bomo 16. in 23. januarja za najmlajše obiskovalce pripravili ure pravljic. Morda bo otrok svoj prvi spomin na našo hišo povezal prav z uro pravljic. Želimo namreč prebiti tabu ‚visoke kulturne hiše', kjer bi moral otrok potihoma hoditi in potihoma govoriti, nasprotno, hočemo, da bi se udobno počutil. Na teh mizicah bodo najmlajši tudi lahko narisali, kar so na razstavi videli in si najbolj zapomnili. Seveda upamo, da nam bodo svoje rokotvore tudi prepustili, ker nameravamo po tej razstavi urediti skromno razstavico njihovih doživljajev. Prepričana sem, da bodo prišle izpod rok čudne reči, ker otrok pač gleda po svoje in ne bo gledal naslikanega obraza kakor jaz, upodobil bo svoj svet, zlasti dekoracijo.«

Ravnateljica je povabila vse ljubljanske vrtce, da bi prišli na obisk in risat v Narodno galerijo – ali sámo stavbo, ki jo prvič vidijo, ali motiv z razstave ali kar koli. Tisti, ki nimajo roke za risanje, pa naj bi se ta čas zabavali s prelistavanjem pravljic.

Obisk je zelo lep tudi sicer, zlasti še ob nedeljah, ko je zagotovljeno predavateljsko vodstvo ob 11. uri dopoldne, in pa ob četrtkih, ko je ob 17. uri popoldne. Kdor si ogleda to prigodno razstavo, si večinoma ogleda tudi hkratno razstavo češke gotike v prvem nadstropju – in narobe.

OLGA RATEJ

Lovoriki Fieldsovi in Hoffmanu

NEW YORK, 28. decembra (Reuter) – Združenje newyoških kritikov je izbralo najboljši film leta; to je film »Cramer proti Cramerju«, glavnega igralca Dustina Hoffmana, pa so razglasili za najboljšega igralca leta. Nagrado za najboljšo stransko žensko vlogo je žirija kritikov podelila Meryl Strepp za vlogo v istem filmu.

Krstna uprizoritev Božičevega »Komisarja Križa«

Tik pred koncem starega leta pripravljajo premiero tudi igralci ljubljanske Drame, da bi tako ujeli še »zadnji vlak« jugoslovanske gledališke igre, Šterijino pozorje spomladi prihodnjega leta. – Krstili bodo novo dramsko delo Petra Božiča, »tragično igro«, katere dogajanje je postavljeno v čas med 16. stoletjem in letom 1945. in ki se imenuje »Komisar Križ«. Predstavo pripravljajo v sodelovanju z ljubljanskim Festivalom, in sicer v križevniški cerkvi. Drevi bo predpremiera, jutri zvečer (obakrat ob 20. uri) pa premiera. Režiser je Božo Šprajc, prostorska zasnova je delo Mete Hočevar, kostume je zasnovala Marija Lucija Stupica, glasbo pa Tomaž Pengov. Kot dramaturg sodeluje pri predstavi Boris A. Novak, za govorno podobo pa je skrbela Nada Šumi. Nastopajo: Ivo Ban (v alternaciji z Janezom Vajevcem), Slavka Glavin, Tone Gogala, Tone Homar, Brane Ivanc, Katja Levstik, Marko Okorn (v alternaciji z Brankom Miklavcem), Andrej Nahtigal, Meta Vranič in Iva Zupančič. Na sliki je prizor iz najnovejše uprizoritve ljubljanske Drame.

Razvojne stiske glasbene vzgoje

Glasbenih pedagogov je premalo, celodnevna šola pa jemlje za glasbeni pouk potrebni čas

Poklic glasbenega pedagoga je vse manj vabljiv. Odnos do poslanstva glasbe in do vzgojnih vrednot glasbene vzgoje je v javnem življenju nemalokrat podcenjevalen. Glasbenim šolam manjka prostorov. Za osnovno šolo ni dovolj učbeniške literature – domači avtorji so odrekli, dobrih del iz drugih republik in od drugod ne prevedemo. Pedagoških svetovalcev za glasbeno vzgojo je izredno malo, kar zlasti prizadene glasbene šole zunaj večjih mestnih središč. Celodnevna organizirana šola zaposluje otroke praktično ves dan in glasbeno šolstvo z njo težko vzpostavi sodelovanje v takem smislu, da bi glasbeno nadarjena mladina imela primeren čas ne le za glasbeni pouk, marveč še zlasti za vaje. Utegne se zgoditi, da bo čez nekaj let jelo upadati število mladih glasbenih ustvarjalcev in poustvarjalcev, čeravno bi naraščajoč kulturni utrip v Sloveniji zahtevala ravno nasprotno.

Take nič vesele občutke je bilo zaznati na nedavnem občnem zboru društva glasbenih pedagogov Ljubljane, Zasavja in Notranjske. Vendar pa je bila nemara osrednja stiska strnjena okoli vprašanja glasbenih pedagogov, njihovih možnosti delovanja, usposobljenosti, prostorskih in drugih pogojev za delo. V nekaterih občinah je pomanjkanje glasbenih učiteljev v osnovnem šolstvu izredno, zato posredujejo osnove glasbene vzgoje otrokom tudi ne dovolj kvalificirani učitelji. Poklic pedagoškega delavca nasploh ni vabljiv, še posebej je v pedagoških šolah premalo naraščaja, ki se usposablja za delo v nižjih razredih osnovne šole. Med učitelji osnovne šole v nižjih razredih se zadnja leta – ob pomanjkanju kvalificiranih učiteljev – pojavljajo tudi učitelji s pomanjkljivo kvalifikacijo. Spričo tega je umljivo, da je družbena pozornost usmerjena najprej v število novih učiteljev in da ob tem zgubljajo na vrednosti nekateri »drugotni« pogoji za možnost učiteljevega vstopa v nižje osnovnošolske razrede, med temi tudi posluh za likovne in glasbene vrednote.

Slišati je bilo, da celodnevna šola kot taka v svoji načelni zamisli odpira novo obdobje vsestranski vzgoji mladine, med drugim tudi na področju glasbene vzgoje. Ampak: utegne se zgoditi, da pedagoški kader ne bo dovolj usposobljen za svojo razširjeno nalogo. Glede glasbene vzgoje bi potemtakem celodnevna šola utegnila delovati okrnjeno, če ne bomo zdaj poskrbeli za usposabljanje pedagoškega kadra.

Tudi sicer je celodnevna osnovna šola vnesla dokaj nemira v življenje glasbenega šolstva in ob tem v dobršnem oziru tudi glasbenega izobraževanja in glasbene vzgoje v širšem smislu. Ob tem, da celodnevna šola angažira mladino praktično pretežni del dneva, preostaja za tiste, ki so vključeni tudi v glasbeno šolo, na voljo malo časa. Glasbeno šolstvo je v bistvu vendarle prilagojeno na izmenične turnuse osnovne šole in temu, da v samih osnovnih šolah zaenkrat ni prostorskih pogojev za poglobljeno glasbeno udejstvovanje mladine.

Redko kje imajo ob redni osnovni šoli specialne učitelje za potrebe glasbenega šolstva. Eden primerov je nova osnovna šola v Kopru, kjer so nastale tudi učilnice za glasbeni pouk. Primer kaže, da je sožitje ne le načelno potrebno, marveč tudi praktično uspešno izvedljivo. Celo več: dogovorili so se, da naj bi bilo vsaj na Koprskem poslej to pravilo in da naj bi ob vsaki novi šoli postavili razen drugih specialnih učilnic tudi učilnice za poglobljen glasbeni pouk in vadbo, skratka učilnice za potrebe glasbene šole. Pobuda ob sočasnem zgledu torej je in potrjuje, da je glasbeno vzgojo v okviru osnovnošolskega prostora tudi z vidika potreb glasbenega šolstva mogoče osmisliti, kadar sogovorniki najdejo dovolj dobre volje za izvedbo zamisli.

Koprski zgled bi lahko torej bil spodbuda za drugačen sistemski pristop do potreb glasbenega šolstva, v širšem smislu do poglobljene glasbene vzgoje vse mladine in do razširjanja zaledja, iz katerega naj bi v prihodnjih letih razvijali kakovostni naraščaj naših glasbenih ustvarjalcev in poustvarjalcev. Toda za tak razvoj je potrebno predvsem to, da so glasbeni delavci sami v prvi bojni vrsti povsod tam, kjer gre za uveljavljanje vrednot dobre glasbe.

JANKO SVETINA

Knjižnica je še kaj več

Sežanska Kosovelova knjižnica že nekaj let bogati svojo dejavnost z vsakovrstnimi kulturnimi prireditvami – Stiki bralcev in ustvarjalcev

Sežanska Kosovelova knjižnica se uvršča med tiste na Slovenskem še preveč redke ustanove, ki svojo temeljno dejavnost dopolnjujejo in bogatijo z vsakovrstnimi spremnimi prireditvami; ob kulturnih obletnicah, jubilejih znamenitih kulturnih delavcev, pomembnih praznikih in priložnostnih manifestacijah. Kajpada je to delo njenih članov pod vodstvom prizadevne ravnateljice knjižnice Lučka Čehovin povezano z dodatnimi napori kolektiva, vendar pa je trud ob vsakokratnih uspešnih razstavah, literarnih večerih in srečanjih poplačan, saj se neposredni stiki med bralci in ustvarjalci v kraju, ki je sicer nekoliko odmaknjen od življenja kulturnega dogajanja v večjih središčih, morda še bolj pristen in zaželen kot kje drugje.

Letošnje leto, tako kot že nekoliko let doslej, je knjižnica pripravila približno vsak mesec kako kulturno prireditev; spomnila se je petdesetletnic pesnikov Daneta Zajca in Janeza Menarta, ju povabila in pripravila razstavi njunih del. Ob sedemdesetletnici Miška Kranjca je v sodelovanju s Pokrajinsko in študijsko knjižnico v Murski Soboti pripravila obsežno razstavo dokumentov o pisateljevem življenju in delu. Z dokumentarno razstavo se je spomnila tudi stoletnice rojstva Josipa Murna. Ob mednarodnem letu otroka pa je pripravila razstavo zamejskega mladinskega tiska in ilustracij tržaškega slikarja Klavdija Palčiča ob izidu knjige ABC rime Miroslava Košute. Še eno razstavo je knjižnica pripravila ob letu otroka: ilustracij otroških knjig Marjance Jemec-Božič s prodajno razstavo najboljše mladinske literature. Zamejskemu slikarju Avgustu Černigoju, ki je lani praznoval osemdesetletnico, pa je pripravila razstavo najnovejših akvarelov, nastalih letošnjo pomlad. Tudi najmlajše generacije domačih ustvarjalcev se je spomnila, ko je predstavila pesniško zbirko Ptica dijaka Darka Trčona iz Sežane. In naposled je pripravila razstavo Razvoj delavskega gibanja na Primorskem do konca prve svetovne vojne.

Zadnji letošnji kulturni večer v Kosovelovi knjižnici pa je bil v celoti posvečen slovenski kulturi v zamejstvu, na Tržaškem in Koroškem, ali natančneje: predstavitvi novih pesniških zbirk Marka Kravosa – Tretje oko in Andreja Kokot-Kamen molka ter predstavitvi grafičnih map in grafik tržaškega alikarja Marjana Kravosa. Srečanje z gosti iz tistega dela slovenskega etničnega ozemlja, ki je sicer zunaj naših meja, pa je vendar s svojo kulturno tradicijo intenzivno vrašèen v skupni slovenski duhovni prostor, je pomagala pripraviti tudi Cankarjeva založba, založnica obeh pesniških zbirk.

Novo poezijo Marka Kravosa in Andreja Kokota je predstavil urednik Cankarjeve založbe, pesnik Tone Pavček. Njegove besede so povezale skupno podobo pesniških iskanj tržaškega in koroškega pesnika in stičišča obeh poetik z razvojnim tokom slovenske poezije v matični domovini. In tudi na vse širši razmah slovenske poezije v zadnjem desetletju v zamejstvu je opozoril Tone Pavček, pa na priznanja, ki jih zamejska ustvarjalnost dobiva med bralci in kritiki in naposled na pozornost Ljubljanske založbe, da je obe zbirki uvrstila v svoj letošnji založniški program. A tudi o različnosti obeh zbirk, samosvojosti, je spregovoril Pavček, rekoč da je avtorjem kot zamejcem sicer skupna tema slovenstva, vendar je v Kokotovem Kamnu molka veliko simbolike, elegičnosti in upornosti, poezije usode in usodnosti kot poizkus pesnikovega gledanja na samega sebe s tretjim očesom. Krasova poezija ni tragična, obupajoča in sprenevedajoča, prej ironična v iskanju tipičnega življenja tržaških Slovencev in pesnika med njimi.

Oba pesnika: Kokot in Kravos sta prišla med Kraševce, pa tudi člana Stalnega slovenskega gledališča iz Trsta Antona Petje in Bogdana Bratuš in v recitalu predstavila poezijo iz obeh zbirk. In tudi pesnika sta prebrala vsak po eno pesem. Umetnostni zgodovinar in kritik Peter Krečič pa je predstavil gosta akademskega slikarja in grafika Marjana Kravosa, čigar mapo grafik in poezije Marka Kravosa »Paralele«, grafično mapo in monografijo ter razstavo novih grafičnih del so postavili na ogled na panoje v knjižnici.

Kosovelova knjižnica se z 28 tisoč knjigami ter 2700 knjigami v podružnicah v Komnu ter 2000 v Dutovljah uvršča po velikosti med srednje velike tovrstne slovenske ustanove. Dnevno jo obišče okrog sto bralcev. Prihodnje leto pripravljajo otvoritev nove podružnice v Divači, tako da se bo knjižnična mreža v sežanski občini še razširila. Pa tudi načrt dopolnilne kulturne dejavnosti je Luška Čehovin že pripravila: spomnili se bodo 90-letnice rojstva Franceta Bevka, življenjskih jubilejev Jožeta Javorška, Gregorja Strniše, Cirila Kosmača, Miloša Mikelna, Vasje Predana, Josipa Tavčarja, pripravili bodo razstavo del Jožeta Ciuhe, ilustracij Jelke Reichman, grafik Franca Veckieta, predstavili bodo novo knjigo Ivanke Hergold iz Trsta, arheološko delo dr. Ljudmile Plesničarjeve, počastili pa tudi 35-letnico osvoboditve.

MARIJAN ZLOBEC

Odmevnost filmske prireditve

Za mednarodni festival znanstveno-tehničnega filma, ki bo od 15. do 18. februarja v Beogradu, do doslej prijavili več kot 140 filmov in televizijskih oddaj iz 24 držav. Festival bodo pripravili zveza društev za širjenje znanstvenih dosežkov »Nikola Tesla«, zveza inženirjev in tehnikov Jugoslavije ter Jugoslovanska radiotelevizija.

Deset let zborovske pesmi

Tabor slovenskih pevskih zborov v Šentvidu načrtuje prihodnje delo

Po velikem uspehu in odmevu letošnjega jubilejnega desetega Tabora slovenskih pevskih zborov v Šentvidu pri Stični morajo pevski zbori s to tradicijo nadaljevati in nič manj uspešno pripraviti svoj enajsti Tabor 21. in 22. junija leta 1980. To je bil osrednji sklep na srečanju zborovodij oziroma članov strokovnega sveta. Navzoči so z obžalovanjem sprejeli pismeno sporočilo dosedanjega umetniškega vodje Tabora prof. Radovana Gobca, da se po svoji 70 letnici od te funkcije poslavlja. Zato so izvolili nov strokovni svet pod predsedstvom zborovodje in mladinskega skladatelja prof. Mirota Kokolja, za novega umetniškega vodjo pa so izbrali znanega slovenskega dirigenta Marka Muniha. V strokovnem svetu bodo razen teh dveh kot člani sodelovali še Ljubica Intihar, Albert Zupanc, Viktor Mihelič, Edi Race, Stane Habe, Franc Demšar, Franček Slabe, Mitja Gobec, Marcel Štefančič, Stane Peček, Janko Slimšek, Rihard Beurman in Bogdan Pogačnik.

Na podlagi ankete med več kot sto zbori, izmed katerih se jih je 90 odzvalo, so ugotovili, da velika večina pozdravlja odločitev glede razrešitve pevskih nastopov v soboto 21. junija, dan pred Taborom, tudi po drugih krajih Dolenjske. Tudi sicer bodo imeli zbori možnost krajših nastopov v samem Šentvidu.

Na prihodnem, enajstem Taboru, naj bi še bolj prišel do izraza oklepni nastop združenih pevskih zborov s skupnimi pesmimi. Poleg revolucionarnih pesmi, povezanih z obletnicami, naj bi na teh nastopih, ki naj bi dobili spet predvsem pevski poudarek, obeležil tudi morebitne jubileje znanih slovenskih skladateljev vokalne glasbe. Več pozornosti pa naj bi posvetili tudi povsem preprostim ljudskim pesmim.l

Prav tako bi novo dimenzijo Taboru prinesla uresničitev zamisli, da bi se vsaj nekaj zborov iz pevskega tabora v Šentvidu predstavilo tudi v veliki dvorani bodočega kulturnega doma »Ivan Cankar« v Ljubljani.

B. P.

stop

Po diplomi študij peša

Podiplomski študij je preveč odrinjen od celovitega izobraževalnega sistema – Slabo usmerjanje študentov in šibko zanimanje v OZD

Podiplomski študij, ta pomembna sestavina rastočega znanja, v naši republiki še nima take razsežnosti, da bi lahko govorili o široki družbeni zavzetosti in podpori, zato vsebuje poročilo skupne komisije raziskovalne in izobraževalne skupnosti Slovenije za podiplomski študij vrsto predlogov, kako bi morali načrtneje in bolj povezano skrbeti za strokovno rast na tej študijski stopnji. Tem vsebinskim, organizacijskim in denarnim vprašanjem so razpravljalci na seji skupščine Raziskovalne skupnosti Slovenije, ki je bila pretekli teden, dodali še nove poglede na sedanje, v bistvu porazno stanje.

Izredno slabo je usmerjanje študentov v podiplomski študij, saj jih je bilo lansko šolsko leto vpisanih le 1210, kar je ob drugih študentih (po podatkih zavoda za statistiko je bilo v letu 1978/79 na podiplomskem študiju 29.660 študentov) le 3,9 odstotka, medtem ko v razvitejših državah dosega to število vsaj četrtino študentske populacije. Mnoge pomanjkljivosti izvirajo predvsem iz slabega sodelovanja med visokošolskimi zavodi in drugimi organizacijami združenega dela, bistvene slabosti pa predstavlja neustrezno načrtovanje in vrednotenje dela specialistov, magistrov in doktorjev znanosti. Poleg tega so razpravljalci omenili še druge ovire, zaradi katerih se zaposleni ne odločajo za nadaljevanje študija (starostna meja pri štipendiranju, nepriměrni programi in podobno), največja težava pa je predvsem v nezavzetosti gospodarskih organizacij. Da bi slabosti v prihodnje odpravili, se bo komisija neposredno v nekaterih večjih sestavljenih organizacijah dogovarjala o ustreznejših poteh podiplomskega študija.

Lani smo v Sloveniji dobili 254 magistrov in doktorjev, kar predstavlja 21 odstotkov vpisanih podiplomcev. Čeprav je študij organiziran pretežno ob delu, je bolj učinkovit kot na podiplomski ravni, kjer je 1978. leta diplomiral 5701 študent ali 19 odstotkov. Komisija ugotavlja, da je med vsemi oblikami podiplomskega študija najslabše vključena specializacija, ki bi jo morali še bolj približati potrebam uporabnikov, preslabo sistemsko oporo pa ima tudi stalno strokovno izpopolnjevanje delavcev z visoko izobrazbo, ki je sedaj bolj občasno. Tu bi potrebovali urejen sistem študija po diplomi.

Poleg tega bi morali v prihodnje odstranjevati še druge slabosti, ki ovirajo večji razmah tega študija. Šibko je, na primer, povezovanje dela in komisija meni, da bi morale imeti pri izboru raziskav prednost tiste, ki načrtno vključujejo podiplomce. Več pozornosti in denarja bi morali nameniti tistim visokošolskim zavodom, ki vključujejo v ta študij habilitirane učitelje iz prakse in tudi sicer bi morali biti programi za podiplomski študij bolje vrednoteni in financirani. V primerjavi z vsoto, ki smo jo letos namenili za visokošolski študij (918,7 milijona dinarjev), je za podiplomskega na voljo le 1,5 odstotka ali 13,9 milijona dinarjev, ki jih prispevata izobraževalna in raziskovalna skupnost Slovenije. Komisija predlaga za prihodnje leto občutno večji denarni delež.

BRANKO SOSIČ

Odprta vrata Slovenske filharmonije

Slovenska filharmonija je skupaj z Glasbeno mladino Slovenije ob Mednarodnem letu otroka odprla vrata najmlajšim ljubiteljem simfonične in komorne glasbe. Simfonični orkester SF ter različni komorni ansambli so mladim nakazali poti v nekatere skrivnosti svojega poustvarjanja. Na sliki: Dirigent Uroš Lajovic v pogovoru z mladimi gosti. (Foto: Janez Zrnec)

Barry Norman

VELIKANI HOLLYWOODA

Začetek

Hollywoodska zlata era je trajala nekako trideset let, od 1920 do 1950 (letnici sta približni), ko je botra vila zamahnila s svojo čarobno paličico in vse mesto, kar ga je bilo, spremenila v bučo, in vse, kar je imela pod palcem, vložila v televizijo.

Toda v tem kratkem času je bil Hollywood kraj, kakršnega svet še ni bil videl in ga zagotovo ne bo nikoli več. Kraj, ki je odprtih rok sprejemal šoferje kamionov in natakarice ter jih spreminjal v bogove in boginje, če pa ne vanje, pa najmanj v bitja, ki si jih, skrit na dnu zatemnjenega kina, zlahka zamenjal za bogove in boginje.

Kraj, kjer se je nekomu vsak dan uresničil ameriški sen. Vse, kar si potreboval za bliskoviti uspeh, je bil lep obraz, zrno talenta (včasih niti toliko ne) in solidno fotografsko znanje. Kdor je razpolagal s temi skromnimi lastnostmi in je poskrbel, da so ga predstavili pravim ljudem, se je iz mladega ambicioznega mladeniča ali dekleta lahko dobesedno čez noč prelevil v manjše božanstvo, ki sta mu sreča in slava podali roko, množica z zadnjih in priklopnih sedežev pa ga je brez premisleka obsula z oboževanjem.

Hollywood je bil edinstvena kombinacija industrijskega mesta in pravljične dežele. Zvezde so veljale za proizvod, film pa za omot, in dokler je proizvod zagotavljal dobiček, so tisti najbolj priljubljeni nadaljevali s svojim življenjem v ponarejenih španskih gradovih v Bel Airu in na Beverley Hillih, služili so ogromne vsote denarja in bili v rokah svojih studiov tako varni, da se jih roka pravice ni mogla niti dotakniti, če le niso zagrešili kaj posilstvu, umoru ali oboroženemu ropu podobnega. Za časa hollywoodski zlatih let je bilo mogoče kupiti prav vse, vsaka stvar je imela ceno, celo zakon.

Ta knjiga govori o teh časih; ne o mestu Hollywoodu, ampak o nekaterih ljudeh, bogovih in boginjah, ki so prebivali tam, četudi sta bili tako knjiga kot tudi televizijska serija, po kateri sem jo napisal, zasnovani povsem drugače. Ko je ob koncu leta 1976 Bryan Cowgill, tedaj direktor BBC 1 stopil k Barryju Brownu, producentu oddaj, ki so se takrat imenovale Film 76 in naj bi se sčasoma razvile v Film 77, 78 in 79, in mu za poletno sezono ponudil snemanje petih petdesetminutnih dokumentarcev, je Barry takoj pomislil – in ko smo že pri tem, se je natanko ista misel porodila tudi meni – da bi televizijskim gledalcem predstavili pet zvezdniških obrazov sodobnega filma. Vendar smo se pri ustvarjanju te zamisli znašli v neslutenih težavah; zvezde, ki smo si jih izbrali, so bile takrat, ko smo jih hoteli posneti, vse po vrsti ali preveč zaposlene ali razkropljene po širnem svetu ali oboje. Če bi imeli časa na pretek in še več denarja, bi te težave sploh ne bile nepremostljive, toda zaradi drugih obveznosti (prvo med njimi nam je narekoval Film 77 sam, saj je bil na sporedu vsakih štirinajst dni) smo imeli za vseh pet oddaj na razpolago borih pet tednov. In ker BBC ravna z vseobčim denarjem precej previdno, smo dobili, pa naj kakšni zakrknjeni ciniki rečejo, kar hočejo, več kot skromno – pač primerno – vsoto denarja, ki bi ga bilo za kakšen ambicioznejši podvig daleč od rodnega kraja veliko premalo.

Torej smo sedli, Barry Brown, drugi člani ekipe pa jaz, še enkrat razmislili, in prišli na misel, da bi delali serijo »Oboževani, ki niso več med nami«. To se nam je zdelo še posebej prikladno zato, ker je bilo jasno, da bi ljudi, s katerimi bi želeli govoriti, zlahka in ob vsakem času našli v Hollywoodu ali New Yorku, in res ne vem, zakaj nam to že ni padlo v glavo.

Sodobni hollywoodski velikani so navsezadnje predstavniki povsem nove vrste filmske industrije, tiste, ki je, to ji moramo priznati, resda sposobna ustvarjati filme, ki niso nič slabši (včasih so celo boljši) od najboljših, ki jih je dala zlata era; toda zdaj gre za razdrobljeno industrijo, ki ji vladajo knjigovodje, »paketne« pogodbe, odstotki, podkupnine in strokovnjaško barantanje v stilu »če vam uspe dobiti Branda, bomo investirali pet milijonov.« Medtem ko so nekdanji velikani povzetek obdobja, v katerem je bil film največja, najpomembnejša, najbolj razkošna industrija, ki jo je kraljestvo zabave kdaj poznalo. Seveda je imel denar tudi takrat veliko besedo, toda ljubezenske prigode in vzdihovanja niso bila prav nič manj glasna, in ljudje, ki so upravljali s filmskimi tovarnami, so bili mojstri zabave, ki so se ravnali tako po trenutnih zgibih kot po smernicah, ki so jih dobili od knjigovodij.

Tako smo se spomladi 1977 odpravili na delo. Pogledati smo hoteli v življenje Clarka Gabla, Errola Flynna, Spencerja Tracyja, Garyja Coopra in Humphreya Bogarta – izbrali smo si imena, za katera smo bili prepričani, da ga ni seznama hollywoodskih zvezdnikov, na katerem ne bi zavzemala bolj ali manj častih mest. In odkrili smo, čisto slučajno, da smo naleteli na formulo , po kateri si je moč zagotoviti boljše in zanimivejše projekte od tistih, ki smo jih upali ustvariti po naši izvirni zasnovi oddaj. Portreti še živečih filmskih zvezd se vedno nagibajo k hvalnicam; nihče za nobeno ceno ne pove resnice ali vsaj ne vse resnice. Kot da so prijatelji človeka, o katerem delaš portret, tu samo zato, da bi svetu povedali kako velika – ne manjka veliko, da bi rekli, kako nesmrtna – kako človeška bitja so ti portretiranci. In portretiranci sami, ki s skromno strinjajo z mišljenjem, da so veliki, če ne celo nesmrtni, ta človeška bitja, se trudijo, da bi postavila v ospredje le najlepše, kar se govori o njih.

Toda kadar zvezda ni le velika, ampak je tudi ni več, nenadoma ni več tako daleč do resnice. Prijatelji in sorodniki sicer še vedno govirijo o njej z ljubeznijo, vendar bolj odkrito kot bi v primeru, bi bil model za portret še živ Tako lahko na podobo naneseš oboje, lepotne pike in bradavice. To smo, kot sem že rekel, odkrili po naključju. Pripovedi o Errolu Flynnu na primer in njegovi zasvojenosti z mamili, ali o Spencerju Tracyju, ki da je bil težak alkoholik, ali o Joan Cawford in njenem trdem ravnanju z otroki, ki jih je bila posvojila, vse to smo izvedeli nehote. Toda te zgobice so nam ljudje pripovedovali brez vsakršne zlobe; največkrat, in to je res, je bilo v njih čutiti naklonjenost in simpatijo, saj zdaj niso več mogle škoditi ali očrniti podobe ljudi, o katerih smo se pogovarjali, pač pa so jo pomagale dopolniti.

Vem, zdaj se najbrž sprašujete, ali je res nujno, da takšne podrobnosti sploh upoštevamo, kadar govorimo o filmski zvezdi. Znana je teorija, ki je zrasla na zeljniku poklicnih filmskih trdokožcev – tistih, ki se vse svoje življenje posvečajo filmu in katerih delo sestoji zgolj in, tako je moje mnenje, parazitsko iz tega, da pišejo o ustvarjalcih filmov – da je dovolj, če pogledaš njegovo delo, pa že veš, kakšen človek je neki igralec. To je vsekakor nesmisel.

Vem za nekaj precej nemogočih ljudi, ki so se v filmih postavljali kot bleščeči junaki, narejeni iz nerjavečega jekla, in zaradi tega užili uspešno kariero; nič koliko homoseksualcev obeh spolov so nedolžnemu in vzhičenemu občinstvu podtaknili kot sanjske simbole heteroseksualnosti. Če bi gledali samo na tisto kar so takšni igralci in igralke odigrali, pojma ne bi imel, kakšni so v resnici.

Vsak, ki dela dokumentarec – ali piše življenjepis – o politiku ali vojaku ali celo pisatelju ali umetniku, bi ubiral napačno pot, če bi ga opisovali le z njegove dobre plati, na njegove slabosti bi pa pozabil.

Zakaj bi se pri človeku, ki je slučajno pač filmska zvezda, ravnali po drugačnih pravilih?

Toda kljub temu imam občutek, da se poslužujemo dveh različnih načinov.

Po oddaji o Joan Crawford sem bil tarča kar lepega števila histeričnih očitkov, zakaj je nisem prikazal kot kraljico sanj, kar je bila, ampak kot žensko, kakršna je po mojem prepričanju bila: neusmiljeno ambiciozna in zaljubljena vase; po svoje občudovanja vredna, vendar, tako bi si drznil trditi, ne preveč prijetna. Zdelo se je, kot da imajo celo novinarji, ki so kot celota sicer hladnokrven zarod, raje bajke kot resničnost. (Mimogrede, ko sem rekel, da poznamo dva različna načina, mislim, da sem hotel reči tri načine: vrsta časopisov, ki so se najbolj usajali in zgražali, je samo mesec dni po moji oddaji začela objavljati članke o Joan Crawford, ki so bili precej bolj neprijetni in v resnici že kar nespodobni.)

Posebno v letih 1930 in 40, torej v desetletjih, ko so bili ljudje, o kateri pripoveduje ta knjiga, na vrhuncu svoje slave, so imele filmske zvezde neznansko moč ne le v svojih lastnih domovinah, ampak tudi na mednarodnem nivoju. Narekovale so modo v oblačenju, zunanjem izgledu in načinu govorjenja; predstavljale so sama samcata središča sanj, ki jih je sanjalo milijone ljudi: bile so na čelu množične kulture, ki je kar temeljito rovarila po vsem svetu. Rekel bi, da naša radovednost, kakšni so bili ti zlati junaki in junakinje, kadar so kamere počivale in ko so si umili šminko z obraza – ter med drugim potegnili na dan mačke od prejšnjega dne, pa živčne krize, kar vse je tako često spremljalo njihove kariere – ni nič manj vredna in naravna od radovednosti, s katero stikamo po privatnih zadevah (ameriških) politikov in generalov.

AJDOVŠČINA

V Pilonovi galeriji bo do 20. januarja 1980

odprta razstava slik, grafik in risb Lojzeta Logarja.

BLED

Do 6. januarja si lahko v Osnovni šoli dr. Josipa Plemlja ogledate razstavo akademskega slikarja Janeza Anika. Razstavljenih je 25 olj na temo NOB.

BOHINJSKA BISTRICA

V Osnovni šoli dr. Janeza Mencingerja si lahko do 31. decembra ogledate razstavo del Fotokluba PZS na temo »Planine«.

BREŽICE

Posavski muzej razstavlja kulturno dediščino od najstarejših arheoloških obdobij do današnjih dni.
V Galeriji je odprta razstava: Nastanek in razvoj jugoslovanske ljudske armade.
Galerija in muzej odprta vsako dopoldne.

CELJE

V likovnem salonu je odprta razstava grafičnih del Petra Krivca.
V mali galeriji Turističnega društva pa si še vedno lahko ogledate razstavo Jožeta Pelikana »Celje med obema vojnama«.

GORIČANE PRI MEDVODAH

Odprti sta razstavi »Bronasta skulptura zahodne Afrike« in Indijska oblačila in nakit.

DOMŽALE

Drevi bo ob 20. uri v hali Komunalnega centra Novoletni koncert.

KAMNIK

V knjižnici Kulturnega centra je na ogled razstava »Kamniški kulturni delavci«.

KOPER

V galeriji Meduza je na ogled razstava Male slike.
V galeriji Loža pa mednarodna razstava »Fotografija petih dežel«.

KRANJ

V galeriji Mestne hiše je na ogled razstava fotografij »Pokrajina '79«.
V Mali galeriji Mestne hiše je odprta razstava kiparskih del Oskarja Klančarja, katerega glavna tema je podoba ženskega telesa. Odprta bo do 10. januarja.
V galeriji Prešernove hiše je na ogled razstava fotografij akademskega slikarja Cveta Zlate.
V galeriji na Tavčarjevi 43 pa sta Muzej ljudske revolucije v Ljubljani in Gorenjski muzej v Kranju pripravila razstavo »Fotoreporterska služba med NOB«.
V Prešernovem gledališču bo danes ob 10. in 16.30 uri na sporedu Machadova »Mala čarovnica, ki ni mogla biti zlobna« ob 14.30 uri pa Exupery-Roosov »Mali princ«.

KANAL OB SOČI

V galeriji Rika Debenjaka si lahko ogledate razstavo umetniških fotografij Jožeta Prinčiča in Viljema Zavadlava »Kamen na kamen«.

LAŠKO

V Pivovarni Laško je na ogled razstava olj in grafik akademske slikarke Milene Špendel.

LIPICA

V hotelu Maestoso bo do 15. januarja na ogled razstava del Dareta Zavška iz Žalca »Svečane strani sonca.«

NOVA GORICA

V galeriji Meblo bo do 29. decembra razstavljala svoje grafike akademska slikarka Nada Lukežič.

NOVO MESTO

Do 8. januarja bo v oddelku NOB Dolenjskega muzeja na ogled 4. svetovna razstava fotografije »Otroci sveta«.
V Domu kulture bo v petek ob 19.30 nastopil Slovenski kvintet trobil iz Ljubljane. Mladinski koncert bo tudi tega dne ob 16. uri.

PIRAN

V Mestni galeriji je odprta razstava akrilnih slik Maura Stipanova, obsolventa beneške akademije lepih umetnosti.

PTUJ

V razstavnem salonu Dušana Kvedra je na ogled razstava »Šport včeraj, danes, jutri.«

PODSMREKA RPI VIŠNJI GORI

V Muzeju je odprta razstava »Medsebojna pomoč na vasi«, ki jo je pripravil Slovenski etnografski muzej.

RADENCI

V razstavnem salonu hotela Radin si lahko ogledate razstavo novoletnih voščilnic likovnih umetnikov.

RADLJE

Na osnovni šoli Radlje si lahko ogledate razstavo del članov Likovnega kluba mladih: »Svetloba 79«.

RUŠE

V likovnem salonu je na ogled razstava »Lovska tihožitja«

ROGAŠKA SLATINA

V razstavnem salonu bo do 18. januarja na ogled razstava akvarelov in risb akademske slikarke Dore Plestenjak – Miljković.

SLOVENJ GRADEC

V Umetnostnem paviljonu si še vedno lahko ogledate razstavo »Za boljši svet«.

KULTURNI KOLEDAR

OD 29. DECEMBRA 1979 DO 5. JANUARJA 1980

ŠKOFJA LOKA

V Knjižnici Ivana Tavčarja bo v sredo ob 18. uri »Ura pravljic za šolsko skupino«. Edi Sever bo otrokom pripovedoval likovno pravljico »Dražgoše«.

V galeriji na Loškem gradu je na ogled razstava del škofjeloških slikarjev. Razstava je odprta v počastitev občinskega praznika občine Škofja Loka. Odprta bo do konca januarja.

Med stalnimi zbirkami v muzeju si lahko ogledate: zgodovinsko, kulturno-zgodovinsko, etnološko, zbirko NOB, prirodoslovno ter galerijo del slikarjev – loških rojakov.

ŠOŠTANJ

V galeriji so na ogled stalna umetniška dela Ivana Napotnika

TRBOVLJE

Do 3. januarja je odprta v likovni galeriji Trbovlje – Delavski dom samostojna razstava akademskega slikarja Franca Kopitarja. Umetnik razstavlja akrile, akvarele in barvne linoreze. Razstava je odprta vsak dan od 16. do 19. ure.

V Muzeju NOB je na ogled razstave umetniških del Stojana Batiča, Leopolda Hočevarja, Jožeta Horvata-Jakija Janeza in Milana Rijavca. Odprta bo do 10. januarja.

TRŽIČ

V galeriji NOB si laho ogledate keramične izdelke tovarne »Liboje»

VELENJE

Do 31. januarja bo v galeriji Kulturnega centra na ogled razstava olj in akvarelov dr. Agustina Laha.

ZGORNJE JEZERSKO

Ogledate si lahko restavrirani poznosrednjeveški kulturni spomenik »Jenkova kasarna«, ki je opremljen z etnološkim gradivom.

ŽALEC

V Savinovem likovnem salonu si lahko ogledate razstavo slik Lajčija Pandurja.

MARIBOR

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE
Danes ob 10. uri bo »Ura pravljic za otroke«, ob 20. uri na malem odru Petanov »Koncert za igralko in igralca«, ob 19.30 uri pa Mazortova »Figarova svatba«, v nedeljo si lahko ogledate ob 10. uri Cipcijevo »Piko Nogavičko«, v četrtek ob 19.30 uri Grabbeovega »Don Juana in Fausta«, v petek ob 19.30 Mozartovo »Figarovo svatbo« in ob 20. uri Kislingerjeve »Debele zgodbe Petra Fuleža«.

RAZSTAVNI SALON ROTOVŽ
Ogledate si lahko razstavo Ex Librisov poljskega grafika in kiparja dr. Zbigniewa Jozwika.

UMETNOSTNA GALERIJA
Na ogled je razstava del beograjskega slikarja, umetnostnega kritika in pisca Miodraga Protića.

GALERIJA ARS
Odprta je »novoletna prodajna razstava grafik slovenskih avtorjev Mala grafika«.

UNIVERZITETNA KNJIŽNICA
Samo še do konca meseca si lahko ogledate knjižno razstavo »Jugoslavija in neuvrščeni«.

LJUBLJANA

GLEDALIŠČA

DRAMA SNG
Drevi ob 19.30 uri si lahko ogledate Pinterjevo »Prevaro«, v ponedeljek in v četrtek ob 19.30 uri Bondovo »Morje«, v petek pa ob 16. uri Kozakovo komedijo »Profesor Klepec«.

MALA DRAMA SNG
V Križevniški cerkvi na Trgu francoske revolucije bo drevi ob 20. uri bo predpremiera, jutri ob 20. uri premiera in v petek ob 20. uri ponovitev drame Petra Božiča »Komisar Križ«.
Drama SNG in Prireditvena poslovalnica Festival sodelujeta pri krstni uprizoritvi tragične igre »Komisar Križ« Petra Božiča, ki jo pripravljajo režiser Božo Šprajc, urejevalka prostorskega koncepta Meta Hočevar, ustvarjalka kostumov Marija Lucija Stupica, skladatelj Tomaž Pengov, lektorica Nada Šumi, dramaturg Boris A. Novak, asistent režije Vinko Möderndorfer in lučni mojster Tone Jankovič. V novem domačem delu, katerega dejanje je pisatelj postavil v Tomelj, vasico blizu Ljubljane, v času od sredine 16. stoletja do 1945. leta, bodo nastopili Brane Ivanc, Tone Homar, Ivo Ban (kasneje Janez Vajevec), Iva Zupančičeva, Slavka Glavinova, Meta Vraničeva, Andrej Nahtigal, Katja Levstikova, Marko Okorn (kasneje Branko Miklavc) in Tone Gogala. Prizore borb je naštudiral Andrej Zajec. Vse predstave bodo odigrane v Križevniški cerkvi na Trgu francoske revolucije, ki bo primerno ogrevana.

MALA DRAMA SNG
Vhod iz Igriške ulice
V ponedeljek ob 19.30 uri in v četrtek ob 20. uri bo na sporedu Ruplovo delo »Mrzli viharji, jezne domačije«.

LEVI ODER DRAME SNG
Vhod pod arkadami v Gradišču
V nedeljo ob 20. uri si lahko ogledate Mrožkov »Tango«.

OPERA SNG
Danes ob 10. uri si lahko ogledate Cipcijevo »Sneguljčico«, ob 19.30 uri pa Verdijev »Rigoletto«. V nedeljo ob 15. uri bo na sporedu »Hrestač« P. I. Čajkovskega, v ponedeljek ob 19. uri in v četrtek ob 19.30 uri »Ero z onega sveta« J. Gotovca in v petek ob 19.30 uri Verdijev »Ples v maskah« (Gostuje Ljiljana Molnar-Talajić).

MESTNO GLEDALIŠČE LJUBLJANSKO
V Četrtek si lahko ogledate ob 19.30 uri Hiengov »Slavolok«, v petek ob 19.30 uri pa Bulgakov-Petanovo »Pasje srce«.

ŠENTJAKOBSKO GLEDALIŠČE
Danes ob 14.30 uri in ob 16. uri bo na sporedu mladinska igra s petjem in plesi »Kje si dedek Mraz?«, ki jo je napisal M. Stante, v ponedeljek ob 19.30 uri Pavelkićeva komedija »Rojena z znamenju tehtnice« in Marodićeva komedija »Upor jezne gospodinje«, v četrtek ob 15. uri pa Vandot-Stantetova mladinska igra s petjem »Kekec in Mojca«.

KINOTEKA
Danes popoldne si lahko ogledate švicarski film »Heidi«, zvečer pa ameriški »Jezdeca za zahod«. V ponedeljek in med novoletnimi prazniki bo Kinoteka zaprta. V sredo bo na sporedu ameriški film »Moje pesmi, moje sanje«, v četrtek ameriški »Glas v viharju« in v petek ameriški film »Palček Tom«.

RAZSTAVE

MODERNA GALERIJA
Do 6. januarja si lahko ogledate razstavo »Pomembna imena moderne španske umetnosti«.

NARODNA GALERIJA
Do 15. januarja bo odprta razstava »Češka gotska umetnost« in v spodnjih prostorih iste galerije »Podobe otrok v perteklosti«.

MESTNA GALERIJA
Do 3. januarja bo na ogled razstava nakita, malih plastik in umetniških fotografij avstrijskega umetnika Seppa Schrölzerja iz Celovca.

SLOVENSKI ETNOGRAFSKI MUZEJ
V Slovenskem etnografskem muzeju je na ogled razstava »Slovenska ljudska umetnost«.

LIKOVNO RAZSTAVIŠČE RIHARD JAKOPIČ
V likovnem razstavišču Rihard Jakopič je na ogled razstava slovenske knjižne ilustracije, ki jo je pripravilo Društvo slovenskih likovnih umetnikov.

MALA GALERIJA
Do 27. januarja si lahko ogledate razstavo plakatov akademskega slikarja Matjaža Vipotnika.

BEŽIGRAJSKA GALERIJA
Ogledate si lahko razstavo otroških, slikarskih in grafičnih del Pionirskega doma Centra za kulturo mladih, posvečeno Mednarodnemu letu otroka.

GALERIJA KOMPAS
Na ogled je razstava »Poljske miniature« Iadwige Kissell Barnat.

LJUBLJANSKA BANKA
V avli Ljubljanske banke na Trgu revolucije je na ogled razstava 20 slik akademskega slikarja Silvestra Kamela. Razstava bo odprta do 16. januarja.

COMMERCE
V novi stavbi COMMERCE-a na Einspielerjevi 6 si lahko do 12. januarja vsak dan razen ob sobotah in nedeljah ogledate pastele in akvarele akademske slikarke Maje Kveder-Paić.

Ogledate si lahko kiparsko razstavo Marjana Počivaška.

GALERIJA ARS
Še vedno si lahko ogledate razstavo akademskega slikarja Franceta Slane.

MESTNO GLEDALIŠČE
V foyerju Mestnega gledališča razstavlja slikarka-amaterka Elvira Kostić.

SLOVENSKA AKADEMIJA ZNANOSTI IN UMETNOSTI
V Prešernovi dvorani SAZU Novi trg 4 je na ogled razstava fotografij o katastrofalnem potresu v Črni gori.

RAZSTAVIŠČE ARKADE
Do 15. januarja bo odprta razstava »Grafični listi Stefana della Belle (vsak dan razen ob nedeljah od 10. do 18. ure).

RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV RTV

TELEVIZIJA DANES

PRVI PROGRAM

8.00 POROČILA
8.05 JAKEC IN ČAROBNA LUČKA, otroška serija
8.15 Z BESEDO IN SLIKO: Ankine risbe
8.30 OD ZIME DO ZIME: Tiho gre sivi mraz
8.45 TEHTNICA ZA NATANČNO TEHTANJE, oddaja TV Beograd
9.15 PUSTOLOVŠČINA, oddaja TV Beograd
9.45 VEGETATIVNI ŽIVČNI SISTEM, odd. iz serije Človekovo telo
10.10 J. Mortimer: WILL SHAKESPEARE (pribl. 11.00)
15.25 POROČILA
15.30 OSTRŽEK, ameriški film
Pravljico o Pinocchiu pozna večina otrok. Pripoveduje o leseni lutki Pinocchiu, ki je oživela. Izrezljal ga je mojster Gepetto, ki si je srčno želel sina. Pinocchio bi naj bil njegov poslušni sin. Tak je, dokler ga slaba družba ne zapelje... Sicer pa je pravljica znana v knjižni obliki, in kot risanka Walta Disneya. Tokrat ga bomo spoznali v obliki igranega glasbenega filma, v katerem igra Pinocchia mlado dekle – Sandy Duncan, njegovega »očeta« Gepetta pa slavni igralec in velik ljubitelj otrok – Danny Kaye.
17.00 KOŠARKA CRVENA ZVEZDA: PARTIZAN – prenos
18.45 NAŠ KRAJ: Čatež
18.55 NOVOLETNA ZA OTROKE: ČAROVNIK UJTATA, 2. del
19.12 PALČEK SMUK IN ZVEZDE, risanka
19.20 CIKCAK
19.30 TV DNEVNIK
19.55 PROPAGANDNA ODDAJA
20.00 J. Dietl: ŽUPAN NAŠEGA MESTA, TV nadaljevanka
21.00 NEKAJ SMEŠNEGA SE JE ZGODILO NA POTI V FORUM, ameriški film
Istoimenski musical je dolga leta navduševal newyorško publiko. Prav zaradi te priljubljenosti se je režiser Richard Lester odločil, da ga bo posnel tudi na filmski trak. Izbral si je glasbeno burlesko kot obliko, v katero je predelal zgodbo iz antičnega Rima.
Lester se je zavedal, da mora po igralski plati najti najboljše interprete. Izbral je Zera Mostela, na sodelovanje pa je pristal tudi Buster Keaton, največji filmski komik nemega filma.
22.35 TV DNEVNIK
22.50 TV KAŽIPOT

ODDAJNIKI II. TV MREŽE:

9.50 SLOVESNOST OB LETNICI DELAVSKIH SVETOV V JUGOSLAVIJI (prenos do pribl. 11.30)
18.00 POROČILA
18.05 NARODNA GLASBA
18.45 KONTAKTNA ODDAJA
19.30 TV DNEVNIK
20.00 J. A. Benda: VAŠKI SEMENJ, opera
21.10 POROČILA
21.20 FELJTON
21.50 ŠPORTNA SOBOTA
22.10 KARNEVAL PESMI (do 22.40)

TV ZAGREB – I. PROGRAM:

9.50 SLOVESNOST OB 30 LETNICI DELOVSKIH SVETOV V JUGOSLAVIJI, (ZG)
11.30 TV V ŠOLI: Japonska, Energija (do 12.20) (Zg)
14.4O POROČILA (Zg)
14.45 TV KOLEDAR (Zg)
14.55 ZABAVNI KOLEDAR (Sa)
15.55 DNEVI ZA PRIHODNOST (Sa)
17.00 KOŠARKA CZ: PARTIZAN (Bg)
18.45 PESNIKOVA VEDRINA (Bg)
19.30 TV DNEVNIK (Zg)
20.00 POGOVOR Z DR. V. BAKARIĆEM (Zg)
20.50 HALLO DOLLY, film (Zg)
23.15 TV DNEVNIK (Zg)

TV KOPER

17.00 KOŠARKA: Beograd: Crvena zvezda – Partizan
19.30 OTROŠKI KOTIČEK
19.50 STIČIŠČE
19.58 DVE MINUTI
20.0O RISANKE
20.15 TV DNEVNIK
20.30 TOLPA PRITLIKAVCEV – celovečerni film – Igrajo: Angel Tompkins, Billy Curtis; Režija: Chris Christenberry
22.00 ITALIJA Z NAMA – »Campania« – dokumentarna oddaja – režija: Folco Qulici
22.45 27. KANAL – programi tedna

TELEVIZIJA JUTRI

PRVI PROGRAM

8.25 POROČILA
8.25 ZA NEDELJSKO DOBRO JUTRO –
90.5 TV KAZIPOT
9.30 A. Haley: KORENINE, TV nadaljevanka
10.15 DISNEYEV SVET, serijski film
11.00 ČEBELICA MAJA, otroška serija
11.30 KMETIJSKA ODDAJA
12.30 POROČILA (do 12.35)
13.35 PROPAGANDNA ODDAJA
13.40 Oberstdorf: SMUČARSKI SKOKI, prenos (do pribl. 15.00) EVR
15.40 ZNAŠLA SE BOM, dokumentarni film
16.05 SAMOTNA POT – reportaža
16.25 POROČILA
16.30 OD ROMANTIKE V IMPRESIONIZEM, odd. iz cikla Komorna glasba skozi stoletja
17.10 ŠPORTNA POROČILA
17.15 TO SO GADI, slovenski film
Film prikazuje slovensko družino, kjer oče vdovec ne more več krotiti kopico odraslih sinov. Razgrajaške fante pomaga vzgajati gospodinjska pomočnica Rozi. Zgodba se zavozlja, ko pride v družino mlada Meri, ki naj bi Rozi pomagala v gospodinjstvu. Okrog Meri se namreč zacno sukati domači fantje, pojavi pa se tudi postavni šofer trolejbusa. Filmska zgodba ima seveda tradicionalno srečen konec. Režiserja Jožeta Bevca poznamo predvsem kot ustvarjalca kratkih filmov z »občanom Urbanom« v glavnih vlogah. Komedija »To so gadi« je njegov prvi celovečerni film.
18.50 NOVOLETNA ZA OTROKE: Čarovnik Ujtata, 3. del
19.12 PALČEK SMUK IN ZVEZDE, risanka
19.20 CIKCAK
19.30 TV dnevnik
19.55 Propagandna oddaja
20.00 G. Štefanovski: NAŠA LETA, nadaljevanje in konec
21.05 ILOK, reportaža TV Beograd
Milan Kovačevič, reporter beograjske televizije je pripravil oddajo o Iloku, nekoč slavnem mestu v Sremu. Turki so 180 let bivali v podjarmljenem Iloku, kar je pustilo očitne posledice. Grb družine Odescalcki spominja, da je pravzaprav bil fevdalizem ukinjen šele po osvoboditvi.
Sam Meštrović jim je daroval relief nekega bana. Okolica Iloka je dokaj zanimiva, saj je gozdno gospodarstvo vzorno urejeno.
21.35 TV DNEVNIK
21.50 RISANKA
22.00 ZABAVNO GLASBENA ODDAJA
22.15 ŠPORTNI PREGLED (do 22.45)

ODDAJNIKI II. TV MREŽE:

15.00 NEDELJSKO POPOLDNE Zg
19.30 TV DNEVNIK Sa
20.00 NIRAGONGO, dokumentarna oddaja Zg II
20.50 VČERAJ, DANES, JUTRI Zg II
21.10 ZGODBA O GREHU, poljski film (do 22.50) Zg II

TV ZAGREB – I. PROGRAM:

9.50 POROČILA Sa
10.00 OTROŠTVO MLADOSTI Sa
10.30 POGUMNA KRALJICA Zg
11.00 NARODNA GLASBA Ti
11.30 KMETIJSKA ODDAJA Zg
12.30 JUGOSLAVIJA, DOBER DAN Zg
13.10 KRITIČNA TOČKA Zg
13.40 OSTRŽEK, film Sa
15.00 NEDELJSKO POPOLDNE Zg
19.30 TV DNEVNIK Sa
20.00 NAŠA LETA Bg
21.10 KARAVANA Bg
21.40 TV DNEVNIK
22.00 ZABAVNO GLASBENA ODDAJA Sa
22.15 ŠPORTNI PREGLED Zg

TV KOPER

18.00 Obersdorf: Smučarski skoki – novoletna turneja
19.30 OTROŠKI KOTIČEK
20.00 27 KANAL – programi tedna (Ponovitev)
20.15 STIČIŠČE – Tednik TV Dnevnika
20.35 TO JE ŽIVLJENJE – celovečerni film
Igrajo: Pandolfini, Miriam Bru. Režija: Pastina, Soldati, Zampa, Fabrizi
22.00 GLASBENA ODDAJA: sodelujejo BLONDIE
22.30 VELIKA NALOŽBA – TV film iz serije KOJAK

RADIO DANES

PRVI PROGRAM

4.30–8.00 Dobro jutro!; 8.08 Pionirski tednik; 9.00 Vremenska napoved in poročila; 9.05–10.00 Z radiom na poti; 10.05 Sobotna matineja; 11.05 Zapojmo pesem – Zbor cicibanov RTV Ljubljana; 11.20 Po republikah in pokrajinah; 11.40 Zapojte z nami; 12.30 Kmetijski nasveti – ing. Tatjana Brumat: Nevarnost mraza in zimskega sonca za okrasne rastline; 12.40 Veseli domači napevi; 16.00 »Vrtiljak«; 17.00 Studio ob 17.00 (zunanjepolitični magazin); 18.00 Škatlica z godbo – Mozart, Rossini, Chopin, Paganini; 18.30 Mladi mladim; 19.45 Minute z ansamblom Janeza Jeršinovca s Planšarji; 20.00 Sobotni zabavni večer; 21.30–23.00 Oddaja za naše izseljence; 23.05 Lirični utrinki; 23.10 Portreti jugoslovanskih ustvarjalcev in poustvarjalcev zabavne glasbe; 00.05–4.30 Nočni program – glasba

DRUGI PROGRAM

8.00–13.00 Sobota na valu 202; 13.00 Radi ste jih poslušali; 13.35 Glasba iz Latinske Amerike; 14.00–15.00 Srečanja republik; 15.45 Mikrofon za Marjano Deržaj; 16.00 Naš podlistek, M. Šolohov: Kolčak, koprive itd; 16.15 Lepe melodije; 16.40 Glasbeni casino; 17.35 Lahka glasba jugoslovanskih avtorjev; 18.00 Pol ure za šanson; 18.35 Naši kraji in ljudje; 18.50 Glasbena medigra; 19.25 Stereorama – vmes od 19.30 do 21.00 Športna sobota; 21.45 SOS – V soboto obujamo spomine; 22.55–23.00 Glasba

TRETJI PROGRAM

10.05 Literarni dopoldan; 10.45 Na krilih petja; 11.15–12.00 Promenadni koncert: Bizet, Rimski-Korsakov, Berdović; 16.00 Književnost jugoslovanskih narodov; 16.20 Virtuozno in privlačno... (Purcell, Grieg, Chopin, Kodaly); 16.45 Glasba je .. glasba: Henze, Merku, Šostakovič; 18.05 Jugoslovanski feljton; 18.25 Zborovska glasba po želji poslušalcev; 19.00 Minute stare glasbe; 19.30 Nove prevodne strani – »Stonoga v trgovini« (jugoslovanska otroška lirika); 19.50 Glasbena medigra; 20.00 Slavnostne igre v Salzburgu – W. A. Mozart: Figarova svatba; 22.50–23.00 Literarni nokturno – V. Memon: Pesmi

GLAS LJUBLJANE

15.00 Poročila RTV Ljubljana – 15.30 Pogovarjamo se z vami – 16.00 Novice – 16.10 Bodice – 16.30 Domačija s petrolejko – 17.00 Novice – Klicaj dneva – Bežigrajske diagonale – 17.45 Informacije 222 – 18.00 Novice – Mikrofon vas išče – Svetujemo vam – 19.00 Konec oddaje

RADIO ŠTUDENT

11.00 kdo smo, kje smo; 11.01 pretegovanja; 11.30 pet minut za bistre glave; 11.45 kaj bi počela; 12.00 tolpa bumov; 12.30 reportaža; 13.00 znanstvena fantastika s prisluškovanjem posrednih proizvajalcev; 14.00 razširjamo obzorja; 14.45 tega ne smete preslišati; 14.59 konec; 20.00 kdo smo, kje smo; 20.01 jazz, ki to je; 21.00 Vročica sobotne noči; 21.35 držimo svet za vrat; 22.00 rock ciklus; 23.00 novi svet na obzorju; 24.00 konec

RADIO JUTRI

PRVI PROGRAM

4.30–8.00 Dobro jutro!; 8.07 Veseli tobogan; 9.05 Še pomnite tovariši...; 10.05 Panorama lahke glasbe; 11.00 Pogovor s poslušalci; 11.10–13.00 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo; 13.10 Obvestila in zabavna glasba; 13.20 Za kmetijske proizvajalce; 13.50 Pihalne godbe; 14.O5 Humoreska tega tedna – NN: Dnevnik nekega norca; 14.25 S popevkami po Jugoslaviji; 15.10 Listi iz notesa...; 17.05 Popularne operne melodije – Wagner, Čajkovski, Boito, Borodin, Bizet, Verdi, Puccini; 17.50–18.28 Radijska igra –Peter Hacks: Zgodba starega vdovca v letu 1637; 18.28 Igrajo veliki zabavni orkestri; 19.45 Glasbene razglednice; 20.00 V nedeljo zvečer; 22.20 Skupni program JRT – Studio Beograd, Glasbena tribuna mladih; 23.05 Lirični utrinki; 23.10 Mozaik melodij in plesnih ritmov; 00.05–4.30 Nočni program – glasba

DRUGI PROGRAM

8.00–13.00 Nedelja na valu 202; 13.00–19.00 V nedeljo se dobimo – šport, glasba in še kaj, vmes: Gost oddaje; Brez njih ni športa; Živimo z naravo; Zimzelene melodije; Rock od tu in tam; Zanimivosti iz pop sveta; ob 13.30–14.00 Pet pedi; 14.35–14.40 Iz roda v rod; 16.00 Pet minut humorja; 19.30 Stereorama; 20.30 Radio Študent na našem valu; 21.30 Top albumov; 22.55–23.00 Glasba

TRETJI PROGRAM

19.05-23.00 Igramo kar ste izbrali, Bach, Albinoni, Ph.E.Bach, Chr.Bach, Mozart, Haydn, van Beethoven, Borodin, Lovec, Franck, Wagner, de Falla, Strauss, – vmes ob; 21.05-21.25 Sodobni literarni portret, Vilem Zavada

RADIO ŠTUDENT

11.00 Kdo smo, kje smo; 11.01 Pretegovanja; 11.30 Pet minut za bistre glave; 11.45 Kaj bi počela?; 12.00 Tolpa bumov: GANG OF FOUR Entertaiments (1); 12.30 Tednik : rasizem; 13.00 Kaj je bilo prej? (Gang of four, druga stran); 13.25 Literarni zalogaj; 13.45 Mladi smo še, pa tokiko obetamo; 14.45 Tega ne smete preslišati; 15.00 Konec; 20.00 Kdo smo, kje smo; 20.01 Trenutek za EPS; 20.15 Alkemija laži: Méliès in Lumière (zadnjič); 21.00 Rock fronta; 22.00 Pol ure za SV; 22.30 Rože za Alberta; 24.00 Konec;

GLAS LJUBLJANE

Ni sporeda!

29.december

1949 V tovarni Prvoborac v Solinu pri Splitu je bil izvoljen prvi delavski svet Jugoslavije.
1942 Vrhovni štab NOV in POJ je sprejel odlok o sestavi in pristojnosti vojaških sodišč.
1926 Umrl je avstrijski pesnik Rainer Maria Rilke.
1920 V noči med 29. in 30. decembrom je beograjska vlada razglasila »obznano«, ki je prepovedala komunistično propagando, ustavila delo komunističnih organizacij, zaprla njihove prostore ter prepovedala komunistične liste in literaturo.
1890 Umrl je srbski pisatelj Laza Lazarević, Po poklicu je bil zdravnik in objavljal je vrsto pomembnih strokovnih člankov. V književnosti je bil sprva pod močnim vplivom teoretičnih del Černiševskega, ki jih je tudi prevajal. Prištevajo ga med prvake srbskega realizma, čeprav v svojih delih idealizira patriarhalno vaško življenje. Zapustil je samo devet novel in nekaj proznih odlomkov, ki pa se odlikujejo z dovršeno obliko, psihološko poglobljenostjo in s plastičnim prikazovanjem značajev.(roj. 1851).
1876 Rodil se je španski čelist, dirigent in skladatelj Pablo Casals.
1825 Umrl je francoski slikar Jacques Louis David. S svojim slikarstvom, ki se naslanja na antično umetnost in je v popolnem nasprotju s čutnostjo in kolorizmom rokokojske umetnosti v 18. stoletju, je utemeljil klasicizem. Aktivno je sodeloval v revoluciji, pozneje pa je postal Napoleonov dvorni slikar. Po restavraciji Bourboncev je odšel v emigracijo. (roj. 1748).
1170 V canterburyjski stolnici je bil umorjen nadškof in angleški primas Thomas Becket.

30. december

1969 Umrl je češki grafik, ilustrator, scenarist in reziser lutkovnih filmov Jiří Trnka. Proslavil se je kot izreden ustvarjalec risanega in lutkovnega filma, ki ga je obogatil v tehničnem in likovnem smislu, v opremi scene, originalnosti likov in bogastvu barv. Ilustriral je preko sto knjig in za praški Narodni divadlo naredil opremo za Shakespearova, Goldonijeva, Plautova in mnoga češka dela. (roj. 1912)
1942 Šef tehničnega odseka vrhovnega štaba NOV in POJ je obvestil štab 4. operativne cone NOV in PO Hrvatske o stalnem voznem redu na partizanski progi Drvar – Mliništa, ki je veljal od 1. januarja 1943.
1944 Umrl je francoski pisatelj, muzikolog in pacifist Romain Rolland. Napisal je vrsto dramskih del in biografij velikih ljudi, ter romana »Jean Christophe« in »Miklavž Breugnon«. Leta 1916 je prejel Nobelovo nagrado za književnost (roj. 1866).
1922 Ustanovljena je bila Zveza socialističnih sovjetskih republik.
19O3 V velikem požaru, ki je zajel gledališče Iroquois v Chicagu, je izgubilo življenje 587 ljudi.
1865 Rodil se je angleški pisatelj Rudyard Kipling. Pisal je predvsem za otroke in o otrokih, zgodbe o živalih ter mornarske povesti. V slovenščino so prevedene: »Knjiga o džungli,« »Druga knjiga o džungli«, »Pogumni kapitani« in roman »Kim«. Leta 1907 je prejel Nobelovo nagrado za književnost. (umrl 1936).

Divja vožnja avtobusa dobila sodni epilog

Poklicni voznik »Niš – expresa« je obsojen na tri leta zapora – Izkoristil vsako priložnost za vožnjo v »škarje« – Varnostni ukrep

LJUBLJANA, 28. decembra – Poklicni voznik »Niš – ekspresa« Jovo Tomašević, star 35 let, bo moral kot povzročitelj prometne nesreče 22. julija lani na dolenjki pri Podborštu za tri leta v zapor, so odločili na grosupeljski enoti temeljnega sodišča v Ljubljani, v teh dneh pa je potrdilo sodbo tudi višje sodišče v Ljubljani.

S tem je dobilo sodni epilog trčenje avtobusa mercedes in katrce z zahodnonemško registracijo, v razbitinah katere sta ugasnili življenji dveh mladih zahodnonemških državljanov, 27-letnega voznika Ulricha Maenteleja in 22-letne Susanne Grosshans. Po trčenju je avtobus s 23 potniki zaneslo s ceste čez nasip, kjer se je prevrnil na bok, pri tem pa se je sedem potnikov lažje ranilo, eden pa huje.

Nesreča je bila le nujna posledica brezobzirne vožnje Niš-expresa, ki je tisto sobotno praznično popoldne drvel po dolenjski magistrali v koloni vozil proti Novemu mestu. Vozniki so že nekaj časa zgroženi opazovali izzivanje nesreče, saj je Tomiševič prehiteval za vsako ceno, vozil v »škarje« z vsaj sto kilometri na uro, tako da se je že pred nesrečo eden izmed nasproti vozečih avtomobilov komaj izognil trčenju. Voznik stoenke, ki je nazadnje vozil pred avtobusom, je zgrožen opazoval, kako ga Tomašević večkrat poizkuša prehiteti na najbolj nemogočih predelih ceste in se po vzporedni vožnji z njim vedno znova vrača v kolono. Ob enem takih manevrov je Tomašević jezno protestiral s svetlobnimi in zvočnimi signali.

Ob 14.50 pa je avtobus pri Podborštu v bližini Ivančne gorice, kjer je po sredi neprekinjena bela črta, spet vključil levi smerni kazalec in zavozil na levi vozni pas. Izgleda, da je bila vsa Tomaševićeva pozornost namenjena stoenki pred sabo, ki jo je končno hotel »ugnati«, kajti sicer bi gotovo opazil nemško katrco, ki se je iz nasprotne smeri pojavila pred njim s hitrostjo okrog 8O kilometrov na uro. Niški ekspres je bil že vštric s stoenko, ko je Tomašević šele 10 do 15 metrov pred sabo ugledal avto. Bil je tako iznenaden, da še zavirati ni utegnil. V silovitem trčenju je katrco dobesedno raztrgalo…

Tomašević se je pred sodiščem trudil zavaliti odgovornost za nesrečo na voznika novosadske stoenke, ki naj bi ga tik pred nesrečo z nenadnim zaviranjem prisilil k prehitevanju. A to je bil njegov že tretji poskus prehitevanja stoenke, ne da bi se prepričal, če lahko to varno izpelje. Značilen je njegovzagovor: izkoristiti je moral vsako priložnost, da bi ujel vozni red! Tako je po izjavi nekega voznika (nanj so med divjanjem postali pozorni prav vsi) moral na razdalji štirih kilometrov drzno prehitevati vsaj 25 vozil v koloni. In to s 23 potniki v avtobusu, za katere je bil odgovoren…

Ta okoliščina je odigrala v veliki meri svojo vlogo pri odmeri kazni. Tri leta zapora gre tudi na rovaš generalne prevencije, saj naj bo kazen zgled za druge poklicne voznike, ki prav s prehitevanjem kot kršitvijo enega najpomembnejših določil Zakona o temeljih varnosti cestnega prometa povzročijo največ nesreč s tragičnimi posledicami, še posebej pa to velja za voznike »Niš-expres«. In končno je prav človeško nerazumljivo, da se obtožencu ni zdelo vredno pozanimati se za usodo ranjenih in sorodnike obeh mladih žrtev.

Kot nevarnemu vozniku, ki je bil že leta 1970 obsojen zaradi povzročitve prometne nesreče, kjer je bil žrtev mopedist, mu je sodišče izreklo tudi varnostni ukrep prepovedi vožnje vozil vseh kategorij za dobo dveh let, začenši z dnevom nesreče. ko so mu odvzeli vozniško dovoljenje. Kot olajševalno okoliščino mu je štelo skrb za dva nedoletna otroka in bolno, nezaposleno ženo.

BARBARA GUČEK

Trčila rešilec in avtobus

SMRJENJE 28. decembra – Danes nekaj pred 14. uro se je na magistralni cesti med Škofljico in Turjakom pripetila huda prometna nesreča v kateri sta trčila reševalni avto in Sapov avtobus. V nesreči je bilo ranjenih šest ljudi. Po prvih podatkih bi se nesreča pripetila, ko je v Smrjenju pri hiši št. 14, neki osebni avto vozil vzvratno na glavno cesto. Tedaj je proti Ljubljani vozil rešilni avto Ciril Fortuna. Ko je pripeljal v bližino hiše se je umaknil osebnemu avtomobilu. Hkrati pa je iz nasprotne smeri proti Kočevju pripeljal avtobus s potniki. Pri trčenju je avtobus odbilo pod cesto in se je prevrnil na streho. Huje je bil ranjen Ciril Fortuna, lažje pa šofer avtobusa Stanislav Kobler, sprevodnik Štefan Lončarevič in potniki Rudolf Jeršin, Bronislava Podlogar ter Anica Greben. (Foto: Žarko Hojnik)

Krvavi sledovi za pobeglimi vozniki

Celjski kriminalisti so ugotovili, da večina izjav, s katerimi se želi Marjan Vrtačnik opravičiti, ne drži – Otrok je zunaj nevarnosti

CELJE, 28. decembra – Huda prometna nesreča na ljubljanski cesti v Celju, ki se naj bi po zadnjih podatkih preiskovalcev pripetila v sredo ob 23.3O. uri, ko je Marjan Vrtačnik z osebnim avtomobilom povozil 22-letnega Filipa Selesa in njegovega 3-letnega sina Aleša, je močno odjeknila med Celjani. Miličniki so že uspeli rekonstruirati potek dogodkov.

Ugotovili pa so, da je v Vrtačnikovem avtomobilu sedel tudi sopotnik Marjan Juhart s Polzele. Juhart na kraju nesreče verjetno ni izstopil iz avtomobila, je pa kasneje bežal skupaj z Vrtačnikom, in tudi njega je nazadnje prepričala žena, da se je prijavil na postaji milice v Celju. Vrtačnik je med zasliševanjem zanikal, da bi imel v avtu sopotnika.

Mnogi se tudi sprešujejo, kaj je delal Seles tako pozno ponoči na cesti s triletnim sinom. Miličniki so uspeli ugotoviti, da je Filip Seles ta dan pazil na sina, ker je bila žena v službi. Popoldan mu je verjetno postalo dolgčas pa se je odpravil v gostilno »Intihar« v Levcu. Ob 20. uri sta se s sinom odpeljala v fičku proti domu. V Levcu sta pri odcepu za Ingradovo betonarno ustavila, oče je verjetno bruhal. Kasneje sta najbrž zaspala in se zbudila okrog 23. ure. Ker se je med tem časom popolnoma izpraznil akomulator avtomobila, sta se peš odpravila proti domu. Kakšnih stopetdeset metrov od tam ju je z avtom zadel Marjan Vrtačnik – Filipa s sprednjim delom desne strani avtomobila, triletnega Aleša pa z žarometom in desnim blatnikom.

Filipa Selesa je udarec vrgel na pokrov motorja, po kakšnih petdesetih metrih pa je padel na cestišče. Vrtačnik se je ustavil pedeset metrov niže. Aleša je udarec zbil skoraj pravokotno v desno stran.

Vrtačnik je v zagovoru povedal, da sta mu pešca nenadoma stopila v levo pred avtomobil. Preiskava je pokazala drugače: oče in sin sta hodila popolnoma naravnost po cesti.

Vrtačnik je tudi izjavil, da je hotel po nesreči pomagati, vendar se je zmedel, ko je videl, da je pešec mrtev. Obdukcija je pokazala, da je bil Filip Seles v tistem trenutku še živ. Umrl je kasneje, zaradi zadušitve s krvjo.

Vrtačnik je trdil, da je ‚mrtvega' pešca odnesel na travnik ob cesti, preiskava pa je pokazala, da ga je vlekel za noge, in to kakšnih šest metrov daleč.

To je v bistvu prvo dejanje, ki je pokazalo, da je bil Vrtačnik v tistem trenutku še kako priseben in da je pobeg pravzaprav načrtoval. Za to govorita še dva dogodka: Vrtačnik je avto obrnil nekaj metrov nižje, tako da miličniki po sledeh niso mogli zaključiti, da se je obrnil. Poleg tega je avto skril v gozdičku pri Arji vasi in se s sopotnikom peš odpravil proti domu, trdil je, da sta hodila po cesti, v kar pa miličniki dvomijo.

Le golo naključje je botrovalo, da posledice nesreče niso še hujše. Miličnika celjske postaje prometne milice triletnega Aleša vsekakor ne bi našla, če se ta ne bi zbudil iz nezavesti in začel jokati. Miličnika sta potem poskrbela za hiter prevoz v bolnišnico, kar je dečku rešilo željenje. Glede na to, da je bil skoraj dve uri zunaj na mrazu, je bil tudi močno podhlajen in v močnem šoku. Še kasneje, v celjski bolnišnici je ves čas klical očeta. Dr. Miodrag Vlaović je povedal, da se je kirurška ekipa celih pet ur bojevala za dečkovo življenje. Imel je zlomljeno in premaknjeno medenico, kar je povzročilo močna notranja krvavenja, in bil je podhlajen. Možne so samo še komplikacije zaradi podhladitve (pljučnica) vendar so zdravniki storili vse, da do tega ne bi prišlo.

To noč so začeli miličniki celjske UJV raziskovati še en pobeg v Laškem, kjer je neznani voznik povozil Katarino Golob, ki se hudo ranjena prav tako zdravi v celjski bolnišnici. Tega brezvestnega voznika še iščejo, ugotovili pa so že barvo in znamko avtomobila. Tako so letos na območju celjske UJV zabeležili že 36 pobegov. Uspešno so raziskali 33 pobegov, tri pa še raziskujejo.

SREČKO ŠROT

Ljubljanske ulice za desetino bolj varne

Priznanja na seji sveta za preventivo in vzgojo v cestnem prometu – Smernice za prihodnje leto

LJUBLJANA, 28. decembra – Svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu pri skupščini mesta Ljubljane se je danes v tem letu sestal zadnjič. Seja, na kateri so podelili najzaslužnejšim članom v prizadevanju za boljšo varnost v cestnem prometu, je imela predvsem slavnostni poudarek. Predsednik republiškega sveta za preventivo in vzgojo v cestnem prometu Boris Čižmek-Bor je podelil predsedniku sveta pri SML Dragu Suhiju red dela z rdečo zastavo, s katerim ga je odlikoval predsednik republike tovariš Tito.

Med drugim so prejeli zlate značke republiškega sveta za preventivo in vzgojo v cestnem prometu z zlatim vencem predsednik skupščine mesta Ljubljane Marjan Rožič ter drugi, ki so vse leto kar najbolj pomagali na tem področju. Seveda pa je bilo na seji izrečenih tudi veliko pohval vsem tistim, ki so se kakorkoli vključevali v uresničevanje prometne varnosti, še zlasti v mednarodnem letu otroka.

Predsednik sveta Drago Suhi je v kratkih besedah orisal delo sveta v minulem letu in podal smernice za prihodnje. Seveda bo razprava ob teh konkretnih nalogah tekla še v začetku januarja prihodnjega leta. Predstavnik komiteja za promet in zveze pri skupščini mesta Ljubljane pa je prebral predlog skupščine mesta, ki utemeljuje potrebo po spremembi zakona o temeljih varnosti cestnega prometa. Predloge in možne spremembe morajo članice sveta pripraviti do sredine januarja 1980. leta.

Predstavnik uprave javne varnosti iz Ljubljane je med drugim poročal o stanju varnosti prometa v enajstih mesecih letošnjega leta. Njihove ugotovitve kažejo, da je bila na območju mesta letos za več kot desetino varnejša kot lani. Seveda je te rezultate pripisati predvsem nekaterim na novo odprtim cestnim odsekom, prav tako pa prenovljenim križiščem (na katerih pa se sicer še vedno dogajajo hude nesreče). Ne bo odveč, če ob vsem tem izkoristimo priložnost in vas še enkrat opozorimo na varno in previdno vožnjo.

ŽARKO HOJNIK

ilustrirana mesečna revija
ZDRAVJE
telesa, duha in okolja

24 UR

Vinjen žepar

BREŽICE, 28. decembra – Ivan J. star 59 let, je bil toliko nadelan, da se je še lahko držal na nogah, ko je prišel v bife samopostrežne trgovine v Brežicah. Toliko pa spet ni bil napit, da ne bi ob tej priložnosti izmaknil drugemu gostu denarnico iz žepa, a so ga takoj odkrili. Potem pa je spet postal tako strašansko vinjen, da ni znal ničesar pojasniti in odgovoriti na vprašanje miličnikov. Verjetno bo zgovornejši, ko pride pred kazenski senat.

P. R.

Zadel kolesarja

KOSTANJEVICA NA KRKI, 28. decembra – Na kolesu brez luči se je preteklo noč malo po polnoči peljal od Drnovega proti domu v Podbočju 37-letni Janez Urbanč iz Podbočja. Nasproti mu je privozil z osebnim avtomobilom 22-letni Jože Kržan iz Malega Podloga, zadel kolesarja in ga zbil na cesto. Hudo ranjenega Urbanča zdravijo v novomeški bolnišnici.

P. R.

Usodna hoja po sredi ceste

MARIBOR, 28. decembra – Sinoči okrog 17.55 se je Jožef Pernat iz Ožbolta ob Dravi 8 peljal z osebnim avtom po magistralni cesti od Dravograda proti Mariboru. V Spodnjem slemenu mu je prišel naproti po sredi ceste Jože Pridigar, 52 let, iz Spodnjega slemena 30. Avto ga je zadel in zbil po cesti, pri tem pa se je Pridigar tako hudo poškodoval, da je na kraju nesreče umrl.

D. P.

Umrl v bolnišnici

MARIBOR, 28. decembra – V mariborski bolnišnici je umrl Venčeslav Vajngerl iz Rogoze, Med vrtovi 11, ki se je hudo poškodoval v prometni nesreči v Novi rogozi 22. decembra.

D. P.

Zapeljal levo

MARIBOR, 28. decembra – Ivo Usar iz Maribora, Partizanska 68 se je peljal z osebnim avtom od Kungote proti Mariboru. V Počehovi je zavil levo in trčil v osebni avto, ki ga je pripeljala nasproti Veronika Krsnik iz Dolnje Počehove 35. Pri trčenju se je Usar hudo poškodoval, Krsnikova pa je bila lažje ranjena.

D. P.

VSAK ČETRTEK NOVI
stop
POGLEJMO SI V OČI!

Kako se obvarujemo stekline?

Preprečevanje in zatiranje stekline, ki se občasno še vedno ponavlja, bo uspešno le, če bodo preventivne ukrepe upoštevali vsi prebivalci – Posebnega zdravljenja te bolezni ne poznamo

MURSKA SOBOTA, 28. decembra – Ne glede na laboratorijsko verifikacijo bolezni, za katero je sredi decembra umrl S. V. na infekcijskem oddelku splošne bolnišnice v Murski Soboti, in na čedalje pogostnejšo steklino pri divjih živalih, menimo, da je prav, če opozorimo javnost na predpisane preventivne ukrepe proti steklini v Sloveniji in na to, kako jih izvajamo.

Steklina je huda virusna infekcija osrednjega živčevja. človek se okuži z njo, če ga ugrizne okužena divja ali domača žival. Bolezen se za zdaj praviloma konča s smrtjo. Poznali so jo že v starem veku. Danes je razširjena povsod po svetu, le Avstralija in Oceanija je nimata. V Jugoslaviji se je bolezen ohranila in se pojavljala v urbani ali mestni in silvatični ali gozdni obliki, le med letoma 1965 in 1970 smo imeli sporadične primere stekline pri živalih. V Sloveniji smo imeli tri epidemije stekline: dve pred drugo svetovno vojno, trajali pa sta po tri leta. Zbolelo in umrlo je osem ljudi. Največja pa je bila po drugi svetovni vojni, trajala je šest let, zbolelo in umrlo je štirinajst ljudi. Zadnji primer človeške stekline smo imeli leta 1950. Zaradi doslednega izvajanja veterinarsko-sanitarnih ukrepov smo imeli zadnji primer pasje stekline leta 1954. Bolezen se je konec septembra 1973 v gozdni obliki zopet pojavila v Prekmurju. V zadnjem času se kaže gozdna oblika stekline tudi na Koroškem in Gorenjskem.

Bolezen povzroča virus stekline. Širi se po živčnih poteh v osrednje živčevje. V zunanjem okolju hitro propade. Vročina 80° C ga ubije v dveh minutah. Neodporen je proti antiseptikom, sončni svetlobi in ultravijoličnim žarkom, odporen pa proti izsuševanju in nizkim temperaturam. Da bolezen izbruhne, je verjetno potrebnih veliko povzročiteljev.

Vir okužbe je bolna divja ali domača žival. Bolezen prenašajo tudi netopirji, v Srednji in Južni Ameriki pa netopir vampir. To so edine živali, ki prenašajo virus in same ne zbolijo.

Bolezen se širi predvsem z neposrednim stikom ugrizom, lizanjem, slinjenjem. Ker se virus izloča z urinom in prehaja v mleko, je mogoča tudi okužba z izločki ali mlekom bolne živali. Med vampirji pa bi se naj širil virus aerogeno.

Inkubacija je pri steklini različna. Najpogosteje traja 14 do 60 dni, lahko pa se raztegne na eno leto ali celo več let.

Za bolezen so značilni trije znaki: strah pred vodo, slinjenje in razdražljivost. Steklina traja kratko, od enega do pet dni, in se praviloma konča s smrtjo zaradi ohromitve dihal. Nastanek bolezni je odvisen od vrste ugriza in tega, kje je rana.

Dispozicija ali sprejemljivost za bolezen je splošna. Naravna odpornost pri človeku ni znana, ugotovljena je samo pri nekaterih nižjih živalih.

Pri mestni steklini so izpostavljeni predvsem lastniki psov ter živinozdravniki, pri gozdni pa gozdni delavci, lovci, kmetje in izletniki.

Posebnega zdravljenja stekline ne poznamo, zato so tembolj pomembni ukrepi za preprečevanje bolezni.

Verjetno ni države, ki v svoji zakonodaji ne bi obravnavala boja proti steklini. Predvsem je namen preventivnih ukrepov izkoreniniti steklino pri živalih. Zaradi njene izredne razširjenosti in med državami neusklajenih ukrepov pa to ne uspeva.

Iz naše veljavne zakonodaje, kot so odredba o ukrepih za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjenje stekline (Ur. list SRS 25/78), zakon o varstvu živali pred kužnimi boleznimi (Ur. list SRS 18/77) ter zakon o varstvu, gojitvi in lovu divjadi ter upravljanju lovišč (Ur. list SRS 25/76) izhaja, da se na okuženem in neposredno ogroženem območju pokončujejo zveri in pižmovke. Lovi se jih vse leto. Trupla pokončanih zveri in pižmovk morajo člani lovske organizacije takoj zapakirati v nepropustno vrečo in jo z navedbo kraja in dneva odstrela oziroma najdbe takoj poslati najbližji veterinarski postaji. Ta poskrbi za laboratorijski pregled možganov in za neškodljivo odstranitev trupla. V izjemnih primerih (velika oddaljenost, onemogočen transport) se truplo zakoplje na kraju odstrela ali najdbe. Pokrivati ga mora najmanj 1 m debela plast zemlje ali kamenja. Na okuženem oziroma neposredno ogroženem območju je prepovedano odirati trupla zveri in pižmovk ter jemati njihove lovske trofeje. Vprašanje pa je, ali zares vsi spoštujemo te zakone in predpise.

Naslednja oblika boja proti steklini je imunoprofilaksa psov, kontumac psov in mačk ter prepoved lova s psi. Na osnovi prej navedenih zakonskih predpisov so občinske skupščine na okuženih in ogroženih območjih izdale odredbo o kontumacu psov in mačk, prepovedi lova s psi ter obveznem cepljenju psov, ko dopolnijo štiri mesece starosti. Na območju celotne Slovenije pa se morajo pokončati vsi neregistrirani in necepljeni psi, psi brez znamkic ter potepuški psi in mačke. Računajo, da imamo v Sloveniji še zmeraj določen odstotek potepuških in neregistriranih psov. Sicer pa se nam je letos v Sloveniji posrečilo pocepiti 110.666 psov, 1.196 goved, 434 ovc, 4 koze in 7 konj.

Če bi dosledno izvajali kontumac psov in mačk, bi se število poškodovanih ljudi moralo zmanjšati, pa se ne. Odredba o kontumacu se na okuženih območjih le delno upošteva, na ogroženih pa praktično ne. Pri tem pa veterinarsko-higienska služba in veterinarska inšpekcija zaradi pomanjkanja izvedencev in denarja ne moreta izpolnjevati zahtev odredbe. Poseben problem so mačke, pri katerih lahko edinole s kontumacem, imunoprofilaksa namreč ni mogoča, preprečimo stik z zvermi in zbolevanja, vendar ga je zelo težko ali nemogoče izvajati.

Tretja metoda v boju proti steklini je v neposredni zvezi s človekom. Upoštevajoč empirične izkušnje doma in po svetu, smo v Sloveniji sprejeli naslednjo doktrino:

– predekspozicijsko cepljenje ogroženega dela prebivalstva (veterinarji, gozdarji, lovski čuvaji, preparatorji, laboranti, ki pri svojem delu pridejo v stik s kužnim materialom). Cepljenje izvajamo z Merieuxovo vakcino v štirih dozah (0. dan, 3. dan, 7. dan in 21. dan). Imunost pa ohranjamo z eno dozo vakcine na vsaki dve leti in sicer tako dolgo, dokler je človek izpostavljen morebitni okužbi;

– pri prvi pomoči pustimo, da rana krvavi (če krvavi), nato jo temeljito izperemo z vodo in milom, z detergentom in vodo ali samo z vodo;

– kirurgičen poseg je podoben kot pri drugih ranah. Po potrebi predpišemo zaščitno cepljenje proti tetanusu (TAT, Ana Te) in antibiotike;

– pasivna imunoprofilaksa: je ne izvajamo;

– postekspozicijsko cepljenje: izvajamo prav tako z Merieuxovo vakcino v šestih dozah (0. dan, 3. dan, 7. dan. 14. dan, 30. dan in 90. dan).

Te ukrepe izvajajo v antirabičnih ambulantah, ki delujejo v sklopu zavodov za socialno medicino in higieno (devet) in so razporejene po vsej Sloveniji.

Za presojo, ali je potrebno cepljenje ali ne, je bistvenega pomena, ali gre za divjo žival, znano ali ne znano domačo žival in ali smo na okuženem, ogroženem ali neogroženem območju. Odredba za preprečevanje, zatiranje in izkoreninjenje stekline obvezuje zdravstveno ter veterinarsko službo, da se obveščata in tesno sodelujeta. V praksi se je pokazalo kot najustreznejše ravnanje tole: zdravstvena delovna organizacija po oskrbi poškodovanca le-tega takoj napoti v antirabično ambulanto. Tukaj dobi vse potrebne napotke o nadaljnjih ukrepih, tako da je, ko se mu predoči pomembnost veterinarskega nadzora nad živaljo, osebno zavzet za to, da se bo ta pregled čimprej opravil. Sočasno pa antirabična ambulanta telefonično in pisno obvesti veterinarsko inšpekcijo in veterinarsko postajo o primeru. Če je treba s cepljenjem zavarovati poškodovanca, ga cepimo po že prej navedeni shemi z Merieuxovo vakcino.

Ker niti eden izmed navedenih ukrepov za preprečevanje in zatiranje stekline sam zase ne bo uspešen, je treba hkrati delovati na vseh ravneh. Pri tem ima pomembno vlogo zdravstvena razsvetljenost in vzgojenost ljudi, saj so uspešnost kontumaca, pravilna prva pomoč ter takojšen pregled v ambulanti odvisni le od pripravljenosti vsega prebivalstva, da sodeluje pri tem.

ŠTEFAN GRUŠKOVNJAK, mag. dr., direktor Zavoda za socialno medicino in higieno v Murski Soboti

GEZA HODOŠČEK, dipl. veterinar, direktor Veterinarske postaje v Murski Soboti

OD VSEPOVSOD

Proizvedli obogateni uran

TOKIO, 28. decembra (AFP, Reuter) – Na Japonskem so prvič proizvedli obogateni uran. Pridobili so ga sredi decembra v separatorjih tovarne v Ningiotogeju na zahodu države. Tristo kilogramov 3.2-odstotnega obogatenega urana, je dovolj za tri dni obratovanja jedrskega reaktorja z zmogljivostjo milijon kilovatov. Kot je načrtovano, se bo število centrifugalnih separatorjev od tisoč povečalo na sedem tisoč, kar naj bi omogočilo, da bi od leta 1981 proizvajali okoli 50 ton obogatenega urana. Ta količina bi zagotavljala obratovanje jedrske elektrarne z zmogljivostjo 500.000 kilovatov.

Požar v Seulu

SEUL, 28. decembra (Tanjug) – V požaru, do katerega je prišlo v prodajalni v južnem predmestju Seula, je bilo mrtvih sedem ljudi. Kot poroča Reuter, je začelo goreti ob zori; ogenj je presenetil ljudi sredi spanja.

Vlomi v črpalke

PARIZ, 28. decembra (AFP) – V tri pariške črpalke so minulo noč vlomili. Eden od napadov se je tragično končal – ubili so delavca, ki ni hotel izročiti denarja. Z druge črpalke so odnesli manjše količine butana, na tretji pa so morali napadalci pobegniti.

Pičli dohodki umetnikov

ŽENEVA, 28. decembra (AFP) – Dohodki ljudi, ki se ukvarjajo z umetniškimi poklici, so vse bolj pičli, število nezaposlenih narašča, mnogi od njih se komaj preživljajo, je zapisano v včeraj objavljenem poročilu mednarodnega urada za delo v Ženevi. Po podatkih te mednarodne ustanove je 75 odstotkov ameriških igralcev leta 1976 zaslužilo manj od 3200 dolarjev na leto. V Veliki Britaniji imajo igralci za 40 odstotkov nižje plače, kot znaša povprečni nacionalni dohodek, v Franciji pa je leta 1975 kar 80 odstotkov igralcev ostalo občasno brez dela. Analitiki so ugotovili, da so plošče, radio in televizija glavni krivci za težaven položaj izvajalcev in da bodo novi tehnični dosežki, kot na primer video kasete in drugo, še poslabšali že sicer nič kaj rožnat položaj umetnikov.

Umrla filmska igralka

SANTA MONICA, 28. decembra (UPI, AP) – Znana ameriška filmska in televizijska igralka Joan Blondell, katere filmska kariera je trajala skoraj pol stoletja, je pred dnevi umrla v Santa Monici v Kaliforniji v 73. letu življenja.

Joan Blondell je v več kot sto filmih nastopala z znanimi zvezdami ameriškega filma, kot so James Cagney, Lesly Howard, Humphrey Bogard, Clark Gable in John Wayne. Med najbolj znane filme slavne igralke štejejo: »Dekleti na Broadway«, »Iskalci zlata«, »Drevo raste v Brooklynu« in »Vzorna žena«, Joan Blondell je leta 1951 dobila oskarja za film »Modri pajčolan«.

MALA NOČNA KRONIKA

LJUBLJANA, 27. decembra – Obiski so lahko tudi boleči…

● V to se je prepričal pred kratkim tudi B. G. Nič hudega sluteč je ob zvonjenju hišnega zvonca odprl vrata in glej, že jih je dobil nekaj po nosu. Neprijetnemu obiskovalcu D. G. je ob tem izkazovanju moči uspelo razbiti tudi steklo na vhodnih vratih. Seveda je bil obiskovalec tudi krepko okajen, zato so menili, da mu nekaj ur v samoti ne bo škodilo.

● V samskem domu Obnove na Pokopališki ulici stanuje precej glasen D. R. Pred dnevi je bil tako hudo okajen, da se je ob svojem lastnem in močnem glasu komaj slišal. Zato si je pomagal s petardami. S takim hrupom pa se niso strinjali ne stanovalci in ne miličniki. Razgrajača so odpeljali s seboj.

● Vinjena trojica M. O., D. I. in S. P. se je odpravila na ogled predstave v kino Komuna. Po vsej verjetnosti nobenemu od trojice film ni bil niti malo všeč. Zato so si organizirali dokaj svojevrstno predstavo. Med glasnim vpitjem so se sprehajali po sedežih. Vsi trije so si s tem prislužili prenočitev in vabilo k pristojnemu sodniku.

● V restavraciji Jezero v Cerknici se je pred dnevi mudil Š. B. Najprej se ga je pošteno napil in se potem lotil posebnega »dela«. Delil je udarce in uničeval vse, kar je steklenega. Da pa le ne bi vsega razbil, in da bi ostal nepoškodovan, so ga še pravočasno odpeljali s seboj miličniki.

N.

Ranjeni sopotnik

NOVO MESTO, 28. decembra – Med vožnjo z osebnim avtomobilom po magistrali od Ljubljane proti Zagrebu je včeraj dopoldne v nepreglednem ovinku pri Mačkovcu 28-letni Drago Todorovič z Jesenic, Tavčarjeva 8 prehiteval tovornjak s priklopnikom. Ker se je bližal iz nasprotne smeri drugi tovornjak, je Todorović ostro zavil na desno pred tovornjak, ki ga je vozil 38-letni Vladimir Družić iz Bogatiča. Todorović je pri tem zadel v prednji del tovornjaka, ki ga je odbil na bankino, odkoder se je dvakrat prekucnil na travnik. Pri tem sta bili ranjeni sopotnici, 23-letna Radojka Todorović iz Mosta 52 in 27-letna Anica Todorović iz Jesenic. Škodo na vozilu so ocenili na 31.000 dinarjev. Brez varnostnih pasov, s katerimi so bili med vožnjo pripeti, bi bile posledice gotovo hujše.

P. R.

JAMES ALDRIDGE

Zbogom, narobe Amerika!

34. nadaljevanje

V tem času sva bila s Pipom v stalni zvezi in po vojni, ko sem se za kratek čas naselil v Cambridgeu, Massachusetts, (v harvardski knjižnici sem prebiral literaturo, ki mi je služila pri delu), sta z Judy prišla naravnost iz Washingtona in pripeljala s seboj tudi svojega ljubkega, »omikanega« otročička.

»Kako mu je pa ime?« je bilo prvo, kar sem vprašal Pipa.

»Lester…« je opravičujoče rekel Pip.

Vedel sem, da je bila to Judyna pogruntavščina, ne njegova.

Ne verjamem, da bi bil izvedel še kaj več, če bi se nekega dne ne prikazala tudi Aimee. Poročila se je bila s pomorcem mladeničem, ki ga je imela trden namen prebutati, ker ni mogel držati rok pri sebi. Študiral je na harvardski poslovni šoli in ko me je Aimee po Pipovih napotkih končno le našla, me je odpeljala v kavarnico Pri ostrigah, tik ob harvardskem trgu, ter mi zaupala, kaj se je zgodilo z njeno nedolžnostjo.

»Potem ko si nas zapustil,« je rekla, »sem se premislila. Hočem reči, noro sem si želela, da bi se Judy poročila z Lestrom, zakaj Pipa sem hotela zase. Po nekaj vikendih, ki smo jih preživeli tam na deželi, sem si ga brezumno želela, Kit. Vse bi dala, da bi se bil zaljubil vame, kajti ugotovila sem, da je natanko tak kot jaz – trifazen.«

Opazoval sem Aimee čez mizo in se spraševal, ali se je Pip zavedal, kakšno ponudbo je spregledal. Aimee je bila še zmerom malce okrogla, toda zdaj je bila vedra, ljubka, prava ženska, oborožena z najrazličnejšimi samozaščitnimi triki. Izžarevala je krhko, globoko pod brezupno staromodno obleko pokopano seksualnost. Trudila se je, da bi bila dostojanstvena gospa, za kar je imela še vse preveč časa, in žal mi je je bilo, kajti vedel sem, da se ji je nekje v življenju pošteno zataknilo.

»Kriv je bil tisti prekleti boks, Kit,« je rekla in me pozorno motrila, da bi se prepričala, ali jo še vedno razumem in sem ji naklonjen. »Se spomniš, kako sem hotela nekoga premikastiti?«

»Jasno,« sem rekel. »Lestra.«

»Ne. Ne.Saj sem ti povedala. Glede tega sem si premislila. Lestra sem hotela za Judy. Zakaj me ne poslušaš? Tistega fanta sem hotela.«

»Tistega fanta nisem poznal,« sem poudaril.

»Vem, da ga nisi, pa ga še boš. No, ko me je naslednjič spet začel nadlegovati, sem sprožila svojo levico, kot si me bil naučil, in ga kot blisk mahnila z desnico.«

Zasmejal sem se, a vendar nisem mogel verjeti, da je ta staromodna mlada Aimee, to tolsto dekletce v vse prej kot cenenem krilu, ki pa je imelo spuščen rob, bilo zmožno storiti kaj takega. »Najbrž ti je vrnil, kar si si zaslužila,« sem rekel.

Aimee se ni smejala. »Ja, natanko to je storil. Hočem reči… Iz tega je nastala prava borba. Izgubila sem potrpljenje, padla sem po njem in ga hotela kratko in malo poteptati. Pravzaprav sem podivjala in on me je dvakrat pošteno udaril. Da bi nehala, je rekel. Potem sem padla in on je stal nad menoj, jaz pa sem se zvijala med njegovimi nogami. Grozno je bilo, Kit, tega ne bom nikoli pozabila. Hlipala sem in jokala in ko sem se ga otresla, se je zadeva sprevrgla…«

Aimee nisem videl štiri leta. V kavarnici Pri ostrigah se je trlo študentov, natakar nama je prinesel dušene školjke in krekerje, jaz pa sem vedel da je Aimee tisto, kar še pride, čuvala samo zame. Navsezadnje sem bil edini, ki je vedel, kako se je v tistem skednju v Connecticutu vse skupaj začelo.

»Kaj hočeš reči s tem, sprevrglo…« sem vprašal.

»Sprevrglo se je v seks,« je rekla. »Končalo se je s tem. Bilo je grozno.«

Kar zadeva to plat Aimeejinega življenja, mi je bilo nekaj popolnoma jasno: z njo si moral ravnati silno rahločutno. Tako sem rekel: »Tako grozno pa spet ni moglo biti. Navsezadnje si fanta vzela za moža, ali ne? Saj je bil ta tisti, kaj?«

»Že, ampak jaz tega nisem hotela. Vsaj spočetka ne. Mraz me strese ob misli na vse, kar se je zgodilo tistega dne, Kit. Ne morem ti povedati, kako mi je bilo pri duši. Nič se mi ni zdelo smešno, živalsko. Bilo je… Oh, saj ti ne morem povedati. Znašla sem se v takšni hudičevi godlji.Ne, nisem bila noseča. Jack je iz mene naredil kotel z brozgo, in to je vse.«

Uboga Aimee. Spolnost in zakon, kot si ju je ona predstavljala in kakršno bi si zaslužila, bi morala biti zelo nežen odnos, božanje vetra in rož. Potem bi bila srečna oba. Toda Aimee mi je pripovedovala o posilstvu, in kar me je presenečalo, še zmerom je bila prepričana, da je v resnici šlo za posilstvo.

Adam Hall

QUILLERJEV MEMORANDUM

52. nadaljevanje

Potemtakem sem bil psihološko in fizično pripravljen na ta dogodek in Oktober je bil poleg tega voljan verjeti dokazu o slabosti sovražnika. Nadvse pomembno je bilo, da bi bila omedlevica videti pristna v *svojem nastanku*. Vsekakor je bila pristna v svojem *poteku*.

Isti faktorji, ki so ustvarjali dokaz resnice, so mi koristili še v nekem drugem smislu: pomagali so mi ustvariti nezavest. Pomanjkanje kisika, duševni napor in tako dalje. Ni tako lahko ustvariti sinkopo po želji v normalnem okolju. Nagonski strah pred zaželenim rezultatom – omedlevico – učinkuje proti sklepu povzročiti omedlevico. Učenec joge, ki je že precej napredoval, si lahko ustvari neko obliko sinkope po metodi ene izmed *asan*, večinoma samo s *savasano*. Toda takó povzročena omedlevica je blagodejna in tega se zavedata telo in duh: nobena funkcija ni popačena. Vedel sem, da bi bila v tej krizi omedlevica posredno blagodejna (prihranila bi trpljenje drugemu), toda telo je sebično in skrbi samo za svoje neposredne potrebe. Zato je bilo treba hliniti neuravnoteženost funkcij.

Nič me ni skrbelo, da me sovražnik opazuje. Zunanja znamenja moje ukane bodo videti pristna zato, ker so dejansko *bila* pristna. Napolnil sem pljuča z zrakom, si ustvaril zagozdo v grlu in potem poskušal iztisniti zrak skozi zagozdo. Obraz se je polagoma polnil s krvjo, ki je jela pritiskati na površje. Potem sem popolnoma izpraznil zrak iz pljuč in obraz mi je začel *sorazmerno* bledeti. Intertorakalni pritisk se je naglo dvignil in je presegel 100 milimetrov živosrebrnega stolpca, ki ga povzroči navaden kašelj. Pritisk se je prenešal na vratno žilo in na možgansko-hrbtenično tekočino. V zadnjih sekundah zavesti sem v duhu sledil procesu, da bi okrepil svojo voljo. V perifernih delih sem čutil, da se pritisk veča, zlasti v podlakti. Pretok krvi skozi srce se je zmanjšal in zadrževal sem dihanje, kolikor sem le mogel, da bi se proces nadaljeval.

Potem sem postal mlahav in sem vdihnil, da bi sunkoma zmanjšal krvni tlak.

V ušesih mi je zazvonilo, pogled je izgubil ostrino in soba je potemnela, ko sem zagledal Oktobrovo roko, ki me je hotela zgrabiti pri padcu. Celotna operacija je trajala kakih pet do šest sekund in v omedlevici bom morda deset ali petnajst sekund ali celo dlje, če me bo držal pokonci, namesto da bi mi položil glavo pod raven srca.

Nekaj sekund je bila omedlevica popolna, potem se je dvignila in se vrnila v pojemajočih valovih, ko je telo poskušalo priplavati na površje, a ga je duh potiskal nazaj dol. Razni vtisi: tema in svetloba, stiskanje pod rokami, ker mi je jopič lezel navzgor, ko me je podpiral, da ne bi padel, zvonjenje v ušesih, zamolkel moški glas, silna želja po zraku in tako dalje. In ves čas me je prevzemala misel: *to ali nič, mora uspeti.*

Spet sem slišal glasove. Inga je nekaj zaklicala. Nekje šum tekoče vode. Zaiskrila se je svetloba, ko me je Oktober s hrbtno stranjo roke udaril po obrazu. Stokal sem. Stresel sem se, ko so mi vodo pljusnili v oči. Popolnoma sem se osvestil, toda moral sem hliniti sinkopo, visel sem kot mrtva teža na njihovih rokah, ko so me poskušali zdramiti. Spuščal sem veke in obračal zrkla navzgor. Srce je divje črpalo kri, da bi obnovilo izgubljeni pritisk.

Poskusili so ukano in me spustili, da bi padel. Nisem se poskusil obdržati pokonci, ampak sem se zgrudil, se dvignil na kolena, tako da sem bil na vseh štirih, majal z glavo, da bi si zbistril možgane, odprl oči in tiho in enolično govoril: »Nadaljujte z obdelavo … živo jo sežgite … **ne bom spregovoril besede, ene besede…ene besede. .**«

Nekdo je zaprl vrata in vsi so molčali. Obrnil sem glavo in poskusil izostriti pogled, vendar sem gledal motno in neumno: moške noge so še vedno stale pri vratih. Oktober je odšel, kam je odšel? Nekdo je stal za menoj, videl sem njegov čevelj.

»Niti besede«,sem rekel njegovemu čevlju. Preostala voda mi je še kapljala z obraza.

Nihče ni nič storil. Nihče ni spregovoril. Postavil sem se na noge in se majal, ko sem poskusil najti žep. Zgrešil sem in spet poskusil, privlekel robec na dan, si obrisal obraz – stražar pri vratih je potegnil revolver tako hitro, kot iztegne kača jezik, in je bil pripravljen na strel, toda vedel je, da nisem oborožen. To je storil nagonsko.

Odprla so se vrata in slišal sem jo, kako je ihtela. Na steni se je zarisala senca in videl sem roko, ki se je dvignila. Bil je dokaj mlahav karate udarec in zgrudil sem se kot vreča peska in omedlel, preden sem treščil na pod.

Moj občutek za čas je bil negotov, toda dolgo nisem ležal brez zavesti.

Uvrstitve v Cortini nas ne smejo zavesti

Upoštevati velja, da na prvi tekmi svetovnega pokala ni bilo skakalcev štirih velesil – Prijetno ozračje v naši reprezentanci

LJUBLJANA – Prva velika preizkušnja nove sezone je že za našimi smučarskimi skakalci. Nastop na prvi tekmi svetovnega pokala v Cortini je bil soliden, načrt celo presežen. Skoki večine so bili dobri, vendar uvrstitve ne bi smele nikogar zavesti k prezgodnjim sklepom o realni kvaliteti naše ekipe.

Nobenega dvoma ni, da so Jugoslovani res solidno pripravljeni na olimpijsko sezono. Da je odločitev trenerja prve selekcije Janeza Jurmana, ki noče tekmovalcev obremenjevati z napovedmi o uvrstitvah in drugimi zahtevnimi, pravilna, tudi drži, pa vendar moramo nastop v Cortini gledati z drugimi očmi.

Bogdan Norčič je z uvrstitvijo na 9. mesto dosegel lep uspeh in potrdil, da sodi v vrhunski razred. Tepeš se je prvič v karieri na veliki tekmi prebil v prvo dvajseterico in je bil več ko zadovoljen. Ulaga se je veselil 23.

ZADOVOLJEN V CORTINI – Bogdan Norčič. (Foto: S. T.)

mesta in tudi drugi pa so bili bolj ali manj zadovoljni. Skupni vtis pa je bil, da je naloga dobro opravljena. Nobena žal beseda ni padla v našem taboru, samo na napake so opozarjali po vsakem skoku posebej in na koncu razpravljali, kaj bi lahko bilo še bolje.

Skratka ozračje, ki prija, ki vzbuja tudi vtis, da je ekipa uglašena, da ima tudi skupni cilj.

»Vse to seveda ne pomeni, da smo že vse opravili,« je takoj po tekmi poudaril trener Janez Jurman. »S prvim nastopom smo res lahko zadovoljni, toda najtežje nas šele čaka in zavedati se moramo, da bo že na novoletni turneji konkurenca mnogo hujša.«

In prav v tem je vsa resnica. Jugoslovanskih uvrstitev v Cortini ne gre kovati v nebo. Cilj naših skakalcev je, da se v letošnji sezoni na posameznih tekmah, vsaj v prvem delu sezone, eden uvrsti med prvo dvajseterico, eden še do 30. mesta, drugi pa seveda čim bliže temu. Ni skrivnost, da je tisti »eden« za med prvih dvajset trenutno le Bogdan Norčič. In če upoštevamo, kdo je v Cortini vse manjkal, potem je lahko ugotoviti, da je seveda že cilj »dvajseterice« precej zahteven.

Če namreč skakalcem, ki so nastopili v Cortini, prištejemo recimo še vsaj šest skakalcev NDR, pa po tri Norvežane in Fince, po enega Američana, Poljaka in sovjetskega skakalca, potem je na dlani, da bi se Norčič moral krepko potruditi, da bi se uvrstil na načrtovano 20. ali kakšno višje mesto. Potem seveda tudi Tepeša ni vem več dvajsetimi, ne Ulage med 25 in ne Zupana v trideseterici.

To velja posebej poudariti, da ne bi bilo nenadoma presenečeni, ko se bo jutri vsa svetovna elita zbrala na prvi tekmi novoletne skakalne turneje Intersport v Oberstdorfu in lahko naši dosežejo bistveno slabše uvrstitve kot v Cortini. Če pa bi jih recimo ponovili, potem pa bi seveda bila podoba povsem drugačna. Vendar, realno gledano, za to ni velikih možnosti. To pa ne pomeni, da bi hoteli našim skakalcem jemati pogum. Nasprotno, njihova zamisel je, da pomeni letošnja sezona zanje pripravo na dolgoročnejše cilja – SP 1982 in OI 1984.

Takšna orientacija ne velja le za Norčiča, ki ima in mora imeti drugačne ambicije. Samo ničesar ne napoveduje, temveč raje mirno trenira in se pripravlja na zahtevnejše naloge, predvsem na veliki cilj – olimpijske igre v Lake Placidu. Tam naj bi pokazal vse kar zna. Da zna mnogo, je jasno, koliko pa to pomeni v primerjavi s tekmeci, pa mora zdaj natančno oceniti sam, da si bo zastavil čimbolj realen cilj. Prav ta odločitev bo za Norčiča samega izjemno pomembna. Če se ušteje pri njej, ga lahko drago stane. Tega se zaveda tudi sam, zato ga je zdaj tudi koristneje pustiti pri miru.

Po prvi tekmi za svetovni pokal ima Bogdan Norčič 7 točk, le malo pa je manjkalo, da si ene ne bi priboril tudi Miran Tepeš.

Sicer pa je pred Oberstdorfom vrstni red takle. Innauer (Av) 25, Neuper (Av) 20, Groyer (Av) 15. Sumi (Švi) 12, Jagi (Jap) 11, Millonig (Av) 10, Kavabata (Jap) 9, Kogler (Av) 8, Norčič (Jug), 7, Collins (Kan) 6, Mösching (Švi) 5, Tomasi (Ita) 4, Aizava (Jap) 3, H. Schwarz (ZRN) 2 in Kavamura (Jap) 1; ekipno: Avstrija 78, Japonska 24, Švica 17, Jugoslavija 7, Kanada 6, Italija 4 in ZRN 2.

Zimovanje v Avstriji

LJUBLJANA – SK Akademik prireja od 12. do 18. ter od 18. do 24. januarja zimovanje s smučarskim tečajem v avstrijskem Bad Kleinkirchheimu. Za zimovanje se lahko prijavite v klubskih prostorih SK Akademik, Trg osvoboditve 1, ali po telefonu (061) 21-703 vsak ponedeljek in sredo med 13. in 15. uro ter med 19. in 20. uro ter vsak petek med 13. in 15. uro.

Kategorizacijski veleslalom na Kopah

SLOVENJ GRADEC – Smučarski klub iz Slovenj Gradca je na kaštivski progi na Kopah nad Slovenj Gradcem pripravil kategorizacijski veleslalom za pionirje in mlajše mladince vzhodne regije. Nastopilo je 121 tekmovalcev iz enajstih klubov. Proga je bila dolga 1200 metrov in je imela 220 metrov višinske razlike, 34 vratic na njej pa je zakoličil Drago Lorber.

Rezultati: ml. pionirke: 1. Silovšek (Vel.) 1.09,12, ml. pionirji: 1. Žagar (Fuž.) 1.06,29, st. pionirke: 1. Kovač (Br.) 1.07,29, st. pionirji: 1. Maklin (Fuž.) 1.04,61, ml. mladinke: 1. Koren (Fuž.) 1.09,99, ml. mladinci: 1. Krajnc (Črna) 1.05,38.

I. P.

BRANI NASLOV SKUPNEGA ZMAGOVALCA – Finski skakalec Pentti Kokkonen.

Tokrat tudi za svetovni pokal

Jutri se v Oberstdorfu začenja 28. novoletna skakalna turneja Intersport – Prek 100 skakalcev – Tudi sedmerica Jugoslovanov

LJUBLJANA – Več kot 100 skakalcev iz 18 držav Evrope, Azije in Amerike je prijavljenih za 28. novoletno skakalno turnejo Intersport, ki se jutri začenja v zahodnonemškem Oberstdorfu. Turneja bo letos še toliko bolj privlačna, ker vse štiri tekme (Oberstdorf, Garmisch-Partenkirchen, Innsbruck, Bischofshofen) štejejo tudi za svetovni pokal. Med skakalci bo tudi sedmerica Jugoslovanov.

V olimpijski sezoni bo novoletna turneja seveda zelo pomembna preizkušnja za vse skakalce, zato je najbrž tudi favoritov veliko. Naslov skupnega zmagovalca 27. turneje brani Finec Pentti Kokkonen, ki je lani na prvih dveh tekmah osvojil tretji mesti, na zadnjih dveh pa je zmagal. Kot zatrjujejo Finci, je Kokkonen tudi letos odlično pripravljen, saj ima prek 600 skokov že za seboj, je pa tudi član zelo močne ekipe, kar je na takšnem tekmovanju tudi nadvse pomembno. Finci so letos prijavili kar osem skakalcev, kar se že dolgo ni zgodilo. Poleg Kokkonena je v ekipi še Ylianttila, ki je dobil turnejo leto prej pa svetovni prvak na veliki skakalnici Räisäen, Korhonen, Puikkonen, Rautionaho, Reijonen in drugi.

Po osem skakalcev bodo pripeljali še NDR, SZ, Avstrija in morda še katera država. Prav te pa se bodo skupaj z Norveško tudi potegovale za najboljša mesta. Norvežani že sami napovedujejo boj za vrh, o Sovjetih ni bilo veliko slišati, Avstrijce smo videli že v Cortini, kjer so pokazali, da upravičeno upajo na velike uspehe, skakalci NDR pa so se tudi bolj malo kazali po tujini. Toda kot je zagotovil čehoslovaški strokovnjak Zdenek Remsa, ki je ekipo NDR videl na nekaj treningih, so vsi po vrsti pripravljeni kot se za olimpijsko leto spodobi. Prav med najboljšimi je spet veteran Jochen Danneberg, ki je turnejo dvakrat že dobil, dvakrat pa mu je sreča v najbolj nepravem trenutku obrnila hrbet.

Še en jubilej bodo slavili na turneji letos. Deset let je že, kar je pokroviteljstvo nad turnejo prevzelo združenje Intersport, ki je takrat vso prireditev rešilo iz hude zagate in ima veliko zaslug, da je turneja spet oživela in se še bolj uveljavlja.

Do točk za svetovni pokal bo tokrat zelo težko priti in dobili jih bodo res samo najboljši med najboljšimi. Težko bo tudi popravljati napake, kot se je to sicer že dogajalo, Organizatorji turneje so namreč uveljavili priporočilo, sprejeto na kongresu FIS, da zaradi atraktivnosti dovoli nastop v drugi seriji samo 50 najboljšim iz prve serije. Za mnoge, razen Norčiča tudi za večino Jugoslovanov, bo tako prvi cilj, da si proborijo vstop v veliki finale. Na tekmah turneje bo tako po prvi seriji odpadla več kot polovica skakalcev, kar obeta toliko hujši boj predvsem srednjega razreda.

Zanimovo je, da so statistiki skušali izračunati tudi vrstni red v svetovnem pokalu za lansko leto. Upoštevali so alpski obrazec, torej uvrstitev v prvo deseterico. Pokal bi tako osvojil Kokkonen, ki je »zbral« 191 točk iz 10 nastopov, za njim pa so Sumu (Švi) 155 iz 12 tekem, Danneberg (NDR) 109–9, Saetre (Nor) 95–8, Duschek (NDR) 89–9, Fijas (Pol) 85–4, itd. Edini Jugoslovan, ki bi osvojil točke, je Bogdan Norčič ki je razvrščen na 18. mesto s 40 točkami iz dveh nastopov. Med ekipami bi bila prva NDR pred Finsko in Norveško, Jugoslavija pa 12. s 40 točkami.

Jutrišnja prva tekma 28. turneje se začenja ob 11, uri s poskusno serijo, finalna serija pa bo ob 14, uri. Tekmovanje prenaša tudi Evrovizija.

S. T.

Iskra Olimpija v Čačku ob nepravem času?

Drevi še 6. kolo v prvi zvezni moški košarkarski ligi – Na televiziji tokrat beograjski derbi – Samo Sarajevčani mirni pred novo tekmo

LJUBLJANA – Za košarkarje I. zvezne lige skoraj ni počitka. Že drevi jih čaka 6. kolo, takoj prvo soboto po novoletnih praznikih pa bodo merili moči še v sedmem. Ljubljanska Iskra Olimpija bo tretjič poskušala srečo na tujem, tokrat v Čačku, kjer je Borac po neuspešnem štartu v letošnje prvenstvo seveda hudo nevaren.

PARI 6. KOLA (vse tekme so drevi) : Borac – Iskra Olimpija (19), Radnički LMK – Cibona (19.30), Bosna – Rabotnički (20), Šibenka – Beko (19), Crvena zvezda – Partizan (17, TV), Jugoplastika – Zadar (19.30)

Kot so dosedanja kola postregla s presenečenji, jih je najbrž pričakovati tudi tokrat, kajti spet so na sporedu derbiji, takšni ali drugačni. Na televiziji bosta tokrat nastopali ekipi Crvene zvezde in Partizana. Tradicionalni beograjski derbi bo ob sedanji formi obeh ekip gotovo spet zanimiv. Splitska Jugoplastika, ki je ostala v Tivoliju v sredo praznih rok, pričakuje doma Zadarčane, ki so, to je zdaj že očitno, nevarni povsod. Cibona mora spet gostovati, tokrat pri Radničkem LMK v Beogradu. Bo to prelomnica v igri zagrebške ekipe, ki se vse hitreje poslavlja od boja za naslov prvaka? V Šibeniku je spet pričakovati spektakel. Po nesrečnem porazu proti Partizanu v Beogradu se bo Slavničeva ekipa gotovo znesla nad Bekom, pa naj je ta pod košema še tako močan. Edini, ki lahko mirno pričakujejo sobotni spopad, so gotovo Sarajevčani, kajti za Bosno Rabotnički nikakor ne bi smel biti trši oreh. Še zlasti ne v Sarajevu.

ISKRA OLIMPIJA : poskusiti velja

Ljubljančani so letos že imeli lepo priložnost zmagati v gosteh, vendar so proti Crveni zvezdi zamudili priložnost. Imajo drevi res še eno? V Čačku so zadnjo tekmo preteklega prvenstva res dobili, toda Borcu takrat ni šlo za nič več in ni bil niti zbran za tekmo. Tokrat pa je drugače. Čačani so izredno slabo začeli prvenstvo, kajti samo dve točki po petih kolih sta res nadvse skromna bera. Zato Iskra Olimpija prihaja najbrž kot naročena.

»Najbrž v Čačak ne prihajamo ob pravem času. Borac točki potrebuje bolj kot mi, zato bo seveda izredno nevaren«, je dejal pred odhodom v Čačak Jože Papič. »Proti Jugoplastiki smo dokazali, da lahko zaigramo dobro, zato se velja potruditi tudi proti Borcu in le poskušati doseči kaj več. Osebno upam, da se nam bo posrečilo zmagati. Prav želim si, da bi uspešno zaključili letošnje leto. To bi bilo lepo novoletno darilo«.

S. T.

Cerkljanski teki bodo kasneje

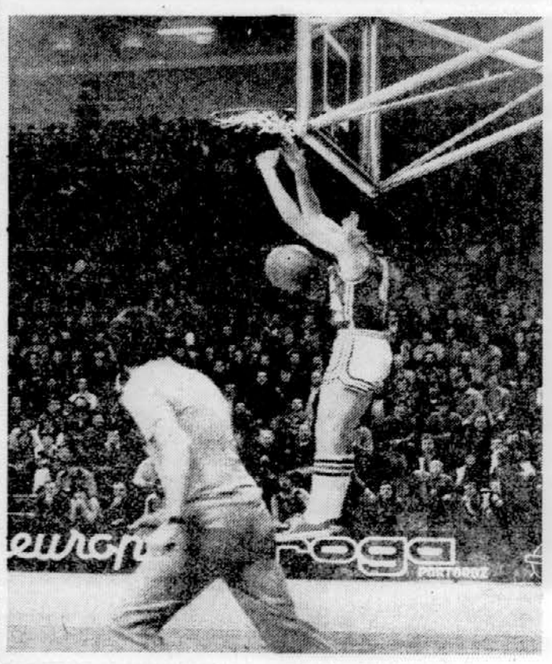
CERKLJE – Smučarski klub Cerklje je zaradi pomanjkanja snega moral odpovedati za nedeljo napovedane »Cerkljanske teke« in jih bo – če bodo vremenske razmere ugodne – izvedel januarja 1980.

BORAC : nujna nova zmaga

»Poglavitno je, da smo končno eno tekmo dobili, da je malo več samozavesti«, pravijo v Borčevem taboru pred tekmo z Ljubljančani. »Iskra Olimpija je z Vilfanom, Jelovcem, Papičem in drugimi gotovo odlična ekipa, ki pa je še v drugačnih postavah vendarle velikokrat morala pustiti točki v Čačku. Tudi tokrat jih mora, kajti na domačem igrišču si ne smemo več privoščiti poraza.«

Igralci Borca so se za tekmo z Iskro Olimpijo nadvse zavzeto pripravljali, zanesljiva zmaga nad Radničkim LMK pa jim je vlila novih moči. Ob Maraviću, Uroševiću in Androiću bi tokrat večji delež moral prispevati še Arsić, pa drevi ne bi smelo biti večjih problemov.

Z. M.

NJEGOVA SPECIALITETA – Vilfan rad zabija žogo v koš prek glave, kar mu je uspelo tudi proti Jugoplastiki. (Foto: Dragan Arrigler).

PO DOMAČIH KRAJIH

Pregledni nastop mladih

KAMNIK – Pred dnevi je bil v Kamniku prvi pregledni nastop mladincev in mladink v okviru priprav za evropsko kegljaško prvenstvo leta 1981 na Dunaju. Na zelo lepem, skrbno urejenem kegljišču Planika, ki je z novo plastiko sedaj med najboljšimi v Sloveniji, so bili zanimivi boji. Kegljišče je izločilo pravo vrednost posameznih igralcev in igralk, ki so se ob tej priložnosti seznanili tudi s programom, ki sta ga pripravila oba trenerja za druga izbirna tekmovanja v letu 1980.

Na tekmovanju niso sodelovale mladinke iz Ajdovščine (zaradi poledice), domačinki Bele in Pestotnik pa sta upravičeno manjkali zaradi nastopa v Medvodah.

Izidi – mladinci: Ružman (Konstruktor) 867, Leban (Triglav) 846, Klep (Konstruktor) 846, Urbanc 829, Leban (oba Triglav) 811, Pečar (Kranjska gora) 796, Bandaž (Jesenice) 784, Podlogar (Rudar) 784, Pocrnič (Konstruktor) 780, Juvančič (Podreča) 772, Terzin (Brest) 757 in Jene (Podreča) 711; mladinke: Požgajnar (Celje) 409, Blažič (Konstruktor) 383, Belak (Celje) 383, Zajc (Triglav) 374, Friš 353, Polanec (oba Konstruktor) 353 in Ficko (Kamnik) 327.

RUDI TOMŠE

Lepi načrti ljubljanskih balinarjev

LJUBLJANA – Na svoji prvi seji je 25-članski IO ljubljanske območne balinarske zveze določil smernice, tekmovalne sisteme, program in naloge za leto 1980 ter izvolil nov sekretariat.

Jeseni bo preoblikoval ekipno ligaško tekmovanje v enotno I. in II. ligo s po dvanajstimi člani (kvaliteta) ter tri III. lige (množičnost). Prvenstvo posameznikov in dvojic bo po pokalnem sistemu (v prihodnji sezoni prvič tudi za mladince), razen tradicionalnega turnirja pobratenih mest Reke in Ljubljane, pa še prvo pokalno prvenstvo Ljubljane (moštveno finale 25. maja) in pravtako na novo turnir območnih prvakov SR Slovenije.

Pravtako bo ena izmed nalog LOBZ, ki ima sedaj sedež na štadionu Ljubljane ob kamniški progi, večja skrb za razvoj in dvig kvalitete pri mladincih (v ta namen je bila imenovana mladinska komisija) in kategorizacija tekmovalcev. Potrebno bo rešiti tudi problem financiranja programa; do marca pa dopolniti in spremeniti statut in tekmovalni pravilnik.

Izvoljen je bil tudi sekretariat IO, ki mu predseduje Andrej Nahitgal (Ilirija), sekretar je Andrej Pelc (Tovil), podpredsednik Slavko Stonič (Hermes), blagajnik Silvo Gombač (Zarja), predsednik strokovnega sveta Ivan Mejač (Sloga) in predsednik gospodarsko-propagandnega odbora Janez Jarc (Slovan).

Drevi kolo derbijev

V 9. kolu I. ZHL Jeseničani ob 17.30 doma z Medveščakom, Celjani pa ob 18.30 v Mestnem parku z Olimpijo – Beograjska dvorana razprodana

LJUBLJANA – Drevišnje 2. kolo drugega kroga letošnjega državnega hokejskega prvenstva bo kolo derbijev. Pomerili se bodo: Jesenice – Medveščak, Celje – Olimpija, Partizan – C. zvezda in Spartak – Kr. gora.

Vodilni Jeseničani imajo pred dvobojem z Zagrebčani precej težav s sestavo moštva. Ivan Šćap še ni povsem okreval od bolezni, drugi reprezentančni branilec Jože Razinger pa je v povratnem dvoboju Jugoslavije z Vitkovicami zdržal na igrišču le prvo tretjino, ker ga boli hrbtenica. Kljub temu pa je Svetlinova četa trdno odločena osvojiti še dve točki.

»Medveščak nas je že večkrat presenetil. V minulih prvenstvih je bil »jeziček na tehtnici«, ki nas je v boju z Olimpijo za prvaka že dvakrat spravil ob najvišji naslov. Čeprav bod o Zagrebčani tudi tokrat nastopili oslabljeni, jih še zdaleč ne podcenjujejmo,« je dejal sicer poškodovani Jože Razinger, ki pa upa, da bo drevi pod Mežakljo spet oblekel standardni dres.

Tudi celjski dvoboj bo zelo zanimiv. Felc in njegovi tovariši so zdravi, v moštvu bo spet Kumar, ki je okreval po poškodbi. Kljub temu pa v celjskem taboru menijo, da so Ljubljančani favoriti.

»Pogoste prekinitve prvenstva zaradi nastopov reprezentance so nas prisilile k »počitku«. Čeprav smo vestno trenirali, nismo igrali močnejših tekem. Zato je težko obdržati formo,« je dejal reprezentant Ignac Filipovič. »Državni prvaki so seveda favoriti. A na vso moč se bomo potrudili, da se v zadnjem letošnjem nastopu čim bolj izkažemo pred zvestimi domačimi gledalci.«

»Celjani so sila nevarni, zlasti na domačem igrišču. Tudi Jeseničam so odščipnili točko. Reči moramo, da se jih ne bojimo, a zelo dobro bomo morali igrati, če ne, lahko ostanemo praznih rok,« je dejal trener Olimpije Štefan Seme.

Ljubljančani bodo nastopili oslabljeni, saj v moštvu ne bo poškodovanih Mraka in Puterleta, nastopa Beravs in Šercerja pa sta še vprašljiva.

Tudi dvoboj v Beogradu med domačima prvoligašema bo oster. Vseh 2000 vstopnic je že dva dni razprodanih, kar dokazuje veliko zanimanje beograjskih ljubiteljev hokeja za derbi za četrto mesto.

Mladi Kranjskogorci tokrat gostujejo v Subotici. Domači Spartak si nadvse želi prvih dveh prvenstvenih točk. Tudi derbi z dna bo zato zanimiv.

J. R., K. J., K. B.

Odlikovanje za RK Lokomotiva

ZAGREB – Član predsedstva SR Hrvatske Zvone Jurišić je na priložnostni slovesnosti predsednika RK Lokomotiva Dragu Šubatu izročil odlikovanje red zaslug za narod s srebno zvezdo, s katerim je predsednik Tito odlikoval klub za uspešno delo v zadnjih 30 letih. Igralka Irena Lepoglavec pa je ob koncu prebrala pozdravno brzojavko predsedniku Titu.

Novoletna kontrasta

ADELAIDE, FREIBURG, 28. decembra – Medtem ko je v Avstraliji teniška sezona na vrhuncu (igralka iz ČSSR Mandlikova je dobila tudi turnir v mestu Adelaide), je v ZRN tema dneva – smučanje. Posnetek je iz Schwarzwalda. (Telefoto: UPI).

NAMIZNI TENIS

Priprave za EP v Bernu in Poznanju

LJUBLJANA – Članska državna namiznoteniška reprezentanca bo začela s pripravami na EP v Bernu takoj po novem letu. Že 3. januarja se bodo v Kranjski gori zbrali kandidati za moško in žensko ekipo. Na priprave so bili povabljeni: Šurbek, Stipančić, Jurčić, Kalinić, Mesaroš, Kovač, Frank, Urh in članice Palatinuš, Perkučin, Fabri, Batinić in Cvetković. Reprezentanti se bodo pod vodstvom obeh trenerjev, ki sta hkrati tudi kapetana, pripravljali v Kranjski gori do 15. januarja. Iz Kranjske gore bodo odpotovali v Šibenik, kjer jih čaka naslednja tekma evropske lige z ZR Nemčijo. Tudi za to tekmo je že znana postava – Šurbek Stipančić, Kalinić in Jurčić ter igralki Palatinuš in Perkučin. Tekma z ZR Nemčijo bo 17. jan. v Šibeniku.

S pripravami na mladinsko evropsko prvenstvo v Poznanju bosta pohiteli tudi reprezentanci mladincev in mladink ter pionirjev in pionirk. Od 21.–31. januarja bodo mladi reprezentanti na Hvaru. Zvezni mladinski kapetan Cveto Frank je na priprave poklical naslednje igralce: Rizvanovića, Štebiha, Veinovića, Založnika in Pavića. Njegov kolega Zavišić pa tri igralke: A. Ojstršek, T. Krsnik in Fazliš.

Na stroške republiških zvez in klubov pa bo na pripravah še sedem mladincev in devet mladink, med katerimi so tudi vsi kandidati za pionirski reprezentanci. Iz SR Slovenije so povabljeni Premzl, Podlesnik, Janežič, Kadak ter igralke V. Ojstršek, Džanki in Pene.

D. N.

Jakovlevski v Tanjugu

BEOGRAD – Predsednik ZTKJ Trpe Jakovlevski je obiskal agencijo Tanjug ter se z novinarji pomenil o vlogi športa danes. Predstavniki Tanjuga, ki jih je vodil direktor Pero Ivačić, pa so delegacijo ZTKJ seznanili s preobrazbo agencije ter o vidikih nadaljnjega sodelovanja obeh strani.

Stipe Božić športnik Dalmacije

SPLIT – Alpinista splitskega Mosorja in člana jugoslovanske odprave na Everest Stipeta Božića, ki se je povzpel na najvišji vrh sveta, so proglasili za najboljšega športnika Dalmacije v tradicionalni anketi lista Slobodna Dalmacija.

Drugo mesto v anketi je pripadlo nogometašu Hajduka Ivici Šurjaku, na tretjem mestu pa sta veslača Gusarja Celent in Mrduljaš.

JOKA SVALINA

Perunović športnik Črne gore

TITOGRAD – Po vrsti priznanj, ki jih je letos dobil za uspešno demonstriranje boksa v domačih in tujih ringih, je državni reprezentant Miodrag Perunović dobil včeraj še eno: sekcija športnih novinarjev v Črni gori je tega odličnega boksarja izbrala za najboljšega športnika v republiki.

Prvaku Jugoslavije, Evrope in Sredozemlja v polsrednji kategoriji je včeraj na posebni slovesnosti v Titogradu izročil lep pokal predsednik republiške zveze organizacij za telesno kulturo Andjelko Kovačić.

Bogujevci športnik Kosova

PRIŠTINA – V anketi športne redakcije lista Rilindijja za najboljšega športnika Kosova je zmagal boksar Mehmed Bogujevci pred rokometašem Makičijem in košarkarico Komnenovićevo.

Bogoevski prvi v Makedoniji

SKOPJE – Odbojkar Vardarja in reprezentance Vladimir Bogoevski je postal najboljši makedonski športnik v letu 1979. To so odločili člani organizacije ZTKO Makedonije in sekcije športnih novinarjev. Najuspešnejša društva pa so: Partizan Kočane, Karatejski klub Vardar in kajakaški klub Lasta.

Spremembe v maroškem nogometu

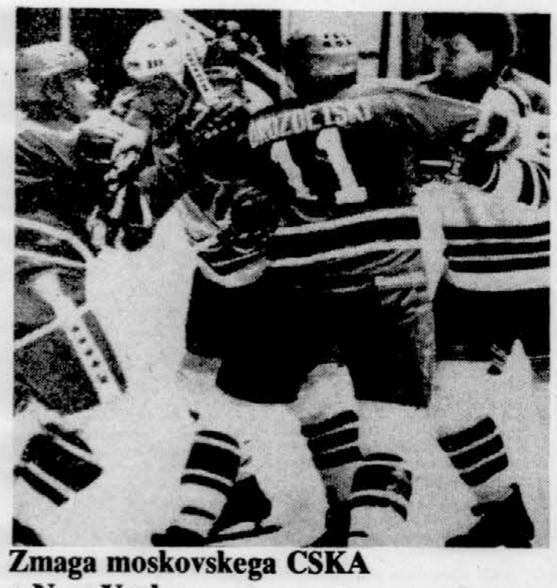
RABAT – Predsednik in drugi člani vodstva maroške nogometne zveze so odstopili. Neposredni razlog je bil neuspeh Maroka v kvalifikacijskih tekmah za olimpijski turnir v Moskvi. Maroko je namreč doma izgubil proti Alžiriji z 0:3, v gosteh pa z 1:5.

Vodi Liverpool

LONDON – V tekmah angleškega nogometnega prvenstva so igrali takole: Arsenal : Tottenham 1:0, Bolton : Everton 1:1, Brighton : Cristal Palace 3:0, Derby : Coventry 1:2, Liverpool : Manchester United 2:0, Manchester City : Stoke 1:1, Middlesbrough : Leeds 3:1, Norwich : Ipswich 3:3, Nottingham : Aston Vila 2:1, West Bromwich : Bristol 3:0, Woolverhampton : Southampton 0..0. Vrstni red: Liverpool 32, Manchester United 30, Arsenal 26 itd.

Smrt bolgarskega nogometaša

SOFIJA – V prometni nesreči se je smrtno ponesrečil golgeter bolgarskega prvenstva Anton Milkov. Bil je igralec najboljšega moštva Levski Spartak, v zadnjem času pa je igral tudi za reprezentanco.

Zmaga moskovskega CSKA v New Yorku

NEW YORK – Na prvi »tekmi super serije 79« so hokejski igralci moskovskega CSKA premagali moštvo New York Rangers s 5:2 (0:1, 5:0, 0;1). Tekma se je kdaj pa kdaj sprevrgla v »prijateljski« pretep, kar kaže tudi naš posnetek, na katerem so sredi boja Volčkov (levo) in Drodzecki iz sovjetske ekipe ter Marois in Beck (št. 3) iz ameriške. (Telefoto: UPI)

Bayern že ima »libera«

MÜNCHEN – Vodilno moštvo zahodnonemškega prvenstva že dalj časa išče igralca, ki naj bi zaigral v vlogi »libera«. Menžer Uli Höness se je pogajal s slovitimi evropskimi zvezdniki Tresorjem, Bradyjem in Krolom, toda nazadnje se je odločil za norveškega reprezentanta Einarja Jana Aasa, čigar transfer bo münchenski klub veljal 700.000 mark.

Zmaga finskih mladincev

HELSINKI – V prvem kolu mladinskega svetovnega prvenstva v hokeju na ledu je največje presenečenje pripravila Finska z zmago nad Kanado z 2:1 (1:0, 0:1, 1:0). Drugi izidi – ČSSR : ZDA 7:3, SZ : Švica 6:0, Švedska : ZRN 5:1.

Še naprej dobri razultati v ZDA

PORT WASHINGTON – Mladi jugoslovanski teniški igralci na gostovanju po ZDA nadaljujejo z uspešnimi nastopi. Najboljše rezultate dosega Bruno Orešar v kategoriji do 12 let. Po zmagi v Miami Beachu se je tudi v Port Washingtonu že uvrstil v polfinale, potem ko je v četrtfinalu dobil proti finalistu iz Miamija

IO Hajduka o kontroli poslovanja

SPLIT – Izvršni odbor NK Hajduk je prejel informacijo službe družbenega knjigovodstva o rezultatih kontrole finančno-materialnega poslovanja, ki ni ugotovila večjih prekrškov. Člani IO so menili, da so spodrsljaji formalno pravni, pojavljajo pa se tudi v finančno materialnem poslovanju drugih organizacij združenega dela. Materialno-finančna komisija kluba pa bo v prihodnje skušala odpraviti te nepravilnosti.

J. S.

R. Van der Kerkhof namesto k Realu v Italijo

AMSTERDAM – Sloviti nizozemski nogometaš Rene Van der Kerkhof se ni sporazumel z madridskim Realom za prestop, zdaj pa izbira naprej. Utegne se zgoditi, da bo v prihodnji sezoni zaigral ob golgetarju Paolu Rossiju v Perugiji. Ta italijanski klub je pripravljen njegovemu klubu PSV Eindhovnu plačati 450 milijonov lir odškodnine, Kerkhof pa naj bi za podpis dobil 400 milijonov lir.

BERI SPORED

DANES

HOKEJ NA LEDU

JESENICE: Jesenice – Medveščak, prvenstvena tekma I. ZHL, ob 17.30 v dvorani pod Mežaklo.

CELJE: Celje – Olimpija, prvenstvena tekma I. ZHL, ob 18.30 v Mestnem parku.

KOŠARKA

SKL – ženske: Mengeš – Marles (18.30), Litija – Alpina (18).

SMUČARSKI SKOKI

PLANICA: pokal SRS za mladince, ob 10. uri na 60-m skakalnici.

SMUČARSKI TEKI

AREH NA POHORJU: kategorizacijsko tekmovanje za vse kategorije z otvoritvijo nove tekaške proge ŽSD Maribor, začetek ob 9. uri.

JUTRI

KOŠARKA

SKL – ženske: Maribor – Sava (9.30).

MARIBOR: izbirni turnir kadetov za nastop na državnem prvenstvu, ob 10. uri Ilirija – Elektra, ob 11.45 Gostol – Branik, ob 16. uri tekma zmagovalcev.

SMUČARSKI TEKI

GORJE: memorial Marjana Jakopiča, nočni teki, začetek ob 18. uri.

ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠAH ŠA

Senzacionalna zmaga V. Zormana

Na brzoturnirju v Zürichu je oddal le en remi in premagal tudi Korčnoja

ZÜRICH, 28.dec. – Mojstrski kandidat Vojko Zorman iz Ljubljane, sicer pa član celjskega šahovskega kluba, je priredil prvorazredno senzacijo z zmago v finalu velikega mednarodnega brezopoteznega turnirja. Zorman je v 15 partijah oddal en sam remi, z bivšim svetovnim mladinskim prvakom Hugom, med drugimi pa je premagal tudi uradno drugega igralca na svetu Korčnoja, velemojstra Aljburta in druge.

Zorman je zbral točko več kot Korčnoj in Hug, ki sta delila drugo mesto. Aljburt je bil četrti, novosadski mednarodni mojster Popović pa peti.

KEGLJANJE

VRHNIKA – V počastitev dneva JLA je bil pod pokroviteljstvom poveljstva vrhniške garnizije velik kegljaški turnir 8 štiričlanskih ekip iz Vrhnike in Ribnice. Najboljša ekipa je bila KK Tankist z Vrhnike pred V.P. 5312, kar je presenečenje, tretja pa šele favorizirana ekipa doma JLA iz Ribnice.

MOMIR ARSIĆ

Levitina ima najboljše možnosti

Vse kaže, da bo na ženskem prvenstvu SZ lanska prvakinja ubranila prvo mesto

TBILISI, 28. decembra – Pred zadnjim kolom ženskega prvenstva SZ sta ostali še dve kandidatinji za prvo mesto: vodilna Levitina in Aleksandrija, ki za njo zaostaja za pol točke. Svetovna prvakinja Čiburdanidzejeva, ki bi se še lahko vmešala v boj za prvo mesto, je namreč v nadaljevanju prekinjenih partij osvojila le točko. Premagala je Grinfeldovo in izgubila s Popivodovo. Aleksandrija je bila uspešnejša in je osvojila celo točko s Semjonovo ter remizirala z Ahmilovsko.

Drugi rezultati: Ahmilovska : Mučnik 1:0, Zajceva : Belavenec 1:0, Grinfeld : Stupina 1:0, Litinska : Zajceva remi.

Vrstni red: Levitina 12, Aleksandrija 11,5, Gaprindašvili in Čiburdanidze 10,5 itd.

Prav gotovo pa ima lanska prvakinja Levitina precej boljše možnosti od Aleksandrije. Prva igra namreč z belimi z Grinfeldovo, druga pa se bo kot črna pomerila s svetovno prvakinjo Čiburdanidzejevo. Ta je bila pred začetkom zanesljiva favoritinja in je v takšnem slogu tudi začela, v sredini prvenstva pa je močno popustila.

Kadarkoli so zahtevali hišo, so dobili kaj »bivšega«

Onkološki inštitut ima svoje prostore v bivši šempetrski kasarni, bivši gluhonemnici, bivši vratarjevi loži – Obračun sklada, ki zdaj ne misli več na gradnjo, saj denarja še za zaplate ni

Le ena od hiš onkološkega inštituta je vsem na očeh. Je predstraža kliničnega centra, pred njo je avtobusna postaja, in pravimo ji bivša gluhonemnica, čeprav se uradno imenuje stavba B. Slednje je postala pred dvanajstimi leti, potem ko se je inštitut odpovedal gradnji nove stavbe, v kateri naj bi bilo štiristo postelj. (»Ves čas samo popravljamo, kadarkoli smo hoteli kaj novega, smo dobili nekaj starega,« pravi prof. dr. Božena Ravnihar, direktorica inštituta.)

Za vsakega »nepoznavalca« bi bila stavba B godna za rušenje, a poznavalci ji obetajo vsaj še deset let življenja. Zdravniki menijo, da bi je res ne bilo treba še zravnati z zemljo, vendar pa bi morala še naprej ostati to, kar je svoje čase bila. Hrup okrog nje je neznosen, če hočeš prisluhniti pacientovemu dihanju in srcu, moraš počakati, dokler se tovornjak ne oddalji...

Druge hiše in hišice (imenovane tudi paviljoni) so se nehote potuhnile za stomatologijo, za divje parkirišče, pa tudi cerkve je dovolj, tako da te komajda zanima, ali je kaj za njo. V stavbi A na primer najdete razen bolnikov tudi delavce, ki razbijajo stene in tla, ker bi do spomladi prihodnjega leta radi naredili novo dvigalo. Bolniki ne le da ležijo sredi gradbišča in da ves dan poslušajo razbijanje, med njimi je tudi veliko takih, ki imajo postelje kar na hodnikih, ker so sobe pač prepolne. Nadstropje više, kjer se ravno tako motajo delavci, je oddelek, na katerem so prve bolnike sprejeli prvega avgusta 1938. Ima eno samo umivalnico, ki je tudi stranišče in zasilna čajna »kuhinja«. V ta prostor prideš le po veliki, zasilni deski, okrog katere zeva vlažno razdejanje.

Sicer pa za onkološki inštitut vedno pravimo, da je v bivši šempetrski kasarni, kamor se je pred triinštiridesetimi leti, ko se je imenoval še banovinski inštitut za raziskovanje in zdravljenje novotvorb, naselil skupaj z dvema rentgenskima aparatoma in malo radija, odkupljenega od dr. Pogačnika. (Zdravnik ga je bil potem, ko so bili vsi tedanji pristojni organi na njegove prošnje gluhi, nabavil z lastnim denarjem.)

Načrt za gradnjo novega onkološkega inštituta je star malo manj kot dvajset let in seveda ne velja več. Po njem bi inštitut dobil svoj prostor na desnem bregu Ljubljanice, vzhodno od cukrarne. Leta 1965 »smo bili tik pred tem, da zasadimo lopato, pa je prišlo do reformnih finančnih omejitev«, razen tega smo imeli še en, denarno mnogo zahtevnejši načrt, ki pa smo ga uresničili. Klinični center stoji, a obljubljenim dvesto posteljam, ki naj bi jih dobil v njem, se je inštitut odpovedal in raje vzel bivšo interno kliniko ali po njegovem stavbo C.

V skladu za gradnjo novega onkološkega inštituta, ki se že nekaj časa imenuje sklad za gradnjo in opremo onkološkega inštituta, česar mnogi najbrž niti opazili niso, se je od dne, ko so ga osnovali, pa do konca leta 1978, torej v trinajstih letih, nabralo približno tri milijarde starih dinarjev. Ljudje in nekatere delovne organizacije so inštitutu torej poslali vsako leto približno dvesto starih milijonov, toliko, kolikor približno stane aparatura, kakršne tovrstni inštitut potrebuje. (Tisti, ki so se spominu Edvarda Kardelja poklonili le z mislijo, ne z vencem, so letošnjo vsoto v skladu podvojili, inštitut pa je ta denar namenil za nakup aparature.) V letu, ki se pravkar izteka, je pri prostovoljnem zbiranju sredstev »nehote« sodelovala tudi Ljubljanska banka, saj bo inštitutu vnovčila prvi kupon obveznic posojila za ceste, kar bo brez obrestne mere zneslo spet dvesto starih milijonov.

Denar za sklad kljub temu, da v tem primeru ne gre za nikakršen samoprispevek, predpisan z referendumom, se vztrajno »kopiči«, še bolj brezupno pa tudi sproti kopni. Požirajo ga nenehne sanacije, med katere sodijo na videz tudi tako drobna, a draga popravila, kot je predelava sob ali popravljanje sanitarnih prostorov, pa napeljava centralne kurjave...

Samo za to, da so uredili notranje dvorišče svoje šempetrske vojašnice, je polovico stroškov na svoja ramena prevzela medicinska fakulteta, polovico je seveda prispeval sklad, dvajset milijonov pa je dalo podjetje Slovenija ceste. A je šlo le za dvorišče, prostori v hiši, ki ga oklepajo, so takšni, kot so bili. V nekdanji vratarjevi loži zdaj »živi« zdravnik, ki je tako na tesnem, da se z dvema kolegoma laže pogovori na hodniku, med čakajočimi pacienti, medtem ko jim na citologiji po stenah rastejo gobe, iz tal pa grozi takšna vlaga, da jo skrivajo pod debelimi kartoni in deskami. V kletnem prostoru, kjer hranijo arhiv – vzorce tkiva na primer – bi nepoučeni še drv ne hotel sekati, tako mokro in neprijetno je.

V skladu je trenutno za pol milijarde denarja premalo. Iz njega namreč že dolgo črpa tudi inštitut, ki si je le tako lahko privoščil linearni pospeševalnik, vreden petsto starih milijonov, pa rentgensko aparaturo in Gamma kamero, ki sta stali ravno toliko. Iz istega kupčka je moral iti tudi denar za nadomestna stanovanja uslužbencev kliničnega centra, ki so doslej stanovali v barakah, raztresenih po zemljišču, kjer naj bi sezidali radio terapevtski oddelek in tudi nekaj ambulant. Toda začetek gradnje, za katero so bila pred letom dni sredstva že pripravljena, se je zato, ker so v teh barakah še vedno delavnice, zavlekel, gradnja pa se je tako spet podražila.

Medtem ko se na onkološkem inštitutu ubadajo tudi s problemi električnih in vodovodnih napeljav, pa število bolnikov tiho in vztrajno narašča. V Sloveniji jih je vsako leto sto več. Letos jih je bilo 4500, pred tridesetimi leti komaj 1700.

Slovenski železničarji vsak mesec odštejejo od svojega dohodka dinar ter ga pošljajo skladu onkološkega inštituta. Sliši se nepomembno, skorajda smešno, pa ni. Zakaj bi sicer na inštitutu o tem pripovedovali.

VESNA MARINČIČ

INSTANBUL, MESTO OB PRELIVU – Po dveh nedavnih pomorskih nesrečah se v Turčiji vprašujejo, kdo bo naslednja žrtev gneče, in predlagajo prilagoditev montrejske konvencije spremenjenim potrebam. (Foto: Dokumentacija Dela)

V ožinah je pretesno za zelo gosto plovbo

Turčija predlaga, naj bi staro mednarodno konvencijo o plovbi skozi Bospor in Dardanele prilagodili potrebam naraščajočega prometa

OD DOPISNIKA TANJUGA

ANKARA, 28. decembra – Težko je bilo verjeti, da je res: jugoslovanska ladja »Kaprije« z 18 mornarji je zgodaj zjutraj 18. oktobra potonila v globine Marmornega morja po trčenju z grško ladja »Soula-K«. Dvajset dni pozneje so svetovne agencije sporočile: po trčenju romunskega tankerja in grškega vlačilca je izbruhnil požar. Bospor je postal grobnica več kot 50 mornarjev. V morje se je izlilo 95.000 ton nafte.

V Turčiji se zaskrbljeno sprašujejo, kdo bo naslednja žrtev. Kajti če ne bodo poskrbeli za varno plovbo po Marmornem morju in po ožinah Bospor in Dardanele, je mogoče pomorske tragedije kar »načrtovati«.

Konvencija iz Montreuxa

TAkšne nesreče so zastavile vprašanje varnosti plovbe skozi ti ožini. Turki vsaj za zdaj ne morejo ukrepati. Plovbo trgovskih ladij skozi Bospor in Dardanele so uravnali že z mednarodno konvencijo v Montreuxu leta 1936. Po 29. členu tega sporazuma Turčija ne more na lastno pobudo spremeniti režima plovbe trgovskih ladij.

Turki so svojčas že predlagali, da bi določila sporazuma spremenili in jim omogočili, da bi po svoje uravnali plovbo v njihovih ožinah. A takšnega pooblastila niso dobili. Verjetno so se bali, da si Turčija ne bi lastila vseh pravic do Bosporja in Dardanel.

Torej, kar je, je. Ali je mogoče ukrepati, ne da bi spremenili montrejsko konvencijo?

Verjetno ne. Tako vsaj trdijo turški pomorski strokovnjaki. S konvencijo pa žal niso jasno opredelili plovbe trgovskih ladij v mirnih časih, Turčija ima res pravico zahtevati, da je plovba varna in da se vsi ravnajo po določilu mednarodnega pomorskega prava o plovbi skozi ožine. Prav na tej točki, trdijo v Turčiji, pa prihaja do kratkega stika. Turčija je zato zahtevala, da bi natanko opredelili njena pooblastila, a tega se ji doslej še ni posrečilo doseči.

Pilotiranje

Montrejska konvencija vsebuje številne omejitve, ki zadevajo predvsem pilotiranje. Pomorski strokovnjaki naj bi vodili ladje skozi ožine. Vendar v konvenciji ni tega določila, ki je za Turke najpomembnejše. Vse države, katerih ladje plovejo skozi turški ožini, se namreč lahko svobodno odločijo, ali bodo najele pilote ali ne. Turčija tega ne more nikomur ukazati.

Sprašujejo se tudi, ali je turška pomorska služba strokovno usposobljena za tako pomembno nalogo. Treba je namreč zagotoviti ustrezne naprave, opremiti luke in izučiti kadre.

Zato bi potrebovali tudi precej denarja, Turčija pa ni pripravljena sama kriti vseh stroškov. Zato predlaga, naj bi ta sredstva zbrale vse države, katerih ladje plovejo skozi omenjeni ožini. Poleg tega je treba spremeniti drugi člen montrejske konvencije, tako da bi lahko za pilotiranje zahtevali plačilo. S temi sredstvi naj bi financirali to službo, Se bo Turčiji to posrečilo?

Katastrofe, ki so se zvrstile pred kratkim, so znamenje za preplah. Ožini, in tudi Marmorno morje so postali preozki. Pomorski promet je čedalje gostejši, plovbo ovirajo tudi gosta megla in neurja, hkrati pa je premalo prostora za manevriranje. Očitno ni dovolj le vnaprej določiti smer plovbe ladij. Treba je zagotoviti vse pogoje za varno plovbo.

Takšna razmišljanja se v Turčiji največkrat končajo z vprašanjem: kaj se bo zgodilo, če bodo trčile ladje na jedrski pogon? Kaj bo, če bodo trčile ladje, ki prevažajo jedrsko orožje?

Treba je torej čim prej ukrepati...

SALIH KONJHODŽIĆ

Z opico v novo leto

Japoncem svetujejo, naj v letu, ki prihaja, v nasprotju s staro zgodbo o treh opicah dobro gledajo, poslušajo in seveda govorijo

OD DOPISNIKA TANJUGA

TOKIO, 28. decembra – V predpraznični potrošniški dirki je na Japonskem zelo priljubljen okrasek s tremi porcelanskimi opicami. Japonci radi odštejejo 800 jenov za ta spominek, katerega sporočilo za leto 1980 se glasi: gledati, poslušati in govoriti. To je duhovito opozorilo državljanom, naj bodo previdni pred tistim, kar jih čaka v prihodnjem letu.

Opice imajo simboličen pomen, ker bo prihodnje leto v skladu z japonskim tradicionalnim označevanjem leto opic. Umetniki iz mesta Seto so si za porcelanski okrasek izbrali tri opice, ob katerih se vsakdo takoj spomni na staro japonsko pravljico o treh opicah, izmed katerih prva ne sliši, druga ne vidi, tretja pa ne govori. Za petinpetdeseto leto obdobja Šova, kakor Japonci štejejo leta po vladavini cesarjev, se je pravljica obrnila: treba je dobro delati, poslušati in govoriti. Prihaja čas visokih cen nafte, inflacije, zaviranja gospodarske rasti, s tem pa prejkone političnih sprememb ne samo v svetu, temveč tudi na Japonskem.

Čeprav so Japonci najboljši varčevalci na svetu, so hkrati veliki potrošniki, čas pred novim letom pa je še posebno primeren za to, da bi prehiteli zle napovedi treh opic in še mračnejše prognoze ekonomskih inštitutov.

Veliko potrošniško mrzlico spodbujajo ne samo s prodajnimi metodami trgovskih hiš, temveč tudi z načinom izplačevanja dohodkov. December je mesec polletnih premij, ki znašajo tukaj po nekaj mesečnih plač.

Po zadnji anketi znaša v okoli 280 vodilnih japonskih podjetjih polletna premija na zaposlenega okoli 465.000 jenov, to je več kakor dve povprečni plači. V nekaterih panogah je povprečje precej večje: pri novinarjih okoli 778.000, v trgovini pa 650.000 jenov. Tekstilci in rudarji imajo tako kakor drugod po svetu dokaj nižje premije, prizadete pa so tudi industrijske panoge, ki so odvisne od dražje nafte.

Kljub vsem težavam, s katerimi se je japonsko gospodarstvo ubadalo v letu 1979, so premije letos približno za 10 odstotkov višje kot lani. Visoke premije pridejo Japoncem kot nalašč, ker ob novem letu zelo dosti izdajo za simbolično obdarovanje ne samo sorodnikov in prijateljev, temveč tudi poslovnih in drugih partnerjev. Težko je reči, ali je obdarovanje predvsem stvar tradicije ali pa se za njim skrivajo tudi kakšni preračunljivi nameni, toda letošnje leto je na to prakso vrglo senco, ko so odkrili velike »nečiste posle«, skrite za izdatnimi darili, ki jih je dajala japonska družba za telefonske in telegrafske zveze s tujino (KDO), podobne stvari pa so odkrili tudi pri nekaterih drugih podjetjih.

Pred novim letom vlada tako ozračje, da ni povoda za brskanje po neprijetnejših plateh življenja, toda opomin treh opic je v vsakem primeru domiselno in dobro vnovčeno opozorilo, da bo treba v letu 1980 zares dobro gledati, poslušati in govoriti.

DRAGO BUVAČ

Pozabljeni zaporniki sedijo brez razprave

V perujskih zaporih je veliko ljudi, ki dolgo čakajo na sklep sodišča, ali so sploh krivi

OD DOPISNIKA TANJUGA

LIMA, decembra – Uradni podatki o dramatičnih razmerah v 145 peruanskih zaporih in posredno priznanje, da njihovi prebivalci žive v »nehumanih pogojih«, so sprožili preplah v peruanski javnosti.

Kaj se dogaja v zaporih, ki jih uradno zveneče imenujejo »centri za socialno readaptacijo«, se zdaj sprašujejo ugledni pravniki in drugi javni delavci v Peruju. Ustanovili so tudi državni odbor za pomoč zapornikom. Predsednik odbora je industrialec Herless Buzzio.

»Zveni skoraj neverjetno,« je dejal na prvi seji odbora, »pa je vendarle res: v naših zaporih 70 odstotkov jetnikov, veliko jih je tudi starejših, šele čaka, da bo sodišče ugotovilo, ali so sploh krivi ali ne, in jim izrekło kazni. V zaporih čdijo samo zato, ker so osumljeni, da so kršili zakone.«

Domnevajo, da je v peruanskih zaporih okoli 16.000 jetnikov. Od tega več kot 11.000 moških in žensk že lep čas čaka na razsodbo.

In vendar z njimi ne ravnajo drugače kot z zaporniki, ki so jim že sodili in natanko vedo, kdaj jih bodo izpustili iz zapora. Policijski nadzor je površen in zaporniki so prepuščeni nevarni igri nepisanih zakonov neusmiljene jetniščne »mafije«.

»Ženske in moški, ki jih je doletela ta nesreča, da so se znašli v zaporu, so prepuščeni božji volji«, je bilo te dni mogoče prebrati v uglednem peruanskem dnevniku »El Espreso«. »Je res mogoče, da toliko ljudi čdi v te[illegible] sodbe, ne [illegible] ali jih je [illegible] obdolži[illegible]?« se sprašuje list. »Dramatični podatki o okrutni stvarnosti in nesrečni usodi zaprtih in neobsojenih so domala neverjetni in so prav gotovo znamenje za preplah.«

VELIZAR SAVIĆ

● Slab zrak v velemestu

V meniškem glavnem mestu je zrak tako onesnažen, da ogroža dihala prebivalcev prav tako kakor kajenje pol škatlice cigaret na dan, trdi dr. Raul G. Leonardo z mehiškega zavoda za socialno zavarovanje. Po njegovih podatkih je stanje najslabše v mestni četrti Netzahualcoyot, kjer živi na zelo majhni površini dva milijona ljudi (od skupno 12 milijonov, kolikor jih ima Mexico).

● Stavil je na potres

Z grozljivo stavo poskuša priti do denarja neki možakar iz Virginije v ZDA. Pri spremalcu stav v mestu igralnic Las Vegasu je stavil 2.500 dolarjev, da bo v letu 1980 razdejal Los Angeles katastrofalen potres, pri katerem bo več kot milijon smrtnih žrtev. Stavo je sklenil v razmerju 1:70.

● Prostovoljec

Z namenom, da bi »v miru jedel in spal«, se je 18-letni brezposelni Angelo Serra vtihotapil v vojašnico v Cagliariju, kjer so ga kot »vojaškega obveznika« poslali na delo v kuhinjo. Po štirih mesecih je prišla goljufija na dan, zdaj grozi »prostovoljcu« do 18 mesecev zapora.

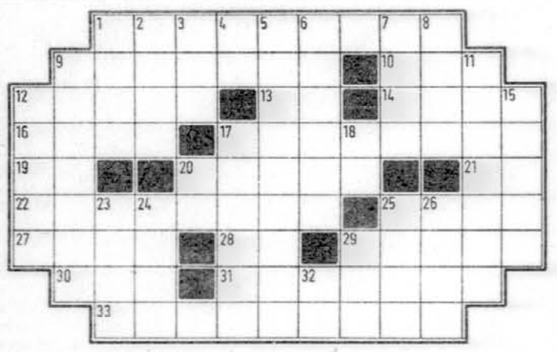
Zgodovina olimpijskih iger (27)

London 1908 – »Solo« na 400 m

Chancerel 1979

KRIŽANKA

VODORAVNO: 1. komponenta, del zmesi, 9. razkošno stanovanje, 10. južni veter na Gardskem jezeru, 12. močan prijem, 13. vzdih, 14.tehtnica (ljudsko), 16. ženin ali možev oče, 17. nemški orglar in skladatelj učenec in zet J. S. Bacha (Johann Christoph, 1719–1759), 19. kemijski znak za americij, 20. melanezijsko ime za zahodni del Nove Gvineje, 21. vrsta japonske drame, 22. predvojni in povojni francoski politik, leta 1947 ministrski predsednik (Paul, 1888-1971), 25. aleksandrinski svečenik, po katerem se imenujeta poseben krščanski nauk in sekta, 27. rudar, 28. začetnici sodobnega slovenskega skladatelja, ki je te dni praznoval 80-letnico rojstva, 29. gorata pokrajina na severnem Peleponezu, 30. kraj pri Poreču, 31. z rudninami zelo bogata slana pustinja v severnem Čilu, 33. majhna ravan.

● Denar iz parkirne ure

Zgodilo se je v švedskem mestu Umea. Ko je Dick Vaagström kupoval parkirni listek, se je avtomat sprožil. Avtomobilist je spustil v režo kovanec za krono, iz avtomata jih je padlo 840.

NAVPIČNO: 1. uradni akt, 2. mednarodna oznaka za vzhod, 3. požirek pijače, 4. kratica »Tobačne tovarne«, 5. sodobni slovenski arhitekt, opremljevalec knjig in ilustrator (Marjan), 6. glavni urednik mariborskega »Večera« (Zdeno), 7. letovišče v severnem Jadranu južno od Crikvenice, 8. vzhodnjaška pijača iz riža, 9. mož boginje Nefele v grški mitologiji, 11. smrtni boj, 12. nemški fizik, Nobelov nagrajenec leta 1919 (Johannes, 1874-195)), 15. tropska rastlina z mesnatimi listi, 17. princip zla v veri starih Parzov, nasprotje Ormuzdu, 19. oznaka za neznanca, 20. latinska okrajšava za »isti«, 23. ugaslo ognjeniško žrelo, napolnjeno z vodo, 24. kratica socialističnega proindijanskega gibanja v številnih državah Južne Amerike, ustanovljenega leta 1924, 25. izletniška točka blizu Ljubljane, 26. stik roke s trupom, 29. ime pianista Bertonclja, 32. nemški predlog.

Rešitev prejšnje križanke

VODORAVNO: 1. Swift, 6 dilema, 12. Miller, 14. Erivan, 15. emfizem, 17. Hansa, 18. H(ristov) B(oris), 19. šemež, 21. muka, 22. L(aszlo) H(unyadi), 24. jedro, 26. ha, 27. remi, 28. Cotte, 31. RI, 33. edend, 35. cerumen, 37. Solkan, 39. Voranc, 40. knjiga, 41. kelih.

Howard Blum

TIRALICA

40. nadaljevanje

»Nikdar ne bom pozabil tistega dne v februarju 1942, ko so mojo mater poslali na tovornjak,« pravi Wassermann. »Stal sem tam in gledal, ko je odhajala v smrt. Nič nisem mogel storiti. Odšla je molče. Tisti dan je postal brazgotina, ki me je zaznamovala za vedno, tako hudo kot človeka, ki je izgubil roko ali nogo. Postal sem sirota, katere edina zapuščina sta bili imeni, ki ju ne bom nikdar pozabil, Maywald in Maikovski. Imeni, s katerima bom živel do konca svojih dni.«

★

Ko je bil Kurt Wassermann zaprt v riškem getu, so enote nacističnih Einsatzgruppen divjale po okolici in pobijale Žide. Poročilu, ki je bilo napisano komaj tri dni pred smrtjo Wassermannove matere, je Einsatzkommando št. 2 sporočil, da je v pokrajini pri Rigi »celotno število pobitih oseb... danes 34.193«. V poročilu so bile tudi podrobnosti o nekem pokolu, upoštevanem v število 34.193 mrtvih, pokolu, ki je bil trideset let kasneje obremenilni dokaz na procesu proti nekem šefu letonske policije.

»Zvedelo se je,« je pisalo v poročilu Einsatzkommanda, »da se v občini Vakascheini, okraj Audrini... skrivata dva rdečearmejca... v jami, ki je bila skopana pred zmrzaljo. Vaščani so jima pomagali kopati jamo... Teden dni so delali. Torej je nemogoče, da vaščani za to ne bi vedeli... Prebivalci okraja Audrini so prinašali hrano... in jo dajali... vojakoma Rdeče armade.«

»Zelo verjetno je, da sta pobegla vojna ujetnika poleti dobila zatočišče v tem kraju. Pri enem beguncu smo našli zapisek: ‚Vas Audrini, 12 kilometrov od Rezekna'. Dokaz, da so prebivalci Audrinija bili v stiku s taboriščem vojnih ujetnikov...«

»Na ukaz policijskega poveljnika in Sicherheitsdiensta (varnostna policija, sestavljena iz enot SS in enot lokalne letonske policije) so bili aretirani vsi prebivalci vasi Audrini, torej enainšestdeset moških, oseminosemdeset žensk in enainpetdeset otrok...«

»V soglasju s poveljnikom policije in Sicherheitsdiensta Ostland je poveljnik Einsatztkommanda št. 2 ukazal:

1. da je treba vas Audrini požgati;
2. da je treba vse kompromitirane prebivalce postreliti.

Ukaz je bil izvršen in vas požgana.«

Nekaj prebivalcev je bilo ustreljenih 3. januarja 1942, vendar ne javno. Dne 4. januarja 1942 ob 11. uri je bilo na živilskem trgu v Rezeknu javno ustreljenih trideset moških. Vse je minilo brez incidentov. Ti kazenski ukrepi so bili objavljeni v letonskih časopisih v obliki sporočila, ki ga je podpisal poveljnik policije... ter na šest tisoč plakatih z enakim besedilom, nalepljenih v vseh vaseh...«

Leta 1965, triindvajset let po zločinu, je neko letonsko sodišče v odsotnosti obsodilo Boleslava Maikovskega, ker je »organiziral, sprožil in vodil pokol nedolžnih prebivalcev Audrinija«.

Ob pokolu v Audriniju je bil Maikovski vodja drugega policijskega okrožja v Rezeknu. Tam se je tudi rodil 21. januarja 1904 in tam je preživel prvih trideset let. Opravljal je težka in čudna dela. Bolje je začel živeti šele tedaj, ko se je vpisal v nacistično stranko. Ko je končal gimnazijo, je bil dve leti v letonski vojski, kjer je prišel do čina seržanta. Vendar Maikovski ni nameraval narediti vojaške kariere. Vsaj v letonski armadi ne. Po poroki z Janino Ritins, ki je bila tudi iz Rezekna, se je zaposlil kot predelavec v gradbenem podjetju. Ko so Rusi leta 1940 zasedli deželo, je Maikovski delal na kmetijah. Toda leta 1941 so se Rusi umaknili iz Letonske, ki so jo zasedli nacisti. Postavili so novo vlado. Maikovski je hotel postati več kot kmetijski delavec.

Letonski časopisi so objavljali oglase:

»Fantje od dvajsetega do dvaindvajsetega leta! Rajh potrebuje prostovoljce. Služba v rajhu je častna. Tudi tebe lahko doleti čast, da služiš vojsko v uniformi rajha.«

Nacisti so potrebovali pomoč zagnanih Letoncev. Po uradnih dokumentih je bila v Letonski vsaka Einsatzgruppe okrepljena s pomožno domačo policijo. Te ljudi je novačila SS iz praktičnega razloga: zaradi učinkovitosti. Enote morilcev, v katerih so bili domačini, ki so govorili letonsko, so pobile več Židov. Statistični podatki, zbrani v Berlinu, to potrjujejo.

Maikovski je bil eden izmed številnih Letoncev, ki jim je bila »čast« služiti rajhu. Pri tem je bil boljši od večine drugih. Naredil je takšen vtis na predstojnike na oficirski šoli nemške policije v Rigi, da se je leta 1941 znašel v majhni skupini Letoncev, ki so jih nacisti poslali na baltsko univerzo v Pinnenbergu v Nemčiji. Leta kasneje je neki ameriški uradnik trdil, da so Maikovskega v Pinnenbergu izurili za esesovca. Toda po drugih virih je bil Maikovski na baltski univerzi zaradi nečesa drugega. Po tej razlagi je mogoče razumeti, zakaj je INS tako hitro spustila Maikovskega v ZDA.

Leta 1941 je general Reinhard Gehlen, vodja nacistične vohunske službe, kot vodja »vzhodnih tujih armad« (»Fremde Herre Ost« je bilo uradno ime tistega, čemur so ljudje po navadi pravili »Gehlenova organizacija«) novačil agente iz Ostlanda za enote svoje grupe III. »Balti,« je zapisal v svojih spominih, »so dobro poznali teren, razen tega pa je bila zanje ruščina drugi materin jezik.«

Izbrance so poslali v Nemčijo, kjer so se temeljito izšolali. Prav mogoče je, da so bili člani elitne enote v Pinnenbergu v resnici agenti grupe III., ki jih je rekrutiral Gehlen. Prav mogoče je, da je Gehlen po vojni izročil svojo vohunsko organizacijo OSS (in tako vodil, kot sam razlaga, »obveščevalno službo na nemškem ozemlju z istimi kadri kot prej, vendar z ameriško podporo«), in da so bili »diplomiranci« iz Pinnenberga tisti »antikomunistični« agenti, ki jih je ameriška vlada tako iskala in tako ščitila.

Ko se je Maikovski vrnil iz Nemčije v Letonsko, je bil imenovan za kapetana pomožne policije pri Einsatzkommandi. Obenem je bil načelnik 2. oddelka policije v Rezeknu. Na zavojih oblek, ki so prihajale iz gozda, so Židje iz riškega geta videli ime Maikovskega. Kot vodja morilskih oddelkov je Maikovski zbiral vse kolikor toliko vredne predmete židovskih žrtev ter podpisoval potrdila. Preživele priče natančneje popisujejo vlogo Maikovskega v Audriniju:

»Opolnoči so nenadoma planili v vas nemški vojaki in letonski policaji. Ukazali so vaščanom, naj se hitro poberejo iz hiš. Le s težavo sem jih prepričala, da sem smela vzeti s seboj dojenčka. Kmalu so bili vsi vaščani zunaj, napol oblečeni ter drhteči od mraza in strahu. Ženske so kričale. Otroci so jokali. Ženske so ločili od moških. Moške so odvedli v hlev, potem pa v zapor v Rezeknu.

»Četrtega januarja so se morali vsi prebivalci Rezekna zbrati na trgu – tudi tisti, ki so bili pri maši. Gledali naj bi javno eksekucijo. Moške iz Audrinija so pripeljali v vrstah po deset. Prva vrsta je morala pokleknuti, druga vrsta pa stati za njo. Tako so krogle, ki so bile izstreljene v glave moških v prvi vrsti, zadele v trebuhe moških v drugi vrsti...«

Neka priča, zaslišana na procesu leta 1965 v Letonski, je izjavila, da je bil Boleslav Maikovski šef policije, ki je vodil eksekucijo ter sodeloval v njej.

Dne 17. decembra 1943 je bil Maikovski odlikovan z nemškim redom za zasluge ter križem drugega razreda – za svoje vedenje v Audriniju. Toda na večer tistega krvavega dne si je privoščil boljšo in bolj otipljivo nagrado. Neka priča se spominja, da je policijski načelnik Maikovski odhajal iz Audrinija na čistokrvnem konju, ki ga je vzel kmetu, kateremu je bilo že tako usojeno umreti. Priča se tudi spominja, da je Maikovski ves zravnan sedel v sedlu ter jezdil pred dolgo kolono moških, žensk in otrok, ki je hitela skozi gorečo vas.

★

Poleti 1943 ura smrti ni več nihala med Rigo in okoliškimi gozdovi. Časi selekcije so že minili. Nacisti so se lotili popolnega uničenja Židov. Dne 21. januarja 1943 je Himmler ukazal likvidirati vse gete v Ostlandu. Preživele Žide iz Rige so poslali v Bushenwald, kjer jih je čakala »končna rešitev«.

Prav med potovanjem v Buchenwald je Wassermann pobegnil. O pobegu govori s tako enoličnim glasom, da v njem ni čutiti ponosa na pogum in domiselnost. Kurt Wassermann se s komolci naslanja na mizo, z rokami si podpira brado ter govori o preteklosti ne kot igralec, marveč kot gledalec. Kot da bi pred tridesetimi leti imel drugo življenje, igral drugo vlogo – vlogo mladega človeka, s katerim se ne more več poistovetiti. Morda hoče tako prekoračiti dogodke ali pa jih odriniti od sebe. Vendar je v njegovem samogovoru silen, čeprav komaj zavesten ritem.

»Tiste med nami, ki smo bili mladi, veliki in močni, so iz Rige poslali gradit nemško železnico,« pripoveduje Wassermann. »Delati je bilo treba, da si prišel v Buchenwald. Marca 1944 sem bil star sedemnajst let. Bili smo v Madibuku v Nemčiji in noč in dan smo videli dim, ki se je daleč od nas dvigal v zrak. Vedeli smo, da se kadi iz krematorijev.«

»Zavedel sem se, da bom ostal živ samo, če bom pobegnil. Rekel sem si, da bi moral poskusiti pobegniti v Nemčijo, kajti tam bi imel več možnosti, da bi se pri kom skril. V Letonski ne bi imel nobenega upanja. Letonski kmet bi me pobil prav tako hitro kot nacist.«

»Čakal in čakal sem na priložnost, ker pa je ni bilo, sem sklenil čimprej pobegniti. Vračali smo se v taborišče s kopanja jarkov, ko sem se odločil. Ne da bi se ozrl, sem tekel, dokler sem mogel, potem sem se za trenuek ustavil, da bi zajel sapo ter slekel progasto jetniško bluzo. Vrgel sem jo na tla in se spet pognal v dir.«

GLEDALIŠČE

DRAMA SNG
Sobota, 29. decembra, ob 19.30 – Izven abonmaja.
H. Pinter: PREVARA. Vstopnice so v prodaji (tel. 20-171).
Ponedeljek, 31. decembra, ob 19.30 – Izven abonmaja.
E. Bond: MORJE (komedija). Vstopnice so v prodaji (tel. 20-171).

LEVI ODER DRAME SNG
(vhod pod arkadami v Gradišču)
Nedelja, 30. decembra, ob 20. uri – Izven abonmaja (zadnjikrat). S. Mrožek: TANGO. Javna diplomska predstava študentov AGRFT. Vstopnice so v prodaji pri blagajni v Drami (tel. 20-171).

MALA DRAMA SNG
(vhod iz Igriške ulice)
Ponedeljek, 31. decembra ob 19.30 – Izven abonmaja.
D. Rupel: MRZLI VIHARJI, JEZNE DOMAČIJE. Vstopnice so v prodaji pri blagajni v Drami (tel. 20-171).

MALA DRAMA SNG
(v Križevniški cerkvi na Trgu francoske revolucije)
Sobota, 29. decembra, ob 20. uri. – Predpremiera (izven abonmaja).
Peter Božič: KOMISAR KRIŠ. Skupna predstava Drame SNG in Prireditvene poslovalnice Festival. Vstopnice so v prodaji pri blagajni v Drami (tel. 20-171), uro pred začetkom pa v Križankah (tel. 22-975).
Nedelja, 30. decembra, ob 20. uri. – Premiera (izven abonmaja).
Peter Božič: KOMISAR KRIŠ. Skupna predstava Drame SNG in Prireditvene poslovalnice Festival. Vstopnice so v prodaji pri blagajni v Drami (tel. 20-171), uro pred začetkom pa v Križankah (tel. 22-975).

OPERA IN BALET SNG LJUBLJANA
Sobota, 29. dec. ob 10. uri: K. Cipci: SNEGULJČICA, ZAKLJUČENA PREDSTAVA
Ob 19.30 – G. Verdi: RIGOLETTO ZA IZVEN.
Nedelja, 30. dec. ob 15. uri: P. I. Čajkovski: HRESTAČ ZA IZVEN
Ponedeljek, 31. dec., ob 19. uri: J. Gotovac: ERO Z ONEGA SVETA ZA IZVEN.
Cenjeno občinstvo obveščamo, da je še nekaj vstopnic na voljo pri dnevni blagajni za današnjo Verdijevo opero Rigoletto, v kateri bodo peli domači solisti, med njimi tudi baritonist Ferdinand Radovan v naslovni vlogi Rigoletta. Baritonist Ferdinand Radovan se je pred dnevi vrnil z uspešnega gostovanja v Metropolitanski Operi.
Vse starše, ki niso uspeli svojih otrok peljati na novoletno prireditev, vabimo, da si v nedeljo, 30. decembra 1979 ob 15. uri z njimi ogledajo baletno predstavo P. I. Čajkovskega Hrestač. Pravočasno kupite vstopnice pri dnevni blagajni Opere.
Vse tiste, ki ste rezervirali vstopnice za Verdijev Ples v maskah dne 4. januarja 1980, ob 19.30 z znamenito gostjo Ljiljano Molnar prosimo, da jih nemudoma dvignejo. Zanimanje občinstva za to predstavo je preveliko, da bi mogli čakati na zadnji dan.

MESTNO GELDALIŠČE LJUBLJANSKO
Gledališka pasaža
Sobota, 29. dec., ob 9. uri: DEDEK MRAZ. Zaključeno za MGL, Modno hišo, Sekretariat za finance, Beograjsko banko, Sekretariat za ljudsko obrambo,
ob 11.30: DEDEK MRAZ. Zaključeno za Metalko,
ob 14. uri: DEDEK MRAZ. Zaključeno za Metalko,
ob 16. uri: DEDEK MRAZ. Zaključeno za Skupščino SRS in Birostroj.
Ob 20. uri: A. Hieng: SLAVOLOK. Premiera. Za abonma RED PREMIERSKI.
Nedelja, 30. dec., ob 9. uri: DEDEK MRAZ. Zaključeno za Mladinsko knjigo
Ob Ob 11.30: DEDEK MRAZ. Zaključeno za Metalko,
ob 14. uri: DEDEK MRAZ. Zaključeno za Ljubljansko banko,
ob 16. uri: DEDEK MRAZ. Zaključeno za Ljubljansko banko.
Otroški igrici, Borisa Novaka: V OZVEZDJU POSTELJE sledi prihod DEDKA MRAZA in obdaritev.
Ponedeljek, 31. dec. ob 20.00: S. Vošnjak: OB TABORNEM OGNJU. Za izven.

ŠENTJAKOBSKO GLEDALIŠČE LJUBLJANA, Krekov trg 2
Sobota, 29. decembra: M. Stante: KJE SI DEDEK MRAZ?, mladinska igra s petjem in plesi.
Ob 16. uri: zaključeno za Medicinsko fakulteto,
ob 10. in 16. uri: J. Vandot-M. Stante: KEKEC IN MOJCA, mladinska igra s petjem. Gostovanje v Zagorju.
Ponedeljek, 31. decembra ob 19.30: R. Pavelkič: ROJENA V ZNAMENJU TEHTNICE, komedija in A. Marodić: UPOR JEZNE GOSPODINJE, komedija. IZVEN.

Prodaja vstopnic dva dni pred dnevom prodaje od 16.–18. ure, na dan predstave pa dve uri pred pričetkom predstave.

SLOVENSKO MLADINSKO GLEDALIŠČE V LJUBLJANI
Sobota, 29. decembra ob 8.30 in 11.30: Niko Grafenauer: NEBOTIČNIKI, SEDITE za otroke MLADINSKE KNJIGE TOZD Tiskarna, Titova 145 (drugič, tretjič)

PREŠERNOVO GLEDALIŠČE KRANJ
SOBOTA, 29. dec., ob 10. uri – za KS Zlato polje, ob 16.30 – za KS Čirče M. C. Machado: »MALA ČAROVNICA, KI NI MOGLA BITI ZLOBNA«. Ob 8.30 uri – gostovanje v Kopru,
ob 10.30 uri – gostovanje v Kopru J. Streda: »PRAVLJICA O RDEČI KAPICI« – lutkovna predstava.
Ob 14.30 v za KS Cerklje Exupery-Rooss. »MALI PRINC« – lutkovna predstava,
ob 16.30 uri – gostovanje v Pševem Z. Florijan: »TOBIJA« – lutkovna predstava.
NEDELJA, 30. dec., ob 9.30 – gostovanje v Bitnjah, ob 16. uri – gostovanje na Beli
J. Streda: »PRAVLJICA O RDEČI KAPICI« – lutkovna predstava.
Ob 10. uri – gostovanje na Golniku, ob 14. uri – gostovanje v Predosljah Exupery-Rooss: »MALI PRINC« – lutkovna predstava.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE MARIBOR
Sobota, 29. dec., ob 10. uri URA GRIMMOVIH PRAVLJIC – nastopa Breda Pugljeva na Pohorskem dvoru.
Ob 20. uri: Ž. Petan: KONCERT ZA IGRALKO IN IGRALCA – na malem odru za Mariborsko mlekarno in IZVEN.
Ob 19.30 W. A. Mozart: FIGAROVA SVATBA – red kolektivi A in izven.
Nedelja, 30. dec.,
ob 10. uri: K. Cipci: PIKA NOGAVIČKA – za Zdravstveni dom TOZD Zobozdravstvo.
31. 12., 1. 1. 80 in 2. 1. 80. ni predstav!

KINO

SPORED ZA SOBOTO
KINOTEKA, Miklošičeva c. 28. švicarski mladinski film »HEIDI«. Režija: Luigi Comencini. Glav. vl.: Elsbeth Sigmund, Heinrich Gretler. Predstavi ob 15. in 17. uri.
Amer. barvni film »JEZDECA NA ZAHOD«. Režija: John Ford. Glav. vl.: James Stewart, Richard Widmark, Shirley Jones, Linda Cristall. Predstavi ob 19. in 21. uri.
Prodaja vstopnic uro pred prvo predstavo. Prosimo cenjene obiskovalke in obiskovalce, da ne zamujajo predstav!
UNION ob 15. uri DEDEK MRAZ PRI NAS... ZA VAS: antologija ameriških barvnih risank »JUNAKI DISNEYLANDA« (Disney Cartoon jubilee). Prod.: Walt Disney, 1975. Risanka, v kateri so zbrani vsi znani in neznani junaki risanega filma.
Ob 17. 19. in 21. uri PREMIERA – francosko–italijanska koprodukcija filma, komedije »VELIKI KOMBINATOR« (Le grand escogriffe). Prod.: Gaumont–Cinerama, 1978. Scenarij in režija: Claude Pinoteau. V glavni vlogi: YVES MONTAND. Ostale vloge: Agostina Belli, Claude Brasseur in drugi. Filmske novice št. 51.
(Naslednja premiera: ameriški vojni film »Visoka tarča« Johna Hougha. Igrajo John Cassavetes, George Kennedy, Sophia Loren in drugi).
KOMUNA domači barvni WS film, družbena drama »ŽIVLJENJE TEČE DALJE« (Zemaljski dani teku). Prod.: Centar film, 1979. Dobitnik »Velike bronaste Arene« Pula 79 ter številnih drugih nagrad. Kamera: Milan Spasić. Glasba: Zoran Simjanović. Scenarij in režija: Goran Paskaljević. Glavni vlogi: Dimitrije Vujović in Obren Helcer. Ostale vloge: Šarlota Pešić, Mila Keča in drugi. Kratki filmn »S. O. S.«. Predstave ob 15., 17., 19. in 21. uri. Ob 10. uri MATINEJA domačega barvnega WS fantastičnega filma »MOŽ, KI GA JE TREBA UBITI« Veljka Bulajića. Ni primeren za otroke! Zadnjikrat!
TRIGLAV ob 16. uri OTROŠKA PREDSTAVA – ameriške barvne risanke »MIKIJEV ROJSTNI DAN« Walta Disneya, film ustvarjen ob 45. obletnici slavne Miki miške. Ob 18. in 20. uri – »007 ZA VAS...«, revija filmov o Jamesu Bondu: angleški barvni akcijski film »GOLDFINGER«. Prod.: United Artists, 1966. Po romanu Iana Fleminga; scenarij in režija: Guy Hamilton. Glavna vloga: SEAN CONNERY. Druge vloge: Gert Fröbe, Honor Blackman, Shirley Eaton in drugi. Brez predfilma!
VIČ: angleški barvni VV pustolovski film »STOPAJ ALI UMRI« (March or Die). Prod.: ITC, 1977. Glasba: Maurice Jarre. Kamera: Marcel Richard. Scenarij: David Coldman. Režiser: Dick Richard. V glavni vlogi: GENE HACKMAN. V drugih vlogah: Terence Hill, Catherine Deneuve, Marcel Bozzuffi in drugi. Brez predfilma! Predstave ob 15., 17., 19., in 21. uri. na sporedu samo še danes in jutri!
ŠIŠKA: PREMIERA – francoski barvni Cinema Scope erotični film »ZBOGOM, EMANUELA« (Goodbye, Emanuelle). Prod.: Cine–Film, 1976. Tretji film iz erotične serije o Emanueli– prikazujemo ga v tej dvorani zaradi cinemaskopske tehnike, ki je »Sloga« nima! Kamera: Jean Badal. Glasba: Serge Gainsbourg. Scenarij in režija: François Letterier. v glavnih vlogah Silvia Kristel, Umberto Orsini, Alexandra Stewart in drugi. Brez predfilma! Predstave ob 16., 18., in 20. uri. Otrokom in mladini do 15. leta ne dovolimo ogleda filma!
(Naslednja premiera: italijanska western–komedija »Imenujem se Nobody« s Terencom Hillom v glavni vlogi.)
SLOGA: nemški barvni WS erotični film »VANESSA«. Glasba: Gerhard Heinz. Kamera: Frank Lederle. Režija: Hubert Frank. Igrajo: Olivia Pascal, Anthony Diffring, Eva Eden in drugi. Filmske novice št. 50. Predstave ob 16., 18. in 20. uri. Otrokom ne dovolimo ogleda filma!
OTROŠKI KINO MOJCA: DEDEK MRAZ PRI NAS... ZA VAS – ameriška pravljična risanka »SNEGULJČICA IN SEDEM PALČKOV« Walta Disneya. Predstava ob 15.30. uri
KINO KRIŽANKE: Od 29. dec. do 31. dec. 1979 ZAPRTO!
KINO SVOBODA DOLGI MOST: amer. barv. film »ROCKY«, ob 17. uri, amer. barv. glasbeni film »BRILIJANTINA«, ob 19. uri.
KINO SAVLJE, LJUBLJANA: ameriški barvni film – zgodovin. drama »KRALJEVIČ IN BERAČ«, ob 19.30.
KINO DOMŽALE: amer. barvni film »NA MUHI OSTROSTRELCA« ob 18. in 20. uri.
KINO RADOMLJE: amer. barvni film »GUSARJEVO MAŠČEVANJE«, ob 19. uri.
KINO MENGEŠ: amer. barvni film »IZOBČENEC JOSEY WALES«, ob 19. uri.
KINO »CANKARJEV DOM« VRHNIKA: danska barv. erot. kom. »ROMANTIKA V POSTELJI«, ob 17. uri, ital. barv. krim. film »POLICAJ PROTI TOLP.«, ob 20. uri.
KINO BOROVNICA: fr. barv. zab. – akc. film »L'ANIMAL«, ob 20. uri.
KINO »CENTER« KRANJ: amer. barv. krim. film »GARETOVO MAŠČEVANJE«, ob 16., 18. in 20. uri. Režija: Harry Ederwin. Igrajo: Chris Mulkey, Polly King, Scott Lawrence. Film ni primeren za otroke! Premiera ital. barv. glasb. filma TRAVOLTIADA, ob 22. uri. Režija: Oscar Roy. Igrajo: Dalida Baglion, Maurizio Micheletti.
KINO »STORŽIČ« KRANJ: ital. barv. thriller »SKRIVNOST ZAPUŠČENE HIŠE«, ob 16. in 18. uri. in 20. uri. Režija: David Argento,
KINO TRŽIČ: hongkonški barvni pust. film »UPORNIK ŠAOLINA«, ob 16. in 18. uri. Režija: David Lin. Angl. barv. krim. film po romanu Agathe Christie NESKONČNA NOČ, ob 20. uri.
KINO »DOM« KAMNIK: amer. barv. western film »VELIKI REVOLVERAŠKI OBRAČUN«, ob 16. in 18. uri. Premiera slov. bar. filma »ISKANJA«, ob 20. uri. Režija: Matjaž Klopčič. Igrajo: Boris Cavazza, Boris Juh, Milena Zupančič.
KINO DUPLICA: amer. barv. film »OKNO V NEBO, ob 22. uri.
KINO ČEŠNJICA: amer. barv. pust. film »KAZEN NA GORI EIGER«, ob 20. uri. Režija in gl. vloga: Clint Eastwood:
KINO »SORA« ŠKOFJA LOKA. ANA IN ANDY« ob 18. uri, amer. pust. film »PEKEL NA FLORIDI«, ob 20. uri.
KINO RADOVLJICA: Italijanski barvni krimin. film »RAMBO PROTI UGRABITELJEM«, ob 18. uri. Italijanski barvni film »POT MAMIL«, ob 20. uri.
KINO BLED: Jugoslovanski barvni film »VETER IN HRAST«, ob 18. uri.
Ameriški barvni pustol. film »LJUBEZEN IN NOČNA SAMOPOSTREŽBA«, ob 20. uri.
KINO BOHINJ – BOH. BISTRICA: hongkonške barvni film: »NEMI ŠAOLIN PROTI ZELENEMU ZMAJU«, ob 18. uri.
Italijanski barvni film »POSEBEN DAN«, ob 20. uri.
KINO »RADIO«: angl. barvni film: »VELIKI AVTOBUS, ob 17. in 19. uri.
KINO »PLAVŽ«, JESENICE: ameri. barvni film: »LOVCI SUŽNJEV«, ob 18. in 20. uri.
KINO KR. GORA: nemški barvni film: OBRAČUN V KAČJEM GNEZDU«, ob 20. uri.
KINO »DELAVSKI DOM« ZAGORJE OB SAVI: »K MAMI POJDI... OČKA JE V SLUŽBI«, ob 17. in 19. uri
KINO »DELAVSKI DOM« TRBOVLJE: amer. barv CS film »KONVOJ«, ob 17. in 19. uri.
KINO »SVOBODA« TRBOVLJE II: ameriški vestern »SOVRAŽNIK APACEV«, samo ob 17 uri.
KINO DELAVSKI DOM« HRASTNIK: ital. komed. »KARIERA NEKE SOBARICE«, ob 17. in 19. uri.
KINO SEVNICA: amer. barv. film, italijanska komedija. »ZAKAJ TE MOŽ PUŠA SAMO«, Ob 19. uri.
KINO »KRKA« NOVO MESTO: italijanski barvni film OGNJEVITA BOLNIČARKA, ob 17. in 19. uri.
KINO BREŽICE: hongkonški barvni film »ROKA SMRTI«, ob 20. uri.
KINO ROGAŠKA SLATINA: hongkonški barvni (KARATE) film »VRNITEV TIGRA«, ob 17. in 19.30.
KINO ČRNOMELJ: ital. ljub. film »ZAPELJEVANJE«, ob 20. uri.
KINO »SOČA« NOVA GORICA: amer. film »ŽIVALI FILMSKE ZVEZDE«, ob 16 uri, amer. film »STOPAJ ALI UMRI«, ob 18. in 20 uri.
KINO »SVOBODA« ŠEMPETER PRI GORICI: risanka »ROBIN HOOD«, ob 16. uri amer. film »PASJI VOJAKI«, ob 18. in 20. uri.

KINO

SPORED ZA NEDELJO
KINO UNION: ob 15. uri DEDEK MRAZ PRI NAS... ZA VAS: jubilejni izbor najboljših ameriških risank »JUNAKI DISNEYLANDA« (Disney Cartoon Jubilee). Starši, samo še danes za dedka Mraza!
Ob 17., 19. in 21. uri francosko–italijanski barvni VV film, komedija »VELIKI KOMBINATOR« (Le grand escogriffe). Prod.: Gaumont, 1978. Scenarij in režija: Claude Pinoteau. V naslovni vlogi: YVES MONTAND. Igrajo še: Agostina Belli, Claude Brasseur in drugi. Filmske novice št. 51.
KINO KOMUNA: domači barvni WS film, družbena drama »ŽIVLJENJE TEČE DALJE« (Zemaljski dani teku). Prod.: Centar film, 1979. Dobitnik »Velike bronaste Arene« letošnjega puljskega festivala! Kamera: Milan Spasić. Glasba: Zoran Simjanović. Scenarij in režija: Goran Paskaljević. Glavni vlogi: Dimitrije Vujović in Obren Helcer. Druge vloge: Šarlota Pešić, Mila Keča in drugi. Kratki film »S.O.S.«. Predstave ob 15., 17., 19. in 21. uri.
Ob 10. uri MATINEJA angleškega filma o Jamesu Bondu »MOŽ Z ZLATO PIŠTOLO«. Glavna vloga: Roger Moore.
KINO TRIGLAV: »007 ZA VAS...« – revija filmov o Jamesu Bondu: angleški barvni akcijski film »GOLDFINGER«. Prod.: United Artists, 1966. Po romanu Iana Fleminga, scenarij in režija: Guy Hamilton. V glavni vlogi nastopa: SEAN CONNERY. Brez predfilma! Predstave ob 16. 18. in 20. uri.
KINO VIČ: danes zadnjikrat – angleški barvni VV akcijski pustolovski film »STOPAJ ALI UMRI« (March or Die), film o življenju zloglasne francoske Tujske legije. Glasba: Maurice Jarre. Kamera: Marcel Richard. Scenarij: David Goldman. Režiser: Dick Richard. V glavni vlogi: GENE HACKMAN. Druge vloge: Terence Hill, Catherine Deneuve, Marcel Bozzuffi in drugi. Brez predfilma! Predstave ob 15; 17., 19. in 21. uri. Zadnjikrat!
KINO ŠIŠKA: francoski barvni CS erotični film »ZBOGOM, EMANUELA« (Goodbye Emanuelle) Prod.: Cine Film, 1976. Kamera: Jean Badal. Glasba: Serge Gainsbourg. Scenarij in režija: Francois Letterier. Glavna vloga: SILVIA KRISTEL. Druge vloge: Umberto Orsini, Alexandra Stewart in drugi. Brez predfilma! Predstave ob 16., 18. in 20. uri. Otrokom ne dovolimo ogleda filma!
KINO SLOGA: nemški barvni WS erotični film »VANESSA«. Glasba: Gerhard Heinz. Kamera: Frank Lederle. Scenarij: Joos de Ridder. Režiser: Hubert Frank. Glavne vloge: Olivia Pascal, Anthony Diffring, Eva Eden in drugi Filmske novice št. 50. Predstave ob 16., 18. in 20. uri. Otrokom ne dovolimo ogleda filma!
OTROŠKI KINO MOJCA: DEDEK MRAZ PRI NAS... ZA VAS – ameriška risana pravljica »SNEGULJČICA IN SEDEM PALČKOV« Walta Disneya. Zadnjikrat! Predstavi ob 15.30 in 17. uri
Vstopnice prodajamo uro pred začetkom predstav.
KINO SAVLJE: ameriški barvni film – zgodovin. drama »KRALJEVIČ IN BERAČ«, ob 19. uri.
KINO »SVOBODA« DOLGI MOST: amer. glasbeni film »BRILJANTINA«, ob 17. uri ameriški barv. film »ROCKY«, ob 19.15.
KINO DOMŽALE: amer. barvni film »NA MUHI OSTROSTRELCA«, ob 15., 17. in 19. uri.
KINO RADOMLJE: amer. barvni film »GUSARJEVO MAŠČEVANJE«, ob 15., 17. in 19. uri.
KINO MENGEŠ: amer. barvni film »IZOBČENEC JOSEY WALES«, ob 15., 17. in 19. uri.
KINO »CANKARJEV DOM« VRHNIKA: amer. barv. karate film »KARATE JONES«, ob 15. uri, ital. barv. VV zab. kom. pust. film »DEMON AVTOSTOPA«, ob 17. uri, danska barv. ljub. kom. »ROMANTIKA« V POSTELJI«, ob 20. uri.
KINO BOROVNICA: fr. barv. zabavno – akc. film »L ANIMAL«, ob 17. uri.
KINO BEVKE: amer. barv. karate film »KARATE JONES«, ob 17.30.
KINO »CENTER« KRANJ: amer. barv. risani film »NORA DIRKA TOMA IN JERRYJA«, ob 10. uri. Amer. barv. krim. film »GARETOVO MAŠČEVANJE«, ob 15., 17. in 19. uri. Film ni primeren za otroke! Premiera polj. barv. filma »LJUBEZEN MORA UMRETI«, ob 21. uri. Režija: Janusz Morgenstern. Igrajo: Jadviga Jankowska, Alicja Jackiewicz.
KINO »STORŽIČ« KRANJ: ital. barv. pust. film »ROBIN HOOD – PUŠČICA, MEČ IN KARATE«, ob 14. uri. Amer. barv. pust. film »KRALJEVSKI FLASH«, ob 16. uri. Režija: Peter Lester. Ital. barv. thirller »SKRIVNOST ZAPUŠČENE HIŠE«, ob 18. uri. Premiera amer. barv. western filma »MLADI IN SVOBODNI«, ob 20. uri. Režija: Keith Larssn. Igrajo: Erik Larsen, Ivy Augustain, Keith Larsen.
KINO TRŽIČ: amer. barv. krim. film 99,5 % MRTEV«, ob 15. uri. Režija: John Frankenheimer. hongkonški barvni pust. film »UPORNIK ŠAOLINA«, ob 17. in 19. uri. Premiera slov. barv. filma »ISKANJA«, ob 21. uri. Režija: Matjaž Klopčič. igrajo: Boris Cavazza, Boris Juh, Milena Zupančič.
KINO »DOM« KAMNIK: amer. barv. western film »VELIKI REVOLVERAŠKI OBRAČUN«, ob 15. in 17. uri. Premiera ital. barv. glasb. filma »TRAVOLTIADA«, ob 21. uri.
KINO DUPLICA: ital. barv. glasb. film »TRAVOLTIADA«, ob 15. in 17. uri. Amer. špan. barv. krim. film »POLICIJSKI PES«, ob 19. uri.
KINO ČEŠNJICA: amer. barv. krim. film »INŠPEKTOR BRANIGAN«, ob 17. uri. V gl. vl. John Wayne. Amer. barv pust. film »KAZEN NA GORI EIGER«, ob 20. uri. Režija in gl. vloga: Clint Eastwood.
KINO »SORA« ŠKOFJA LOKA: amer. avant. film »PEKEL NA FLORIDI«, ob 18. in 20. uri.
KINO RADOVLJICA: italijanski barvni film »POT MAMIL«, ob 18. uri. Italijanski barvni kriminalni film »RAMBO PROTI UGRABITELJEM«, ob 20. uri.
KINO BLED: francoski barvni film »NEZNANEC, KI NAS SPREMLJA«, ob 18. in 20. uri.
KINO BOHINJ – BOH. BISTRICA: amer. barvni pustolov. film »LJUBEZEN IN NOČNA SAMOPOSTREŽBA«, ob 17. uri. Japonski barvni film »ŠOGUNOVI SAMURAJI«, ob 20. uri.
KINO »RADIO« JESENICE: angl. barvni film »VELIKI AVTOBUS«, ob 17. in 19. uri!
KINO »PLAVŽ« JESENICE: amer. nem. barvni film »LOVCI SUŽNJEV«, ob 18. in 20. uri.
KINO »DELAVSKI DOM« ZAGORJE: italijanski barvni WS film, zabavni western »NOBODY IN INDIJANCI«, ob 15., 17. in 19. uri.
KINO »DELAVSKI DOM« TRBOVLJE: amer. barv. CS film »KONVOJ«, ob 17. in 19. uri.
KINO »SVOBODA« TRBOVLJE II: ameriški pustolovski film »STARI YISKI«, ob 17. in 19. uri.
KINI »DELAVSKI DOM« HRASTNIK: ital; komed. »KARIERA NEKE SOBARICE«, 17. in 19. uri
KINO »KRKA« NOVO MESTO: italijanski barvni film »OGNJEVITA BOLNIČARKA«, ob 17. in 19. uri.
KINO BREŽICE: angleški barvni film »PRETY BABY«, ob 17. in 20. uri
KINO SEVNICA: ameriški barvni film »ZAKAJ TE MOŽ PUŠČA SAMO« ob 19. uri.
KINO ROGAŠKA SLATINA: hongkonški barvni (karate) film »VRNITEV TIGRA«, ob 17. in 19.30.
KINO »PARK« MURSKA SOBOTA: hongkonški barvni CS film »ZMAJI TEŽKO UMIRAJO«, ob 16. in 18. uri in ameriški barvni CS film »MOŽ PAJEK«, ob 20 uri.
KINO ČRNOMELJ: amer. glasb. film »AVTOPRALNICA«, ob 17. uri. Ital. ljub. film »ZAPELJEVANJE«, ob 20. uri.
KINO »SOČA« NOVA GORICA: amer. film »ŽIVALI FILMSKE ZVEZDE« ob 16. uri amer. film »MARATONEC«, ob 18. in 20. uri
KINO »SVOBODA« ŠEMPETER PRI GORICI: risanka »ROBIN HOOD«, ob 16. uri, amer. film »PASJI VOJAKI«, ob 18. in 20. uri.

KINO MARIBOR

SPORED ZA SOBOTO
KINO GLEDALIŠČE: ob 15.30, 17.45 in 20. uri jugosl. barvna drama »POSLEDNJI PODVIG DIVERZANTA OBLAKA.« Režiser: Vatroslav Mimica. V glavnih vlogah: Pavle Vujisić, Slavica Jukić, Predrag-Miki Manojlović, Ratko Buljan.
KINO UNION: ob 15.30, 17.45 in 20. uri angleški barvni thriller »39 STOPNIC«. Režiser: Don Sharp. V glavnih vlogah: Robert Powell, Eric Porter, David Warner.
KINO PARTIZAN: ob 10. uri japonska barvna kinemaks. risanka »PALČICA«. Ob 15.30, 17.45 in 20. uri izraelska barvna komedija »LIMONOV SLADOLED. Režiser: Boaz Ravidson. V glavnih vlogah: Yiteah Katur, Anat Atzmon.
KINO UDARNIK: ob 15.30, japonska barvna kinamsk. risanka »PALČICA«. ob 17.45 in 20. amer. barv. srhljivka »IZGANJALEC HUDIČA«. Režiser: William Friedkin. V glavnih vlogah: Ellen Burtsyn, Max von Sydow, Lee J.Cobb, Linda Blair, Jason Miller. Film za otroke ni primeren. Ob 22. uri predpremiera z ameriškim barvnim vojnim filmom »LOVEC NA JELENE«. Režiser: Michael Cimino. V glavnih vlogah: Robert de Niro, Christopher Walken, John Savage, John Cazale.

SPORED ZA NEDELJO
KINO GLEDALIŠČE: ob 15.30, 17.45 in 20. uri jugosl. barvna drama »POSLEDNJI PODVIG DIVERZANTA OBLAKA.« Režiser: Vatroslav Mimica. V glavnih vlogah: Pavle Vujisić, Slavica Jukić, Predrag-Miki Manojlović, Ratko Buljan.
KINO UNION: ob 15.30, 17.45 in 20. uri angleški barvni thriller »39 STOPNIC«. Režiser: Don Sharp. V glavnih vlogah: Robert Powell, Eric Porter, David Warner.
KINO PARTIZAN: ob 10. uri japonska barvna kinemask. risanka »PALČICA«. Ob 15.30, 17.45 in 20. uri izraelska barvna komedija »LIMONOV SLADOLED«. Režiser: Boaz Davidson. V glavnih vlogah: Yiftach Katzur, Anat Atzmon.
KINO UDARNIK: ob 15.30, »japonska barvna kinemask. risanka »PALČICA«. Ob 17.45 in 20. uri ameriška barvna srhljivka »IZGANJALEC HUDIČA«. Režiser: William Friedkin. V glavnih vlogah: Ellen Burtstyn, Max von Sydow, Lee J. Cobb, Linda Blair, Jason Miller. Film za otroke ni primeren.

RADIO MARIBOR

SOBOTA
7.30 Danes za vas; 8.00 Poročila; 8.05 Obvestila; 8.10 Sobotno dopoldne; 9.00 Glasbeni radiogram; 10.05 Sestanek starejših, . 11.00 Oddaja za Slovensko Bistrico; 11.40 Iz Slovenskih goric; 12.00 Otroški radijski studio; 14.00 Novice; 14.05 Zabavna glasba; 14.10 Turistični napotki v nemškem jeziku; 14.15 Zabavna glasba, obvestila in EP; 14.30 Pojemo in igramo; 15.30 Prijetno popoldne vam želijo; 16.00 Dnevnik; 16.20 Obvestila; 16.30 Na tekočem traku iz studia 3; 17.00 Reportaža dneva; 17.15 Alfi Nipič vam predstavlja; 18.00 Po vaši izbiri

NEDELJA
11.00 Ljudje ob meji; 11.30 Obvestila, zabavna glasba in EP; 11.45 Novčič v Jugotonovem glasbenem avtomatu; 12.00 Mariborski feljton; 13.10 Želeli ste – poslušajte

OBVESTILA

CVETLIČARNA »ANDROTIČ« Miklošičeva 34, Ljubljana. Dežurna v nedeljo od 8. do 12. ure.
O-10354-177

DEŽURNA cvetličarna »M«, Petkovškovo nabrežje, tel. (061) 321-729, vsako nedeljo od 9. do 13. ure.
23176-O

Če ste naveličani samote in želite partnerja za lepše življenje v dvoje, vam lahko pomagamo, kot smo že mnogim. Pridite, zaupajte nam! Seznanili vas bomo z osebami skladnega značaja, ki bi želeli svoje življenje povezati z vašim. Obiščite nas ali nam pišite (za odgovor pošljite 50 din). Sprejemamo vsak dan razen ponedeljka od 9. do 11. ure in od 16. do 18. ure »ŽIVA«, svetovalnica za življenje v dvoje, Ljubljana, Hranilniška, 7 a (Bežigrad, za veleblagovnico Astra) tel. 313-186 ali 325-865. Naše predstavništvo v Mariboru, Krekova, 19, tel. 24-091, sprejema ob petkih in sobotah od 9. do 11. ure in od 15. do 18. ure. Sprejemamo tudi zdomce in izseljence. Plačilo vpisnine je mogoče na obroke.
Vsem strankam in poslovnim prijateljem želimo srečno in uspehov polno novo leto.
29-108772-0

DRUŠTVO SLOVENSKIH SKLADATELJEV, Ljubljana, Trg francoske revolucije 6 vabi na izredni občni zbor v četrtek, 10. januarja 1980, ob 12. uri v prostorih društva.
Dnevni red: Volitve delegatov v odbore SOKOJ.
29-10874-0

NARODNA GALERIJA. Po razstavi Češka gotska umetnost bo jutri javno vodstvo. Vodila bo dr. Ksenija Rozman.
29-1O871-0

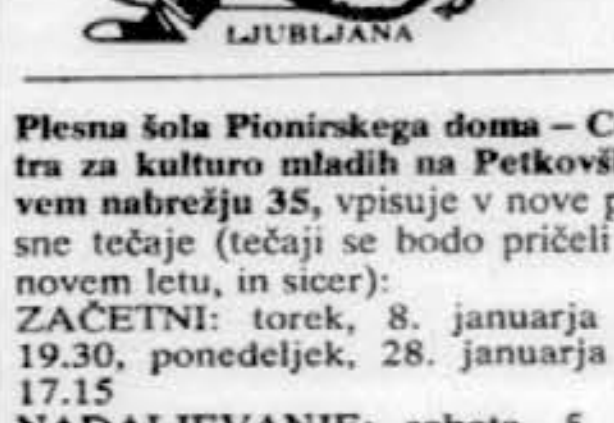
Generalni konzulat ZRN v Zagrebu zaradi novoletnih praznikov ne bo imel konzularnega dneva v januarju v hotelu Lev v Ljubljani. Konzularni dan bo zato v sredo, 6. februarja 1980 v hotelu Lev v Ljubljani.
29-10873-0

PETROL

POSEBNO OBVESTILO
Obveščamo cenjene voznike motornih vozil in kupce blaga na bencinskih servisih, da bomo od 1. januarja 1980 dalje zapirali bencinske servise med iztakanjem goriv iz avtocistern v podzemne rezervoarje. Bencinski servisi bodo zaprti ves čas prisotnosti avtocisterne. Postopek je določen z zveznim pravilnikom o gradnji postaj za preskrbo motornih vozil z gorivom in o uskladiščenju in pretakanju goriva.
Na uvozih bencinskih servisov bodo med iztakanjem goriv postavljeni opozorilni znaki za prepoved prometa.
Prosimo cenjene voznike in druge kupce, da dosledno upoštevajo označbe za zaporo in navodila prodajnega osebja. Upoštevanje opozoril in navodil bo omogočilo hitrejše iztakanje goriva.
29-10863-0

Plesna šola ROŽANC

Vsak delavnik od 11. do 14. ure na Trgu OF 3 pri avtobusni postaji, tel. 313-044 int. 21-80 in od 17. do 20. ure na Pražakovi 15, tel 313-044, int. 21-35 vpisujemo v Plesne tečaje standardnih in latinskoameriških plesov, ki se pričnejo.
Začetni za starejše: 5. jan. ob 18. uri, začetni: 22. jan. ob 18. uri in 26. feb. ob 20. uri, izpopolnjevanji: 19. jan. ob 16. uri in 13. feb. ob 20. uri. disco: 8. feb. ob 18. uri, rock,n,roll: 30. jan. za začetnike ob 19. uri, nadaljevalni ob 18. uri.
V skupino za ŠPORTNI PLES vpisujemo mlade od 14. leta dalje.
Vpišite se čimprej, da si zagotovite mesto.
10825-0

Plesna šola Pionirskega doma – Centra za kulturo mladih na Petkovškovem nabrežju 35, vpisuje v nove plesne tečaje (tečaji se bodo pričeli po novem letu, in sicer):
ZAČETNI: torek, 8. januarja ob 19.30, ponedeljek, 28. januarja ob 17.15
NADALJEVANJE: sobota, 5. januarja, ob 17.00, petek, 11. januarja, ob 17.15.
ZPOPOLNJEVALNI: ponedeljek, 28. januarja ob 19.30
Vpisovanje vsak dan od 17. do 20. ure v Plesni šoli na Petkovškovem nabrežju 35.

zavod tivoli

REKREACIJSKO DRSANJE
je je ponedeljek, 31. 12., torej 1. 1. zaprto, sreda 2.1 ob 10. in 21., v četrtek ob 20., v petek ob 21., v soboto in nedeljo ob 10., 14., in 20. uri.
CENTRALNO KOPALIŠČE TIVOLI
Ponedeljek 31., torek 1. 1 zaprto, 2. 1. nedeljski urnik ob 9. in 13.30, četrtek in petek ob 16. in 20. uri. Četrtek tudi ob 10.30. Sobota in nedelja ob 9., 13.30, v soboto tudi ob 18. uri. Obvezne plavalne kape.
ČUK KLUB
1. 1. torek in 2. 1. sreda zaprt, sicer odprt vsak dan razen torka od 20.30 do 02.30.

stopoteka SUPER

Ponedeljek, 31. 12., torek 1. 1. zaprta. Sicer je odprta vsak dan razen ponedeljka od 20. do enih, ob sobotah tudi ob 15.30 do 19. ure. Ob torkih in sobotah je na sporedu disco glasba, ob četrtkih stara glasba, ob sredah, petkih in nedeljah ROCK, BLUES, COUNTRY, NOVI VAL, HARD ROCK...
RESTAVRACIJA SULC
ponedeljek 31. 12 odprta do 20. ure, torek 1. 1. zaprto, sicer je odprta vsak dan od 10. do 22. ure.
ZLATI KLUB
Ponedeljek, 31. 12., torek 1. 1. in sreda 2. 1. zaprto!
BOWLING
Ponedeljek 31. 12., torek 1. 1 in sreda 2. 1. zaprto!
Zavod Tivoli – gostinstvo organizira
SILVESTROVANJE V ČUK KLUBU
Cena silvestrske karte je 550.00 za osebo. Vabljeni!
Zavod Tivoli – gostinstvo organizira v restavraciji SULC nad bazenom v Tivoliju VEČERE SRBSKE KUHINJE IN GLASBE vsak večer od 19. do 24. ure in to od 5. 1. 80 do 31. 1. 80. Igral bo ansambel LABUD iz Beograda s pevko. Vabljeni!

ZAHVALA

V sklad za pomoč slepi in slabovidni mladini so darovali:
Hišni svet, Veselova 8 in Valvasorjeva 1. Ljubljana, namesto venca tov. dr. Makso Šnuderl-stanovalci, 2.570,00 din;
Kristina Šiško, Ljubljana, Smrekarjeva 5, namesto venca na grob pok. Rezke Kidrič, 500,00 din;
Anton Maček, Logatec, Cesta talcev 11, v humane namene, 2.000,00 din;
Mira Hest, Ljubljana, 500,00 din;
Antonija Omladič, Poljče 9, Braslovče, namesto venca na grob Sanide Justi – Omladič A. z družino, 1.000,00 din;
Zdravniki CARS, Klinični center, Ljubljana, Zaloška 7/1, namesto venca ob smrti mame dr. Jerasovec, 700,00 din;
Tatjana Bernik, Ljubljana, Prijateljeva 30, namesto venca na grob pok. Justi Samide – družina Bernik, 1.000,00 din;
Tatjana Bernik, Ljubljana, Prijateljeva 30, namesto venca na grob pok. Justi Samide – družina Portl, 1.000,00 din;
Bora Jevtić, Ljubljana, Koseskega 17, namesto venca na grob za pok. dr. Martina Pavliča, 1.000,00 din;
Stane Jenko, Prevalje pod Krimom, Preserje 24. 320.00 din;
Ljubljanski dnevnik, Ljubljana, odstopljen honorar na ime Jože Čokelo, 154,50 din;
Vlasta Lepitič, Piran, Grumlova 1, namesto cvetja na grob mojega blagopokojnega brata Stanislava Kogoja, 500,00 din;
Olga Čebohin, Piran, Bolniška 13. v počastitev spomina na mojega pok. moža, zdravnika in primarija dr. Luja Čebohina in v počastitev spomina moje zlate nečakinje Lije Kunki, 600.00 din;
Regina Mecanovič, Ljubljana, Ul. 29. Hercegovske divizije 6, 1.000,00 din;
Antonija Ferfila, Koper – Semedela, C. na Markovec 4, Antona Suša pokoj., 2.500,00 din;
OOS Uprave za inšpekcijske službe, Ljubljana, Vilharjeva 33, namesto vencev za Kranjc in Duran, 1.200,00 din;
Francka Jereb, Čufarjeva, namesto cvetja za pok. Eda Žganjarja – sodelavci nabave RTV, 400,00 din;
Dimitrije Teply, Ljubljana, Koroška 24, odstop na osnovi ustrezne tožbe, 500,00 din;
Anamari Brecelj, Rakek, Partizanska 29. 1.700,00 din;
Janko Brajnik, Ljubljana Triglavska 32, namesto venca na grob pok. Olge Zajec v Trebnjem, 500,00 din;
KOTO KOTEKS TOBUS DSSS, Ljubljana, namesto venca za pokoj. očeta tov. Lužar M., 1.000,00 din;
KOTO KOTEKS TOBUS TOZD KOTRADE, Ljubljana, namesto venca za pokoj. očeta tov. Pavliča V., 1.000,00 din;
Peter Soklič, Inštitut za RTG, Klinični center. Ljubljana, namesto cvetja na grob očetu dr. Breneičeve, pok. Borin Štefanu – sodelavci, 900,00 din;
Vladimir Šeme, Ljubljana, Žibertova 17, namesto venca na grob Ivane Avgusta – družina Šeme, 1.200,00 din.,
»Delo« zunanja rubrika, Ljubljana, Tomšičeva 3, namesto venca na grob Marije Pahor, 1.050,00 din;
Sonja in Franci Gologranc, Privoz 5 a, Ljubljana, namesto cvetja na grob pok. Božene Kavčič, 500,00 din;
Pavle Ažber, Ljubljana, Efenkova 3, 2.500,00 din;
»Totra« Ljubljana, TOZD Pozamenterijski izd., namesto venca na grob pok. Oredkorjeve mame – sodelavci, TOZD Pozamenterijski izd., 1.000,00 din;
Nekdanji kolegi in kolegice DUNAVDOZ namesto venca na grob pok. Erne Soksida-Welly, 2.400,00 din., stanovalci hiše, Koroška c. št. 22 in št. 24, Ljubljana, za pok. Jože Lovšin, 600,00 din;
Terezija Anderluk, Savinjska 3, Celje, 1.000,00 din.
Janez Kokalj, Mestni trg 8. Ljubljana, darilo, 7.452.00 din.
Darovalcem se v imenu slepih otrok najlepše zahvaljujemo. Žiro računa sklada pri SDK Ljubljana 50101-603-50407.
29-11310

OSEBNA ZAHVALA

Ob 90. letnici sem prejel toliko prijaznih čestitk, da se ne morem vsakomur posebej zahvaliti. Zato prav vsem prisrčna hvala!
Pavel Kunaver
29-23574

ČESTITKA

Parket-plastika Novak Vinko, Novo mesto želi srečno in uspešno novo leto vsem delovnim ljudem in poslovnim partnerjem.
29-2000-Č

DEŽURNI ZDRAVNIK

LJUBLJANA
1. Nujna ambulantno-medicinska pomoč v Ljubljani za odrasle neprekinjeno v Urgentnem bolku Kliničnega centra (vhod iz Bohoričeve ulice): Za otroke in mladino do 15. leta starosti – ob delavnikih čez dan v otroških in šolskih dispanzerjih zdrvstvenega doma Ljubljana
– ponoči od 19. do 7. ure, ob nedeljah in praznikih v pediatrični dežurni ambulanti – Pediatrične klinike – Vrazov trg 1. tel.: 310-246.
2. Za nujno zdravniško pomoč na domu kličite po tel.: 323-060. V primeru življenjske nevarnosti ali ogroženosti pa tel. št. 94. Za otroke in mladino do 15. leta starosti se ob delavnikih od 7. do 19. ure obračajte na otroške in šolske dispanzerje Zdravstvenega doma Ljubljana. Pediatrična dežurna ambulanta od 19. do 7. ure, ob nedeljah in praznikih pa bo zagotovljala le v izjemnih primerih prevoz otrok z reševalnim vozilom v ambulanto. V takem primeru kličite po tel. 323-060.
3. Prebivalci občine Grosuplje–Ivančna gorica kličejo za nujno zdravniško pomoč na domu po tel. 783-039 ali 783-006, v odsotnosti zdravnika od 19. do 7. ure zjutraj, ob nedeljah in praznikih pa po tel. št. 94.
4. Nočna nedeljska služba in praznična dežurna zobna ambulanta je v zobni ambulanti Nebotičnik, Kidričeva 1, soba št. 7/II. Ambulanta nudi pomoč v nujnih primerih in to vsak dan od 20. do 6. ure zjutraj naslednjega dne, ob nedeljah in praznikih pa ves dan.

»Klic v duševni stiski« deluje od 19. do 7. ure naslednjega dne. Kličite po tel. (061) 313-715.

Zdravniška služba Maribor
Sobota
ZD Maribor, Ulica talcev 9, telefon 26-568
V mestu: dr. Marjan Količ, okoliška dežurna služba: dr. Jurij Leskovar in dr. Marko Lovrič, ambulantna dežurna služba: dr. Radmila Belovič, pediatrična dežurna služba: dr. Nada Piščanec.
Nedelja
ZD Maribor, Ulica talcev 9, telefon 26-568
V mestu: dr. Marko Lovrič, okoliška dežurna služba: dr. Jurij Leskovar in dr. Ivan Krajnc, ambulantna dežurna služba: dr. Jamal Naji, pediatrična dežurna služba: dr. Nada Piščanec.

DEŽURNE LEKARNE

LJUBLJANA
Sobota
V soboto od 14. do 20. ure so odprte lekarne:
Lekarna Miklošič, Ljubljana, Miklošičeva 24
Lekarna Bežigrad, Ljubljana, Titova 55
Lekarna Vič, Ljubljana, Postojnska 24
Nočna dežurna lekarna:
Bežigrad, Titova 55
MARIBOR
Sobota
Center, Gosposka 12
Nedelja
Melje, Meljska 2

ZAVOD ZA DRUŽBENI RAZVOJ LJUBLJANE
TOZD DRUŽBENO PLANIRANJE LJUBLJANA, ROŠKA 25
Razpisna komisija Zavoda za družbeni razvoj Ljubljane, TOZD Družbeno planiranje, vabi k sodelovanju delavce za opravljanje naslednjih prostih del oz. nalog:
Ekonomski sektor:
– samostojno svetovanje za področje komunale
dva delavca za nedoločen čas.
Pogoji: dokončana visoka šola ekonomske oz. komunalne smeri, 4 leta delovnih izkušenj na podobnih nalogah in opravilih;
Socialni sektor:
– svetovanje s področja socialne ekonomike
1 delavec za nedoločen čas.
Pogoji: dokončana visoka šola ekonomske smeri, dve leti ustreznih delovnih izkušenj
Prostorski sektor:
– samostojno svetovanje
za področje planiranja razvoja primarnih dejavnosti
1 delavec za nedoločen čas.
Pogoji: dokončana II. st. biotehnične fakultete ali filozofske fakultete – smer geografija, 4 leta delovnih izkušenj;
– samostojno svetovanje
za področje planiranja prometne infrastrukture
1 delavec za nedoločen čas.
Pogoji: dokončana II. stopnja – FAGG – želena smer prometa, 4 leta ustreznih delovnih izkušenj
– samostojno svetovanje
za področje planiranja proizvodnih dejavnosti
1 delavec za nedoločen čas.
Pogoji: dokončana II. stopnja FAGG – želena smer arhitekture, 4 leta ustreznih delovnih izkušenj
Splošne službe
– obračun OD
1 delavec za določen čas s polnim delovnim časom.
Pogoji: srednja šola, lahko tudi nedokončana, zaželene delovne izkušnje na podobnih delih
– obdelava statističnih podatkov
1 delavec za določen čas s polnim delovnim časom.
Pogoji: srednja izobrazba ekonomske, administrativne ali druge ustrezne smeri, zaželene delovne izkušnje na podobnih delih.
– strojepisna dela
1 delavec za nedoločen čas.
Pogoji: srednja šola, lahko tudi nedokončana, 1 leto delovnih izkušenj.
Prijave z dokazili o izpolnjevanju zahtevanih pogojev naj kandidati pošljejo v 15 dneh na naslov:
Zavod za družbeni razvoj Ljubljane, TOZD družbeno planiranje, Ljubljana, Roška c. 25 z oznako za »Razpisno komisijo«.
27-10795

POGUM OB JEZERU

Po J. O. Curwoodu priredil Andrej Kovač – Ilustriral Željko Lordanič

148. Peter ga je poljubil. Pierre Gourdon je držal dečka za roko in gledal njegovo modrico pod očesom in zatečeno ustnico. Rekel je: »Ti si torej tisti deček, ki je dal lekcijo. Alecu Curryju, ker je vznemirjal Mino. Samo zdi se mi, da je Alec pol večji od tebe.« – »Mina mi je pamagala.« Pierrove oči so se smehljale, nato pa se je zresnil. »Mina, če te bo Alec zopet nadlegoval, mi moraš povedati. »Ne bo treba,« se je živahno vmešal Peter. »Jaz bom pazil nanjo. Že danes bom temu Alecu.«

149. Pierre Gourdon je gledal dečka in obraz se mu je razvedril. »Ti si pravi mož, Peter. Rad imam take dečke.« Ko sta odšla od njega proti Mininem domu, je Peter vprašal deklico: »Kaj pa je ta stavba?« – »To je naša šola. Marie Antoinette, žena strica Joa, je naša učiteljica. Ti si dolgo hodil v šolo, kajne?« – »Ne« je odgovoril Peter. »Toda zelo lepo govoriš.« – »Oče me je vsak dan učil, nato me je spraševal. Moj oče je bil...«

150. Zastal je. V grlu ga je stisnilo. »Rada imam tvojega očeta,« je nežno rekla deklica. »To noč sem molila, da bi se vrnil. Gotovo se bo vrnil. Moj stric pravi, da so molitve vedno uslišane, če res verjameš vanje.« – »To je govoril tudi moj oče.« Naenkrat se je Mina ustavila in zavpila: »Poglej Aleca, tam pri Fingersu! S kamenjem obmetava moje galebe.« – »Jaz ga bom ustavil,« je rekel Peter in se napotil proti njemu.

IZDAJA ČGP DELO, TOZD »DELO« • NASLOV UREDNIŠTVA LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 3, TELEFON 23-522, 23-526 • MALOPRODAJA – KOLPORTAŽA • YU DELO 31-255 • POŠTNI PREDAL 29, 61001 LJUBLJANA • TISKA ČGP DELO, TOZD TISK ČASOPISOV IN REVIJ, LJUBLJANJA, TITOVA 35 • NAROČNINA IN DOSTAVA, LJUBLJANA, GRADIŠČE 14, TELEFONI 21-043, 23-104, 24-319 • POSAMIČNA ŠTEVILKA STANE 5 DIN, SOBOTNA ŠTEVILKA 6 DIN • NAROČNINA ZA ZASEBNE NAROČNIKE 110 DIN MESEČNO • NAROČNIKI LAHKO DOBIJO SAMO PETKOVO ŠTEVILKO ZA 20 DIN MESEČNO ALI SOBOTNO ZA 24 DIN MESEČNO. PETKOVO IN SOBOTNO ŠTEVILKO SKUPAJ ZA 44 DIN MESEČNO • NAKAZILA NAROČNINE NA TEKOČI RAČUN TOZD DELO ŠTEVILKA 50102-603-48909 • LETNA NAROČNINA ZA TUJINO: ZDA 139 DOL., AVSTRIJA 1.885 ŠIL., ZRN 252 DM • PLAČILA NA DEVIZNI RAČUN PRI LB ŠTEVILKA 50100-620-107-25730-115/5; NAROČILA NA DNEVNIK DELO SPREJEMAMO VSAK DAN IN ZAGOTAVLJAMO DOSTAVO NA DOM V TREH DNEH OD NAROČILA • NAROČNINA JE SAMO MESEČNA • ODPOVEDI LAHKO UPOŠTEVAMO OB KONCU MESECA • OGLASNA AGENCIJA DELA, LJUBLJANA, ŠUBIČEVA 1, 61001 LJUBLJANA, TELEFON 21-896 • SPREJEM MALIH OGLASOV: TELEFON 28-111 • INFORMACIJE GLEDE OSMRTNIC: TELEFON 22-020 • TELEX YU DELO OG 31-633

TELEFON DEŽURNEGA UREDNIKA 20-646
NAROČNINSKA SLUŽBA 21-043, 23-104

MALI OGLASI

STANOVANJA

prodam

VELIKO mansardno stanovanje z vrtom ugodno naprodaj. Ponudbe pod »Trnovo«. P-23338-10

NOVEJŠE dvosobno komfortno stanovanje na Viču, 2. nad. prodam za gotovino. Inf. po tel. 061-263-472 vsak dan od 16. do 18. ure. PT-16870-10

STANOVANJE, okoli 100 m^2, trenutno nevseljivo, v središču Opatije, s centralnim ogrevanjem, primerno za poslovni ali trgovski lokal, prodam. Ponudbe na oglasno agencijo pod »Vikend«. P-22459-10

STANOVANJE trisobno, komfortno, centralno ogrevano, s telefonom prodam. Ponudbe pod »Vseljivo 1981«. PT-16524-10

TRI IN POLSOBNO stanovanje v središču Ptuja, takoj vseljivo, prodam. Tel. (063) 25-172, po 16. uri. T-16827-10

V LAŠKEM, prodam stanovanje, 60 m^2 v starejši hiši. Ponudbe pod »Ugodno« ali po tel. (061) 554-480 23540-10

NOVEJŠE dvoinpolsobno stanovanje v Škofji Loki, prodam. Centralno ogravanje in telefon. Ponudbe pod »Vseljivo v maju 80«. T-16858-10

TRISOBNO konfortno, novejše opremljeno stanovanje prodam. Ponudbe pod »Vseljivo jeseni 1980«. 020073-10

DVOSOBNO stanovanje pri morju v Červarju pri Poreču prodam. (065) 22-701. PT-16711-10

TRISOBNO pritlično stanovanje s teraso, vrtom (atrij) in garažo, v bloku, 90 m^2, zelo ugodna lega, novo, vseljivo takoj, prodam ali zamenjam za dve manjši, novejši, konfortni (1 do 2-sobni) enoti, ali za eno enoto z doplačilom. Ponudbe pod »Natančna ponudba«. 019984-10

TRISOBNO stanovanje 64 m^2, garaža, na Bledu prodam. Vseljivo 1984. leta. Tel. (064) 78-206. T-16877-10

STANOVANJE, dvosobno, 57m^2, centralna kurjava, telefon, III. nadstropje prodam. za gotovino. Šentvid-Ljubljana. Ponudbe pod »Vseljivo takoj«. 23566-10

STANOVANJE enoipolsobno prodam zdomcem. Ponudbe pod »Gotovina.« T-16918-10

KOMFORTNO dvosobno lastniško stanovanje na lepem kraju v Ljubljani prodam. Delno plačilo je možno z garsonjero ali enosobnim stanovanjem. Ponudbe pod: » Komfortno za komfortno razlika v gotovini.« 020162-10

STANOVANJE in delovni prostor, 40 km od Ljubljane, prodam. Ponudbe pod »Lepo stanovanje«. P-23423-10

MALI LOŠINJ – prodam dvosobno, komfortno stanovanje, 80% dokončano, na lepi legi, z možnostjo parkiranja. Antun Čaldarević, Zagreb, Laščinski borovec 31. T-16708-10

STANOVANJE v zasebni hiši, 80 m^2, garaža, balkon, plin, vrt, telefon, prodam za gotovino. Ponudbe pod »Trnovo« 23573-10

kupim

GARSONJERO ali manjše enosobno stanovanje, lahko tudi brez centralne, kupim. Ponudbe pod »Gotovina«. P-019977-12

ENOINPOLSOBNO stanovanje nujno kupi zdomka. Ponudbe pod »Gotovina takoj«. T-019981-12

ENOSOBNO oz. enoinpolsobno stanovanje v Ljubljani kupim takoj, plačilo delno kredit, delno gotovina. Ponudbe pod »Resen kupec«. P-020035-12

GARSONJERO ali stanovanje kupim za gotovino. Ponudbe pod »Garaža zaželena.« P-23466-12

GARSONJERO, takoj vseljivo, v Domžalah kupim. Ponudbe pod »Gotovina.« PT-16750-12

ENOSOBNO stanovanje, novejše centralno ogrevano, kupim z gotovino. Cenjene ponudbe pod »Ljubljana-gotovina«. 21942-12

ENOSOBNO stanovanje ali staro podstreho kupim v Slovenskem Primorju. Ponudbe pod »Gotovina«. T-16833-12

SOBO kupim v Ljubljani ali okolici. Ponudbe pod »Starejšo«, gotovina. 020051-12

GARSONJERO takoj kupim v Ljubljani ali okolici z gotovino. Ponudbe pod »Gotovina«. P-23424-12

najamem

SOBO s kuhinjo za dve osebi potrebujem, po možnosti čimprej. Najraje podstrešno ali kletno stanovanje. Ponudbe pod »Takoj«. P-23438-13

SOBO takoj potrebuje miren moški, lahko kot sostanovalec. Ponudbe pod »Takoj«. P-23459-13

MANJŠI PROSTOR s telefonom nujno iščem. (Garsonjera ali manjše stanovanje v občini Moste). Cena po dogovoru. Ponudbe pod »Dober plačnik«. PT-16895-13

GARSONJERO ali enosobno stanovanje najamem. Ponudbe pod »Ugodno plačilo«. PT-16911-13

STANOVANJE v Ljubljani enosobno, garsonjero ali večjo sobo, lahko starejše iščem. Plačilo po dogovoru. Ponudbe pod »Takoj«. P-23500-13

GARSONJERO ali sobo v Domžalah nujno potrebujem. Nudim predplačilo. Ponudbe pod »Slaščičarna Kalimero«, Domžale. PT-16749-13

GARSONJERO iščem. Ponudbe pod »Nujno«. P-23319-13

GARSONJERO ali enosobno stanovanje, opremljeno ali neopremljeno, išče samska ženska z enoletnim predplačilom. Ponudbe pod »10. februar«. 23439-13

SOBO na področju mestnega avtobusnega prometa išče višja med. sestra. Ponudbe pod: »Nujno«. P-23461-13

ENOSOBNO stanovanje išče mlad par. Ponudbe pod »Čimprej«. 020041-13

ŠTUDENTSKI par išče garsonjero ali stanovanje. Nudiva predplačilo. Tel. (064) 21-605 ali pod »Čisti računi«. 020042-13

ABSOLVENTKA išče sobo v Ljubljani. Ponudbe ali inf. po tel. (061) 42-140. 020031-13

SAMSKA USLUŽBENKA nujno išče ogrevano sobo. Dobro plača. Ponudbe pod »Nujno«. 23533-13

STANOVANJE išče mlada tričlanska družina. Tel. (061) 341-644. T-16908-13

STANOVANJE, kakršnokoli, lahko tudi za določen čas, išče tričlanska družina brez otrok. 020111-13

ENOPOSTELJNO SOBO kjerkoli v Ljubljani nujno potrebujem. Sem zaposlena. Ponudbe pod »Gorenjka«. 020097-13

ENOSOBNO ali dvosobno stanovanje, po možnosti s telefonom, v bloku, nujno potrebuje mlad par brez otrok. Ponudbe pod: »Avtoprevoznik«. P-020074-13

ŠTUDENTKA gre pomagat za stanovanje, – od Ljubljane do Kranja. Ponudbe pod »Čimprej«. 020067-13

SOBO ali garsonjero, lahko tudi enosobno stanovanje, išče zakonski par brez otrok. Ponudbe pod: »Takoj«. P-23502-13

GARSONJERO ali enosobno stanovanje iščeta zakonca. Plačava po dogovoru s predplačilom. Ponudbe pošljite na naslov: Anton Gričar, Vzajemna 11, Ljubljana. 23486-13

SOBO, po možnosti v bližini centra iščeta dva študenta. Ponudbe na naslov: Petar Bencek, Prešernova 30, Ljubljana. 23478-13

SOBO ali garsonjero išče študent 2. letnika FSPN. Za Bežigradom. Ponudbe pod »Streha«. 23470

SOBO na območju Viča iščem. V popoldanskem času, lahko varujem otroka. Javite se po tel. (061) 264-197. 23447-13

SOBO nujno potrebuje mlajši uslužbenec, miren in pošten, v Ljubljani ali okolici. Ponudbe pod »Dober Plačnik«. 020059-13

GARSONJERO ali manjše stanovanje v bližini proge 6. iščeta študenta, fant in dekle. Ponudbe pod »Študij«. 23471-13

SOBO in kuhinjo iščeta mlada zakonca brez otrok. Možnost predplačila. Ponudbe pod »Nujno«. P-019930-13

delovna organizacija

emona merkur

Ljubljana, Trg revolucije 1

tozd

trgovska hiša maximarket

ljubljana, trg revolucije 1

Komisija za delovna razmerja vabi k sodelovanju delavce za naslednja dela:

1. **Pomoč pri vodenju etaže prodaje živilskega blaga - 2 delavca**
   Pogoj:
   trgovski poslovodja
   5 let delovnih izkušenj, od tega 2 leti pri vodenju oddelka
2. **Prodaja gramofonskih plošč in kaset - 1 delavec**
   Pogoj:
   KV prodajalec
   1 leto delovnih izkušenj
3. **Kuhanje zahtevnih jedi po naročilu - 2 delavca**
   Pogoj:
   KV kuhar
   vsaj 1leto ustreznih delovnih izkušenj
4. **Vzdrževanje čistoče in reda – 2 delavki**
   Pogoj:
   starost najmanj 15 let
   zdravstvena sposobnost

Od kandidatov pričakujemo, da svojo stroko dobro poznajo, da imajo veselje za opravljanje del za katera se prijavljajo in da obvladajo pogovorni slovenski jezik.
Izbrani kandidati bodo sklenili delovno razmerje za nedoločen čas s polnim delovnim časom.

Prijave pošljite v 15 dneh na naslov: Trgovska hiša maximarket, kadrovska služba, Trg revolucije 1, 61000 Ljubljana.
Informacije lahko dobite po telefonu 23-681, interna 20, vsak dan od 8.-12. ure.
Kandidate bomo obvestili o izbiri v 30 dneh po poteku roka, določenega za prijave.

OGREVANO SOBO v Ljubljani za eno leto išče zdravnica na specializaciji. Ponudbe pod »Redni plačnik« na pod. »Dela« Nova Gorica. T-16861-13

GARSONJERO ali sobo s posebnim vhodom iščeta fant in dekle. Ponudbe pod »Solidni«. P-019950-13

SOBO samsko ogrevano, s kopalnico išče dekle. Ponudbe pod »Čimprej«. P-23411-13

SOBO išče miren dijak, nekadilec, v Ljubljani ali bližnji okolici. Ponudbe pod »December«. P-23224-13

OPREMLJENO ali prazno sobo v Ljubljani ali okolici Ljubljane iščeta mlada zakonca. Plačava vnaprej za eno leto. Ponudbe pošlite pod »Eno leto«. P-019941-13

GARSONJERO ali enosobno stanovanje v Domžalah vzame v najem mlad par. Ponudbe pod »Reden plačnik«. P-23333-13

SOBO išče dekle. Plačamą po dogovoru. Lahko pomagam v gospodinjstvu. Ponudbe pod »Delavka – Nujno«. 020159-13

SOBO išče zaposlen fant. Ponudbe pod »Čimprej«. 020173-13

SOBO išče fant s službo v Ljubljani. Ponudbe pod »Redni plačnik«. 23551-13

SOBO opremljeno ali neopremljeno potrebuje tričlanska družina. Nekaj predplačila, mogoča tudi delna pomoč v gospodinjstvu. Marija Kranjc, Radnička 59/A 74000 Doboj. Ali po tel. 074-24-029, od 12. do 16. ure, do 14. januarja. PT-16942-13

SOBO išče mlada družina z otrokom. Možno predplačilo za eno leto. Ponudbe pod »Črnogorec. 020157-13

MLAD fant išče opremljeno in ogrevano sobo. Ponudbe pod »Nujno.« 020141-13

MLADA družina najame ali kupi dvosobno stanovanje. Ponudbe pod »Poceni«. P-019971-13

SOBO išče dijakinja nekadilka. v Ljubljani. Ponudbe pod »Nujno« ali tel. 316-630. 23552-13

DVOSOBNO stanovanje v Ljubljani išče mlad zakonski par. Tel. 066 214-00. 23546-13

MLAD zakonski par išče stanovanje v Tacnu ali okolici. Ponudbe pod »Brez otrok.« 020153-13

STANOVANJE nujno išče obrtnik z družino Ponudbe pod »Obrtnik.« 020151-13

GARSONJERO iščeta fant in dekle. Ponudbe » Šestmesečno predplačilo«. 020147-13

SOBO ali stanovanje iščeta fant in dekle. Sva mirna poštena Slovenca. Ponudbe pod »Reden plačnik.« 020130-13

SAMSKO stanovanje v Ljubljani oz. okolici takoj najame predstavnik srednjih let. Ponudbe pod »Gorenjec«, na podružnico »Delo«, Kranj. PT-16930-13

SOBO, kjerkoli v Ljubljani, išče študent. Grem tudi za sostanovalca. Ponudbe pod »Miren«. 23575-13

oddam

CENTRALNO ogrevano sobo s souporabo kopalnice, poseben vhod oddam dvema dekletoma. Ponudbe pod »Redni plačnici«. 23524-14

VEČJO kmečko hišo oddam v najem za daljšo dobo. Primerna za mirno obrt, ob cesti Ljubljana–Kočevje. Ponudbe pod »Jesen«. 019935-14

SOBO oddam študentu. Ponudbe pod »Vrhovci.« 23564-14

ENOPOSTELJNO sobo, centralno ogrevano, oddam resnemu študentu. Ponudbe pod »Februar«. P-019953-14

NA STANOVANJE vzamem solidnega in inteligentnega moškega srednjih let, lahko za delno oskrbo. Ponudbe pod »Mestni avtobus«. P-019774-14

SOBO, lepo, ogrevano, v Ljubljani oddamo upokojenki za lahko nego ostarelih zakoncev. Mogoča dosmrtna uporaba sobe. Tel. 061-554-424. 23554-14

ENOSOBNO stanovanje oddamo januarja. Zaželeno je dveletno predplačilo. Cenjene pondube pod »Pod Rakovnikom«. 020169-14

DELNO opremljeno enoinpolsobno stanovanje oddamo v najem za dve leti. Ponudbe pod »Predplačilo«. 020125-14

SOBO, lepo opremljeno v Šiški, takoj oddam uslužbenki, nekadilki, brez obiskov. Predplačilo. Tel. (061) 559-667. T-16894-14

SOBO, ogrevano, sanitarije zasebne in vhod takoj oddam eni ali dvem a dekletoma. Ponudbe pod »Nekaj predplačila«. 020060-14

SOBO ogrevano in opremljeno oddam samskemu intelektualcu, študentu. Ponudbe pod »Takoj«. 020062-14

ENOSOBNO novo kompletno opremljeno stanovanje oddam pri Ruskem Carju s 1. 2. 1980. Ponudbe pod »Februar«. 23477-14

V OPREMLJENO in centralno ogrevano sobo s souporabo kopalnice takoj sprejmem 2 solidni študentki ali uslužbenki. Pokljukarjeva 13, Ljubljana-Vič. 23509-14

OGREVANO garsonjero oddam v Stolpičih v Luciji – Portorož. Ponudbe pod »Mansarda«. 23523-14

TRISOBNO opremljeno stanovanje z garažo, oddam lahko delavnica in enosobno manjše opremljeno stanovanje. Zaželeno predplačilo. Tel. (061) 344-279. 23483-14

SOBO s centralno in uporabo kopalnice oddam samskim moškim ali študentom. Mihela Močilnikar, C. V Pečale 7, Črnuče. 020053-14

DVOPOSTELJNO sobo oddam za študente ali študentke. Ponudbe pod. »Januar«. 23462-14

DVOSOBNO ogrevano stanovanje oddam trem študentkam, s 1.1.80. Ogled v nedeljo med 15. in 16. uro. Tržaška 121, stanovanje 43, Ljubljana. T-16970-14

SOBO, oddam mirnemu študentku na Viču. Ponudbe pod »1–2 leti«. 020182-14

DVOSOBNO STANOVANJE, opremljeno, centralno ogrevano, oddam februarja za 18 mes. predplačila. Ponudbe pod »Najboljši ponudnik«. 020188-14

zamenjam

STANOVANJE, dvosobno, lastniško, 54 m^2, II. nad., telefon, brez centralne, nasproti tovarne Ilirija-Vič zamenjam za enako ali dvosobno s centralno. Ponudbe pod »Doplačilo«. P-019978-15

PISARNIŠKE prostore (80) v najožjem središču Ljubljane zamenjam za sodobnejše stanovanje. Ponudbe pod »Še v centru« P-23548-15

ZAMENJAM KOMFORTNO dvosobno stanovanje v Šiški za večje. (dvoinpol ali trisobno, lahko tudi manjša hišica). Ponudbe popoldne po tel: 061-557-371« 020135-15

ENOSOBNO lastniško stanovanje, 40 m^2, balkon 14 m^2, v Kosezah zamenjam za enakovredno v Beogradu. Telefon 57-389, popoldne. P-23522-15

TRISOBNO novejše stanovanje, komfortno, zamenjam v Kopru za enako ali podobno v Ljubljani, Portorožu, Seči, Umagu ali Novigradu. Po-

VELIKO trisobno stanovanje v centru Opatije zamenjam za enako ali dvosobno v centru Ljubljane. Ponudbe pod . »Sončno«. 23504-15

DVOSOBNO lastniško stanovanje (balkon, centralna, plin, telefon) zamenjam za večjega. Ponudbe pod »Stolpnica pri Kolinski«. 020084-15

TRISOBNO, stanovanje komfortno drugo nadstropje. Centralna, zamenjam za dve manjši komfortni stanovanjski enoti, od katerih je ena lahko na področju Škofje Loke. Ponudbe pod »Odlična lokacija«. 23474-15

DVOSOBNO stanovanje v Červarju-Poreč, odlična lokacija in nov osebni avto R 18, zamenjam za enodružinsko hišo v Kranju ali okolici, lahko je tudi v gradnji. Razlika po dogovoru. Ponudbe na pod. »Dela« Kranj pod »Ugodno«. T-16840-15

STANOVANJSKA OPREMA

prodam

RAZTEGLJIVI kavč s fotelji ugodno prodam. Ogled v večernih urah, Sattnerjeva, blok 11, stanovanje 15/16-III ali po tel. (061) 261-485. PT-16910-20

SEDEŽNO garnituro Nena, temnorjavo, podam, 6000 din ceneje. Telefon (061) 348-793. 23532-20

OMARO, dva kavča fotelja in mizice zelo poceni prodam. Inf. po tel. (061) 52-631. T-16851-20

REGALNO omaro, kombinirano pisalno mizo s stolom v rdeči barvi staro eno leto, prodam, cena 3500 din. Kličite po telefonu (061) 316-777, int. 339. P-23494-20

KOMPLETNO spalnico (staro) in samsko sobo poceni prodam. Ogled vsak dan po 15. uri, telefon (061) 21-388. 23437-20

STARO pohištvo poceni prodam (dve postelji, omari, kavč itd). Od 2. do 5. januarja mogoč ogled v Luciji pri Portorožu, Ulica 30. divizije 6 (Trebše). Pozneje informacije po telefonu (061) 315-830 v Ljubljani. 20025-20

GOSPODINJSKA OPREMA

prodam

ELEKTRIČNI štedilnik na 4 plošče, skoraj nov poceni prodam. Informacije po tel. (061) 555-881. 020164-25

STAREJŠI rabljen, še uporaben pralni stroj, 5 kg, zoppas superavtomatica poceni prodam. Informacije od 18. ure dalje po tel. (061) 311-503. 23567-25

TERMOAKUMULACIJSKO peč, 3 kW, aeg. mk, cena 3500 din, prodam. Babšek, Kogejeva 5, Vič. 020129-25

ZMRZOVALNO skrinjo, 200 l. nerabljeno, prodam. Bizjak, Črnuče, Titova 384 019969-25

kupim

RABLJENO termoakumulacijsko peč, 2 KW, pralni stroj 3 KG, plinski kuhalnik in pisalno mizo (110×60). kupim. Ponudbe pod »samski« 23440-26

OTROŠKA OPREMA

prodam

TOVARNIŠKO nov voziček ugodno prodam. Informacije po tel. (061) 310-524, vsak dan med 11. in 17. uro. P-23399-30

OTROŠKO posteljo z jogijem, stajico in sedežni voziček, prodam. Pungerčar, Moškričeva 40/a Moste. 020139-30

GLOBOK otroški italjanski voziček prodam. Tel. (061) 326-937 T-16776-30

ITALIJANSKI otroški voziček v temnorjavi oker barvni kombinaciji prodam. Tel. (061) 27-197. P-23422-30

APARATI IN STROJI

prodam

STROJ in recept za mešanje raznih mas prodam. Primeren za obrt brez posebnih kvalifikacij. Ponudbe pod »Takoj«. PT-16825-40

DISK-BACK inspektor za čiščenje in pregled magnetnih diskov prodam. Cena 20 M. Ponudbe pod »Disk«. PT-16782-40

BULDOŽER TG 50 prodam. Milan Vadlan, Bizoviška 24, Dobrunje P-019956-40

LUKNJAČ z verificirko, najnovejši tip, prodam. Telefon (061) 346-051. PT-16805-40

MINOLTA Xe-5 fotoaparat, s časovno avtomatiko, makropredlečo P – adapter, in OLYMPUS XA z vgrajenim flešem, najnovejši LEICA, žepni fotoaparat, prodam. Tel. (061) 323-989. T-16958-40

ENOOSNI traktor 6 KM z več priključki, med njimi tudi freza za sneg, prodam. Inf. po tel. (064) 40-143. T-16889-40

TRAČNO žago kirchner, malo rabljeno, litoželezno, višina, 2,70, delovna višina 50 cm, dolžina traku 6,10 m in širina od 0,5 cm do do 7 cm možnost kombiniranja za izrez hlodovine, prodam zaradi bolezni. Franc Fajfer, Sp. Brnik 36, 64270 Cerklje. T-16932-40

NAKLADAČ caterpillar 955 K, letnik 1968, prodam. Ponudbe pod »Caterpiller«. T-16922-40

BOJLER za centralno kurjavo, 120 litrov in gorilnik na staro olje Ilva, prodam. Tel. (061) 343-757, med 14. in 15. uro. T-16916-40

SKORAJ novo angleško digitalno uro-štoparico, alarm, dva časa in national panasonic radio, prodam. Telefon (061) 267-058. 020163-40

TRAJNO žarečo peč Banoviči Weso prodam, ogled pri Rudiju Kralju, Brinje 12, Dol pri Ljubljani. P-0199987-40

STROJE za montažo, demontažo in centriranje avtoplaščev prodam. Vodlan Milan, Bizoviška 24, Dobrunje. P-019957-40

STROJ za rezanje zelja, zmogljivost 1 tona na uro, prodam. Stržinar, tel. (061) 751-247. PT-16900-40

BAGER A350 in HIAB dvigalo, ugodno prodam. Viko Grašič, Nožice 33, Radomlje. P-23285-40

NAVOJNE čeljusti za vodovodne cevi, nove, poceni prodam. Tel. (061) 51-207 020008-40

MIZARSKO kombinirko (6 operacij) italijansko linvincibile ugodno prodam. Sp. Pirniče 27/a. 020014-40

ROVOKOPAČ nujno prodam. Ogled vsak dan. Cerar, Pšata 5, Dol pri Ljubljani. P-23538-40

ČELNI nakladalec, znamke IHC, gumijaš, 1 m^3, motor generalno obnovljen, prodam. Jože Gradič, n.h. 63224 Dobje pri Planini. 23518-40

ENOREDNI pletilni stroj, nov, s stojalom, prodam. Tel. 22-719 zvečer ali zjutraj. 020094-40

ŽEPNI kalkulator HP-29 C, 98 programskih korakov, 30 registrov, trajni spomin, prodam. Telefon (061) 261-290. 020092-40

EKSTRUDOR FI 60 s kompletno linijo za plastificiranje z orodji in kupci prodam. Delo za dva delavca, prednost imajo zdomci. Inf. ob torkih med 18. in 20. uro po tel. (061) 325-377. T-16859-40

NOV naftni gorilec za eno do dvostanovanjsko ogrevanje poceni prodam. Ponudbe po telefonu (061) 52-466. 019982-40

DOLŽINSKI stružni avtomat prodam. Maksimalni premer struženja F 20 mm. Skomina, Oševljek 16, 65393 Renče. T-16810-40

LAMELO tip elu in kompresor s pištolo prodam. Ponudbe po tel (061) 52-907 020050-40

FOTOAPARAT minolta XD-7, dvojna avtomatika, prodam. Ponudbe pod »Minolta« ali telefon (061) 261-290. 020091-40

FOTOPOVEČEVALNIK magnifax s priborom in svetlomer lunasix prodam. Tel. (061) 27-197, popoldan. P-23420-40

ROVOKOPAČ ferguson 35, dobro ohranjen in magirus deutz 130 km, dobro ohranjen, prodam. Franc Čeferin, Davča 57, p. Železniki. T-16974-40

kupim

ROVOKOPAČ kupim. Ponudbe z opisom pod »Gotovina«. P-23099-42

STROJ za brizganje plas. mas, 100 do 150 g, batni, kupim. Ponudbe z opisom in ceno pošljite pod »Batni 100 do 150 g«. P-020166-42

STROJ za kakršnokoli manjšo obrt kupim. Ponudbe pod »Zaželjeno delo.« 23448-42

3-FAZNI 15 kW asinhroni generator 380 VZ 1460 o/min kupim. Ponudbe pod »Ogled«. 020089-42

3-FAZNI 12 kW generator AS 380 VZ 950 o/min. kupim. Ponudbe pod »Cena«. 020090-42

BULDOŽER, novejši letnik, kupim. Teža 10–25 t. Tel. (061) 866-051. 23495-42

LOKALI

prodam

LOKAL v Centru, takoj vseljiv, 70 m^2, zamenjam za vikend ali podobno ob morju. Ponudbe pod »Gostinska namembnost.« 020085-50

LOKAL, zasebna lastnina, prodam v beograjsekm trgovskem središču, primeren za trgovino ali predstavništvo. Telefon (011) 459-592. T-16758-50

GOSTINSKI objekt (gostilna), sodobno opremljen, zelo dobro vpeljan, z velikim stanovanjem (6 sob) ob glavni cesti Ajdovščina-Nova Gorica prodam najboljšemu ponudniku. Tel. (061) 266-440. PT-16802-50

AVIOGENEX

ZVEZE AVIOGENEXA
Z letali Aviogenexa sta Beograd in Jadran bližje!

Ljubljana–Beograd		**Beograd–Ljubljana**	
pet.	18.30	pet.	8.40 in 17.00
sob.	18.30	sob.	8.40
ned.	18.30 in 19.00	ned.	8.40
Ljubljana–Dubrovnik		**Dubrovnik–Ljubljana**	
sob.	19.00	sob.	8.30
Ljubljana–Split		**Split–Ljubljana**	
sob.	19.30	sob.	8.00

Informacije, rezervacije in prodaja kart v vaši turistični agenciji

AVIOGENEX

kupim

LOKAL kupim v Ljubljani ali v Kranju. Ponudbe pod »Gotovina«. 020106-52

LOKAL kupim ali najamem za mirno obrt v Ljubljani. Ponudbe pod »Gotovina«. P-020156-52

oddam v najem

LOKAL, okoli 60 m^2, v bližini Celovške, v Sp. Šiški, oddam v najem za skladišče ali zelo mirno obrt. Indust. tok, voda, kanalizacija in sanitarije dober dovoz, možnost parkiranja. Ponudbe pod »Višina 4,5 m« 23442-53

ZARADIupokojitve oddam dobro vpeljano radio in televizijsko servisno delavnico v središču Ljubljane. Telefon (061) 22-086 do 14. ure ali ponudba pod »Radio« P-019355-53

VEČJO kmečko hišo oddam v najem za daljšo dobo, primerna za mirno obrt ob cesti Ljubljana–Kočevje. Ponudbe pod »Jesen«. P-019934-53

vzamem v najem

PROSTOR za mirno vpeljano obrt najamem v območju Bežigrada ali Ježice. Sporočite po tel. (061) 558-676. P-23350-54

INTERESENTI, ki bi dali v uporabo prostor z elektriko in vodo za občasno obdelavo marmorja. Prostor je lahko v nedokončani ali poldokončani hiši, jim za protiuslugo prevzamem celotno montažo iz maromorja notranjosti in zunanjosti hiše z meritvami in nabavo materiala. Ponudbe pod »Pogodba v okolici Ljubljane.« 23568-54

POSEST

prodam

HIŠO, dvostanovanjsko, primerno za obrt, dodelano 70%, prodam v Idriji. Tel. (065) 71-095. PT-16008-60

HIŠO novo, enodružinsko prodam v Šentjurju pri Celju, Ul. 2. bataljona 40, Tabakovič. PT-16556-60

VEČJO parcelo na Bledu prodam. Ponudbe pod »Kmalu zazidljivo«. 23401-60

CENTROTURIST

Smučanje v letu 80

FALCADE CAVIOLA
Dolomiti Beluno Italia
Odhod vsako soboto ob cca 9. uri iz Trga osvoboditve od 12. 1. do 23. 1980

LIVIGNO
od 5. 1. do 2. 2. 1980 – lastni prevoz – odhod vsako soboto

Podrobne informacije dobite v CENTROTURIST Ljubljana, Miklošičeva 38, tel. 316-975, 316-857

STANOVANJE in garsonjero z urejenim vrtom in okoli 5500 m^2 zemlje (njive), grajeno pred 10 leti v Istri, prodam ali zamenjam za primerno v Ljubljani. Ponudbe pod »Ob morju«. PT-16590-60

GRADBENO OPREMLJENO parcelo (655 m^2) prodam v Mozirju. Možnost gradnje takoj. Tel. 063-851-357. PT-16583-60

VEČJO hišo, primerno za vsako obrt, oddaljeno okoli 20 km od Ljubljane v smeri proti Mariboru, prodam. Vsak dan po 18. uri. Tel. (061) 735-013 23355-60

HIŠO, zgrajeno do druge plošče, 8,5x11 m^2, z vrtom v Zalogu pri Ljubljani prodam najboljšemu ponudniku. Ponudbe pod »Gotovina«. 23310-60

ENONADSTROPNO hišo na sončni legi, s telefonom, garažo in urejenim vrtom v Semedeli pri Kopru ugodno prodam. Ponudbe z naslovom na podružnico »Dela« Koper pod »Morje«. PT-16755-60

HIŠO, primerno za počitniški dom v Kaliju, otok Ugljan, prodam. Hiša ima pet spalnic, kuhinjo, kopalnice, jedilnico, teraso in parkirišče. Ponudbe pod »Sto metrov od morja«. 23400-60

GRADBENO parcelo ob morju v Sukušanu pri Zadru prodam. Voda in elektrika na parceli. Ponudbe pod »910 m^2«. 23402-60

ZAZIDLJIVO parcelo v smeri Trzin–Mengeš prodam. Ponudbe pod »Parcela«. 020056-60

ZAZIDLJIVO parcelo, 552 m^2, na Crvenem vrhu Riva-Savudrija 2. Terasa 100 m od morja prodam. Ponudbe pod »Najboljši ponudnik«. 020048-60

POSAMEZNO opuščeno posestvo pri Novem mestu, oddaljeno 6 km od prometne točke, oddam ali prodam. V hiši elektrika in vodovod. Ponudbe pod »Nižina« 23515-60

MANJŠO hišo v Puli blizu arene (garaža, klet, vrt) prodam. Tel. (052) 22-107, vsak delavnik od 18. do 19. ure. 23496-60

GRADBENO parcelo (stanovanjsko) 660 m^2, z vso dokumentacijo in načrtom in nekaj materiala z gradbeno barako na parceli, parcela je ob asfaltni cesti v Stični, prodam. Ponudbe pod »gotovina«. 23491-60

ZDOMCI vseljivo štirisobno stanovanje z vrtom v središču Novega mesta – polovico vile, prodam. Ponudbe pošljite pod »Vseljivo ali po tel. (061) 20-966. 23473-60

NOVO hišo (okoli 90 m^2) prodam v bližini Mokronoga. Poizvedbe po telefonu (061) 21-778 – zvečer. 23511-60

HIŠO na parceli 400 m^2, v najbližji okolici Kranja, zgrajeno do končane četrte faze (voda, elektrika, notranji ometi) prodam najboljšem ponudniku. Informacije po telefonu (061) 559891 vsak dan zvečer. Ogled po dogovoru. 020006-60

STAREJŠO, enonadstropno, podkletno hišo, 400 m^2 vrta na Polzeli, prodam. Možnost delavnice. Ponudbe pod »Pomlad 80« ali po tel. (063) 720022. 23445-60

DRUŽINSKO hišo, vseljivo v Novi vasi pri Novigradu, prodam. Čista površina znaša 50 m^2 pritličje, nadstropje in dvorišče. Vse informacije po tel. (053) 74-013, od 15. do 22. ure. 020021-60

HIŠO in 4-sobno stanovanje preurejeno gospodarsko poslopje v Kostanjevici na Krki, z 2000 m^2 vrta ugodno prodam. Primerno za obrt. Informacije po tel. (063) 21690 ali na naslov Jože Kuntarič, Malgajeva 18, Celje. 020027-60

MANJŠO posest z delno novo hišo na Dolenjskem prodam. Ponudbe pod »Ugodno.« 23537-60

NADSTROPNO podkleteno hišo, tretja faza, 20 km iz Maribora, asfalt, voda, elektrika do hiše, prodam. Ekart, tel. (062) 792-044. PT-16897-60

OBRTNIKI serviserji: starejšo hišo v Šentjerneju na Dolenjskem, primerno za ureditev uslužnostne dejavnosti ugodno prodam. Ponudbe pod »Hiša z dvoriščem« ali na telefon (061) 831-485. 020104-60

PARCELO za vikend na zelo lepem kraju prodam. Jože Gorta, Sp. Javoršica 7, pri Moravčah. 20134-60

GRADBENO parcelo z vso dokumentacijo v Pridvoru pri Kopru prodam. Lep razgled, sončna lega, vodovodni priključek in bližina elektrike. Ponudbe na podružnico Dela pod 8Možna takojšnja gradnja.« T-16689-60

STANOVANJSKO hišo z obrtnimi prostori, primernimi tudi za poslovne prostore ali skladišča prodam v Ljubljani. Ponudbe pod »Vseljivo junija 80«. P-23353-60

HIŠA z vrtom, 2600 m^2, naprodaj v Krškem (Videm), primerna tudi za obrt. Informacije popoldan od 16. ure dalje. Tel. (061) 262-305, sicer pa (061) 24-171. P-23395-60

VEČJO HIŠO z gostilno prodam v Mislinji. Ponudbe pod »Vsestranska uporabnost«. PT-16131-60

HIŠO, nedograjeno, prodam, 6 km iz Ljubljane, smer Brezovica. Ponudbe pod »Najboljši ponudnik«. 23542-60

STANOVANJE 45 m^2 v pritličju dvodružinske hiše in cca 100 m^2 prodam v predmestju Ljubljane. Ponudbe pod »Trzin«. T-16902-60

ŠTALO in parcelo, prodam. Antonio Madalen, Skrinjeri b. b., Umag. T-16934-60

OB morju in magistrali v turističnem kraju Podstrana pri Splitu takoj prodam hišo, primerno za gostinstvo ali počitniški dom. Ponudbe pod »Hiša ob morju«. T-16923-60

HIŠO v Kolombanu, 28, 66280 Ankaran, prodam. Marjan Ivančič. T-16947-60

ZEMLJIŠČE 2000 m^2, v Semedeli pri Kopru, prodam. Ogled ob nedeljah od 10. do 16. ure. Ivan Čuk, Semedela 31 (Markovec), 66000 Koper. T-16944-60

STARO hišo z dovoljenjem za adaptacijo in razširitev za gostinsko dejavnost prodam. Ponudbe pod »Zasavje«. 23562-60

TRISOBNO stanovanje, novo, 85 m^2, nadzidano nad individualno stanovanjsko hišo prodam s parcelo okoli 450 m^2 (6 km nad Koprom). Primerno tudi za poslovne prostore (Komunalno urejeno, telefon). Informacije po telefonu (066) 58-652. T-16935-60

ZDOMCI, pozor! Prodam hišo (moderna gradnja), v tretji fazi z 200 m^2 površine, vrtom, lepim razgledom, 15 km iz Ljubljane pri Medvodah. Cena ugodna. Ponudbe pod »Lep razgled«. PT-16738-60

DVOSTANOVANJSKO hišo, novo, v Sp. Gorjah pri Bledu, primerno tudi za gostinski lokal prodam. Hiša je vseljiva, vendar v celoti še nedograjena. Dim. 13x10 m. Cena 200 M. Stane Travnik, Spodnje Gorje 62. 64247 Zg. Gorje. PT-16831-60

NOVA trietažna hiša na morju v Dalmaciji, primerna tudi za gostinski lokal, ugodno naprodaj. Ponudbe pod »Ugodno« Delo, M. Sobota. P-651-60

HIŠO, dvostanovanjsko, v VI. fazi, z delavnico, prodam 5 km levo od Domžal. Cena ugodna. Ponudbe pod »Centralna kurjava«. 23572-60

VELIKO kmetijo, delno mehanizirano, možnost strojne obdelave, prodam. Inf. po tel. od 18. ure dalje (061) 814-998. T-16972-60

HIŠO, 180 m^2, v Dramlju, 500 m od morja, pri pošti, prodam. Ponudbe pošljite na naslov: Naum Cvetković, 51265 Dramalj 22. T-16969-60

VINOGRAD 1070 m^2, primeren za gradnjo, elektrika, voda na parceli, ob asfaltu Semič, postaja Semič, prodam. Ponudbe Anton Lukežič, Vavpča vas 20, 68333 Semič. T-16976-60

kupim

PARCELO z gradbeno dokumentacijo v Ljubljani kupim ali menjam za novejše manjše stanovanje s centralnim ogrevanjem in telefonom v Trnovem. Ponudbe pod »Lega«. P-23339-60

ZAZIDLJIVO parcelo v bližini Ljubljane kupim. Ponudbe pod »Povratnik«. P-23360-62

ZAZIDLJIVO parcelo (kot), Ljubljana ali okolica, kupim. Ponudbe pod: »Primorec«. 23405-62

STARO ali novejšo kmečko hišo v okolici Ljubljane ali Kranja kupim. Ponudbe pod »Zdomec«. 019960-62

ENODRUŽINSKO, novejšo, individualno, vseljivo hišo z vrtom kupim v Ljubljani. Ponudbe pod »Cena ni pomembna«. 23488-62

MANJŠI vikend, brunarico, kmečko hišico ali zazidljivo parcelo za vikend kupim kjerkoli na dostopnem kraju na Gorenjskem. Ponudbe na podr. »Dela« Kranj. Pod »Zdravje«. T-16975-62

zamenjam

GARSONJERO v središču Ljubljane, zamenjam za zazidljivo parcelo v Ljubljani. Tel. (061) 557-396. P-019858-63

HIŠO, zgrajeno l. 1973, opremljeno, 8 sob, 2 kopalnici, 2 kuhinji, garaža, v središču Novigrada, Istra, 50 m od morja, na mirnem kraju, prodam ali zamenjam, skupaj z garsonjero v središču Ljubljane, za dvodružinsko hišo v Ljubljani. Tel. (061) 557-396. P-019857-63

ZAMENJAM atrijsko hišo v okolici Ljubljane za dvoinpolsobno stanovanje z doplačilom oz. prodam za gotovino. Ponudbe pod »Dogovor«. 020032-63

vikendi

MANJŠO garsonjero, primerno za oddih upokojenca kupim ali najamem. Ponudbe pod »Gorenjska«. 20123-64

DVA dvosobna apartmana v družinski hiši v Puli, ki je oddaljena od morja 50 m oddam za več let. Inf. po tel. (052) 26-936 ali naslov: Marijan Brnič, Nazorova 8, Pula. 23469-64

VIKEND, tudi v gradnji, kupim. Prednost je Polževo ali Rakitna. Ponudbe pod »Sveži zrak« ali tel. (061) 52-446. 23520-64

GRADBENI MATERIALI

prodam

KOTEL tam Stadler, 30.000 kcal, malo rabljen, prodam. Tel. (061) 25-655, popoldan. P-23377-70

PEČ za centralno kurjavo znamke Stadler, 40.000 kcal, prodam. Informacije po tel. (061) 554-090, od 17. do 20. ure vsak dan. PT-16818-70

SUHE deske, plohe, trame in bankine rabljeno, prodam. Ponudbe pod »Rakovnik-Ljubljana«. 23553-70

DESKE za ograjo obdelane in dvakrat barvane, nove, naprodaj. Tel. (061) 341-079. PT-16853-70

GRADBENO barako 5 × 5 prodam v Ivančni gorici – Studenec, poleg Sadarja! Ogled 2. januarja, od 12. do 15. ure. 020022-70

9 m^3 tervola v ploščah ugodno prodam. Inf. po tel. (061) 42-591, Šuštaršič, Gortanova 12, Ljubljana. 23512-70

kupim

KUPIM 1500 opeke, opekarne Črnuče. Ali spomladi vrnem. Zupančič M.; Sp. Sevnica 7, 61215 Medvode. 020242-72

MOTORNA VOZILA

prodam

MERCEDES 280S, dobro ohranjen, l. 1969, poceni prodam. Tone Vrhovnik Tunjice 3, 61240 Kamnik. P-020066-80

CITROËN GS palas, januar 79, 90.200 km odlično ohranjen, prodam. Tel. (065) 53-156 ali 22-401. Ogled in preiskus ob vsakem času. Volčja Draga 58, Bojan Abranič. PT-16909-80

MINI 1000, letnik 1971 prodam. Ogled ob večerih od 20. do 21. ure ter dopoldne v GP Tehnika, Kajuhova 35, Ljubljana. P-23323-80

ZASTAVO 1300, letnik 72, s plinsko napravo, reg. do novembra 80, prodam. Frank, Unec 94, 61381 Rakek. Tel. (061) 796-157, od 15. do 16. ure. PT-16868-80

TATRO, letnik 71, tip 138, prodam. Tel. (061) 267-694. P-23312-80

TOVORNI avto betford, letnik 78, prodam. Stržinar, tel, (061) 751-247. PT-16899-80

TOVORNI avto mercedes 16, 20 s kiper prikolico prodam. Tel. (068) 85-401. PT-16865-80

FIAT 132 S italijanski zelo dobro ohranjen prodam. Strle, Ižanska c. 189 PT-16904-80

BMW 1802, letnik 74, odlično ohranjen, prodam za 17 M. Tel. (061) 325-458. P-020079-80

SIMCO 1307, maj 1978 cena 220,000 din, prodam. Inf. petek po 17, uri in sobota od 8. – 13. ure po telefonu (061) 786-101. P-23497-80

sozd **moda**

specializirana trgovina za modno tekstilno blago

ELITA – Kranj
MANUFAKTURA – Nova Gorica
TKANINA – Ljubljana
VOLNA – Ljubljana

vam želi srečno novo leto

MAN 520 KIPER prodam ali zamenjam za fap ali za osebni avto. Tel. (065) 71-095. PT-16866-80

SKORAJ novo škodo 105 L, prevoženih 6.000 km, letnik 79 prodam. Inf. po tel. (063) 701-253. PT-16879-80

AVTO austin 1300, registracija podaljšana v oktobru, prodam. Po 800 prevoženih km plačam servis. Informacije po tel. (061) 41-196, vsak dan od 15. do 17. ure. P-23454-80

VW K 70 L prodam. Podrobnejše inf. po tel. (065) 23-752, od 8. do 16. ure. T-16809-80

MAGIRUS deutz merkur 120 K kiper prodam. Psenner, Nadgorica 14, 61231 Črnuče. Informacije po tel. (061) 316-619. 23352-80

RENAULT 8, letnik 69, prodam skupaj z rezervnimi deli. Prevoženih 130.000 km, cena 20.000 din. Ogled pri Janez Kuhar, Mokronog 89, tel. (068) 82-768. T-16854-80

FIAT 125 P, letnik 1979, prodam. Ponudbe pod »Ugodna cena«. 20054-80

ZASTAVO 101, letnik 72, karambolirano prodam. Inf. po tel. 066-25-255. T-16893-80

MERCEDES 11 13, kiper, letnik 66 in tam 6500 kasonar, letnik 70, oba registrirana za 6 ton prodam. V račun vzamem daljšo platonsko prikolico za tovorni avto. Alojz Ravtar, Prnovše 34, Radeče. T-16884-80

FIAT 132, solidno ohranjen, letnik 75-76 prodam. V račun vzamem daljšo platonsko prikolico za tovorni avto. Alojz Ravtar, Prnovše 34, Radeče. T-16885-80

LADO 1600, novo neregistrirano prodam. Cenjene ponudbe pošljite na oglasno agencijo pod oznako »Rdeča«. 020096-80

MINI 1000 L. 1971 prodam. Gora 2, Komenda. Tel. (061) 841-043. 23508-80

ZASTAVO 750 lux, letnik 71, dobro ohranjeno prodam. Informacije po tel. (061) 555-377. 020093-80

VW kasonar letnik 67, dobro ohranjen vsak dan vozen takoj prodam. Telefon (061) 557-412. 23485-80

MERCEDES 220 D, let. 73 zelo ugodno prodam Janez Femc, Trebnje 4, tel. 068 83-185. P-23472-80

VOLKSWAGEN – Scirocco LS, star pet mesecev prodam. Informacije po telefonu (071) 511-557. P-018446-80

AVTO NSU 110, letnik 67, motor delno v okvari prodam. Tel. (061) 721-087 ali Domžale, Ljuba Šercerja 1/27. 23316-80

MERCEDES 508 D/75 prodam. Jože Kastelic, Lahova pot 16, Ljubljana. 020061-80

FIAT MIRAFIORI, skoraj nov, prodam. Tel. (011) 330-298, po 18. uri zvečer. PT-16855-80

FIAT 124 sport coupe, l. 69 dec. 1400 prodam. Cena 55.000. Ponudbe pod »Resen kupec«. P-23393-80

MAN, tip 9156, kiper, letnik 1969 in MAN, tip 13215, kiper letnik 1968, dobro ohranjena prodam. Jorgačević Dragomir, Beograd, Bulevar revolucije 586. P-23347-80

FIAT 680, 8 t, 180 KM prodam. Milan Vodlan, Bizoviška 24, Dobrunje. P-019955-80

CITROËN GS club, brezhiben, 65.000 km, letnik 1975 naprodaj. Tel. (061)341079 PT-16763-80

DYANO, l. 1977 (28000 km) prodam za 6 M. Tel. (061) 737-010 (popoldne). P-019961-80

CX CITROËN, letnik 1977 prodam. Telefon (061) 346-051. PT-16806-80

R 4, letnik 1975 prodam. Domadenik, Cesta 20. julija 6, Zagorje. PT-16813-80

SPAČKA, letnik 72, reg. do septembra 80, ugodno prodam. Kastelic, Kolonija 1. maja 30, Trbovlje. PT-15941-80

TOVORNI avto magirus trioosovinec prodam. Auer, Ozka 5, Slovenska Bistrica. T-16913-80

FIAT 125 special, letnik 71, ugodno prodam. Ilnikar, tel. (061) 266-481. 23556-80

TOVORNI avto man raba kiper, 230 KM, letnik 72, nosilnosti 10 ton prodam. Mato Cerar, Litija, Predilniška 10, tel. (061) 881-017. PT-16937-80

FORD fiesto, letnik 78, 1,1 L prodam. Tel. (063) 28-685. T-16919-80

ZASTAVO 101 SC, staro štiri mesece, prodam. Tel. (063) 28-685. T-16920-80

FIČA, letnik 73 (parni) takoj prodam. Tel. (061) 721-575, od 15. ure dalje. T-16924-80

VRSTNI RED za 126 P, vplačan v septembru, odstopim. Ponudbe pod »Gotovina«. T-16938-80

ŠKODO, reg. do avgusta 1980, ugodno prodam. Tel. (061) 556-542. T-16939-80

GS CITROEN 1,3 nov, neregistriran, prodam. Tel. (064) 222-08. T-16941-80

126 P, letnik 78, reg. do oktobra 1980, prodam. Inf. po tel. (065) 58-405 v sobotah in nedeljah od 18. do 20. ure. T-16951-80

BMW 320, letnik 76, prevoženih 80.000 km, prodam. Inf. po tel. (068) 22-821. T-16946-80

LANDROVER letnik 71, registriran, prodam. Ljubljana, Rožna dolina c. XIX/10. T-16943-80

R 5, letnik 74 prodam. Ogled mogoč na Galjevici 208/A, pri Zakrajšek, od 16. do 18. ure, ali po telefonu 316-149, dopoldne. 020152-80

TOVORNJAK mercedes 1620, 9 t, prodam. Janez Štrus, Lavrica 100 A pri Ljubljani. 020144-80

BORBA
БОРБА

OBČANI, KRAJEVNE SKUPNOSTI, HIŠNI SVETI, ORGANIZACIJE ZDRUŽENEGA DELA...

V SODELOVANJU S SVETOM ZA CIVILNO ZAŠČITO SFRJ IN SEKTORJEM ZA CIVILNO OBRAMBO ZSLO, ČASOPIS »BORBA«

NADALJUJE

ŠOLO OBRAMBE IN ZAŠČITE

Na straneh »Borbe« v Prvem ciklusu s 150 temami od 1. I. do 30. VI. 1980 in Drugem ciklusu s 125 temami od 1. IX. 1980 do 31. I. 1981 vsak dan o nalogah, pomenu in vlogi civilne zaščite, praktični uporabi sredstev zaščite...

Za ŠOLO OBRAMBE IN ZAŠČITE so predavatelji Centra za civilno zaščito ZSLO obdelali 275 tem in aktualnih vprašanj.

ŠOLA OBRAMBE IN ZAŠČITE JE NAJBOLJŠI PRISPEVEK ZA SEZNANJANJE PREBIVALSTVA.

RO »BORBA« OOUR »PLASMAN« ODJELJENJE PRETPLATE 11000 BEOGRAD, Trg Marksa i Engelsa 7

NAROČILNICA

Naročamo .... izvodov časopisa »Borba« za Prvi ciklus od 1. I.–30. VI. 1980 po prednaročniški ceni 670 din.

Naročamo .... izvodov časopisa »Borba« za oba ciklusa po prednaročniški ceni 1.230 din

Skupen znesek bomo vplačali na žiro račun RO »Borba« štev. 60801-833-843 takoj po prejemu računa.

Naročnik ....
Polni naslov in številka pošte ....

....
(podpis in pečat)

MERCEDES 250 SE, dobro ohranjen, generalno obnovljen, nujno prodam. Vurušič, Marušičeva 5, Ljubljana. T-16779-80

MZ 250, avgust 1979 in čelado, novo prodam za 1,8 M. Tel. (063) 26-481 020098-80

125 P, prevoženih 30.000, star dve leti,dobro ohranjen, prodam. Ogled vsak dan. Miha Hanžič, Zbilje 8 c, Medvode. 23369-80

MERCEDES 1413, kiper ugodno prodam. Anton Primar, Zalog, Pot v Zeleni gaj 55, Ljubljana-Polje. 23458-80

MZ 250/1, 7/78 in automatic 3 m, še v garanciji prodam. Tel.(061) 261-537, vsak dan od 16.–18. ure.23481-80

OSEBNI avto pontiac prodam. Informacije po telefonu (061) 44-715. 23476-80

ZASTAVO 750, letnik 71, cena 2000 ND, prodam. Milan Bizjan, Jamnikarjeva 22, Lj., tel. (061) 264-026. 20023-80

ZASTAVO 101 comfort, skoraj novo, prevoženih 4.000 km, z urejeno dodatno opremo ugodno prodam. Klicati na št. 061-342-271 int. 42, Mrak. T-16864-80

ZASTAVO 750 starejši letnik potrebno manjšega popravila ugodno prodam. Lahko po delih. Telefon (061) 41-340. 23465-80

DKW 1000 S, generalno popravljen, odlično ohranjen prodam. Tel. (061) 317-581, informacije zvečer od 19. do 20.30. Aleš Kersnik, Komenskega 13. 20026-80

Z 750, l. 1974 prodam. Novinc, Angelce Ocepkove 9, Štepanjsko naselje. 20034-80

OPEL karavan in VW 1200 prodam. Darko Junko, Kostanjevica, telefon (068) 69-716. P-23530-80

MINI 1000, letnik 1971 prodam. Ogled ob večerih 20.–21. ure na naslov. Ivan Urbančič, Vnanje Gorice 15, p. Brezovica pri Ljubljani in dopoldne v GP Tehnika, Kajuhova 35, Ljubljana. 020099-80

VLAČILEC scania, tri osi, brezhiben, z dobrim delom prodam. 50 M gotovine, ostalo po dogovoru. Ponudbe pod »Dogovor«. 23526-80

JEEP vozen kupim. Oto Juvan, Glavni trg 14, Slovenj Gradec, telefon (062) 841-482. 652-80

FIAT 1500 letnik 1968 dobro ohranjen, registriran do junija 1980 ugodno prodam. Štefan Debelak, Cvetkova 7, 69000 Murska Sobota. 653-80

OPEL rekord, 65, motor obnovljen in R 4, letnik 67 ugodno prodam. Lesce, Na Trati 16, tel. 064-74-368. T-16862-80

BMW 320, 6 cilindrov, letnik 78 prodam. Tel. 062-32-987. T-16882-80

FIAT 850, starejši letnik, ugodno prodam. Inf. po tel. (061) 57-223. T-16953-80

GS PALLAS, star 22 mesecev, 32000 km, prodam. Tone Jeršin, za gasilskim domom 3, Grosuplje. 23561-80

ELEKTRONIK 90 prodam ali zamenjam za husquarno 250 motocross ter doplačam. Branko Medved, Svibno 32, 61433 Radeče. T-16928-80

BMW 2000 TI prodam za 6 M. Delno tudi na kredit. Ponudbe pod »Novoletna priložnost« ali na naslov: Peter Žorž, Slap 13, 65271 Vipava. T-16921-80

GS BREAK special, letnik 79, prodam najboljšemu ponudniku. Tel. (066) 75-448. T-16966-80

FORDA 17 M, kompletnega za rezervne dele, prodam. Ogled od 15. do 19. ure. Mirjana Živkovič, Topniška 43/5, Ljubljana. 020143-80

OPEL kadet city, 24.000 km, odlično ohranjen, prodam. Anton Jamnik, Grosuplje, Stramska pot II, št. 9. T-16917-80

ZASTAVO 101, letnik 74 prodam ali zamenjam za manjši avto. Urdarevič, Zg. Kašelj 350, Ljubljana-Polje. T-16925-80

DOBRO ohranjen ford taunus 17 M, letnik 1966, december, registriran, vozen, rahlo udarjen zadnji del, prodam, za 3,7 M. Ogled: Jamnikarjeva 45. T-16955-80

KATRCO 4, letnik 75, dobro ohranjeno, prevoženih 25000 km, prodam. Tel. (064) 24-334. T-16954-80

MERCEDES 608, kason 4,5 m × 2,20 m dolžine, prodam. Stane Gorenc, 68220 Smarješke Toplice. T-16955-80

MAGIRUS 230 kiper, 3-osovine, rekord karavan, 1973, prodam ali menjam za osebni avto. Tel. (051) 23-547. 2000-80

ODLIČEN JEEP, nujno ugodno prodam. Trošt, Loznice 14, 65272 Podnanos. T-16927-80

PEUGEOT 404, letnik 66, zelo poceni prodam. Tel. (062) 324-178, po 12. uri. 23565-80

BMW 2002, l. 70, nujno prodam. Cena 10 M. Tel. 72-467-053, od 8.–12. ure. 020148-80

PEUGEOT 204 prodam. Bombač, Železniška 16, Kamnik. PT-16786-80

FIAT 124, letnik 69, prodam. Tel. (061) 737-360. PT-16905-80

OSEBNI avto vauxhall Chevette, odlično ohranjen, prevoženih 40.000 km, registriran do konca leta 1980, prodam. Informacije po telefonu (061) 52-457. P-020118-80

FIAT 128 3 P, letnik 77, dobro ohranjen, prodam, za gotovino. Inf. po tel. (065) 31-111, dopoldne. PT-16829-80

FIAT ZASTAVA 1500 letnik 72, registriran do l. VI. 80, neparna, prodam za 18000. Ogled na naslovu: Krištofova 11, Vič ali po tel. (061) 261-615 Roman Saksida. 020024-80

ZASTAVO 850, letnik 1970, 20.000 km po generalni, prodam. Inf. po tel. (061) 321-907, popoldne od 16. do 18. ure. T-16960-80

PEUGEOT 504/78 prodam. Kranj, Kajuhova 20. Tel. 22-473. T-16973-80

OM cerbiatto, l. 70, prodam. Oblak, Stožice 35, Ljubljana, tel. (061) 346-052. P-23577-80

ODDAM vrstni red za R 4 po tovarniški ceni, dobava februarja 1980. Inf. po tel. (061) 42-993. T-16961-80

FIAT 124 sport, 1800 klimatizata s klimo napravo, 125 KM, letnik 1978, prevoženih 57.000 km, srebrno kovinske barve, z metalnimi zelenimi stekli, elektronsko vbrizgavanje goriva (injection), vsa štiri kolesa disk zavore, prodam. Aleksander Krtič, Bijedičeva ul. 8 IV/09, Ljubljana Šiška. T-16971-80

BUSING 20 T, l. 1971, reg. do aprila 1980, z več rezervnih delov, prodam. Cena ugodna, po dogovoru. Mogoča tudi zamenjava za manjši kamion (2 osovini). Branislav Gluvakov, M. Tita 14, 26213 Crepaja pri Pančevu – Banat. P-020140-80

RENAULT 12, dobro ohranjen, prodam. Inf. od 12. do 14. ure po tel. (068) 21-971. T-16968-80

kupim

AVTO nujno kupin do štiri milijone, na dva obroka. Ponudbe pod »Nujno«. P-020077-82

GS ali BREAK, novejši letnik, kupim. Vinko Novak, 65281 Sp. Idrija 91. P-23507-82

VRSTNI RED za škodo prevzamem. Pismene ponudbe pod »Gotovina«. 020045-82

POLTOVORNI avto fiat 621 ali OM 40 kupim. Navedite vse podatke pod oznako »Dobro ohranjen«. P-23404-82

SPREDNJI del školjke za Z-101 kupim. Ponudbe po tel. št. (061) 722-960 od 16. ure dalje. 23366-82

KARAMBOLIRAN Golf kupim. Tel. (064) 76-252. 20160-82

GOLF diesel po možnosti nov, kupim za gotovino takoj. Tel. (063) 850-719 dopoldne ali po tel. (063) 850-840, popoldne. T-16914-82

FIČKA starega kupim. Ponudbe pod »Dva obroka«. 20154-82

garaže

GARAŽO v Vodmatu iščem za daljši čas. Ponudbe pod »Soliden plačnik«. P-019912-83

UPORABO prostorne suhe garaže v garažnem bloku pod novimi stolpnicami ob Poljanski cesti v Ljubljani zamenjam za uporabo garaže na Črtomirovi ali sredi Topniške ceste. Ponudbe na: Bogdan Finžgar, Črtomirova 24, Ljubljana. 23432-83

GARAŽO za osebni avto v okolici črnuč in Domžal najamem. Plačam za 2 leti naprej. Ponudbe pod »Plačam takoj«. 23322-83

SUHO GARAŽO v garažnem bloku pod novimi stolpnicami ob Poljanski cesti v Ljubljani oddam v najem. Ponudbe na oglasni oddelek pod »600«. 23433-83

GARAŽO v Luciji – Portorožu prodam. Inf. po tel. (061) 557-089 od 15. ure dalje. PT-16766-83

GARAŽO v Novih Jaršah v Ljubljani kupim. Ponudbe pod »Garaža«. 2000-83

deli za avto

PERKINS MOTOR, 6 cilindrov, (dobro ohranjeno) kupim. Franc Maček, Sp. Rečica 6, Laško. P-23449-84

MOTOR za mercedes 200, dobro ohranjen, prodam. Tel. (061) 268-585. 020043-84

MICHELIN snežni gumi, 175 × 14 radial, novi platišči za 504 peugeot prodam za 3500 din. Čistilnica Mlakar, Eipprova 1. 23534-84

ZA ZASTAVO 1300 ali 125 PZ kupim karoserijo (školjko); po delih prodam zastavo 13000. Molek Kostanjevica 68311. 23529-84

GRED, glavno in pomožno za ami 8 zelo ugodno prodam. Ponudbe pod »Ugodno«. 23484-84

ŠTIRI zimske gume na obročih za NSU 1200 ugodno prodam. Informacije po telefonu (061) 267-014 od 15, ure dalje. P-019976-84

MENJALNIK za zastavo 101 kupim. Tel. (061) 831-632. T-16926-84

ZA ami 8 prodam nove tigar gume, letne in zimske, menjalnik, polosovine in drugo. Petrak, Bratov Učakar 84, Koseze. 20121-84

ZA R 16 TS prodam razne rezervne dele. Tel. (061) 345-345. P-23578-84

ZA škodo 100 prodam motor, menjalnika, komplet s polosovinami in bobni, vrata, števec, stekla in drugo. Mirko Šega, Hrovača 21, 61310 Ribnica. 23579-84

ŠPORTNI REKVIZITI

prodam

FANTOVSKE drsalke št. 31 prodam. Jernejčič, Plevančeva 32, Ljubljana, tel. (061) 554-080. T-16845-90

NOVE moške drsalke št. 40 prodam. Ponudbe pod »Nove«. T-16867-90

PRENOSNO smučarsko vlečnico novo, prodam. Tel. (061) 552-419. 23330-90

GLISER Elan 6 T 070 z motorjem chrysler 55, ali samo motor prodam. Lado Debever, Prade c. IX/2, Koper. T-16887-90

MOTORNE sani znamke johnson prodam. Inf. po tel. (064) 40-143. T-16888-90

kupim

IZVENKRMNI motor, kratka os, 20 do 30 KM kupim. Navedite letnik, število prevoženih ur in ceno. Ponudbe pošljite pod »Ohranjen«. P-19943-92

prikolice

STARO prikolico adria kupim. Ponudbe po tel. (061) 44-715. 23475-93

smuč. oprema

SMUČI kästle × 11 – 185 s salamon 55 in čevlji S. Marco top racer 8 1/2, novo prodam. Vodnikova 312. Tel. (061) 555-092. 23516-94

ELANOVE smuči ranger 180 cm in vezi, novo, nerabljeno, prodam. Tel. (061) 27-197. P-23421-94

NOVO žensko puhovko toper št. 38 in rabljene smuči Elan Impuls R 207 cm z vezmi salomon 505, prodam. Kalan, Vošnjakova 5, I. nad., Ljubljana. 020124-94

GLASBILA

prodam

DOBRO ohranjeno klavirsko harmoniko, 96-basno, tip Tosca III. prodam. Štrukelj Heda, Tržič na Gor., Bistrica 191. P-23453-100

JUKE BOX prodam. Gostilna Junko, Kostanjevica. Tel. (061) 69-716. P-23531-100

NAVADNO trivrstno harmoniko prodam. Ciril Župan, Kleče 27 a. Tel. (061) 347-455. 020108-100

DVOMANUALNE električne orgle viscount interncontinental, nove, prodam, Ilnikar, Tomažečeva 1, Tel. 061-266-481. 23557-100

kupim

KLAVIR, angleška mehanika, dobro ohranjen kupimo. Oddaljenost ni pomembna. Klinar, Ljubljana, Komenskega 6. 020105-102

AKUSTIČNI APARATI

prodam

RABLJEN TV RR 865 prodam. Informacije po tel. (061) 343-623. PT-16757-105

NOV ojačevalec Sanyo 2 × 80 W in kasetofon Sankyo, ugodno prodam. Informacije po tel. (061) 342-102, od 13. do 16. ure. P-23313-105

TV GORENJE, črno – beli, ekran 66 cm, ugodno prodam. Informacije po tel. (061) 662-138. P-23480-105

KOLUTNI magnetofon uher 630 logic, zvočnike celestion ditton 44, ojačevalec sansui au-7900, tuner tu-7900, gramofon dual CS-704, prodam. Informacije (061) 41-629 od 15. do 17. ure. P-20058-105

ČRNO-BELI televizor prodam. Informacije samo popoldne po telefonu (061) 346-693. P-23434-105

ČRNOBEL televizor diplomat RR Niš prodam. Jernejčič, Plevančeva 32, Ljubljana, tel. (061) 554-080. T-16844-105

ČRNO-BELI TV hitachi prenosni, ekran 31 cm, z radiom, še v garanciji prodam za 3000 ND. Ogled vsak dan popoldan, od 15. do 20. ure. Pri Brane Gorič, Stegne 18 A pri Litostroju. 23435-105

GRAMOFON Elac ugodno prodam. Celjska 35, tel. (061) 346-864. T-16826-105

TELEVIZOR črnobel prodam. Linhartova, 7. Stan. 12/B IV., telefon (061) 326-950. 23525-105

FOTOAPARAT pentax ME s tamron zoom macro objektivom 35-80 MM/1:2,8 – prodam. Marko Pintar, Praprotno 13, Selca nad Škofjo Loko. T-16863-105

TV GORENJE malo rabljen, črnobel prodam. Ogled v soboto od 15. do 17. ure in v nedeljo dopoldne. Prokofjev, Novakova 1, Ljubljana, 5 nad. tel. (061) 316-608. T-16896-105

STEREO gramofon tosca 20 w prodam. Franc Eržen, Rudno 42, 64228 Železniki. T-16873-105

ZVOČNIKE bowers and elkins OM 6 prodam. Tel. (064) 60-081, popoldne. 23510-105

OJAČEVALEC 15 w z boksom, harmoni in pedal z efekti za električno kitaro prodam. Tel. (061) 50-970 od 19. do 20. ure. T-16875-105

HI-FI receiver loeve z zvočniki in HI-FI kasetofon grundig poceni prodam. Tel. (061) 265-025. 020110-105

STEREO kolutni magnetofon, slušalke in zvočnika prodam za 3900 din. Tel. (061) 557-339. 020087-105

TV SPREJEMNIK prodam. Dolinšek, Glavarjeva 12/II., Ljubljana. 23498-105

OJAČEVALEC Ei Niš Ha 4001S 2×40W tuner HT 4001S zvočni omari elac 2 × 50 W skušalke Akg 140 in radio kasetofon gelka s (002, cena 1 M prodam. Šibenik Janez, notranje gorice 29, 61351 Brezovica. 020174-10174-105

AKAI GXC 704-D, kasetni magnetofon in TOSHIBA HR-D2 slušalke, prodam. Tel. (061) 323-989. T-16957-105

HITACHI receiver SR 504, 2x35 w in gramofon HT 355 z direktnim pogonom prodam. Tel. (061) 265-058, popoldne. T-16931-105

ZVOČNIKE bose 901 II, gramofon Thorens TD 115, prodam. Gavrilovič, Študentsko naselje blok 10, Ljubljana. 23555-105

CB postajo prodam. Tel. (061) 559-404. T-16948-105

TV color-gorenje prodam, informacije po tel. (061) 20-780. P-23545-105

ČRNO – beli televizor prodam. Tel. (061) 266-887. 23560-105

UNIVERSUM HI-FI stereo receiver in gramofon Elac PC50-H2 prodam. Ponudbe pod »HI-FI« ali tel. (061) 611331. 23549-105

WALKIE-TALKIE znamke sommerkamp, 2W, trije kanali, prodam. Tel. (061) 559-404. T-16933-105

RECEIVER akai, model aa 101, s carinsko deklaracijo, prodam. Tel. (061) 41-075, popoldne. T-16940-105

HIFI kasetni radio in barvno televizijo, ekran 42 zaradi gradnje prodam. Telefon (061) 559846 ali (061) 347454. 020149-105

GRUNDIG radiorekorder C 3200, nov in fotoaparat kodak, nov, prodam. Tel. (064) 50-595, sobota popoldne. T-16977-105

UMETNINE IN STARINE

prodam

TAPISERIJE raznih oblik in velikosti, kvačkane garniture in gobeline prodam. Tel. (061) 558-829. T-16820-110

VILEROV goblen zadnja večerja, 136×50, prodam. Informacije tel. (061) 314-751. P-23460-110

STARO uro nihajko, v visokem ohišju, 190 cm, brezhibno prodam. Interesenti javite se pod »Starinska ura«. 23536-110

kupim

ENIGMATIKI POZOR! Kompletne letnike KAJFEŽA (»Kaj veš – kaj znaš«), ugankarskega lista Slovenskega poročevalca kupim po najvišji ceni. Ponudbe pod »KAJFEŽ«. 019753-122

KNJIGE

prodam

BIBLIJSKO zbirko Jurij Dalmatin, original leto 1584 in štirideset knjig biblije št. 18. 19, in 17, skupno prodam. Tel. (061) 52-772. 020177-120

DELO

dobi

SOBOSLIKARJA in pleskarja sprejmem, lahko priučen. Ponudbe pod »Dober in reden plačnik«. P-23311-130

VEČ VK elektroinstalaterjev takoj zaposlim. Ponudbe pod »Dober zaslužek«. P-019907-130

N. K. delavca za redno delo v privatni delavnici plastičnih mas iščem. Titova 254. 019983-130

DELAVCA sprejmem za lesostrugarstvo v redno delovno razmerje. Stanovanje priskrbljeno. Marija Ščavničar, Šmartno pod Šmarno goro 46/a. T-16881-130

RESNO pletiljo za delo na domu na PASSAP stroju iščem. Ponudbe pošljite na »Delo« pod »Želim delati.« 020039-130

PLETILJA dobi takoj zaposlitev. Ponudbe pod »Honorarno ali redno«. 020082-130

SPREJMEM v redno delovno razmerje delavko za dopoldanski čas k strojem za izdelavo plastičnih izdelkov. Ponudbe na oglasno agencijo pod »Trnovo«. 020072-130

AVTOMEHANIKA kvalificiranega sprejmem takoj. Avto servis Stanko Čamernik, Titova 285 c, Ljubljana. P-23519-130

4-URNO pisarniško delo nudim v dopoldanskem času v Ljubljani. Aktivno znanje angleščine, pasivno francoščine. Ponudbe pod »Vestna«. 23335-130

DIPL. ING., Ludvik Jug, SP Bitnje 7/a, 64209 Žabnica, izdelava ventilatorjev, takoj sprejme delavca. Zaželeno odslužen vojaški rok. Plača po delu. Možnost šolanja. 23443-130

TAKOJŠNJO zaposlitev dobi šivilja. Ponudbe pod »Dobro plačilo«. T-16891-130

DELAVCA in ličarja za lakiranje kovinskih izdelkov zaposlim takoj. Prednost imajo iz okolice Domžal. Tel. (061) 721-297. PT-16823-130

KV ključavničarja in fanta za priučitev ključavničarske stroke sprejemem takoj v redno delovno razmerje. Jože Zalar, Dolenjska c. 202, Ljubljana. T-16949-130

DEKLE z dežele za pomoč v kuhinji išče takoj gostilna Bricelj, Ljubljana, Ul. na peči 35, Kodeljevo, hrana in stanovanje v hiši. PT-16737-130

V REDNO zaposlitev sprejmem KV ključavničarja, samostojnega, z znanjem vpenjanja orodij ter KV kovinostrugarja. Kovinopasarstvo, Pirnat, Zvonarska 4, tel. (061) 20-658. P-019896-130

išče

KAKRŠNOKOLI serijsko delo prevzamem na dom, mogoča postavitev strojev. Ponudbe pod »Izučena serijska šivilja«. P-23452-132

PROSTE kapacitete na avtomatskem stroju za plastiko, 100 g, imam. Ponudbe pod: »Začetnik«. 020057-132

varstvo

VARSTVO z 10. januarjem potrebujemo za 7-mesečnega fantka. Ponudbe pod »Gallusovo nab.« P-23450-133

DVA otroka vzamem v varstvo. Ponudbe pod: »Januar«. 23463-133

VARSTVO za dojenčka v dopoldanskem času na domu iščem. Prosim, če ponudbe sporočite po telefonu (061) 41-600, od 12. do 15. ure. Ponudbe pod »Konec januarja«. 23451-133

IŠČEM VARSTVO za 7-mesečno deklico na vašem ali našem domu v bližini Štepanjskega naselja. Ponudbe pod »15. januar«. P-23528-133

VARSTVO na dom za desetmesečno deklico iščem. Inf. po tel. (061) 346-946. T-16880-133

ENEGA ali dva otroka lahko varujem januarja. Ponudbe pod »Študentka«. 020095-133

OTROKA vam varujem na silvestrsko noč. Telefon (061) 348-692. 23394-133

ZA SILVESTRSKO noč varujem otroke na svojem domu. Bilečanska 4, (stan. 121). 020102-133.

ZA VARSTVO 3 in 8-letne deklice občasno v popoldanskem in večernem času iščemo pomoč. Podkrajšek, Martinčeva 32, Ljubljana. PT-16765-133

STARŠI! V prazničnih dneh sem pripravljena paziti vaše otroke. Tel. (061) 52-917 ali ponudbe pod »Ljubljana«. 23541-133

DOPOLDANSKO varstvo na vašem ali našem domu v bližini Ruskega carja, iščemo. Telefon (061) 348-054. 020128-133

UPOKOJENKO oz. starejšo žensko iščem za varstvo 3-letne punčke na domu. Nudim sobo in hrano, drugo po dogovoru. Milena Gradič, n. h. 63224 Dobje pri Planini. P-23517-133

INŠTRUKCIJE

nudim

INŠTRUIRAM francoščino, španščino, italijanščino in latinščino. Ponudbd pod »Romanistka«. 23543-140

iščem

INŠTRUKCIJE iz pogovorne italijanščine iščem. Inf. po tel. (061) 553-995, od 20. do 21. ure. PT-16872-142

INŠTRUKTORJA matematike za višji razred gimnazije iščem. Ponudbe pod »Pridem na dom.« T-16860-142

ZA UČENJE igranja na harmoniki iščem inštruktorja. Ponudbe pod »Začetnik«. 020071-142

ŽIVALI

prodam

BEOGRADSKI GAJ vzreja rodovniških psov, proda pse mastino napolitano, nemške boksarje in črne doge. Miroljub Gajič, Beograd, Homoljska 5/I, tel. (011) 788-540. PT-16618-150

MLADIČE velikega šnaucerja, nemškega bokserja, dobermana, (cena 3000 din) in dalmatinca (cena 2500 din), starši šampioni, dostava brezplačna, prodam. Telefon (011) 216-799. PT-16898-150

MLADE koker-španjele prodam. Ponudbe po tel. (061) 344-497. 23444-150

LEPEGA mladiča, foxterier, rodovniških staršev, 5 mesecev starega prodam. Bezlaj, Zg. Pirniče 124/A, Medvode. 019910-150

MLADIČKE mali črni koder z rodovnikom prodam. Šušteršič, Rožna dolina X/8, telefon (061) 24-932. 23550-150

KONJA, lepega prama, 4 leta starega, prodam. Moravec, Griblje 28, pošta Gradac, Bela krajina. 23558-150

NEMŠKO ovčarko, 3 leta, z rodovnikom, nujno prodam. Inf. po tel. (061) 771-075 ali osebno. Kolenc, Trubarjeva 14, Grosuplje. 020175-150

iščem

IZGUBIL se je mlad volčjak – Adox v zgornji Šiški. Prosimo poštenega najditelja da ga vrne za nagrado. Golob, Sternenova 5 ali po tel. (061) 556-088. 020189-153

najdeno

ZATEKEL se je mlad nemški ovčar črno-rjave barve starost okoli 6 mesecev. Jože Kurnik, Pod hribom 28, Lj., tel. (061) 555-102. 020161-154

ZATEKEL se je pes – doberman. Uršičev štradon 36, Ljubljana. 020133-154

RAZGLASI

izgubljeno

KRZNEN dekliški ovratnik izgubljen 22. 12. 1979 od Luize Pesjakove do Viadukta, vrnite proti nagradi. Tel. (061) 326-122. T-16886-160

žen. ponudbe

USLUŽBENEC s srednjo šolo, star 46 let, želi spoznati tovarišico za skupno življenje. Tel. (061) 27-568 ali ponudbe pod »Harmonija«. 23408-163

razno

10 m BUKOVIH DRV, prodam. Jože Čehun, Šenkov turn 38. P-020065-164

500 litrov belega jeruzalemskega vina ugodno prodam. Ponudbe pod: »Jeruzalemsko belo.« P-19918-164

KRZNEN plašč, črn, lep perzijaner tačke prodam. Cena 1.250 ND. Ogled lahko od 10. ure naprej, razen nedelje popoldne. Zg. Šiška, Klopčičeva 4/VI nadstropje stanovanje 612 – stolpnica pred bencinsko črpalko, Celovška cesta. 020086-164

NERZ jopo (30.000) in perzijaner plašč (17.000), rjav, za srednjo postavo prodam. Tel. (061) 551-010. 23490-164

KRZNENO jopo kanadski bizam št. 40 do 42, izdelava nemški model, zelo dobro ohranjeno, prodam tudi na obroke. Izredna priložnost. Tel. (061) 342-346. PT-16768-164

NUJNO potrebujem 10. S. M, vrnem v treh ali petih mesecih. Ponudbe pod »Obresti«. P-23361-164

DNEVNO oddam 200 litrov pomij. Tel. (061) 44-013. T-16945-164

KRZNEN plašč, prvovrsten, za močnejšo postavo, ugodno prodam. Tel. (061) 50-168. 23544-164

KRZNEN plašč bizam, temno rjav št. 46–48, ugodno prodam. Tel. (061) 323-503. 020171-164

TOČILNI pult prodam po ugodni ceni. Tel. (061) 766-113. 020137-164

NOVI krzneni plašč, št. 38 do 40 nujno prodam. Tel. (051) 33-278. T-16751-164

SREBRNA lisica – jopa, prekrasno novoletno darilo prodam pod ceno v trgovini. Ponudbe pod »Popolnoma nova štev. 40–42«. P-23362-164

PRIMERNO darilo, moško kvarc uro, brezhibno, prodam. Telefon (061) 313-895. 020165-164

NUTRIJA krzneni plašč za srednje visoko postavo ugodno prodam. Tel. (061) 345-287 ali 340-296.. 020155-164

KRZNENO jakno (lisica), velikost 42 prodam. Telefon (061) 22-877 Ljubljana, Levstikova 5/II. 020131-164

POSOJILO 9 M potrebujem, ali sodelovanje pri skupni investiciji. Pogoji ugodni, za posojilo priskrbljena garancija. Ponudbe pod »2 mesca«. P-19693-164

ŠAH kompjuter prodam. Cena 8.000 din, Litijska 69, Ljubljana. T-16936-164

POSOJILO 30.000 – din nujno potrebujem za 1–2 meseca. jamstvo in dobre obr. Ponudbe pod »Dobre obresti«. 23576-164

ČINČILA kožice prodam. Ponudbe pod »Prvovrstne kožice«. P-23571-164

KRZNENI plašč nov, eleganten, št. 38, prodam. Inf. po tel (066) 75-448. T-16967-164

VEČJO vsoto denarja nujno potrebujem. Nudim dobre obresti. Ponudbe pod »Obresti«. 23493-164

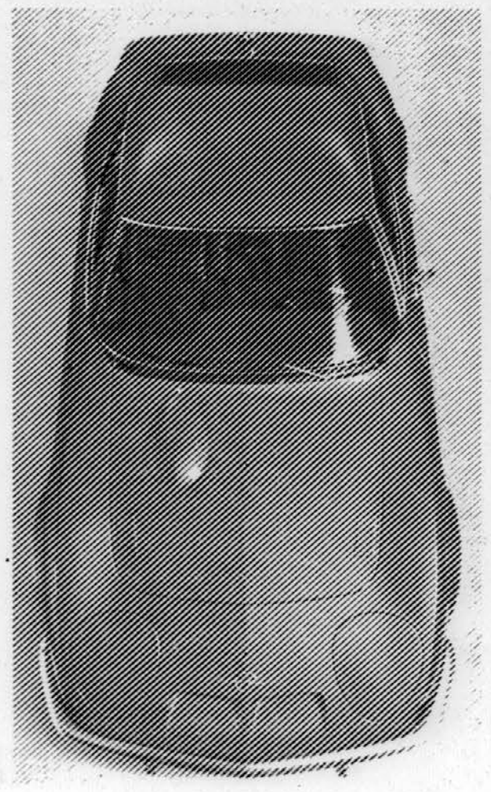
KROMPIR, jedilni in semenski, igor, prodam. Voglja 43, Šenčur. T-16762-164

PREVOZNE storitve – kompletne selitve – za zasebni in družbeni sektor. Informacije po tel. (061) 345-417. T-15696-165

SELITVE in druge prevoze opravim zanesljivo in točno. Tel. (061) 314-419. 020119-165

SPECIALNE hidroizolacije ravnih streh, sten, balkonov, teras, podzemnih prostorov kot so skladišča, lokali, podzemne garaže, zaklonišča in razpoke v njih saniramo z najnovejšimi materiali in postopki. Osušujemo objekte od temeljev naprej pred talno vlago in vodo, brez razbijanja. Hidroizoliramo 100% vse diletacijske razpoke in fuge v nosilnih stebrih, stenah, ploščah, temeljih, kopalnih bazenih, silosih, rezervoarjih. Za vsa dela ves čas garancije nadzor. Ponudbe pod »Studio Moderna«, 61410 Zagorje O/S, tel. (061) 811-380. P-20275-165

To, kar imate odveč, ta trenutek nekdo potrebuje!

DELO MALI OGLASI MOTORNA VOZILA prodam

Kadar imate kaj odveč, preprosto pokličite

061/28 111

sprejem malih oglasov po telefonu

in v slušalko narekujte vsebino malega oglasa. To je preprost, hiter in učinkovit način, da oddate mali oglas za dnevnik Delo.

Največji slovenski dnevnik vam omogoča stik z največjim številom potencialnih kupcev, saj ga bere vsaka druga Slovenka in vsak drugi Slovenec.

Prodajajte ugodno, zbirajte ponudbe preko malih oglasov v dnevniku Delo.

lesonit
Ilirska Bistrica

SLOVENIJALES
Lesno kemična industrija »Lesonit« n. sol. o. Ilirska Bistrica

Razpisna komisija za razpis prostih del in nalog razpisuje prosta dela in naloge:

1. direktorja TOZD tehnične dejavnosti

Kandidat mora poleg zakonskih pogojev izpolnjevati še:
– visoko izobrazbo in najmanj tri leta delovnih izkušenj, ali višjo izobrazbo in najmanj pet let delovnih izkušenj.

Prijave na razpisana dela in naloge s kratkim življenjepisom in navedbo dosedanjih zaposlitev ter dokazila o zahtevanih pogojih in o nekaznovanju pošljite na naslov:
SLOVENIJALES – Lesonit n. sol. o. Il. Bistrica – razpisna komisija TOZD tehnične dejavnosti.

Razpis velja 15 dni od dneva objave.
Prijavljene kandidate bomo pisno obvestili o izidu izbire v 8 dneh po opravljeni izbiri.

29-10839

globtour travel agency

globtour

VSAK 4. POTNIK POTUJE ZASTONJ:

Smučanje na Slovaškem – 8-dnevni paketi, ki vključujejo hotelski polpenzion.

ŠTRBSKE PLESO – Hotel Patria 19. 1. – 26. 1.
v dvoposteljni sobi: 2.890 din, v triposteljni sobi: 2.540 din

TATRANSKA LOMNICA – Hotel SLOVAN: 19. do 26. 1. in 26. 1. do 2. 2.
v dvoposteljni sobi 2.690 din.

NIZKE TATRE – ZAGRADKI JASNA (bungalovi) 12. do 19. januar, 19. do 26. 1., 26. 1. do 2. 2.
Bungalovi imajo 3 spalnice (po 2–3 ležišča), dnevno sobo, čajno kuhinjo ter tuš in WC. Primerni so za družbe 6–9 oseb.
Cena v dvoposteljni sobi 2.490 din, v triposteljni 1.895 din.
V vseh hotelih je možnost doplačila za 6 kosil, kar znese 240 din.
Kosite lahko v katerikoli restavraciji na področju.
Žičnice: za 40 kron dobite 54 točk, kar zadostuje za enodnevno smuko (1000 m vlečnice = 3 točke).

Informacije in prijave v posl. GLOBTOUR – Maksimarket, Trg revolucije 1, tel.: 24-097, 23-329, 24-155, ter v vseh ostalih poslovalnicah GLOBTOUR-a. RENT A CAR – tel.: 27-223.

delovna organizacija
emona merkur
trgovina – proizvodnja
ljubljana, trg revolucije 1

TOZD

trgovska hiša maximarket
LJUBLJANA, Trg revolucije 1

Komisija za delovna razmerja vabi k sodelovanu delavca za

vodenje centralne kuhinje

Pogoja:
visokokvalificiran kuhar
5 let delovnih izkušenj

Od kandidatov pričakujemo, da poznajo vse novosti na področju kulinarike, da imajo organizacijske sposobnosti, da so komunikativni in poznajo sanitarne predpise in predpise varstva pri delu.

Izbrani delavec bo sklenil delovno razmerje za nedoločen čas s polnim delovnim časom.

Ponudbe pošljite v 15 dneh po objavi na naslov: Trgovska hiša Maksimarket, kadrovska služba, Trg revolucije 1, 61000 Ljubljana.

O izbiri boste obveščeni v 30 dneh po poteku roka za prijave.
Informacije lahko dobite tudi po telefonu 23-681, interna 24.

29-10865

BLAGOVNI CENTER

ASTRA LJUBLJANA

blagovnica, tehnična trgovina, diskont, podhod

obiščite nas obiščite nas obiščite nas obišči

MAVČNE omete s končnim barvanjem izdelujem na stropovih in notranjih stenah. Ponube pod »25-letne izkušnje«. 019995-165

ZAKLJUČNE račune – letne davčne napovedi, izdelam natančno in solidno. Ponudbe pod »Vestno«. 020088-165

SERVIS za izvedbo in popravila instalacij, centralne kurjave, vode in klimatskih naprav, bo odprt v času novoletnih praznikov, vključno do 1. 1. 1980. Tel. (061) 346-335 in 21-635. PT-16857-165

PREVOZI in selitve. Tel. (061) 341-079. T-16125-165

MONTAŽO instalacij vodovoda in centralnega ogrevanja prevzamem takoj v delo. Informacije po tel. (061) 346-183. P-20033-165

INSTALACIJE centralne kurjave in vodovoda vzamem v delo, lahko kredit. Ponudbe pod »Obrtnik«. P-23383-165

GRADITE hišo, imate težave z notranjo opremo, želite da bo vaš dom opremljen lepo, pratkično in domače? Potrebujete načrt za mizarja in strokovni nasvet, če se sami težko odločate pri izbiri tal, ploščic, stenskih oblog, svetil, zaves in sploh glede razporeditve pohištva? Oglasite se pod, »Dolgoletna praksa«. 23539-165

VURUŠIČ nudi kakovostno, hitro brušenje, lakiranje parketa, pranje tekstilnih oblog (tapisom, itison). Inf. tel. (061) 317-822. PT-13274-165

PEKARNA Milovan Bojanić, Trubarjeva 23 pri gostilni »Dalmacija« na dvorišču nudi naslednje storitve: pečenje prašičev, gnjati, piščancev in drugega mesa. Za kakovost jamči lastnik. Tel. (061) 322-327, Ljubljana. 23011-165

PREVZAMEM gradbena dela do tretje gradbene faze, začetek gradbenih del odvisen od vremena. Nudim les za opaž, stroje in delovno moč. Ponudbe »Kakovost«. 23547-165

KOMPLETNE selitve, prevoze, opravimo strokovno za zasebni in družbeni sektor. Zanesljivi in točni. Tel. (061) 342-420. PT-15680-165

PREVOZE, kompletne selitve, opravimo strokovno za zasebni in družbeni sektor. Zanesljivi in točni. Tel. (061) 263-756. PT-15681-165

Delovna organizacija
SLOVENIJALES TRGOVINA, N. SOL Ljubljana, Beethovnova 11
samoupravni organ TOZD in DSSS
oglašajo
DELA IN NALOGE
DELOVNA SKUPNOST SKUPNIH SLUŽB
Sektor za investicije, nadzor in vzdrževanje objektov

1. REFERENTA NADZORA STROJNIH INŠTALACIJ

Pogoji: visoka ali višja izobrazba tehnične – strojne smeri in 4 leta ustreznih delovnih izkušenj s področja nadzora strojnihb inštalacij

2. REFERENTA NADZORA ELEKTRO INSTALACIJ

Pogji: visoka lai višja izobrazba tehnične smeri – elektro smeri in 4 leta usteznih delovnih izkušenj s področja nadzora elektro instalacij
Gospodarsko računski sektor

3. KNJIGOVODJE

(za oddelek finančnega knjigovodstva)
Pogoji: srednja izobrazba ekonomske smeri in ustrezne delovne izkušnje s področja finančnega knjigovodstva – obračun OD
Splošni sektor

4. ČISTILKE

Pogoj: končana osemletka
Sektor za kadrovske in socialne zadeve

5. REFERENTA SPLOŠNE ADMINISTRACIJE (določen čas)

Pogoj: dveletna administrativna šola ali osemletka s strojepisnim tečajem in delovne izkušnje v administraciji
Oddelek za samoupravne zadeve

6. REFERENTA ADMINISTRACIJE SAMOUPRAVNIH ORGANOV

Pogoja: poklicna administrativna šola in leto delovnih izkušenj v administraciji
Referat za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito

7. REFERENTA SPLOŠNE ADMINISTRACIJE

Pogoja srednja izobrazba ali poklicna šola administrativne smeri in leto delovnih izkušenj v administraciji
TOZD PROLES
Ljubljana, Poljanska 31

8. REFERENTA KOMERCIALNE ADMINISTRACIJE

(za PE zastopstva strojev za finalno obdelavo lesa)
Pogoja: srednja izobrazba ekonomske ali administrativne smeri in 3 leta delovnih izkušenj pri opravljanju administrativnih del v notranjetrgovinskem poslovanju
TOZD MP LESNEGA IN GRADBENEGA MATERIALA
Ljubljana, Titova 1

9. REFERENTA ADMINISTRACIJE SAMOUPRAVNIH ORGANOV

(pisanje zapisnikov samoupravnih organov v TOZD, opravljanje administrativnih del za individualnega poslovodnega organa TOZD)
Pogoja: srednja izobrazba upravno administrativne smeri in leto ustreznih delovnih izkušenj
Delovno razmerje bomo za opravljanje vseh del in nalog sklenili za nedoločen čas, razen pod 6., kjer bomo delovno razmerje sklenili za določen čas, nadomeščanje delavke na porodniškem dopustu.
Poskusno delo traja po pravilniku o delovnih razmerjih toliko časa, kolikor je potrebno, da delavec dokaže strokovne in druge z delom pridobljene delovne zmožnosti.
Osebni dohodek je določen s Pravilnikom o osnovah in merilih za delitev sredstev za osebne dohodke.
Kandidati naj vložijo svoje ponudbe z opisom dosedanjih delovnih izkušenj in dokazili o izpolnjevanju zahtevanih pogojev v 15 dneh po objavi Sektorju za kadrovske in socialne zadeve, Ljubljana, Titova 21.
Kandidate bomo o izbiri pisno obvestili v 30 dneh po objavi.

29-10884

INTERKOMERC – KONTINENTAL DO za zunanjo in notranjo trgovino Beograd, Terazije 27/III

objavlja
OGLAS
za sprejem delavca na dela in naloge za nedoločen čas

v TOZD Informatika

DVA SAMOSTOJNA SODELAVCA
v regionalnem centru Ljubljana s sedežem v Velenju

Pogoji:
– visoka strokovna izobrazba
– višja strokovna izobrazba in 2 leti izkušenj
– srednja strokovna izobrazba in 2 leti izkušenj
Kandidati morajo imeti urejeno vojaščino.
Osebni dohodek po pravilniku.
Ponudbe pošljite v 8 dneh po objavi gornjemu naslovu.

Ponudbe pošljite z obširnim življenjepisom, dokazili o končani fakulteti – šoli, znanju tujega jezika, dosedanjih delih in nalogah, zdravstvenem stanju, stanovanjski situaciji, urejeni vojaščini in drugo. Kandidati ne smejo biti kaznovani in ne smejo biti v kazenskem postopku.

Sklep o izbiri kandidatov bodo izrekli v 30 dneh od dneva izteka roka za pošiljanje ponudb.
Kandidate bodo o sklepu obvestili pisno v 10 dneh.

28-10824

Komisija za razpis del in nalog pri delavskem svetu

Komunalnega podjetja Šentjur pri Celju

ponovno objavlja
po 96. členu statuta DO opravljanje dela in nalog

INDIVIDUALNEGA POSLOVODNEGA ORGANA OZD (DIREKTORJA OZD)
za dobo 4 let.

Pogoji za sprejem:
– višješolska izobrazba pravne, gradbene ali ekonomske smeri in 5 let delovnih izkušenj na vodilnih delovnih nalogah
– ali srednja strokovna izobrazba z najmanj 10 let delovnih izkušenj na vodilnih delovnih nalogah
– moralnopolitične vrline
– organizacijske sposobnosti
– da v svoji prijavi predloži razvojni program delovne organizacije za najmanj 5 let.

Ponudbe s prilogami naj kandidati pošljejo na naslov:
Komunalno podjetje Šentjur pri Celju
– razpisna komisija
Razpis velja do zasedbe.

28-10831

---

ljubljanska banka

Združena banka Ljubljana

n. sub. o.

Delavski svet delovne skupnosti objavlja razpis
prostih del oz. nalog

vodenje in organiziranje dela sektorja devizno valutnega poslovanja.

Na teh delih oz. nalogah ima delavec posebna pooblastila, zato jih je potrebno zaradi reelekcije razpisati vsake štiri leta.
Za opravljanje razpisanih del oz. nalog morajo kandidati poleg splošnih pogojev izpolnjevati naslednje posebne pogoje:
– imeti morajo visoko ali višjo strokovno izobrazbo ekonomske ali pravne smeri
– nad 5 let delovnih izkušenj na zahtevnejših delih s področja poslovanja s tujino
– aktivno morajo obvladati en tuj jezik
– imeti morajo pravilen odnos do socialistične samoupravne ureditve, pravilen odnos do gospodarjenja z družbenimi sredstvi, do sodelavcev, zavzemati se morajo za spoštovanje zakonitosti, imeti morajo sposobnost povezovanja pravic z obveznostmi in odgovornostmi in biti morajo nekaznovani.
Odbor za delovna razmerja
objavlja
naslednja prosta dela oz. naloge:
V SEKTORJU POSLOVANJA Z OBČANI
a) v vodstvu sektorja

1. izdelovanje analiz in informacij za varčevalno dejavnost v tujini;

b) v oddelku informativno propagandne dejavnosti

2. oblikovanje metodologije priprave skupnega programa informativno – propagandne dejavnosti
3. načrtovanje oblikovanja propagandnih akcij;

c) v oddelku za razvoj tehnologije poslovanja z občani

4. snemanje delovnih postopkov s področja poslovanja z občani;

V SEKTORJU EKONOMSKIH ODNOSOV S TUJINO

5. uvajanje korespondentskih in kontokorentnih odnosov s tujimi bankami;

za določen čas, zaradi nadomeščanja delavke med porodniškim dopustom, v oddelku za odnose z bankami v tujini;
V SEKTORJU DEVIZNO – VALUTNEGA POSLOVANJA

6. vodenje kontokorentnih računov v tujini

– dva delavca, v oddelku za vodenje kontokorentnih računov;
V TEHNIČNIH SLUŽBAH
a) v oddelku za nabavo

7. vodenje in organiziranje dela oddelka za nabavo;
8. opravljanje fizičnih del – dva delavca;

b) v oddelku družbenega standarda

9. pomoč pri strežbi in pripravljanju jedil;

c) v oddelku mikrofilma in arhiva

10. programiranje COM sistema;
11. priprava in prenos gradiva za snemanje – tri delavce;

d) v oddelku PTT zvez

12. sprejemanje in predajanje teleprinterskih sporočil;

e) v oddelku za vzdrževanje strojev, opreme in delovnega okolja

13. strojno čiščenje poslovnih prostorov;
14. ročno čiščenje poslovnih prostorov – dva delavca

Za opravljanje objavljenih del oz. nalog zahtevamo:
pod 1) visoko šolo ekonomske ali pravne smeri, nad pet let delovnih izkušenj na področju bančnega poslovanja z občani in aktivno znanje enega tujega jezika;
pod 2.: visoko šolo družboslovne ali ekonomske smeri, nad pet let delovnih izkušenj na delih s področja informativno – propagandne dejavnosti in aktivno znanje enega tujega jezika;
pod 3.: visoko šolo – smer arhitektura in tri leta delovnih izkušenj s področja propagandne dejavnosti;
pod 4.: višjo šolo ekonomske ali organizacijske smeri in štiri leta delovnih izkušenj s področja bančnega poslovanja z občani;
pod 5.: visoko šolo ekonomske ali pravne smeri, tri leta delovnih izkušenj na delih s področja poslovanja s tujino in aktivno znanje dveh tujih jezikov;
pod 6.: srednjo šolo ekonomske ali splošne smeri, dve leti delovnih izkušenj na računovodsko-knjigodovskih delih in pasivno znanje enega tujega jezika;
pod 7.: visoko šolo ekonomske ali komercialne smeri, pet let delovnih izkušenj na delih s področja dela oddelka in pasivno znanje enega tujega jezika;
pod 8.: nepopolno osnovno šolo;
pod 9.: osnovno šolo in tečaj za delo v strežbi in šest mesecev delovnih izkušenj v strežbi;
pod 10.: višjo šolo tehnične ali organizacijske smeri, štiri leta delovnih izkušenj na programerskih delih, pasivno znanje enega tujega jezika in znanje dveh programskih jezikov;
pod 11.: osnovno šolo in šest mesecev delovnih izkušenj na administrativnih delih;
pod 12.: poklicno PTT šolo, eno leto delovnih izkušenj na teleprinterskih delih in pasivno znanje najmanj enega tujega jezika;
pod 13. in 14.: nepopolno osnovno šolo.
Kandidati za razpisana oz. objavljena dela oz. naloge lahko vložе prijave v 15 dneh po objavi na naslov: Ljubljanska banka – Združena banka, Oddelek za kadrovsko-socialne zadeve, Trg revolucije 2/I., 61000 Ljubljana, s tem, da kandidati za razpisana dela oz. naloge vložе prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v zaprti ovojnici z oznako »RAZPIS«.

28-10834

---

commerce

COMMERCE LJUBLJANA, n. sol. o.
KOMISIJA ZA DELOVNA RAZMERJA

objavlja
prosta dela in naloge

SODELAVCA ZA OBLAGANJE OSNOV TER BARVANJA

– KV delavca kovinske stroke
– 2leti delovnih izkušenj
– poskusno delo traja 1 mesec

Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev naj kandidati pošljejo v 15 dneh po objavi na naslov: Kadrovski oddelek Commerce, Ljubljana, Einspielerjeva štev. 6.
Kandidate bomo o izbiri obvestili v 30 dneh po končanem zbiranju prijav.

27-10782

»SLAVONIJA« lesna industrija – Sl. Brod proizvodno trgovinsko podjetje izvoz–uvoz – TOZD TRGOVINA, Ljubljana, Poljanska 6

OBJAVLJA PROSTA DELA OZ. NALOGE:

1. PRODAJALCA TEH. SMERI
za trgovino v Šempetru pri N. Gorici
POGOJI: KV prodajalec, 3 leta delovnih izkušenj, poskusna doba 60 dni

2. PRODAJALCA TEH. SMERI
za trgovino v Ljubljani
POGOJI: KV prodajalec, 3 leta delovnih izkušenj, poskusna doba 60 dni

3. ADMINISTRATORJA TEMELJNE ORGANIZACIJE ZDRUŽENEGA DELA
POGOJI: da ima dokončano administrativno ali trg. šolo s strojepisnim tečajem in vsaj eno leto delovnih izkušenj

Delo se združuje za nedoločen čas.

Kandidati naj vložijo prijave v 15 dneh po objavi z dokazili o izpolnjevanju pogojev za opravljanje del oz. nalog na naslov: »SLAVONIJA« DI TOZD TRGOVINA – LJUBLJANA, Poljanska 6.

27-10778

SAVA

IGM »SAVA« KRŠKO

Komisija za delovna razmerja

sprejme v delovno razmerje

I. v DE STROKOVNE SLUŽBE:

varnostnega inženirja
za opravljanje nalog in opravil varstva; delovne izkušnje so zaželene.

II. V DE GRAMOZNICA IN CEMENTNINE BREGE:

gradbenega tehnika
za obdelavo in sodelovanje pri pripravi del; delovne izkušnje so zaželene.
Poskusno delo traja za vse dva meseca.
Kandidati naj pošljejo pismene prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev v 15 dneh po objavi na naslov: IGM »SAVA« KRŠKO CKŽ 59.
Prijavljene kandidate bomo o izidu izbire obvestili v 30 dneh po preteku roka za prijavo.

27-10809

ZDRAVSTVENI DOM LJUBLJANA o. sub. o.
Ljubljana, Kržičeva 10
TOZD osnov. zdravst. varstva BEŽIGRAD

Objavlja in vabi k sodelovanju delavce po sklepu komisije za delovna razmerja, in sicer za naslednja dela oz. naloge

– zdravnika specialista medic. dela ali zdravnika sploš. medic. s tečajem medicine dela

Pogoj: specialistični izpit iz medicine dela oz. strokovni izpit in tečaj iz medic. dela. Poskusno delo dva meseca.

– zdravnika splošne medicine v obratni ambulanti

Pogoj: strokovni izpit, poskusno delo dva meseca.

– 2 višjih medicinskih sester v službi medicine dela

Pogoj: strokovni izpit, poskusno delo dva meseca.

Dela oz. naloge so za nedoločen čas.
Pisne ponudbe z dokazili o izpolnjevanju pogojev naj kandidati pošljejo v 15 dneh od dneva objave na naslov: Zdravstveni dom Ljubljana, Kržičeva 10, – kadrovska služba.

27-10779

ZAVOD ZA REHABILITACIJO INVALIDOV LJUBLJANA o.sub.o.
Delovna skupnost skupnih služb LJUBLJANA, Linhartova 51

vabi k sodelovanju
po sklepu komisije za delovna razmerja

1. diplomiranega pravnika
2. delavca za pomožna vzdrževalna dela

Delovno razmerje sklenemo za nedoločen čas s polnim delovnim časom in 2-mesečnim poskusnim delom

Vloge z dokazili o strokovni izobrazbi pošljite na gornji naslov v 15 dneh po objavi.
Kandidate bomo o izbiri obvestili v 30 dneh po izbiri.

28-10835

KIT KMETIJSKA ZADRUGA MEDVODE

objavlja naslednja prosta dela oziroma naloge:

1. Prodaja repromateriala in zaščitnih sredstev
v prodajnem skladišču Medvode

2. Poslovodja
v prodajnem skladišču Vižmarje

Pogoji:
pod 1.: poklicna šola za prodajalce, zaželene izkušnje pri prodaji repromateriala in zaščitnih sredstev
pod 2.: SSI kmetijske smeri
Poskusno delo pod 1. – 30 dni
pod 2. – 60 dni
Delo se združuje za nedoločen čas s polnim delovnim časom.

Nastop dela takoj ali po dogovoru.
Stanovanja ni!
Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev naj kandidati pošljejo v 15 dneh po objavi na gornji naslov.

27-10798

CENJENI KUPCI!

V našem konsignacijskem skladišču vam nudimo najkakovostnejša glasbila znane firme »YAMAHA« – Japonska

- **pianina in el. orgle**
- **synthesizer**
- **flavte – jazz trobente – klarinete**
- **kovinske in lesene pihalne instrumente**
- **klasične kitare s 6 ali 12 žicami**
- **el. ojačevalce**

Plačilo z lastnega deviznega računa, carinske dajatve v dinarjih. V naši hiši vam je na voljo tudi bogata izbira glasbil drugih svetovnih proizvajalcev.
Zahtevajte podrobnejša pojasnila, napotke in prospekte.

»MUZIČKA NAKLADA«
export-import
Zagreb – N. Tesle 10/I

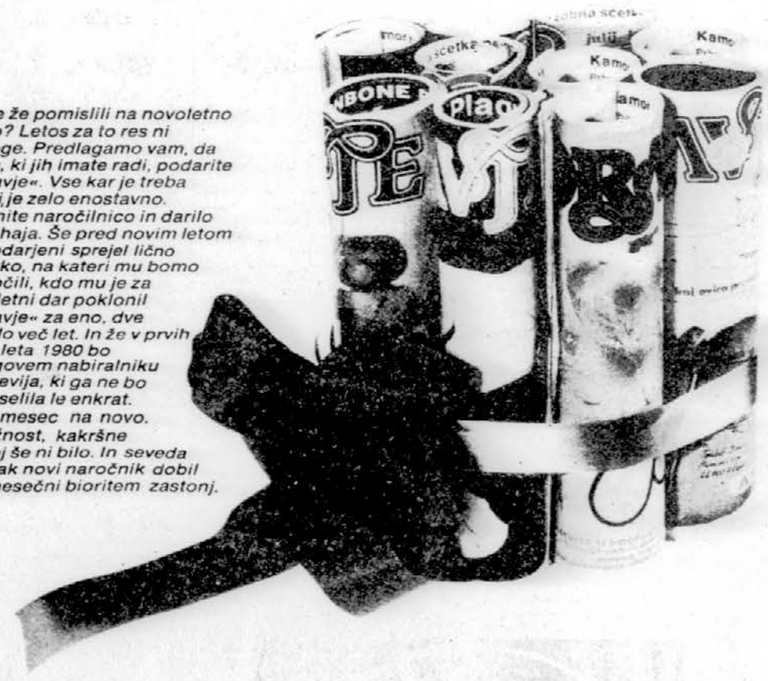
29-762

Prodaja za devize AUTOCOMMERCE

Ljubljana, Kersnikova 10 ● Ljubljana, Javna skladišča, hala 16, Šmartinska 152 ● Kranj, Avtosalon, Koroška cesta 1 ● Koper, Verdijeva 20 ● Murska Sobota, Kocljeva 5

DARUJTE ZDRAVJE

Ali ste že pomislili na novoletno darilo? Letos za to res ni zadrege. Predlagamo vam, da tistim, ki jih imate radi, podarite »Zdravje«. Vse kar je treba storiti je zelo enostavno. Izpolnite naročilnico in darilo že prihaja. Še pred novim letom bo obdarjeni sprejel lično čestitko, na kateri mu bomo sporočili, kdo mu je za novoletni dar poklonil »Zdravje« za eno, dve ali celo več let. In že v prvih dneh leta 1980 bo v njegovem nabiralniku tudi revija, ki ga ne bo razveselila le enkrat. Vsak mesec na novo. Priložnost, kakršne doslej še ni bilo. In seveda bo vsak novi naročnik dobil enomesečni bioritem zastonj.

Prosim, da pošljete položnico za plačilo naročnine na moj naslov:
.....
.....
.....
.....
Podpis
.....

NAROČAM REVIJO ZDRAVJE

ZA
priimek in ime
ptt št.
ime pošte
ulica
h. št.
datum rojstva
dan mes. leto

Izrežite in pošljite na naslov: Naročnine, Gradišče 14, 61000 Ljubljana.

KOMISIJA ZA DELOVNA RAZMERJA

ŽG – Projektivnega podjetja Ljubljana, p. o. Ljubljana, Moša Pijadejeva 39. 61000 LJUBLJANA

vabi k sodelovanju za opravljanje del oz. nalog:

1. **diplomiranega inženirja elektrotehnike**
   – vodjo odseka za električne naprave
2. **diplomiranega inženirja elektrotehnike**
   – energetika za projektiranje vozne mreže na železnici
3. **diplomiranega inženirja elektrotehnike**
   – jaki tok – za projektiranje električne instalacije
4. **diplomiranega inženirja elektrotehnike**
   – šibki tok, za projektiranje SV in TK naprav na železnici
5. **več diplomiranih gradbenih inženirjev**
   za nizke gradnje
6. **diplomiranega strojnega inženirja**
   – za projektiranje strojnih instalacij v gradbeništvu
7. **ekonomskega tehnika**
   – analitika

Pogoji:
pod 1.: – visoka izobrazba
– strokovni izpit
– 5 let delovnih izkušenj
– poskusno delo 3 mesece
pod 6.:
– visoka izobrazba
– želene delovne izkušnje
– poskusno delo 3 mesece
pod 7.: – srednja izobrazba ekonomske smeri
– želene delovne izkušnje
– poskusno delo 2 meseca

Pisne ponudbe z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev sprejemamo 15 dni po objavi na naslov: ŽG – Projektivno podjetje Ljubljana – kadrovsko splošna služba, Ljubljana, Moša Pijadejeva 39/IV. Kandidate bomo obvestili o izbiri v 15 dneh po sprejetju sklepa komisije.

28-10826

Razpisna komisija

DO TERMIKA n. sol. o. Ljubljana, Kamniška 25

ponovno razpisuje prosta dela in naloge

DIREKTORJA KADROVSKO-ORGANIZACIJSKE DEJAVNOSTI

Kandidati za opravljanje teh del in nalog morajo izpolnjevati naslednje pogoje:
– visoka izobrazba pravne ali organizacijske smeri
– 5 let delovnih izkušenj s posebnim poudarkom na organizacijskih sposobnostih in sposobnostih za komuniciranje z ljudmi
– moralna in politična neoporečnost.

Poleg dokazov, da izpolnjujejo navedene pogoje morajo kandidati predložiti še kratek življenjepis. Kandidati ne smejo biti kaznovani.
Rok za oddajo vlog je 15 dni od dneva objave.
Vlogo in ostalo dokumentacijo naj kandidati pošljejo na naslov: TERMIKA n. sol. o. Ljubljana, Kamniška 25 (za razpisno komisijo).

28-10821

---

elma

Tovarna gospodinjskih aparatov in elektromateriala Ljubljana

vabi k sodelovanju delavce za opravljanje del in nalog na naslednjih področjih:

V TOZD »TRANSFORMATORJI«

1. Vodenje projektive in konstrukcije
delovna področja: – vodenje, koordiniranje in nadzor dela v oddelku
– razvoj novih konstrukcij
– analiziranje razvoja uporabe transformatorjev in dušilk
– predlaganje izdelave novih tipov transformatorjev in dušilk
Od kandidatov pričakujemo visoko izobrazbo elektro smeri, z delovnimi izkušnjami na področju konstruiranja in projektiranja transformatorjev ali na področju tehnološke priprave proizvodnje.

V TOZD »GOSPODINJSKI APARATI«

2. Vodenje izmene – 2 izvajalca
delovna področja: – razporejanje dela in nadzor nad opravljenim delom
– poučevanje delavcev o pravilnem poteku dela
– odpravljanje manjših okvar
– organiziranje kontrole prvih in zadnjih kosov v razpisani seriji
– priprava strojev za delo
Od kandidatov pričakujemo končano poklicno šolo kovinske smeri (orodjar, ključavničar), z delovnimi izkušnjami na področju priprave delovnih mest in vzdrževanja ali na področju vodenja skupin.

3. Popravila orodij in vzdrževanja
delovna področja: – seznanitev s sestavino orodja in izdelkov
– ugotavljanje napak in okvar na delovnem orodju ter popravljanje
– sestavljanje in preizkušanje orodij
Od kandidatov pričakujemo končano poklicno šolo kovinske smeri – orodjar, z delovnimi izkušnjami na področju izdelave in vzdrževanja probnih delovnih orodij.

4. Več delavcev in delavk za priučitev v proizvodnji

V DELOVNI SKUPNOSTI SKUPNIH SLUŽB

5. Organiziranje AOP
delovna področja: – organiziranje in pripravljanje obdelav za sistem
– pripravljanje navodil za izdelavo programov obdelave
– analiziranje poslovanja delovne organizacije za posamezna področja obdelav in predlaganje dokončnega projekta obdelave vhodnih in izhodnih dokumentov
– vpeljevanje novih sistemov obdelav
Od kandidatov pričakujemo visoko izobrazbo organizacijske ali računalniške smeri, z delovnimi izkušnjami na področju organiziranja AOP ali na področju izdelave programov.

Podrobnejše informacije o delu in delovnih pogojih nudimo interesentom na neobveznem razgovoru.
Vloge pošljite v 15 dneh od dneva objave na naslov: »ELMA« – tovarna gospodinjskih aparatov in elektromateriala LJUBLJANA – ČRNUČE Kadrovsko organizacijski sektor

28-10840

Fakulteta za sociologijo, politične vede in novinarstvo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani, Titova 102

Komisija za delovna razmerja

objavlja
prosta dela in naloge

1. **vodje knjižnice in dokumentacije**
   Pogoji: visoka izobrazba družboslovne smeri, znanje dveh tujih jezikov, 3 leta delovnih izkušenj
2. **dokumentalista**
   Pogoji: visoka izobrazba družboslovne smeri, znanje dveh tujih jezikov, znanje strojepisja, delovne izkušnje zaželene
3. **posojevalca**
   Pogoji: srednja izobrazba, znanje strojepisja, delovne izkušnje zaželene

Izbrani kandidati za objavljena dela in naloge bodo sprejeti za nedoločen čas s polnim delovnim časom in 3-mesečnim (pod 1. in 2.) oz. 1-mesečnim (pod 3.) poskusnim delom.
Pisne prijave z dokazili o izobrazbi in kratkim življenjepisom sprejema tajništvo fakultete v 15 dneh po objavi.

28-10843

Delovna organizacija

GORENJE-VARSTROJ Industrija in montaža – Lendava n. sol. o.

Razpisna komisija Gorenje-Varstroj Lendava, TOZD Montaža razpisuje dela in naloge:

DIREKTORJA TOZD MONTAŽA

Pogoj: – visoka izobrazba strojne ali ekonomske smeri in najmanj 3 leta delovnih izkušenj na vodilnih del. nalogah, in
– višja izobrazba strojne ali ekonomske smeri in 7 let delovne dobe, od tega 3 leta na vodilnih del. nalogah,
– moralnopolitična neoporečnost

Pisne prijave z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev pošljite v 30 dneh po razpisu, na naslov delovne organizacije.
Vse informacije daje kadrovska služba delovne organizacije.

28-10823

SKUPŠČINA OBČINE ZAGORJE OB SAVI

Komisija za volitve in imenovanja razpisuje
dela in naloge

RAVNATELJA OSNOVNE ŠOLE IVAN SKVARČA

Za opravljanje del in nalog morajo kandidati poleg z zakonom predpisanih izpolnjevati še naslednje pogoje:
– visoka ali višja izobrazba s 5 let vzgojnoizobraževalne prakse v osnovni šoli ter opravljen strokovni izpit
– imeti morajo organizacijske in vodstvene sposobnosti
– biti morajo moralnopolitično neoporečni
Kandidat bo izbran za 4 leta.
Prijave z dokazili o izpolnjevanju pogojev naj kandidati pošljejo v 15 dneh po objavi razpisa komisiji za volitve in imenovanja Skupščine občine Zagorje ob Savi.
O izbiri bomo kandidate obvestili v 30 dneh po preteku razpisnega roka.

28-10830

PLUTAL

PLUTAL Ljubljana n. sol. o. TOZD Zapiralna embalaža n. sub. o. Ljubljana – Cesta v Gorice 8

Razpisna komisija delavskega sveta temeljne organizacije razpisuje prosta dela in naloge

individualnega poslovodnega organa temeljne organizacije (direktorja)

Za direktorja temeljne organizacije je lahko imenovan kandidat, ki poleg pogojev, ki jih določa zakon izpolnjuje še naslednje pogoje:
– da ima visoko izobrazbo tehnične ali ekonomske smeri in najmanj 2 leti delovnih izkušenj na delih vodstvenega značaja v gospodarstvu
– da ima višjo izobrazbo tehnične ali ekonomske smeri in najmanj 4 leta delovnih izkušenj na delih vodstvenega značaja v gospodarstvu
– da ima organizacijske sposobnosti
– da ima ustrezne moralne, etične in družbenopolitične lastnosti
– da ima razvit čut odgovornosti do dela in delovnih ljudi ter sposobnost za razvijanje samoupravnih odnosov.

Razpisna komisija delavskega sveta Delovne skupnosti skupnih služb razpisuje prosta dela in naloge.

vodjo delovne skupnosti skupnih služb

Za vodjo delovne skupnosti skupnih služb je lahko imenovan kandidat, ki poleg pogojev, ki jih določa zakon izpolnjuje še naslednje pogoje:
– da ima visoko izobrazbo pravne smeri
– da ima najmanj 5 let ustreznih delovnih izkušenj
– da ima ustrezne moralnopolitične in družbenopolitične lastnosti
Mandat razpisnih del direktorja temeljne organizacije in vodja delovne skupnosti skupnih služb traja 4. leta.

Kandidati naj pošljejo prijave v 15 dneh po objavi razpisa v zaprti kuverti na naslov: Plutal Ljubljana 61111 Ljubljana, Cesta v Gorice 8 z oznako »za razpisno komisijo temeljne organizacije« oziroma »za razpisno komisijo delovne skupnosti skupnih služb«
O izidu razpisa bomo kandidate obvestili v 15 dneh po izbiri kandidata.

28-10832

Fakultetni svet Filozofske fakultete Edvarda Kardelja v Ljubljani

razglaša naslednja dela in delovne naloge:

1. **strokovnega tajnika (strokovne tajnice) Znanstvenega inštituta Filozofske fakultete**
   Pogoji:
   – diploma visokošolskega študija ene izmed strok filozofske fakultete
   – znanje enega svetovnega jezika
   – smisel za strokovno administracijo in organizacijo dela
   – trimesečno poskusno delo
2. **vratarja fakultete za dnevno oziroma nočno delo**
   Pogoja:
   – končana osnovna šola in odslužen vojaški rok.

Prijave pošljite na naslov: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani – Filozofska fakulteta, Ljubljana, Aškerčeva 12, v 15 dneh po objavi tega razpisa.

28-10838

Komisija za delovna razmerja

MIZARSTVA IN TAPETNIŠTVA IG Ig 183

objavlja
prosta dela in naloge

voznika C kategorije

Pogoji: da ima ustrezno kvalifikacijo in najmanj eno leto delovnih izkušenj pri opravljanju nalog

Interesenti za objavljena dela in naloge naj pošljejo pismene ponudbe na gornji naslov v 15 dneh po objavi.

28–10837

NZD Vrhnika, DS TOZD Zdravstvo Idrija

razpisuje dela in naloge

zobozdravnika

za šolsko zobno ambulanto Idrija.
Pogoj: končana medicinska fakulteta – stomatološka smer, opravljen strokovni izpit.
Dela in naloge razpisujemo za nedoločen čas, s polnim delovnim časom.
Vloge sprejema DS TOZD Zdravstvo Idrija v 15 dneh po objavi.

28-10833

HIŠNI SVET išče honorarno čistilko za 2 kratno tedensko čiščenje. Tel. (061) 317-419
29-23559

Slovenska izseljenska matica

objavlja prosta dela in naloge

vodje pisarne

Pogoji:
srednja strokovna izobrazba
5let delovnih izkušenj
vsaj delno znanje angleškega jezika

Kandidatke naj prijave pošljejo na naslov: Slovenska izseljenska matica, Ljubljana, Cankarjeva 1/II v 15 dneh po objavi.

2910862

TUTTAUTO
LASTNIKA:
FRANCO DI DIO in VANJA FRANKO
ulica Mameli 3-a (pri Travniku) – tel. 87355

V Gorici je vaša trgovina, ki nudi vse za avto po najugodnejših cenah

Idrolux
GORICA – Korzo Italia, 91

specializirana trgovina za lestence in spots reflektorje na kolesnicah

smut
GORICA
Piazza Vittoria 50–51 (Travnik) tel. 2975
- tehnični izdelki USAG, VBW, FACOM
- kopalnice in vse potrebščine za kopalnice IDEAL STANDARD, GROHE, INDA
- električno orodje STAR, BLACK & DECKER
- cevi PIRELLI

SUPERAUTO
ul. Alviano 6
GORICA
tel. 33350

nadomestni avtodeli
prodaja in montaža
plinskih naprav
LOVATO, TARTARINI, LANDI, MARINI

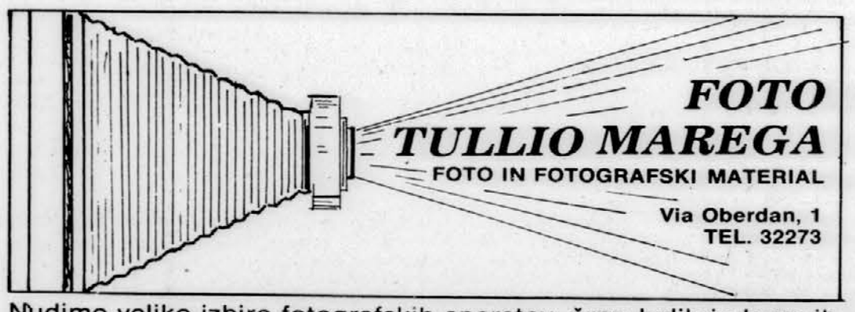
FIRMA
Steni
GORICA, ul. Mazzini 13 – tel. 2924
majhna trgovina z veliko izbiro potrebščin za kopalnico, armatur najboljših italijanskih in tujih znamk, preprog, električnega materiala ter materiala za vodovodne instalacije in ogrevanje.
... pri nas najboljše za vas.

Za vaše nakupe v GORICI se priporočajo trgovine
ZOTTER
na korzu Verdi 35
(Confezioni DINO nasproti tržnice)
na korzu Verdi 21
v ulici Mameli 3
Velika izbira moških, ženskih in otroških oblačil.
Pletenine – srajce – jeans najboljših znamk

V GORICI
PASSAP®
pletilni stroji – potrebščine – nadomestni deli
prilagodite sistem perforiranih kartončkov oz. avtomatični menjalnik barv na vašo PASSAP Duomatic
Zastopnik:
Podjetje BRESSAN & DUCA
Korzo Italia 35 – tel. 5765

FIRMA
Fotocinetex
Prodaja fotokinematografskega materiala za amaterje in profesionalce
GORICA (Italija), ul. Rabatta 16/1 – Tel. 81-905
Pri nas vam je na voljo velika izbira najpreciznejših in najsodobnejših izdelkov.
VSI NAŠI IZDELKI IMAJO JAMSTVO, KI GA ZAGOTAVLJA URADNO POOBLAŠČENO UVOZNO PODJETJE.
Pooblaščeni smo za prodajo naslednjih znamk:
Hasselblad, Contax, Nikon, Asahi, Pentax, Canon, Zeiss, Olimpus, Minolta, Mamija, Bolex, Bealieu.
KOMPLETNE NAPRAVE ZNAMKE »DURST« ZA RAZVIJANJE V ČRNO-BELI IN BARVNI TEHNIKI, ZA AMATERJE IN PROFESIONALCE.
Prodajamo tudi za izvoz. Naše cene so najkonkurenčnejše.
– Nudimo najugodnejše cene tudi za večje količine barvnih fotografij amaterjev ter barvnih INDUSTRIJSKIH POSNETKOV.
– Razvijamo diapozitive po navadnem in »ciba« procesu.
– Fotografije, ki vam ne ugajajo zaradi fotografske kakovosti, vam vrnemo in vam jih ne zaračunamo.

AL MEC DELLA SCARPA
GORICA, UL. OBERDAN 3
Nudimo veliko izbiro moške, ženske in otroške obutve po najkonkurenčnejših cenah!
OBIŠČITE NAS!

Nudimo veliko izbiro fotografskih aparatov, črno-belih in barvnih filmov, filmov Super 8, električnih flešev, kemikalij in drugih fotografskih potrebščin.
Priporočamo se za posnetke ob slavnostih, kot so poroke in druge slovesnosti.

V SPOMIN

Danes je minilo leto dni, odkar mi je umrla nepozabna, ljubljena mama

FANI URBANČIČ

Hvala vsem, ki se je spominjajo

Nuška z družino, brat in sestra
Rakek, 29. decembra 1979

ZAHVALA

V 82. letu življenja nas je za vedno zapustila naša dobra sestra in teta

LUCIJA ERZNOŽNIK – CILKA

Iskreno se zahvaljujemo vsem, ki so z nami sočustvovali, posebno pa doktorju Berniku za skrbno dolgoletno zdravljenje ter sosedama Ivanki in Štefki za nesebično pomoč in nego. Iskrena zahvala vsem sosedom in znancem, ki so v njeno težko življenje prinesli vsaj drobec veselja. Zahvaljujemo se vsem, ki so jo spremili na zadnji poti, posebno pa Ivanki za ganljive poslovilne besede, društvu upokojencev in društvu invalidov ter duhovniku za opravljen obred.

Sestra Terezija in nečak Jože v imenu sorodstva

Žiri, Velenje, Šentjur, 25. decembra 1979

ZAHVALA

Ob boleči izgubi dragega moža, očeta in starega očeta

ANTONA HREŠČAKA – URBANA

se iskreno zahvaljujemo sorodnikom, prijateljem, sosedom in znancem, predstavnikom KS Košana, organizaciji ZB Košana in Postojna, družbenopolitičnim organizacijam SO Postojna, pevcem in godbenikom, predstavnikom JLA in govornikom.
Posebno se zahvaljujemo zdravstvenemu osebju bolnice EMONA Ljubljana za skrbno nego in požrtvovalnost med težko boleznijo. Hvala vsem, ki ste ga pospremili na zadnji poti in njegov grob zasuli s cvetjem.

Žalujoči:

žena Vida, hčerka Stanka s sinom, sin Jože z družino

Nova Sušica, 24. decembra 1979

ZAHVALA

Ob boleči izgubi našega dragega moža, očeta in deda

IVANA RUSA

se iskreno zshvaljujemo vsem sorodnikom, sosedom, prijateljem in znancem za izkazano sožalje in cvetje. Ob tem izrekamo toplo zahvalo zdravstvenemu osebju Inštituta Golnik in Onkološkega inštituta, zlasti še dr. Remškarjevi in dr. Klevišarjevi, dr. Jurmanu iz Zdravstvenega doma Bežigrad, kolektivu Kemofarmacije za nesebično pomoč ob pogrebnih svečanostih in njegovemu predstavniku za tople poslovilne besede, hišnemu svetu, Tehno – Impexu in Kulturni skupnosti Slovenije za cvetje. Enaka zahvala Zvezi borcev in njihovem govorniku ter vsem, ki so ga pospremili na njegovi zadnji poti.
Vsem in vsakemu posebej, še enkrat, najlepša hvala

Globoko užaloščeni vsi njegovi

Ljubljana 28. decembra 1979

ZAHVALA

Ob boleči izgubi naše drage mame, omice, sestre

MARIJE PLEVČAK

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, prijateljem, znancem, sosedom, ki so jo tako številno pospremili na njeni zadnji poti. Hvala vsem za hkratno izražena ustna in pisna sožalja. Najtoplejšo zahvalo pa smo dolžni mgr. dr. Emi Mušičevi in medicinskemu osebju Golnik za nesebično pomoč s katero so pokojnici lajšali zadnje težke ure življenja. Lepa hvala tudi patru dr. Romanu za sočutne poslovilne besede.

Vsi njeni

ZAHVALA

Ob boleči izgubi naše drage sestre, tete, svakinje

CECILIJE – LIDE STALOWSKY

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom in znancem za izkazano pozornost, izraze sožalja, darovano cvetje in da ste jo pospremili na njeni zadnji poti v Ljubljani in Radovljici. Zahvaljujemo se upravi Doma upokojencev na Taboru 10, vsem sestram in negovalkam, ki so ji dolge mesece stregle in skrbno negovale ter zdravnikom za vso njihovo nesebično pomoč in zdravljenje. Zahvaljujemo se tudi duhovniku Jožetu Zupančiču za opravljeno slovo v Ljubljani in radovljiškemu župniku Francu Trunklju za lepo opravljen pogrebni obred.

Vsem prisrčna hvala

Žalujoči:

sestri Betty, Musinka z družino, brat Miro z družino in drugo sorodstvo.

Radovljica, Ptuj, Ljubljana, 28. decembra 1979

ZAHVALA

Ob prerani izgubi ljubega moža, atija, brata, strica

JOŽETA KOSA

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, sosedom, prijateljem, znancem in nekdanjim sodelavcem, ki ste ga tako številno spremenili na njegovi zadnji poti, mu poklonili cvetje ter nam izrazili sožalje. Posebno se zahvaljujemo ZB in SZDL KS Dravlje, ZB severnoprimorskega okrožja, konferenci SZDL občinske skupščine Šiška ter govornikoma za poslovilne besede. Še enkrat iskrena hvala vsem, ki ste ga imeli radi

Globoko žalujoči:

vsi njegovi

ZAHVALA

Ob boleči in nenadomestljivi izgubi dragega sina, moža in očeta

JOŠKOTA JENIČA

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, znancem, prijateljem, ki so ga tako številno pospremili na njegovi zadnji poti, mu poklonili toliko prekrasnega cvetja ter nam ustno ali pisno izrazili sožalje. Zahvaljujemo se prijatelju Janezu za govor in župniku za obred

Žalujoči sorodniki

ZAHVALA

Ob boleči in nenadomestljivi izgubi našega ljubega moža, očeta, dedka, brata, strica, svaka, tasta in bratranca

ANTONA JUHA

se iskreno zahvaljujemo vsem sorodnikom, znancem in vaščanom, ki so ga pospremili na njegovi zadnji poti, mu darovali cvetje in nam izrekli ustno ali pisno sožalje. Posebno topla zahvala podjetju Mercator za pomoč in poslovilne besede ter gasilski brigadi in KIG za darovano cvetje. Zahvaljujemo se tudi pevskemu zboru Iška vas in župniku Dolinarju za opravljeni pogrebni obred. Še enkrat hvala vsem skupaj in vsakemu posebej.

Žalujoči:

žena Fani v imenu vseh sorodnikov

ZAHVALA

Ob boleči izgubi naše ljube mame, stare mame, tašče, sestre in tete

JOŽEFE GORJANC

vdove železniškega vlakovodje

se zahvaljujemo vsem, ki ste jo tako številno spremili do njenega poslednjega doma, ji darovali toliko cvetja. Lepa hvala pevcem in godbi PTT za sočutno zapete in zaigrane žalostinke in vsem, ki ste nam ustno ali pisno izrazili sožalje. Hvala duhovniku za pogrebni obred. Iskrena hvala dr. Mirku Kajzelju in sestri Mariji za dolgoletno zdravljenje. Še enkrat hvala vsem, ki ste jo imeli radi in se je boste z dobro mislijo še kdaj spominjali.

Žalujoči:

hčerki Majda in Martina, vnuki Andrej, Marko, Mateja, zeta Janez in Tone in drugo sorodstvo

Ljubljana, 28. decembra 1979

ZAHVALA

Želimo se zahvaliti za cvetje, lučke in spremstvo na zadnji poti naše drage mame, babice, prababice, sestre, tašče, tete in svakinje

IVANKE TURK

rojene Tomšič

Hvala Zvezi borcev Vrhnika, SZDL, Oktetu »Kašča«, Vrhniški godbi, Mladinski knjigi, posebej sodelavcem PIL, hvala uslužbencem Doma upokojencev na Vrhniki za večletno nego, hvala za izrečena sožalja in hvala vsem, ki so naši dragi mami karkoli dobrega v življenju storili.

Hči Stana in sin Daniel s sorodniki

ABC POMURKA »SLAVIJA« p. o. gostinsko podjetje, Ljubljana, Gosposvetska 6,

objavlja prosta dela in naloge

2 KV kuharic
z enoletno prakso
Nastop službe takoj ali po dogovoru.

29-10882

Ugasnilo je trpljenja polno življenje

MILENE SKREM

Pogreb bo v ponedeljek, 31. decembra 1979, ob 9.30 na ljubljanskih Žalah-Navju
Na dan pogreba bo ležala v prvi mrliški vežici

Prijateljica Dragica

Komisija za delovna razmerja

Osnovna šola Josip Broz Tito Domžale, Kettejeva 13

objavlja prosta dela in naloge

učitelja matematike
(za določen čas od 15. 2. 1980 dalje – nadomeščanje delavke, ki je na porodniškem dopustu)

Kandidati naj pošljejo prijavo z dokazili o strokovni usposobljenosti na gornji naslov v 15 dneh po objavi del in nalog.
Sprejmemo tudi absolvente PA in drugih ustreznih višjih in visokih šol.

29-10886

Sporočamo žalostno vest, da nas je za vedno zapustila naša mama, stara mama, sestra

MARIJA KOZAMERNIK

roj. Setnikar

Pogreb drage mame bo v nedeljo, 30. decembra 1979, ob 15. uri izpred hiše žalosti v Vnanjih goricah

Žalujoči:
sinovi Ivan, Jože, Marjan, Slavko z družinami, Franc z ženo, sestra Ančka z družino ter drugo sorodstvo

Vnanje gorice, Notranje gorice, Vrhnika, Logatec, Praproče

Sporočamo žalostno vest, da je umrla

MARIJA ŽIROVNIK

učiteljica v pokoju

Pogreb drage pokojnice bo v ponedeljek, 31. decembra 1979, ob 16. uri na pokopališču v Šentvidu.
Do pogreba leži na svojem domu Zakrajškova 10 – Glince

Sorodniki

Ljubljana-Šentvid, 27. decembra 1979

ZAHVALA

Ob mnogo prezgodnji in boleči izgubi našega dragega moža in očka

BOŽA ČARIĆA

se iskreno zahvaljujemo vsem, ki ste ga imeli radi, mu darovali vence in cvetje ter ga pospremili na njegovi zadnji poti. Posebno zahvalo izrekamo članom kolektiva Lek, govornikoma za lepe poslovilne besede, pevcem in duhovniku.

Žalujoči:
žena Angelca, hčeri Silva in Boža z družinama ter drugo sorodstvo

Kamnik, Ljubljana, Sinj, 27. decembra 1979.

Planinsko društvo Ljubljana – Matica, Ljubljana, Trdinova 8

objavlja dela in naloge:

več kuharic
kuhinjskih pomočnic
natakaric
natakarskih pomočnic
sobaric

Delo združujemo za nedoločen čas. Nudimo dobre osebne dohodke in vso oskrbo v planinskih domovih. V poštev pridejo tudi priučeni delavci. Nastop dela takoj ali po dogovoru. Ponudbe pošljite na gornji naslov.

29-10786

Pretreseni sporočamo žalostno vest, da je prezgodaj preminil naš sodelavec

JOŽE KASTELIC ml.

izmenovodja ETO

Našega dolgoletnega sodelavca in dobrega tovariša bomo ohranili v trajnem spominu

Kolektiv in družbenopolitične organizacije DO TEOL – Ljubljana

---

Nenadoma nas je zapustil naš dragi

ŠTEFAN KLEMENČIČ

ing. rudarstva

Pogreb bo v soboto popoldan, 29. decembra 1979 v Lendavi

Žalujoči:
Mariška s Karolino, sin Zoran, hči Milojka z družino, oče Štefan in drugo sorodstvo

Lendava, Štrigova, Ljutomer, Ljubljana, 28. decembra 1979

Neznosna in neizmerna žalost se je naselila v naša srca, ko je snežni plaz nenadoma prekinil plemenito življenje našega nadvse ljubljenega sina, brata in strica

NIKA SMIRNOVA

gostinskega tehnika

Ljubljenega pokojnika bomo spremili na zadnjo pot v ponedeljek, 31. decembra 1979, ob 14.30 iz vzhodne poslovilne dvorane na ljubljanskih Žalah-Navju

Neutolažljivi:
mami Helena, oče Boris, brat Boris z ženo Valerijo in otrokoma Nastjo in Igorjem ter globoko žalujoče družine Smirnov, Mohar, Prešeren, Stach, Trautmann, Proj, Likar in drugo sorodstvo

Ljubljana, 25. decembra 1979

Pretreseni v žalosti sporočamo, da je za vedno odšel od nas naš ljubljeni mož, oče, brat, stric in svak

BRANKO ŽITNIK

strojni ključavničar

Od njega se bomo poslovili v ponedeljek, 31. decembra 1979, ob 11. uri izpred domače hiše Frenkova pot 5 na pokopališče v Bizovik
Na dan pogreba bo ležal v 14. mrliški vežici na ljubljanskih Žalah-Navju

Žalujoči:
žena Mari, hčerki Janja in Alenka, sestra Zalka z družino ter drugo sorodstvo

Bizovik, Ljubljana-Polje, Rijeka, 27. decembra 1979

Po dolgi in mučni bolezni nas je za vedno zapustil naš nadvse dobri dragi brat in stric

ALOJZIJ JANČAR-SLAVKO

železniški upokojenec

Pogreb nepozabnega pokojnika bo v soboto, 29. decembra 1979, ob 15. uri na pokopališče Sv. Agate v Dolskem
Do pogreba leži na ljubljanskih Žalah-Navju v 12. vežici

Žalujoči:
sestri Ani, Ivanka in nečak Martin

Laze, 27. decembra 1979

Sredi najlepše mladosti polne ljubezni in dela je kruta usoda utrnila življenje pod snežnimi lepotami, ki jih je v čudoviti naravi najbolj ljubil, mojemu najdražjemu možu in nenadomestljivemu očku

NIKCU SMIRNOVU

V neizmerni bolečini žalujoča:
žena Marina s sinom Serjožem

Köln, 25. decembra 1979

Sporočamo žalostno vest,
da nas je mnogo prezgodaj zapustil član pevskega zbora Bizovik

BRANKO ŽITNIK

Od dobrega pevca in zvestega tovariša se bomo poslovili v ponedeljek, 31. decembra 1979, ob 11. uri na bizoviškem pokopališču

Pevski zbor Bizovik

V globoki žalosti sporočamo, da je dotrpela draga žena, zlata mamica, hčerka in sestra

VERONIKA KOŽELJ

roj. Uran
p. d. Šeskova

Pogreb naše mamice bo v soboto, 29. decembra, ob 14.30 iz domače hiše Sp. Gameljne 21 na pokopališče v Šmartno pod Šmarno goro

Žalujoči:
mož Jože, otroci Janez, Miran, Slavko, Damjan, ata, mama, sestre Tončka ter Olga in Mari z družinama

Gameljne, Vižmarje, 27. decembra 1979

V 86. letu starosti nas je zapustila naša draga teta

AMALIJA IZLAKAR

Od nje smo se poslovili v petek, 28. decembra 1979, dopoldne na ljubljanskih Žalah-Navju. Iskreno se zahvaljujemo zravniškemu in strežnemu osebju negovalnega oddelka Doma starejših občanov Bežigrad za požrtvovalno pomoč in nego. Naša posebna zahvala pa velja tudi Hedi Švajger za pozornost do naše tete

V imenu vsega sorodstva
Jelica Jugovec, nečakinji Binca Naglič in Jelica Jugovec

Ljubljana, Trbovlje, Ptuj, 29. decembra 1979

Tiho se je poslovila od nas moja draga mama, babica, prababica, sestra in teta

MIMI SARK-ŠIRCELJ

modistinja v pokoju

Na njeno željo smo se od nje poslovili v ožjem družinskem krogu v petek, 28. decembra 1979

Žalujoči:
hčerka Helena z možem, brat Milan, sestri Greti in Milena, vnuka Tomaž, Marjanca z družinama in drugo sorodstvo

Ljubljana, Vancouver

Mnogo prekmalu nas je zapustil

ŠTEFAN KLEMENČIČ

dipl. inž. mont.
Dolgoletni član predsedstva Namiznoteniške zveze Slovenije in velik pobudnik za razvoj namiznega tenisa v Pomurju

Pogreb nepozabnega pokojnika bo v soboto, 29. decembra 1979 v Lendavi

Namiznoteniška zveza Slovenije

Sporočamo žalostno vest, da nas je v 45. letu zapustil naš

JOŽE KASTELIC

Pogreb dragega pokojnika bo v ponedeljek, 31. decembra 1979, ob 13.30 iz zahodne poslovilne dvorane na ljubljanskih Žalah-Navju
Na dan pogreba leži v tretji mrliški vežici

Žalujoči:
hčerki Majdka in Olgica, oče, mama, brat Miro z družino in drugo sorodstvo

Ljubljana, 27. decembra 1979

Sporočamo žalostno vest, da je umrl naš

STANISLAV MARKOVIĆ

vratar, upokojenec

Pogreb pokojnika bo v nedeljo, 30. decembra 1979, ob 14.30 izpred hiše žalosti v Štefanu na pokopališče v Trebnjem

Delovni kolektiv TRIMO sol. o. Trebnje in osnovna organizacija sindikata

---

Sporočamo žalostno vest, da je umrl naš delavec

JOŽE POVŠE

upokojenec

Pogreb pokojnika bo v ponedeljek, 31. decembra 1979, ob 14. uri iz mrliške vežice št. 8 na Žalah-Navju

Delovni kolektiv tovarne SATURNUS

Na 86. rojstni dan se je dopolnilo življenje naše ljube mame, stare mame, prastare mame, tašče in tete

FRANČIŠKE KOMELJ

rojene Turk

Na njeno željo smo se od nje tiho poslovili v najožjem družinskem krogu na ljubljanskih Žalah-Navju

Žalujoči otroci:
Bogo, Jože, Ivan-Drago in Lija z družinami

Prosimo za tiho sožalje
Ljubljana, Novo mesto, 29. decembra 1979

Strti od bolečine sporočamo, da nas je nenadoma in za vedno zapustil naš dragi mož, oče, sin, brat in stric

PAVLE VUGA

teracerski mojster

Krsto s posmrtnimi ostanki smo v nedeljo, 23. decembra 1979, položili v prerani grob na pokopališču v Begunjah
Zahvaljujemo se vsem, ki ste se tako številno poslovili od njega, mu darovali vence in cvetje ter nam ustno in pisno izrekli sožalje. Posebno pa se zahvaljujemo vsem sorodnikom, prijateljem in znancem, vaščanom Zapuž, družbenopolitičnim organizacijam in društvom KS Begunje in Radovljica, SO Radovljica, starešinam in pripadnikom JLA, združenju obrtnikov, lovskim družinam Begunjščica, Jevnica in Stol. Zahvala tudi za tople poslovilne besede na domu in ob grobu ter vsem, ki ste nam v teh težkih trenutkih stali ob strani

Žena Anica, hčerki Anita in Irena, oče, brat, sestri in Tončevi

Zapuže, Ljubljana, 25. decembra 1979

Sporočamo žalostno vest,
da nas je nenadoma zapustil naš dolgoletni sodelavec

JOŽE LEVSTEK

Od njega se bomo poslovili 31. decembra 1979, ob 15. uri na ljubljanskih Žalah-Navju

Dobrega sodelavca in tovariša bomo ohranili v trajnem spominu

Podjetje za PTT promet Ljubljana
TOZD PTT servis Ljubljana

Sporočamo žalostno vest, da nas je zapustil naš dolgoletni sodelavec

JOŽE TURK

načelnik Geodetske uprave Trbovlje v pokoju

Pogreb dragega pokojnika bo danes, v soboto, 29. decembra 1979 na pokopališču Klanec pri Kozini
Pokojnika bomo ohranili v trajnem spominu

Kolektiv Geodetske uprave Trbovlje

Trbovlje, 28. decembra 1979

ZAHVALA

Mnogo prerano in tragično nas je za vedno zapustil naš ljubi očka in mož

ANTON COLARIČ

Zahvaljujemo se vsem sorodnikom in sosedom, posebno družinama Zupančič in Hribar za neizmerno pomoč v težkih trenutkih. Iskrena hvala kolektivu »Novotehna« in Ljubljanske banke TDB Novo mesto.

Neutolažljivi:
žena Nada, sinova Dušan, Srečko in hčerka Tonica

Novo mesto, 24. decembra 1979

ZAHVALA

Neiztrgana je žgoča bolečina. Potok solz je ne ublaži. Ljudem solzé se jim oči. Tesno se stisne jim srce, ko jim pogled objema osameli dom. Tam Binčetova je roka, vsakemu željo, prošnjo ugodila.
Ob izgubi

BINČETA LAMPRETA

iz Stične

se zahvaljujem prijateljem, ki so prihajali k njemu na dom ali v bolnišnico na sočutna srečanja. Posebna zahvala prijateljem in znancem od Novega mesta preko Dolenjske in Ljubljane, ki so se zgrinjali ob njegovi krsti in ga spremili do njegovega preranega groba. Hvala za cvetje. Topla zahvala za ustno ali pisno sožalje, zlasti dr. Jurkoviču. Hvala nečakoma za pozornost ob Binčetovi smrti: prof. Vitu, dr. Vesni in soprogu dr. Borisu. Zahvala prof. primariju Accettu in dr. Kebrovi, ki sta požrtvovalno lajšala bolečine ter sočutno stala ob strani domačim.

Žalujoča sestra Lini

Titu novoletna voščila iz vse države

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Ob novoletnih praznikih prejema predsednik republike Josip Broz Tito številna voščila predstavnikov družbenopolitičnih skupnosti, organizacij in občanov.

Med drugim so mu novoletna voščila poslali: predsednik skupščine SFRJ Dragoslav Marković, sekretar za ljudsko obrambo general armade Nikola Ljubičić, načelnik generalnega štaba JLA admiral Branko Mamula, predsednik komiteja organizacije ZKJ v JLA Dane Čuič, zvezni sekretar za notranje zadeve Franjo Herljević, predsednik sveta Zveze sindikatov Jugoslavije Mika Špiljak, predsednik zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije Kosta Nadj, predsednik Gospodarske zbornice Jugoslavije Ilija Vakić.

Voščila z najboljšimi željami so poslali tudi najvišji funkcionarji SR Makedonije predsednik CK ZK Makedonije Angel Čemerski predsednik predsedstva SRM Ljupčo Arsov, predsednik sobranja Blagoja Taleski, predsednik izvršnega sveta Blagoj Popov, predsednik republiške konference SZDLM Krste Markovski, predsednik sindikatov Džemail Vejseli, predsednik republiškega odbora ZZB NOV Jovko Jovkovski in predsednica mladine Leposlava Petrovska. Najvišji državni in partijski funkcionarji Črne gore Veljko Milatović, Vojo Srzentić, Radivoj Brajović, Momčilo Čemović, Nenad Bućin, Emin Dobardžić, Mihailo Todorović in Miodrag Vuković ter najvišji funkcionarji SAP Vojvodine Radovan Vlajković, Dušan Alimpić, Vilmoš Molnar, Dušan Popović, Nikola Kmezić, Mihalj Bognar, Arsa Kovačević in Mile Miladinović.

Iz Bosne in Hercegovine so voščila poslali: predsedstvo SR BiH, centralni komite, skupščina, izvršni svet, republiška konferenca SZDL, svet Zveze sindikatov, republiški odbor ZZB NOV in republiška konferenca zveze socialistične mladine te republike.

V imenu komunistov, delovnih ljudi, mladine, borcev in občanov so predsedniku Titu voščili tudi predstavniki Beograda, Zagreba in Skopja.

Titova zahvala za čestitke

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Ob 22. decembru, dnevu JLA, so vrhovnemu komandantu oboroženih sil SFRJ čestitali mnogi pionirji, mladinci, delovni ljudje in občani naše države, vojaški in delovni kolektivi, družbene in družbeno-politične organizacije.

Ker se ne more zahvaliti vsakemu posebej, se vrhovni komandant na ta način zahvaljuje vsem, ki so mu čestitali ob dnevu JLA.

Papeževa poslanica Titu

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Predsednik republike Josip Broz Tito je sprejel ob 1. januarju – svetovnem dnevu miru poslanico papeža Janeza Pavla II.

Tito odlikoval reševalce

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Republiški sekretar za notranje zadeve SR Srbije Viobran Stanojević je danes izročil odlikovanja predsednika republike Tita tistim, ki so se posebej izkazali pri reševanju ponesrečencev v hudi železniški nesreči pri Čičevcu.

Titove mandarine za bolne otroke

OHRID, 28. decembra (Tanjug) – Že tradicionalno darilo – košaro mandarin – ki ga tovariš Tito vsako leto nameni najmlajšim, bodo letos izročili otrokom, ki so na zdravljenju v posebni ortopedski bolnišnici v Ohridu. Mandarine je pridelal tovariš Tito na plantaži na otoku Vanga, vsako leto pa jih za novoletne praznike podari najmlajšim v eni od socialističnih republik ali avtonomnih pokrajin.

Sovjetski veleposlanik pri Djuranoviću

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Predsednik zveznega izvršnega sveta Veselin Djuranović je danes sprejel sovjetskega veleposlanika v Jugoslaviji Nikolaja Rodionova na njegovo zahtevo.

Namesto voščil

LJUBLJANA, 28.decembra – Pepca Kardelj je namesto novoletnih voščil za leto 1980 nakazala denarna sredstva Združenju distrofikov SR Srbije, Društvu mišično in živčno-mišično obolelih SR Slovenije ter Skladu za gradnjo Onkološkega inštituta v Ljubljani.

Nobenih razlogov ni za samozadovoljstvo

Poslanica generalnega sekretarja OZN Kurta Waldheima svetu – Prizadevati si moramo za krepitev OZN kot okvira za razumnejšo ureditev

NEW YORK, 28. decembra (Tanjug) – »OZN je hkrati simbolična in praktična organizacija. Simbolizira svetovno skupnost, ki naj bi se komaj izoblikovala, in uveljavlja pravico vseh narodov, velikih in malih, da enakopravno sodelujejo pri zadevah skupnosti. V naslednjem desetletju se moramo bojevati za to, da čimbolj uskladimo simbolične in praktične plati OZN, tako da bo organizacija lahko s svojo večjo učinkovitostjo zagotovila blaginjo in prihodnost vse svetovne skupnosti,« je poudaril generalni sekretar OZN Waldheim v svoji novoletni poslanici svetu.

Generalni sekretar je ob prehodu iz enega desetletja v drugo ocenil sedemdeseta leta kot »burno desetletje«, v katerem je prihajalo do političnih in ekonomskih sprememb, vojn in katastrof v svetu.

»Združeni narodi so odigrali v tem razdobju pomembno vlogo pri pomirjanju ali izglajanju nekaterih konfliktov in pri omiljanju trpljenja in žrtev, ki so jih konflikti povzročali,« je dejal Kurt Waldheim. »Organizacija se je pridružila novim in daljnosežnim pobudam in ciljem, da se spoprime s splošnimi problemi, ki nas bremene.«

Waldheim je zatem posebej omenil razoroževanje, varstvo človekovega okolja, proizvodnjo hrane, naraščajoče prebivalstvo, človekove pravice, pravice žensk, boj za čisto vodo, za trgovino in razvoj, znanost in tehnologijo in za pravico do morja.

»Danes, ko se približujemo koncu tretjega desetletja, v katerem je delala OZN, nimamo nikakršnega razloga za samozadovoljstvo,« je poudaril generalni sekretar svetovne organizacije. »Nevarnost konfliktov, nenehno grozeča revščina in lakota, milijoni beguncev in gospodarska negotovost za prihodnost – vse to so dokazi nenehnega kršenja idealov mednarodnega sodelovanja, izraženih v ustavnovni listini OZN.

»Vendar to niso razlogi, da bi obupavali, temveč si moramo s skupnimi močmi prizadevati za krepitev OZN kot okvira za bodočo razumnejšo svetovno ureditev,« je poudaril generalni sekretar Waldheim v novoletni poslanici in sklenil: »Naša prihodnja naloga mora biti, da bomo razvijali bolj učinkovite institucije svetovne ureditve, vredne tega velikega zgodovinskega razvoja.«

Američani bodo naredili manj avtov

DETROIT, 28. decembra (AFP) – Ameriški proizvajalci avtomobilov bodo v prvem četrtletju prihodnjega leta zmanjšali proizvodnjo za 23 odstotkov.

OGLEDALO

»Preskrba že spet šepa! Najprej ni bilo mesa, pralnih praškov, kave, zdaj pa že lep čas traja zima, snega pa ni!«

OTO REISINGER, Vjesnik

Živilske tovarne so med prednostnimi naložbami

V sozdu HP so si v srednjeročnem programu zastavili tudi povečanje izvoza

LJUBLJANA, 28. decembra – Čeprav v SOZD HP Hrane – pijače v tekočem srednjeročnem obdobju ne bodo izpolnili preveč smelo načrtovanih proizvodnih in razvojnih usmeritev, so vendar v minulih štirih letih dosegli zadovoljive povprečne letne stopnje rasti družbenega proizvoda (22,6 odstotka), količinskega obsega proizvodnje (6,75 odstotka), izvoza (13,7 odstotka ob 13,2 – odstotnem povečanju uvoza), produktivnosti (2,3 odstotka) in pod.

V smernicah za pripravo novega srednjeročnega razvojnega programa so kot temeljno nalogo v prihodnjih letih opredelili hitrejšo količinsko rast proizvodnje; ta temelji na uresničevanju investicijskih projektov, novih projektov, ki izhajajo iz novih gospodarskih usmeritev ter zaokroževanju proizvodnih programov ob dogovornem uveljavljanju smotrnejše delitve dela.

Hkrati so si tudi zastavili nalogo, da hitreje povečujejo izvoz ob zmanjševanju ter nadomeščanju uvoza, zlasti s tesnejšim, dohodkovnim povezovanjem z organizacijami primarne kmetijske proizvodnje, oziroma z učinkovitejšim povezovanjem uvoza z izvozom.

V naslednjem srednjeročnem obdobju načrtujejo naslednje pomembnejše naložbe, za katere bodo združevali sredstva sami in z drugimi zainteresiranimi organizacijami: zgradili bodo tovarno gotovih in polpripravljenih jedi, tovarno za industrijsko pridobivanje soli, tovarno margarine in tovarno proteinske hrane.

Omeniti velja še razvojni projekt ribištva (nakup ladij in razvoj prdelave rib), za katerega kaže zanimanje tudi izvršni svet mesta Ljubljane; dogovarjajo se že, da bi Ljubljana primaknila denar za nakup ene ribiške ladje, SOZD HP pa bi zagotovil organiziranje ribjega trga v slovenskem glavnem mestu.

V tesnejšem medsebojnem povezovanju si bodo v naslednjem srednjeročnem obdobju še posebej prizadevali, da bi se v izvozu razen s povečevanjem izvoza svojih izdelkov uveljavili tudi z investicijskimi storitvami, zlasti v deželah v razvoju.

Skupaj s SOZD Emona pripravljajo projekt za sojo in kasavo (nadomestek koruze) v Tanzaniji, V Nigeriji pa projekt za gradnjo več živinorejskih farm. Za Somalijo pripravljajo projekt o sodelovanju v ribištvu.

Hkrati pa se lotevajo tudi načrtnejšega uveljavljanja politike vezave uvoza na izvoz, tako da se bodo na primer pri nakupovanju kave dogovarjali tudi o pokrivanju tega uvoza z ustreznim izvozom svojih ali izdelkov drugih naših proizvajalcev.

Poseben poudarek so v smernicah dali tudi nadaljnjemu samoupravnemu dograjevanju sestavljene organizacije združenega dela, v kateri želijo uspešneje združevati že razvite skupne razvojne službe (temeljni razvoj) ob sodelovanju s Kemijskim inštitutom Borisa Kidriča, tehnološko-ekonomske in marketinške dejavnosti, v prihodnjem letu pa bodo ustanovili tudi interno banko.

ZDRAVKO STEFANČIČ

Denar za ‚obstoj države'

Francoski parlament po hitrem postopku sprejel zakon, po katerem lahko vlada začasno oblikuje dohodke – Napadi socialistov in komunistov

PARIZ, 28. decembra (Tanjug) – Poslanci francoskega parlamenta so sinoči po hitrem postopku sprejeli zakonsko besedilo, ki dopušča vladi, da začasno oblikuje državne dohodke in jih razporeja na podlagi letošnjih dajatev. Zakon bo veljal, dokler ne sprejmejo proračuna za prihodnje leto, njegov namen pa je, da dotlej zagotove denar za »obstoj države«.

Kakor smo že poročali, je ustavni svet pred nekaj dnevi razveljavil državni proračun za leto 1980, zato ker so pri sprejemanju proračuna začeli razpravljati o izdatkih, še preden so določili dohodke. Ker se je to zgodilo tik pred novim proračunskim letom, je nastala nevarnost, da bi bila državna uprava, ki nima finančnih sredstev, povsem ohromljena.

Tej nevarnosti so se izognili sinoči, ko so sprejeli omenjeni zakon. Zanj so glasovali vsi poslanci vladne večine, proti pa so bili socialisti in komunisti, ki so predložili 47 amandmajev in zahtevali, da je treba omiliti davščine na najnižje dohodke in dodatno obremeniti velike profite. Njihovi amandmaji pa so bili zavrnjeni.

Razprava o proračunu se bo nadaljevala 7. januarja.

Sinočnjo sejo parlamenta so opozicijski poslanci izkoristili za ostre in neprijetne napade na vlado, pa tudi šefa države, ki so jima naprtili odgovornost za nastalo zmešnjavo v zvezi s proračunom. V Franciji je zavladal »pravni nered«, ki je samo izraz »hudega političnega nereda«, je izjavil voditelj socialistov François Mitterrand. Obtožil je Giscarda d'Estainga, da ne premore dovolj »državljanskega poguma, da bi pravočasno posegel vmes« v proračunski razpravi in tako preprečil kršitev ustave.

Uvodniki francoskih listov, celo tistih, ki so ponavadi na strani vlade, izražajo globoko nezadovoljstvo, preveva jih razočaranje in turobno razmišljanje: kako se je moglo zgoditi, da v demokratični in organizirani državi, kot je Francija, zagrešijo v proceduri sprejemanja proračuna tako hudo napako, da se proračun naposled izkaže kot neustaven?

V odgovoru na to vprašanje večina komentatorjev opozarja na splošno politično stanje v državi, zaradi katerega Francozi doživljajo tudi takšna presenečenja. »Politična Francija je izgubila glavo,« s to ugotovitvijo se začenja uvodnik v »Figaru«, ki opozarja na to, da proračunska afera ponazarja »zmedenost duhov – zmedenost, katere pravo razsežnost je morda pokazal sklep ustavnega sveta«.

Kmalu obsodba napadalcev na džamijo

BEJRUT, 28. decembra (Tanjug) – Saudski minister za notranje zadeve princ Najef Abdel Aziz je izjavil za vladni dnevnik »An Nadva«, da bo vlada kmalu objavila obsodbe 170 muslimanskim ekstremistom, ki so v začetku decembru napadli veliko džamijo v Meki. Minister je izjavil, da bodo sodbe objavili potem ko jih bo potrdil kralj Halid.

Davičo gre v zapor, tožniki pa so užaljeni

Zaradi klevetanja je obsojen na denarno kazen, vendar si je književnik raje izbral zapor

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – V torek, 25. decembra je pred tretjim občinskim sodiščem sodni senat, ki mu je predsedoval Zoran Stojković, obsodil književnika Oskarja Davića klevetanja po 92. členu, drugem odstavku in po prvem odstavku kazenskega zakona SR Srbije na 4 tisoč dinarjev kazni. To kazen bo moral Davićo plačati v 30 dneh, a če ne bo poravnana, bo zamenjana z zaporno kaznijo, računajoč na vsak dan po 100 dinarjev.

Književnika Oskarja Davića je tožila Saveta Gligorić zaradi klevetanja in navajanja neresnice o njenem pokojnem možu, kritiku, akademiku in univerzitetnem profesorju Veliboru Gligoriću v intervjuju z Davićem, objavljenem v literarni reviji »Ovdje« decembra 1978.

»Obsojen sem na 4 tisoč dinarjev kazni,« je Tanjugovemu novinarju izjavil Oskar Davićo, »vendar si bom namesto tega izbral 40 dni zapora in se ne bom pritožil nad sodbo, saj bi to pomenilo, da priznavam zakonitost razsodbe. To bi pomenilo, da priznavam to vrsto pravice in intervencije sodišča v zadevi, ki ne sodi pred sodišče. To je že druga razsodba, ki se je v tem letu zame tako iztekla. V prejšnji, v sporu z Erihom Košem, sem bil obsojen na 7500 dinarjev denarne kazni.«

Naveličal sem se plačevanja. Tudi sam sem bil večkrat užaljen, celo imenovan protikomunist in še marsikaj drugega, pa nisem iskal zadoščenja pred sodiščem. Na področju literature sodišče nima kaj iskati. Sodišče se sklicuje na izvajanje zakona, vendar memim, da je to zlorabljanje pravic, ki jih ima. Sodišče odloča o vsem suvereno, tudi o tistem, česar ne razume. To je abstraktna pravica.

»Zoprno mi je dejstvo, da se sodišče spošča v prepire in spore okoli tako smešnih vprašanj. Kot da ne bi šlo za nekatera pomembna vprašanja, bistvena za razvoj literature in človekove misli. Kot da bi bile to čisto navadne stvari, ki zares sodijo na sodno področje. Vse se omejuje na dejstvo, da so moji tožniki užaljeni, jaz pa grem v zapor. Tako bom storil. Že 48 let je poteklo, odkar sem zadnjič prišel iz ječe,« je na koncu svoje izjave za Tanjug v zvezi z obsodbo dejal Oskar Davičo.

Izraelski časopisi v Egiptu

JERUZALEM, 28. decembra (AFP) – »Jeruzalem Post« in vrsto drugih izraelskih časopisov, ki izhajajo v hebrejščini in arabščini, bodo od 15. januarja – to je šest tednov preden bosta Izrael in Egipt tudi uradno odprla veleposlaništvi – prodajali v kioskih v Egiptu. To novico je objavil »Jeruzalem Post«, ki poudarja, da bodo istega dne v Izraelu, na zahodni obali reke Jordan in v Gazi pričeli prodajati egiptovske časopise in revije.

Letalski delavci v Atenah stavkajo

ATENE, 28. decembra (Tanjug) – Delavci in uslužbenci skoraj vseh tujih letalskih družb v Atenah so danes pričeli dvodnevno stavko. Zahtevajo zvišanje plač za 29 odstotkov zaradi inflacije in višjih življenjskih stroškov ter boljše delovne razmere. Zaradi stavke je večina tujih letalskih družb ustavila polete v Atene, zato je mednarodno atensko letališče danes skoraj prazno.

VSAK ČETRTEK NOVI stop POGLEJMO SI V OČI!

Novoletni utrip Kube

HAVANA, 28. decembra (Tanjug) – Kuba se pripravlja na novoletno praznovanje, ki se ujema z državnim praznikom, saj je prav na 1. januarja 1959 osvobodilna vojska Fidela Castra in Che Guevare prikorakala v Havano, od koder je na novoletno noč pobegnil voditelj stare skorumpirane vlade, diktator Batista. V ponedeljek Kubanci ne bodo delali, kot je objavila vlada, tako da bo vikend daljši, čeprav novo leto praznujejo samo en dan.

Ulice dvomilijonske Havane so polne ljudi. Vsi kupujejo obleko, obutev, televizorje, hladilnike, kar so pred kratkim v omejenih količinah dali v prosto prodajo. Za praznike si lahko kupiš na podeželju pujska ali jagnje. Za kaj podobnega je treba ob drugih priložnostih imeti posebno dovoljenje, saj smejo kmetje načeloma prodajati samo državi. Obetajo si, da bodo veliki hoteli v Havani: »Havana Libre«, »Riviera«, »Nacional« in drugi, do zadnjega kotička polni, a tudi ob praznikih bodo veljale običajne cene. Tako bo tudi v »Tropicani«, ki ima nedvomno enega od najlepših svetovnih programov v naravi.

Obetajo si, da bo prišlo iz sosednje Severne Amerike ob novem letu na Kubo več kot 5000 članov »kubanske skupnosti v tujini«, kot imenujejo donedavne emigrante. Prvič po dveh desetletjih bodo prišli na obisk v domovino na temelju sporazuma, ki so ga sklenili kubanska vlada in predstavniki emigrantov.

Hranjenje z dudko

KANSAS CITY, 28. decembra – V živalskem vrtu v Kansas Cityju takole hranijo mladiče povodnega konja. Medtem ko Hugo dobiva hrano iz steklenička (po dudki), si manjši bratec Harpo prizadeva dobiti tudi kaj zase.

Odrasel povodni konj je dolg do 4,5 metra, visok 1,5 metra, doseže pa težo 1000 kilogramov. Na kopno gre le ponoči, ko se

pase, drugače pa ves dan preživi v vodi. Če pa je v vodi dovolj rastlinja sploh ne gre na breg, temveč v vodi žre noč in dan. Povodni konj je družabna in miroljubna žival, če pa je razdražen, postane nevaren. Njegovi oklasti čekani, ki se stalno obnavljajo in tehtajo tudi do šest kilogramov, so nevarno orožje. Samica povodnega konja je zlasti nevarna, če brani mladiče: zapodi se v vsakega, ki se jim preveč približa. (Telefoto:UPI)

Je življenje na »Evropi«?

WASHINGTON, 28. decembra (AP) – Podatki, ki jih je julija poslala na Zemljo ameriška vesoljska sonda »Voyager 2«, opozarjajo, da bi na Jupitrovem satelitu »Evropa« utegnili najti sledove življenja.

Tak je sklep poročila o odkritjih »Voyager 2«, ki so ga objavili v januarski številki ameriškega lista »Starand Sky«.

Po mnenju avtorja tega poročila, svetovalca v ameriški nacionalni agenciji za vesoljska raziskovanja Richarda Hoaglanda, prekriva satelit »Evropa« ocean, ki je globok okrog sto kilometrov. V njem so verjetno ugodne razmere za nastanek življenja.

Čeprav ocean pokriva ledena skorja, debela okrog 8 kilometrov, je – kot zatrjuje Hoagland – je v davni preteklosti Jupiter izžareval dovolj energije, da bi na »Evropi« lahko nastale ugodne razmere za nastanek zapletenih organskih molekul in življenja – podobne tistim na zemlji.

Za ohranitev biosfere

PARIZ, 28. decembra (UPI, UN) – Skupini že obstoječih ekosistemov, ki spadajo v okvir programa OZN za človekovo biosfero (MAB), so priključili še 15 rezervatov biosfere. Sklep o priključitvi delov ozemlja Kitajske, Kolumbije, Nemške demokratične republike, Italije, Romunije, Senegala, Sudana in Ugande omenjenemu programu so sprejeli na nedavno zaključnem zasedanju te organizacije v Parizu.

Biosferi, tanki plasti, ki jo sestavljajo zemlja, zrak, in voda, nenehno preti nevarnost zaradi različnih dejavnosti ljudi; prav v izbranih rezervatih (sedaj jih je okrog 177 v 46 državah) bodo ščitili genetični material, ki mu preti iztrebljenje.

Po načrtu MAB je v 76 državah, še 906 rezervatov, ki bi jih bilo potrebno uvrstiti v to enkratno mrežo za ohranitev biosfere. Nekateri menijo, da bi morali sem vključiti tudi Rim.

Učinkovito uresničevanje stabilizacije

V družbenem planu Črne gore ima prednost tudi obnova po potresu

TITOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Dosledno in učinkovito uresničevanje politike ekonomske stabilizacije, ob prizadevanjih in dejavnosti, da bi obrzdali inflacijo, neupravičeno zviševanje cen, naglejše povečevanje izvoza ter usklajevanje vseh oblik porabe z materialnimi možnostmi – to so osnovne naloge resolucije o politiki uresničevanja družbenega plana Črne gore v prihodnjem letu, ki so jo danes sprejeli na seji vseh zborov skupščin te republike. V tem in v naslednjih letih bodo v Črni gori posebno pozornost posvetili krepitvi kvalitativnih dejavnikov gospodarjenja in obnovi ter izgradnji krajev, ki jih je prizadejal potres. Kot so poudarili med razpravo, je posebnega pomena družbena akcija varčevanja, ki mora prerasti v trajno obliko ravnanja vseh dejavnikov gospodarjenja in razpolaganja z družbenim dohodkom vsakega posameznika in vse družbe.

Izginilo že 110 kilogramov urana

Ameriška vlada je ukazala uvesti strogo kontrolo proizvodnje in uporabe urana

WASHINGTON, 28. decembra (Tanjug) – Ameriška vlada je dovolila nadaljevati delo v neki tovarni, iz katere je »izginilo« več kot 10 kilogramov urana za jedrske reaktorje; hkrati pa je ukazala uvesti strogo kontrolo proizvodnje in načina uporabe urana. Da je izginil uran, iz katerega bi lahko naredili manjšo jedrsko bombo, so ugotovili pri inventuri v tovarni »NFS« v ameriški državi Tennessee. Med drugim je ta tovartna dobavljale uran tudi ameriški vojni mornarici.

Naknadno so ugotovili, da je iz te tovarne od leta 1968 do danes na še nepojasnjen način izginilo okrog 110 kilogramov urana.

Komisija za kontrolo jedrskega goriva je sklenila znova uvesti preiskavo o devetdesetih kilogramih urana za jedrske reaktorje, ki so že leta 1965 izginili iz neke druge tovarne v državi Pennsylania, nekateri domnevajo, da so uran ukradli in poslali Izraelu.

V sovjetskih mestih se rodi premalo otrok

Že več let je v Sovjetski zvezi veliko več žensk kot moških – »Beg« iz podeželja v mesta

MOSKVA, 28. decembra (Tanjug) – Število prebivalcev Sovjetske zveze se povečuje nekolikanj počasneje, kot so predvidevale napovedi tamkajšnjih demografov in kot so želeli načrtovalci ekonomskega razvoja.

Takšna je bistvena ugotovitev, do katere so prišli po objavi rezultatov o popisu prebivalstva, opravljenem 17. januarja. ZSSR je tistikrat štela 262 milijonov 436 tisoč ljudi, v zadnjih desetih letih za 20 milijonov več.

Prebivalstvo v Sovjetski zvezi je v zadnjem desetletju naraslo za okoli 2 milijona na leto, kar je po tukajšnjih ocenah manj, kot kažejo potrebe splošne družbene reprodukcije.

Sovjetski demografi posebej opozarjajo na majhno nataliteto v industrijsko najbolj razvitih območjih in na primanjkljaj delovne sile vzhodno od Urala in v nekaterih delih evropskega območja ZSSR.

Še vedno pa je čutiti močno tendenco preseljevanja prebivalstva s podeželja v mesta, kar ima poleg pozitivnih plati tudi posledice v razvoju kmetijstva.

Tako se je mestno prebivalstvo povečalo leta 1970 za okoli 20 milijonov; danes šteje 164 milijonov ali 62 odstotkov vsega prebivalstva v državi.

V tem času se je število prebivalcev na podeželju skrčilo za 7 milijonov. V ZSSR tudi opozarjajo na neugodno demografsko strukturo, za katero je že več let značilno precej večje število žensk kot moških. Menijo, da je zdaj v ZSSR 18 milijonov žensk več kot moških, kar naj bi bila posledica vojne.

Od šestinšestdeset milijonov družin je največ dvočlanskih, kar 30 odstotkov, 29 odstotkov družin pa ima samo enega otroka.

JAT se uvršča med velike družbe

S 3,2 milijona potniki lani v zgornjem delu lestvice letalskih prevoznikov

BEOGRAD, 28. decembra (Tanjug) – Najnovejši podatki mednarodnega združenja letalskih prevoznikov (IATA) kažejo, da se Jugoslovanski aerotransport uvršča med največje letalske družbe v svetu, saj se nahaja v zgornjem delu svetovne lestvice. JAT je minulo leto prepeljal 3,262 milijonov potnikov, kar ga uvršča na 29. mesto med 105 največjimi letalskimi prevozniki, včlanjenih v mednarodno združenje, ki ga tvorijo vse letalske družbe v svetu, razen vzhodnoevropskih in kitajske.

Delež JAT v skupnem prevozu potnikov v svetu znaša približno en odstotek, tako da bi lahko rekli, da je vsak stoti potnik potoval z letali našega prevoznika. V evropskem prometu, torej med evropskimi letalskimi prevozniki, se JAT nahaja na desetem mestu, to pomeni, da prepelje skoraj 2,5 odstotka potnikov. Po številu potnikov v domačem prometu je JAT na sedmem mestu v Evropi.

Dutschke se je utopil v kadi

Sodni izvedenci: zadavil se je zaradi bruhanja in nato utopil v kadi

KÖBENHAVN, 28. decembra (AFP) – V ponedeljek je v kopalnici svojih prijateljev v Aarhusu (Danska) umrl nekdanji voditelj oporečniških študentov v Zvezni republiki Nemčiji Rudi Dutschke. Avtopsija, ki so jo opravili na sodni medicini, je pokazala, da se je Dutschke najprej zadavil zaradi bruhanja in nato utopil v kadi.

Po mnenju sodnih izvedencev je dobil epileptičen napad in izgubil zavest,, začel je bruhati in izbruhano vsebino požrl, zaradi česar se je zadušil ali dušil, nakar je najbrž zdrsnil pod vodo in se utopil.

Epileptični napadi so po mnanju zdravnikov posledica ran, ki jih je dobil ob atentatu 1968. Po izjavi izvedencev za sodno medicino niso odkrili nobenih znamenj nasilja.

Nova vlada v Nikaragvi

MANAGUA, 28. decembra (AFP) – V Managui so danes sporočili, da so sestavili novo vlado, v kateri je dvajset ministrov. Prejšnja vlada, ki je odstopila 4. decembra, je bila sestavljena iz štirinajstih ministrov.

Snežne razmere

Kanin: jasno, 270 cm snega, piha močan zahodnik, zato začasno naprave ne delajo;

Vogel: Pretežno jasno, 150 cm snega, nihalka vozi od 8.00 do 18.00, sedežnica Orlove glave in tri vlečnice pa od 9.00 do 16.00;

Kobla: Oblačno, 35 do 80 cm snega, vse naprave vozijo od 9.00 do 16.00, v soboto in med prazniki bo vozil beli vlak Ljubljana–Bohinjska Bistrica, če bo dovolj prijav;

Kranjska gora: Oblačno, 40–60 cm snega, vse naprave vozijo. Tekaška proga je urejena, umetno drsališče je odprto od 9.00 do 21.00, hoteli v Kranjski gori so zasedeni;

Pokljuka: oblačno, 120 cm snega, vlečnica vozi, hotel je zaseden;

Stari vrh nad Škofjo Loko: Oblačno, 30 do 60 cm snega, vse naprave vozijo od 8.30 do 17.00;

Krvavec: megleno, 60 cm snega, vse naprave vozijo;

Črni vrh nad Idrijo: jasno, 30 cm snega, smučarske naprave pri hotelu Bor vozijo. Tekaška proga je urejena, hotel je zaseden;

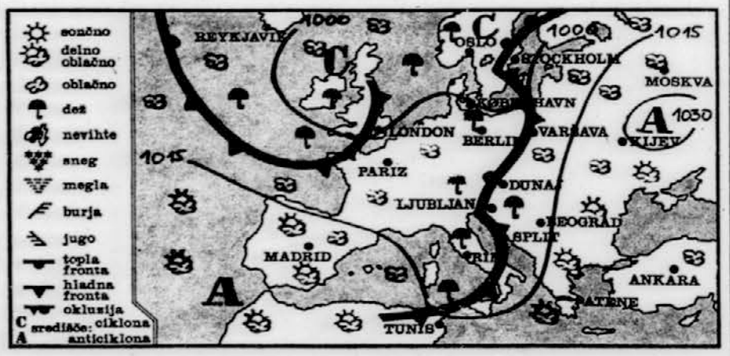
Lokve: oblačno, 15 cm snega, obe vlečnici vozita;

Sviščaki: oblačno, 60 cm snega, vlečnica vozi od 9.00 do 16.00;

Ribniška koča: vetrovno in megleno, 60–70 d cm snega, vlečnica vozi od 8.30 do 16.00, za cesto do spodnje postaje žičnice priporočajo zimsko opremo, čeprav je cesta plužena. Koča je zasedena;

Vremenska napoved meteorološkega zavoda Slovenije

Prognostična karta za 29. december 1979

NAPOVED ZA SLOVENIJO

Oblačno s padavinami, v notranjosti Slovenije deloma dež, deloma kot sneg. Temperature bodo okoli 0, na Primorskem okoli 6 stopinj C.

NAPOVED ZA NEDELJO

Postopno izboljšanje vremena

NAPOVED ZA JUGOSLAVIJO

Oblačno, ob Jadranu in v zahodnih krajih padavine, ki se bodo čez dan širile proti vzhodu.

VREMENSKA SLIKA

Nad severnim Atlantikom ter zahodno in srednjo Evropo je območje nizkega zračnega pritiska. Vzhodne Alpe je dosegla hladna fronta, ki se pomika proti vzhodu in bo ob jugozahodnih vetrovih vplivala na vreme tudi pri nas.

Vreme in temperatura dne 28. decembra 1979 ob 13. uri

Kraj	Vreme ob 13. uri	stopinj
Ljubljana	rosi	1
Planica	poloblačno	−3
Brnik	oblačno	0
Kredarica	oblačno	−7
Maribor	oblačno	2
M. Sobota	oblačno	1
Sl. Gradec	dež s snegom	2
Celje	rosi	2
Novo mesto	rosi	1
Nova Gorica	oblačno	3
Portorož	oblačno	5
Reka	rahlo dežuje	5
Pulj	rahlo dežuje	9
Hvar	oblačno	11
Dubrovnik	oblačno	9
Zagreb	rahlo dežuje	2
Beograd	jasno	3
Sarajevo	oblačno	5
Titograd	oblačno	6
Skopje	rahlo oblačno	0
Celovec	–	–
Gradec	oblačno	0
Dunaj	rahlo sneži	−1
Benetke	oblačno	4
München	oblačno	0
Zürich	oblačno	3
Rim	dežuje	10
Pariz	rahlo dežuje	3
Berlin	oblačno	3
Stockholm	rahlo dežuje	2
Moskva	–	–

Nova leta za nazaj

LANI je za novo leto pridivjal nad naše kraje mraz. Od 10 stopinj C se je temperatura zelo naglo spustila globoko pod ničlo, sneg je pobelil vso Jugoslavijo in zagodel nekaj neprijetnosti. Ponekod na cestah zaradi mraza ni hotela prijeti sol. Smučarji s prazniki niso bili zadovoljni.

NOVO LETO 1977/78 je bilo oblačne sorte, zapadel je nov sneg, ki pa ni motil smučarjev, saj so jih našteli na Pohorju 7000, v Kranjski gori pa 5000 na dan. Temperature so se vrtele okrog ničle.

NA SILVESTRA LETA 1976 je bilo še nekaj smuka, prvi dan novega leta pa je pobralo precej snega, celo v višjih legah. Prazniki so bili pretežno deževni s temperaturami nekaj nad ničlo.

Še topleje (do 6 stopinj) je bilo za NOVO LETO 1975/76. V nižinah je bilo le nekaj malega snega, v Kranjski gori 15 cm, na Krvavcu 45 cm.

NOVO LETO 1974/75 je bilo tako toplo (do 6 stopinj), vendar jasno, suho in sončno. Smuka ni bila možna skoraj nikjer.

PRAZNIKI 1973/74 so bili hladni, s temperaturami pod ničlo, oblačni in brez padavin. Na Veliki planini in Vitrancu je bilo 50 cm snega, na Voglu 70 cm.

PA ŠE TO

TUDI ŠKRAT JE GLASOVAL – Mariborski delegati so soglasno sprejeli predlog odloka o proračunu mariborske občine za leto 1980. V tem odloku tudi piše: »Po skupnem dogovoru o skupni veterinarsko higijenski službi za podravsko regijo zagotavlja občina Maribor 32 odstotkov potrebnih sredstev. Za leto 1980 je izkazana večja potreba pri funkcionalnih odhodkih ter potrebna sredstva za nadgradnjo kamiona za odvoz kadrov . . .«

Delegati niso zahtevali popravka in tako bo mariborska veterinarsko higijenska služba kmalu dobila kamion za odvoz kadrov, kar jim je zagodel tiskarski škrat, ki je kadavre spremenil v kadre. Sicer pa – morda to ni napaka?

novoletna priloga '80

Ko razmišljamo o prihodnosti, mislimo predvsem na svojo in na našo prihodnost. Prihodnosti je navsezadnje veliko – morda je tudi za nas prihodnost nekaj, kar se že dogaja nekje v tem trenutku in obenem nekaj, kar se ne bo zgodilo nikjer in nikoli drugje kot pri nas in v nas.

Malo banalno rečeno, morda je za nas prihodnost Švica, Češkoslovaška, Argentina ali Bangladeš – a tudi obratno, za vsako izmed teh držav je morda prihodnost Jugoslavija. Merila so torej vsekakor različna, kakor so različne startne točke, okolja in dogajanje, tako kot so, na primer, različna tudi merila za svobodo ali navsezadnje prihodnost svobode ali svobodo prihodnosti, ki je za nekoga skledica riža, za drugega potni list, za tretjega prosta izbira med strankami in za četrtega možnost svobodno združevati in razdruževati dejanja in misli.

Vse te prihodnosti so najbrž tisto, čemur navadno pravimo prihodnost človeštva, ki je potemtakem sestavljena iz mnogih prihodnosti in sedanjosti in tudi preteklosti in jo je zato izredno težko zaobseči in opredeliti z nekaj kategorijami, kot so energija, razvoj, gospodarska rast, demokracija, napredek, pa čeprav smo se vedno znova prisiljeni vračati k tem in nekaterim drugim kategorijam, ker boljših opornih točk za razmišljanje nimamo ali jih ne znamo poiskati.

Ko gledamo proti letu 2000, se moramo torej vsekakor zavedati nejasnosti, s katero omejuje pogled na prihodnost ta relativnost in nedokončnost, obenem pa upoštevati vse te elemente, ki bodo vendarle realno vplivali na to, kar bomo delali v prihodnosti oziroma kar se bo dogajalo z nami.

Morda niti ni tako smotrno, da si postavimo kot mejo in kot cilj leto 2000, ne samo zato, ker se bo tretje tisočletje začelo šele z letom 2001, ampak predvsem zato, ker bo leto 2000 že čez dvajset let, se pravi čez čas, ki pomeni, če se ozremo, pravzaprav zelo malo v tem, kar se je dejansko spremenilo v našem življenju, čeravno so se na drugi strani prav v teh minulih dvajsetih letih pojavili novi dejavniki, ki bodo močno vplivali ne samo na prihodnjih 20 let, ampak še veliko dlje, vsekakor veliko močneje, kot vplivajo zdaj. To začenjamo dojemati prepočasi.

Kot rečeno, mislimo v resnici na svojo prihodnost, tudi ko govorimo o prihodnosti človeštva, mislimo na to, kaj čaka naše otroke, kot radi rečemo, a navsezadnje tudi nas same. A zdi se mi včasih, da nam tudi prav godi govoriti o prihodnosti, kot bi se zatekali vanjo, zato da se nam ne bi bilo treba ukvarjati s sedanjostjo ali pa zato, ker je prihodnost manj obvezujoča in lahko, če hočemo, več nudi. Na drugi strani pa se včasih predajamo sedanjosti, kot da bo trajala večno in kot da se nam ne bo treba nikoli ukvarjati s prihodnostjo. Prav gotovo prepogosto pozabljamo, da je prihodnost kar v največji meri odvisna od tega, kar delamo zdaj, da se je prihodnost že začela.

Nekoliko določneje rečeno, naša prihodnost bo odvisna od tega, kako že danes reagiramo na to, kar se bo v svetu in v Jugoslaviji dogajalo jutri, pri čemer bi morali upoštevati čimveč mogočih smeri razvoja v svetu, s katerim smo vse tesneje povezani in vse bolj soodvisni, in poskušali delovati v odnosu do tega čimbolj dejavno, čimbolj drzno, vsekakor še bolj kakor danes.

Če se hočemo obnašati tako, moramo imeti ideje, veliko idej, in jih tudi znati uresničiti. Kajti svet postaja iz dneva v dan bolj kompleksen in v njem se bo bolje znašel tisti, ki bo znal bolje oceniti vse tokove v njem in jih s svojim delovanjem obračati sebi v prid, obenem pa stimulativno vzvratno delovati na druge.

Vsekakor je pri tem treba upoštevati nekatere elemente, o katerih danes najpogosteje govorimo v zvezi s prihodnostjo in izmed katerih bi nemara veljalo opozoriti na naslednje:

Energija bo vedno dražja in – morda – je bo vedno manj. Obenem bo postajala čedalje močnejše sredstvo pritiska, orodje ali orožje in povzročitelj novih odvisnosti, novih zavezništev in morda tudi zelo nevarnih konfliktov – recimo, če bo Sovjetska zveza nekoč prisiljena uvažati nafto z istega področja kot ZDA. Ne gre pa le za nafto, gre na primer tudi za jedrsko energijo, na kar običajno pozabljamo, na jedrsko energijo, kjer imata praktično monopol nad gorivom obe supersili, kar bomo občutili z drugimi tudi mi.

Morda nič manj pomembna je tako imenovana demografska eksplozija in predvsem z njo povezana proizvodnja hrane in boj za hrano. Gotovo ni naključje, da je ameriški predsednik Carter nedavno tako rekoč zagrozil, da bodo prav kmalu lahko samo ameriški farmarji reševali lakoto v svetu, kar pomeni ne le mernik žita za sod nafte, ampak tudi še veliko drugega, posebno za tiste dežele, ki tistega soda nafte nimajo.

Ob ravnotežju strahu na vedno višji ravni, ki bo najbrž vsaj še nekaj časa preprečevalo najhujši spopad, pa se bodo verjetno še množile tako imenovane male ali lokalne vojne, ne samo zaradi vse mogočih sporov, ampak predvsem zato, ker se bo krepila težnja po neodvisnosti narodov, težnja po podrejanju teh narodov pa v najboljšem primeru ne bo odmirala enako hitro oziroma se bo vsaj nekaj časa gotovo še krepila in se kazala na najrazličnejše načine – od gospodarskega pritiska do vojaškega in ne nazadnje tudi do kolonizacije v informatiki. Če so danes stockholmski gasilci odvisni glede natančnih podatkov o požarih v njihovem mestu od centrale podatkov, ki je v Ameriki, je to vsekakor zgovorno opozorilo za prihodnost.

V medsebojnem vplivanju teh elementov se bodo spreminjali mednarodni odnosi, za katere bo ob okrepljenih prizadevanjih velikih sil, da bi ohranili prevladujoč položaj tam, kjer ga imata, značilno, da bodo postajala izrazitejša tudi druga, med seboj povezana središča svetovnega dogajanja na podlagi realnih interesov, bodisi da gre za nafto, kar velja na primer za države članice OPEC, ali za strah, da bi postali žrtev dogovarjanja med supersilama, kar velja za zahodno Evropo. Vse te skupine bodo kajpada hotele imeti vplivnejšo vlogo v svetovnem dogajanju kot danes, tako kot bo nedvomno hotel imeti vplivnejšo vlogo vsak narod zase, kot izraz splošno naraščajoče težnje po neodvisnosti in enakopravnosti, ki je prevladala kot stalnica v politiki neuvrščenih držav, prevladala kot proces v svetu in bo nekoč prevladala kot sistem svetovnega, med seboj tesno povezanega pluralizma narodov. Obenem bodo težnje po svobodi znotraj posameznih držav podirale arhaične strukture in s tem spodbujale širjenje naprednejših družbenih ureditev, hkrati pa vsaj začasno ustvarjale tudi nova žarišča nestabilnosti.

V megligi teh procesov bo dolgoročno gledano nastajala neka nova svetovna ureditev, obenem pa se bo v prihodnjih 20 letih najbrž stopnjevala tudi konfliktnost.

Za nas je vsekakor izjemno pomembno, da si ustvarjamo v tem svetu čim močnejšo pozicijo, ki bo odvisna predvsem od naše notranje moči in od tega, kako bomo znali notranjo trdnost uveljavljati navzven, vplivati s politiko, ki bo nastajala na temelju te stabilnost, na svet okrog sebe.

Seveda lahko rečemo, da bomo še naprej gradili samoupravno socialistično družbo in mednarodno sodelovanje na podlagi neuvrščene politike. Morda bo to v prihodnosti bolj zapleteno kot doslej, obenem pa tudi bolj dražeče in bolj stimulativno. Navsezadnje smo s svojim sistemom čedalje bolj znanilci prihodnosti v svetu, ker sedanjost vse bolj potrjuje naše izkušnje preteklosti. Kako udejanjati to splošno načelo, je kajpada nemogoče odgovoriti celostno v enem sestavku. Vsekakor pa je vredno opozoriti na nekatere elemente.

Kot rečeno, bo čvrstost družb in držav v prihodnje morda še pomembnejša, kot je danes – mislimo pa, kajpada, na stabilnost na zdravih temeljih, na stabilnost v mobilnosti, v nenehnem gibanju in iskanju novega. S tega stališča se zdi nevaren atentizem, pričakovanje, kot da se mora v določenem trenutku nekaj zgoditi in da se bo šele takrat začelo vse spet zares ali vsaj, da se bo začelo čisto novo poglavje.

S tega stališča je tudi nevarno ravnati se glede na prihodnost v kategorijah boja za oblast, namreč boja za oblast posameznikov v imenu delavskega razreda, množic, narodov, republik.

V tem duhu je tudi nevarno in brezperspektivno zadovoljevati se s politiko sorazmerne blaginje in nekakšnega socialnega miru, politiko, ki bi nas lahko kaj hitro pripeljala v neprizadetost in s tem tudi večjo ranljivost.

Gledano tako, bi bilo nevarno ne samo, če bi se krepil nacionalizem, ampak tudi, če bi se načelo dogovarjanja in konsenza med republikami podredilo republiškim egoizmom, ki lahko postanejo v imenu boja proti centralizmu element konfliktnosti in ne metoda v iskanju uresničljivih rešitev.

Tako kot si prizadevamo za enoten gospodarski prostor v Jugoslaviji, bi si morali vedno znova prizadevati tudi za ohranjevanje enotnega političnega prostora in bolj odpirati razprave preko republiških meja, kajti tako bomo dobili najbolj učinkovite rešitve in zmanjšali možnost napetosti in nasprotij, ki bi lahko pripeljala do čisto drugačnih poskusov politične stabilizacije, kot bi jih želeli.

Graditi prihodnost pomeni zavedati se tudi teh in drugih potencialnih nevarnosti, ki so lahko izvor stagnacije ali imobilnosti.

Imobilnost pa je v nasprotju z bitjo vsega našega dosedanjega razvoja in izvirnega sistema, ki ga gradimo. Njegova prednost je vsekakor v tem, da lahko na izredno širokem nacionalnem konsenzu o osnovnih rečeh, kakršen obstaja redkokje na svetu, sprošča ustvarjalno moč narodov in posameznikov ob upoštevanju vsega bogastva idej, ki ob tem nastajajo, obenem pa, zavedajoč se, da so lahko gonilna sila razvoja le uresničljivi sporazumi, ki temelje na upoštevanju dejstva, da je mogoče kreirati politiko neke države v globalu na liniji nekega splošnega poprečja, v posameznih delih pa v okviru njihovih realnih možnosti in hotenj, ki bi se morala v perspektivi vedno bolj zbliževati na vedno višji ravni.

To je morda najboljša pot, da se mobiliziramo bolj kot doslej – kajti ob vsej verbalni zavzetosti je vsekakor še vedno preveč dejanske nepriza-detosti ali sebičnosti – mobiliziramo za utrjevanje gospodarske moči in politične dinamičnosti te družbe, vseh njenih generacij, ki ustvarjajo to, kar imamo.

Če bomo na tak način zgrajeno notranjo trdnost dograjevali tako, bo to tudi najboljše jamstvo, da se bomo ne le hoteli ampak tudi mogli še aktivneje kot doslej uveljavljati tudi v mednarodnih odnosih. Pri čemer bo treba v prihodnosti še bolj kot doslej upoštevati, da bo v gibanju neuvrščenih, ki že po sami številčni moči vedno bolj postaja odraz teženj, a tudi konfliktov vsega človeštva, bolj izzivalen in ploden, a tudi bolj zamotan in težaven proces. Ob splošnih skupnih smernicah in dogovorih bo treba vedno bolj upoštevati raznovrstnost interesov in tudi raznovrstnost hkratnih akcij, ki jim bodo dajali ton tisti, ki bodo znali spodbujati z najbolj konkretnimi predlogi.

Od tega, kako bomo znali razreševati te dileme, bo odvisna naša prihodnost. Zdi se mi, da to podzavestno čutimo vedno močneje, tako kot vedno močneje občutijo svoje dileme tudi drugod po svetu. Videti pa je, da vsak v sebi in vsi skupaj še nismo napravili tistega preskoka v razmišljanju in ravnanju, ki bi nam omogočal, da bi ne samo vse novo, kar nastaja v svetu in pri nas, registrirali in absorbirali, ampak tudi že ukrepali tako, da možnosti, ki smo si jih ustvarili v preteklosti, ne bi zapravili v prihodnosti z nepremišljenostjo v sedanjosti.

ANDREJ NOVAK

Novoletni intervju člana predsedstva CK ZKJ Staneta Dolanca stran 18–19
Matjaž Kmecl: Mislimo na lepe reči in ne bojmo se leta 2000! stran 20
Anton Bebler: Nemirne misli ob novoletni jelki – bo vojna ali je ne bo? stran 20
Dragiša Bošković: Amerika, ki zna vse, samo varčevati ne, misli na suha leta stran 21
Janez Strnad: V fiziki je tvegano kolikor toliko resno napovedovati stran 21
Janez Stanovnik: Osnovno vprašanje prihodnosti je v odnosih med narodi stran 22
Branimir Nešović: Slovenci se ne bodo porazgubili med večjimi narodi stran 23
François Casteran: Četrt milijarde ljudi bo leta 2000 še trpelo lakoto stran 23
Aurelio Peccei: Treba bi bilo izumiti nov svet stran 24
Drago Hribar: Vrniti se bomo morali k skromnejšim oblikam življenja stran 24
Miloš Kobe: Zapletenim računalniškim napravam bomo kos edinole z znanjem stran 25
Vesna Marinčič: Čez desetletja bomo izbrani, žilavi in sto let pri zdravi stran 25
Tonja Slokar: Kdor nima nafte, naj ima ideje in zdravo energetsko politiko stran 26
Ivo Cecic: Jugoslovanska enciklopedistika se utrjuje v svetovnem vrhu stran 26
Tomaž Brejc, Gustav Gnamuš in Jure Mikuž: Prihodnost likovne umetnosti stran 27
Vlado Jarc: Ne prevelika mesta, ne premajhne vasi, en avto na dve družini stran 27
Lojze Lebič in Andrej Rijavec: Prihodnost glasbene umetnosti stran 28
Herman Berčič: Prosti čas nikakor ne bo lenobno počivanje stran 28
Vilko Novak: Izgubljene iluzije Francozov o stari slavi in obilju stran 29
Sandro Boeri: V bencinski suši avto ne bo umrl, samo spremenil se bo stran 29
Jan Tinbergen: Drobtine z bogatinove mize ne morejo nasititi revežev stran 30
Živa Paulin: Spolna svoboda in trdna družinska vez hkrati stran 30
Tit Doberšek: Ali je črna celina pred črno prihodnostjo? stran 31
Bogdan Pogačnik: Prihodnost sveta iz perspektive OZN – pogovor z Lazarjem Mojsovom stran 31
Gregor Pucelj: Čeprav že veliko vemo o vremenu, moramo biti previdni stran 32
Mojca Drčar-Murko: Zamenjava naravnih surovin z umetnimi je za ZRN »izziv stoletja« stran 33
Jože Petek: Jugoslovansko kmetijstvo bi lahko prehranilo trikratno prebivalstvo stran 34
Stephen Papson: Po svetu bodo drle nevarne reke turistov stran 35
Feljton – Anton Kolenčić: Sončno mesto, mesto starih prostovoljcev stran 32
Kako karikaturist Marjan Amalietti vidi leto 2000

NOVOLETNI POGOVOR »DELA« S STANETOM DOLANCEM

Več samoupravljanja, toda tudi več dela, odgovornosti in varčevanja, saj socializem ni sociala

foto Joco Žnidaršič

Od vseh nas je odvisna naša prihodnost, od nas je odvisno, kaj bo leta 1980 in leta 2000. Sem optimist, saj smo iz vseh kriznih položajev izšli vedno močnejši

»Vsem pripadnikom jugoslovanske skupnosti, vsem članom socialistične samoupravne družbe moramo jasno, odkrito in odločno povedati, da je treba veliko več delati, da se bo treba marsičemu tudi odreči, ker se naši ljudje še ne zavedajo dovolj resnosti trenutka, v katerem živimo. Dokler ne bomo prelomili v svoji zavesti, da smo vsi skupaj in vsak odgovorni za jutrišnji razvoj, za prihodnost, dokler tega ne bo, bomo imeli gospodarske in druge probleme. Od nas samih je odvisno, kaj bo leta 1980 in leta 2000. Sem optimist, vedno sem bil in bom, ker verjamem v naše ljudi, v njihovo odgovornost, usvarjalnost in razum. In še nekaj mi utrjuje to prepričanje: iz vseh kriznih položajev doslej smo izšli vedno močnejši. Sedanji položaj pa je tak, da moramo z vso resnostjo in odgovornostjo mobilizirati vsakega človeka, vse samoupravne subjekte, vse družbenopolitične činitelje za organizirano, kontinuirano in odgovorno delo. To novo leto mora biti leto boja za stabilizacijo, je pred dnevi poudaril predsednik Tito,« je v novoletnem pogovoru za Delo rekel član predsedstva CK ZKJ Stane Dolanc. V pogovoru so sodelovali Jak Koprivc, Andrej Novak in Vlado Šlamberger, ki je besedilo pripravil za objavo.

DELO: Nekateri ocenjujejo, da je sedanji gospodarski položaj tudi posledica napačnih ocen in predolgega odlašanja, da bi morali prej poseči po ustreznih ukrepih.

DOLANC: O tem, zakaj smo prišli v tak gospodarski položaj, je več mnenj, rekel bi celo radikalno nasprotnih, vendar ne med nami v zvezi komunistov. Mislim, da smo v ZK zelo enotni.

DELO: V zvezi komunistov je drug problem, namreč, da ste v vodstvu zelo enotni v ocenah trenutnega položaja. Morda bi lahko rekli, da ste celo preveč enotni, ker je potem v praksi videti skorajda nenormalno, da se stvari tako počasi premikajo in spreminjajo. Včasih ljudje pravijo, da je ob tako izpričani enotnosti videti premalo sprememb.

Nihče več ne more računati, da bo dobil podporo ob morebitnem frontalnem napadu na samoupravljanje

DOLANC: Če bi stvari tako postavljali, bi nas lahko proglasili za dogmatike. Mislim, da ni problem v tem kot ga skušate nakazati. Prav gotovo ni res in ne drži, da je samoupravljanje tisto, ki je pripeljalo gospodarstvo v položaj kakršnega imamo. Tako sicer ponekod ocenjujejo, toda bolj v nekaterih krogih v inozemstvu, pri nas doma pa prihajajo te ocene iz tistih grupic in posameznikov, ki so vedno bili v bistvu zoper samoupravni koncept, pa naj bodo to tisti s tako imenovane »leve« ali »desne«. Presegli smo oceno in mnenja, ki so trdila, da je samoupravljanje poskus in da s samoupravnim sistemom ni mogoče doseči ekonomskega razvoja in napredka. To, kar imamo, je dokaz, da to ni res.

DELO: Samoupravljanje je sestavni del zavesti naših delovnih ljudi. Nihče več ne more računati, da bo dobil podporo ob morebitnem frontalnem napadu na samoupravljanje.

DOLANC: Te ne bo dobil nihče. Res je, da smo največjo dinamiko gospodarske rasti dosegli v procesu razvoja samoupravnih socialističnih odnosov. Ne smemo pa pozabiti tudi na drugo oceno, ki pravi, da je vse, kar se dogaja pri nas, odraz težavnega gospodarskega položaja v svetu...

DELO: ... in skuša na ta način zmanjševati našo lastno odgovornost...

DOLANC: ... vendar je nedvomno tudi v tem eden od vzrokov za težave, ki jih imamo v gospodarstvu.

DELO: Se strinjate, da smo svoj čas vpliv tujih gibanj tako pretirali, da smo v bistvu bežali pred lastno odgovornostjo?

DOLANC: Mislim, da to ni res. Nikoli nismo toliko množili težav, da bi bežali pred lastno odgovornostjo. Te se dobro zavedamo! Bistveno je, da v Jugoslaviji, v takšni, kakršna je, nismo dovolj hitro razreševali protislovij, ki jih poraja pluralizem socialističnih samoupravnih interesov. Drugo, kar moram poudariti, je: pri nas ni vprašanje – socializem da ali ne, samoupravljanje da ali ne, ampak je vprašanje, koliko socializma in kakšnega. To pa je odvisno od nas vseh. Poleg problemov, ki jih povzročajo protislovja samoupravnih socialističnih interesov, je produktivnost dela v naši družbi eden glavnih dejavnikov, ki onemogoča hitrejši razvoj in ki nas je pripeljal v sedanji položaj. Produktivnost dela je pri nas v večini gospodarskih panog pod evropskim povprečjem...

DELO: Toda zanjo se borimo z govori, z resolucijami.

DOLANC: Ni res, da se borimo samo s tem. Odkrito bom govoril o problemih, kot jih vidim, v položaju, ko se je povečal zunanjetrgovinski primanjkljaj, ko se je povečala naša zadolženost v tujini. Kaj storiti?

Odnos med razvitimi in nerazvitimi ne pozna samo republiških meja

Prvič, resnica, ki me navdaja z optimizmom je, da smo v političnem vodstvu, pa ne samo v njem, v vseh političnih strukturah veliko bolj enotni, da je treba v sedanjem trenutku hitreje in bolj odgovorno iskati take rešitve, ki bodo presegle protislovja kot izraze pluralizma socialističnih samoupravnih interesov. Med njimi je eden od problemov prav gotovo odnos med razvitimi in nerazvitimi. Tega vprašanja ne moremo urejevati samo z republiškimi in pokrajinskimi mejami, ampak je veliko širši, nanj zadevajo tudi znotraj posameznih republik in pokrajin. Ne smemo pozabiti na posledice potresa v Črni gori. Škoda je takšna, da bomo morali v določenem obdobju – nismo se še zedinili, koliksno naj bo to obdobje – dati okoli polovice tistega, kar že vsa Jugoslavija daje v sklad za manj razvite. To je velika obremenitev gospodarstva. Dogovoriti se moramo o roku, v katerem bomo sposobni odpraviti posledice potresa v Črni gori. Ni pa dvoma, da smo dolžni to solidarnostno storiti.

DELO: Poudarili ste izraz Jugoslavija, kakršna je, govorili ste o republiških mejah, o razlikah znotraj republike. Zdi pa se nam, da se v Sloveniji pogostokrat premalo zavedamo, da imamo v Jugoslaviji tudi Kosovo in obratno. Ali dogovarjanje med republikami ne skriva v sebi nekega protislovja in nevarnosti republiških egoizmov in strankarske discipline v republiških taborih? Ali ne bi bilo bolje, če bi ustvarili enoten prostor v Jugoslaviji ne samo v gospodarski sferi, ampak tudi politični. V razpravah se namreč dostikrat zapremo v republiški politični tabor oziroma meje in v federalno politično enotnost.

DOLANC: Ne razumem kaj naj bi pomenil politični republiški tabor in federalna politična enotnost?

DELO: Mislimo na enoten jugoslovanski politični prostor.

Skladnosti si ni moč predstavljati tako, da bomo vsi enaki, da bodo vsi čakali na manj razvite

DOLANC: Enoten jugoslovanski politični prostor je in ta je odprt. Če ne bi bil tak, niti ne bi mogli tako razpravljati, kot razpravljamo sedaj, odkrito in o vseh problemih. Res pa je, da mora vsak, ki živi v tej Jugoslaviji, računati na interese Slovenije – pa Kosova, Makedonije, Srbije itd. – in seveda obratno, v enaki meri z enakimi obveznostmi in z enakimi odgovornostmi. Nikoli v Sloveniji, pa tudi ne drugod, ne zastavljamo vprašanja, ko gre za solidarnost: da ali ne. Vedno smo odgovarjali in moramo odgovarjati: da. Seveda pa nima smisla izmikati se različnim vprašanjem, kot so, koliko časa, koliko, za kaj, za katere namene? Vedno pa mora biti v ospredju splošni interes – resničen harmoničen razvoj Jugoslavije kot celote. Pod tem pa si ne predstavljam – in mislim, da tudi noben drug trezen politik ne – da je harmonija v tem, da bomo vsi enaki in naj bi vsi čakali, da bo Kosovo napredovalo do neke stopnje, potem pa šli spet skupaj naprej. Nasprotno, skladnost je treba najti v dinamiki razvoja, skladnost v tem smislu, da vsa solidarnost in pomoč manj razvitim območjem ne bo zavirala in ne sme zavirati razvoja razvitih v Jugoslaviji. Če bi se to zgodilo, bi se takšna narobe solidarnost obrnila predvsem zoper nerazvite in zoper Jugoslavijo kot celoto, saj bi začeli še bolj zaostajati za svetom, s tem pa bi naša konkurenčna sposobnost na svetovnem trgu močno padla.

Negospodarna substitucija uvoza ni ne ekonomsko ne politično upravičena

DELO: Med konkretnimi vprašanji, o katerih smo govorili, je tudi, kako zmanjšati zunanjetrgovinski primanjkljaj.

DOLANC: Uvoz moramo zmanjšati in ga bomo, če bo potrebno z administrativnimi ukrepi, ki so tudi že v veljavi. V tem ne vidim tragedije. Srečujemo pa se z različnimi koncepti. Eden trdi, da je vsaka substitucija ekonomsko in politično upravičena. Trdim, da to ni res. Negospodarna substitucija uvoza ne more biti niti ekonomsko niti politično upravičena, čeprav nekateri zagovarjajo takšno tezo. Pri omejevanju uvoza moramo imeti splošen in konkreten selektiven pristop. Hkrati moramo spodbujati izvoz, toda spet tam, kjer je ekonomsko in politično upravičen, ne za vsako ceno. Poznam drastične primere, ko stimuliramo izvoz na ta način, da potem na domačem trgu plačujemo izgubo, ki jo posamezna gospodarska organizacija naredi pri izvozu. Čeprav ne trdim, da takih primerov ne bo več, jih mora biti bistveno manj kot doslej. Drugo, kar nam bo pomagalo pri stabilizaciji, je, da bomo zmanjševali zadolževanje v tujini. Obresti od kreditov so ogromne in doberšen del akumulacije gre za njihovo odplačevanje. Kakor hitro pa se odpovemo kreditom, pomeni, da se bomo morali odpovedati tudi nekaterim naložbam v Jugoslaviji.

DELO: To pa je zelo težko.

DOLANC: Da, je zelo težko in ima lahko tudi določene posledice.

Omejevanje osebnih dohodkov je dvorezen meč

DELO: Na to smo mislili, ko smo govorili, da smo hitro enotni v načelih, te enotnosti pa potem ni toliko videti v praksi.

DOLANC: Moramo povečati produktivnost dela, to pa bomo lahko storili samo takrat, ko bo delavec resnično zainteresiran, da bo s svojim delom, na svojem delovnem mestu ustvaril čim večji dohodek. Menim, da takih spodbud sedaj še ni dovolj. Mislim, da je omejevanje osebnih dohodkov dvorezen meč. Vsaka napaka na tem področju bi povzročila še manj zanimanja za dobro delo, za dohodek na delovnem mestu. Nedavno sem o tem govoril v Trebnjem.

DELO:... ko ste rekli, da je slabo delo nemoralno dejanje.

Naš visok življenjski standard je pravi gospodarski čudež

DOLANC: To trdim tudi danes. Pa ne samo to. Tu so še izostanki z dela in izkoriščenost delovnega časa. Bodimo iskreni in razgrnimo izkoriščenost delovnega časa. Točnih statistik o tem, žal, ni. Ocene pravijo, da se izostanki z dela gibljejo nekje okoli 6 odstotkov, osebno mislim, da so precej višji. Druga ocena pravi, da je izkoriščenost delovnega časa pri nas 70 odstotkov, čeprav mislim, da je celo nižja. In če dodamo še premajhno izkoriščenost gospodarskih zmogljivosti, potem bi oceno lahko strnil – mogoče bo izzvenela nekoliko grobo – takole: ob taki produktivnosti dela, ob takem odnosu do dela, je ob tako visokem življenjskem standardu kot ga imamo, resnični gospodarski čudež pri nas in ne v Zvezni republiki Nemčiji.

DELO: Ko govorimo o gospodarskih težavah, hkrati upiramo pogled v prihodnost, ker mislimo, da vsem tegobam navkljub ne kaže izgubljati perspektive. Strah pa nas je, da nekateri, namesto da bi iskali naprej in vztrajali pri tistem, kar je naša konstanta, bežijo v preteklost, v spomine, k preživetim metodam. Ali pa se obnašajo, kot bi se vse začenjalo in končalo danes. Nedavno ste tujim novinarjem izjavili, da ste optimist, kar zadeva prihodnost in še posebej prihodnost Jugoslavije. Večkrat pa ste tudi opozarjali, kako ne kaže pozabiti, da ima naša dinamična rast, zlasti na ekonomskem področju, tudi svoje nevarnosti, ker bo prihodnost zagotovo izstavila račune za premalo premišljeno sedanjost.

DOLANC: Zelo težko je napovedovati, kaj se bo zgodilo v daljšem obdobju v svetu, laže govorim o tem, kako gledam na sedanjost in bodočnost Jugoslavije. Pravite, da se nekateri vračajo k preteklosti, Če je lahko preteklost izkušnja in napotilo za prihodnost, to ni slabo. Mogoče bi se celo morali večkrat vračati k preteklosti.

DELO: Se vam ne zdi, da se v Jugoslaviji na sploh premalo zavedamo, da moramo iz preteklosti črpati za sedanjost, s katero hkrati že ustvarjamo prihodnost.

Stalnica v zgodovini partije: črpati moč, širino in perspektivo iz razpoloženja delovnih ljudi

DOLANC: Vsekakor. Zgodovina nam dokazuje kontinuirano linijo partije v zadnjih 45 letih. Od takrat, če gledamo na Slovenijo, ko je začel Edvard Kardelj odločujoče vplivati na formiranje politike, oziroma če gledamo na Jugoslavijo kot celoto, od takrat, ko je Tito začel odločujoče vplivati na politiko komunistične partije. Pomembno je, da je partija že takrat dojela, da mora črpati svojo moč, svojo širino, in če hočete, svojo perspektivo iz razpoloženja delavskega razreda, delovnih ljudi. Ko govorimo danes o delovnih ljudeh, mislimo na širino fronte tistih, ki gradijo socializem. Pomembno je, da je partija to dojela že takrat. Če ne bi komunistična partija bila računala na delovne ljudi že v tistih časih, to je v stari Jugoslaviji, nikoli ne bi mogla iti s svojo linijo v tako širino, kot je šla. Nikoli ne bi mogla svoje politike črpati iz množic, niti se jim približati. Kategorija »delovni ljudje«, o kateri danes na veliko razpravljajo sociologi, politologi in drugi, je izredno pomembna konstanta v ustvarjanju politike, ki je iz komunistične partije Jugoslavije naredila avantgardo v tistem klasičnem pomenu te besede, da je bila sposobna že leta 1941 odpreti perspektive nacionalne in socialne osvoboditve Jugoslaviji – vsem njenim narodom in narodnostim, vsem njenim delovnim ljudeh.

Vračati se moramo hkrati k preteklosti tudi zato, ker je iz take linije v bistvu nastalo samoupravljanje. Kakor hitro se je partija odprla in se usmerila na množice delovnih ljudi. je morala računati s tem: če bo v revoluciji zmagala, bo morala nujno zajeti v nov družbenoekonomski sistem interese vseh ljudi in pri kreiranju svoje politike, svoje strategije, upoštevati interese vseh delovnih ljudi, ne samo komunistov. Prve oblike samoupravljanja smo imeli že med narodnoosvobodilnim bojem. Že leta 1945 smo imeli delavsko kontrolo. Zakon o nacionalizaciji je samo dopolnil akcijo, začeto med revolucijo, ko je bilo že več kot polovico produkcijskih sredstev praktično nacionaliziranih s konfiskacijo in sekvestrom. Res je, da smo imeli tudi oblike administrativnega socializma, vendar bi si upal trditi, da iz objektivnih razlogov. V času, ko je bila domovina porušena, smo morali z vsemi ukrepi, tudi z administrativnimi, združiti vse politične in ekonomske moči, da bi zgradili osnovo, bazo za novo obdobje. Če gledate politično linijo v tem času – še posebej v Sloveniji kjer je bila Osvobodilna fronta izredno močna, široka in odprta, torej močan politični dejavnik – če gledate, kako so se razvijali produkcijski odnosi, odnosi med ljudmi, boste videli tudi prave vzroke spopada s stalinizmom ali s kakim drugim konceptom graditve socializma. Z zmago v revoluciji se v bistvu samo nadaljuje proces – tu se spet srečamo s kontinuiteto – katerega cilj je, najti družbenopolitični in družbenoekonomski sistem, ki bo kar najbolj neposredno približal oblast ljudem, delovnim množicam.

DELO: Kontinuiteta, beseda, h kateri se nenehno vračamo, je mišljena tudi kot nenehno gibanje, nenehno iskanje novega. Če iz tega zornega kota gledamo v prihodnost, kje smo po vašem mnenju danes? Katere so spodbude in kateri so zaviralni momenti? Radi bi spregovorili tudi o Kardeljevi teoriji pluralizma samoupravnih interesov...

DOLANC: Sedaj govorimo o izkušnjah iz preteklosti, h katerim se moramo vračati. Iskanje novih poti mora izhajati iz kontinuitete. Politična linija partije se je potrdila na notranjem in zunanjem planu. Če gledate danes samo štandard ljudi, nikoli noben narod ali narodnost v Jugoslaviji nista imela takšnih življenjskih pogojev, kot jih imata danes, na tako visoki ravni. Mislim, da je velika odlika jugoslovanskih komunistov, ker je bil njihov pogled vedno uperjen naprej, ne samo na sedanji položaj. Iskali smo odgovore na vprašanja, ki so že nekaj časa izziv vsemu svetu.

Če bi bil Edvard Kardelj še živ, bi mnoge sedanje težave laže prebrodili

Moram pa poudariti, da bi mnoge od težav, s katerimi se sedaj borimo, laže prebrodili, če bi bil še živ Edvard Kardelj. Ob tovarišu Titu je bil to človek, ki je s svojo navzočnostjo, s svojim razumskim, stvarnim in celostnim pristopom in oceno problemov v jugoslovanski družbi velikokrat odločilno prispeval, da smo laže našli izhode iz različnih kritičnih položajev. Edvarda Kardelja ni več. To praznino občutimo. Nikoli nisem precenjeval vloge enega samega človeka, vendar ta praznina od vseh nas zahteva še veliko več odgovornosti, stvarnosti in kardeljevskega obnašanja in razumevanja, kot bi bilo to potrebno, če bi bil tovariš Krištof še med nami.

DELO: Ob teh vaših mislih bi se za hip ustavili ob vprašanju osebnosti in njihovem vplivu na zgodovino na eni strani, na drugi strani pa zgodovine na velike osebnosti.

DOLANC: O tem je dosti napisanega in izrečenega. V danih zgodovinskih pogojih so posamezne močne osebnosti dajale svoj pečat, ker so dojele razpoloženje in pogoje realnosti, s svojim osebnim prispevkom so znale izkoristiti vse za to, da bi utrle pot napredku. Med take osebnosti prav gotovo lahko štejemo predsednika Tita in Edvarda Kardelja, pa tudi druge osebnosti, ki so s svojim delom, s sposobnostjo odpiranja perspektiv in poti dobile v zgodovini svoje mesto, ki ga ne bo mogel nikoli nihče izbrisati.

DELO: Ko govorimo o prihodnosti, ne moremo mimo študije »Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja«, v kateri ni samo Kardeljev pogled na jutrišnji dan, ampak tudi na jugoslovansko družbo v daljni bodočnosti.

Pri nas nimamo toliko nebotičnikov kot drugje, jedrskih elektrarn ali avtomobilov, imamo pa novega človeka – in to je največ

DOLANC: Želeli ste, da se pogovorimo tudi o prihodnosti, o letu 2000. Želel bi, da bi se jugoslovanska družba in svet razvijala v tistem pozitivnem duhu in viziji, ki jo je videl Kardelj. Če bi se svet razvijal v tej smeri, bomo imeli mir, srečo, lepo bomo živeli, dobro nam bo in človeštvo bo imelo perspektivo. Ne samo Jugoslavija, saj Kardeljeve »Smeri razvoja« niso zgodovinskega pomena samo za Jugoslavijo, ampak za svet. Govoril sem z mnogimi uglednimi funkcionarji raznih političnih partij, ne samo komunističnih, ki so visoko ocenjevali Kardeljevo delo. Obstoječi politični sistemi namreč niso več sposobni, da bi sledili razvoju človekove zavesti in zahtev za svobodo osebnosti in ustvarjalnosti. Izražena nezadovoljstva politične partije – od mnogih komunističnih do socialističnih in drugih – niso sposobne dovolj dojeti, še manj pa zajeti in izkoristiti, da bi kaj bistvenega spremenile. Pri nas mogoče nimamo toliko nebotičnikov, nimamo toliko asfalta, ne toliko atomskih elektrarn in avtomobilov, imamo pa novega človeka – in to je največ. Nov človek nastaja veliko teže kot nove tovarne in nebotičniki. Imamo novega človeka in zavest, da je od njega odvisna prihodnost, ne glede na vse probleme, konflikte in negativno obnašanje. Samoupravljalec se mora zavedati, kje živi, kako živi in da je njegova prihodnost odvisna od njega samega. To je tisti zgodovinski Kardeljev rek, da si srečo človek lahko ustvari le sam.

DELO: Omenili ste probleme, konflikte in negativno obnašanje. Se vam ne zdi, da bi semkaj lahko uvrstili tudi nekatere težnje, češ da je štandard sam po sebi zadosten dokaz za nekakšno blaginjo, za srečo?

DOLANC: S takimi se ne morem strinjati, res pa posamezniki tudi menijo, da je že sam štandard dovolj.

DELO: Včasih tudi mislimo, kar zna biti nevarno, da se nam ne more zgoditi nič slabega.

Mnogočemu se bo treba odreči, saj gospodarstvo ne more zdržati takih bremen

DOLANC: Če hočemo obdržati, kar imamo sedaj, bo treba veliko več delati, marsičemu se tudi odreči. Zato podpiram vsa prizadevanja, da bi uveljavili enega izmed pomembnih dejavnikov – varčevanje. Mislim na varčevanje na vseh področjih življenja. V naslednjem obdobju bomo sposobni in moramo biti, da se bomo v družbeni nadgradnji usmerili predvsem na zdravstveno varstvo občanov in zagotovili vse pogoje za nadaljnji razvoj izobraževalnega sistema. Mnogočemu pa se bomo morali odpovedati, ker gospodarstvo, kakršno je v tem trenutku, ni zmožno več zdržati takšnih bremen, kot jih ima sedaj.

DELO: Ko govorite o varčevanju, verjetno mislite, da ga je treba uveljaviti na vseh ravneh, pomeni, od temeljnih celic do federacije.

DOLANC: Predvsem moramo ponovno preveriti vse elemente porabe, kar velja za temeljne organizacije in skupnosti, za občine, republike, pokrajini in federacijo. Če začnem pri temeljni organizaciji, mislim predvsem na storilnost, organizacijo dela, prihajanje na delo do raznih reprezentanc, velikokrat nepotrebnih napihnjenih obnašanj ob raznih proslavah in podobno. Prav tako menim, da se bodo morali v krajevnih skupnostih veliko bolje organizirati. Če se povrnemo v preteklost, naj spomnim na razne akcije, ki so jih bili krajani sposobni izpeljati – od prostovoljnega dela, zbiralnih akcij pa do samoprispevkov. Podobno bo treba narediti v občinah. Razumem razne želje, da bi imela vsaka občina svojo bolnišnico, športna igrišča ali dvorane, asfaltirane ceste, radijske postaje in svoje časopise. Vse to je lepo. Toda v tem trenutku mora vsak dvakrat razmisliti o vsaki taki potrebi, vsak, od temeljne organizacije do federacije.

Obnašali smo se nenormalno: nenehno smo živeli bolje, kot smo delali

DELO: Strah nas je, da bomo to varčevanje spet po naše poenostavili in vso akcijo osredotočili na dnevnice, na nekaj manj ali več potovanj po Jugoslaviji in tujini, ne na bistva. Mislimo, da bi morali v politični akciji preprečiti, da bomo spet vsi govorili o varčevanju in izgubljali čas, ko bi morali delati. Mar zaradi dreves spet ne bomo videli gozda?

DOLANC: Nobena od akcij, ki so vezane na naša prizadevanja za ekonomsko stabilizacijo, ne sme biti kampanja niti ne sme biti samo enostranska. Vsa ta prizadevanja za stabilizacijo – od boja za večjo produktivnost dela, za spodbujanje izvoza, za selektiven pristop in s tem zmanjševanje uvoza, za varčevanje – mora biti stalen faktor ekonomske politike in družbenega življenja v Jugoslaviji v celoti. Ne odkrivamo nič novega. Vse to je v razvitih deželah že zdavnaj prvina normalne ekonomske politike. To, kako smo se mi obnašali, ni bilo normalno. Nenehno smo živeli bolje, kot smo delali in zato na vseh področjih ta zunanjetrgovinski primanjkljaj, zadolževanje in podobno.

DELO: To govorimo že zelo dolgo. Ali je zdaj položaj tako dramatičen, da se je treba resneje zamisliti?

DOLANC: Ne bi rekel, da je dramatičen, je pa resen in zapleten. Nekateri socializem mešajo s socialo. Imamo nizko produktivnost, pokrivamo tisoč potreb v superstrukturi in infrastrukturi, nimamo pa

dovolj akumulacije za razširjeno reprodukcijo. Če bi se trendi ekstenzivnega zaposlovanja, nizke produktivnosti in takšnega porasta potrošnje, kot je bila v preteklih letih, nadaljevali, in če bi naše gospodarstvo še naprej toliko obremenjevali z obveznostmi, ki jih ima do superstrukture, lahko pridemo v situacijo, da ne bo ogrožena samo razširjena, ampak celo enostavna reprodukcija, ker bomo morali seči v sklade za amortizacijo... To pa je tudi za Slovenijo izredno pomembnem činitelj, glede na to, da je struktura slovenskega gospodarstva v bistvu v tem trenutku zelo neustrezna v celotni strukturi gospodarstva v Jugoslaviji, da imamo zastarela proizvodna sredstva in tehnologijo. V Sloveniji moramo prestrukturirati gospodarstvo v tistih panogah, ki bodo Sloveniji odprle perspektivo gospodarskega razvoja. Za to pa potrebujemo denar.

DELO: Kako bi za novo leto definirali odgovornost v tej neposredni akciji? V sklepih predsedstva CK ZKJ je nekakjkrat izrazito poudarjeno, da so nekateri problemi tudi posledica premajhne odgovornosti, nespoštovanja, dogovorov in podobno. Kako se vam v tej luči kaže odgovornost?

DOLANC: Mislim, da je treba odgovornost na vseh ravneh, od temeljne organizacije do federacije, natančno razmejiti, pa tudi ločiti dobro in produktivno delo od tistega, kar je nedelo, ko lahko govorimo o tatvini zoper drugega. Razmejiti je treba, kaj je sociala in kaj je boj za socializem, kaj je odgovornost ljudi glede na položaj, ki ga ima posameznik. Pri vsem, o čemer smo danes govorili, nisem mislil samo na delavce v gospodarskih organizacijah, ampak na vseh področjih družbenega življenja, nekatere od kritičnih ocen še posebej veljajo za administracijo in administriranje.

DELO: Razmejiti bi morali tudi administrativne ukrepe od administrativne politike.

Če delavec, najsibo tudi minister ali funkcionar, ne bo delal produktivno in disciplinirano, naj zgubi delovno mesto

DOLANC: Nedvomno. Odgovornost si predstavljam, kot sem dejal, na vseh ravneh in na vseh sektorjih. Pomeni, če ne boš delal dobro, boš izgubil službo, ogrožen bo tvoj obstoj in obstoj tvoje družine. Tu moramo začeti s tem, da to velja prav za vsakogar. S tem bomo rešcvali mnogo probleme, o katerih govorimo. Recimo, brezposelnost. Povejte mi, kje se je pri nas zgodilo, da kdo komaj čaka, da bo prišel na delovno mesto delavca, ki ne dela? Poznam razmere v rudnikih, v Hrastniku, Trbovljah in Zagorju, kjer ne morejo dobiti delavca, ki bi šel kopat v jamo. Podobno je tudi na mnogih drugih delovnih mestih, kvalificiranih in nekvalificiranih. Torej, ustvariti moramo tako odgovornost, da bo delavec, če ne bo delal, produktivno in disciplinirano, izgubil svoje delovno mesto. Enako pa se mora zgoditi tudi ministru ali ne vem kakšnemu funkcionarju, če ne bo dobro delal. Potemtakem ne gre samo za enoletni mandat. Če vodilni delavec slabo dela, naj ne ostane na funkciji niti leto dni, ampak naj gre že prej. Zato sem za fleksibilni mandat.

DELO: Včasih je vsaj videti, kot da bosta kolektivno vodenje in enoletni mandat avtomatično povečala odgovornost.

Kolektivno vodenje, bolj demokratično, bo odprlo vrata mnogim, da bodo sprejemali svoj del odgovornosti

DOLANC: Prav gotovo kolektivno vodenje s fleksibilnim mandatom lahko prispeva, da bo vodenje bolj demokratično, bolj enotno in da bodo s tem odprta vrata tudi za mnoge, ki mogoče zdaj stoje ob strani, da bodo sprejeli svoj del odgovornosti. Bilo pa bi napačno, če bi gledali na pobudo samo enostransko. Namen Titove pobude je bil celovito razviti bolj demokratične odnose v naši družbi.

DELO: Ne samo v vodstvih, saj ne bi storili veliko, če bi povečali demokratičnost samo znotraj njih.

DOLANC: Zato poudarjam demokratičnost v družbi kot celoti. Kot vse druge republike in pokrajini, je tudi Slovenija sprejela pobudo predseednika Tita in jo tudi že uresničuje v skladu z razmerami, v katerih živi slovenski delavski razred, slovenska družba in delovni ljudje. Še posebej bi poudaril izredno pomembno vlogo in mesto, ki ga ima v slovenskem političnem življenju socialistična zveza. Slovenija je z vso resnostjo tudi sprejela opozorila predsednika Tita, ki jih je izrekel na lanskem kongresu jugoslovanskih sindikatov, na kaj se nanaša njegova pobuda, kako jo je treba uresničevati študiozno, resno in odgovorno.

DELO: Če se še nekoliko povrnemo na odgovornost, bi radi opozorili, da včasih do nerazumljivih meja ščitimo slabo delo.

Samoupravna družba ne sme ščititi zajedalskega načina življenja posameznikov, skupin ali kolektivov

DOLANC. V Jugoslaviji nisi niti lačen niti raztrgan, čeprav ne delaš. Predvsem zaradi tega, ker je vrsta institucij, ki to onemogočajo. Verjetno je to prav in dobro, vendar so se pojavili nekateri odkloni. Zato sem prepričan, da moramo tudi v zakonodaji spremeniti nekatera določila. Ne smemo dovoliti, da bi naš sistem, naša zakonodaja, naša samoupravna družba ščitili delomrzneže in lenuhe. Ne smemo dovoliti, da bi samoupravna družba ščitila v bistvu zajedalski način življenja posameznikov skupin ali kolektivov, ki se zavedajo, da živijo v družbi...

DELO: ... kjer jim nihče nič ne more.

DOLANC: Tudi to sem že slišal. Toda to ni res, da jim nihče nič ne more. Če bi dosledno in brez oportunizma izvajali zakonske določbe, ki jih imamo že sedaj, bi mnogo teh pojavov lahko odpravili. Toda, v organizacijah združenega dela je še veliko oportunizma. Srečujemo pa se tudi s težnjami – ne rečem, da so prevladujoče – toda nekaj jih je, ko bi nekateri radi pripisali samoupravljanju samo negativne predznake, preprosto ne ukrepajo, ampak se izgovarjajo: to je samoupravljanje, tu je delavski svet.

DELO: Na drugi strani pa so primeri, ko se posamezniki obogatijo na račun delovnih ljudi in družbe, ker ob velikih dobičkih ne dajo niti dinarja za pokrivanje družbenih potreb.

DOLANC: Breme družbene nadgradnje nosi pravzaprav samo gospodarstvo, ljudje, ki so v delovnem razmerju. Moramo spremeniti davčno politiko in iskati denar za pokrivanje družbenih potreb tam, kjer resnično je. Potem imamo ne tako ozek sloj ljudi, ki veliko zasluži zunaj delovnega časa in od teh dohodkov ne plača družbenih prispevkov. Predvsem to velja za številne uslužnostne dejavnosti, ki jih v družbenem sektorju nismo dovolj razvijali, zasebnih obrtnikov pa imamo premalo. Ne smete razumeti mojih besed kot alarm in poziv na gonjo proti obrtnikom, ampak kot poziv na boj proti tako imenovanim šušmarjem, zaslužkarjem na črno...

DELO: Kako bi dosegli, da bi imeli ustrezno davčno politiko in da se hkrati ne bi pritoževali nad počasnimi storitvami v uslužnostnih dejavnostih?

DOLANC: Kar zadeva davčno politiko in druge ukrepe, so za to poklicane skupščine, od občinskih do jugoslovanske. Mislim, da bodo tudi ukrepale. Veliko pa je odvisno od posameznika, od njegovega odnosa do dela in odnosa do vsega dogajanja v družbenih sferah. Najlaže je čakati, najlaže je biti oportunist. V naši samoupravni družbi imamo nekatere pojave, ki so več ali manj normalni in spremljajo normalen ekonomski in družbeni razvoj, kot je naš.

Nekatere samoupravne odločitve so preveč pod vplivom potrošništva

Govorili smo že o varčevanju. Jugoslavija dobi približno milijardo in pol dolarjev od turizma, veliko od tega pa porabimo za naš turizem v tujini. Mnoge razvite države imajo večje in ostrejše omejitve v devizni politiki svojih državljanov, kot jih imamo mi. Sem med tistimi, ki so vedno zastopali mnenje, da je treba devizni sistem čimbolj sprostiti. Mislim, da je to pravilno; dokaz so devize, ki jih imajo občani na deviznih računih. Ta denar je v obtoku in je pomemben dejavnik v našem poslovanju s tujino. Pa vendarle mislim, da bomo morali nekaj prelomiti v zavesti ljudi. Nekatere samoupravne odločitve so izrazito potrošniške. Ne gre le za posameznike. Dokler ne bo prevladala zavest, da smo vsi skupaj in vsak posameznik odgovorni za jutrišnji razvoj, za prihodnost, toliko časa bomo imeli gospodarske probleme.

DELO: Ste torej za kruto soočenje z resničnostjo.

DOLANC: Sem za odgovorno soočenje z resničnostjo, s stvarnostjo, z resnico in to takoj.

DELO: Zakaj?

DOLANC: Mislim, da se naši ljudje še ne zavedajo dovolj resnosti trenutka, v katerem živimo, in v katerem je svet.

DELO: Mi pa se včasih obnašamo kot da smo osamljen otrok, ki ga ne more zajeti noben negativen val.

DOLANC: Ne bodite tako radikalni v ocenah!

DELO: Pred leti ste navajali, da bi morali imeti bolj jasne programe varčevanja z energijo, da mnoge razvite države omejujejo, recimo potrošnjo nafte. Takrat so mnogi rekli, da kaj takega v Jugoslaviji ne bo treba, da gre za politično parolo in ne zadeva jugoslovanske stvarnosti. Zdaj tudi Jugoslavija omejuje potrošnjo goriva.

Še vedno smo največji sovražnik samim sebi – s svojim obnašanjem

DOLANC: Ne smete me razglašati za jasnovidca. Delal sem v forumih, kjer smo zaznavali te probleme. Tako kot sem že rekel – takrat so bile takšne tere v družbi prevladujoče in tudi te so krepile tendence po večanju vseh vrst porabe. Mislim, da še vedno veliko preveč govorimo o pomanjkanju kave kot o varčevanju z energijo in nafto. Spet smo pri zavesti, ki sem jo že prej omenil. Za marsikaterega človeka pri nas je samo po sebi razumijivo, da kava mora biti. Ni mu pa jasno, da za to kavo dajemo po 200 milijnov dolarjev letno. Kaj to pomeni? Pomeni tudi, da takemu posamezniku ni jasno, da bomo morali prihodnje leto dati za nafto še precej več, saj je že na dlani, da se bo spet podražila. Probleme imamo tudi z vsemi energetskimi viri, od premoga do elektrarn. To bomo morali dojeti. Vedno pravim, da bomo morali ljudi soočiti z resnico. Edvard Kardelj je na kongresu samoupravljalcev leta 1971 citiral Danteja Alighierja: Plat zvona ne pomeni zmede, pač pa pomeni napad na sovražnika. Kardelj je nadaljeval: V tem trenutku pa smo največji sovražnik samemu sebi mi, s svojim obnašanjem. Ta misel je iz leta 1971, mislim pa, da velja še danes. Od vseh nas je odvisna naša prihodnost, od nas je odvisno, kaj bo leta 1980 in kaj bo leta 2000. Sem optimist, saj smo iz vseh kriznih položajev izšli vedno močnejši. Če bomo presegli tudi sedanje gospodarske težave, domače in v ekonomskih odnosih s tujino, bodo integriteta Jugoslavije, moč delovnih ljudi in demokracija, imeli še večjo osnovo kot sedaj. Pri vsem pa se moramo zavedati, da moramo probleme razreševati na samoupraven način, z nenehnim sporazumevanjem in dogovarjanjem. Vedeti pa moramo, da tudi tam, kjer bodo administrativni posegi in ukrepi, ti služijo, da krepimo samoupravno sposobnsot naše družbe. Seveda gre za ukrepe tam, kjer so potrebni...

foto Joco Žnidaršič

DELO: ... In kjer so takšni, da res krepijo samoupravljanje. Nedvomno pa gre za nepopularne ukrepe, tako da bo potrebna politična akcija.

DOLANC: Tudi na predsedstvu CK ZKJ smo se o tem pogovarjali. Res gre za nepopularne ukrepe. Naši ljudje se – tudi zaradi visokega štandarda – ne zavedajo dovolj resnosti položaja in se tudi temu ustrezno ne obnašajo. Dvignemo vik in krik zaradi malenkosti kot je, na primer, kava. Nismo pa sposobni videti gozda, ker smo gledali samo eno drevo. Doseči bi morali, da bi se ljudje drugače obnašali na vseh ravneh in na vseh področjih življenja.

DELO: Da bi mislili na stabilizacijo, ki mora biti ugrajena vsaj v naslednje srednjeročno obdobje.

DOLANC: Vsekakor. Vsega, o čemer sem govoril, ne bomo sposobni spremeniti v novem letu, ampak bo trajalo daljše obdobje. Predvsem mislim na dve stvari. Nenehno razvijanje političnega sistema, s čimer bomo omogočili še bolj konkreten in optimalen vpliv ljudi, neposrednih proizvajalcev na politiko. Izpopolniti pa bo treba tudi praznine, ki še obstoje, saj še nimamo nekaterih osnovnih sistemskih zakonov (o minulem delu, o cenah). Spremeniti moramo tudi davčno politiko, da bodo resnično breme družbenega razvoja nosili vsi in ne samo delavski razred v gospodarski dejavnosti.

DELO: Vaše dosedanje misli znova potrjujejo ugotovitev, da socializem ni družba brez nasprotij, da socializma ne gradimo brez odklonov. Kako ocenjujete vlogo zveze komunistov v sedanjem družbenem trenutku?

DOLANC: Zveza komunistov ni več edina, ki je odgovorna za razvoj naše družbe, ker prav tako odgovornost nosijo tudi drugi subjekti političnega življenja. Slabosti se velikokrat pojavljajo tudi v subjektivnih silah. Dokler v teh subjektih ne razčistimo posameznih problemov, jih težko razčiščujemo v vsej družbeni nadgradnji in v bazi.

Sedanji problemi so kvalitetno drugačni od tistih, s katerimi smo se soočali v zadnjih trinajstih letih

Moč zveze komunistov je bila v zadnjih tridesetih letih tudi v tem, da je na konfliktne situacije pravočasno opozarjala, da nikoli nismo bili v dramatičnem položaju ali na robu resne politične krize. Takrat, ko so dozoreli pogoji za razplet, je zveza komunistov s svojo močjo in s široko družbeno podporo stvari razčistila. S tem ne želim zagovarjati težav, ki jih imamo v gospodarstvu. Toda ti problemi so kvalitetno drugačni od tistih v zadnjih trinajstih letih. Če smo leta 1966 obračunali z birokratskimi in centralističnimi težnjami, leta 1970 z nacionalističnimi in kasneje z liberalističnimi težnjami tudi v sami partiji (mislim predvsem na brionski plenum in na sejo predsedstva CK ZKJ v Karadjordjevu), gre na področju gospodarstva za drugačno kvaliteto: vsi bi želeli imeti čimveč socializma, več kot so ga sposobni sami narediti. Ti interesi so, tu je razlika pluralizma samoupravnih socialističnih interesov in pluralizma političnih interesov.

V pluralizmu samoupravnih socialističnih interesov gre za protislovja, ki nastajajo zaradi njih in za vprašanje: kdaj, kako in v kolikšni meri smo sposobni izpolniti določen samoupravni interes enega ali več članov samoupravne socialistične družbe. V političnem konfliktu pa gre za oblast, za politično težnjo. Pri konfliktu samoupravnih socialističnih interesov gre torej za interese tistih, ki so za samoupravljanje, za socializem, za demokracijo v tej družbi, vendar se težko, pa tudi počasi sporazumevajo, kdaj je kdo na vrsti, kdo je prvi in kdo tretji pri izpolnjevanju interesov in kateri interes je v danem trenutku najbolj koristen in potreben za našo skupnost, ker odpira možnosti za razvoj družbe kot celote.

DELO: Jugoslavija je svet v malem. Naša država se je razvijala izredno dinamično, veliko smo vlagali in še vlagamo za hitrejši razvoj manj razvitih. Podatki kažejo, da celo precej več od najbolj razvitih držav po svetu. Zato res ne bi mogli pritrditi mnenju, da se v deklaracijah in v mednarodnih forumih zavzemamo za eno, doma pa za drugo.

DOLANC: Mislim, da je dolžnost vse družbe, razvitih in nerazvitih, hitrejši razvoj manj razvitih in razvitih. To je logično ekonomsko in politično povezano. Nihče ne zanika problemov, vendar jih razrešujemo. Prav gotovo je v tem trenutku največji problem razvoj Kosova. Storiti moramo vse, da se proizvodne sile v Kosovu hitreje razvijajo. Druga obveznost je Črna gora, o kateri smo že govorili. Vedno pa se moramo zavedati, da niso razlike samo v stopnji razvitosti med razvitimi in manj razvitimi, ampak tudi znotraj razvitih. Razprava, ki zdaj poteka o kriterijih nerazvitosti, je izredno aktualna in bo vsak dan bolj. Globoko sem prepričan, da bomo kljub težavam tudi tu našli rešitve, ki bodo sprejemljive za vse.

DELO: Se vam ne zdi, da bi morali v teh razpravah upoštevati tudi več ekonomskih vidikov, čeprav vsak realist seveda ne izključuje tudi političnih?

Ne priznavam za znanost tisto, ki se podredi trenutnim političnim interesom

DOLANC: Te razprave bodo morale biti veliko bolj odgovorne in tehtne, predvsem z vidika ekonomskega razvoja. Pri tem pa ne moremo in ne smemo zanikati tudi političnih, nacionalnih in drugih interesov. Mislim, da so ekonomski elementi čedalje bolj prisotni. Narobe pa bi bilo če bi vsak interes takoj spolitizirali, kar se včasih tudi dogaja. Pri ekonomskih in drugih znanstvenih inštitutih smo na primer, naročili študije (v vseh republikah in pokrajinah) o kriterijih nerazvitosti. Približno toliko, kolikor je republik in pokrajin, je bilo tudi različnih znanstvenih mnenj. Deloma je to mogoče razumeti, v celoti pa seveda ne. Bojim se nekaterih teženj pri nas, da se znanost prilagaja politiki in ne narobe. To je problem, ki se ga moramo lotiti z vso resnostjo. Ne priznavam za znanost tisto, kar se podredi trenutnim političnim interesom. Tudi to bomo morali povedati.

DELO: Seveda morajo biti te razprave razbremenjene tudi nekaterih hipotek in etiket. Vsako kritično pripombo etiketirati z nacionalizmom, ali z nerazumevanjem razvoja nerazvitih ali razvitih, je lahko kratkoročno in dolgoročno zelo nevarno.

DOLANC: Metoda razreševanja naših protislovij je lahko edino resnično demokratično dogovarjanje in sporazumevanje. Druge metode pri nas ni. Ta metoda je postala sestavni del naše politike ali pa mora postati. Res pa je tudi, da se zdi vrsta problemov na prvi pogled zelo preprostih, čeprav niso. V Ljubljani je lahko nekdo prepričan, da je njegov interes najbolj koristen in odločilen. Enako je spet vase in v svoj interes prepričan drugi v Sarajevu, tretji v Beogradu, ali kjerkoli, v katerikoli naši republiki ali pokrajini.

DELO: Saj to je realno.

V Jugoslaviji ni vprašanja, o katerem se ne bi mogli demokratično sporazumeti, upoštevaje interese drug drugega

DOLANC: Je realno, verjetno tudi zelo pošteno in dobronamerno, vendar preveč ločeno od potreb, položaja in razmer v katerih živi nekdo v Sloveniji, drugi v Bosni, ali tretji v Makedoniji. Tu je velika naloga sredstev javnega obveščanja, političnih in drugih organizacij, da drug drugega bolje spoznamo. Ne samo svoje lastne potrebe, ampak tudi potrebe, interese in zmogljivosti drugih. Globoko sem prepričan, da ni vprašanja, o katerem se v Jugoslaviji ne bi mogli sporazumeti resnično demokratično, upoštevaje interese drug drugega in realnost že dolgo znanih gospodarskih zakonitosti.

DELO: Zdaj včasih vulgariziramo pluralizem socialističnih samoupravnih interesov, tako da poudariš svoj interes kot edino zveličaven in nočeš slišati za druge.

DOLANC: Tudi to je realnost. Taki pojavi so bili, so in še bodo. Od nas vseh, predvsem pa od komunistov, je odvisno – in tu je ena od nalog ZK, da najdemo v sebi znanje, voljo in moč, da takšna stanja nenehno presegamo. Presegali pa jih bomo lahko takrat, če bo resnično zaživel sistem, kakršnega smo trasirali z ustavo in z zakonom o združenem delu.

Dohodkovni odnosi so trenutno ena naših najšibkejših točk

Mnogi problemi bi odpadli, če bi zaživela vsa določila o dohodkovnih odnosih. Ekonomski interes bi se pri investicijah pojavil v povsem novi luči. V Sloveniji smo za to še posebej zainteresirani. Imamo že okrog 150.000 delavcev iz drugih republik. To pomeni potrebo po toliko novih stanovanjih, komunalnih uslugah, ustreznem šolstvu, ki ga zdaj ni. Ali ne bi bilo bolj normalno, da kapital, ki ga imamo, investiramo tam, kjer ljudje živijo, z vsemi posledicami, ki iz tega izhajajo. Naše gospodarske organizacije bodo šle v takšne akcije samo takrat, kadar bo zagotovljen resnični dohodkovni odnos, ki bo z investicijo zagotavljal določen dohodek tako tistemu, ki je investiral, kot tistemu, na katerega območju ta gospodarska dejavnost živi.

DELO: Nerazviti dohodkovni odnosi so, slišimo vse pogosteje ocene, ena naših najslabših točk.

DOLANC: Verjetno gre tudi za določeno nezaupanje, ki je posledica nekaterih slabih izkušenj iz prejšnjih faz našega razvoja. Govorimo, da je dohodkovno povezovanje naloga združenega dela in se pri tem enostransko misli samo na gospodarstvo. Pozablja pa se, da smo združeno delo tudi mi v predsedstvu CK ZKJ in delegati v skupščinah, od krajevne skupnosti do federacije, v občinskih komitejih ZK, v socialističnih zvezah, od krajevnih skupnosti do zveze. Vsi ti subjektivni činitelji bi morali imeti v letu 1980 razvijanje dohodkovnih odnosov kot stalno nalogo. Krepiti in razvijati bi morali medsebojno zaupanje med republikami in pokrajinama in posameznimi gospodarskimi panogami.

Vsi ne moremo biti predsedniki vlad in se ukvarjati samo z »visoko politiko«

DELO: Na tej in podobnih nalogah bi morali začeti graditi tudi elemente za vrednotenje političnega dela. Mislimo, da bi moralo postati bolj normalno, da bi kdaj na kakšnem centralnem komiteju rekli: ustvarili smo toliko in toliko konkretnih dohodkovnih povezav, ne pa da nenehno samo govorimo, da so dohodkovne povezave potrebne, čeprav ne zanikamo tudi nujnosti takšne mobilizacije. Mislimo, da se predolgo in prevečkrat zadržujemo samo v fazi mobilizacije, propagiranja, ne pa tudi ocenjevanja opravljenega ali neopravljenega.

DOLANC: Zadnjič sem rekel, da je ena naših glavnih lastnosti ta, da bi bili vsi radi nekakšni predsedniki vlad in zunanji ministri, ki se ukvarjajo z »visoko politiko«. To velja za vse, od krajevne skupnosti do federacije. Često bežimo pred konkretnimi stvarmi, pred bojem za spreminjanje razmer v konkretnih okoljih. To je problem, ki ga je že dolgo čutiti. To se kaže tudi pri soočanju z vsakodnevnimi življenjskimi problemi. Težav pri preskrbi mest prav gotovo ne gre pripisati samo subjektivnim napakam, egoističnemu obnašanju ljudi na nekaterih položajih, parcialnim interesom, ampak tudi nerazvitim dohodkovnim povezavam. Morali bi biti veliko bolj odločni v javnih polemikah, pooseblјanju in tudi pri zahtevani odgovornosti za tako obnašanje.

DELO: Dogaja se tudi, da verjamemo, kako lahko vsakodnevne življenjske probleme rešujemo zgolj z debatami na sestankih.

Ne bi smeli dovoliti, da se posamezniki izživljajo s samogovori na sestankih

DOLANC: Mnogi še vedno mislijo, da jim lahko sestanki zamenjujejo delo. Število sestankov je preseglo vse meje, mnogo je nepripravljenih, mnogi se ponavljajo. Pred nedavnim sem se pogovarjal z nekaterimi znanstveniki, ki porabijo več časa za sestankovanje kot za znanstveno delo. Ne bi govoril o tem, da je podobno v gospodarskih organizacijah in drugod in da so vsi ti sestanki med delovnim časom.

Prav gotovo je naš sistem tak, da zahteva sestajanje ljudi in to je dobro. Toda sestanki, konference, naj bodo gospodarni, pripravljeni, usmerjeni na ključna vprašanja, kratki. To ne sme biti izživljanje nekaterih tako imenovanih profesionalnih političnih ali drugih delavcev, ki s samogovori zamorijo okolico. Gre tudi za koordinacijo političnih dejavnikov v krajevni skupnosti, občini, republiki itd. ki naj se dogovore, kaj bo kdo storil.

DELO: Zdaj pa se nam dogaja, da štiri različne organizacije pridejo v delovni kolektiv z zahtevami po štirih sorodnih podatkih.

Politično delo je resnično družbeno delo, ne more biti omejeno z uredniškimi okviri

DOLANC: To je seveda posledica tega, da se ne dogovorijo. Ob tej priložnosti je treba spet povedati, da samoupravljanje daje pravice, pa tudi dolžnosti. Te družbene dolžnosti bi morali izpolnjevati zunaj delovnega časa in ne med njim. Uro ali dve na teden bi lahko vsak samoupravljalec žrtvoval za svoje dolžnosti. Res pa je, da se srečujemo tudi s težnjami političnih profesionalcev, da bi vse delo končali v njihovem sedemurnem delavniku. Ne priznam političnega dela, ki se izgublja v uradništvu. Politično delo je resnično družbeno delo, ki zahteva, da si pripravljen ob vsakem času, ki ustreza razmeram v naši stvarnosti, politično delati, sestankovati in pripravljati akcijo za jutri, ne pa, da z akcijo, izvedeno na star način, že podiraš razultate, ki naj bi jih v akciji dosegel. V teh metodah nismo napredovali. Sem pa tudi proti temu, kar se je v zadnjem času spet začelo pojavljati v zvezi komunistov pa tudi v drugih družbenopolitičnih organizacijah, to je čitanje raznih govorov, člankov in informacij, ki traja ure in ure. Ne samo, da je to neproduktivno...

DELO: ...ampak je po pravilu tudi zakasnelo.

DOLANC: Pogosto tudi v sredstvih javnega obveščanja lahko prispevate s tem, da objektivno, kritično in odgovorno pišete o teh problemih. Res pa je tudi, da je izredno pomembna informiranost neposrednega proizvajalca in tega ne smemo zapostavljati. Najti moramo oblike, da bo zgoščeno, hitro, neposredno obveščen o vsem, kar ga v resnici zanima in kar mora vedeti. Res pa je...

DELO: ... da dostikrat tudi manipuliramo z njim, toliko informacij mu dajemo.

DOLANC: Ne bi rekel, da manipuliramo z množino informacij. Če že, potem lahko manipuliramo tudi z zelo kratkimi obvestili. Manipuliranje z ljudmi je ena najbolj nevarnih stravi v tej družbi in jo čestokrat še doživljamo. To ni dobro.

DELO: Sedanji položaj je poseben izziv za zvezo komunistov ali bo delovala po novem ali po starem. Obe možnosti se ji ponujata.

DOLANC: Zveza komunistov lahko deluje samo po novem. Vse težnje, ki bi skušale zvezo komunistov zavreti v razvoju njene vloge, začete v revoluciji, ki smo jo nadaljevali na kongresih od 6. naprej in še posebej na 11. kongresu, ta je tudi kot del platforme sprejel usmeritev iz Kardeljeve študije »Smeri razvoja političnega sistema socialističnega samoupravljanja«, bi v bistvu pomenile zanikanje tistega, za kar se je zveza komunistov odločila in kar je v njenem programu. ZK ne more iti nazaj, lahko gre samo naprej, po začrtani poti.

DELO: Se pravi, od samoupravljanja k zvezi komunistov, ne pa narobe.

Zveza komunistov ima v političnem sistemu več obveznosti, dolžnosti in odgovornosti, več pravic pa samo na določenem področju

DOLANC: To je tako jasno, da je ZK eden od činiteljev v samoupravni družbi, ki ima sicer specifično vlogo, ima še več odgovornosti kot drugi, nima pa čisto nič več pravic kot drugi. ZK ima več obveznosti, več dolžnosti – kot organizacija in vsak njen član – je pa ustavno in s svojim programom izenačena z ustavnimi subjekti samoupravne socialistične družbe. Njene pravice in obveznosti so odgovornejše in ostrejše samo na tistem področju, kjer mora neposredno braniti osnovne prodobitve revolucije, družbeno lastnino, oblast delovnih ljudi, enakopravnost naših narodov in narodnosti, integriteto in neodvisnost Jugoslavije. Pri obrambi osnovnih pridobitev revolucije, Jugoslavije kot socialistične samoupravne in neuvrščene države, ima ZK – in mora imeti – več pravic kot drugi. To ne pomeni, da tudi na tem področju niso pomembni še vsi drugi dejavniki in subjekti.

DELO: S tem ne zanikate objektivne nevarnosti, da v vsakodnevni praksi to lahko potisne partijo v položaj nad drugimi?

Negativni pojavi so in bodo, proti njim se moramo boriti dosledno, odgovorno in odkrito, brez oportunizma

DOLANC: Prav gotovo so pojavi, ki niso v skladu s programsko usmeritvijo ZK. Mislim, da ne bi bilo normalno, če jih ne bi bilo, ker se v življenju pojavljajo; Pomembnejše je, da poznamo usmeritev ZK, da negativne pojave identificiramo, da se proti njim borimo dosledno, odkrito, odgovorno in brez oportunizma. Skratka, v boju zoper pojave, ki so očitno naperjeni proti takšni samoupravni usmeritvi, moramo vedno misliti na tisto, kar je rekel Edvard Kardelj: brez socializma ni demokracije in brez demokracije ni socizalizma.

DELO: Kljub vsem težavam, pred katerim ne bežimo lahko računamo ne šele leta 2000, ampak že prihodnje leto na še več svobode in demokracije.

DOLANC: Prav gotovo, ker brez več demokracije, brez novih kvalitet v samoupravnem razvoju, tudi prihodnje leto ne bomo razrešili problemov. Tudi določene administrativne ukrepe, ki bodo nujni, moramo gledati samo v funkciji, da okrepimo osnove za nadaljnji razvoj samoupravnih socialističnih odnosov. Ukrepi, ki bi omejevali razvoj samoupravljanja in s tem razvoj demokracije na vseh področjih, ne bi prispevali h gospodarski stabilizaciji niti k utrjevanju samoupravnih socialističnih odnosov.

DELO: Kot je razvidno iz našega pogovora, priporočate Jugoslovanom, naj se po silvestrovanju streznijo v vsakem pogledu, in to čimprej.

DOLANC: Dobro bi bilo, če bi se že pred silvestrovanjem.

Mislimo na lepe reči in ne bojmo se leta 2000!

MATJAŽ KMECL,
pisatelj

Kaže, da nas že dvajset let pred koncem tisočletja trese mrzlica. »Kaj bo« se oglaša na vse pretege: človek je menda mimo podgane najbolj prilagodljivo bitje na svetu, to pa pomeni, da si zna obračati priložnosti v korist, jih predvidevati. Vé namreč, da ima prednost tisti, ki zna prehitevati čas, držati prihodnost za rogè. Herder je svoj čas razglasil, da sta čas in naključje (nepredvidenost) največja tirana sveta.

Osebno imam mnogo rajši preteklost. Nekako varna je, ima to čudovito lastnost, da briše za seboj vse muke, da pušča za najbolj zoprnimi urami in leti najbolj sentimentalne spomine. Vse je bilo nekoč boljše, včasih smo bili tudi nekam bolj poskočni in zdravi, pa kakšne reči smo pili in jedli, in koliko! Po kakšnih pokrajinah v kakšnem vremenu smo potovali! Kakšne ženske so to bile včasih, in kakšna osupljiva umetnost, kaj vse smo uredili nadvse odlično! Ribiči natančno vejo, da takšnih rib, kot so jih lovili včasih, ni več; in lovci ne podirajo več z eno kroglo treh zajcev. O novodobnih povodnjih, zimah, poletjih, snegu se ne splača niti govoriti – danes je vse skisano, povodnji so nedolžne mlake, zime prava ogabna revščina (včasih, saj se spominjamo, pa si pljunił in je padla ledena kocka na tla). Ne gre in ne gre nam v glavo, kakšna pohlevna zadeva je postal Triglav, ko so pa včasih bili tam viharji, samo za srčne, nevrtoglave može z železno voljo! – Kaj ni užitek, valjati se prijazno in toplo po pernicah teh udobnih, velikih, osrečujočih preteklih reči?

Prihodnost pa je čisto druga zadeva. Po svetu hodijo ekološki preroki in oznanjajo: zmanjkalo bo vode, zmanjkalo bo zraka, nafta izginja že zdaj; ženske se tako neusmiljeno frizirajo, da bodo plini, ki iz razpršilcev lepo in skrbno nanašajo lak po laseh, zdaj zdaj docela preluknjali ozonski ščit okoli zemlje; za nameček pa bo še kakšen norec v uri neprištevnosti pritisnił na gumb, da bo v hipu odneslo vseh nekaj tisoč atomskih projektilov tja čez – od koder se bo avtomatično vrnilo dvakrat več, vsega skupaj dovolj za večstokratno uničenje planeta. – Prihodnost se torej oznanja predvsem kot grožnja, kot strah pred vsemogočim, česar ne bo mogoče niti predvideti niti obvladati. In tako je bilo bolj ali manj zmeraj: nekam mistično in preteče. Eden najstarejših kulturnih spomenikov z našega ozemlja je upodobitev prastarega okrutnega obreda pri nekem predrimljanskem ljudstvu tod: v mrzličnem strahu pred prihodnjostjo so ubili koga iz svoje sredine in iz smrtih krčev skušali z natančnim opazovanjem razbirati napovedi za naprej.

Po bitki je lahko biti general: ko bi vedeli vsi vse naprej, bi bilo drugače. Tako pa: Človekovo znanje se množi s strahovito naglico. Količine tega, pa človek ve, se podvajajo na vsakih nekaj let. Predvidevanje je zmeraj težje, odkritja so zmeraj bolj presenetljiva. Za primer vzemimo samo tehniko pobijanja: svetovna vojna, ki bi se npr. začela danes, bi pobijala vsaj tristokrat učinkoviteje od prve svetovne vojne, ali blizu stokrat boljše od druge , vsaj za toliko so se namreč od takrat namnožila ustrezna znanja. Ker je bilo v drugi svetovni vojni pobitih blizu 60 milijonov ljudi, že preprosto množenje (krat 100) pove, da bi kar držalo: še ene svetovne vojne človeštvo ne bi preživelo, bi ga bilo premalo za njegovo kolosalno znanje o pobijanju.

Za podobno logiko pa gre tudi sicer, v dobrem in slabem. Ni kaj, eksplozija znanja, tehnologije in človeštva je ob vsej človeški samozavesti velikanska samodejna avantura. Usodna. Ali bo vse naglejši razvoj tehnologije zmožen obvladati samega sebe in človeško moralo? Bo mogoče ohraniti razpršilec laka za lase in ozonski ščit okoli zemlje? Se bomo greli z elektriko in pustili tudi kakšno preveč lepo reko, naj teče po naravnih zakonitostih, brez velikanskih ran v pokrajini in brez vsenavzkrižnega razvnemanja nelepih strasti? V leto 2000 mrzlično upiramo oči kot na nekakšen simbol, ki naj zaznamuje izid te velikanske, za človeško celoto usodne drame – in ki je za zdaj sfinga, uganka z rešitvijo v človeku samem: kam se bo prevesilo – v človeško glavo, v razum, ali v živalski gon, v trup? Bo glava služila trupu ali trup glavi? Se bo pametno smehljala ali bo besno udarjala z repom?

Ampak pustimo za novo leto vsaj vse, kar je živalskega, v temi; naj se smehlja glava. Za novo leto je že od starih časov dogovorjeno, da si želimo vse najlepše, zakaj bi se potem šli potomce tistih davnih divjih prednikov, mrtvaško ogledniških futurologov, ki se kar naprej s strašnimi, temnimi strastmi v sebi sklanjajo nad trpečo usodo! Ne mislimo o najslabšem, mislimo o najboljšem, ne o tistem, kar lahko preži kot nevarnost, marveč o vsem dobrotnem in boljšem.

Mislimo, da bo alkohol namesto Kranjcev poganjal avtomobile, če bo že energetska kriza.

Mislimo, da bomo sploh zdravo in utrjeno ljudstvo, če se bomo vsi do zadnjega župana vozili z bicikli.

Mislimo, da bomo imeli prekrasne noge, ko z njimi ne bomo hodili samo do garaže in enkrat v življenju na Triglav.

Mislimo, da bomo imeli atletske roke, ko jih ne bomo samo dvigali in spuščali, ampak bomo še kdaj morali cepiti drva in lopatiti vrt.

Mislimo, da bo dovolj vsakršnih surovin, še posebej odpadnega papirja, ker ga ne bo več po cestah niti videti, in polivinila, ker bo z grmovja ob rekah spet poganjalo listje.

Mislimo, da bo po gozdovih raslo še več dreves namesto starih štedilnikov.

Mislimo, da bomo pred Cankarjevim domom dan za dnem spraševali za karto več, ker bo program tak, da enostavno ne bomo mogli brez njega.

Mislimo, da bo tričetrt Slovencev tudi delalo, pa čeprav bodo uradniki – in če ne bo kave, da bodo v odmorih polni narodne samozavesti pili stari, dobri zdravi bezgov čaj, ki podpira moško moč.

Mislimo, da bomo šli na Šentviško planoto ali v Podkum in še katerega najlepših slovenskih krajev, če bodo potovanja na Havaje predraga.

Mislimo, kako zadovoljna bodo društva za varstvo živali, če bomo do takrat vsi postali rastlinojedci.

Mislimo, da bo po hribih vse polno samote, ker bodo do takrat odpotovali iz življenja še zadnji ostareli kmetje; samota pa je civiliziranim ljudem vse hujša življenjska nuja, saj ponuja občutek svobodnega življenjskega prostora v prenaseljenem svetu in zato pomirja (dokazano s poskusi na podganah).

Mislimo, da bo še zmeraj kje najti kak čist studenec za namakanje in spiranje perila, če bo zmanjkalo pralnih praškov (saj imamo studencev še posebej ob obilnih deževjih enostavno preveč, da bi jih mogli vse zajeti in zamazati).

Mislimo, da bo v primeru pomanjkanja umetnih gnojil Bled takrat že godna kad dobrega, uležanega gnoja, ki ga bo za vso Gorenjsko dovolj (drugod naj si reč rešujejo z lastnimi občinskimi in medobčinskimi sporazumi).

Mislimo vroče na to, da se bo do takrat nova generacija koroškega Heimatdiensta preformirala v Službo za zaščito slovenstvu zvestih koroških Slovencev (mogoče).

Mislimo na to, da se bo naša samozavest do takrat tako opomogla, da sploh ne bomo več na vrhu svetovnih lestvic samomorilcev; žrtve cestnega prometa pa bodo zaradi energetske krize, biciklistične eksplozije in povsem nove, tipično slovenske vljudnosti prava redkost.

Mislimo na to, da bo na vsakoletnem republiškem tekmovanju oktetov tekmovalo po 250.000 tovrstnih zborov, ker bomo vsi Slovenci z vlado oziroma »vodilnimi strukturami« vred prepevali v njih.

Mislimo na to, da bodo knjige skrajno poceni in da bo tudi kakšen pisatelj živel od njih vsaj približno tako udobno kot številni upravljavci (dacarji, založniki, prodajalci) s knjigo.

Sploh mislimo, da bo vse mnogo bolj enostavno, da na primer ne bo treba za gradnjo 100 in več težko pridobljivih dokumentov.

Mislimo na to, da se bomo v novi šoli naučili šivati, popravljati čevlje in vseh drugih življenjsko potrebnih veščin, ker se bodo do takrat zadnje šivilje in zadnji čevljarji usmerjeno prekvalificirali v bančne delavce in strokovne službe po različnih skupnostih: umsko in fizično delo bosta dokončno izenačeni – vsi bomo delali vse, saj že danes znamo skoraj vsi skoraj vse.

Mislimo na vse to in še na mnoge druge lepe reči, ne bojmo se leta 2000! Saj tisti trenutek na prelomu med 1999 in 2000 ne bo v resnici prav nič drugačen, čeprav bodo letele brezštevilne rakete in takšne reči v zrak, čeprav bo vse bobnelo od čudnega navdušenja in čeprav bo steklo še nekaj hektolitrov šampanjca več navzdol v človeško iluzijo, veselje in upanje. Tudi leto 2000 bo samo točka v planetarnem položaju, ki smo si jo izbrali za trenutek dobrih želja vnaprej in vnazaj. Če že danes zremo vanj, nam je le smer poti, tudi v prihodnjem letu – 1980: naj ni mistika, naj ni veliki preobrat, ne negotovost tveganja, loterija redkih dobitnikov in številnih plačnikov, naj bo znamenje človečnosti, odločitev in nenehno odločanje zanjo, da ne bi preusodno zaostali v svojem zasoplem diru za sodobno tehnološko civilizacijo. Potem bo vse dobro.

NEMIRNE MISLI

Bo vojna – ali je ne bo?

ANTON BEBLER,
politolog

Za Silvestrovo skušamo odmisliti vse, kar nas je v preteklem letu motilo, utesnjevalo, oviralo, skušamo pozabiti na težave, tegobe in bolečine, ki nas še vedno tarejo. Odrešitev iščemo v veseli družbi in kozarčku, nekateri pa kar in namenoma še pred dvanajsto uro v deželi sanj. S tem pisanjem ne želim nikogar zmotiti v ritualnem – enkrat ne leto – uživanju sladkobne droge, ki ji je ime prijetna pozaba.

Tudi 1. januarja je še prezgodaj se spustiti z rožnatih oblakov in se z bosimi stopali dotakniti mrzlih in mokrih tal. Če le lahko, lebdimo še v mislih na leteči preprogi nerazložljivega optimizma, pa čeprav ne povsem razsodnega. Vsaj enkrat na leto si lahko privoščimo to razkošje. Bodimo brez skrbi, nas bodo že spravili na zemljo, in to kaj kmalu. Te vrstice pišem za prvi trezni dan v letu 1980.

Pa tudi na ta dan ne bi hotel nikogar spravljati v slabo voljo in še manj ob živce. Moram se takoj razglasiti za nedolžnega. Poklicno se delno ukvarjam s pošastmi v obliki bomb, raket, letal, tankov in, kar je še pomembneje, z ljudmi, ki imajo v rokah ta sodobna strašila. O teh rečeh ne bi javno pisal in govoril, če ne bi bilo nuje in če tega ne bi občasno zahtevali uredniki.

Ko korakamo v novo leto, je prav, da si predstavljamo, koliko je res svetlo nebo nad nami, koliko so trdna tla pod nogami, koliko so stvarna naravna pričakovanja za boljši jutri. Prav je, da se ozremo in skušamo realno oceniti, ali smo na varnem, ali bo leto 1980 za nas in čimveč drugih ljudi na tem planetu varno in mirno leto. Ali morda živimo samo v kratkem zatišju pred veliko burjo, ki bo hitro pometla z našimi osebnimi in skupnimi načrti?

Preveč smo se navadili živeti ob velikanskih sodih smodnika, ki so jih za morebitni obračun pripravili najmočnejši na tem svetu

Res je, da že nekaj let ne čutimo kakšne večje neposredne nevarnosti za naš mir in obstoj kot neodvisne, neuvrščene in socialistične skupnosti. Po letih 1968 in 1973 ni bilo hujšega niti v naši širši soseščini. Seveda, tisti izmed nas, ki jim je uradna dolžnost stalno iskati tudi najmanjše sence zunanjih nevarnosti, niso nikoli optimisti. Med drugim zato, ker jih vse prej ali slej prizadene poklicna bolezen črnoglednosti. Toda do neke mere jim moramo dati prav. Naš mir ni trden in še manj je od boga dan.

Petintridesetletnico konca druge svetovne vojne, zadnje vojne na naših tleh, bomo najbrž praznovali v miru. Toda medtem so v celem svetu že našteli 130 do 200 vojn, pač odvisno od tega, kaj s to kratko toda s krvjo obarvano besedo pojmujemo. To pa pomeni povprečno pet do šest vojn na leto in več vojnih dni za vsak koledarski dan. Nekateri učenjaki trdijo, da od leta 1774 ni bilo brez vojn nobenega leta, zadnjih nekaj desetletij pa nobenega meseca in celo tedna. Velika razlika pa je v tem, da nam sedaj ne more biti več vseeno, kadar se vojna bije na neki oddaljeni celini, v azijskih hribih, afriških džunglah ali latinoameriških pampah. Svet je postal majhen in vojni ogenj lahko v nekaj dneh naredi tisoče kilometrov in oplazi tudi naš dom. Preveč smo se navadili živeti ob velikanskih sodih s smodnikom, ki so jih pripravili za morebitni dokončni obračun vojaško najmočnejši na tem planetu. Neradi mislimo na to, da zrejo v nebo in se skrivajo v sinjih globinah morja tisoči orjaških raket, da nad zemljo stalno letijo velikanski bombniki, natovorjeni z industrijsko narejeno množično smrtjo, da nad našimi glavami v vesolju vsak dan krožijo vojaški sateliti, da ima pet jedrskih sil vskladiščenih ali pripravljenih za takojšno uporabo med štirideset in petdeset tisoč jedrskih nabojev, da je za vsakega izmed nas, odraslega in otroka, že pripravljenih kakih petnajst ton razstreliva, ali več da bi bili velik del nas statistično že mrtev... Ali skoraj, če bi se zgodilo nekaj najhujšega.

Pred menoj na mizi je zajetna knjiga iz »bodoče zgodovine«, lepo opremljena z zemljevidi, fotografijami, razpredelnicami. Naslov je preprost »Tretja svetovna vojna«, založnik pa Sidgwick & Jackson iz Londona. Začetek je kot v najboljših vojnih romanih:

»Črni konj ena nič, kliče Lopata šest. Potrjujem opazovanje Charlieja ena: večja oklepna enota, približno brigada, je prestopila mejo med dvema Nemčijama. V njeni sestavi so Tango 76, Bravo Tango 62 in Tango 72. Sporočite Črnemu konju šest, da Lopata stopa v boj. Sprejem.« Kapetan Jack Langtry, komandir tretje čete 11. oklepnega polka, je tako kričal v svoj mikrofon zgodaj zjutraj 4. avgusta 1985, ko je stal na vrhu griča (kota 402) pri Wildechu. Njegov pogled je segal čez mejno črto proti vzhodnonemškemu mestu Eisenachu. V jutranjem svitu je opazoval skupine oklepnih vozil, ki so se valile proti položajem njegove čete po obeh straneh avtoceste. Langtry je vedel, da je to predhodnica sovjetskih čet v napadu. Drugače ni moglo biti...«

Tako naj bi, po mnenju skupine zahodnih avtorjev, vzplamtel nov svetovni požar. Prva politična iskra bi se vžgala v državi, kjer se je začela druga svetovna vojna – na Poljskem. Povod za to naj bi dal še v predvolilnem boju ameriški predsedniški kandidat guverner Thompson. V televizijski debati z odhajajočim predsednikom Mondalom naj bi Thompson z nepremišljeno izjavo izzval nemire med poljskimi delavci. Tako so se že po 14. novembru 1984 začeli kopičiti črni oblaki hudih političnih napetosti po celem svetu – državni udari v Saudovi Arabiji, Iraku in Kuvajtu, umor mehiškega predsednika, oboroženi spopadi na jugu Afrike in Bližnjem Vzhodu, demonstracije v nekaj državah vzhodne Evrope. Prvi streli, ki so pripeljali k veliki vojni, so bili izstreljeni z neke podmornice (seveda sovražne) v vodah Perzijskega zaliva. Avtorji so morali dvomljivo počastiti tudi našo državo. Nova naftna kriza naj bi tudi pri nas zaostrila notranja razmerja in dala povod neki velesili (glede na politično pripadnost avtorjev se ve, kateri), da nas »reši« na lastno pobudo.

Tako naj bi se julija 1985 na naše državno ozemlje spustile prve tuje čete – najprej neka zračnodesantna divizija na vzhodu države in nato oddelki mornariške pehote nasprotnega bloka na severozahodu. In ravno pri dolenjski Kostanjevici naj bi prišlo do prvega v svetovni vojni krvavega oboroženega spopada med četami dveh velesil. Po televiziji je ta spopad videl večji del sveta in vojna vihra je kmalu zajela ves svet. Tako kot prva vojna se je tretja svetovna vojna začela torej na naših tleh. Tako kot leta 1914 se je središče oboroženih spopadov kmalu premestilo v osrednjo Evropo. Po približno dveh tednih intenzivnega vojskovanja vzdolž frontne črte od Severnega morja do Ligurije sta velesili voditeljici dveh blokov morali seči po najtežjem, jedrskoraketnem orožju. Za to, da bi spravili »k pameti« nasprotno stran, sta skoraj hkrati žrtvovali nekaj sto tisoč nedolžnih prebivalcev angleškega Birminghama in beloruskega Minska. Kmalu po tem, že konec avgusta 1985, se je tretja svetovna vojna praktično ustavila s političnim in vojaškim razpadom enega izmed

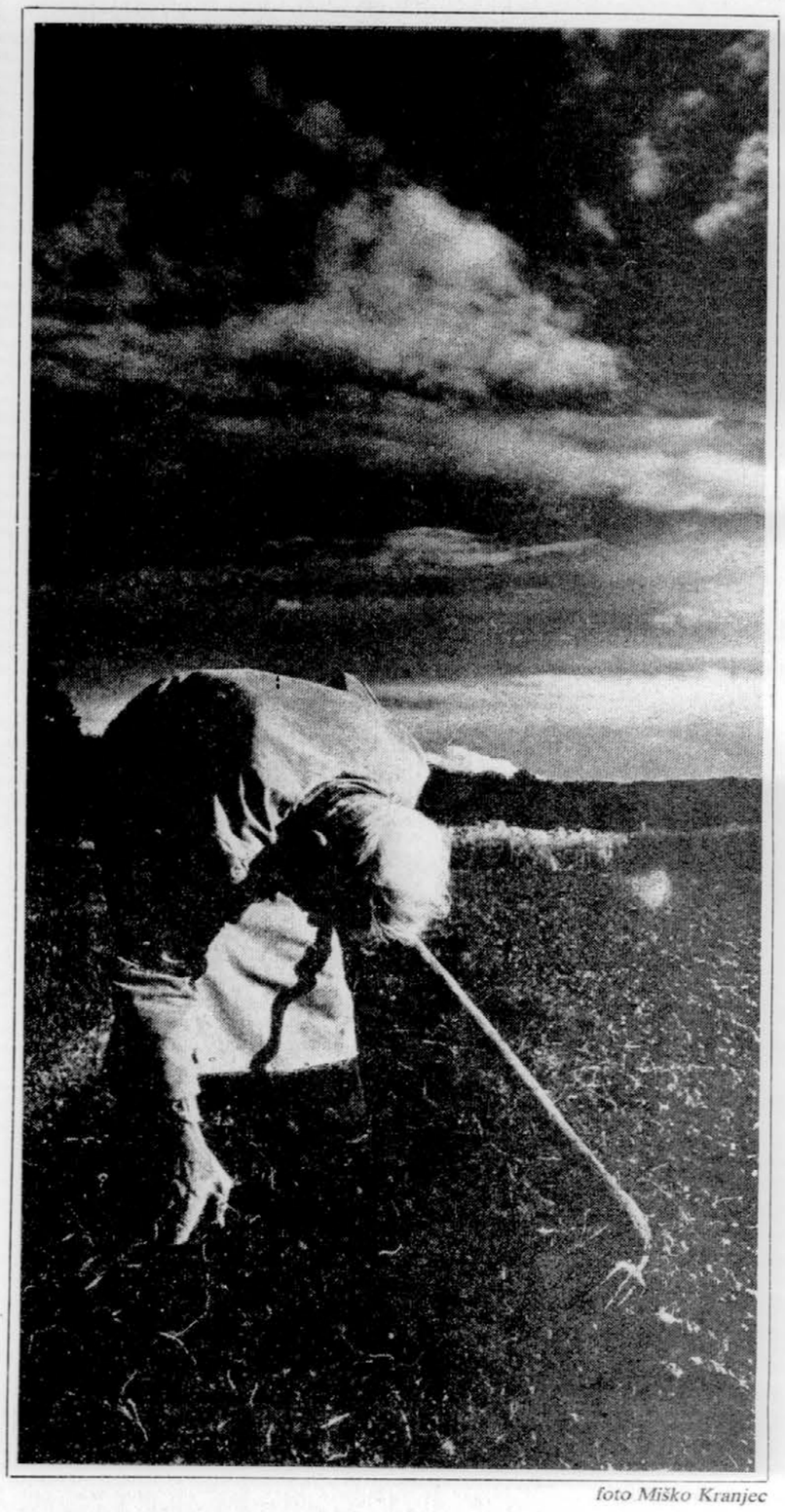

foto Miško Kranjec

blokov. V najkrajši svetovni vojni je zmagal, čeprav je bil napaden, ravno tisti blok, h kateremu sodijo avtorji knjige, seveda, popolnoma naključno.

Ali je »Tretja svetovna vojna« plod blokovske zastraševalne propagande, ali je morda prazno bulvarsko senzacionalistično čvekanje? Najbolj preprosto bi bilo, če bi knjiga bila to ali celo samo to. Po premisleku sem skienil, da je stvar bolj resna in da ne moremo kar odmahniti z roko. Tega ne kaže storiti tako zaradi avtorjev kakor tudi zaradi vsebine in okoliščin, v katerih je knjiga izšla.

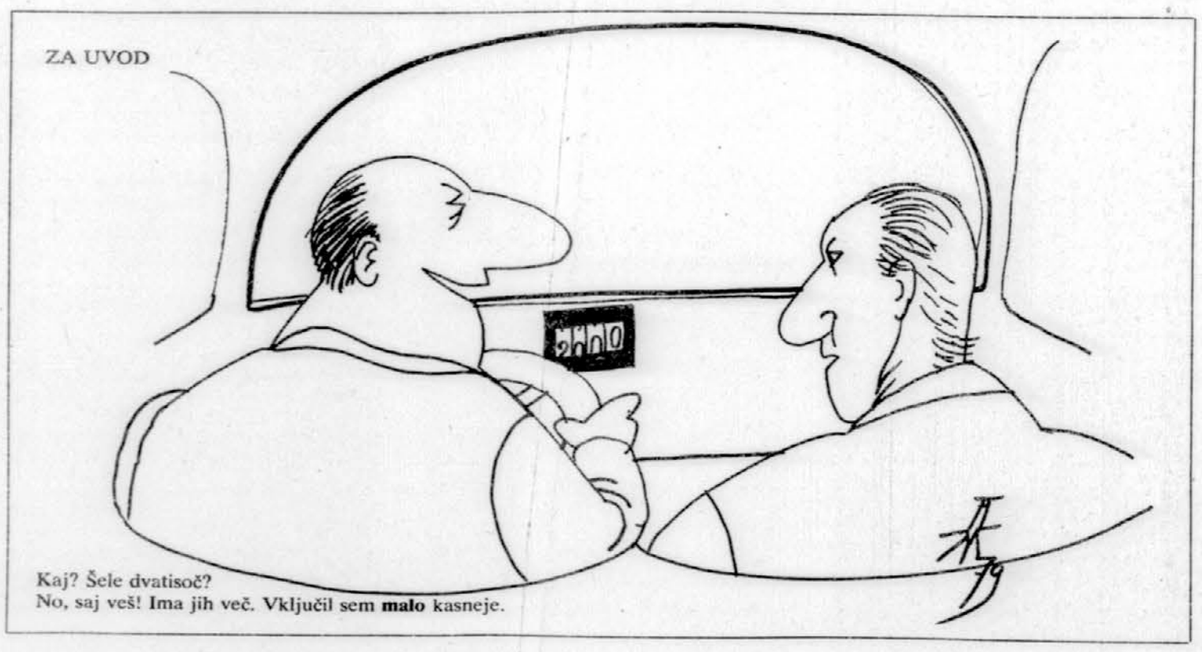
Glavni organizator tega vojaško-futurističnega početja britanski general Sir John Hackett je zbral skupino avtorjev, ki jih ne moremo zanemariti že po položajih, činih in nazivih. Med njimi so trije britanski generali, en zrakoplovni maršal, en admiral, en ambasador. Pri tem so aktivno sodelovali še dva imenovana visoka ameriška poveljnika v Evropi, nekaj neimenovanih zahodnonemških generalov, pomoč pa so dali britansko obrambno ministrstvo in poveljstva Severnoatlantskega pakta.

Tudi po vsebini je takoj razvidno, da ne gre za plehek pustolovski vojni roman in tudi ne za površen politični feljton. V knjigo je očitno vloženo veliko truda in vojaškega znanja, verjetno še širšega kroga avtorjev, kot je bil imenovan. Tudi občasni spodrsljaji, poudarjen politični subjektivizem, jasno izraženi protikomunizem, blokovska in tehnokratska naravnanost so po svoje avtentični in dajejo knjigi težo natovskega dokumenta. Tudi prej smo vedeli, da se s podobnimi vojnimi igrami in političnimi špekulacijami redno ukvarjajo v poveljstvih NATO, v poveljstvih in visokih vojaških šolah članic tega pakta. Samo stopnjevanje svetovnega spopada v knjigi generala Hacketta in dr. se popolnoma ujema s sedaj veljavno natovsko strategijo »realnega odvračanja« in z njeno delitvijo sodobnih vojn na lokalne, omejene konvencionalne omejene jedrske ter na splošno jedrsko vojno. Kot taka »Tretja svetovna vojna« samo potrjuje naše znano mnenje o vojaških blokih in utemeljenost našega obrambnega koncepta. To, da so nam zahodni blokovski strategi namenili vlogo pasivnih objektov njihove politike, to, da so kar odpisali naše narode in našo vojsko kot subjekte vojne, ki naj bi divjala tudi na naših tleh in nad našimi glavami, kaže samo na njihovo nezadostno poznavanje naše zgodovine, naše stvarnosti – ali pa sprenevedanje in težko ignorantstvo.

V nasprotnem blokovskem taboru takih knjig ne objavljajo, kar je po svoje dobro. Toda bilo bi naivno misliti, da tega ne počnejo zato, ker ne bi imeli, ne bi izdelovali in stalno ne izpopolnjevali svojih vojnih scenarijev za morebitno svetovno vojno. Če tega ne bi počeli, bi njihovi poklicni vojaki grobo kršili svoje uradne dolžnosti. Iz javnih virov vemo, da je njihova klasifikacija sodobnih vojn glede na njihove vojaškotehnične lastnosti precej podobna natovski – lokalne konvencionalne, lokalne omejeno jedrske, svetovna konvencionalna in svetovna jedrskoraketna vojna. Razlika med klasifikacijama je v tem, da vzhodni blok teoretično zanika možnost omejene jedrske svetovne vojne. V nasprotju z zahodnim blokom pa daje Vzhod večjo težo politični klasifikaciji sodobnih vojn.

Lani sem na svetovnem kongresu sociologov v švedskem univerzitetnem središču Uppsali poslušal referat nekega sovjetskega generala o sodobnih vojnah. Razdelil jih je na vojne med kapitalističnimi državami, med kapitalističnimi in socialističnimi državami, med kapitalističnimi državami in državami v razvoju ter na vojne med državami v razvoju. V seznamu sta očitno manjkali dve teoretično možni zvrsti vojn – med samimi socialističnimi državami ter med socialističnimi državami in državami v razvoju. Ker je tedaj že potekala obmejna vojna med SR Vietnam in DR Kampučijo, sem po predavanju vprašal generala, kako je z vojnami med socialističnimi državami.

Ni omahoval niti za sekundo: »To je nemogoče!« – »Kako to? Kaj pa se dogaja v Jugovzhodni Aziji?« – »Vojna je mogoča le med dejansko socialistično državo in navidezno socialistično državo,« mi je dejal. »Kdo pa odloča o tem, katera država je dejansko in katera je samo navidezno socialistična?« Na to vprašanje nisem dobil odgovora.

Kaj? Šele dvatisoč?
No, saj veš! Ima jih več. Vključil sem **malo** kasneje.

foto Miško Kranjec

AMERIŠKA UGANKA

Kako do blaginje v suhih letih?

Ni države, ki bi bila tako odvisna od energije kot ZDA, in ni jasno, kako naj bi bilo varčevanje poglavitni vir energije, ko pa je varčevanje popolnoma neameriški pojem

DRAGIŠA BOŠKOVIĆ,
dopisnik Dela v New Yorku

Najteže je odgovarjati na najenostavnejša vprašanja. »Ali se Amerika spreminja? Ali je to še država neomejenih možnosti?« sprašuje uredništvo, ki hoče bralcem ob prehodu v leto 1980 prikazati, kako z različnih točk globusa gledajo na osemdeseta leta in še naprej. Dopisnik brska po spominu, ponovno lista po izjavah napovedovalcev raja in prerokov dokončnega propada, vendar se še naprej obotavlja z odgovorom.

Kako se tudi ne bi? Kaj naj na primer povzame iz tistega kar se je pred dnevi zgodilo na letališču Kennedy, kjer je ravnokar pristal Lufthansin boeing-707 iz Münchna in Kölna in so skozi steklena vrata prihitele dame, mlade in stare, grde in lepe, a skoraj vse po vrsti v krznenih plaščih. Priča tega prizora se spominja svojih prejšnjih prihodov na to letališče in odhodov z njega in si ne more kaj, da ne bi začel primerjati. Nekoč, v časih, ki se zdaj zdijo tako daleč, so trdnost vseh stvari merili z dolarjem in nobene človeške gruče ni bilo mogoče meriti s tem pisanim, razigranim ameriškim svetom, ki se je obnašal, kakor da mu ves naš planet »sega komaj do kolen«. Prizor je zdaj popolnoma drugačen: visoke pete pod krznenimi plašči iz Münchna vedro in pogumno trkajo po tleh sredi špalirja newyorških gospodinj, ki očitno – glede na to, da klepetajo v španščini – čakajo na naslednje letalo, iz Portorika. Ta ad hoc odbor za sprejem elegantnih Nemk spada med tiste Newyorčane, ki se jim ne samo po obleki, temveč po zunanjosti sploh, takoj pozna, da so pripadniki poldrugega milijona prebivalcev te prestolnice, ki živi od socialne pomoči, živila pa si kupujejo z državnimi kuponi za hrano.

Priča tega prizora se obotavlja, preden sprejme kakršenkoli sklep. Ali se ni njegovim, jugoslovanskim sumničenjem, tradicionalni nezaupljivosti do Nemcev, približala ameriška zavist, ker gre nekdanjemu sovražniku bolje, toliko bolje, da bi bila arogantna Deutsche Bank celo pripravljena kupiti newyorški »svetovni trgovski center«, dva 110-nadstropna visoka betonska dvojčka na spodnjem Manhattanu, katerih vabljivo zveneče ime prikriva velikanske izgube, ki jih imata ti stavbi v obubožanem New Yorku? Ameriški podoficir, ki prihaja iz letala z nemškimi damami, je nekoč vlival spoštovanje kot rimski legionar, ki je stal na straži nekje na skrajnem robu mogočnega imperija. Zdaj ga ni mogoče pogledati, ne da bi se spomnili televizijskega prizora, v katerem prebivalci nemškega mesteca zbirajo staro obleko, živež in še to pa ono, da bi pomagali ameriškim vojakom, ki so čez noč »obubožali«, ker je vrednost nekoč vsemogočnega dolarja v razmerju do marke tako padla.

Omenjeni prizor z letališča nekako ponazarja, kaj se je zgodilo z ameriško vlogo in s položajem ZDA v svetu.

V davnih časih, kakor piše bistri ekonomist Robert Leckachman, ko je na svetu še bilo, kakor je hotel bog, sta se politika in ekonomija lepo ujemali. Združene države Amerike, pooblaščene od boga, so vodile »svobodni svet proti ateistično-materialističnemu sovjetsko-kitajskemu monolitu«. »Svobodni svet« je resda obsegal tudi razne tirane po vseh celinah, vendar to ni bilo pomembno, dokler je bil povezan s podpisi na sporazumih o zavezništvu, ki si ga je zamislil John Foster Dulles. Teh časov pa na žalost ni več. Premagani Nemci in Japonci izdelujejo največkrat boljše blago kot Američani. Švicarji, Švedi in zahodni Nemci imajo vsaj na papirju celo višjo življenjsko raven, kar je skrajna žalitev za državo, katere podpredsednik Richard Nixon je v tisti slavni ameriški kuhinji v Moskvi prepričeval Nikito Hruščova, da bodo zmagali gospodinjski aparati, ne pa ideologija. Nemci in Francozi tako rekoč poučujejo ameriškega predsednika, kako naj se spoprime z inflacijo in s pomanjkanjem energije. Washington slej ko prej trdi, da sprejema sklepe, pomembne za ves svet, toda njegovi sklepi so odvisni od tega, kaj bodo izvozniki nafte naredili s cenami in s proizvodnjo in koliko pšenice bodo kupili Rusi. Bolj črnogledim Američanom se zdi, da so Rusi nakopičili več najnevarnejših orožij, medtem ko se je ta država dušila v vietnamskih džunglah. Skratka, med tistimi, ki danes razčlenjujejo ameriške razmere, prevladuje mnenje, da so ZDA izgubile nekdanje vodstvo v gospodarstvu, oborožitvi, s tem pa tudi v svetovni politiki sploh.

To je prav gotovo prevladujoče čustvo, ki prežema tukajšnje preroke. Do konca sedemdesetih let so na prizorišču prevladovali tisti, ki so Američanom obljubljali raj na zemlji. Zadnja leta imajo tehnološki optimisti s Hudsonovega inštituta in podobnih ustanov bolj malo privržencev, v modo pa so prišli preroki propada. Je še tako na svetu, da se kolo sreče obrača. Pri napovedovanju črnih let je najbolj obogatel Howard Ruff, izdajatelj publikacije »Ruff Times«, ki jo pošilja na nekaj sto tisoč naslovov, in avtor večmesečne uspešnice: »Kako si zagotoviti blaginjo v bližajočih se suhih letih«.

Skratka, o tem, zakaj je v ameriški eliti, če lahko tako rečemo, prevladalo tako razpoloženje, obstaja cela vrsta teorij,lahko rečemo, da jih je toliko, kot je teoretikov. Tehnološki optimisti trdijo, da gre za čisto zavist: elita ne prenese tega, da so avtomobili, počitniške hišice in letovišča danes dostopni večini prebivalstva, in namesto nekdanjega gesla o življenjski ravni, ki ozdravi vse, kar boli, pridigajo »kakovost življenja«. Moti jih, drugače rečeno, ker se na cestah, v hotelih, restavracijah in nekoč ekskluzivnih krajih prerivajo z ljudmi nižjega razreda. »Čim bolj poslušamo te žalostinke, tem več razmišljam o dedičih velikanskih bogastev, ki uživajo v opisovanju svojih slabosti,« se posmehuje Levis Lapham v magazinu »Harpers«. Ameriško »plemstvo« po mnenju teh poznavalcev razmer ne more prenesti obsodbe zaradi tistega, kar se je zgodilo z nafto ali z razmerji sil v svetu, in zdaj vali krivdo na druge... »Čim več je bogov, ki jih podeduješ, tem več je grešnih kozlov, na katere lahko prevališ krivdo,« pripominja eden od komentatorjev. »Plemstvo« noče več ničesar tvegati in ravno iz tega izvira nepopisni strah pred smrtjo, prava obsedenost, ki žene Američane, da za tekanje po ulicah izdajo na leto nič manj kot za bolnišnice. Ali so Američani »za svet,. kakršen je,« postali »prenežne bilke«? se sprašuje eden od razčlenjevalcev sedanjih razmer. Med dogovori, ki jih ponuja, je najzanimivejši naslednji: intelektualci so spričo takšnega duhovnega stanja »elite« neizogibno postali »pesniki obupa«.

Seveda obstajajo tudi popolnoma realni temelji za takšne spremembe v nihanjih, od občutka vsemogočnosti do občutka nemoči. Petindvajset let povojne rasti, in to hitre, je bilo podlaga za nacionalni konsenz, v katerega okviru so se sorazmerno z lahkoto reševala tažavna vprašanja o tem, kdo in s koliko naj sodeluje v sadovih te rasti. Cenena nafta in na njej zasnovane tehnologije so bile glavna opora te rasti. Takrat, ko je bilo treba to rast ohranjevati v razmerah, ko je šlo za to, ali naj zaostrijo boj z zunanjim sovražnikom ali naj naprej zadovoljujejo potencialnega notranjega sovražnika, so problem reševali s tiskanjem dolarjev. Danes mnogi opazovalci opozarjajo, da so ZDA svet najprej zasule s preobilico papirnatih dolarjev, šele potem pa se je izkazalo, da je nafte premalo: cena nafte, izražena v zlatu, se od leta 1945 do danes skorajda sploh ni spremenila. O nadaljevanju bujne gospodarske rasti ni več mogoče niti govoriti in na dnevni red se ostro postavlja vprašanje, kako razdeliti tisto, kar je na voljo. Država, ki daje del dohodka v korist revnih, je nenadoma postala draga. Dogajajo se stvari, ki jih John Kenneth Galbraith opisuje kot »upor bogatih zoper reveže«. Močno je narasla napetost med raznimi ameriškimi območji – med bogatim »sončnim pasom« južnih držav, industrializiranih v tem stoletju, in ameriškim severovzhodom, ki se je industrializiral v prejšnjem stoletju. Republikanski ideolog Kevin Philips govori zaradi tega o »balkanizaciji Amerike«. Posamezne skupine se začno treti in spopadati med sabo takrat, ko uplahne rast, ki obljublja vsakemu vsaj nekaj.

Ali je mogoče rast obnoviti in s kakšnimi pogoji bi jo lahko obnovili? V javnosti ni nikogar, ki bi si upal zatrditi, da bo mogoče v naslednjih dvajsetih letih napredovati tako kot v obdobju 1945 – 73. Zadnji dve desetletji tega stoletja skoraj soglasno ocenjujejo kot obdobje napornega, skorajda mučnega prebijanja ali reševanja iz »civilizacije, zasnovane na nafti«. Lahko se zgodi kak tehnološki čudež, ki bo spet revolucioniral ceno energije, toda tudi če bo prišlo do tega, bi morali poskrbeti, da bi se amortiziral velikanski kapital, vložen v infrastrukturo, ki se suče okoli nafte: v tovarne avtomobilov, umetnih gnojil, v avtomobilske cene, naselja enonadstropnih hiš, v katerih živi vsaj polovica Amerike. Ni države, ki bi bila tako odvisna od energije: povprečen Američan troši dvakrat ali celo trikrat več kot povprečen Evropejec iz najbolj razvitih držav stare celine. Zato poudarjajo skoraj soglasno, da bo v preostalih dveh desetletjih tega stoletja »varčevanje« poglavitni »vir energije«. Vedeti pa je treba,da je varčevanje popolnoma neameriški pojem. Varčevati je mogoče, vprašanje pa je, ali je mogoče pri tem tudi napredovati, kakor piše »Wall Stret Journal«, ki ponavlja, da je »tisto, kar eden razsipava, dohodek drugega«.

Razvnela se je razprava o tem, kako preživeti to obdobje in - napredovati. Nekateri ne vidijo nobenega drugega zhoda, kot da se države in korporacije združijo in pretehtajo, kako se bo treba vesti, na podlagi tega pa utrejo nove poti v prihodnost. Drugi mislijo, da je ravno zbliževanje držav in korporacij že zaprlo vse poti k prihodnosti. Samo če se bo država umaknila, trdijo, se bo v ameriško gospodarstvo - ki je zdaj pod pritiskom državnega stroja v Washintonu in velikanskih korporacij, katerim ni do tveganja - vrnil dinamizem. Brez tveganja, upadanja in vzponov, ni mogoče ničesar razčistiti, spremeniti, popraviti. Časi so hudi, vendar so na vidiku nove tehnologije, ki lahko postanejo opora bodoče rasti: »biotehnologija« lahko kaj kmalu postane vir nove revolucije v pridobivanju hrane, ker z mešanjem genov lahko ustvari rastline, ki jim ni potrebno gnojilo, zasnovano na nafti in plinu, mali računalniki in elektronika pa bodo revolucionirali proizvodnjo v tovarniških dvoranah. Nekateri mračno razpoloženi izvedenci mislijo, da je v laboratorijih že marsikaj uporabnega, toda glavni problem je - priti si na jasno, kaj bo opora rasti v novem dolgem obdobju vzpona, ko - in če - se bo ta vzpon začel.

»General Motors« je izdelal dizelsko lokomotivo že leta 1930, vendar so jo začeli uporabljati šele po drugi svetovni vojni, ko je bila nafta tako poceni, je dejal Jay Forrester z massachusettskega inštituta za tehnologijo.

Kako v teh okoliščinah torej odgovoriti na vprašanje, ali je Amerika še zmeraj država neomejenih, skorajda že »nemogočih možnosti«? Kakor v čem. Najbrž nikjer drugje na svetu ni mogoče priti do denarja tako zlahka, kot se je posrečilo domiselnemu fantu, ki v plastičnih vrečkah prodaja »newyorški zrak« (po dolar in pol za vrečko). Vendar spada ta fant med domislice in legende. Nekatere izmed takih legend so zelo pomembne za male ljudi, ki se jim posreči še zmeraj priti sem kljub strogim kvotam. Neka jugoslovanska znanka iz Čajniča ima v New Yorku več hiš in restavracij. Kupila jih je, potem ko je petnajst let prodajala sendviče in kavo na »najbolj pijani ulici sveta«, newyorškem Boweryju, in prav nič je ne moti, ker piše angleško slej ko prej v cirilici, pa čeprav so besede, ki jih piše, angleške. Neki Marković, ki se je naveličal hoditi vsako jutro navsezgodaj v Paračin na trg, se tukaj ukvarja z vrtnarstvom kot doma, vendar s to razliko, da v New Yorku proda vsak teden za nekaj, tisoč dolarjev rož. Albanec iz Ulcinja dela

> *Spor med tistimi, ki vidijo izhod v združitvi države in korporacij, in tistimi, ki menijo, da je zbliževanje države in korporacij že zaprlo vse poti v prihodnost*

tukaj nekaj, česar noče narediti nobena banka: v črnskih četrtih kupuje hiše in pravi, da mu »gre kar dobro«. Nekateri ameriški teoretiki celo trdijo, da je od takih ljudi, novih priseljencev z vseh koncev sveta, še najbolj odvisno, ali bo Amerika napredovala ali ne. Potomci anglikanskih protestantov so se utrudili, pravijo, in se jim ne da več delati.

Vse to pa so vendarle samo blede replike ameriških legend o »grabežljivih baronih«, surovih industrijalcih, ki so v prejšnjem stoletju naredili iz Amerike, kar je nato postala. Smrtniki se ne vzpenjajo več do vrhov državnega stroja in močnih korporacij.

Ali bodo premagali velikanske probleme, ki tarejo Združene države Amerike, ali preprečili poskuse, da bi jih premagali – pa bo vedela odgovoriti samo prihodnost.

FIZIKA: OD KOD IN KAM?

Kdo bi si upal kolikor toliko resno napovedovati...

Naslednji dve desetletji utegneta videti reaktor za zlivanje, prenos električne energije po superprevodnih vodnikih pri visoki temperaturi in svetovno električno omrežje, prenos sporočil z lasersko svetlobo in mnogo drugih vragolij z laserji

JANEZ STRNAD,
fizik

Navado je prešlo, da si prizadevamo na koncu leta narediti obračun čez iztekajoče se leto in postaviti načrte za prihodnje. Če je blizu še konec desetletja, raztegnemo to še na prejšnje in na prihodnje desetletje.

V fiziki zadnje leto, kot kaže, ni prineslo kakega velikega odkritja, v zadnjem desetletju pa jih je bilo več. Fiziki, ki raziskujejo osnovne delce in zgradbo snovi, imajo preteklo desetletje za eno od najbolj razgibanih. V njem je uspešno začelo delovati več velikih novih naprav, odkrili so več delcev, od teh enega popolnoma nepričakovano, in začeli so se kazati obrisi uporabne teorije. Tudi astrofiziki se pohvalijo s preteklim desetletjem, čeprav ni bilo z odkritji tako bogato kot prejšnje. Z novimi napravami in umetnimi sateliti so poleg vidne svetlobe in radijskih valov vključili v merjenje še infrardečo svetlobo, rentgensko svetlobo in sevanje gama. Na drugih področjih fizike je podobno; skoraj na vseh so dosegli izrazit napredek.

Golo naštevanje uspehov bi bilo verjetno utrudljivo, saj so ti na prvi pogled odmaknjeni od vsakdanjega življenja. Fizikom gre predvsem za spoznavanje narave in ne postavljajo v ospredje možnosti za uporabo ali koristnosti. Vendar kažejo izkušnje, da je skoraj vsako spoznanje, četudi se je zdelo spočetka odmaknjeno, vsaj posredno vplivalo na vsakdanje življenje.

Omejimo se na tri ne tako odmaknjena področja, ki se sicer niso začela v preteklem desetletju, a so jih zaradi uspehov v njem večkrat omenili. Prvo področje je nadzorovano zlivanje atomskih jeder. To ne zveni domače, vendar bi dokončen uspeh na tem območju najbrž pregnal vse skrbi zaradi pomanjkanja energije. V večjem obsegu je mogoče dobivati energijo pri dveh vrstah jedrskih reakcij. Prva je razcep zelo težkih jeder, na primer jeder urana ali plutonija, in druga spajanje ali zlivanje zelo lahkih jeder, na primer jeder devterija in tritija. (Devterij in tritij sta različka vodika, ki imata skoraj popolnoma enake kemijske lastnosti kot navaden vodik, le da je prvi dvakrat, drugi pa trikrat težji.) Prvo vrsto reakcij izkoriščajo jedrski reaktorji, da o uranovih in plutonijevih bombah ne govorimo. Drugo vrsto izkoriščajo zvezde, na primer Sonce, da ne govorimo o vodikovih bombah.

Končni cilj raziskovanj je zgraditi reaktor na zlivanje, ki bo dajal energijo, kakor jo daje reaktor na razcep. Osnovne smernice so jasne: mešanico devterija in tritija je treba segreti do izredno visoke temperature, denimo sto milijonov stopinj. Pri tem nastane plin električno nabitih delcev, tako imenovana plazma. V njej se vodikova jedra gibljejo tako hitro, da se jedri ob trku z veliko verjetnostjo zlijeta. Ni pa jasno, kako naj bi to dosegli in sproščeno energijo izkoristili.Zasledujejo dve poti. Pri prvi segrejejo plazmo z električnim tokom in jo zadržijo z magnetnim poljem, da se ne razbeži. Dovolj gosta in vroča plazma mora obstajati dovolj dolgo. Pri drugi poti pa drobne, s prostim očesom komaj vidne balončke z mešanico devterija in tritija z vseh strani obsevajo s curki svetlobe iz laserjev ali curki hitrih elektronov. Del snovi v balončku se močno segreje in skrči, tako da pride do drobne eksplozije kot v vodikovi bombi.

Na drugem mestu omenimo superprevodnost. Pri zelo nizki temperaturi okoli −270° postanejo nekatere kovine, na primer kositer in niobij, superprevodne. Obnašajo se, kot da ne bi imele nobenega upora, se pravi, da teče po sklenjenem krogu iz take kovine lelktični tok, ne da bi ga moral poganjati generator s svojo napetostjo. Superprevodnike je treba hladiti s tekočim helijem, ki ima edini dovolj nizko vrelišče. Mnogo laže bi bilo, če bi uspelo dobiti snov, ki bi bila superprevodna pri višji temperaturi, denimo, pri temperaturi tekočega zraka (okoli −180°C) ali celo pri sobni temperaturi.

Spojina niobija in kositra je superprevodna pri temperaturi −255°C in ta za praktično rabo dandanes največ obeta. V gosto naseljenih predelih postaja preskrba z električno energijo z daljnovodi težavna. Namesto daljnovodov predlagajo podzemne vodike (kable), najbolje bi bilo – superprevodne. Trožilni podzemeljski vodik za moč okoli milijona kilovatov bi bil izvedljiv s spojino niobija in kositra že v današnjih razmerah. Prihranek energije – ker ne bi bilo izgub – bi odtehtal energijo, potrebno za hlajenje. Tak vodnik ne bi bil popolnoma brez izgub, če bi tekel po njem izmenični tok. V zadnjih letih pa de je posrečilo s posebnim postopkom pri izdelavi zmanjšati te izgube za desetkrat. Prenos izmeničnega toka bi bil gospodaren samo do razdalj okoli 160 km. Na večjih razdaljah bi bil ugodnejši prenos enosmernega toka, saj bi se lahko v tem primeru odpovedali visoki napetosti in transformatorjem. Razmišljajo o možnosti, da bi taki vodniki povezovali celine. V omrežju, ki bi zajelo ves svet, zaradi različnega dnevnega časa ne bi prišlo do konic v porabi. Odkritje spojine, ki bi bila superprevodna pri višji temperaturi kot spojina niobija in kositra, bi napravilo zamisel bolj izvedljivo. V poskusne namene že zdaj napajajo velike elektromagnete v nekaterih raziskovalnih napravah s superprevodnimi vodniki.

V raznih laboratorijih raziskujejo vse mogoče snovi in uporabljajo pri tem tudi zelo visok tlak. Pri tlaku več sto tisoč barov (po starem: atmosfer) so spremenili v kovino celo žlahtni plin ksenon in naredili superprevodnik iz žvepla, zadnje pri zelo nizki temperaturi.

Laserjem, ki smo jih že omenili, velja že dolgo pozornost raziskovalcev. V teh čudovitih svetilih sevajo različni deli svetlobo, ki je po valovni dolžini, se pravi po barvi, in po smeri ubrana. Tako dobimo nenavadno enobarvne in vzporedne curke svetlobe z zelo veliko gostoto energijskega toka. Usmerjen skozi daljnogled ima tak curek na Luni premer samo nekaj kilometrov; velikokrat manj kot curek iz vsakega drugega svetila. Zdaj si prizadevajo, da bi dobili laserje pri zelo majhni valovni dolžini, to je na rentgenskem in ultravijoličnem območju, in čimmočnejše laserje.

Veliko si obetajo od prenašanja sporočil z lasersko svetlobo. Zaradi potreb po čedalje večjem številu kanalov, po katerih je mogoče prenašati sporočila, so pomislili na vidno svetlobo. Ta ima majhno valovno dolžino in obsega širok pas valovnih dolžin, ki bi lahko zajel veliko kanalov. Način prenašanja je podoben kot na primer v telefoniji in je v laboratorijskem merilu preskušen. Ker oslabi ozračje svetlobni curek, uporabljajo svetlobne vodnike, tanka vlakna iz organskega stekla, ki vodijo svetlobo kot žice električno.

V močni laserski svetlobi je električno polje tako gosto, da se v njem spremenijo lastnosti prozorne snovi. V posebnih okoliščinah lahko dobimo pri tem iz rdeče svetlobe zeleno z dvakrat manjšo valovno dolžino. Če je dovoljeno nekoliko pretiravati, je to podobno, kot da bi iz petja pevke, ki bi zapela zelo visok ton, dobili ultrazvok, kakršnega slišijo samo netopirji.

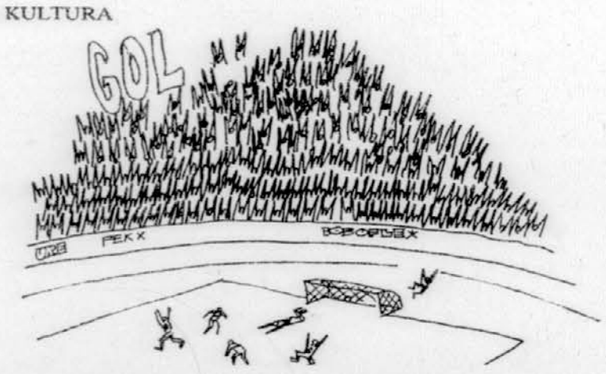
Laser omogoča trirazsežne slike in še veliko drugih stvari; njihov seznam se zdi skoraj neizčrpen.

Površen opis treh raziskovalnih področij v fiziki, na katerih so dosegli v preteklem desetletju velike uspehe, je delen odgovor na vprašanje »od kod?«. V nadnaslovu pa je še vprašanje »kam?«. Tu se začnejo težave. Fiziki so tako vzgojeni in njihovo delo je takšno, da se zlepa ne bodo lotili napovedovanja prihodnosti in z nezaupanjem gledajo na take poskuse. Kadar se tega ne držijo, se navadno motijo. Znameniti lord Kelvin (po njem se imenuje enota za merjenje temperature) je pred kakim stoletjem izjavil, da je v fiziki narejeno že vse, kar je pomembnega. Ostalo da je le še čedalje natančnejše merjenje količin. Čez slabih dvajset let se je rodila kvantna fizika in malo pozneje posebna teorija relativnosti, ki sta pretresli fiziko, če že ne sveta. Drug spodrsljaj je zagrešil Nobelov nagrajenec in odkritelj atomskega jedra in jedrskih reakcij E. Rutherford. Leta 1933 je dejal, da je govorjenje o izkoriščanju jedrskih reakcij mlatenje prazne slame. Šest let pozneje so odkrili razcep uranovega jedra, devet let pozneje je začel delovati prvi poskusni jedrski reaktor in danes krijejo razvite države del potreb po električni energiji z reaktorji.

Tako fizikom ne smemo zameriti, če neradi prerokujejo. Poročilo iz evropskega središča za jedrske raziskave CERN v Ženevi o uspehih v fiziki osnovnih delcev v preteklem desetletju pravi, da se je težko vzdržati napovedi, a da bi te napovedi leta 1990 povedale več o našem neznanju kot o znanju. V. L. Ginzburg je v svoji knjižici »Sodobni problemi fizike in astrofizike«, ki je letos izšla tudi v slovenskem prevodu, še odločnejši. Na vprašanje, kdaj bodo odkrili superprevodnost pri visoki temperaturi, pravi: »Mogoče so jo že odkrili (a o odkritju še niso poročali), mogoče jo bodo jutri, mogoče pa je sploh ni in je ne bodo odkrili nikoli. Ni mogoče postavljati rokov za znanstveno odkritje ali za rešitev znanstvenega problema in najbolje je, če o njih sploh ne govorimo.«

Naslednje desetletje in desetletje po njem utegneta videti reaktor na zlivanje, prenos električne energije po superprevodnih vodnikih pri visoki temperaturi in svetovno električno omrežje, prenos sporočil z lasersko svetlobo in mnogo drugih vragolij z laserji. Toda kdo bi si upal to kolikor toliko resno napovedati? Ne smemo pozabiti, da je bilo veliko pomembnih odkritij popolnoma nepričakovanih in da je imelo pri njih veliko vlogo naključje. Za konec pa še to: uspeh v znanosti še ne pomeni veliko. Večino odkritij je mogoče koristno izrabiti ali obrniti v zlo. Od odnosov med ljudmi in od širšega okolja je odvisno, ali izkoristi družba uspehe znanosti in odkritja v prid in v zadovoljstvo ljudi.

FIZIČNA KULTURA

Česar ne bo storila kultura, bo nadomestil šport. Enkrat mesečno bo državna reprezentanca zatresla TUJO mrežo in zadovoljila zaželjeno občutje pripadnosti. Ožjedomovinsko občutje bodo zadovoljevali alpski smučarji.

RAZVOJ SVETA

Odvisen človek ne more biti dober gospodar

Janez Stanovnik: Osnovno vprašanje prihodnosti ni v tem, kakšna bosta svetovni produkt in ali svetovni gospodarski razvoj, temveč kakšni bodo odnosi med narodi

SILVESTRA ROGELJ
in DUŠAN SNOJ, *novinarja Dela*

Kot nalašč sva lahko Janeza Stanovnika malo pred koncem leta ujela v domači Ljubljani, kamor je prispel z ene svojih poti po svetu, po katerih ga vodijo službene dolžnosti, ali iz Ženeve, kjer ima svoj sedež kot izvršni sekretar gospodarske komisije Organizacije združenih narodov za Evropo. V Ljubljani je imel eno svojih značilnih predavanj, prežetih z nalezljivim optimizmom in s smislom za plastično slikanje z besedami, in sicer kot uvod k regionalnemu seminarju o »alternativni obliki razvoja in načina življenja«, ki je bil v Mednarodnem centru za podjetja v javni lastnini v državah v razvoju.

DELO: Kaj menite, ali bo leta 2000 mogoče uresničiti marksistično maksimo »vsakomur po njegovih potrebah«. In predvsem, če bo to mogoče, kakšne bodo te potrebe. Bodo to zgolj t. i. osnovne potrebe?

STANOVNIK: Marx potreb ni omejeval, ampak je menil, da se spreminjajo v skladu z okoljem in kulturnim razvojem. Zato absolutnega merila potreb ni. Težko je reči, da so osnovne potrebe absolutno merilo, ki bi nam lahko služilo kot napotilo. Zadovoljevanje osnovnih potreb, to so hrana, obleka in streha nad glavo resda omogoča biološki obstoj človeka, vendar menim, da je temu treba nujno dodati še zdravstveno nego in osnovno človekovo vzgojo.

DELO: Je tedaj odgovor na vprašanje pozitiven?

STANOVNIK: Leta 2000 bo te osnovne potrebe po mojem mnenju gotovo mogoče zadovoljiti. Zato bi na leto potrebovali približno 50 milijard dolarjev. Z drugimi besedami, če bi samo desetino tega, kar trošimo za orožje, uporabili za odpravljanje siromaštva, bi lahko v letu 2000 zadovoljili osnovne potrebe vsega človeštva. To seveda ne pomeni, da bomo tedaj že imeli komunizem. Vsekakor pa bo tehnološki napredek v letu 2000 tak, da bo v mnogih deželah, zlasti v razvitem svetu, povsem stvarno to, o čemer sta pisala Marx in Engels, namreč da bodo mnoge dežele prišle s svojo produktivnostjo do stopnje, ko bodo v svojih mejah lahko uresničile osnovne ideale delitve po potrebah.

DELO: V šestdesetih letih so veliko pozornosti vzbujali avtorji, ki so v svojih razpravah obetali blaginjo v letu 2000. Toda dogodki v sedemdesetih letih so jih v marsičem zanikali in vse več je analiz, na primer poročilo »rimskega kluba« ali, denimo, analize Nobelovega nagrajenca Leontieffa, ki nam napoveduje klavrno prihodnost.

STANOVNIK: Predvsem menim, da te študije niso tako pesimistične, zlasti ne Leontieff, V analizi, ki jo je naredil za Združene narode, opozarja, da se bodo razmerja sil na svetu v naslednjih dvajsetih letih bistveno spremenila. Podobno pišejo drugi avtorji. Vsi opozarjajo, da bo v letu 2000 vloga dežel v razvoju drugačna kot danes. Danes imajo te države mogoče tretjino celotnega svetovnega dohodka in samo 2 odstotka svetovnih raziskovalnih zmogljivosti. Toda po teh analizah bodo leta 2000 neprimerno pomembnejši svetovni industrijski proizvajalec in izvoznik. Leta 2000 ne bomo imeli več dvopolarnega sveta, kakršen je danes, ampak nekakšen pluralističen svet, v katerem bodo dežele v razvoju pomemben dejavnik. Menim, da je bistvo v tem, da bodo leta 2000 dežele v razvoju oziroma neuvrščene dežele imele pomembno svetovno politično vlogo.

DELO: Tu se neogibno postavlja vprašanje, kako premostiti zdajšnji prepad med bogatimi in siromašnimi. Ali je realistično predvidevati, da bodo dežele v razvoju, med katerimi imajo nekatere okrog 60 dolarjev narodnega dohodka na prebivalca, kar je 250 krat manj od ‚denimo' narodnega dohodka na Švicarja, v dveh desetletjih dosegle tako velik gospodarski napredek?

STANOVNIK: Poglejmo, kaj se je dogajalo v zgodovini. V času francoske revolucije je bila na svetu manj kot milijarda ljudi. Le 10 milijonov med njimi je imelo tak življenjski standard, ki je zadovoljeval njihove osnovne potrebe, torej dohodek med približno 300 in 350 dolarji na prebivalca – glede na današnjo vrednost dolarja. To pomeni, da je imel tedaj le en odstotek svetovnega prebivalstva življenjsko raven, ki je bila malo višja od siromaštva. Danes so na svetu 4 milijarde ljudi, torej 4 krat več kot tedaj. Med temi 4 milijardami jih ima polovica življenjski standard nad stopnjo siromaštva. Z drugimi besedami, v 200 letih se ni povečalo samo absolutno število ljudi, ki živijo človeku primerno življenje, ampak se je njihov delež povečal tudi relativno, z enega na 50 odstotkov.

Glede na to zgodovinsko perspektivo je popolnoma realistično pričakovati, da bomo v preostalih 20 letih tega stoletja odpravili siromaštvo v svetu. Na voljo imamo vso tehniko in vsa sredstva.

DELO: Nekateri dvomijo, da imamo za takšen razvoj dovolj naravnih virov, zlasti energije.

STANOVNIK: To je povsem neupravičena trditev. Spet bom opozoril na zgodovino. Znano je, da je angleški duhovnik Malthus že pred francosko revolucijo razvil teorijo, po kateri se število svetovnega prebivalstva ne more več povečevati, ker ne bo zadosti hrane. Takrat smo imeli milijardo ljudi, danes jih imamo štiri, pa je še vedno dovolj hrane na svetu, razviti svet pa presežke hrane celo uničuje. Mnogo je lačnih, toda ne zato, ker hrane ne izdelujemo, ampak zato, ker je ne znamo pravilno razdeliti po svetu. Enako velja za energijo. Od tedaj, ko sta Marx in Engels sredi preteklega stoletja napisala »Komunistični manifest«, do današnjega dne smo porabo energije sto krat povečali. V njunem času je bila celotna poraba svetovne energije okrog 80 milijonov ton ekvivalenta premoga, danes je 9 milijard ton. Prav tako je res, da smo tedaj porabljali energijo v obliki lesa, volov in konjev in da smo odtlej energetske vire že nekajkrat zamenjali. Trdim torej, da viri niso omejitev. Ob tem, ko porabimo okrog bilijona dolarjev za oborožitev, me nihče ne bo prepričal, da nismo sposobni nekaj od teh sredstev uporabiti za to, da razrešimo problem tako imenovanega rezidualnega siromaštva.

DELO: Eno poglavitnih vprašanj napovedovanja razvoja do leta 2000 je vsekakor naraščanje števila prebivalstva v svetu.

STANOVNIK: Mnogo stvari je negotovih. Demografsko vprašanje pa je verjetno tisto, kjer so naša predvidevanja najbolj gotova. Zakaj? Zato, ker vemo, da se demografske težnje ne spreminjajo iz leta v leto, ampak v desetletjih. Vse kar se nam pri številu prebivalstva lahko dogodi do leta 2000 je, da bomo imeli namesto 6 milijard ljudi 5,5 ali 6,5 milijard. To ni velika razlika. Če bo naša demografska politika uspešna bolj kot doslej, potem jih bo manj, če bo takšna kot zdaj, jih bo več ali prav toliko. Od leta 1950 do danes smo zmanjšali umrljivost v deželah v razvoju od 36 na 20 promil in podaljšali življenjsko dobo od 30 na 40 let. To je ogromen uspeh. Rodnost je bila leta 1950 okrog 40 promil, se pravi, da smo imeli prirastek prebivalstva, ki pa je zdaj, ko je nataliteta ostala na isti ravni, mortaliteta pa se zmanjšala za polovico, mnogo večji. Menim, da se prebivalstvo v deželah v razvoju ne povečuje zaradi naraščanja natalitete, temveč se rodnost ne zmanjšuje tako naglo, da bi ujela mortaliteto.

DELO: Zakaj se nataliteta ne zmanjšuje?

STANOVNIK: Zato, ker je reakcija na biološke in kulturne potrebe človeških skupnosti. Ko je bila umrljivost visoka, se je človek spontano branil s tem, da je razvijal visoko nataliteto. Danes je ne potrebuje več. Toda da bi znižal stopnjo rodnosti, potrebuje gospodarski razvoj, ki bo vodil k spremembi kulture in s tem tudi k spremembi reprodukcijskih običajev, strukture družine in podobno.

DELO: Do eksplozije prebivalstva bo tedaj prišlo le, če dežele v razvoju ne bodo doživele ustreznega gospodarskega razvoja?

STANOVNIK: Trdim, da je vprašanje demografije – vprašanje gospodarskega razvoja. V tem smislu tudi govorim razvitemu svetu: Nikar ne mislite, da boste z ameriškimi klinikami omejevali nataliteto v nerazvitih deželah. Če hočete omejiti nataliteto, je treba pospešiti njihov gospodarski razvoj. Če pa boste zadrževali gospodarski razvoj, vas bo demografska eksplozija pogoltnila.

DELO: Pogoj za tak razvoj je seveda tudi ustrezna mednarodna delitev dela. Nekateri so za delitev po panogah, vi ste zagovornik delitve po proizvodih.

STANOVNIK: Globoko sem prepričan, da delitev dela po gospodarskih panogah vodi do takih strukturnih odvisnosti, ki nacionalnemu gospodarstvu jemljejo njegovo neodvisnost. Predstavljajte si neko malo deželo, recimo ji Transilvanija, ki ji bodo, denimo, industrijske države prepustile proizvodnjo traktorjev. Dejale bodo: Pri vas bomo gradili samo tovarne traktorjev, z njimi boste dosegli maksimalno učinkovitost in rentabilnost. Lepega dne pa bodo rekli: Sedaj pa imamo dovolj traktorjev, lahko zaprete tovarne – in nacionalno gospodarstvo bo propadlo. Namenoma sem vzel poenostavljen primer, da bi pokazal, kako nevarna je pretirana specializacija nacionalne ekonomije. In v preteklosti smo imeli takšne primere. Imeli smo čilski baker – in tudi videli, kam je to Čile pripeljalo. Imeli smo dežele, ki so bile preveč odvisne od banan, kave, kakava.

DELO: Edina zdrava delitev dela torej ni ta, ki v tem trenutku prinaša največji dohodek, temveč tista, ki daje največjo manevrsko odpornost.

STANOVNIK: In jamči nacionalno neodvisnost.

DELO: Kako doseči tako delitev dela?

STANOVNIK: Tako, da imam na primer možnost proizvajanja celotne serije produkcije v določeni industriji. Z drugimi narodi se dogovorim, da ne bom sam dokončal celotne serije, ampak se bom omejil na proizvode, s katerimi bom dosegel maksimalno učinkovitost, in bom del produkcije izvažal v tujino. Obenem se bom obvezal, da bom kupoval del produkcije tudi od partnerja. Tako pridemo do intenzivne mednarodne delitve dela, ki jo pri nas včasih imenujemo industrijska kooperacija.

Na jugoslovanskem primeru vidimo, da je tista mednarodna delitev, ki nam je omogočila najboljše tehnološko vključevanje v svetovne tokove.

DELO: Torej ne gre za absolutno povečevanje stopnje gospodarske rasti v svetu, temveč za to, kakšni bodo odnosi med narodi?

STANOVNIK: Edina pot k zdravemu svetovnemu gospodarstvu je v tem, da bo vsak narod imel popolno svobodo do lastnega razvoja. To je po mojem mnenju tudi smisel novega mednarodnega gospodarskega reda. Ta seveda ni idealen sistem, ki bo vsem pisan na kožo. Takega sistema ni. Mednarodno gospodarstvo mora vzpostaviti takšne odnose, ki bodo vsakemu dovoljevali svoboden razvoj. To je njegova naloga, ne pa, da ustvarja idealne modele ali idealne sisteme, ki jih potem izvaža drugim narodom in se vede, tako sem zadnjič dejal na seminarju, koi katoličani, ki so mislili, da bodo osrečili svet, če bodo vsakogar spreobrnili v katoliško vero. Vsak narod mora imeti svobodo izbire svojega sistema.

DELO: Naglico razvoja v svetu bo vsekakor določala tudi hitrost v spreminjanju družbenih odnosov. Kakšni bi morali biti ti odnosi? Ali morebiti takšni, kot jih imamo v jugoslovanski teoriji in praksi?

STANOVNIK: Predvsem bi želel poudariti, da nikakršen, celo najboljši sistem, ki je vsekakor jugoslovanski, ni mogoče nikomur priporočati, da bi ga posnemal. Univerzalno najboljšega sistema ni. Vsaka dežela mora ustvarjati svoj sistem. Najboljši je tak sistem, ki je po volji vsakega naroda samega. To je edino in absolutno pravilo.

DELO: Ondan ste na predavanju, ki ste ga imeli v Ljubljani, kritično razčlenili statistično določanje ciljev, tudi ko gre za strategijo držav v razvoju . . .

STANOVNIK: Moja kritičnost je bila usmerjena zoper pretirani ekonomizem, pretirane poskuse opredeljevanja vsega preko statističnih kazalcev. Ti po mojem mnenju varajo, ker so preveč splošni. Svet ni abstrakten. Če hočete reševati konkretne probleme, se jih ne smete lotiti s statističnimi abstrakcijami, ampak s konkretnimi ekonomskopolitičnimi ukrepi.

DELO: Kritični ste bili tudi do mednarodne pomoči.

STANOVNIK: Ne zaradi tega, ker sem proti pomoči, ampak zato, ker je pomoč orožje v rokah bogatih in ker vidim, kako se ta pomoč deli. Deli se po političnih merilih. Ne dobijo je tisti, ki jo najbolj potrebujejo, ampak tisti, ki imajo svojo vlogo v strategiji bogatih dežel, ki delijo pomoč.

DELO: Na piko ste potem vzeli tudi svetovno trgovino.

STANOVNIK: Zato, ker je trgovina, taka kot je, vodila dežele v razvoju v preveliko odvisnost od razvitega sveta. Kar poglejte, kaj se je dogajalo v sedemdesetih letih. Vsa šestdeseta leta smo oznanjali evangelij razvoja preko trgovine. Rekli smo, naj se trgovina povečuje, s tem boste dobili večje dohodke, tvozili več investicijskega blaga in s tem povečevali svoj gospodarski razvoj. In kako je bilo v resnici? Dežele v razvoju so šle po tej poti, razvile industrijo za izvoz, leta 1974 pa jim je industrijski svet zaprl vrata.

DELO: Bistven torej ni poudarek zunanjemu, temveč domačemu trgu?

STANOVNIK: Sem strahovito odločen za razvoj, ki ima avtohtono jedro v nerazvitih deželah samih. Industrijski razvoj, ki ga ne spremlja kompleksen razvoj, ki ne vodi k preobrazbi poljedelstva, k vključevanju tradicionalnih gospodarskih dejavnosti, k povečevanju splošne produktivnosti dela v nacionalnem gospodarstvu, tak razvoj je za mene ničla: Gospodarski razvoj ima dežela, katere poljedelstvo povečuje svojo produktivnost, katere nacionalna kultura se spreminja in postaja odpornejša proti tujim vplivom, to je za mene gospodarski razvoj.

DELO: V ospredju pozornosti svetovne javnosti je zdaj nafta, ki je, tako kot vse surovine, s katerimi razpolagajo dežele v razvoju, eno od sredstev za njihov razvoj in uresničevanje nove mednarodne gospodarske ureditve. Toda zdi se, da se nafta čedalje bolj uporablja tudi kot politično orožje.

STANOVNIK: Osebno sem strahovito antimilitaristično in zato ne bi želel govoriti o nafti kot orožju, ampak samo kot o instrumentu. Nafta je lahko izredno pomemben instrument strategije dežel v razvoju. Toda, kaj se danes dogaja? Izvozniki nafte so povečali svoje dohodke od izvoza za približno 200 milijard dolarjev. Od teh 200 milijard potrošijo polovico za lastne uvozne potrebe, preostalih 100 milijard dolarjev pa je njihov finančni plačilnobilančni presežek. Na žalost pa ta presežek ne odteka v druge dežele v razvoju, ampak v privatne zahodne banke. Te potem ta denar, ki ni njihov, spet posojajo deželam v razvoju in tako povečajo njihovo odvisnost, namesto da bi dežele v razvoju, ki so uvoznice nafte, ta denar dobivale neposredno od svojih bratov in sestra v gibanju neuvrščenih in držav v razvoju.

DELO., To tudi kaže, kako pomembno vlogo imajo države izvoznice nafte znotraj držav v razvoju.

STANOVNIK: Morajo se zavedati, da je njihova zgodovinska usoda odvisna od enotnosti dežel v razvoju in da nikdar ne bi mogle podražiti nafte, če pred tem vse dežele v razvoju ne bi izglasovale listine o ekonomskih pravicah in dolžnostih. Ta listina je razglasila suverenost nad nacionalnimi viri in izvoznicam nafte omogočila nacionalizacijo nafte. Izvoznice nafte se morajo zavedati, da imajo v solidarnosti, v enotnosti gibanja neuvrščenih tisti temelj, ki jim omogoča novo ekonomsko vlogo, ki jo danes resnično imajo v svetu.

DELO: Toda nafta vseeno pomeni neko orožje. To se je ‚denimo, pokazalo leta 1973 – 1974 kot naftni embargo . . .

STANOVNIK: Mislim, da nafta ni orožje, ampak orodje. Če bi uporabil besedo orožje, bi drugemu implicitno dal pravico, da uporablja orožje, Jaz pa take pravice ne želim nikomur pripisati in mislim, da je nihče nima. Zato se tudi grožnje, da bodo danes intervenirali v Iranu, jutri v Saudski Arabiji ali kjerkoli drugje v svetu, neosnovane, dokler se nafta uporablja kot orodje, Če pa se začenja uporabljati kot orožje, potem postane stvar nevarna.

DELO: Nekateri na Zahodu očitajo državam OPEC izsiljevanje z naftnimi cenami . . .

STANOVNIK., Ne želim govoriti o nikakršnem izsiljevanju, ampak se je treba postaviti v vlogo drugih. Na nekatere stvari gledamo drugače kot drugi. Perona smo imeli v Argentini za diktatorja, fašista ipd., dokler nismo razumeli, da je bila perspektiva obrambe njegovega nacionalnega interesa drugačna, kot smo jo mi videli iz Evrope. Želim poudariti, da moramo dogodke v svetu gledati bolj kompleksno. Tega sem se naučil v diplomatskih letih. Vedno sem se skušal postaviti v vlogo svojega nasprotnika in opazovati sebe z njegovega stališča, Šele če se postavite v nasprotnikovo vlogo, lahko najdete stične točke z njim. Dokler branite samo svoj interes, je zelo malo verjetno, da boste našli skupni jezik s sogovorniki.

DELO: Med deželami v razvoju je v zadnjih letih opaziti precejšnje razslojevanje. Nekatere imajo silovit razvojni zagon, četudi je ta včasih vprašljiv. Toda vsekakor se denimo Nigerija, Brazilija in še nekatere države razvijajo hitreje od drugih. Kaj to pomeni iz zornega kota leta 2000?

STANOVNIK; Svet v razvoju je ogromen kompleks in pravi čudež bi bil, če v njem ne bi nastajale razlike. Kar poglejte našo malo Jugoslavijo in njene razlike, ekonomske, kulturne, jezikovne in druge. Problem ni v razlikah, v tem, da se nekateri razvijajo hitreje, drugi počasneje, To je pač življenje. Razlika je normalna, ohrabrujoča, osvežujoča stvar v življenjskem procesu. Problem je le, ali imajo države v razvoju enotne cilje. Mislim, da jih imajo, K enotnim ciljem jih sili podrejen položaj v svetovnem procesu, Celotni svetovni jug, tudi petrolejske dežele, je v ustroju svetovnega gospodarstva postavljen v podrejen položaj,

DELO: Ne gre tedaj samo za razlikovanje med bogatimi in siromašnimi, temveč med tistimi, ki ukazujejo, in tistimi, ki morajo ubogat1 te ukaze?

STANOVNIK; Tu je bistvo revolta. Svetovni jug se upira, ker noče biti pod prevlado, temveč hoče uveljaviti svojo individualnost in reči,, Hočemo se neodvisno razvijati in zato zahtevamo nov gospodarski red, ki nam bo tak razvoj omogočil. Saj ne rečejo, hočemo vzeti od vas, ali pa ‚dajmo' razdeliti vaše bogastvo. Ne morete preprečevati našega razvoja zato, da bi sebe bogatili, nam pa preprečevali normalni kulturni razvoj.

DELO: Nekatere države v razvoju so krenile na pot socialističnega razvoja, Ali je danes že mogoče govoriti o prvinah, ki bi kazale, da se njihov položaj razlikuje od držav, ki niso šle po tej poti?

STANOVNIK: Ne bi želel ideološko obravnavati tega vprašanja. Dežele imajo svoje družbenoekonomske sisteme, ki jim omogočajo ugodnejše rešitve. So dežele, na primer Tanzanija, ki so ustvarile vsekakor zavidljiv družbenogospodarski sistem, od katerega se človek lahko marsičesa nauči, čeprav gre v bistvu za siromašno deželo. Po drugi strani so dežele, na primer Venezuela, ki imajo sicer napreden režim, v katerih pa so notranje socialne razlike mnogo večje, toda kljub temu gre za neprimerno bogatejše dežele. Za primer bi lahko vzel tudi kapitalistično deželo, Rekel bi lahko, poglejte, v Argentini je kapitalizem, pa živijo bolje kot v Tanzaniji, kjer je socializem. To bi bilo popolnoma nepravično. Dežele imajo različno gospodarsko zgodovino, se razlikujejo po naravnih virih ipd. in zato sam družbenogospodarski sistem po mojem mnenju ni merilo blaginje njihovega prebivalstev. Ne moremo več govoriti: Socializem je dober, kapitalizem je slab, fevdalizem je še slabši. V nekaterih državah v razvoju, zlasti v raznih oblikah etatizma, se pojavljajo take institucionalne oblike, ki bi jih lahko imenovali celo prosvetljeni absolutuzem, vendar je tudi tam opaziti napredek in tega ni mogoče zanikati.

DELO: Toda kljub temu je za mnoge razlikovanje med socializmom in kapitalizmom še vedno bistvena delitev sveta.

STANOVNIK: Tako govori tudi teorija naravnega zavezništva, Teza naravnega zavezništva je teza univerzalizacije enega sistema in zavračanje tega, da je nacionalna suverenosti, nacionalno gospodarstvo edini absolutni postulat. Absolutni postulat ni niti socializem niti kapitalizem, temveč le to, da ima vsak narod pravico razvijati tak sistem, za kakršenga se je odločil.

DELO: Ne gre torej za socializem ali kapitalizem, temveč za odvisnost ali neodvisnost?

STANOVNIK: Šele ko dobite neodvisnost, dobite možnost za socialistični razvoj. Če pa boste socializem uvozili, se lahko zgodi, da ne bo prinesel pričakovanih rezultatov, čeprav je lahko idealna oblika družbene organizacije. Če pa vas bo ta oblika zadrževala v gospodarski, politični in vojaški odvisnosti od tujine, boste kljub idealni družbenoekonomski ureditvi poglavitno izgubili. Edino s pogojem, da bodo vsi narodi imeli možnost popolnega samoodločanja in gospodarjenja z lastno usodo, lahko upamo na zdravo svetovno gospodarstvo.

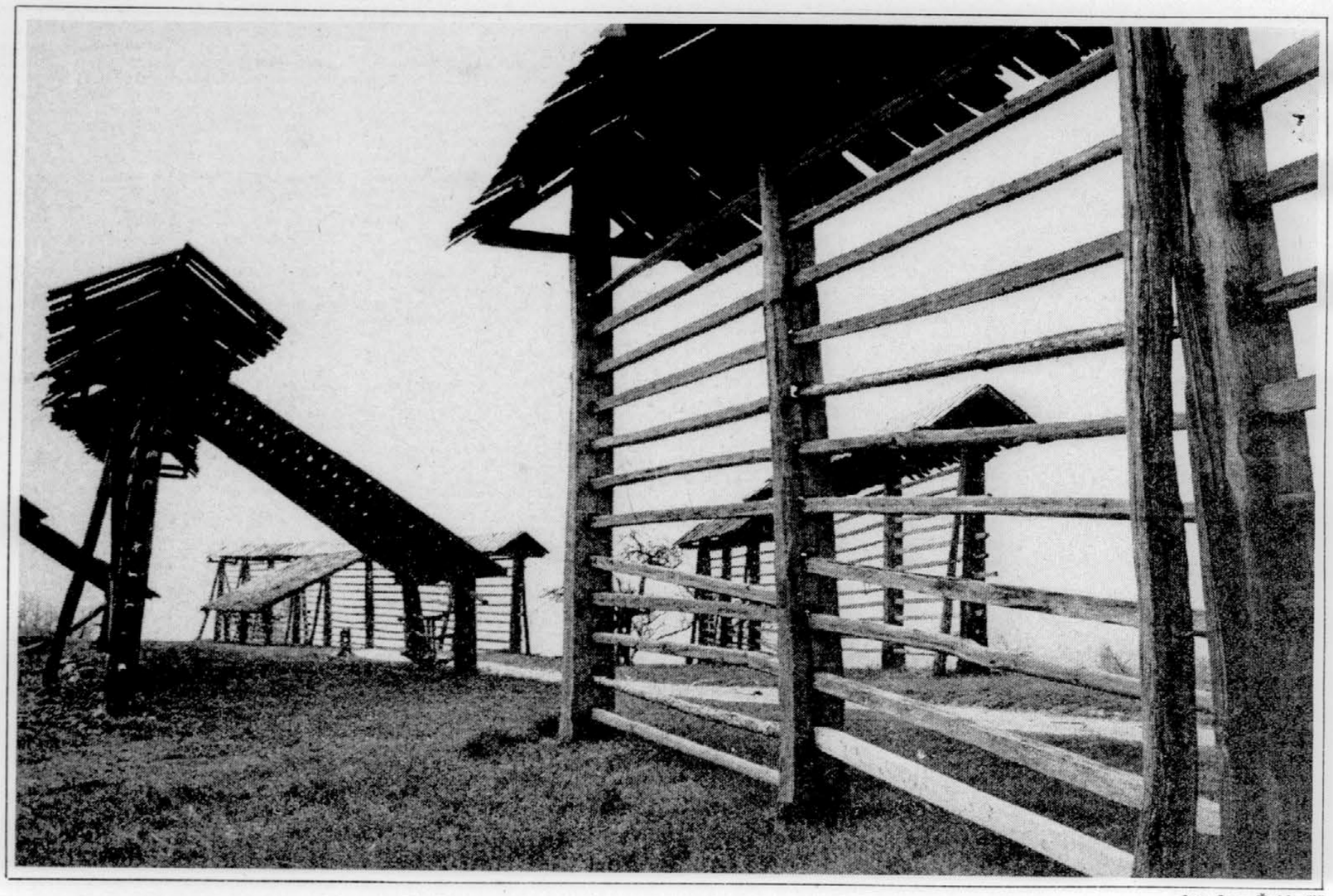

foto Joco Žnidaršič

ENERGETIKA

– Ferdo ima smolo. Dobil je lastnika z zvezami in mora zaradi nalepke vsak dan na cesto.

foto Dragan Arrigler

KOLIKO NAS BO LETA 2000

Ni se bati, da bi se porazgubili med večjimi narodi

Dolfe Vogelnik: Ob koncu tisočletja bo Slovencev dva milijona in pol oziroma devet odstotkov vseh Jugoslovanov, ki jih bo za slabega pol odstotka svetovnega prebivalstva

BRANIMIR NEŠOVIĆ,
novinar Dela

Koliko nas bo leta 2000? Koliko Slovencev bo takrat? Ti vprašanji sem prvikrat zastavil prof. dr. Dolfetu Vogelniku, našemu najvidnejšemu statistiku in demografu, ob priložnostnem pogovoru, ko je dobil letošnjo Avnojevo nagrado. Takrat sem tudi namignil, ali je mogoče, da bi se Slovenci sčasoma porazgubili, ko pa jih obdajajo mnogo bolj plodni narodi.

»To je nesmisel,« je nedvoumno odgovoril Dolfe Vogelnik, vendar glede tistikrat ni bilo ne časa ne možnosti za temeljitejši odgovor. Dogovorila sva se za poseben zapis, ki naj bi ga Vogelnik pripravil za novoletno prilogo Dela. Prihodnjič me je čakalo devet na gosto popisanih listov iztrganih iz navadnega računskega zvezka manjšega formata.

Dvajset let, ki nas ločujejo od leta 2000, je zelo kratka doba. Že sedaj moramo načrtovati obseg proizvodnje v tistem času, da bo dovolj žita, železa, nafte in še tisoč drugih stvari ki jih potrebujemo za življenje. Koliko bo na voljo surovin ali energije, je v najtesnejši odvisnosti od števila ljudi, porabnikov surovin in energije. Prav zato se mnogi načrtovalci sprašujejo, koliko nas bo leta 2000. V svetovnem merilu skušajo na to vprašanje odgovoriti strokovnjaki Organizacije združenih narodov, za Jugoslavijo in Slovenijo pa to počno v okviru statističnega urada in v vrsti raziskovalnih inštitutov. Po takšni opredelitvi smiselnosti in potrebnosti demografskega napovedovanja je Vogelnik poudaril nujnost primerjalnega gledanja na rast prebivalstva, tako prostorsko kot časovno, saj nam edinole ta način omogoča popolnejšo opredelitev napovedi. Denimo, da bo leta 2000 Slovencev poltretji milijon. Napoved sama za sebe pove malo, je pa zgovornejša, če vemo, da bo takrat v Jugoslaviji desetkrat toliko ljudi, kar šest milijard pa jih bo na vsem svetu; to pomeni, da bomo Slovenci leta 2000 šteli devet odstotkov prebivalstva Jugoslavije, ta pa bo udeležene s petimi odstotki prebivalstva glede na celotno prebivalstvo Evrope oziroma slabega pol odstotka nas bo gledano v svetovnem merilu.

Za izhodišče prikaza razvoja prebivalstva je Vogelnik vzel leto 1950, torej čas, ko so se vsaj v osnovi uredile razmere, ki jih je s svojimi razdejanji zapustila druga svetovna vojna. Naslednji časovni mejnik je leto 1975, temu pa sledi enako dolgo obdobje do leta 2000. Leta 1950 je na vsem svetu živala poltretja milijarda ljudi, petindvajset let pozneje nas je bilo že štiri milijarde, leta 2000 pa nas bo že nad šest milijard. Ti globalni podatki dobijo popolnoma drugačno razsežnost, če razdelimo svet in prebivalce v dve veliki skupini, na prebivalce bolj razvitega sveta in prebivalce manj razvitega seveta. Amerika, Evropa, Sovjetska zveza in Avstralija, k drugi pa ves ostali svet, to je Latinska Amerika, Afrika in Azija – z izjemo Japonske. Iz prve tabele je moč jasno razbrati, da je v bolj razvitem svetu živela leta 1950 ena tretjina vseh ljudi, leta 2000 pa jih bo le še največ ena petina oziroma v manj razvitem svetu sta živeli (ali bolje rečeno stradali in umirali) dve tretjini človeštva, čez dvajset let pa jih bo štiri petine, pri čemer prebivalstvo razvitega sveta očitno stagnira.

Projekcija prebivalstva sveta

Leto	prebival. (milij.)	popr. letni prirastek v %	indeks 1950=100	% glede na svetovno prebiv.
Ves svet				
1950	2,5	–	100	100
1975	4,0	1,84	160	100
2000	6,2	1,56	248	100
Bolj razviti svet				
1950	0,832	–	100	33
1975	1,093	0,81	131	27
2000	1,272	0,51	153	20
Manj razviti svet				
1950	1,681	–	100	67
1975	2,940	2,26	175	73
2000	4,926	1,84	293	80

V svojem zapisu se je Vogelnik na tem mestu vzdržal vseh komentarjev, zabeležil je le, da so lahko posledice takšnih proporcev oziroma disproporcev neslutene – vendar je pozneje v pogovoru, ko je komentiral omenjene številke, našel zgovorno primerjavo, s katero je oslikal sedanji oziroma prihodnji položaj manj razvitega sveta: atomsko bombo. »Ali je sploh razlika, če na ljudi vržeš atomsko bombo ali pa jim ne daš jesti?« Prav to, na videz absurdno vprašanje, naj bi kar se da nedvoumno prikazalo, v kakšnih razmerah živi ogromna večina človeštva. Neznosno je, da nerazviti svet prehranjujeta ZDA in Kanada, neznosno je, da se razlika med manj razvitimi in bolj razvitimi nenehno povečuje – je dejal Vogelnik. Govoril je še o nesmiselnosti uporabe žita kot orožja, čeprav se tudi nafta, ki je večji del v rokah manj razvitega sveta, vedno pogosteje uporablja kot sredstvo pritiska na bogate. Kljub črni podobi, ki jo je zarisal v prikazovanju sedanjega in prihodnjega razvoja človeštva, je poudaril, da je optimist: rešitev je v novi ekonomski ureditvi sveta. Da je z drugačnimi družbeno-ekonomskimi odnosi moč bistveno vplivati na razvoj in povečevanje prebivalstva, najbolj zgovorno potrjuje primer Jugoslavije. Tudi v Jugoslaviji se v vsakem pogledu kažejo razlike med bolj in manj razvitimi področji, vendar se z velikimi investicijskimi vlaganji počasi zmanjšujejo. Prebivalstvo bolj razvitih predelov usiha, prebivalstvo manj razvitih predelov pa naglo narašča. Tako bo prebivalstvo Kosova leta 2000 številčno »prehitelo« prebivalstvo Vojvodine, Slovenije in celo Makedonije. Prebivalstvo Kosova se bo od leta 1950 do leta 2000 povečalo za več kot trikrat, v istem času se bo povečalo prebivalstvo Makedonije ter Bosne in Hercegovine za okoli dvakrat, prebivalstva Slovenije pa bo več le za 60 odstotkov; še manjše bo povečanje prebivalstva v ožji Srbiji – 35 odstotkov, Hrvaški – 25 odstotkov in Vojvodini – samo 23 odstotkov. Ti podatki so zajeti v drugi tabeli, kjer je Vogelnik pri oceni prebivalstva za leto 1950 upošteval povprečje popisov leta 1948 in leta 1953; za leti 1975 in 2000 pa je upošteval projekcijo zveznega zavoda za statistiko in centra za demografske raziskave. Pri napovedi za leto 2000 je upošteval tako imenovano srednjo rodnost prebivalstva (izdelujejo se tudi napovedi za nizko oziroma visoko rodnost prebivalstva), glede smrtnosti pa je upošteval gibanja, ki so prišla do izraza do leta 1970. Selitve oziroma migracije kot posebne komponente demografskega napovedovanja v tej tabeli ni upošteval.

Projekcija prebivalstva Jugoslavije in Socialističnih republik 1950-1975-2000

leto	Jugosl.	BiH	Č. gora	Hrvaška.	Maked.	Slovenija	Srbija	ožja	Vojvod.	Kosovo
1950	16,416	2,704	0,399	3,858	1,229	1,472	6,754	4,309	1,670	0,775
1975	21,322	3,966	0,556	4,496	1,767	1,771	8,765	5,393	1,982	1,390
2000	26,659	5,258	0,725	4,829	2,413	2,415	10,414	5,830	2,055	2,529
Letni odstotni prirast v obdobju 25 let:										
50/75	1,05	1,54	1,34	0,61	1,46	0,74	1,05	0,90	0,69	2,36
75/2000	0,74	1,13	1,07	0,29	1,25	1,25	0,69	0,31	0,14	2,42
Indeks 1950=100										
1950	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1975	129,9	146,7	139,3	116,5	143,8	120,3	129,8	125,2	118,7	179,4
2000	156,3	194,5	181,7	125,2	196,3	164,1	154,2	135,3	123,1	326,3
Strukture v %										
1950	100,0	16,5	2,4	23,5	7,5	9,0	41,1	26,2	10,2	4,7
1975	100,0	18,6	2,6	21,1	8,3	8,3	41,1	25,3	9,3	6,5
2000	100,0	20,2	2,8	18,5	9,3	9,3	40,0	22,4	7,9	9,7

Rodnost je ob smrtnosti najpomembnejši dejavnik, ki vpliva na prirastek prebivalstva. Demografi merijo rodnost s tako imenovanim bruto koeficientom reprodukcije. Za tem kompliciranim imenom, kot je zapisal Vogelnik, se skriva zelo preprosta stvar. Pove nam, koliko deklic bo (je) rodila vsaka ženska do 49 leta starosti: če je ta koeficient ena, bo ženske v svojem življenju reproducirala samo sebe, če je koeficient manjši od ene, se pojavi usihanje rodnosti, če pa je nad eno, je to, kot bi dejali ekonomisti, razširjena reprodukcija oziroma čez čas se bo v družbi pojavila povečana rodnost.

V tem desetletju je bil na Hrvaškem, v ožji Srbiji in v Vojvodini bruto koeficient rodnosti manjši od 1, v Sloveniji je bil komaj nekaj večji od 1, v Bosni in Hercegovini je znašal 1,3, v Makedoniji 1,5, najvišji pa je bil na Kosovu kar 2,7. Ob upoštevanju izkušenj evropskega razvoja v zadnjih 50 letih lahko predvidevamo, da se bo rodnost dvignila v področjih, kjer je v tem desetletju bil bruto koeficient rodnosti pod 1 (ta koeficient naj bi dosegel vsaj vrednost 1), na območjih, kjer pa je bila rodnost v tem desetletju velika ali zelo velika, pa se bo ta koeficient zmanjšal.

Glede Slovenije demografi menijo, da se bo rodnost povečala. Na to kaže tudi gibanje natalitete v zadnjih sedmih, osmih letih, ko se je vsako leto povečalo število rojstev živorojenih otrok za okoli 500 (leta 1961 je bilo manj kot 30.000 živorojenih otrok, leta 1976 pa jih je bilo že precej več kot 30.000). Tukaj je Vogelnik opozoril na specifičen pojav, ki smo mu priča v zadnjem času: število porok se iz leta v leto manjša, število razvez pa veča (od leta 1961, ko je bilo letno 9 porok na 1.000 prebivalcev, se njihovo število nenehno zmanjšuje).

> ***Po številu prebivalcev bo Kosovo čez dvajset let prehitelo Vojvodino, Slovenijo in celo Makedonijo***

Hkrati se pojavlja tendenca, ki jo trenutno še ni moč opredeliti številčno, namreč sklepanje zakonske zveze brez uradne registracije oziroma veča se število tako imenovanih de facto zakonskih zvez. Prav tako je v zadnjem času značilno, da se mladi ljudje bolj zgodaj odločijo za otroka, vprašanje pa je, ali bo prvemu sledil drugi in morda tretji, kar je močno odvisno od ureditve stanovanjskih razmer, zaposlitve in podobnih družbenih dejavnikov. Skupno delovanje vseh omenjenih vplivov, ki se deloma tudi križajo, nam vendar potrjujejo domnevo, da se bo rodnost povečala, bodisi v formalno registriranih zakonskih zvezah, bodisi zunaj njih.

Ugodno, z vidika rasti prebivalstva, ocenjujemo tudi gibanje smrtnosti. Srednje trajanje življenja, ki je znašalo okoli 1970. leta 65 let za moške in 72,4 leta za ženske, se bo do konca stoletja povečalo za najmanj tri leta, čeprav se bo razpon med življenjsko dobo moškega in ženske zmanjšal, predvsem zaradi vedno večjega zaposlovanja žensk. Razlike glede smrtnosti se nanašajo tudi med razvitejšimi in manj razvitimi področji (zlasti na Kosovem), kar je posledica bolje urejenega zdravstvenega in socialnega skrbstva ter ustreznejšega načina prehranjevanja.

Posebno ugodno se razvija smrtnost dojenčkov, ki naglo pada v vsej Jugoslaviji, še posebej pa v najmanj razvitih območjih, vendar so razlike še vedno očitne: v Sloveniji umre okoli 20 dojenčkov na 1.000 živorojenih otrok, v Makedoniji in na Kosovu pa jih umre trikrat toliko. Do leta 2000 naj bi se ta razlika polagoma zabrisala.

V zvezi s smrtnostjo je Vogelnik opozoril na žalosten sloves Slovenije glede smrtnosti zaradi nesreč in samomorov. Slovenija je pri smrtnosti iz teh dveh vzrokov v svetovnem vrhu: če upoštevamo absolutno število smrti, na nesreče in samomore odpade na leto okoli 2.000 smrti oziroma deset odstotkov, od tega pa odpadejo trije odstotki na smrt zaradi samomora. Kar 500 ljudi si na leto v Sloveniji vzame življenje zaradi hudih duševnih stisk ali osamljenosti. Veliko število nesreč, predvsem prometnih, pa kaže na nezadostno družbeno skrb za varnejši promet oziroma za ustreznejšo zaščito pri delu.

Takšne tendence v demografskem razvoju, predvsem zmanjševanje števila rojstev, bodo postopoma vplivale na vse izrazitejše staranje prebivalcev Jugoslavije. Odstotek starejših in ostarelih (nad 65 let) se povečuje v vseh razvitih republikah: na Kosovu znaša šest odstotkov, v Sloveniji, Vojvodini, ožji Srbiji in na Hrvaškem pa je enkrat večji. Zaradi splošnega padanja natalitete lahko pričakujemo, da bo 2000. leta 11 do 16 odstotkov prebivalstva starejšega od 65 let.

V svojih zapiskih Vogelnik ni upošteval selitev oziroma migracij, dejal je, da se ne upa postaviti napovedi tja do leta 2000. Premalo je objektivnih kazalcev migracij, čeprav je znano, da je iz Slovenije odšlo na delo v tujino okoli 100.000 delavcev, ki so sposobni dati od sebe kar največ. Tako natančnih podatkov pa ni za delavce, ki prihajajo iz drugih republik. Veliko jih namreč sploh ni prijavljenih, skoraj vsi pa delajo tisto, za kar Slovenci neradi poprimemo. Del teh delavcev vidi v Sloveniji začasno rešitev, bodisi da namerava naprej na tuje, bodisi da se misli vrniti v domači kraj. Del teh delavcev pa je našel v Sloveniji nov dom in zanje je značilno, da se zelo hitro prilagodijo novim življenjskim razmeram, polagoma pa se popolnoma asimilirajo.

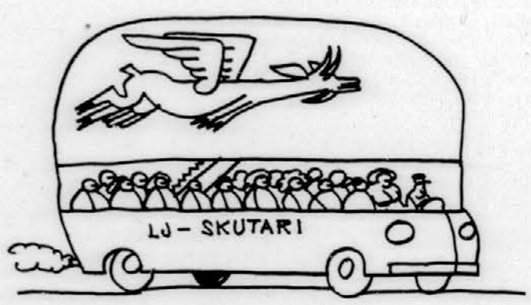
Vsekakor je mogoče pričakovati, da se bo z dvigom življenjske ravni z odpiranjem novih delovnih mest vrnilo precej zdomcev, isto pa velja tudi za delavce iz drugih republik, ki se bodo v takšnih okoliščinah zaposlovali v svojem domačem kraju. Seveda, je moč ta gibanja opredeliti mnogo natančneje, če denimo upoštevamo razvoj populacije od 16 do 65 leta starosti in še vrsto drugih faktorjev.

Dejavnikov, ki vplivajo na demografski razvoj kakšnega naroda, je zelo veliko, od investicijskih vlaganj (na Kosovu zadnjih deset let opažajo zmanjševanje števila rojstev), družbenega položaja žensk, nepismenosti (skoraj polovica kosovskih žensk je nepismenih), pa vse do vere. Če je npr. družbeni položaj žensk velikega pomena za rodnost (ta je drugačna v patriarhalni kot v sodobni družini), pa vpliva cerkve skorajda ni, čeprav dosledno vztraja na prepovedi odpravljanja nosečnosti in skorajda nič manj dosledno na prepovedi uporabe kontracepcijskih sredstev. To so doktrinarne prepovedi in ljudje se jih v stiski bolj malo držijo.

Tako je Dolfe Vogelnik skušal vsaj deloma prikazati, s čim vse se srečuje demograf pri svojih raziskavah, na katera področja življenja mora vse poseči, da bi lahko govoril o dosedanjem ali prihodnjem razvoju naroda. So pa še številna druga področja demografskega raziskovanja. Za primer naj navedemo samo zapuščanje vasi in odseljevanje v mesta. Spet je treba napovedovati: kaj pomeni izpraznjeno območje v ekološkem okviru, kaj to pomeni v ekonomskem okviru, kaj v narodno-obrambnem...

Zapiski, pa čeprav iztrgani iz matematičnega zvezka, in besede Dolfeta Vogelnika pričajo o izjemnem poznavanju opisanih ali samo zabeleženih vprašanj, s katerimi se ukvarja demografska znanost. Še bolj pa preseneča urejenost tega znanja. Nehote se zastavlja vprašanje, ali bodo leta 2000 znanstveniki še lahko nastopali s tako sistematiziranim znanjem. Dvom je kar upravičen zaradi vse večje kolektivnosti in fragmentarnosti znanstvenega dela, ko postaja posameznik v čedalje večji meri le delček raziskovalnega mehanizma.

TRGOVINA

Ljubljansko transportno podjetje bo vpeljalo za nakupov željne redno tedensko linijo »Leteča koza« na relaciji Ljubljana–Skadar.

Vozilo bo imelo zaprto razgledno ploščad, namenjeno razgledovanju trgovske robe, kupljene v Skadru.

OBZORJE 2000

Četrt milijarde ljudi bo še trpelo lakoto

FAO je letos sicer manj optimistična kot pred petimi leti, vendar je njen najnovejši scenarij za prihodnost tudi optimističen – in uresničljiv ob vztrajnem prizadevanju

FRANÇOIS CASTERAN,
novinar AFP

Človeštvo do leta 2000 še ne bo premagalo lakote. Po najboljši med številnimi napovedmi se bo število nedohranjenih skrčilo s 500 na 250 milijonov, sodijo pri FAO, organizaciji ZN za prehrano in kmetijstvo. »Boj bo še dolg in težaven, nedvomno bo šele naslednja generacija rešila ta veliki problem,« je nedavno izjavil Edouard Saouma, generalni direktor te organizacije.

Takšne ocene so v nasprotju z napovedmi svetovne konference o prehrani leta 1974, ki je sodila, da bo mogoče v desetih letih dokončno zbrisati lakoto s podobe sveta.

Napovedi svetovne konference so poudarjale, da bo človeštvo doseglo cilje, ki jih je zastavila OZN v kmetijski proizvodnji in glede pomoči pri pospešenem razvoju. Dejansko pa ni bil dosežen skoraj nobeden izmed teh ciljev. Pomoč, ki naj bi jo bogati dajali za razvoj, je znašala v večini bogatih dežel tretjino ali kvečjemu polovico načrtovanega 0,7 odstotka nacionalnega bruto proizvoda, medtem ko so se dolgovi dežel v razvoju povečali na približno 300 milijard dolarjev. Kmetijska proizvodnja se ni večala tako naglo, kot so predvidevali.

Kako bo čez dvajset let? V poročilu z naslovom »Kmetijstvo: obzorje 2000«, pripravljenem po desetletnih raziskavah, ki so zajele 90 dežel v razvoju, navaja FAO scenarij za leto 2000, optimističen sicer, vendar ob vztrajnem prizadevanju uresničljiv.

Število lačnih bi se skrčilo na polovico, če bi dežele v razvoju dosegle maksimalno samozadostnost in če bi jim razvite države z zmanjšanjem trgovinskih ovir zagotovile najugodnejše možnosti na tržišču. Kmetijska proizvodnja bi morala naraščati za 3,8 odstotka na leto (zdaj 2,7 odstotka), notranje povpraševanje pa za 3,7 odstotka.

Razširitev kmetijstva in največje tržne ugodnosti pa ne bodo ublažile nezadostne in neustrezne prehrane. »Ta proizvodnja mora biti pravično porazdeljena,« pravi direktor Saouma. »Lakoto bo mogoče odpraviti le z večanjem dohodkov najbolj revnih ljudi in z neposredno delitvijo hrane tistim, ki so lačni.«

Četudi bodo cilji FAO doseženi, bo mednarodna pomoč v hrani še vedno potrebna, in sicer vsaj 20 milijonov ton živil na leto. To količino bo težko zagotoviti, če vemo, da ni bil nikoli dosežen cilj, ki ga je zastavila svetovna konferenca o prehrani in ki je pomenil 10 milijonov ton. Nič bolje ni bilo s 300.000 tonami žita, ki naj bi ga imeli na zalogi za nujno mednarodno pomoč.

Številne dežele v razvoju, označene v dokumentih OZN kot »najhuje prizadete«, so na področju prehrane zelo ranljive. Doslej so spodleteli vsi poskusi, da bi glede prehrane izoblikovali varnostni sistem, ki bi tem deželam omogočal, da bi si po sprejemljivi ceni priskrbele hrano tudi v primeru, ko bi se zmanjšala svetovna proizvodnja.

V letu 1979 na primer je imelo 28 dežel v razvoju slabo letino. V več pokrajinah Afrike in azijskega jugovzhoda je suša skoraj povsem uničila posevke, ponekod pa je še vojna povzročila pravo razdejanje.

Če pa »scenarij«, ki ga je pripravila FAO, ne bi bil uresničen, bi se znašli pred pravo gospodarsko katastrofo. Primanjkljaj v hrani 90 dežel v razvoju bi se lahko leta 2000 povečal s sedanjih 60 milijonov na 180 milijonov ton. Četudi bi te dežele povečale izvoz, bi bili računi za uvoženo hrano zelo visoki, skupno bi znašali okoli 35 milijard dolarjev. Več kot poldrugo milijardo ljudi bi še nadalje živelo ob dnevnih obrokih, ki bi vsebovali manj kot 2.600 kalorij na dan, kar je minimum za zdravo življenje.

OPTIMIST IN PESIMIST

Treba bi bilo izumiti nov svet

Aurelio Peccei: Človek je edina vrsta, ki gleda na razvoj kratkoročno... Človek ima sposobnost kulturnega adaptiranja... Človek v svojem bistvu ni neumen... Človek mora verjeti v mlade...

JANKO TEDEŠKO,
dopisnik Dela v Rimu

Kaj je »rimski klub« in kdo so njegovi člani? So to utopisti, zaščitniki kapitalističnega reda ali zagovorniki dežel v razvoju. »Kapitalisti so nam očitali, da ne zagovarjamo interesov zahoda,« pripoveduje Aurelio Peccei, enainsedemdesetletni ekonomist, ki od leta 1968, ko je bil v Rimu ustanovljen »rimski klub«, vodi to institucijo. »V desetih letih so bili opuščeni mnogi predsodki, s katerimi so razne države gledale na našo dejavnost,« doda. »Rimski klub« je priznan in cenjen tako na vzhodu kot na zahodu, v ZDA kot Sovjetski zvezi.

Profesor Peccei, rimski klub, v katerem je združenih sto znanstvenikov z vsega sveta, proučuje razne probleme, s katerimi se spopada človeštvo. Klub skuša odgovoriti tudi na vprašanje, kakšna bo družba prihodnosti. Kaj vse nas čaka do leta 2000?

A. PECCEI: Težko je govoriti o tem, kakšen bo svet ob koncu stoletja, enostavneje je govoriti o prihodnjih desetih letih. Leta, ki so pred nami, bodo izredno težka, večale se bodo nevarnosti, ustvarjala vedno večja neravnovesja...

Zakaj bodo ta leta težka?

A. PECCEI: Na konferenci rimskega kluba oktobra v Berlinu sem navedel deset velikih problemov, ki jih bo moralo človeštvo na neki način rešiti, sicer bomo zašli v krizo brez izhoda. Največji problem v današnjem svetu je naraščanje prebivalstva. Ta faktor vpliva na vse druge. Ob koncu prihodnjega desetletja nas bo 800 milijonov več, leta 2000 nas bo 6,3 milijarde. Prirastek bo tolikšen, kolikor je bilo prebivalstva na začetku stoletja. Človeštvo je potrebovalo nekaj tisočletij, da se je namnožilo na poldrugo milijardo. Zdaj nas bo samo v dvajsetih letih za toliko več.

Kaj je vzrok za eksplozijo prebivalstva?

A. PECCEI: Vzrokov je več. Eden izmed njih je daljša življenjska doba, manjša umrljivost, ukročene bolezni. Struktura svetovnega prebivalstva je zelo mlada: mlajših od 15 let je kar 36 odstotkov, mlajših od 30 let 60 odstotkov. Največ mladih ljudi pa je v deželah v razvoju, ki imajo tudi najhujše probleme. Če človeštvo ne bo obrzdalo rasti prebivalstva, ne bo rešilo nobenega drugega problema.

Kateri so drugi problemi?

A. PECCEI: Po mojem mnenju je drugi največji problem nora oboroževalna tekma. Vsako leto se potroši na svetu 450, po nekaterih ocenah kar 500 milijard dolarjev za orožje. Dosedaj to orožje ni bilo uporabljeno, z izjemo v lokalnih vojnah. Toda ravnotežje, v katerem živimo, je ravnotežje strahu. Človeška zgodovina je v bistvu zgodovina podrtih ravnotežij. Tudi današnje ravnotežje se bo nekoč razbilo. To bo huda ura. Danes je na svetu deset držav, ki imajo atomsko orožje. Ob koncu stoletja jih bo že štirideset. Torej bo čedalje več možnosti za podiranje ravnotežja.

Tretji veliki problem je uničevanje in spreminjanje narave. V nekaj letih je človek uničil 40 odstotkov tropskega gozda, ki je največja simbioza med rastlinskim in živalskim življenjem. Če se bo uničevanje nadaljevalo, bo vlažni tropski gozd izginil v tridesetih letih. Kakšne bodo posledice tega razdejanja, za biosfero ni mogoče predvideti... Življenje je urejeno tako, da je ena vrsta odvisna od druge, en pojav od drugega. Dojeti je treba, da človek ne more živeti sam. Če bo človek podrl neko ravnotežje, bodo nastale situacije, ki jih ne bo mogoče kontrolirati.

Katera ravnotežja so ogrožena?

A. PECCEI: Že danes so ogroženi štirje sistemi, ki so nujni za človekov obstanek: zmanjšal se je oceanski ribolov, zmanjšujejo se gozdovi, vse manj je pašnikov in kmetijskih površin. Poglejte tabelo, ki je izšla v »Worldwatch Papers«: proizvodnja lesa se je začela manjšati leta 1967, ribolov upada od 1970, proizvodnja govedine od 1976, ovčjega mesa od 1972 in žitaric od 1976. Čeprav so bila vložena velika sredstva v kmetijsko tehnologijo in v tehnologijo ribolova. Hrane je torej očitno čedalje manj.

Našteli ste tri poglavitne probleme. Kaj pa drugih sedem?

A. PECCEI: Drugi problemi niso nič manj pomembni. Na primer: človeštvo mora odgovoriti na vprašanje, v kakšnih življenjskih razmerah bodo živeli ljudje v prihodnjih letih in ali bodo imeli delo. Glavno mesto Mehike je imelo pred osmimi leti 6 milijonov prebivalcev, danes jih ima 14, ob koncu stoletja jih bo 30. Ali bo zanje poskrbljeno in kako? Danes je v svetu 400 milijonov brezposelnih. Do konca stoletja bo treba pripraviti milijardo novih delovnih mest. Bomo to zmogli? Svetovno gospodarstvo razjeda inflacija in edèn izmed vzrokov inflacije je naraščanje cene energije, vidno je naraščanje socialnih nepravičnosti in rasne, nacionalne in verske nestrpnosti. Svet postaja vse manjši, dežele vse bolj soodvisne: politične strukture pa so neustrezne. Danes imamo 150 držav in vsaka hoče delati po svoje. Politična struktura naše dobe pripada preteklosti.

Kakšno politično in gospodarsko ureditev potrebuje svet?

A. PECCEI: Treba je izumiti nove oblike povezovanja. Po mojem mnenju so danes bolj pomembne socialno-politične invencije kot izumi za omejevanje potrošnje energije. Svet se je postaral, današnje strukture niso več ustrezne. Dialog med severom in jugom je zamrl. Naraščajo spori, nerazumevanja. Jug hoče več, kot lahko dobi, sever ni pripravljen dati ničesar. Vrniti se celo želi nazaj. V svetu danes ni več zaupanja v politične voditelje.

Zakaj je dialog med severom in jugom blokiran?

A. PECCEI: Poglejte ta grafikon: na severu je pet velikanov: ZDA in Kanada; EGS in druge države zahodne Evrope; SZ in vzhodne države; Kitajska; Japonska. Na drugi strani, na jugu, je 120 dežel, od katerih sta največji Brazilija in Indija, ki pa imata dvanajstino bruto nacionalnega dohodka Evropske gospodarske skupnosti. Dialog bo mogoč le, če se bodo te dežele na neki način združile.

Rekli ste, da zahteva jug preveč. Kaj je to, preveč?

A. PECCEI: Jug hoče tehnologijo. Danes ni težko kupiti tehnologije. Vendar to ni dovolj. Ko imamo tehnologijo, moramo imeti tudi ljudi, ki znajo ravnati z njo. Rekel bom nekaj, kar zveni grdo: narodi rumene rase so boljši delavci kot Evropejci in Američani, Indijci ali Indonezijci delajo slabše kot mi. Ali se lahko Nigerija razvija kot Japonska? Nemogoče. Razvoj Nigerije bo šel v drugo smer. V Italiji smo poskušali rešiti vprašanje juga tako, da smo kopirali industrijski model severa. Kakšen Liasko, koliko zapravljenega denarja! Jug se mora razvijati drugače kot sever, prenašanje severnega modela na jug je nemogoče.

Ali se vam ne zdi, da je svetu potreben nov gospodarski red?

A. PECCEI: Težko je reči, kakšen naj bo ta gospodarski red. Lahko pa rečem, kaj ne more biti. Novega gospodarskega reda ne bo mogoče ustvariti, dokler bo 150 dežel zastopalo vsaka svoje ozke interese. Nov gospodarski red bo mogoč tedaj, ko bo v svetu pet, šest, osem skupin držav, ki se bodo pogajale med seboj. Če bi bila Italija sama in ne v EGS, bi pomenila veliko manj, kot pomeni sedaj.

Kaj je še nujno za ustvarjanje novega gospodarskega reda?

A. PECCEI: Potrebna je specializacija med regijami – razen v kmetijstvu. Vsaka regija bi morala postati samozadostna glede prehrane. Na ta način je mogoče rešiti številne probleme. Na primer: Ljudje se obdržijo na zemlji, zmanjša se pritisk na periferije mest. Ni mogoče pričakovati, da bodo dežele, proizvajalke žitaric – ZDA in Kanada predvsem, v manjši meri Avstralija – v nedogled dajale svetu hrano. Hrana, ki prihaja iz teh kašč, je izredno draga, zanjo je treba veliko energije, ki pa je vse dražja. Kakšen napor je potreben, da pride žito iz osrednjih ZDA v Indonezijo! To je izreden podvig. Dežele, ki kupujejo hrano, morajo proizvajati več.

Kaj je bilo glede tega storjeno v svetu?

A. PECCEI: Malo ali skoraj nič. Treba je na primer poiskati tehnološke rešitve za kmetijstvo v tropskih dežalah. Kmetijstvo v deležah z zmerno klimo – na primer pri nas – je razvito, medtem ko je kmetijstvo tropskih dežel v povojih. Tropska zemlja se prehitro uničuje, že po nekaj letinah otrdi. To je treba proučiti. Četrtina vseh tehnoloških naporov v svetu bi morala v to smer.

Novega gospodarskega reda si ni mogoče predstavljati brez večje kulturne ravni ljudi. Današnji ljudje živijo z mentaliteto, ki caplja nekaj desetletij za tehnološkim razvojem. Razvili smo tehnologijo, ne pa tudi moralnih, humanitranih, socialnih in političnih sposobnosti. Človeštvo živi danes v neravnovesju tudi zato, ker smo vse koncentrirali v tehnologijo in ničesar v družbene vede. Tehnika nas ne bo rešila pred zmedo, treba je izumljati rešitve socialnega karakterja. Skratka: spremeniti je treba način mišljenja, začenši s politiki, znanstveniki, moralnimi voditelji... Prvi projekt rimskega kluba se je imenovala »Meje rasti«. Zdaj pripravljamo projekt z naslovom »no limits to learning« (»ni nuja za učenje«).

Bo mogoče spremeniti človeka?

A. PECCEI: Ne človeka, pač pa njegovo kulturo. Seveda bo težko. Druge se genetsko-biološko prilagajo. Mi nimamo časa za biološke mutacije. Muhe se kmalu prilagodijo na DDT, mi pa bi potrebovali tisočletja. Vendar ima človek sposobnost kulturnega adaptiranja. Ni mogoče spreminjati človekove narave, pač pa način mišljenja.

Ali ste glede človekove sposobnosti za spreminjanje mišljenja, kulture pesimist ali optimist?

A. PECCEI: Optimist. Glede na to, kako se svet zdaj razvija, sem pesimist, toda glede na možnosti, ki so v človeku, sem optimist. V svojem bistvu človek ni neumen. Razume, da je treba nekaj spremeniti. Toda komu verjeti? Cerkvam, ki so stare in neustrezne današnjemu mišljenju? Političnim strankam? Katerim? Vladam? Katerim? Znanstvenikom? Čemu, ko pa delajo tudi smrtnonosno orožje? Učiteljem? Poučujejo stare stvari. Na univerzah je je le malo ljudi, ki pripravljajo človeka za prihodnost. Verjamem v zgodovinski determinizem, ki je marksističnega izvora, da bo nujnost razvoja rodila tudi nove voditelje.

Človeštvo se zaveda nevarnosti, ki ga čakajo v prihodnosti. Da bi preprečili te nevarnosti, te šoke, je treba ukrepati. Človek je edina vrsta, ki gleda na razvoj kratkoročno. Poglejte: vse vrste imajo sposobnost prenašanja izkušenj na potomce. Ali pa vas zanima, kakšen bo svet leta 2000. Zelo malo. Pustili boste morda denarno dediščino otrokom, toda mnogo bolj kot to je važna družbena dediščina, naravna dediščina. In to mi danes uničujemo. Naš otroci bodo živeli v slabšem svetu, bolj degradiranem. Zato je treba ukrepati zdaj.

Kaj lahko pričakujemo mladi od prihodnosti?

A. PECCEI: Verjamem v mlade. Mladi so nezadovoljni z načinom življenja. In to svoje nezadovoljstvo izražajo s protesti. Prihodnje leto bo rimski klub pripravil projekt vključevanja mladih v tehnološke, znanstvene, kulturne in družbene odločitve. Vključili bomo mlade z vseh univerz: katoliških, laičnih, marksističnih, kapitalističnih. Sami bodo razmišljali o tem, kakšen bo svet v 21. stoletju. Svet, ki bo revnejši, a hkrati zahtevnejši. Iskati bodo morali družbo, ki ne bo avtoritativna in materializirana, temveč družba, ki bo ustvarjalna ravnovesje med materialnimi in duhovnimi dobrinami. Sedanja družba je preveč materializirana in vse teže bo zadovoljevati materialne potrebe.

Ali se nam v prihodnosti morda obeta orwelovski svet?

A. PECCEI: Ena izmed možnosti je tudi takšen svet. Toda glede na to, da človeštvo vidi, kako gre prav v smer orwelovske družbe, je treba napraviti vse, da do tega ne bo prišlo. Potrebna je solidarnost, politična volja, intelektualni napori, da bo svet, ki bo avtomatiziran, ne totalitarističen, da bo ustvarjen po človekovi meri. To je izziv, ki je pred nami. Če bomo naredili napako, bomo padli v brezno, v nehumani svet strojev, ki ga bo vodil ozek sloj politikov, in pa svečeniki kompjutorjev, tistih, ki lahko vodijo avtomatizacijo. Človek mora ostati svoj gospodar. Boriti se je treba za to.

Svet, ki si ga želite, vi, bo težko uresničljiv...

A. PECCEI: Verjeti je treba v mlade. Moja generacija je zorela v drugih časih in zato ne vidi rešitev, ki jih bodo videli mladi. Treba se je prilagoditi svetu, ki prihaja. Poglejte Iran: Američani mislijo, da bodo rešili ujetnike s premikanjem flot. To je stvar preteklosti. S takšno mentaliteto ni mogoče ustvarjati novih odnosov.

Vendar je na zahodu vse pogosteje slišati glasove, da proizvajalke nafte ogrožajo napredek in da je treba zaščititi zahodno civilizacijo tudi z orožjem.

A. PECCEI: Obstaja nevarnost vojne, vendar upam, da se pesimistične napovedi ne bodo uresničile. Vojaška reakcija bi bila norost. Kot je norost to, kar dela danes OPEC. Mehiški predsednik je rekel: »Imamo nafto, ki je dobrina vsega človeštva. Razpravljajmo o tem, kako jo izkoriščati.« Mislim, da je treba danes razmišljati na ta način. Mehika ne bo podarila, zaveda pa se, da je ta surovina last človeštva, tako kot je tudi zahodna tehnologija last človeštva. Vsa bogastva tega planeta treba uporabiti za blagor človeštva.

foto Joco Žnidaršič

NE BOMO DRUGAČNI

Vrniti se bomo morali k skromnejšim oblikam življenja

Največji problem prihodnje biološke generacije bo, kako odstraniti v desetletjih nakopičeno atomsko in drugo orožje, meni biolog prof. Franjo Puncer

DRAGO HRIBAR,
dopisnik Dela v Celju

Prihodnost, ki nas čaka oziroma jo bomo zgradili do konca drugega tisočletja, najbrž ne bo preveč vznemirljiva, gotovo pa ne bo po meri preroških napovedi, ki so plod domišljije. Človek se bistveno ne bo spremenil. Ohranil bo vse svoje značajske lastnosti, živel oziroma prisiljen bo živeti v novem redu, novih družbenih razmerah, ki pa se z njimi ne bo mogel zlepa sprijazniti.«

Tako je na vprašanje, kako si predstavlja leto 2000, odgovoril prof. Franjo Puncer, biolog, ravnatelj celjskega zdravstvenega šolskega centra, avtor knjige »Izgubljeni človek« in številnih znanstvenofantastičnih novel, objavljenih v Mavričnih krilih in drugje ali prirejenih, kot »Pregnani iz raja«, za odrsko uprizoritev in radijsko igro.

»Kakršnekoli napovedi,« je rekel, »so seveda tvegane, še posebej, ker se spoznanja o življenju podvojijo vsakih pet let in bi moral biolog, ki bi hotel biti na tekočem, prebrati ogromno literature. Imamo pa futurologijo. Za prognoze ali napovedi s tega vidika niso potrebne kakšne »mračne sile« ali nenavadne sposobnosti. Zadostuje, da poznamo nekaj človeške zgodovine in izkušenj, da upoštevamo sedanje razmere, naše slabosti, težnje in cilje, pa si lahko z majhnim tveganjem ustvarimo podobo prihodnosti. Mislim, da je prava futurologija pogojena z dialektičnim razmišljanjem in je vsekakor znanost, če temeljijo metode raziskovanja na dialektičnem materializmu. Sam dosti razmišljam predvsem ob pisanju znanstvenofantastičnih zgodb, ki pa so na meji stvarnosti. Pri tem mi vsekakor odločilno pomaga poklic in poznavanje kemije, ker si lahko pojave razložim, drugo pa je stvar domišljije in kombinatorike. V teh zgodbah se človekova prihodnost tudi kaže v vznemirljivah podobah, moja želja pa je da tako ne bi bilo, da bi se ljudje zavedali, kaj se lahko zgodi.«

Po besedah Franja Puncerja sta v napovedovanju prihodnosti značilni skrajnosti, to je optimističen in pesimističen pristop, verjetna realnost pa, kot je to že skoraj pravilo, bo najbrž na sredini. Predvsem se človek še zelo dolgo ne bo otresel svojih slabosti oziroma lastnosti, ki ga opredeljujejo. To v bistvu pomeni, da bo nespremenjeni človek, če bo hotel, moral živeti v novih družbenih okoliščinah, kar je seveda nasprotje, biološki in sociološki problem hkrati.

Značilno je, da so med futurologi mnogi ekonomisti, ki vidijo prihodnost v pretirano svetli luči, saj so prepričani, da bo v naravi mogoče delati malone čudeže tako v pridobivanju hrane, energije kot vsega drugega. Črnogledi so predvsem biologi. »Mislim, da je človek povsem običajen vretenčar in sesalec,« pravi Puncer, »tudi biološko nič posebnega. Nekakšna povprečna sredina v tem sistemu. Tak, kakršen je, je seveda podvržen vsem zakonitostim evolucije z izjemo naravne selekcije. Je ‚zbiralec' negativnih mutacij. To v najboljšem primeru pomeni obremenitev medicine, ki v resnici komaj sledi degeneracijskim spremembam oziroma igra klub humanosti vlogo navadnega anahronizma. Iz homo sapiensa je postal homo sedens ali celo homo televisiensis, kar je nemara golo parafraziranje njegove izvirnosti. Spremembe so zapustile nujne sledi v okvarah gibalnega sistema, bolezni krvnega obtoka, ožilja in srca, živčevja in dihal. Tempo, ki ga iz dneva v dan priganja, je bolj psihičen kot fizičen, zato se telo ne rekreira, gibanje v zaprtem prostoru pa praktično ne koristi.«

A kaže, da bo prihodnost bolj prizanesljiva. Vračanje k preprostejšim oblikam energije, k skromnejšim oblikam življenja in standarda bo namreč imelo za posledico bolj množično sodelovanje v raznih oblikah trima. Človek leta 2000 utegne postati telesno bolj vzdržljiv, bolj zdrav, še zlasti če bo, kot je pričakovati, spremenil prehrano in bo užival več beljakovin, vitaminov, pa manj maščob in ogljikovih hidratov. Seveda traja vsaka večja prilagoditev v naravi cela tisočletja, zato ni mogoče pričakovati, da bi za bistvene spremembe v fizičnem in fiziološkem smislu zadostovalo 20 ali 50 let. Ne da bi pri tem omenjali čutila, ki so jih hude obremenitve tudi dokaj degenerirale, bomo v prihodnosti nemara bolj razvili čutilo za okus, ker bi pač to ustrezalo našemu gastritičnemu tipu.

Po mnenju Puncerja je posebej zanimiv sociološki vidik naše prihodnosti. Človek kot biološka vrsta bo poleg žuželk na vrhu populacijske eksplozije. Nevarnost se zato kaže v prenaseljenosti planeta kot držav. Predvideni porast na 8 do 9 milijard prebivalcev bo pomenil v smislu današnje polarizacije sveta (razviti – nerazviti) blaginjo za prve, lakoto za druge. Če se ne bodo v temeljih spremenile ekonomske, socialne razmere in ideologija, bo stradalo več ljudi, kot jih strada danes. Za ZDA, na primer, so izračunali, da bi dosegli ekonomičnost populacije, če bi živelo 25 prebivalcev na kvadratnem kilometru. S tega vidika so nekatere evropske dežele že danes prenaseljene. Če bi upoštevali, da porabi človek 2400 kalorij dnevno, bi morali ob podvojenem številu prebivalcev potrojiti proizvodnjo hrane. Za takšno povečanje pa bi morali, kot znano, ustvariti pogoje – od boljšega obdelovanja površin in nove tehnologije do izboljšanja sort. Marsikaj bo seveda mogoče storiti, tudi puščavo narediti rodovitno, toda severna polobla bo ostala neizkoriščena in izgubljena, kajti temperatur ne bo mogoče zvišati. »Mislim, da so razne senzacionalne napovedi o produkciji živali in rastlinskih sort, kot je na primer majhna kokoš, ki bi pojedla manj in nesla normalna jajca itd., bolj senzacija kot stvarnost. Po moje razni dejavniki v mikro okolju živali in rastlin ne dopuščajo take produkcije. Naravnega ravnotežja ne bo mogoče spreminjati. Prevelika poraba hrane na eni strani bo pomenila primanjkljaj na drugi. Če ne bi bilo tako, bi bil, to biološki perpetuum mobile. Drugo je, kako z umetnimi gnojili, ki bi bila čim manj škodljiva, povečati donos, s čimer se zlasti ukvarja FAO.

Na dlani je potemtakem, da bi morali povečati obdelovalne površine, ne pa jih krčiti, kar počnemo z nesmiselno urbanizacijo. Rodovitna zemlja je nastajala skozi stoletja s krčenjem gozdov, danes gozda ne moremo uničevati, ker nam je življenjsko potreben, predvsem tudi kot dejavnik, ki ustvarja ravnotežje med ogljikovim dvokisom in kisikom. Zanimivo je, da nobena tehnologija ne upošteva porabe kisika in zraka, čeprav vsi oksidacijski procesi rabijo kisik. Leta 1975 so v ZDA prvikrat ugotovili, da so porabili več kisika, kot ga je to leto ustvarilo rastlinstvo. Ta pojav, ki utegne ob človeški nepremišljenosti dobiti širše razsežnosti, je usodno pomemben, saj nakazuje pot, po kateri lahko človeštvo gre in se izgubi. Če se bodo drugi sesalci že prilagodili, bo najbolj prizadet človek, čigar možgani porabijo četrtino kisika, ki ga dobi telo. Ker se pljuča niso nič bolj razvila, je posledica, da nekateri organi trpijo stalno pomanjkanje kisika, to pa povzroča težke okvare in bolezni.«

Domnevo o vračanju človeka k preprostejšemu življenju podpira, kot meni Puncer, tudi energetska kriza. Ni dvoma, da bo današnja navezanost na naftne derivate in njene produkte morala usmeriti svoje tipalke drugam. Zopet bodo postale iskane rude, ki smo jih zavrgli, in tiste, ki še ležijo v zemeljski skorji. Najbrž bo tudi steklo postalo širše uporabno – pri mleku na primer bi bilo pa sploh pametno, ko bi čimprej zamenjali nehigienske plastične vrečke.

In v čem so morebitne nevarnosti in deformacije, oziroma kakšne so možnosti, da bi se zgradba naše prihodnosti, kakršnakoli že bo, podrla? Kaj utegnejo prinesti genetične manipulacije?

»Razvoj, kakršen se obeta,« meni Puncer, »skriva v sebi seveda mnoge neznanke in nevarnosti, pri čemer lahko biologija še posebej pod etiketo kraljice znanosti prihodnjih desetletij odigra tudi negativno vlogo. Težko je namreč predvideti vedenje človeka. Nakatera raziskovanja se utegnejo res spremeniti v nekakšno bombo v latentnem stanju, pri čemer so seveda največje nevarnosti na področju genetike. Toda kljub vsemu upam, da do zlorab ne bo prišlo, da ne bodo mogoče kratko malo zato, ker privatizacije znanosti ni oziroma je ta pod nadzorstvom držav in vplivom javnega mnenja. Enako bi rekel tudi za biološko orožje. Človek bi moral biti na skrajnem robu obupa ali poraza, da bi se spustil tako nizko in uporabil taka orožja. Zato sem prepričan, da bo največji problem prihodnje biološke generacije (čez 25 let), kako odstraniti nakopičene atomske bombe in sploh vsakršno jedrsko in drugo orožje.«

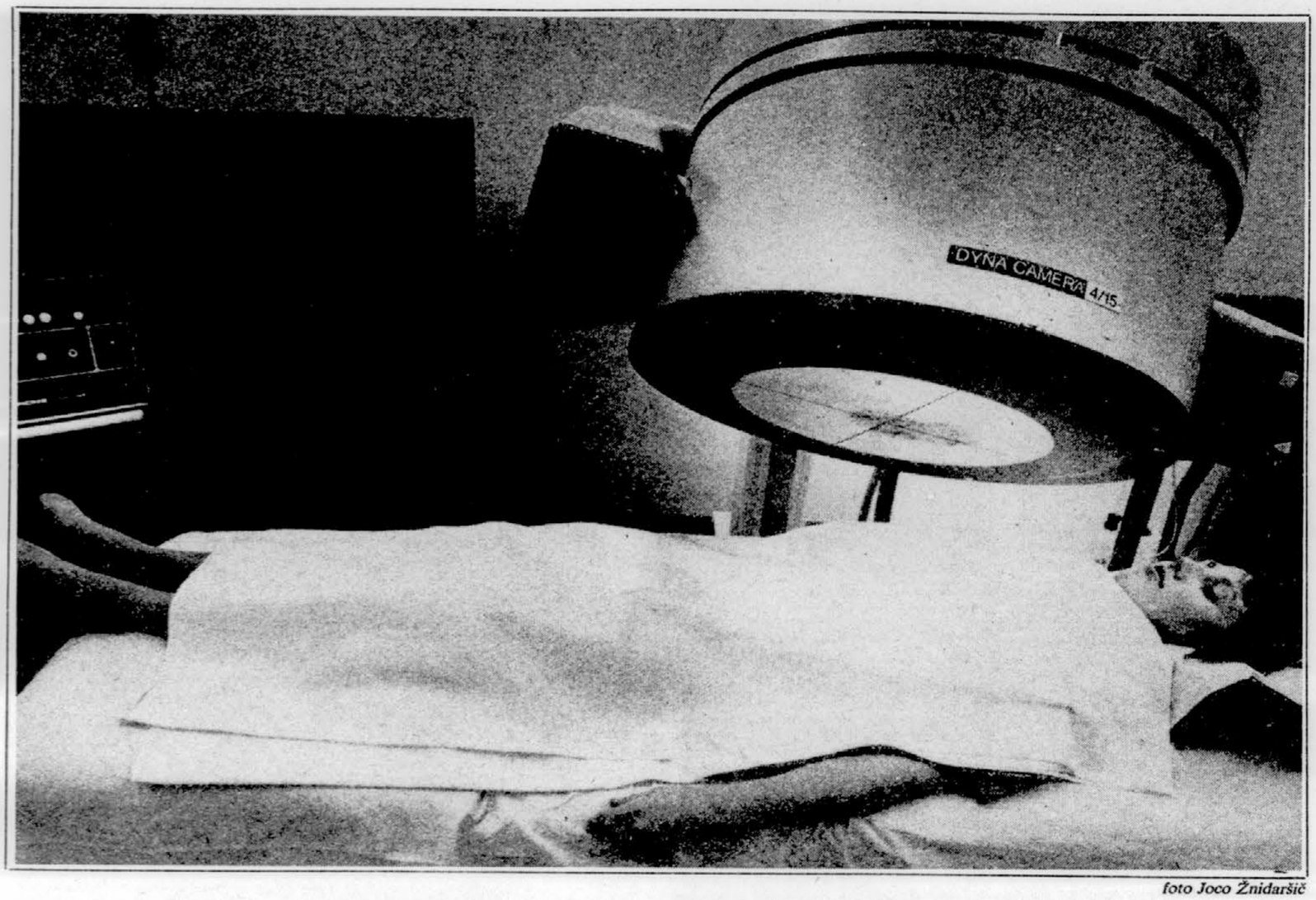

foto Joco Žnidaršič

LJUDJE PO KOPITU

Spočeti, izbrani, žilavi in sto let pri zdravi

Kdor se bo rodil v vesolju, bo imel robota za babico – Ne zmanjkuje le nafte, tudi krvi je manj in manj – Mladostno staranje pod nadzorstvom

VESNA MARINČIČ,
novinarka Dela

Ni gotovo, da vas doleti, kar vam najslabšega preti! Tako mislijo poeti in možje znanosti, ki so lahko tudi oboje hkrati. Prihodnost nam zatorej ni dana, treba si jo je izmisliti. In ker prihodnost nikoli ni logično nadaljevanje sedanjosti, se morda le ne bo zgodilo, da bi umazanija ali onesnaženost zemlje uničila človeka. Ali pa da bodo čez nekaj desetletij lačni in revni tako obupani, da bodo sposobni vsega, tudi poigravanja z vojno. Živali nimajo najbrž nobene možnosti, da bi ušle tiraniji biološkega razvoja, ljudem pa je ta možnost dana. Navsezadnje lahko predvidijo nevarnosti in se skušajo pred njimi pravočasno zavarovati. Četudi se najdejo, ki razglašajo, da je postal ta svet za človeške možgane prezapleten.

Ne le sociologi, tudi mikrobiologi pravijo, da se znamo ljudje, zbrani v družbo, spremeniti še prej, preden do »najslabšega« sploh utegne priti. Spremenimo čud, moralo, način življenja. Dokaz. Pred trinajstimi leti so nam znanstveniki oziroma zdravniki napovedali takšnole bližnjo prihodnost:

Čez deset ali petnajst let bi lahko ženska prišla v trgovino, pobrskala po policah in si izbrala otroka pač glede na nalepko. V zavojčki s prozornim omotom bodo en dan stari plodovi, na nalepkah pa bo pisalo, kakšen barve las bo imela vsebina, kakšne oči in verjetno tudi, do kakšne višine bo zrasla in kolikšen bo njen inteligenčni kvocient. Ko se bo ženska odločila in kupila tisto, kar si je želela, bo odšla k zdravniku, ki ji bo plod vsadil v maternico, kjer bo potem rasel, rasel, dokler ne bo po devetih mesecih iz njega človek.

No, dobrih deset let po teh napovedih, julija 1978, se je, vsaj za javnost, rodil prvi otrok, ki je bil spočet v epruveti.

Razumljivo, da so ob pogledu na malo Louise prišli na podobno misel tudi drugi, homoseksualci na primer, ki so javno izrazili željo, da bi znanstveniki na ta način tudi njim omogočili materinstvo. Poznamo pa tudi zgodbo o milijarderju, ki se je podvrgel »kloniranju« in dobil sina natanko po svoji podobi in priliki, pravega pravcatega petdeset let mlajšega dvojčka. O njeni resničnosti, ki ni nemogoča, bo svet dvomil toliko časa, dokler ne ob dobil formule za postopek »kloniranja«, in to črno na belem. Eden od začetnikov »izdelovanja« otrok oziroma ljudi po meri je bil celo Nobelov nagrajenec. Njegovo področje je bila medicina oziroma fiziologija, v imenu katerih – in pa seveda v imenu prihodnosti – je pozival ljudi, naj se izogibajo sebičnih želja po »otrocih, ki bi bili po njihovem kopitu«, in naj se raje poslužijo ponudbe, ki jim jo zagotavlja banka s spermo. Mož se je namreč zavzemal za umetno oplojevanje, torej za spermo izbranih posameznikov, ki bi »edini jamčili človeštvu, da se bo kot vrsta obdržala tudi v daljni prihodnosti«, zakaj v reprodukciji bi sodelovali le biološko popolni posamezniki. »Izum« je iz leta 1946, Nobelovec je bil po rodu Nemec, in ljudje so podivjali.

Toda njegovo delo ni ostalo zamrznjeno. Nadaljevali so ga na primer tudi »futorologi«, ki se ukvarjajo že z vesoljem. Potovanja tja bodo namrač trajala stoletja in zato bi se v vozila vkrcali le embriji, spravljeni v zmrzovalnih skrinjah in roboti – kompjuterji. Dvajset let pred ciljem bi tak robot pognal inkubator z embriji in ko bi ladja pristala, bi iz nje stopili zreli ljudje, ki bi naselili daljni planet.

Medtem pa se bomo mi še naprej borili proti neapeljskemu virusu, ki je moril dojenčke, pa čeprav ni bilo na njem nič skrivnostnega. Triintrideset let poprej so ga odkrili pri šimpanzu, ki je imel gripo, 3 leta pozneje pa so ga prepoznali tudi uradno, v laboratoriju. Neapeljskim materam je župnik takrat govoril, vidite, to je kazen, ker hočete imeti otroke le takrat, kadar je vam prav. A kako bo z bogom čez dvajset let, to ve sam bog oče. Njegovi služabniki, Sestra, ki s svojimi lastnimi žilavimi rokami blaži revščino tega sveta, so z njim. Kdor bi rad bil po božji podobi, rojstev ne bo uravnal. In v banke bo hodili samo po denar...

Zakaj Američanom bo čez dobrih pet let zmanjkalo tudi krvi, ki jo v svoje banke že deset let uvažajo iz Evrope, predvsem iz Švice, Zahodne Nemčije in Belgije. Tako kot nafta tudi kri ni neizčrpen vir, čeprav za človeštvo življenjskega pomena, kot nafta za gospodarstvo. Evropejci so se nekako utrudili biti krvodajalci, zato je dobilo ameriško tržišče letos dvajset odstotkov manj krvi kot sicer, in če bo šlo tako naprej, bodo morali Američani sami leči in si puščati kri. Sicer se bo »narodna sramota, ki jo zdaj pokrivajo tujci«, še prej kot čez dvajset let nenadoma znašla gola in mrtva.

Zdravim se življenje podaljšuje in zdravniki se bodo s tem procesom, četudi ni bolezenski, leta 2000 ukvarjali še temeljiteje kot zdaj. Tedaj, obljubljajo, bo senilnost komaj še našla žrtve, za artritis ali vnetje sklepov pa še vedeli ne bomo več. Prihodnost se, tako trdijo »zvezdogledi«, ki trdno stojijo na zemlji, ne bo trudila, da bi človeštvu podaljšala njegovo bolj ali manj odmerjeno dobo življenja, ker bo zaposlena z važnejšimi stvarmi: poskušala bo človeka rešiti vsakršnih »človeka nevrednih sopojavov starosti«, ki ga delajo starejšega, (in bolj neumnega) kot v resnici je.

Pred desetimi leti so poročali, da v znanstvenih laboratorijih po svetu trenutno preskušajo več kot dvajset različnih teorij o staranju in da bo način, s katerim si bomo v bodočnosti podaljšali dolgost življenja, odvisen od tiste med njimi, ki se bo izkazala za pravo. Doslej ga še niso našli, a če bi ga, bi povprečna starost pridobila trideset let.

Tako je bilo pred desetimi leti. Zdaj, kot rečeno, mislimo veliko bolj kot na stoti rojstni dan, na to, ali bomo pri sedemdesetih še dovolj močni, bistri in uporni, da bomo s svojo izobraženostjo in izkušnjami še lahko delovali v prid človeštva...

Kako bo torej? Bodo tisti, ki jih imajo zdaj šestdeset in so še pri polnih močeh, čez dvajset let še vedno krepki? Medicina jim namreč po svoji strani to že skoraj obljublja. Kaj bo potem z mladimi? Ali pa bomo vse te živahne osemdesetletnike poslali na morje, tako kot Swifta. Ali se ne bomo nenadoma znašli pred dejstvom, da bo treba nadzorovati tudi staranje, ne samo rojstev.

Skratka, če bomo rešili ta problem, »bomo priča spremembam, kakršne smo doživeli, ko smo razstavili atom«, je svoje dni rekel neki učenjak,» in na kakršne se lahko pripravimo, ko bodo ljudje stopili na luno.«

O sanatoriju, kjer se je mogoče pomladiti, pa ne le na videz, smo tudi pri nas obveščeni. Iz prve roke. V Zahodni Nemčiji ga je ustanovil naš rojak, Zagrebčan, ki se je izšolal doma. Skrivnost njegove terapije, ki je nujno postala »hit«, so ovce. Zdravnik ima namreč poleg sanatorija tudi hlev z dva tisoč ovcami, ki jim, seveda potem, ko jih z električnim tokom ugonobi, odvzame plod, ki je poraben praktično ves, zavreči je treba le hipofizo in nekaj drugih malenkosti. Te organe potem laboratorijsko predelajo v tvarino, ki jo je treba še svežo vbrizgati v utrujeno in skremženo človeško telo. Rezultati se pokažejo čez dva meseca.

Prav tako pred zaokroženim desetletjem so ljubljanski zdravniki onkologi izračunali, da bodo leta 1980, torej ta trenutek, potrebovali za ljudi, ki bodo zboleli za rakom, petsto postelj. Kar je približno – sto več, kolikor so jih potrebovali tedaj. Pa so nekateri govorili, da ta bolezen leta 1980 ne bo več problem! V resnici se je razrasel v dva: bolnikov je trikrat več, prostora pa je nekako toliko, kot ga je bilo pač leta 1938 v šempetrski kasarni in njeni konjušnici, kjer je še dandanes onkološki inštitut. »Zmage nad rakom še ne slavimo,« pravijo na primer v francoskem Pasteurjevem inštitutu, »smo pa na obetavni poti«.

»Uradna« napoved za to bolezen v letu 2000 pravi, da bodo raziskave napredovale predvsem na področju molekularne biologije in virologije in da bo smrtnih primerov precej manj, Predvsem na račun zgodnjega odkrivanja raka.

Natanko za leto 2029, torej ne čez dvajset, ampak čez petdeset let, ameriški futurologi obetajo svoji deželi velika zdravstvena središča, ki bodo skrbela tako za diagnoze kot tudi za nego ter za proizvodnjo zdravil in medicinskih naprav.

Vizijo o takšnih središčih, vendar tisto najbolj črno, smo videli že na filmskem platnu. Ko je prišel tvoj čas, si odšel v zdravstveno središče, kjer so te že pri vhodu sprejele ljubeznive mlade sestre ter odpeljale v sobo s posteljo na sredi. Tam si potem nekaj časa poslušal Vltavo in Na lepi modri Donavi ter gledal najboljše Disneyeve dokumentarce, posnete v naravi, dokler te niso dokončno uspavali. Stvar je bila namreč v tem, da so ljudje, ki so bili ne le žrtve davnih bolezni, kot so kuga, kolera in najbrž tudi tifus, ampak tudi vsesplošne lakote, lahko preživeli le, če so imeli krušne karte. Nanje si dobil kruh, ki ga je izdelovala edina industrija, ki je razen že omenjene zdravstvene, še obstajala.

Toda to je črno in se po mišljenju poetov in znanstvenikov ne bo zgodilo.

No, preteklost je človeku vsekakor bliže kot prihodnost, čeprav tudi to še slabo poznamo, saj je neki Johanson, antropolog, šele pred kratkim odkril lobanjo in štiri kosti, po katerih je radostno spoznal, da je pred tremi milijoni let človek že hodil po dveh, ne pa po štirih, kot smo mislili doslej. In še nekaj je, kar nas spremlja že od takrat. Bolečina. Ta je menda edina, ki je večna kot človek. Zdravniki jo zdravijo, a ne ozdravijo, K sreči. Ko namreč bolečine ne bo, tudi življenja ne bo.

VSAKDANJI RAČUNALNIK

Zapletenim napravam bomo kos edinole z znanjem

Miloš Kobe: Če že govorimo, da lahko shajamo z znanjem, ki ga bomo kupili drugod, tega leta 2000 nikakor ne bomo več mogli, sicer bomo neizprosno zaostali

ZDRAVKO STEFANČIČ,
novinar Dela

Mnogi strokovnjaki v svetu napovedujejo v naslednjih letih še hitrejši razvoj elektronike, ki bo še odločilneje posegla na vsa področja človekovega dela in življanja. Tem vplivom razvoja elektronike na človekovo delo, izobraževanje, zabavo in ves prosti čas se tudi pri nas ne bomo mogli izogniti, čeprav bomo razvoju elektronike v svetu in spremembam, ki jih bo ta prinašal v naše življenje, najbrž sledili z zamudo. Za oceno, kakšen bo razvoj elektronike v naslednjih dvajsetih letih pri nas in kako bo vplival na naše življenje v letu 2000, smo vprašali člana poslovodnega odbora SOZD Iskra inž. Miloša Kobeta.

MILOŠ KOBE: Napovedovati, kako se bo razvijala elektronika v naslednjih dvajsetih letih, je zelo nehvaležna naloga. Elektronika se sama po sebi tako močno in tako hitro razvija, da je napovedovanje na tako dolgo dobo že nekakšna špekulacija. Kljub temu pa bom poskusil nanizati nekaj razmišljanj o tem.

V človekovo življenje in v družbeni razvoj bo v naslednjih dvajsetih letih najgloblje posegla informativna elektronika, ki omogoča celovito obdelavo informacij in predstavlja pretežni del današnje elektronike. Ta bo do leta 2000 prav gotovo temeljito spremenila ves naš način življenja.

Če skušam nakazati področja, na katera bo elektronika v bodoče najbolj vplivala, moram seveda najprej omeniti način dela. To bo ob koncu drugega tisočletja prav gotovo odločilno osvobojeno vseh fizičnih naporov, osvobojeno rutinskega odločanja na podlagi opredeljenih meril, osvobojeno mučnega računanja, kako z minimalnim vloženim delom doseči največji učinek. Vse to bo lahko opravila elektronika oziroma obdelava informacij.

Naslednje je področje prostega časa in zabave, kjer bomo dosegli velik napredek. Mislim, da bo elektronika omogočila največji napredek zlasti v izobraževanju in osvajanju novih znanj ter v medsebojnem informiranju. Z možnostmi, ki jih daje celovita obdelava in posredovanje informacij, bomo dobili univerzo na domu.

Omeniti kaže tudi vpliv elektronike na zdravstvo, na nove metode diagnosticiranja in seveda tudi terapije. Dalje njen vpliv na izboljšanje ekoloških razmer; ne samo s tem, da bo omogočala nadzorovanje onesnaženosti zraka in voda, temveč tudi s tem, da bo neposredno prispevala k manjšemu onesnaževanju okolja s krmiljenjem izgorevanja v kuriščih, uravnavanjem odpadkov pri kemičnih procesih in podobno.

Skratka: na vseh teh področjih bo elektronika bistveno prispevala, da se bomo kot človeštvo – upajmo – racionalneje, bolj smiselno ter razmeram življenja in dela ustrezno obnašali.

DELO: K hitrejšemu prodiranju elektronike na vsa področja človeške dejavnosti bo prav gotovo bistveno prispeval nadaljnji razvoj mikroelektronike?

MILOŠ KOBE: K temu, da je elektronika zmožna tehnično poseči v vse te procese, je bistveno, revolucionarno prispevala uvedba mikroelektronike oziroma osvojitev mikroelektronskih tehnologij. Mislim, da imajo prav tisti, ki trdijo, da mikroelektronska revolucija pomeni danes to, kar je nekoč uvedba parnega stroja. Parni stroj je nekako pomenil začetek osvobajanja mišične sile človeka. osvobajanje fizičnega dela in prenos tega dela na stroj ter energijo, ki ni ustvarjena s človeškimi mišicami. Podobno bi lahko rekli, da je mikroelektronika osvobajanje človeškega rutinskega mišljenja, tistega duhomornega rutinskega dela, ki ga je mikroelektronika sposobna opravljati neprimerno hitreje in racionalneje. Pri tem pa moram poudariti, da nobena mikroelektronika ni zmožna sprejeti odločitve, ki ni vnaprej programirana kot možnost. Zato mikroelektronika na še tako visoki stopnji razvoja ne bo mogla povsem nadomestiti človeka, človeškega načina mišljenja v celoti. Človeško mišljenje se namreč ne ravna vedno samo na osnovi vnaprej programiranih možnosti, temveč se ravna dostikrat tudi po občutkih in nepredvidljivih ocenah. Tega nikoli ne bo zmogel noben mikroelektronski proces, čeprav bo lahko po zmogljivosti in hitrosti nekaj tisočkrat hitrejši in sposobnejši kot človeški možgani.

DELO: Kako bo prodiranje elektronike na vsa področja človekove dejavnosti vplivalo na spreminjanje odnosov med ljudmi, na primer na delovnem mestu?

MILOŠ KOBE: Mislim, da bomo v ne tako daljni prihodnosti odpravili strahotno papirnato vojno, ki jo imamo. Ni utopično trditi, da bo takrat v večji organizaciji ali uradu 90 odstotkov ali še več komunikacij teklo preko računalniških terminalov. Vsak zaposleni bo lahko vsako jutro pogledal, kakšna sporočila zanj so prišla. Na podlagi programiranega terminala si bo lahko razdelil svoje delo in razdelil naloge drugim, nato pa nadzoroval opravljene faze dela. Računalnik ga bo sam opomnil na obveznosti, ki jih mora opraviti tisti dan, teden ali mesec. Ves pregled, ki ga zdaj opravljamo s pismenimi materiali ali s sestanki, bo mogoče z računalniškim komunikaciranjem bistveno skrčiti. Takšno komuniciranje je v marsikaterih podjetjih na zahodu že precej razvito. S posebnimi telekomunikacijskimi zveznimi sistemi je mogoče takšno komuniciranje vpeljati tudi v organizacijah, ki imajo krajevno dislocirane enote, konferenco je mogoče sklicati na daljavo nekaj sto kilometrov, udeleženci, ki se lahko celo vidijo na zaslonih, na daljavo razpravljajo in sprejemajo sklepe, ki se hkrati izpišejo, tako da jih imajo vsi hkrati na svojih tiskalnikih. Takšno sestankovanje seveda pomeni nepismeno bolj smotrno izrabo delovnega časa in delovnih naporov.

DELO: Podobne možnosti komuniciranja bo dajala telematika tudi vsakemu človeku, ki ima razen televizorja še telefonski priključek.

MILOŠ KOBE: Na ustrezni tastaturi bo poklical šifro banke, vključil televizor in na ekranu dobil izpisek stanja na žiro računu ali tekočem računu; potem bo lahko po telefonski liniji natipkal nakazilo za bremenitev ali odobritev želene vsote na drugi žiro račun; lahko bo tudi »poklical« prikaz zadnjih časopisnih novic itd.

Takšno komuniciranje, ki nam bo prihranilo precej časa, je tehnično že povsem izvedljivo. Vprašanje je le, kdaj bomo zmogli toliko denarja za naložbe – na eni strani v telefonske linije in ustrezne centrale, na drugi strani v hišne terminale, ki bodo v povezavi s televizorji omogočili takšno komuniciranje. Podobno bo mogoče rezervirati vstopnice za filmske in gledališke predstave, športne in druge prireditve, vozovnico za spalnik ali letalo in podobno. Prav tako bo mogoče na daljavo naročati blago v trgovini–skratka, elektronika bo človeku v letu 2000 omogočila, da bo lahko kar doma uredil kopico opravkov in prihranil precej časa.

DELO: Ne bo to povzročilo, da se bodo ljudje bolj odtujevali?

MILOŠ KOBE: Daljinsko komuniciranje, naročanje, plačevanje, in podobno skriva v sebi nevarnost osebnega odtujevanja ljudi. Nekateri menijo, da se bodo ljudje zaradi tega manj srečavali in spoznavali ter da bo še tisti kanček pristnega odnosa med ljudmi, ki ga imamo Slovenci že tako malo, še bolj upadel. Sam pa mislim, da se tega ne bi smeli tako močno bati, ker vsak človek v nekem trenutku vendarle začuti potrebo, da ne bi bil osamljen in išče stike z drugimi ljudmi. Ne zaradi tega, ker te ljudi potrebuje, da bi mu nekaj naredili ali uredili, temveč zato, ker je družabno bitje.

DELO: Prestrukturiranje našega gospodarstva bo torej tudi predvsem odvisno od tega, koliko znanja za to bomo imeli?

MILOŠ KOBE: Koliko bomo do leta 2000 spremenili strukturo naše reprodukcije, bo odvisno od tega, koliko znanja bomo vsi skupaj obvladovali; znanja o sodobnih sistemih, krmilnih sistemih, sistemih za optimalizacijo prometa – začenši od motornega vozila, ki bo postalo za uporabnika po svoje zahtevnejše in mu bo hkrati tudi več nudilo – skratka znanja, da bomo mogli izkoristiti vse možnosti. Kaj nam pomaga dragocen in zmogljiv računalnik, če z njim delamo komaj kaj več kot z navadnim pisalnim strojem! Po mojem mnenju bo to, da bomo znanje prepočasi osvajali, glavna ovira. To bo sicer precej odvisno od organizacij združenega dela in od izobraževalnega sistema, ki se mora bistveno drugače organizirati kot zdaj. Bojim se, da bomo tu najmanj uspešni. Glavna ovira našega prestrukturiranja ne bodo dinarji ali devize, temveč to, da bomo vsi skupaj imeli premalo potrebnega znanja. Ne kaže nam drugega, kot da si to znanje pridobimo. Znanju bo tudi treba dati tisto veljavo, ki jo ima danes v svetu. Svetu bo vedno primanjkovalo znanja in kar bomo proizvedli z znanjem, ne bo nikoli težko izvažati kamorkoli.

DELO: Uvajanje elektronike v delovne postopke je že marsikje sprožilo odpuščanje delavcev. Lahko pričakujemo, da bo tudi v prihodnjih dvajsetih letih povzročalo nezaposlenost?

MILOŠ KOBE: Problem nezaposlenosti se na neki način pojavlja. Znani so primeri iz ZR Nemčije, kjer je uvedba računalništva, zlasti računalniških birojev, povzročila, da je na primer v večjih organizacijah izgubilo zaposlitev več sto ljudi.

Mislim, da je to v tesni zvezi s tem, kar sem že omenil, s potrebo po osvajanju znanja. Če v strukturi znanja zaposlenih ne bomo ničesar spremenili, potem se nevarnosti nezaposlenosti ne bomo mogli izogniti. Uvedba računalništva odpravi veliko delovnih mest, hkrati pa odpira veliko novih vendar z višjo ravnijo potrebnega znanja. Kajti računalnike je treba programirati in polno izkoristiti – in če računalniki na eni strani odpuščajo ljudi, jih hkrati tudi zaposlujejo, vendar z drugačnim znanjem. V celoti vzeto torej ni nevarnosti, da bi računalništvo povzročilo nezaposlenost. Seveda s pogojem, da tiste, ki bi zaradi tega bili ogroženi, pravočasno ustrezno prešolamo in jih naučimo, da bodo lahko potem delali z računalniki. To pa pomeni, da ob istem številu zaposlenih ljudje s pomočjo računalnika postanejo bolj produktivni – kar je navsezadnje naš cilj.

DELO: Tega bi se morali še posebej zavedati v Sloveniji, saj zdaj uvažamo precej predvsem nekvalificiranih delavcev.

MILOŠ KOBE: Tako je. Zato se vprašanje znanja postavlja prav v Sloveniji toliko bolj drastično.

DELO: Kakšne pa so naše možnosti, v Sloveniji in v Jugoslaviji, da uspešneje posežemo in se uveljavimo v računalništvu?

MILOŠ KOBE: Mislim, da so naše možnosti dokajšnje, da nikakor niso majhne. Zavedati se moramo, da sta računalništvo in celotna informatika – danes ju imenujemo kar skupno kot telematika – izredno pomembna strateška kategorija, prava infrastruktura kot energetika, surovine ali prometne zveze. Zato si razvoja ne moremo predstavljati tudi brez lastnega računalništva. Pri tem moram poudariti, da moramo del računalniških sistemov osvojiti z lastno proizvodnjo. Brez tega ne gre, čeprav ta pot ni lahka, zahteva veliko odpovedovanj, naložb in kadrovskega znanja.

Če danes še govorimo, da lahko shajamo z znanjem, ki ga bomo kupili drugod, tega leta 2000 nikakor ne bomo več mogli. Če bomo takrat še vedno v celoti in popolnoma odvisni samo od tega, kar nam bo znanja ponudil kdorkoli v svetu, bomo neizprosno zaostali in zdrknili na lestvici razvitosti globoko navzdol. To si lahko privoščimo le pri nekaterih specialnih stvareh. Tako na primer najbrž vsaj v prihodnjih sto letih ne bomo razvijali lastnega satelita ali svoje vesoljske rakete. Računalništvo pa ne sodi med taka posebna, obrobna področja, ki bi jih razvijali predvsem zaradi prestižnih razlogov. Razvoj lastnega računalniškega znanja in lastne proizvodnje resnično potrebujemo, ker brez tega ne moremo enakopravno stopati ne v politične ne v gospodarske odnose s svetom.

Naše možnosti niso majhne. Imamo strokovnjake, ki so usposobljeni za to – dokaz za to so mnogi naši strokovnjaki, ki se v tujini uspešno uveljavljajo, in ne bi smelo veljati, da ne moremo tudi doma ustvariti pogojev za uporabo domačega znanja. Predvsem pa je pomembno to, da ne cepimo svojih sil, saj nas je Slovencev komaj dovolj za predmestni okraj kake velike svetovne prestolnice.

KRIZA BREZ PANIKE

Kdor nima nafte, naj ima ideje in energetsko politiko

Zaloge energije na svetu ne pohajajo tako hitro, da bi bilo treba zagnati preplah res pa je, da bo energija poslej čedalje dražja in teže dostopna

TONJA SLOKAR,
novinarka Dela

Svet je v zadnjih desetletjih živel v pravem energetskem obilju, čeprav so proizvajalci vseskozi glasno opozarjali na pomanjkanje nafte, so države dočakale prve podražitvene šoke v glavnem nepripravljene. Zato je že sama misel na to, da se bo obseg proizvodnje nafte zmanjšal, v svetu povzročila paniko in strah pred prihodnostjo. Tega strahu smo se navzeli tudi Jugoslovani in seveda Slovenci, ki nimamo bogatih energetskih zalog in se brez nafte ne bi mogli gospodarsko razvijati. Toda strokovnjaki zatrjujejo, da je strah pred pomanjkanjem energije odveč, da pa bo energija čedalje dražja in teže dostopna.

Za vedno so minili časi, ko si za sodček nafte lahko kupil steklenico viskija. Takrat

99 *V Jugoslaviji je premoga skoraj za dve stoletji in če je danes že »hit«, bo kamlu postal »evergreen«* **66**

je sodček nafte pri izviru stal 15 centov, na svetovnem trgu pa si ga dobil že za dva dolarja. Leta 1973 se je nafta podražila na 2,8 dolarja za sodček in od takrat sem je cena nezadržno rasla in se povečala za 9,3 do 10 krat, saj se po novem cena nafte giblje od 24 do 28 dolarjev za sodček. Neprimerno dražja pa je nafta na svetovnem trgu, saj se je v zadnjih šestih letih podražila kar za 35 krat, tako da stane po najnovejši podražitvi že 42 do 48 dolarjev za sodček. Naša država žal zaradi slabega načrtovanja porabe tekočih goriv kupi tamkaj precej nafte.

Medtem ko se je nafta dražila, jo je bilo na trgu čedalje manj. Nafte niso črpali manj zato, ker bi spoznali, da se naftne zaloge praznijo, temveč iz politično–gospodarskih razlogov. Države izvoznice nafte (OPEC), ki so želele same odločati o svoji usodi, so začele skrbneje izkoriščati svoje bogastvo in so zato zmanjšale proizvodnjo nafte. Več so je načrpali le v industrijsko razvitih državah, ki imajo tudi same nafto, da bi se ubranile pred pomanjkanjem goriva in čedalje pogostejšimi podražitvami.

Doslej so v svetu odkrili in že izkoriščajo 115 milijard ton surove nafte, vendar ocenjujejo, da je najverjetneje še 114 milijard ton neodkritih zalog nafte. Letos jo bomo porabili 3,1 milijarde ton. To pomeni, da bodo že znane zaloge, če se poraba nafte v prihodnje ne bi povečevala, zadoščale za 37 let. Z izkoriščanjem za zdaj še neodkritih, a verjetnih zalog nafte, pa bi to oskrbo z nafto podaljšali celo na 80 let. Potemtakem ni mogoče reči, da so zaloge nafte izčrpane in da že grozi svetu energetska kriza. Zatrdno se tudi ve, da je še veliko zalog nafte neodkritih pod morjem. Poleg tega veliko nafte skrivajo tudi skrilavci in pesek. Ocenjujejo, da le-ti vsebujejo do 250 milijard ton nafti podobnih olj, vendar se jih z današnjo tehnologijo da dobiti le 33,5 milijarde ton.

Res pa je, da bo vrtanje v nova nahajališča, pa tudi njihovo izkoriščanje dražje. Zato poučeni ne pravijo zaman, da bo nafte v prihodnje sicer dovolj le za tiste, ki jo bodo mogli plačati. Zaradi tega se bodo najbrž vsi, ki kupujejo nafto, odločili, da zmanjšajo ali vsaj ohranijo njeno dosedanjo porabo.

Tudi tiste razvite države, ki imajo nafto doma, jo bodo še naprej raje uvažale – seveda, dokler se jim bo to splačalo, da bi si prihranile lastne zaloge nafte za neenergetske namene, se pravi kot surovino za kemično, živilsko, farmacevtsko industrijo in za proizvodnjo izolacijskega materiala.

Dandanes v teh državah velja celo za greh, če nafto uporabljajo za ogrevanje.

Nam je seveda nafta potrebna. In ker je nimamo, jo moramo uvažati ne glede na ceno, čeprav uvoz že resno ogroža plačilno bilanco. Hkrati – krepko občutimo tudi zmanjšanje proizvodnje nafte pri največjih izvoznikih. Poleg pripravljenosti, da zanjo plačamo, kolikor zahtevajo, vsako leto na hitrico kupujemo še dražjo nafto na svetovnem trgu, ker si jo nismo zagotovili pravočasno s pogodbami. Zaradi tega se potem zatekamo k prisilnem varčevanju.

S surovo nafto smo doma precej na kratko. Znanih je sicer 66 milijonov ton zalog nafte, trdijo pa, da je nafte pod zemljo in pod morjem še 206 milijonov ton. In če je bomo še naprej vsako leto načrpali po pet milijonov ton, je bomo imeli najmanj za 54 let. V Sloveniji so nahajališča nafte blizu Lendave skorajda izčrpana, tako da na leto načrpamo kake tri tisoč ton, zraven pa samo šest milijonov kubičnih metrov plina. Sestava tal v Sloveniji obeta nove zaloge surove nafte in zemeljskega plina, do katerih pa se bomo dokopali le z dobro organiziranimi in denarno podprtimi raziskavami, saj bo treba vrtati mnogo globlje kot doslej, tudi do pet tisoč metrov globoko. Kljub temu to ne bo dovolj, da bi pokrili celotne potrebe po tej energiji v naši republiki.

Vse kaže, da je nafte pod morjem in na obali še veliko. Vendar takšne raziskave precej stanejo, res pa je tudi, da jih doslej ni bilo veliko. Računajo tudi, da bo mogoče okrog Aleksinca iz naftnih skrilovcev dobiti 200 milijonov ton nafte. Proizvodni stroški naj ne bi presegli 20 dolarjev za sodček. V novosadskem »Naftagasu« menijo, da bi prve tri milijone ton dizelskega goriva, kurilnega olja in kerosina lahko začeli pridobivati iz te nafte že čez dve leti.

Medtem ko v svetovni energetski bilanci zavzema zemeljski plin že dalj časa pomembno mesto, mu bomo pri nas večjo pozornost namenili šele v naslednjem srednjeročnem obdobju. Marsikje v svetu s plinom že na veliko nadomeščajo nafto in ga porabijo tudi dvakrat več kot vodne in jedrske energije skupaj. S 70 tisoč milijardami kubičnih metrov že odkritih zalog plina in 127 tisoč milijardami verjetnih zalog na svetu bi lahko nadomestili 136 milijard ton nafte. Pri sedanji porabi plina 1.600 milijard kubičnih metrov na leto bi razpoložljive zaloge zadoščale za 123 let. Do nedavnega smo v naši državi računali samo s 117 milijardami kubičnih metrov plina, po zadnjih novicah pa so v severnem Jadranu odkrili nove zaloge tega goriva, tako da bodo po predvidevanjih leta 1985 že načrpali z dna morja 3 milijarde kubičnih metrov, s katerimi bi podvojili sedanjo proizvodnjo domačega plina. Načrtovalci sicer želijo povečati porabo tega plina, toda ker smo v minulih letih zanemarjali raziskave o izkoriščanju novih količin plina, moramo plin za ogrevanje uvažati, namesto da bi z njim že nadomeščali precej dražjo nafto.

V naši državi imamo premoga dovolj za 145 let, nekateri trdijo, da ga bo celo za dve stoletji. Dokazano je namreč, da premoremo v državi 21 milijard ton raznih vrst premoga, v glavnem lignita s kalorično vrednostjo 2.200 kilokalorij na kilogram oziroma 9,2 megajoula na kilogram, kar bo po ocenah zadoščalo za 50 let. Črnega premoga nimamo veliko. Bolje smo založeni z rjavim premogom, saj smo doslej odkrili 1,7 milijarde ton zalog, najverjetneje pa bi z novimi raziskavami odkrili tudi 2 milijardi ton. Najbogatejši pa smo z lignitom, ki smo ga doslej odkrili kakih 18 milijard ton.

Kar 94 odstotkov vsega premoga je v Srbiji ter Bosni in Hercegovini. Slovenija razpolaga z okoli 300 milijoni ton. Če bomo, kot načrtujejo, vsako leto nakopali po 7 milijonov ton premoga, ga bomo imeli dovolj za največ 40 let. Ta količina zadošča za nemoteno oskrbo vseh doslej zgrajenih toplotnih elektrarn, ne zadošča pa za pokrivanje naraščajočih potreb po električni energiji, še manj pa za zadovoljitev potreb po toplotni energiji. Zato smo prisiljeni kupovati manjkajoči premog v BiH, Srbiji in Kosovu. Zaloge domačega premoga so sicer velike, toda ker smo v minulih letih premalo vlagali v izkoriščanje domačih zalog, zdaj ne moremo nakopati dovolj premoga in narediti dovolj električne energije.

99 *Nič kaj urejeno in skladno se ne ukvarjamo z energetskimi problemi, zaradi česar nas po nepotrebnem boli glava* **66**

Dosedanja proizvodnja premoga v državi je v glavnem zadovoljevala sprotne potrebe. Konjuktura pa je prišla iznenada. Z letošnjo naglo podražitvijo mazuta je premog ponovno postal »hit« sezone, vendar poučeni zatrjujejo, da bo tudi »evergreen«, saj se bo njegova poraba povečevala do konca stoletja. Lani smo ga, denimo, porabili 36,8 milijona ton. Napovedujejo, da bo pomanjkanje premoga trajalo do leta 1985, do tedaj pa naj bi si premogovniki že opomogli od večletnega životarjenja. Tako bi naše elektrarne dobile tudi premog za zalogo in ne bi živele več iz rok v usta in čakale na radodarnost voda.

Vsi neobnovljivi viri energije niso večni, lahko pa jih podaljšamo s smotrnejšim izkoriščanjem in z uporabo sodobnejše tehnologije pri pretvarjanju premoga v električno in toplotno energijo. Kaže, da bo čedalje pomembnejše tudi uplinjevanje premoga. Po zadnjih podatkih, ki so jih posredovali nemški premogovniki, je pridobivanje umetnega plina iz premoga že obrodilo prve sadove. Ugotovili so namreč, da se tako pridobljeni plin lahko kosa po kalorični vrednosti z zemeljskim plinom. Pridobivanje zdaj resda stane 97 dinarjev za en gigavatjoule. Vendar če to ceno primerjamo z letošnjo ceno zemeljskega plina 62,8 dinarja za gigavatjoule, že vidimo, da bo proizvodnja umetnega plina iz premoga kmalu začela konkurirati proizvodnji zemeljskega plina. Iz premoga pa se da po posebnem postopku dobiti tudi kurilno olje, ki je enakovredno tistemu, ki ga pridobivajo iz nafte. Zaradi neustrezne tehnologije pa bi bilo treba plačati vsak gigavatjoule 171 dinarjev medtem ko so kurilna olja, pridobljena iz nafte, dandanes 2,5-krat do trikrat cenejša.

Vsekakor se proizvodnji umetnega plina iz premoga piše lepa bodočnost. Dokazali so, da lahko z uplinjevanjem premoga izkoristimo 60 odstotkov njegove vrednosti, upoštevajoč izgube pri prevozu do porabnikov pa 50 odstotkov. To je nedvomno več, kot dosežemo pri proizvodnji električne energije v toplotnih elektrarnah.

V naši državi smo med evropskimi državami doslej najslabše izkoriščali vodo za proizvodnjo električne energije. Iz vode lahko pridobimo 62 do 64 milijard kilovatnih ur toka, žalostno pa je, da doslej naredimo v vodnih elektrarnah samo 25 milijard. Gradnja elektrarn na še neizkoriščenih vodah pa bo veliko dražja, saj smo z doslej zgrajenimi elektrarnami izkoristili najugodnejše vodne pretoke. V Sloveniji bi lahko proizvedli največ 28 milijard kilovatnih ur električnega toka. Doslej pa smo iz vode pridobili samo 3 milijarde kilovatnih ur, do konca stoletja pa bi bilo treba izkoristiti še vsaj 3,5 milijarde kilovatnih ur vodne energije.

V razvitih državah pravijo, da je razvoj jedrske energije edina razumna pot, po kateri se je mogoče ogniti energetski krizi v svetu, kjer stari energetski viri kopnijo, novih pa za zdaj še ni na obzorju. Tudi sami smo pri nadomeščanju premoga tehnološko dorasli edinole uranu. Urana je po ocenah na svetu 1,2 milijona ton, vendar ga utegne biti več, le da so proizvodni stroški za nekatere vrste urana zelo visoki. Nekateri seveda menijo drugače. Jedrski energiji pripisujejo kratko življenje zaradi omejenih nahajališč urana in zaradi nevarnosti pri izrabljanju urana, ki lahko ogrozi človekovo okolje. Za primerjvo naj povemo, da z 2 milijonoma ton urana lahko zagotovimo dovolj goriva za pogon 400 reaktorjev z močjo 1000 megavatov za 30 let. To pa ustreza proizvodnji 2.800 milijard kilovatnih ur električnega toka, kar je nekaj manj kot polovica današnje proizvodnje električne energije v svetu. Zalog urana torej ni na pretek in bi samo znane zaloge ob sedanjem tempu gradnje jedrskih elektrarn izčrpali v 50 letih. Seveda pa bi trajale neprimerno več, če bi medtem razvili oplodne reaktorje, ki lahko iz urana iztisnejo za 50 do 60-krat več energije kot klasični reaktorji. Pomembno je, da lahko izkoristijo že izrabljeno gorivo, ki prihaja iz sedanjih reaktorjev. Predvidevajo pa, da jih bodo začeli na široko uporabljati šele po letu 1990, vendar se zavedajo, da je takšna proizvodnja nevarna, saj se pri tem sprosti veliko radioaktivnih delcev in strupeni plutonij.

Strokovnjaki ocenjujejo, da so v Sloveniji največje zaloge urana in bi lahko z izkoriščanjem teh zalog oskrbeli z gorivom dve elektrarni. V državi pravijo, da utegnemo imeti okoli 36 tisoč ton urana, vendar smo doslej natančneje raziskali le majhen del tega nahajališča. Zato lahko v prihodnjih letih računamo le s pridobivanjem goriva za eno jedrsko elektrarno.

Večina meni, da si napačno razlagamo, če menimo, da svet ne bi smel iskati izhoda iz energetske krize s pomočjo premoga, in jedrske energije, temveč le s pomočjo sončne in geotermične energije ter s fuzijo lahkih atomov. Drugi pa zatrjujejo, da lahko dandanes sončno energijo gospodarno izkoristimo le za ogrevanje vode in da pa bi se nam izkoriščanje sončne energije splačalo edino v sončnih južnih krajih. Najgospodarneje bi bilo, če bi sončno energijo takoj spremljali v električno energijo, vendar bi bila stokrat dražja od tiste, ki jo naredimo v navadnih elektrarnah. Za postavitev sončne elektrarne bi z današnjo tehnologijo namreč porabili toliko energije, kolikor bi je elektrarna naredila v dvanajstih letih. Geotermična energija ponuja velike možnosti, vendar je tudi tukaj upanje za gospodarnejše izkoriščanje za zdaj zelo majhno. Fuzija lahkih atomov je po mnenju nekaterih energetski vir prihodnosti. Vendar je prej kot čez 40, 50 let ne bomo mogli na veliko izkoriščati, medtem pa bo energije zagotovo začelo zmanjkovati.

Pridobivanje energije iz urana je samo neogibno prehodno obdobje, dokler svet ne najde boljše zamenjave. Zato v svetu ne postavljajo več vprašanja, ali graditi jedrske elektrarne ali ne, temveč kako povečati varnost jedrskih elektrarn. Jugoslavija, ki ima sorazmerno malo premoga, po mnenju večine nima drugega izhoda iz energetske stiske. Zato načrtujemo, da bi do leta 2010 zgradili 25 jedrskih elektrarn, hkrati pa bi morali bolje izkoriščati domače zaloge premoga, pri čemer ne smemo niti pomisliti, da bi električno energijo prodajali drugim.

Razumljivo je, da bo Jugoslavija, vsaj v bližnji prihodnosti, ko še ne bo zmanjšala odvisnosti od uvoza nafte ubranila pred podražitvami in pomanjkanjem nafte na trgu le, če bomo v državi odločneje spremenili sestavo porabe, spremenili malomarni odnos do gospodarjenja z energijo in gospodarstvo bolj oprli na domače energetske vire, predvsem na premog. Čeprav skušamo nadomestiti zamujeno in več vlagati v raziskave za izkoriščanje novih energetskih virov, je tega še vedno premalo. Dokler ne bomo znali v državi skupaj načrtovati proizvodnje in porabe energije, dokler ne bomo uskladili raziskovalnih in predvsem varčevalnih programov in dokler ne bomo imeli enotne energetske politike, se bo vsaka republika vedla po svoje in krnila rezultate drugih. Takšno razbitost je potem čutiti tudi pri zahtevah po uvozu energije in pri sklepanju dolgoročnih pogodb tako s tujimi kot domačimi dobavitelji. Tako si bomo belili glavo, kam po manjkajočo energijo, kako sproti zamašiti luknje v oskrbi, namesto da bi si potrebno energijo zagotovili že za več let naprej.

foto Miško Kranjec

PROGRAM DO LETA 2000

Kilometri knjig z znanjem našega časa

Ivo Cecić: Jugoslovanska enciklopedistka se je lotila nalog, ki jih niso naredileniti velesile, v naslednjih dvajsetih letih pa bo še okrepila svoj položaj na svetovnem vrhu

BORKO DE CORTI,
dopisnik Dela v Mariboru

Jugoslovanski leksikografski zavod v Zagrebu je ena od redkih ustanov, ki je opredelila svoj razvojni program do konca leta 2000. Za takšen program so se odločili predvsem zavoljo tega, ker delo pri sestavi enciklopedij, ki vsebujejo temelje vsega znanja ali samo eno področje znanosti, umetnosti in podobno, traja deset, petnajst, dvajset ali celo več let. Direktor zavoda je Miroslav Krleža, ki je dal pobudo za njegovo ustanovitev leta 1950, medtem ko smo se o mestu jugoslovanske enciklopedistike v svetu leta 2000, programski usmeritvi zavoda do konca tisočletja, sestavi enciklopedij in podobnem pogovarjali z njegovim namestnikom dr. Ivom Cecićem.

Zgodovina enciklopedij je zelo dolga. Poznali so jih že stari Grki in Rimljani. Pri nas je najstarejšo besedilo rokopis za Leksikon dubrovniškega pesnika Ilije Crijevića iz druge polovice petnajstega stoletja, medtem ko je bila Enciklopedija znanega zagrebškega humanista Pavleta Skalića, natisnjena v Baslu leta 1559, prva izdaja v okviru evropske književnosti, v kateri je uporabljena beseda enciklopedija. Kakšen bo položaj jugoslovanske enciklopedije ob koncu tega tisočletja?

»Sodeč po dosedanjih dosežkih menim, da je Jugoslavija v zadnjem času prišla v sam vrh svetovne enciklopedistike, kar pomeni, da smo v kratkem času izdali veliko enciklopedij in drugih enciklopedijskih knjig. To smo lahko dosegli z izkušnjami in velikim številom sodelavcev iz vse države, pa tudi z vse večjim zanimanjem za te knjige. Z izpolnitvijo programa našega zavoda do leta 2000 se bo Jugoslavija okrepila v samem vrhu kot ena največjih enciklopedijskih sil na svetu. Do konca tega stoletja, ko bo naš zavod praznoval 50-letnico obstoja, se bo v njem zvrstilo prek 20.000 naših najuglednejših strokovnjakov. Da je ta ocena objektivna in ne privlečena za lase, potrjuje dejstvo, da niti do danes največje svetovne velesile, kot so Združene države Amerike, Sovjetska zveza, Velika Britanija in mnoge druge, nimajo svoje prave nacionalne enciklopedije, ki bi bile zastavljene tako kot naša prva izdaja Enciklopedije Jugoslavije. Ko se omenjene velesile ne spuščajo v takšne načrte ali v izdelavo svoje nacionalne enciklopedije, potem je bržčas to merilo za oceno, kako zapletenih enciklopedijskih del se lotevamo.«

Zanimivo je razmišljanje, ali se bodo enciklopedije po obsegu večale, ker se znanje neznansko kopiči, ali pa bo treba tudi kaj izpuščati, kar se pri sestavah enciklopedij ne bi smelo dogajati. Morda bi enciklopedije zamenjali majhni filmi, kasete ali podobno, tako da bi ljudje s pritiskom na gumb, klicem po telefonu dobili vse potrebne podatke, ki jih je treba sedaj izbrskati v knjigah?

»Kakšne bodo videti enciklopedije v letu 2000, je težko podrobneje reči. Nagibam se k prepričanju, da se pri njihovem videzu, konceptu in načinu urejanja, velikosti in obsegu do tega časa vsaj z vidika uporabnikov enciklopedij ne bo kaj bistveno spremenilo. Najbrž se bodo v kakovostnem pogledu približale zamislim, ki smo jih začrtali za drugo izdajo enciklopedije Jugoslavije. Mogoče bo do takrat močneje prišla do izraza potreba posameznikov, ki jih ne bodo več zanimale velike enciklopedije splošnega značaja, ampak bodo imeli posebne želje.«

»Najbrž bo prevladovalo zanimanje za enciklopedijske izdaje, ki bodo prikazovale ožja tematska področja, kar pomeni, da bo treba delati večje število manjših enciklopedijskih izdaj in leksikonov, kjer bodo zajeta širša področja z leksikografskim načinom obdelave. Kar zadeva obseg, je mogoče, da se bo z napredkom grafične tehnike našel ustreznejši papir, tako da bodo enciklopedije lažje in pa manjše ter da se bodo približale tako imenovanemu žepnemu formatu. To velja predvsem za ožja tematska področja.«

»Tudi na leksikografskem področju se bo leta 2000 razvila in razmahnila uporaba filmov in kaset z enciklopedijsko vsebino. To bo olajšalo številne probleme pri shranjevanju in namestitvi enciklopedij v stanovanjih, vendar bo povezano z visokimi stroški. Zato sem prepričan, da bodo posamezniki še zmeraj iskali podatke v enciklopedijah. Bolj se namreč nagibam k razmišljanju, da bo razvoj računalništva in celotne grafične industrije olajšal zbiranje, shranjevanje in tiskanje podatkov zavodom, kot je naš, medtem ko bodo imeli uporabniki od tega znatno manj koristi.«

Uporaba enciklopedij, leksikonov in drugih takšnih knjig se je pri nas zelo razmahnila. Jugoslovanski leksikografski zavod je doslej izdal 102 knjigi običajne enciklopedijske velikosti. Do konca stoletja jih nameravate izdati še domala 140, zato bi kazalo zvedeti za oceno, koliko Jugoslovanov bo leta dva tisoč uporabljalo vaše enciklopedije?

»Po naših analizah ima 700.000 Jugoslovanov okrog 3,5 milijona naših enciklopedijskih knjig. Ocenjujemo, da že sedaj petina naših državljanov uporablja pri vsakodnevnem delu tovrstne knjige. Če upoštevamo zanimanje za naše izdaje, potem bi bila moja napoved nekako takšnale: leta 2000 bo imelo okrog poldrugi milijon Jugoslovanov okrog 8–10 milijonov enciklopedijskih knjig, ki jih bo uporabljala okrog polovica naših prebivalcev. Seveda pa to hkrati zahteva še večjo odgovornost pri urejanju, vsebini in izbiri enciklopedijskih načrtov.«

Pred štirimi leti, ko ste praznovali 25-letnico obstoja zavoda, ste začrtali tudi program strokovno znanstvene dejavnosti zavoda do leta 2000. Kakšna je temeljna programska usmeritev zavoda, na katerega je odločilno vplival tudi Miroslav Krleža?

»V programski usmeritvi do leta 2000 smo zadržali vse dosedanje enciklopedijske načrte zavoda, pa najsi jih je treba dokončati v prvi izdaji, kar je primer s tehnično in filmsko enciklopedijo, ali pa jih je treba izdati v drugi, tretji, četrti ali peti izdaji, kar je primer z vsemi drugimi enciklopedijami in edicijami našega zavoda, kjer mislim na splošno, pomorsko, medicinsko, likovno, glasbeno, gozdarsko, kmetijsko, športno enciklopedijo, pa tudi na leksikone, atlas sveta in na številne bibliografske dosežke.«

V programski usmeritvi do leta 2000 smo opredelili nekoliko novih smeri, zakaj sedaj je naša dejavnost temeljila na izdelavi večjih enciklopedijskih dosežkov z večjim številom knjig. Seveda te dejavnosti ne bomo opustili, vendar se bomo v prihodnjih letih preusmerili na nacionalno tematiko, ki bo dobila prednost. V mislih imam izdajo enciklopedij in leksikonov v eni ali dveh knjigah, izdajo prvih velikih slovarjev, ki bogo sestavljeni po vseh pravilih znanstvenega in enciklopedijskega dela. V zbirki Misli in pogledi v delih znamenitih avtorjev narodov in narodnosti Jugoslavije bomo do konca stoletja obdelali misli in poglede Jopisa Broza, Edvarda Kardelja, Borisa Kidriča, Iva Andrića, Josipa Vidmarja, Ivana Cankarja, Franceta Prešerna, Otona Župančiča, Borisa Ziherla in še okrog petdeset drugih znamenitih Jugoslovanov. Njihove misli in poglede bomo obdelali v enciklopedijski obliki, s tem pa bomo prispevali k boljši razlagi zgodovinske vloge in prispevka vseh teh osebnosti pri razvoju naših narodov in narodnosti.«

Poleg enciklopedij, ki jih boste še naprej izdajali v novih izdajah, prej omenjene zbirke, a najbrž s tem programske usmeritve do konca tega stoletja še niste izčrpali. Poleg enciklopedije marksizma v 6–8 delih, o kateri zelo resno razmišljate, čeprav bo šlo za izjemno težko in odgovorno nalogo, pa boste našo enciklopedistiko do konca tega tisočletja obogatili še s kakšnimi drugimi deli.

»Do leta 2000 bomo izdali Veliko splošno enciklopedijo JLZ v dvajsetih ali morda 30 knjigah. V okviru izdaj z domačega področja načrtujemo poleg druge izdaje Enciklopedije Jugoslavije še sestavo biobibliografskega leksikona Hrvatske v 5 do 6 delih. V nacionalne izdaje pa bodo sodili še glasbeni in likovni, leksikona knjižnega jezika in književnosti narodov in narodnosti Jugoslavije, leksikon samoupravljanja, bibliografija jugoslovanske glasbe itd. Zanimivi bodo še naslednji leksikoni: pomorski, športni, medicinski, filozofski, gledališki, geografski, ekonomski, operni, matematični, prometni, pa tudi leksikona antike in antične mitologije ter drugi.«

»V okvir nacionalne tematike se uvršča in bo zavzemal posebno mesto zavoljo izjemnega pomena desetjezični slovar narodov in narodnosti Jugoslavije. V začetku bo obsegal eno do dve knjigi, do konca stoletja pa se bo razširil na deset ali celo več knjig.«

Jugoslovanski leksikografski zavod je bil ustanovljen zaradi prve in edine naloge, da izdela Enciklopedijo Jugoslavije. To delo ste opravljali 21 let in ga končali leta 1971, saj ste Jugoslaviko, kot jo popularno imenujejo, izdali v osmih knjigah v nakladi 30.000 izvodov. Enciklopedija Jugoslavije je bila prodana že pet let pred njenim dokončanjem. V naslednjih 15 letih, sodeč po vašem programu do leta dva tisoč, bomo dobili drugo izdajo Jugoslavike?

»Druga izdaja Jugoslavike bo eden najtežjih in najbolj zapletenih problemov, ki jih bomo morali razvozlati. Načrta za drugo izdajo Enciklopedije Jugoslavije ni mogoče primerjati tako po konceptu kot po zapletenosti z nobenim načrtom v Evropi in svetu. Druga izdaja bo namreč vsebovala »sveženj« sedmih izdaj, ki bodo v hrvatskem ali srbskem jeziku, v slovenščini, makedonščini, albanščini in madžarščini, povzetek v dveh knjigah pa bo natisnjen v angleškem jeziku. Napisana bo v latinici in cirilici, v vseh sedmih izdajah pa bo skupno izšlo 68 knjig. S to enciklopedijo bodo nekaterih omenjeni narodi in narodnosti dobile prve enciklopedijske dosežke, kar ima že samo po sebi zgodovinski pomen. Sedaj se pripravljajo besedila prvih knjig vseh izdaj, tako da bodo prve knjige v vseh omenjenih jezikih in pisavah izšle predvidoma leta 1981, vse druge pa postopoma, najbrž deset let po prvi.«

Druga izdaja Enciklopedije Jugoslavije ne bo samo največji dosežek v znanstvenem pogledu, ampak tudi zelo draga stvar. Zato je najbrž umestno vprašanje, ali se boste takoj po drugi izdaji Jugoslavike začeli pripravljati na tretjo izdajo?

»Prepričan sem, da bo po koncu tega programa zelo težko začeti ustvarjati tretjo izdajo, ker bomo uresničevali številne enciklopedijske načrte. Z gotovostjo lahko trdim, da v trejo izdajo Enciklopedije Jugoslavije ne bomo šli pred letom dva tisoč, ampak bo do uresničevanja te zamisli prišlo najbrž v letih 2005 do 2010. Prav zavoljo tega, ker do tretje izdaje ne bo prišlo tako hitro, bo druga izdaja natisnjena in grafično urejena že od prvih knjig naprej na kar najbolj reprezentativni ravni z najsodobnejšo tehniko in ljudmi, ki jih imamo pri nas na voljo.«

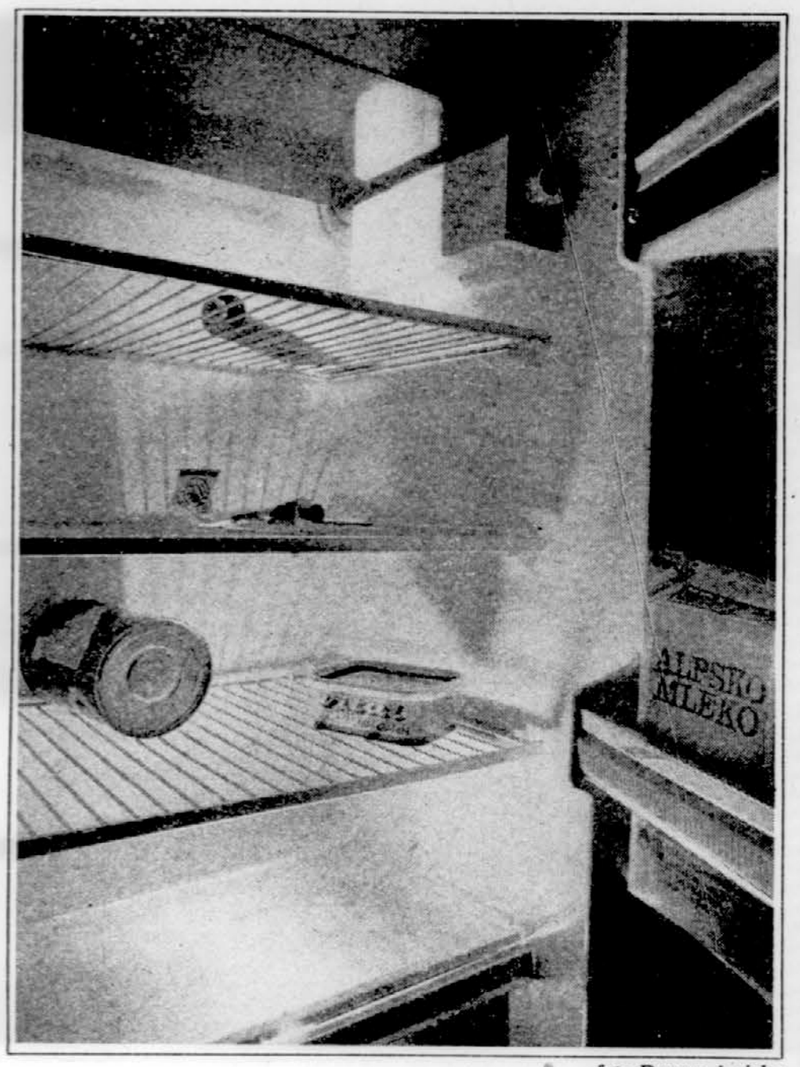

foto Dragan Arrigler

ARS FUTURA

Barva je mesto, kjer se srečata naša misel in univerzum

Leta 2000 bo vse, kar bomo še imenovali umetnost, razplasteno v tri sfere: v tehnološko umetelnost, v resnično zadnje ročne izdelke te civilizacije ter v novi »zoološki vrt« konca stoletja

TOMAŽ BREJC,
umetnostni zgodovinar

Kako napovedovati v tako spremenljivem času, ki mu porast desnice v zahodni Evropi in zastoj teoretičnega mišljenja in utopičnih vizij na levici določata negotovost in čudno otopelost, nekakšno varljivo zatišje pred nakopičenimi stiskami? Ko smo v umetnosti priče nezaslišani razločitvi družbene stvarnosti in privatnega umetnostnega interesa, ko so se slikarji lotili oživljanja nadrealistične simbolike (brez političnega levičarskega podtona), ko so filmi, kot je Bertoluccijeva »Luna«, postali bleščeče se površine niča, ko je privatni interes namenoma postavljen v ospredje in se topo reži družbenim krizam, ko je umetnost, znova »enkrat za vselej«, opustila akcijsko lastnost in se prelevila v osebno, skoraj neprenosljivo izkušnjo?

Začenja se tako imenovano »pozno« obdobje v umetnosti, kakršno je bil na primer helenizem leta 0 in kakršno se napoveduje za leto 2000. Samo čisto praktično in intimno premišljujem takole:

Leta 2000 bo vse, kar bomo še imenovali umetnost, razplasteno v tri sfere: prvo in najobsežnejše bo predstavljala tehnološka umetelnost. Te vrste bo večina arhitekture, takšni bodo programi kabelske televizije, takšna bo holografija in druge nove umetniške tehnike. Tehnološka umetelnost, ki razen lastne tehnološke inovativnosti nima svoje zgodovinske vsebine, se bo utemeljevala v vsakdanji politiki vladajoče kaste in v maličenju zgodovinske tradicije; ker utegne šolstvo do tedaj precej obubožati znanje o zgodovini, bo tehnološka umetelnost ustvarjala operetne poglede na preteklost, začinjene s pornografsko izrabo teles, ki bo razbremenjeno drugačnih oblik smiselnosti (posebej biološke reprodukcije in antropometrične estetike), skratka imeli bomo opravka z značilnim postmodernizmom; naj bodo njegove oblike še tako zapeljive, izpopolnjene in dosledne, njihova sijajna tehnična površina bo prikrivala temeljno spoznanje: to bo hedonizem eshatologije, veseljaško, pozabljajoče, halucinogeno odmiranje.

Drugo sfero bodo predstavljali resnično zadnji ročni izdelki te civilizacije: to bodo marginalni, »naivni« izdelki tradicionalnih umetnostnih tehnik; slikarstva, kiparstva in grafike; to bo nekakšna arheologija, ne le tehnologija, temveč tudi arheologija zavesti; postavljali se bodo s podobnimi vprašanji kot visoka tehnološka umetelnost, toda kazali in izdelovali jih bodo namenoma drugače; tako kot se v široko zbirokratiziranem svetu pojavlja umetnostna forma, ki je v resnici nadomestek političnemu izjavljanju, bodo ti arhaizirani izdelki edini, ki bodo neposredno govorili o razmišljajočem posamezniku, torej bodo nekaj subjektivnega, težko preverljivega, utegnejo biti edini sposobni izraziti človekov eksistencialni problem. Največja reakcionarna nevarnost te umetnosti bo njen »mitizem«. Privatistično svetobolje, ki ne bo opravilo razredne analize danega položaja, bo v najboljšem primeru nadaljevanje »severne romantične tradicije«, ki jo je za umetnost 19. in 20. stoletja opisal Robert Rosenblum. Kljub temu pa utegne biti ta tendenca koristna v dveh pogledih: najprej kot čutnonazorna predstavitev osebkovega videnja stvarnosti in potem kot fantazmična vez s preteklostjo. V uniformiranosti družbenega življenja, ki ga bo narekovala tehnološka senzibilnost, bodo privatne mitologije najbolj dejavne in avantgardne umetnostne forme, ker jih ne bo mogoče tehnološko ustrezno prevesti v množična občila.

Umetnost torej ne bo mrtva: nikdar ne bo izginila kot svojevrstna oblika človekove imaginacije, seveda pa se bodo menjale njena ikonografija, tehnika in videz.

Tretja sfera bo nekakšen novi »zoološki vrt« konca stoletja: namesto živali bo v njem kar vsa Narava. Naravni parki bodo prostor religiozne meditacije, prostor animističnega spomina in nepreverjenih arhetipov; to bo zelo dejavna in literarna umetnostna oblika, verjetno politično zelo podpirana in družbeno močno vzdrževana. V tehnološkem okolju bo Narava predmet nove »religije« (ime bo takrat seveda bistveno drugačno!) že zato, ker bo njena cena izjemna, splošni učinek pa bo mogoče kapitalizirati v oblikah politične indoktrinacije in ekološkega profitarstva.

Uradna kritika bo razkrinkana in bo kot posebna oblika izginila: videti bo njeno ideološko servilnost vladajočim kastam in idejnim strukturam, predvsem pa jo bo pokončalo dejstvo, da bo celo samo sebe spoznala kot najnižjo obliko politike.

Stil leta 2000 – ki bo seveda takrat izgubljena beseda, ker bo vladal pluralizem in ne bomo mogli najti skupnega likovnega imenovalca – bo torej eshatološki simbolizem, njegova vsebina bo konec sveta, tudi takrat, ko se bo izražala v veseljaških prostaštvih in infantilnem subjektivizmu. Toda znova opozarjam: iz trenutno nekritične privatne sfere, v katero se danes umetnost zateka, se utegne zbuditi drugačna energija, ki bo morda spregledala privide tako lastne humanistične tradicije kot tudi tehnološkega bliška, ki zakriva naš vsak dan bolj brutalen svet. Zato bo morda umetnostno izjavljanje – nekoliko ga je napovedal že Marcel Duchamp s svojimi »možganskimi dejanji«, ki so nadomestila konkretne umetniške predmete, ne da bi zaradi tega izgubila konkreten zgodovinski učinek – kot subjektivna in obenem javna izkušnja oblikovalo posebno družbeno sfero, način videnja, analiziranja in projektiranja. In v tej viziji bo morebiti videti tudi prizadevanje po takšnih organizacijskih oblikah življenja, v katerih bo umetnost oblika nujne duhovne izkušnje človeka, ki bo še zmogel misliti o sebi kot o odločujočem in zato revolucionarnem bitju.

●

Temeljna nevarnost, ki grozi sliki, ni v omejenosti njenih zmožnosti, temveč v njeni praktičnosti, prenosljivosti, podleganju tržišču

GUSTAV GNAMUŠ
akademski slikar

Nepredvidljivost je v sami naravi umetnosti. Lahko bi celo rekli, da ji omogoča odpiranje novih ustvarjalnih možnosti, za razliko od drugih bolj pragmatičnih in funkcionalnih dejavnosti, ki jo skušajo zmanjšati na najmanjšo možno mero. Za vsako razmišljanje o prihodnosti bi bilo potrebno določiti točne koordinate umetniške sedanjosti, poiskati njeno najvitalnejšo problematiko. To pa je obsežno delo. Položaj v umetnosti v potrošniški družbi je radikalno zaostren. Ker je Amerika prestopila prag poindustrijske družbe in je v razvitosti potrošnje vodilna, postaja svojevrsten lakmusov papir (Stefan Moravski) vseh gibanj, ki so neposredno odvisna od civilizacijskih sprememb. Čedalje pogosteje se pojavlja misel, da je umetnost v sodobnem času odveč. Za svoj eksistenčni prostor se bori na robu.

Danes prevladuje slika, ki s svojo tehnologijo (film, televizija, reklama, tisk) preplavlja vse. Človek je pod neprestanim udarom usmerjenosti, informacij, obsojen je na pasivno sprejemanje, izgublja občutljivost za umetniško sliko, ki ne izvira iz iste logike. Postavljen je v dejaven položaj pred umetniško sliko, ki predstavlja sistem odprte problematike, kjer mora mobilizirati svojo imaginacijo in vložiti več napora, odpove. Krogotok umetnik–umetniški predmet–gledalec ostaja odprt.

Se mora spremeniti umetnost? Umetnostni zgodovinar Argan se sprašuje, ali bo umetnik kot intelektualec popustil, ali hočejo umetniki postati tehniki slike? Ali to pomeni, da morajo žrtvovati lastno individualnost, da bi lahko vstopili v družbo? Dogajalo se je, da so izumrle posamezne tehnike, toda danes smo priča istočasni krizi vseh umetniških tehnik. Ali z njimi izumira to, kar imenujemo estetska izkušnja, ki je v vsej zgodovini civilizacije predstavljala sestavino globalne izkušnje?

Zaustavil se bom ob vprašanju slike. Ne zaradi prednosti, vem, da je samo del širokega spektra likovnega razmišljanja, ampak ker mi pomeni lastno izkušnjo. S spoznavanjem nevidnih resničnosti se briše meja med figurativnim in abstraktnim slikarstvom. Prostorsko-časovna razmerja kozmičnih razsežnosti ostajajo nedoumljiva. Kaj nam pomeni suha informacija, da so z merjenjem vesoljskih mikroradiacij odkrili grozd galaksij, oddaljenih 2 milijardi let? Razumevanje se loči od izkušnje. Postavljeni v prostor Rothkovih ali Newmanovih slik se lahko v čutni nazornosti slikarskega prostora izgubimo, sprostimo svojo imaginacijo in doživimo del te resničnosti, tako kot pravi Klee, »barva je mesto, kjer se srečata naša misel in univerzum«. Tako lahko tudi ob gledanju Pollockove slike, ki je izpolnjena s prepletom črt, spoznamo, da jo lahko razumemo samo v času kvantne mehanike. Njegova uporaba barvnega materiala kot živega elementa označuje naključje že od svojega izvora. Ne gre za naključje, ki je za nas pomanjkljivo poznavanje množice možnosti. Ni potrebno veliko truda, da se prek slike prestavimo v kaotično fluktuacijo elektronov in jo dojamemo v terminih kvantne mehanike. Tako nas Pollock s prepletom svoje telesnosti in slikarskega materiala prestavi na raven, ki je sicer ne bi nikoli izkustveno doživeli. Ni pomembno, da slikar pri slikanju ni mislil na mikrofiziko.

Kritično razmišljanje se je usmerilo v analizo slikarskega medija. Tako je z odstranitvijo vseh elementov, ki ne pripadajo slikarstvu, ostala dvodimenzionalna ravnina edini element, ki ga slikarstvo ne deli z nobeno drugo umetnostjo. Toda ravnina ni postala cilj, temveč izhodišče, polje nenehnih človeških in umetniških odločitev. Temeljne nevarnosti, ki grozi sliki, ne vidimo v omejenosti njenih zmožnosti, temveč v njeni praktičnosti, prenosljivosti, podleganju tržišču. Konceptualizem je prestavil umetniški predmet v zavest, da bi se izmaknil manipulaciji tržišča. Če se odrečemo možnosti prenosa umetniškega predmeta v zavest in ohranimo čutno-nazorni potencial, ki ga slika ima, je pogoj za vztrajanje pri sliki danes in jutri njena avtonomija in izstop iz logike tržišča. Prav vseeno mi je, ali bo slika pod temi pogoji obstala ali ne, ali bodo njeno vlogo prevzeli drugi mediji (obstoj neproblematičnih slik ni bil nikoli ogrožen in tudi ne bo), ostala bo ta čudežna ravnina dveh dimenzij kot izziv za iskanje možnosti globine kot izkušnje prepleta vseh dimenzij.

Če zaključim z mislijo Merleauja-Pontyja, da je mogoče reči, da je že prvo slikarstvo prišlo do dna bodočnosti, ostane resnica, da je treba umetnost ustvarjati vedno znova. S tem pojasnimo spremembe. Kakšne bodo jutri? Vemo, da niso odvisne samo od umetnosti.

●

Če bomo poznali umetnost, se nam bo izmaknil tisti mik, ki ga v umetnosti predstavlja nezmožnost njene opredelitve in ko prav zaradi te vzpostavlja kot umetnost. Morda prav ta »če« osmišlja življenje

JURE MIKUŽ,
umetnostni zgodovinar, galerist

Vedeti, kakšna bo likovna situacija čez dvajset let, bi pomenilo vedeti, kakšen bo tedaj svet, družba, politika, ideologija. Vsako govorjenje o avtonomnem razvoju umetnosti, bodisi biološkem, cikličnem itd. je socialna zgodovina umetnosti, korigirana z dokazovanjem nedeljivosti umetnostne tvornosti in celotnega civilizacijskega razvoja. Tako lahko govorimo samo o možnostih in njihovih uresničitvah, ki jih ima likovnost na razpolago, v okviru katerih se bo leta 2000 lahko gibalo umetniško delo, uravnano oziroma pogojeno s konkretno družbeno stvarnostjo. S tem ne mislim zanikati latentno vedno mogočega izražanja duhovnega, vendar ostaja dejstvo, da bi na primer morebitna tedanja vojna položaj v veliki meri spremenila.

Prva možnost bodoče likovne umetnosti je seveda nadaljnji razvoj in izpolnitev tistih medijev, ki so se začeli v umetniškem izražanju uveljavljati šele z velikim tehničnim napredkom našega časa. Že danes poznamo video, kompjutrsko umetnost, risanje in slikanje laserskega žarka, »kiparjenje« holografije itd. Vse te medije je mogoče izpolniti in jih podrejati ustvarjalčevim vizijam, saj je za njihovo izrabljanje danes še bolj značilno izživljanje z njihovimi sposobnostmi in iskanje nenavadnih učinkov. Verjeten je tudi pojav novih načinov sporočanja, ki ne bi temeljil na čutnih pojavnih oblikah, ampak bi izključeval vse tradicionalne prenosnike in bi posredoval ustvarjalčevo idejo neosredno, nesenzorno, v obliki, ki jo lahko z današnjimi termini označimo kot empatsko, telepatsko, neposredno. Razvijanje takega načina komuniciranja je odvisno od nadaljnjih raziskav in spodbujanja tistega ogromnega potenciala človekovih sposobnosti, za katere vemo oziroma bolj slutimo, da so v vsakem človeku, pa jih ne priznavamo, ker se manifestirajo le pri izredno redkih posamezniki. Zato jih pogosto odpravimo z oznako špekulativnega, pri čemer marsikdaj pozabljamo, da so bile lastne vsakemu živemu bitju in so v človeškem življenju potisnjene v stran ali celo zakrnele prav zato, ker jih ne odkrivamo in ne stimuliramo dovolj.

Toda bolj kot razvoj novih medijev me zanima, kakšno bo leta 2000 slikarstvo. Kiparstvo se namreč vse bolj nagiba k soočanju z novimi tehnološkimi možnostmi im nu preti nevarnost popolne tehnizacije. Prva domneva bi torej bila, da medij slikarstva v tadicionalnem smislu ne bo izumrl, ampak da bo aktualen tako kot vselej. Pretežni del naslikanega se seveda ne bo razlikoval od ustaljene ljubiteljske ravni, zaznamuje (številčno) večino te tvornosti v našem stoletju. Zanimivejše pa je vprašanje, kakšno točko bo ob prelomu tisočletja dosegel razvoj slikarstva, ki se zdi danes v krizi. Do te krize je pripeljala pretirana (a verjetno prav za bodočnost slikarstva nujna) posvetitev iskateljskih energij razvijanju, analiziranju in prevrednotenju posameznih elementov likovnega jeika, kar bi moralo logično spodbujati k novim, celovitejšim sintezam. Če teh danes še ni in jih še nekaj časa ne bo, je bolj krivda drugotnih, neumetniških elementov, ki jih pogojujejo, pa tudi hiliastična mrzlica zadnjih let tisočletja jih vejetno ne bo ravno spodbujala. Možna duhovna sprostitev v času, o katerem razmišljamo, pa bi lahko pripeljala do novega slikarstva, ki ga gledam predvsem iz dveh vidikov. Formalno se bodo v okviru osvojene ploskovitosti, poploščenosti modernega slikarstva, (ki je v našem stoletju nadomestila pol tisočletja trajajoči iluzionizem), pričeli uveljavljati novi prostori, ki bodo prostori duhovnega, mentalnega, izkušnje, empatije. V prispodobi bi rekel, da bo to ploskev med nosilcem in pojavno plastjo, dejansko pa bo inherentna pojavni ploskvi, z njo bo spojena v enotno površino vrednosti povsem različnih značajev od vizualnih do duhovnih.

Opredelitev pomenskih razsežnosti takega slikarstva ne bo enostavna, kajti že njihovo dojemanje bo zahtevalo še večjo dejavnost vida in njegovo intenzivnejše sodelovnje z ostalimi čuti in sposobnostmi zaznavanja. Vidu namreč že sedaj v primerjavi z ostalimi čuti nalagamo večje zahteve, ki jih je še komaj sposoben izpolnjevati. Tudi zato (in verjamem v skladu s prepričanjem, občutjem in dogajanjem časa) bo pomen novega slikarstva prav v njegovi neagresivnosti, mirnosti in kontemplativnosti, kar pa seveda ne izključuje pomenskega, duhovnega, razumskega, izkustvenega in čutnega bogastva ter polnosti. Povedano drugače: v okviru človekovih kulturnih potreb bo njegova funkcija prerašča iz območja (sicer že danes prepovršno razumljene a včasih – žal – upravičene) estetske zadovoljitve očesa v ustvarjanje večdimenzionalnih prostorov meditativne duhovne prakse. Ta prestop bo obenem porok odtegnitve iz ideološkega območja v subjektivnost, katero bo pogojevalo izenačevanje gledalca s predmetom dojemanja. Identifikacija bo prostovoljna, ne nasilna, saj bo rezultat potrebe po izstopu iz tehnologiziranega vsakdanjega okolja k umirjeni kontemplaciji slike kot matrice ustvarjalčeve interpretacije v kozmičnem prostoru zajete civilizacijske izkušnje.

V svojem razmišljanju sem opustil pogojnik »če«. Nekoč je bilo v modi prerokovanje bodočnosti, danes je to futurologija, jutri bo verjetno postala enakopravna ostalim znanostim zgodovina prihodnosti. Znotraj teh bo ostalo ugibanje edina delovna praksa, dokler se ne vzpostavi drugačna zavest o enotni energiji časa in njenemu preroku skozi prostor. In tukaj je pomemben tisti »če«. Če bomo poznali svojo bodočnost, se nam bo izmaknil tisti mik, ki ga v umetnosti predstavlja nezmožnost njene opredelitve in jo prav zaradi te vzpostavlja kot umetnost. Morda namreč prav ta »če« osmišlja življenje.

In na koncu: slovenska umetnost leta 2000? Odgovor: Nemo propheta in patria (dobesedno).

PRIHODNOST ZSSR

Največ en avtomobil na dve družini

Čez dvajset let bo Sovjetska zveza precej drugačna kot danes: močno se bo povečal narodni dohodek, naraslo bo prebivalstvo nekdanjih muslimanskih republik, velikanska večina ljudi bo prebivala v mestih

VLADO JARC,
dopisnik Dela v Moskvi

Kaj bo leta 2000? Brez ciganke tega seveda ni mogoče napovedati, sta soglašala ekonomist, vodja medvladne komisije držav socialistične skupnosti Mihail Rakovski in futurolog Bestušev-Lada, ki vodi sektor prognoziranja v inštitutu za sociološka raziskovanja ZSSR. Mogoče je prognozirati na podlagi sedanjih razvojnih tokov in na tej osnovi zavestno postavljenih ciljev. Predvidevati pa kakopak ni mogoče vseh »če«. Če ne bi bilo druge svetovne vojne, bi bila Sovjetska zveza danes na takšni stopnji razvoja, na kakršni bo leta 1995.

Na podlagi takih predvidevanj bi se narodni dohodek na prebivalca čez dobrih dvajset let trikrat povečal. V narodni dohodek štejejo sklade porabe in sredstva akumulacije ter potemtakem številke niso čisto primerljive z drugimi deželami. Trikrat več pomeni trikrat večjo vsoto za plače in sklade družbene porabe (za šolstvo, kulturo, šport, zdravstvo, komunalo, stanovanja ter vse socialne dajatve s pokojninami vred). Ti skladi so letos znesli 110 milijard rubljev, kar je približno 420 rubljev na prebivalca. Zaposleni sta zdaj nekaj več kot dve petini prebivalstva, s povprečno plačo 170 rubljev (v državnem sektorju). Torej znese tako izračunan dohodek okrog 1400 rubljev na prebivalca na leto, kar je okrog 2100 dolarjev. Ob letu 2000 bo potemtakem trikrat več – po doslej predvidevanih stopnjah rasti.

V Sovjetski zvezi so, kot povesta sogovornika, doslej uspešno rešili probleme graditve socializma: ni brezposelnosti, zagotovljena je socialna varnost ljudi, s kolektivizacijo je povečana produktivnost dela v kmetijstvu. V tej petletki so dosegli povprečen letni pridelek žita 209 milijonov ton, hektarski donos pa se giblje med 15 in 18 stotov, letos še malo manj, ker je bila slaba letina. Zdaj nastopajo problemi, svojski zrelemu socializmu, pravita. V obsežnejšem gospodarstvu so tudi problemi obsežnejši.

Toda vsako stvar je treba plačati, je rekel futurolog Bestušev-Lada. Produktivnost dela je nizka, kakovost dokaj slaba, delovna učinkovitost ne ustreza. Lahko bi bilo vse nekolikokrat večje. Osrednja naloga je potemtakem povečanje učinkovitosti, kakovosti proizvodnje in produktivnosti dela. Pot do tega pa je v tem, da bi se plača ravnala po količini in kakovosti končnega izdelka, ki pride do potrošnika. »Ker pa v ekonomiji niti ni jasno, kaj je končna proizvodnja, je tudi pot do tega izredno težavna, nalogo pa je zastavil 25. kongres sovjetske partije,« pravi futurolog.

Druga osnova, ki pelje k začrtanemu cilju, je v nadaljnjem razvijanju demokratičnega centralizma, pravi. »Ne more biti iskanja v smeri nekakšnega anarhističnega sindikalizma. Smo proti temu, da bi kolektiv podjetja na mitingih reševal vsa vprašanja. Z druge strani pa je slabo, če ima vso oblast birokrat. Uveljavitev demokratičnega centralizma teče torej, kot sta razložila, v treh smereh: strogi državni plan, sodelovanje kolektiva pri sprejemanju planov, stroga avtokracija odgovornostjo navzgor in navzdol. Futurolog Bestuševa-Lada je pristavil, da je načelo demokratičnega centralizma »še posebej zanimivo za jugoslovanskega bralca«.

Če naj bi dosegli cilj, se pravi trikratno povečanje dohodka, je treba »radikalno spremeniti druženo strukturo«.

Ni še dolgo tega, ko je bilo Sovjetski zvezi od vsega prebivalstva 80 odstotkov kmetov, po deset pa delavcev in uslužbencev. Zdaj je med aktivnimi prebivalci 60 odstotkov delavcev, 20 jih dela v kmetijstvu, dvajset odstotkov pa pri storitvah in v duhovni proizvodnji. Predvidevajo, da se bodo razmerja leta 2000 tako spremenila, da bo od kmetijstva živelo 10–12 odstotkov aktivnega prebivalstva, od terciarnih dejavnosti 30–40 odstotkov, v tem ko bi se delež delavcev v materialni proizvodnji ustrezno zmanjšal.

Takšen razvoj pa spreminja tudi življenje. Zlasti so občutne spremembe v bivših muslimanskih republikah srednje Azije, Azerbajdžanu in tudi nekaterih avtonomnih republikah ruske federacije. V zadnjih 15 letih je opazen razpad stare patriarhalne družine, v kateri so živela kar štiri pokolenja. Kot v vseh razvitih deželah prihaja tudi v Sovjetski zvezi do »nuklearizacije« družine, v kateri sta le starša z otroki, pogosto tast in tašča. Toda ta nimata več glavne besede (kakor kje).

Napredek je bilo treba plačati, plačale so ga ženske. Res so postale politično enakopravne, delajo pa dvakrat več ko moški. Še tisto uro opoldanskega odmora porabijo za tekanje po trgovinah in čakanje v vrstah za hrano. Odgovor žensk je, pojasnuje sogovornik, da se branijo otrok.

V evropskem delu Sovjetske zveze in v glavnem v vsej ruski federaciji sta dve tretjini družin s samo po enim otrokom, šestina družin je brez otrok in le v eni šestini družin sta dva otroka ali več. Torej prebivalstvo precej stagnira. Nasprotno pa je v republikah srednje Azije rodnost zelo visoka in se giblje število otrok med 6 in 8 na eno družino. V vsej Sovjetski zvezi je po zadnjem popisu prebivalstvo rastlo zadnjih devet let po 0,92 odstotka na leto, prejšnjih enajst let pa po 1,1. V Gruziji se je v devetih letih število prebivalstva povečalo za 7 odstotkov, v Kazahstanu za 13, v Kirgiziji za 20, v Azerbajdžanu za 18, v Armeniji za 22, v Turkmeniji za 28, v Uzbekistanu za 30 in v Tadžikistanu za 31 odstotkov. V teh republikah živi zdaj 54 milijonov ljudi od 262 milijonov v vsej Sovjetski zvezi. V večini republik torej prebivalstvo relativno stagnira. Zato se delovna sila ne obnavlja, čedalje bolj je manjka, raste število upokojencev. Zdaj je v Sovjetski zvezi že 50 milijonov upokojencev, kar pomeni, da je skoraj vsak peti prebivalec v pokoju.

Kako si v Sovjetski zvezi zamišljajo, da bi ta položaj spremenili? Predvsem predvidevajo, da bodo razlike med srednjeazijskimi in drugimi republikami ob prelomu tisočletja močno zmanjšane, če ne celo odpravljene. Način življenja se z razpadom patriarhalne družine že zdaj občutno spreminja.

In dalje: kako nameravajo doseči resnično enakopravnost ženske z moškim? Predvidevajo več ukrepov. Prvo rešitev vidijo v tem, naj bi za otroke v celoti gmotno skrbela država. Zdaj denarja še ni, saj dobi družina, v kateri je dohodek na člana nižji od 50 rubljev na mesec, 12 rubljev na otroka. Korak za korakom naj bi torej za otroke prevzela skrb država: brezplačna prehrana v šoli,brezplačna šolska uniforma, knjige in igrače pa s popustom. Drugič: večja družina naj dobi večje stanovanje. Dalje: v vsakem bloku otroški vrtec, v katerem bi mati mogla pustiti otroka ob kateremkoli času, in tudi za uro, tudi za mesec in več. Vrtec ne bi smel biti »garderoba«, v kateri pustiš otroka kot kovček, ampak bi moral otroka tudi vzgajati, je povedal sogovornik. Toda v Sovjetski zvezi bo družina ostala. »Brez družine ni komunizma in mislimo, da pojmovanja, po katerih bosta moški in ženska v komunizmu živela povsem svobodno, niso pravilna,« je dejal futurolog. Vrtec in družina naj bi se torej dopolnjevala.

Predvidevajo (zakon začne veljati novembra prihodnjega leta), da bo imela mati eno leto porodniškega dopusta poleg dveh mesecev pred porodom. V prihodnosti naj bi mati, ko bodo sredstva, delala le pol tedna za celo plačo. »To bi bilo krasno,« je dejal sogovornik. Oče naj bi dobil nekaj dodatnega dopusta, da bi ga lahko preživel skupaj z družino. Sogovornik je še povedal, da so nekateri počitniški domovi v Sovjetski zvezi že zdaj takšni, da lahko sprejmejo na dopust cele družine.

Velike spremembe naj bi segle tudi v odnose med mestom in vasjo. Mesta zdaj še vedno izredno hitro naraščajo. Letos živi v mestih 164 milijonov ljudi od 262 milijonov, leta 2000 pa bi živelo v njih že 225 milijonov. Takšen je zdajšnji razvoj, vendar naj bi ga ustavili. »Smo proti velikanskim mestom, smo pa tudi proti majhnim vasem,« je dejal futurolog. V majhnih vaseh ni komunalnih naprav, ne kulture, ni ničesar in mladi v takih razmerah nočejo živeti. V mestih naj bi razvijali zelene mikro rajone brez transporta, se pravi, da človek kamorkoli pride peš: v trgovino, šolo, k brivcu in frizerju, v kino, restavracijo, gledališče, na stadion itd. »Živi kot na vasi, toda z mestnim udobjem.« Sogovornik je povedal, da bodo veliko vasi in naselij opustili in podrli. Bilo naj bi le okrog 2000.000 »centralnih pristav«, v bistvu takih kot mestni mikro rajoni, v katerih bi živeli ljudje kot v mestu, toda le na podeželju.

Ves promet naj bi se odvijal zunaj naselij, avto pa naj bi imele le tiste družine, ki ga potrebujejo »na vasi« za pot na delovno mesto. Imeli naj bi ga tudi ljudje takih poklicev kot na primer zdravniki, veterinarji itd. V mestih bi avto služil v glavnem le za turizem. Zato pa bi moral biti mestni promet brezplačen in tako udoben, da ne bi vzbujal želje po avtomobilu. V letu 2000 naj bi v Sovjetski zvezi prišlo 20–30 avtomobilov na sto družin. Ne bi smeli dopustiti takega razvoja, da bi prišel več kot en avto na dve družini, ker povzroča večje število avtomobilov velike prometne probleme. Bati se je tega, kar se dogaja na primer v ZDA, kjer pride več kot en avto na družino, pravi futurolog.

Podoba ne bi bila popolna, če ne bi omenili razmišljanja o komunizmu, ki naj bi s prelomom tisočletja postal v Sovjetski zvezi otipljivejši. Zanj je potrebna predvsem visoka gmotna osnova, vzgojiti je treba predvsem novega človeka, z visoko politično, moralno ravnijo in s širokim obzorjem. Kompleksna avtomatizacija proizvodnje – posebej vseh nepretrganih postopkov v kemiji, metalurgiji, živilski inudstriji – bo ljudem omogočila dosti več prostega časa. Delo samo pa naj bi postalo človekova radost. Spričo dandanašnjih skrbi in teže problemov v deželi je razumljivo, da raje preveč določno ne govore o bodočnosti.

»MUSICA FUTURA«

Nekdaj bi se Grk odpravil v Delfe in vprašal

Cele generacije tujih skladateljev so zunaj naše zavesti, na vzpodbude evropske glasbe ne odgovarjamo po historično razvojnih pričakovanjih in s svetom ne sodelujemo v tisti meri in obsegu, kot bi po svoji glasbeni nadarjenosti zmogli.

LOJZE LEBIČ,
skladatelj

Zanimiva prigoda je ugibati o stvareh za dvajset in več let naprej. Privlačna, kot vsaka pot v neznano, skrivnostna pa, ker se večji del predvidenega ne uresniči. Kar omogoča napraviti vsaj motno skico prihodnjega je nauk, da se je vse, kar se dogaja nam, v spremenjenih oblikah dogajalo že prejšnjim in se bo tudi jutri. Svet, ki ga živimo, je zgrajen iz življenj prednikov, svet potomcev pa bo nosil v sebi tudi del naših moči in naših prizadevanj. Po tej poti torej ...

Skladatelj ne more doživeti nič hujšega, kot če se mu sesuje tonski red, če ne more več zaupati gradivu, ki ga obdeluje in ne opravičiti svojih skladateljskih odločitev. Prav to pa se je zgodilo na začetku stoletja. Ni bila samo sprememba sloga ali zamenjava tehnike, bila je resnična kriza glasbenega gradiva, potres, ki je vrgel iz tečajev vse merilne naprave. Kar je sledilo, tudi silovito vretje avantgarde petdesetih in šestdesetih let, se mi kaže kot umirjanje tiste prve »vesoljske glasbene katastrofe.«.

... »vse mora postati drugačno, kajti pravo obdobje glasbe šele prihaja« ... (Busoni leta 1907),

...»Prizadevajmo si vendar glasbi vrniti njeno prabitnost« ... (Busoni leta 1920),

... »ne pozabimo, da ima redko katera generacija toliko priložnosti: začnemo lahko iz temeljev, ne oziraje se na ruševine in ‚neokusne' ostaline ...(Stockhausen leta 1953)

... »optimistična vera v napredek, dolga stoletja vzmet kulturnega razvoja, je omajana. Racionalizem se je izkazal za nesposobnega, da bi zadovoljivo uredil svet«: (Wolfgang von Schweinitz 1979).

Pri skladateljih na začetku stoletja in skladateljih iz petdesetih in šestdesetih let je volja, da bi sestavili nov, bleščeč in ostro razumen glasbeni svet, pri drugih, iz dvajsetih ali današnjih sedemdesetih let pa želja, kako obnoviti stara bivališča in se vrniti k nekdanjemu blagostanju. Takrat, pred leti, v neoklasicizem, folkloro in jazz, danes k novi tonalnosti, novi enostavnosti in popu. (Take poenostavitve so seveda lahko samo prigodniške.)

Če so med dvajsetimi in osemdesetimi leti zares podobnosti, če se je nihalo časa znašlo na isti strani, koliko potem za koga veljajo besede Dallapiccole o glasbenem neoklasicizmu, o glasbi dvajsetih let torej, kot o »najnesrečnejšem času glasbene preteklosti«. Če ob imenitnih delih iz tistih dni preslišimo trde besede, moramo za nazaj priznati, da so bili obnovitveni nameni v glasbi po dvajsetih letih zares samo varljiv zastoj. In podobni nameni danes? Lahko okoli leta 2000 ali še prej v glasbi pričakujemo ponovno povečano moč abstraktno konstruktivnega mišljenja? Bosta prihodnji desetletji do preteklih dveh v razmerju romantike do racionalizma? A romantiki so se zavzemali za tvegano življenje, za upor in kljubovanje, za zaničevanje konvencij, za brezobzirna, pa tudi plemenita dejanja. Byronova smrt v misolunških močvirjih ali Che Guevare v bolivijskih gozdovih, to so dejanja bivše avantgarde, manj danes nastopajočih mladih glasbenih ustvarjalcev, ki ne prezirajo ne udobja niti varnosti in jim napredek ali naprednost nista vrednoti sami po sebi. »Kamorkoli se obrnem, povsod preži na nas (glasbena) varnost. Če sežgem preteklost, sem zanesljivec, izmikam se izkušnjam in znanju, če prebegnem v preteklost, sem zopet samo zanesljivec, saj bežim pred resnico.« (Lucas Foss).

Glasba in besede mladih (Wolfgang Rihm, Jürgen von Bose, Detlev Siemens, Christian Dadelsen, če naštejem nekatere, ki jih je ne vedno najbolj kritični reklamni stroj že vrgel v svet) namenjene včerajšnji avantgardi še zdaleč niso tako odločne kot nekoč Boulezov »Schönberg est mort«. Prej samo odklon od generacije. Tako po svetu. In doma?

V slovenski glasbi so srečna in pomembna tista glasbena obdobja, ki živijo in iz polnih pljuč zadihajo s sodobno Evropo. V našem stoletju se je to bolj v željah kot resnici zgodilo na začetku stoletja z glasbeno revijo Novi akordi, s Kogojem in Ostercem med obema vojnama in s skladateljsko skupino »Pro musica viva« pred dvajsetimi leti. V naše splošno glasbeno mišljenje smo doslej sprejeli šele nazore novoakordovcev (zopet poenostavljeno; upoštevam pojave, ne skladateljske dejanja, ki so nastala mimo njih). Ker so poleg domačih tudi cele generacije tujih skladateljev zunaj naše zavesti, na historično razvojnih pričakovanjih in s svetom tako ne sodelujemo v tisti meri in v takem obsegu, kot bi po svoji glasbeni nadarjenosti zmogli. Zadrege so najprej glasbene narave. Nova knjiga pomeni založniški uspeh, sodobno dramsko delo privlačnejši gledališki repertoar, razstava sodobnega likovnega ustvarjalca pomemben razstavni dogodek. In to velja za vso Slovenijo od Murske Sobote do Kopra ali Kostanjevice do Raven. Običajen obiskovalec naših koncertnih prostorov pa tudi v »središču« ničesar ne izve o tem, da se je v glasbi od preloma stoletja marsikaj zgodilo. Nič o Beriou, Boulezu, Cageu, Crumbu, Globokarju, Kopelentu, Ligetiju, Malecu, Nonou, Stockhausenu, de Leewu, Webernu, Xenakisu, B. A. Zimmermannu in še mnogih osrednjih skladateljskih osebnosti, za katerimi danes v svetu nastopa že vsaj tretja naslednja skladateljska generacija.

Zadrege niso pri učencu, ampak pri učitelju, pri dirigentih, solistih, glasbenikih v glasbenih institucijah in glasbenih vzgojiteljih. Običajna zakasnitev šole je za polovico generacije, pretežno vsi naši glasbeno-pedagoški ideali pa so še izpred izuma tehničnih medijev – radia, TV, elektroakustičnih naprav in podobnega. Zato vse napore na področju šolstva že dolgo merim po tem, koliko izboljšujejo status učitelja in koliko večajo njegovo strokovno izobraženost.

V letu 2000 bo odšel v opero ali na koncert tisti današnji delavski in kmečki otrok, ki ima srečo, da ga uči in vzgaja odgovoren, glasbeno sodoben izobražen učitelj. Vse drugo so terminološke skrivalnice in prazen akcionizem.

Živeti z glasbeno sodobnostjo ni podarjena vrlina, pridobiti si jo je mogoče le z velikimi duhovnimi in materialno tehničnimi napori. Take usmeritve bodo sposobni ljudje z ugledom osebnosti, ki jim ni glavni cilj prilagoditev, ampak spreminjanje glasbene sedanjosti zaradi bodočega – in to z jasnimi, v svet usmerjenimi, kulturnopolitičnimi vizijami. To pa že nise več samo glasbeniške zadrege. V navideznem zatišju današnje glasbe bi se morda bilo res prijetno zbrati ob starih ognjiščih, mnogi bodo to tudi storili, medtem pa se bodo v svetu (do leta 2000 prav gotovo) mimo nas izoblikovali novi glasbeni kriteriji. Generacija mladih ustvarjalcev nas bo morala takrat, namesto da bi izživela svoje talente, ponovno uglaševati s svetom.

Sociologi in psihologi ne tajijo, da ne morejo zanesljivo napovedati obnašanja človeške množice ali posameznika. Kako se je še nedavno zareklo sicer premišljenemu Boulezu o požigu opernih hiš. Danes pa smo sredi prave renesanse sodobne operne ustvarjalnosti (Berio, Ligeti, Penderecki, Reiman in po vrsti skoraj vsi mlajši skladatelji). Bo človek leta 2000 postal suženj audiovizualnih naprav za zabavo ali pa bo pobegnil iz komfortne ječe v staro, kolektivno, obredno poslušanje? Odgovori na taka vprašanja niso nepomembni, odločitve ob njih pa ne poceni. Podobno je z glasbo mladih. Glasbene potrebe mladih ne morejo biti merilo. Glasba mladih je danes, kot je že bilo in še bo, hitro minljiv in spremenljiv razvojno psihološki fenomen. (Do histerije kot na kakem rock koncertu pa je v okoliščinah »izbranih« družb prihajalo tudi na koncertih Liszta ali Paganinija.) To pa niso predvsem glasbeni problemi. Če so mladi glasbo spremenili iz praznične v vsakodnevno potrebo, potem to za glasbo ekstremno stanje – priznam, da ga občutim nelagodno – morda v sebi le skriva kot doslej vsaka protiumetnost tudi nekaj futuroloških možnosti.

Strpnost pa ne pomeni odpovedi načelom. Za spoznanje kvalitete bo tudi v bodoče potreben napor. Pridobiti poslušalca (danes napolniti dvorano) ali pa ga voditi (da bo dvorana polna tudi leta 2000) sta dve različni stvari. Prvo je lahko doseči z ustrežljivostjo, drugo samo s premišljenim postavljanjem vse višjih intelektualnih zahtev.

Ni prepričljivih znamenj, da se je človek zadnjih 2000 let po naravi ali svoji naravi kaj dosti spremenil. Potem, ko se je v našem stoletju kar dvakrat dodobra okopal v krvi, smemo le trezno razmišljati o bodočnosti. Si zares želimo vedeti, kakšna bo glasba čez desetletja? Bi bili srečnejši, če bi vedeli svojo prihodnost? Bi se potem še trudili in tvegali? ... Nekdaj bi se Grk odpravil v Delfe in vprašal.

Glasbena »pravica« bo na strani mladine – ne morda zato, ker bi vedno imela prav, ampak zategadelj, ker je mlada.

ANDREJ RIJAVEC, *muzikolog*

Podati glasbeno podobo leta 2000 kot začetka novega stoletja in povrhu še tisočletja se zdi ne le prevzetno, ampak človeško pravzaprav nemogoče dejanje. Kolikor toliko verjetna napoved bi namreč zahtevala idealno izpopolnitev futuroloških prijemov, ki so že doslej klonili na veliko bolj eksaktnih področjih naših prizadevanj, kot je to glasba, ta nepredvidljiva spremljivka človekovega bivanja. Tako naravnan poizkus bi namreč pomenil nestrokovno vedeževanje glede na to, da »strokovno« vedeževanje pač nima teh in podobnih pomislekov.

foto Stojan Kerbler

Kaj, torej: pitijski odgovor, ki sodobne osveščenosti ne more zadovoljiti, ali pa hipotetičen namig, sloneč na zgodovinskih analogijah navkljub temu, da bi bil dvomljive vrednosti, saj je po naravi stvari obrnjen v preteklost, ki je izoblikovala njegovo legitimnost in etabliranost? Treba se je namreč zavedati, da je tekma s časom, vsaj do nadaljnjega, že vnaprej izgubljena.

Manj priganjavega pritiska pa povzroča letnica 2000, če jo gledamo kot zaključek prihodnjih dveh desetletij, čeprav demografski futurologi najrazličnejših profilov ne skoparijo s skoraj nostradamovskimi barvami, kar nujno zopet relativizira nadaljnje razmišljanje. Naj bo že kakor koli, naše in svetovne glasbene prihodnosti ni mogoče načrtovati, še zlasti ne novih pojavnih oblik izpovedovanja in vrhunskih dosežkov. Ali je leta 1880 lahko kdo na Slovenskem predvideval, da se bodo z novim stoletjem v naše glasbeno življenje zarezali še danes skoraj svetovljansko enkratni »Novi akordi«? Ali bi bil mogel leta 1910 Gojmir Krek sanjati, da bo v kratkih dveh desetletjih zažarela in tudi zašla Kogojeva ekspresionistična zvezda? Ali je rojstvo stare Jugoslavije pogojevalno vključevalo tudi Osterčev prodor vsestransko vzporejene slovenske glasbene ustvarjalnosti v evropski okvir? Ali: mar se je temačnega leta 1940 sploh moglo misliti, da se bo po prestani vojni vihri v šestdesetih letih izoblikovala sedaj že evropsko ugledna generacija slovenskih skladateljev? Primerov je nešteto tudi na drugih, manj zahtevnih področjih glasbenih hotenj, tja do popevk in narodnozabavne muzike, rocka in tako imenovane avtorske glasbe, kaj šele, če bi upoštevali vse bolj pospešeni napredek avdiovizualne tehnologije in elektroakustičnih sredstev.

Vendar pa so vse pravkar omenjene, samovoljno izbrane časovne zaseke lahko bolj ali manj upravičeno pričakovale nadaljnji, pa čeprav nihajoči razvoj posameznih že institucionaliziranih ali neinstitucionaliziranih oblik glasbenega dela: orkestralne in komorne glasbe, opere, zborovske tvornosti, zabavnoglasbene muze, ali komaj ustrezno dohajajočega glasbenega šolstva. Vsakršen prevelik optimizem ali pesimizem oziroma vsakršno natančnejše opredeljevanje pa je bilo in bi bilo obsojeno na »natančnosti« premosorazmerne nepravilnosti.

V tej in taki luči se kažeta tudi prihodnji dve desetletji. Ne more biti dvoma o nadaljnjem »nalaganju« dospelih oblik glasbene sedanjosti in preteklosti, saj nobena doba ni bila doslej tako glasbeno informirana kot prav naša. Toda: napoved vsakršne »muzejske« usode, ki naj bi ji bila zapisana ta ali ona glasbena zvrst, se kaže kot nesmiselna, saj proti vedno znova govori ustvarjalni ali poustvarjalni »come back« nepredvidenega, ki ga pozneje »sociološko« in drugače zlahka »utemeljujemo«. Glasba torej bo. Vendar: socializacija demokracije rojeva nove probleme, ki ključno zadevajo tudi v srčiko glasbenih potreb ter ravni in oblik glasbenega izpovedovanja. Te pa bodo, hočeš nočeš, odsev nove oziroma novih hierarhij vrednot, različnih od tistih, ki veljajo dandanes. Predvsem jih bodo oblikovali mladi, ki so skupaj s tistimi, ki prihajajo, v večini. Glasbena »pravica« bo torej na strani mladine. Ne morda zato, ker bi vedno imela prav, ampak zategadelj, ker je mlada. Zato bo leto 2000 navkljub »svetlim« glasbenim tradicijam njeno. In prav je tako, saj bo tudi ta »musica futura« nekoč svetla.

SPLOŠNA REKREACIJA

Manj časa za delo, več za športno počivanje

Čeprav se bo v prihodnosti skrajšal tako delovni dan kot teden, človek tedaj ne bo pasiven, marveč bo na vse mogoče načine obnavljal svoje moči

HERMAN BERČIČ,
športni teoretik

Ostem, da je naš dolgoročni cilj v telesni kulturi takorekoč stoodstotna množničnost, se pravi, da se bo s to dejavnostjo zares ukvarjal vsakdo, ni dvoma. Poudarek pa je bil vse doslej na dolgoročnosti. Kaj pa bi bilo, če bi se začeli rekreirati vsi ljudje že zdaj? To vprašanje smo zastavili magistru Hermanu Berčiču, vodji katedre za športno rekreacijo na Visoki šoli za telesno kulturo v Ljubljani.

Pojdimo po vrsti in skozi kopreno časa osvetlimo najprej športno-rekreativno dejavnost v delovnem okolju. Pri tem izhajamo iz ugotovitve, da bo splošni družbeno-ekonomski razvoj vplival tudi na razvojno dinamiko športne rekreacije nasploh.

To pa pomeni, da bo postala športno-rekreativna dejavnost v združenem delu močna komponenta humanizacije dela, hkrati pa bo prerasla tudi v ekonomsko kategorijo.

Razumljivo je, da se bo z uvedbo novih tehnoloških postopkov proizvodnja skoraj povsem avtomatizirala; delež fizične komponente zaposlenih bo minimalen, še vedno pa bo naraščala psihična obremenitev z monotonijo in še z drugimi motečimi dejavniki.

Specialne strokovne službe, ki bodo teamsko delovale v vsaki OZD oziroma delovni skupnosti, bodo v celoti vodile to strokovno področje v veliko zadovoljstvo zaposlenih. Delovna skupina, v kateri bo tudi zdravnik (specialist s področja medicine dela in športno-rekreacijske medicine), psiholog (strokovnjak s področja psihologije dela in psihologije športne rekreacije), sociolog (strokovnjak s področja sociologije dela in sociologije športne rekreacije), bo v celoti upoštevala delavčevo biopsihosocialno naravo in v skladu z zakonitostmi, ki veljajo za delo in delovno okolje ravnala kar najbolj humano.

Kljub skrajšanemu dnevnemu delavniku in povečanju prostega časa (skrajšal se bo tudi delovni teden na tri do štiri dni), bodo med delovni proces vključeni posebni rekreativni odmori, vendar tako, da si bo posameznik sam izbiral čas odmora. Zato bodo na voljo različni modeli (filmsko in slikovno gradivo), s katerim bo predstavljena vsebina odmorov. To pomeni, da bodo zaposleni v posebej za to pripravljenem prostoru (športno-rekreacijski objekti, izvajali aktivni odmor pod vodstvom specialistov, ki pa bodo bolj spremljali delovanje srca in ožilja, dihal, živčno-mišične reakcije, možganske tokove in druge reakcije organizma na posebnih zaslonih, kjer bo za vsakega posameznika naznačena meja, ki jo bo moral doseči, da se bo lahko ponovno motiviran in z vnemo vrnil na svoje delovno mesto.

Posamezne spremenljivke delavčevega zdravstvenega in psihosomatskega statusa bodo zbrane na posebnem športno-rekreacijskem kartonu, ki bo obogaten še z drugimi podatki in prirejen za avtomatsko obdelavo. Sleherni trenutek bo moč ugotoviti, katero raven dosega posameznik glede na svoje psihofizične in delovne sposobnosti.

Računalnik bo sproti dajal podatke tudi o tistih delavcih, ki kljub omenjenim mikro odmorom in dnevnemu športno-rekreativnemu udejstvovanju, ne bodo mogli vzpostaviti biopsihosocialnega ravnovesja. Za take bo predviden poseben programirani, zdravstveno preventivni in rekreativni oddih oziroma tretma zunaj delovnega in bivalnega okolja.

Strokovnjaki s številnih medznanstvenih področij bodo bedeli nad neposrednim izvajanjem takega programa, ki bo prirejen za posamezne poklice oziroma dela in naloge, ter skrbno beležil spremembe, dokler ne bo prej omenjeno ravnovesje ponovno vzpostavljeno.

Če bi danes želeli uresničiti te morda nekoliko optimistične napovedi (ali pa tudi ne), bi potrebovali vsaj tisoč poklicnih organizatorjev športne rekreacije oziroma pedagogov in andragogov, poleg velikega števila drugih strokovnjakov, ki bi sodelovali v že omenjeni delovni skupini.

Povsod bi morali biti na voljo specialni športno-rekreacijski objekti, organizacija sama pa bi morala biti v celoti vraščena v delovni in življenjski utrip slehernega delovnega kolektiva.

Če bi torej v prvih dneh leta 1980 nenadoma in v večini OZD in delovnih skupnosti uvedli prepotrebni in vsebinsko primerno zasnovani dodatni rekreativni odmor, bi se več kot devet desetin delavcev začudeno spraševalo: »Kaj se je zgodilo? Saj smo vendar pripravljeni na akcijo ‚Nič nas ne sme presenetiti'.«

Pa vendar, če pustimo šalo ob strani, bo taka vizija prihodnosti terjala od nas maksimalne napore – kadrovske, materialne, finančne in druge.

Osvetlimo sedaj še naše bivalno okolje in poglejmo kako bo v letu 2000 potekala športno-rekreativna dejavnost ljudi v naših krajevnih skupnostih.

Ker bomo tedaj vsaj delno že dobili bitko za zaščito in varstvo okolja, hkrati pa bodo zrasli novi športno-rekreacijski objekti in površine, ki bodo mnogokje oblikovani v centre, bodo možnosti za redno in aktivno udejstvovanje v neposrednem bivalnem okolju, pa tudi drugod. Ker bo osveščenost prebivalstva na mnogo višji ravni, kot je zdaj, bo na rekreativne površine odhajala večina ljudi, športno-rekreacijski objekti pa bodo zgrajeni ali dograjeni tako, da se bodo hkrati lahko rekreirali vsi člani družine.

Razumljivo je, da bo delo v takem športno-rekreacijskem centru prav tako poklicno vodila skupina strokovnjakov, ki bo z raznimi metodami spremljala spremembe in učinke športno-rekreacijske vadbe.

Prav tako bodo poklicni strokovnjaki specialisti s področja športne rekreacije delovali v krajevnih skupnostih, kjer bo v celoti potekal akcijski načrt.

Še bolj se bodo razmahnile tiste športno-rekreativne aktivnosti, ki so vezane za življenje in bivanje v naravi. Med temi naj omenimo zlasti planinstvo, saj bodo z okrepljenimi in povečanimi zmogljivostmi v gorah (planinske koče, zavetišča, bivaki), dani pogoji, da se bo število članov dva do trikrat povečalo, s tem pa seveda tudi obisk v gorah. V okviru zimskih športno-rekreativnih aktivnosti bosta poleg alpskega smučanja zelo priljubljena tek na smučeh in turno smučanje.

Nič nenavadnega ne bo, da bodo ljudje množično tekli, saj bodo v bližini naselij tekaške steze, ki bodo v večernih urah tudi osvetljene. Prav tako pa bodo ljudje tekli po livadah, med stolpnicami in drugod.

Ker bo ob koncu tedna na voljo še več prostega časa, bodo mnogi postali nomadi na kolesih (zgrajene bodo posebne kolesarske steze), na smučeh, mnogi pa se bodo odločili za večdnevno peš hojo itd.

Razmahnilo se bo tudi potovanje po rekah, pa tudi sicer bo čolnarjenje postalo nadvse mikavno. Večdnevno potepanje v takem okolju bo ljudem prinašalo vedno nova in nova doživetja in obilo zadovoljstva. Kdor bo nosil s seboj še platneno streho, bo tako dejavnost le še obogatil, saj bo tako stik z naravo še bolj neposreden.

Mnogi bodo večdnevno popotovanje kombinirali, tako da bodo del poti opravili na kolesih, del peš oziroma s čolni, ali pa se bodo odločili za druge športno-rekreativne dejavnosti.

Seveda pa bo preseljevanje iz bližnjih v bolj oddaljene kraje doseglo nesluten razmah tudi med letnim oddihom.

Naj ob koncu tega sprehoda v prihodnost navedemo še nekaj zanimivosti, ki se bodo pojavile v naseljih zaradi želja in potreb ljudi.

Vznikle bodo namreč številne »športno-rekreacijske-medicinske« ordinacije z vabljivim naslovom »Vita-vitalis«, ki bodo svojo strokovno dejavnost, zasnovano na znanstvenih izsledkih, ter usluge dajale vsakomur, ki bo želel do podrobnosti načrtovati svojo športno-rekreativno dejavnost.

Med zanimivosti štejemo tudi tradicionalno vsakoletno podeljevanje priznanj in nagrad, ki se bo nanašalo na relativni premik oziroma dvig psihofizičnih sposobnosti posameznika. Zlasti starejši ljudje bodo pri tem lahko poskrbeli za prijetna presenečenja.

Omenjeno športno-rekreativno tekmovanje bodo izdatno podprle zavarovalne skupnosti in področje zdravstva, saj bo tovrstna oblika športno-rekreativne dejavnosti prihranila velika denarna sredstva.

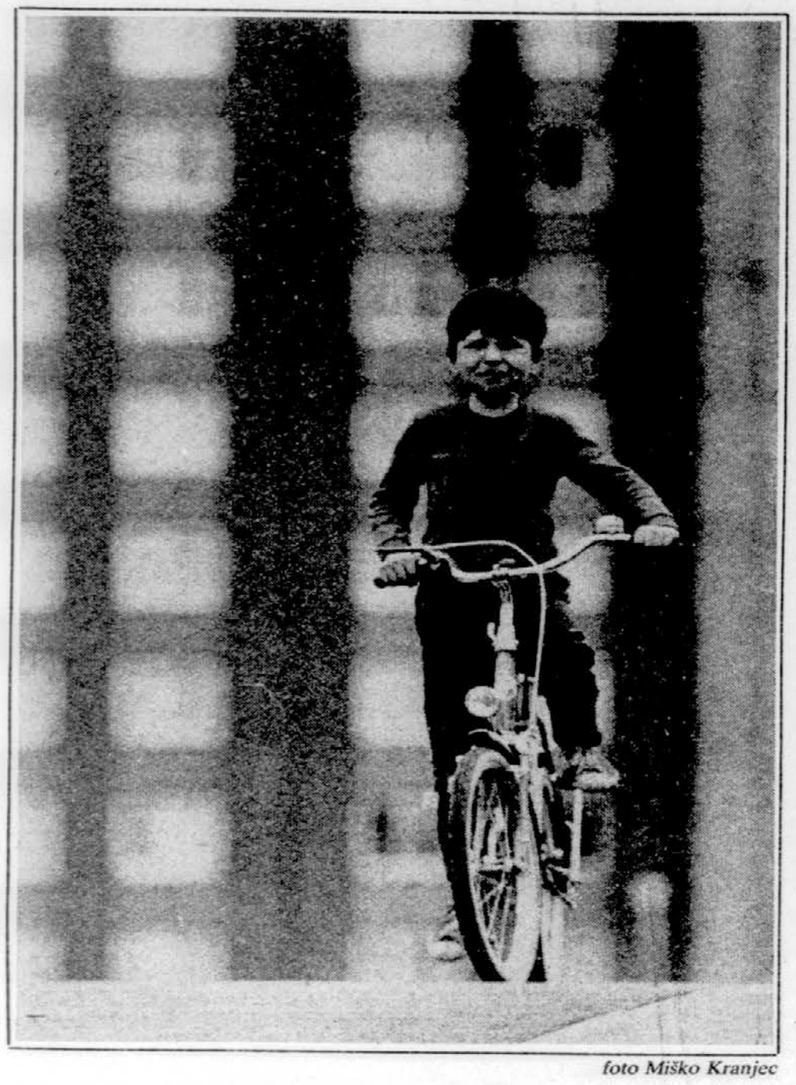

foto Miško Kranjec

BREMENA STARE SLAVE

Francoze vse bolj skrbi izumiranje Francozov

»Če bomo v naslednjih letih še vedno živeli tako, kot smo živeli v zadnjih treh desetletjih, tedaj ne bomo mogli preprečiti, da ne bi pomorili svojih vnukov,« pravi Roger Garaudy.

VILKO NOVAK,
dopisnik Dela v Parizu

Sanjarimo, da za komandami dirkalnega avtomobila drvimo v prihodnost, letu 2000 naproti, pri tem pa sploh ne opazimo, da smo se že pustili na poti... »Humorist Roland Topor deli črnogledneost z večinsko kategorijo Francozov, ki so ob iztekajočem se desetletju izpričali strah pred prihodnostjo z odgovori v veliki nacionalni anketi. Mednje sodi sam predsednik države. In, stihljivo, mladi rod. Le François Ceyrac, »šef šefov«, predsednik vsemogočne zveze delodajalcev, je »pesimist glede jutrišnjega dne, a optimist glede prihodnosti«.

»Pred tedni sem bil v Clermont-Ferrandu. Pogovarjal sem se z mladimi. Ugotovil sem, da o prihodnosti Francije vsi razmišljajo v črnih barvah,« je med zadnjim letošnjim TV nastopom dejal Valéri Giscard d'Estaing. Predsedniku mnogi očitajo, da se nasploh več ukvarja s prihodnostjo kot s sedanjostjo. (»Dobro vemo, da je za politika še zmeraj najtežje, kako ostati v svojem času,« je v glosici o »prostorsko-časovnih zadregah« francoskih političnih voditeljev zabelil »Le Monde«.) Toda anketa, ki jo je izvedla revija »Paris-Match«, potrjuje zaskrbljenost šefa države s statističnimi podatki:

– Samo 26 odstotkov Francozov je prepričanih, da bodo njihovi otroci lepše živeli, 38 odstotkov je obkrožilo odgovor »slabše kot vi«, 21 odstotkov ne pričakuje večjih sprememb, 15 odstotkov je brez mnenja.

– Kar 42 odstotkov Francozov meni, da bo že njihova življenjska raven padla, le 26 odstotkov je nasprotnega mišljenja, 24 odstotkov je obkrožilo odgovor »ostala bo nespremenjena«, 8 odstotkov jih ni znalo odgovoriti.

– Le 22 odstotkov državljanov pričakuje, da se bo vpliv Francije in Francozov v svetu okrepil, 29 odstotkov jih meni, da bo ostal tak kot doslej, toda 33 odstotkov je obkrožilo odgovor, da se bo zmanjšal (16 odstotkov anketiranih je brez mnenja).

Resnih študij o prihodnosti Francije, v ostri optiki razvoja vsega sveta, se ne manjka. Zanje je poskrbel tudi sam predsednik države, ki je po slovitem poročilu Nora-Minc, posvečenemu razvoju informatike, v Elizejski palači slovesno sprejel zajetno analizo o »bioindustrijski revoluciji«, raziskavo, ki jo je lani septembra zaupal direktorju Pasteurjevega inštituta Françoisu Grosu, nobelovcu Françoisu Jacobu in Pierru Royerju, svetovalcu za biologijo pri državnem sekretariatu za raziskovalno dejavnost.

»Francija v klavnici« pisatelja Pierra Bourgeada, »Poziv živim« filozofa Rogerja Garaudyja sta samo dve od novejših knjig, vzetih s police, ki se šibi pod bremenom statističnih podatkov in analitičnih ugotovitev o prihodnosti človeštva, družbe, planeta. Avtorji, bodisi zagrenjeni, ker se podira svet, v katerem je njihova domovina stoletja igrala vodilno vlogo, bodisi iskreno prepričani, da je nova ureditev medčloveških in mednacionalnih odnosov dialektična nuja, podatkom pogosto delajo silo, da bi dokazali tako ali drugačno tezo, toda kot rdeča nit se skozi vse tiskarske pole, pa naj bo na platnicah priimek konservativnega ali naprednega pisca, vleče pesimizem – zaskrbljenost nad usodo Francije, vsega sveta.

»Malo domišljije je treba, da bi si predstavljali svojo smrt,« piše na primer Roger Garaudy. »Dovolj je, da pikčasto podaljšamo funkcije, izpeljane iz našega časa. Vse te linije se sekajo nekje v začetku 3. tisočletja, to je čez trideset oziroma štirideset let, in razkrivajo tole mračno gotovost: če bomo v naslednjih letih še vedno živeli tako, kot smo živeli v zadnjih treh desetletjih, tedaj ne bomo mogli preprečiti, da ne bi pomorili svojih vnukov.«

»Šef šefov« François Ceyrac, glasnik velikega kapitala, Francoz, ki verjame v prihodnost, takole utemeljuje svoj optimizem: »Stare dežele so obsojene na smrt. Mi pa smo še vedno mlada dežela. To je naš glavni adut. Toda vprašati se moramo, ali bomo leta 2000 še vedno mlad narod, bojevit, hlepeč po znanju in prilagajanju, ali pa bomo narod upokojencev. Vendar najnovejši francoski uspehi dokazujejo, da smo sposobni pobrati vrženo rokavico. Ti Francozi, za katere radi pravimo, da nimajo izvozne mentalitete, da se zapirajo vase, ti Francozi so danes kar naenkrat po vsem svetu zagrizeno borijo za trge. Kot tretji svetovni izvoznik smo dohiteli Japonsko. To je vsekakor uspeh. A hkrati je to simbol... Včasih pozabljamo, da smo kar na precej področjih med prvimi na svetu: v vesoljski tehnologiji, aeronavtiki, avtomobilski industriji, poklicni elektroniki.«

Ekonomista Jean-Hervé Lorenzi in Eric Le Boucher sta nasprotno v taboru zaskrbljenih. V obsežnem delu »Ukradeni spomini« razvijata osnovno tezo, da bo v prihodnjih desetletjih glavna surovina – znanje. Pravzaprav informacije, nakopičene v »bankah podatkov«. Toda javnost, a tudi politiki, trdita avtorja, se še vse premalo zavedajo, kako daleč je že usodni proces, da bi na tem odločilnem področju Američani dosegli popoln monopol. Navajata primer ameriške informacijske službe CAS (Chemical Abstract Service), ki že od leta 1972 kopiči vse podatke o raziskavah na področju kemije. Nobena država si ne more več privoščiti podobnega sistema, ker bi bil predrag, pa se zato vsakdo raje abonira pri CAS. Posledica: 70 odstotkov strank je danes iz tujine, vštevši Kitajsko... Smithsonian Information Exchange Inc. je v svoji »banki« zbrala že 9 milijonov znanstvenih in tehničnih dokumentov in njenih 500 uslužbencev jih vsako leto doda 60 tisoč; sto tisoč strank dobiva vsak teden 26 informacijskih biltenov, vsak dan pošljejo naročnikom 19 tisoč dokumentov...

Na svetu je danes, opozarjata avtorja, približno 360 velikih informacijskih centrov, v katere se steka 85 odstotkov vsega objavljenega gradiva – a v ameriških rokah je 70 odstotkov teh zakladnic podatkov. Zabaven primer: stockholmski gasilci imajo na voljo elektronsko vskladiščene podatke o slehernem mestnem poslopju, tako da ob vsakem telefonskem klicu na pomoč že čez nekaj sekund dobijo vse podrobnosti o topografiji kraja, kjer je izbruhnil požar, tlorisu poslopja itd. »Detajl«: centrala te »banke podatkov« je v ZDA...

Jean-Michel Treille je v »študijah o industrijski politiki« opozoril na tri glavne nevarnosti elektronskega skladiščenja podatkov: 1. zaradi stroškov, ki jih zahtevajo lastni veliki centri, se vse več držav raje odloča za neprimerno cenejše abonmaje pri ameriških »bankah podatkov«; 2. iz tega sledi rastoča prevlada angleščine (tudi drugi francoski avtorji vse pogosteje pišejo o »vazalizaciji francoščine«); 3. z analizo podatkov, ki jih zahteva redna stranka, se je mogoče dokopati do neverjetnih podrobnosti o njenih poslovnih skrivnosti, to pa je v mednarodni konkurenci seveda močan adut.

Predsednik Giscard v svojih pogostih razmišljanjih o prihodnosti še nikoli ni prodrl globlje v bistvo problema – in bliže zamislim o pravičnejši gospodarski ureditvi ter samoupravni družbi – kot prav ob iskanju odgovora na vprašanje, kako naj človeštvo obrne v svoj prid eksplozivne možnosti informatike v korist vsakega posameznika. Na omenjenem kolokviju je namreč tipaje zaslutil, da bo ta tehnična revolucija zahtevala spremembo »vseh oblik organizacije družbe, držav, mest, podjetij, domov«, in v »decentralizacijo odločanja«.

O nujnih spremembah družbenih odnosov razmišljajo tudi avtorji najnovejšega »biološkega« poročila. Potem ko zatrdijo, da bioindustrijska revolucija ne bo prinesla »ne pošasti ne čudežev«, in ko razgrnejo vse velike možnosti ter ves pomen bioloških raziskav, opozorijo: »‚Biološka' civilizacija zahteva novo politiko glede sistema odnosov med človeškimi bitji in planetarno celoto... politična odločitev ne bi več smela biti pred raziskovalno dejavnostjo in usmerjati njene strategije, saj jo s tem reducira na raven navadnega izvajalca nalog. Zagotoviti je treba dialog z raziskovalci, da bi se ‚odločevalci' mogli bolje orientirati... Zašli bi v nevarno past, če bi raziskovalno dejavnost razkosali po sektorjih oziroma ministrstvih...«

Sestavljalci poročila ne skoparijo niti z očitki francoskim znanstvenikom, češ: imamo sicer nekaj bleščečih teoretikov, toda večini inštitutov se zdi nečastno, da bi se zanimali tudi za sodelovanje z industrijo, se pravi za komercializacijo izsledkov osnovnih raziskav. V tem delu je poročilo nasploh močno pesimistično: v mikrobiologiji, na primer, Francija močno zaostaja za ZDA in Japonsko, pa tudi za Veliko Britanijo in ZR Nemčijo. Še huje je na vseh področjih uporabnih in industrijskih raziskav. Tako zaradi »zvišenosti belih halj« kot zaradi okostenele industrijske strukture. V ZDA, navajajo avtorji, se z genetičnimi raziskavami ukvarja že več kot 360 ekip, kakih 20 univerz in štiri velike industrijske družbe, tako da je že v petih letih pričakovati prve komercialne rezultate: nova zdravila, hormone, cepiva. Če si Francija ne bo takoj omislila sodobnega in realističnega načrta za razvoj farmakologije, bo kmalu v kleščah ameriškega monopola, pa čeprav je v osnovnih raziskavah močna (po številu inovacij je na tem področju tik za ZDA in pred ZRN).

Francija zaostaja tudi pri »osvajanju novih kolonij«, se pravi gojenju mikroorganizmov, ki bodo po mnenju treh poročevalcev na prelomu tisočletja »sodobni sužnji« človeštva – tako za pridobivanje surovin kot za nove vire energije (leta 2020, trdijo avtorji poročila, človeštvo ne bo več črpalo iz nafte 30 odstotkov vseh sedanjih petrokemičnih proizvodov, temveč jih bo pridobivalo z »mikrobskimi biokonverzijami«).

Poročevalci ne vidijo rešitve v okvirih sedanjega družbenega sistema za Francijo, zato v zaključnem delu analize malce megleno, a v bistvu le dialektično predlagajo ustanavljanje čimvečjega števila »interesnih znanstvenih skupnosti«, se potegujejo za spodbujanje »skupnih akcij na medorganizacijskih ravneh«.

Dvomi, ki obletavajo Francoze ob mislih na prihodnost, izvirajo navsezadnje tudi iz dejstva, da se politične stranke in sindikati, ujeti v mreže enodnevniške volilne strategije, ne utegnejo zazreti dalj v prihodnost. Še največ »futurološkega« posluha so pokazali sindikati, ki so naročili celó nekaj tovrstnih analiz in študij (na primer prosocialistično združenje CFDT analizo o odnosu med obliko energije in obliko družbenega sistema, pri čemer je v ospredju na zahodu polemično vprašanje o izkoriščanju jedrske energije, in študijo o vplivu avtomatizacije na delovne razmere). KPF, ki je glede jedrskega programa odločno podprla prizadevanje vlade, v zadnjem času ob misli na prihodnost zastavlja pravo kampanjo v prid obnovitve premogovnikov. Sicer pa se voditelji strank v razpravah o konkretnejših vizijah prihodnosti ne morejo znebiti plašnic, ki jim jih natika »politika za vsakdanjo rabo«.

Komu torej nazadnje verjeti? Pesimizmu politikov, raziskovalcev in pisateljev, ali optimizmu industrialcev, tehnikov?

AVTO BENCINSKE SUŠE

Umira? Kje pa! Samo spreminja se...

Električni motor, računalnik na armaturni plošči, revolucionarne karoserije. In še: sončne celice na strehi, vodik ali alkohol v rezervoarju, močni in lahki akumulatorji. Konstruktorji, ki jim grozi energetska kriza, pripravljajo avtomobil prihodnosti.

SANDRO BOERI,
»Panorama«, Milano

Imenujejo se Witte-car. To so majhni in zelo učinkoviti električni avtomobili, ki jih je amsterdamska občina dala na voljo meščanom. Vsakdo lahko sede vanje, vtakne v elektronsko armaturno ploščo drobno magnetno kartico, ki jo je dobil na pošti, in odpelje. Nobene druge formalnosti ni razen te, da pusti avtomobilček na enem izmed petih posebnih parkirišč, ki ležijo na najbolj prometnih točkah v mestu. Tam avto čaka na drugega klienta, medtem pa se akumulatorji avtomatično polnijo.

V Zermattu, švicarskem zimskošportnem središču, kjer je že od nekdaj prepovedana vožnja z avtomobili na bencinski pogon, imajo nekaj časa poleg tradicionalnih sani s konjsko vprego tudi majhna vozila na električne akumulatorje.

V Braziliji bencinske črpalke že nekaj let polnijo rezervarje z mešanico bencina (80 odst.) in etanola (20 odst.), alkohola, ki ga pridobivajo iz sladkornega trsta. S tem varčevalnim sistemom so samo leta 1979 prihranili več kot 2 milijardi litrov bencina. To je pa že precej.

Na Japonskem, kjer manjka sladkornega trsa, proučujejo možnost, da bi pridobivali nafto neposredno iz rastlin, predvsem iz evkaliptov, mandarin, sladkega krompirja in celo iz žaganja.

V ZR Nemčiji so si za pridobivanje nafte raje izbrali premog. Komaj je neka študija pokazala ekonomičnost te proizvodnje, že so v rekordnem času usposobili dve poskusni napravi za utekočinjanje premoga (en projekt so izdelali še v časih nacistične Nemčije). Nemci so pri iskanju snovi za avtomobilski pogon mislili tudi na vodik. Prototip, ki ga je izdelala tovarna Daimler Benz, je z 10 kilogrami vodika prevozil 250 kilometrov s hitrostjo 80 kilometrov na uro.

Avtomobil, ki ga obtožujejo kot poglavitnega krivca za vse večje onesnaženje mest, ki mu očitajo, da je najbolj odgovoren za nesmiselno razmetavanje energetskih virov, je čedalje bolj v središču živčnega iskanja in eksperimentiranja.

Ekološki in energetski problemi so zdaj toliksni, da so se konstruktorji odločili temeljito in v celoti razmisliti o strukturi in funkcioniranju avtomobila. Pomislili so celo na avto na stisnjen zrak, na vodo in na sončnično olje. Pa tudi na to, da bi izdelali dvojni sistem, ki predvideva električno omrežje v zraku, podobno tramvajskemu, na katero bi se avtomobili lahko priključili, da bi dobivali energijo ali si napolnili akumulatorje. Rešitev, ki precej spominja na avtomobilčke v luna parku. Drugi so spet mislili na avto s sončnimi celicami: baterije se polnijo, ko sije sonce, dovolj pa je že en deževen dan, da energije zmanjka. Vse to so folkloristične in nekoliko futuristične rešitve, ki so vedno naletele na debel zid skepticizma. Vsi pa se strinjajo, da se bo avto moral nekako spremeniti.

Financial Times je izračunal, da bo »razmišljanje o avtomobilu« po vsem svetu in o tem, da bi postal manjši, čistejši in lažji, stalo avtomobilsko industrijo okoli 44 milijard dinarjev. Od tega 20 milijard samo v Združenih državah Amerike. Pred kratkim je prišlo sporočilo, ki nam prvič razkriva smisel te rekonstrukcijske operacije: do leta 1985 bo General Motors, ena največjih avtomobilskih tovarn na svetu (osem milijonov vozil letno), začela izdelovati avtomobile z električnim motorjem. Imenovali se bodo electrovette, ne bodo posebno hitri (največ 80 kilometrov na uro), toda v primerjavi s tradicionalnimi omejitvami električnih avtomobilov bo njihova sposobnost naravnost presenetljiva: prevozili bodo lahko največ 160 kilometrov (do zdaj so govorili največ o 100 kilometrih med enim in drugim polnjenjem) in 50 tisoč kilometrov, preden bo treba popolnoma zamenjati akumulatorje (do zdaj 30 tisoč). Novost, ki je omogočila takšne dosežke, je nov akumulator, ki je lažji, manjši in močnejši, narejen pa je iz cinka in niklja namesto iz svinca.

Še boljše uspehe naj bi do konca osemdesetih let dosegli Angleži, ki imajo na področju električnih vozil že dolgo tradicijo (v Angliji vozi že 50 tisoč električnih vozil od avtobusov do furgončkov): tovarni akumulatorjev Lucas in Chloride pripravljata novi akumulator iz natrija in žvepla, ki bo še močnejši. »Z natrijem in žveplom, ali z rešitvami, kot je litij-železov sulfid bodo dosegli učinkovitost, ki bo tudi do trikrat večja od sedanje,« pravi Sergio Taranto, direktor oddelka za akumulatorje pri firmi Magneti Marelli v Sestu S. Giovanni. Skratka, perspektive so takšne, da nam vlivajo pogum. Večina tehnikov pa vendarle meni, da se bo električni avto v prihodnosti uporabljal samo za posebne namene. Prav gotovo se ne bodo vrnili časi, ko je lahko konkuriral avtomobilu na bencinski pogon, ko se mu je kot prvemu posrečilo (bilo je leta 1889, in sicer »električni cigari« z imenom »Jamais Content«) preseči hitrost 100 kilometrov na uro. »Električni avto je idealen za mesto,« pravi Giampiero Brusaglino, direktor sektorja za električne sisteme Fiatovega raziskovalnega centra v Orbassanu. »V razmerah vožnje, kakršne vladajo v mestnem prometu, z nenehnim spreminjanjem hitrosti, se obnese bolje kot avtomobil na bencinski pogon.«

Problemi pa nastanejo zunaj mesta. Vožnja z električnim avtomobilom na hitri cesti je počasna in draga. Zato so pri Fiatu izdelali prototip 131 z dvojnim motorjem. »To je hibridni avto,« razlaga Brusaglino. »V mestu uporablja električni motor, avto na cesti pa bencinskega. Medtem ko vozi na bencin, lahko tudi polni akumulatorje.« Zelo eksperimentalna rešitev, ki bo le težko doživela komercialni uspeh zaradi prevelike teže in visokih stroškov.

Prava revolucija pa se je začela na področju elektronike. Le malo jih je to opazilo, toda elektronski sestavni deli že nekaj časa zamenjujejo mehanske in električne dele avtomobila. Elektronski vžig (ki odpravlja nadležno skrb za obrabljene platine) je že zdaj montiran na vseh avtomobilih ameriške proizvodnje in na vseh prestižnih evropskih avtomobilih (fiat 131, citroën CX, BMW, lancia delta, alfa 6). »Toda do konca osemdesetih let,« pravi Pierluigi Sisto, direktor oddelka za elektroniko pri podjetju Magneti Marelli, »bo elektronika veliko močneje zastopana tudi v drugih delih avtomobila: od dovajanja bencina do menjalnika, električnih naprav in zavor.«

Avtomobili osemdesetih let bodo imeli kompieksen in izredno občutljiv živčni sistem, sestavljen iz senzorjev (za registriranje mehanskih in toplotnih signalov, ki prihajajo iz raznih delov avtomobila), pretvornikov (ki te signale spreminjajo v elektronske dražljaje) in aktivatorjev (ki pošiljajo ukaze raznim mehanskim organom v avtomobilu). V središču celotnega sistema bo mikrokompjuter, pravi pravcati avtomobilski možgani, ki bodo imeli spomin, lahko pa bodo tudi kontrolirali, programirali in s tem tudi optimizirali hitrost avtomobila glede na potrebe, signalizirali okvare, pa tudi se povezali s centralnimi elektronskimi možgani, ki bodo sporočili vozniku informacije o stanju na cestah, o vidljivosti in o prometu.

> ***99 Krasno bi bilo imeti »modularen« motor, ki bi mu s pritiskom na gumb spremenili kubaturo za vožnjo po mestu ali avtomobilski cesti 66***

V praksi bi lahko zahtevali od računalnika v avtomobilu, naj organizira vožnjo avtomobila tako, da bo poraba goriva najmanjša, ali v primeru, če se nam mudi, da bo moč motorja maksimalno izrabljena (draga, vendar ne neuresničljiva rešitev), računalnik pa bi lahko obveščal tudi o morebitnih ovirah ter poskrbel za avtomatično zaviranje.

Prvi računalniki so že montirani v nekatere elitne modele: Chryslerjev horizon, BMW 745 ter nekatere modele GM in nekatere japonske. Vendar so vse to še mehanizmi, ki informirajo samo o povprečni hitrosti, o porabljenih litrih bencina in predvideni uri prihoda. Nič drugega kot zabavne pritikline.

Ko bo imela elektronika popolno nadzorstvo nad avtomobilom, bodo prednosti precejšnje: motor, ki ga bo vedno napajala pravilna mešanica, ne bo izgubil niti enega vrtljaja; ker bo vedno optimalno izkoriščen, bo porabil manj goriva; ker bo venomer pod kontrolo, bodo manjši problemi vzdrževanja. Toda ali se ves ta sistem senzorjev, pretvornikov in aktivatorjev ne bo nikoli pokvaril? »Nikoli: elektronika se ne pokvari,« pravi Pierluigi Sisto. »Ali jo raznese že v prvih dveh sekundah življanja ali pa deluje naprej za vedno.«

Doseči takšne rezultate ni bilo lahko. Sisto pravi: »Pod pokrovom motorja najdemo vse mogoče: umazanijo, zelo agresivne kemične snovi, temperature, ki lahko nihajo v nekaj minutah od 10 stopinj pod ničlo do 160 stopinj nad njo.« Da bi ustregla vsem tem zahtevam, je morala elektronika razviti novo tehnologijo, in sicer tehnologijo »hibridnih vezij na gostem filmu«, ki prinaša še manjše in še odpornejše elektronske sestavne dele.

Srce avtomobila, ki ga bodo obdajale, stimulirale, varovale in kontrolirale vse te elektronske naprave, se v naslednjih letih ne bo bistveno spremenilo. Če pustimo ob strani ambicije po vedno močnejših motorjih (kot sta Stirlingov in Wanklov), pa bo edina novost širjenje dizelskih in predvsem turbo-dizelskih motorjev. Skoraj vse avtomobilske hiše, od Fiata do Volkswagna, Peugeota in Mercedesa računajo z dizli, da bi z njimi lahko osvojile čimvečji del tržišča ali vsaj obdržale sedanje. V Italiji je ovira za dizelske motorje višja cena in izredno gost promet, z njimi pa je povezanih tudi nekaj nerešljivih problemov (smrad izpušnih plinov, velik hrup, slabši pospeški), kljub temu pa je v prometu že več kot 300.000 dizelskih motorjev. Za prihodnost napovedujejo še precejšnje povečanje.

»V osemdesetih letih,« pravi Pietro Chiampo, vodja oddelka za motorje in izgorevanje v Fiatovem centru v Orbassanu, »bomo prav gotovo odpravili vse pomanjkljivosti dizelskega motorja.« Ostale pa bodo dobre lastnosti: manjša poraba (vsaj 20 odst.), trdnost, manjše onesnaževanje.

Veliko novost na področju motorjev pa bi lahko pomenil tako imenovani »modularni« motor. Porsche in Alfa Romeo (zadnji v sodelovanju s CNR), ki ju je silila potreba, da si izmislijo nekaj, kar bi zadoščalo za težko igro ravnotežja med majhno porabo v mestu in možnostjo doseči večje hitrosti na avtomobilskih cestah, sta prišla do sklepa, da bi bila idealna rešitev, če bi lahko med vožnjo spremenili kubaturo motorja. Če je za vožnjo po avtomobilski cesti iz Rima v Milano morda idealen motor s 1500 kubičnimi centimetri, pa bi se za izlet na deželo lahko zadovoljili s 1000 kubiki. Vsakdanja vožnja od doma na delo in nazaj pa prav gotovo ne zahteva več kot 500 kubikov. Ali naj imamo kar tri avtomobile? Ne, dovolj bi bilo konstruirati avto z »modularnim« motorjem, kjer bi s pritiskom na gumb izbirali število delujočih valjev: od dveh za mesto do šestih za avtocesto.

Tako Porsche kot Alfa Romeo sta že prišla do prototipa, vendar je do serijske izdelave še daleč. Kar se tiče motorjev, nam prihodnja leta torej ne bodo prinesla velikih presenečenj. Lažje bo kaj narediti na področju goriv.

Študija CNR, ki je predvidevala možno uporabo etanola kot npr. v Braziliji, je ugotovila, da bi s povečanjem pridelovanja sladkorne pese na novih 350 tisoč hektarih Italija lahko izdelala 23 milijonov stotov etanola, s čimer bi prihranili približno petino od 120 milijonov stotov bencina, kolikor ga zdaj porabi.

Potem je še metan. Italija ga ima, mogoče pa ga je izdelati tudi sintetično. Vendar ima pomanjkljivost: preveč je hlapljiv, tako da je treba uporabljati velike in težke rezervoarje pod pritiskom, pa še prav daleč ni mogoče prevoziti z enim polnjenjem. Prava rešitev bo v devetdesetih letih vodik. Ne onesnažuje okolja (pri zgorevanju nastaja voda) in ker ustreza za sedanje motorje (potrebno je le nekaj sprememb v sistemu dovajanja goriva), ima veliko energetsko storilnost, njegove zaloge pa so neizčrpne.

Največja ovira je visoka proizvodna cena: če hočemo danes dobiti z elektrolizo vode toliko vodika, da bo proizvedel 0,6 kilovata, je treba porabiti en kilovat električne energije. To pomeni, da bo vodik postal aktualen šele takrat, ko bomo lahko pridobivali električno energijo s pomočjo sončne toplote, ki pa je res brezplačna in vedno obnovljiva. Ostane še problem transporta in varnosti. V primeru nezgode bi rezervoar, napolnjen z vodikom v plinastem stanju, eksplodiral kot bomba. Raziskovalci, ki se ukvarjajo z motorjem na vodik, so uporabili rezervoar iz kovinskih materialov, ki delujejo kot spužva v dotiku z vodikom, ki postane stabilnejši in s tem varnejši. Ker pa absorbiranje vodika v takšnih rezervoarjih sprošča toploto, so si pri Daimler Benzu izmislili integriran sistem (avto in hiša), pri katerem pride plin v hišo po normalnem plinovodu in kjer ga uporabljajo tudi za gretje vode, za ogrevanje prostorov, za kurjavo v štedilnikih.

Mnogi so skeptični o vodiku. »To iskanje idealnega pogonskega goriva postaje že smešno,« pravi Filippo Surace, direktor projektivnega sektorja pri Alfa Romeu. »Vzemimo na primer vodik. Da bi postal varen, ga je treba kombinirati z drugim elementom. Zakaj pa ne z ogljikom, ki ga je toliko na vesoljnem svetu? Vidite: idealno pogonsko gorivo bi bilo lahko ravno to, vodik z ogljikom. To je ogljikovodik. To je nafta. Zakaj bi se torej toliko ukvarjali z vodikom? Bolje je izvrtati še eno luknjo v puščavi.«

Bencin, ki je nujni stranski proizvod pri rafiniranju surove nafte, pri katerem dobimo gorilno olje in nafto za termoelektrarne in za domače ogrevanje, bo ostal aktualen še precej dolgo, vsaj do takrat, dokler bo vse delovalo na nafto, vsaj v Italiji.

Problem je skratka vedno isti: na vse načine poskušati doseči čimmanjšo porabo. Razen na motorje je mogoče vplivati na samo strukturo avtomobilov. Manjši? Zdi se, da ni takšna težnja evropskih avtomobilskih hiš. »Majhnih in slabo opremljenih vozil nihče več ne mara,« se opravičujejo v Fiatovi službi za marketing. Lažji? Prav gotovo. Avtomobili prihodnjih leto bodo polni plastike, aluminija, delov iz steklenih vlaken. »Toda čez neko mejo ne bo mogoče,« pravi Surace. »Če se nam bo posrečilo zmanjšati težo za 10 odstotkov, bo že veliko.«

»Američani bodo imeli na tem področju lahko delo. Dovolj bo, če bodo vzeli žago in odrezali vse nepotrebne okraske in pritikline, pa se bo teža zmanjšala na polovico. Še vedno se namreč oklepajo svojih avtomobilov iz štiridesetih let,« dodaja Surace.

Tudi aerodinamičnost bodo močno izboljšali: karoserije bodo manj oglate, bolj koničaste, z manjšim uporom pri velikih hitrostih. »Do katerih meje? »Odeja je prekratka,« pravi Surace. »Ni je mogoče raztegniti na vse strani. Varnost, ekonomičnost, učinkovitost, udobnost, poraba: vsega pač ni mogoče imeti.« Pininfarina je v sodelovanju s CNR izdelal prototip aerodinamičnega avtomobila. »Čudovit je,« pravi Surace. »Takšen avto bi lahko zmanjšal porabo goriva za 15 odstotkov. Toda samo genij bi lahko iznašel sistem, kako spraviti vanj normalen motor. In samo avtomobilski as bi ga lahko vozil, ne da bi zletel s ceste že na prvem ovinku.«

DEŽELE V RAZVOJU

Drobtine z bogatinove mize ne nasitijo revežev

Jan Tinbergen: Industrijsko razvite države je treba prepričati, da je pomoč deželam v razvoju pravzaprav v njihovem interesu – in se pri tem zavedati, da se ljudje počasi učijo

BOŽO MAŠANOVIĆ,
dopisnik dela pri EGS

Četudi le malokateri širši mednarodni gospodarski ali trgovinski dogovor v zadnjem desetletju ne vsebuje posebnih določil v prid držav v razvoju, četudi na konferencah in simpozijih, ki se ukvarjajo s tem ali onim vidikom gospodarskih odnosov v svetu, postavljajo probleme razvijajočega se sveta v ospredje, je bilanca dejanskih rezultatov prizadevanj za napredek manj razvitih držav pravzaprav porazna.

Če je bilanca dosedanjih razvojnih prizadevanj v svetu tako neugodna, kakšni so obeti za prihodnji dve desetletji, v katerih bo po ocenah ekonomistov prišlo do vrste dolgoročnih premikov, do nove upočasnitve gospodarske rasti v razvitem svetu, do pomanjkanja tradicionalnih virov energije in nekaterih surovin, do nove zaostritve mednarodne konkurence, kar se bo nedvomno odsevalo tudi v gospodarskih procesih v državah v razvoju? Za odgovore na ta vprašanja smo zaprosili enega najvidnejših poznavalcev svetovnih gospodarskih tokov in prvega Nobelovega nagrajenca za ekonomijo Jana Tinbergena, ki je dileme, s katerimi se srečujejo razvijajoče se države, ter možne rešitve, obdelal v študiji 'RIO' (»Reshaping the International Order«), in sicer po naročilu »rimskega kluba«. Nizozemski ekonomist, ki je član vrste akademij, je 17. novembra 1979 postal tudi dopisni član jugoslovanske akademije znanosti in umetnosti.

DELO: Profesor Tinbergen, ali je v treh letih, ki so minila od objave vaše študije, v svetu prišlo do temeljitejših sprememb, ki bi vplivale na položaj držav v razvoju?

JAN TINBERGEN: Težko bi rekel, da so se po letu 1976, ko je izšlo »poročilo RIO«, v svetu pripetile zares temeljite, osnovne spremembe. Prišlo pa je do vrste pomembnih dogodkov, med najnovejšimi je gotovo sprememba v Iranu, ki jo nemuslimani težko razumejo, ali pa sestanek neuvrščenih držav v Havani, ki so potrdile svojo orientacijo. Med drugimi procesi, ki bodo vplivali na prihodnost, bi omenil zniževanje stopnje naraščanja prebivalstva in v krepitev spoznanja o nujnosti opiranja na lastne sile.

DELO: Avtorji študije »soočanje s prihodnostjo« (facing the future) ki jo je naročila OECD, so države v razvoju pri napovedi o procesih do leta 2000 razdelili v dve skupini. V prvi so države, ki imajo okoli 2.500 dolarjev dohodka na prebivalca in »odlične možnosti za razvoj«, a le če jim bodo razvite države omogočile vstop na svoje trge ter financirale del investicijskih potreb. Na drugi strani pa se bo položaj najrevnejših držav v razvoju, ki imajo manj kot 300 dolarjev dohodka na prebivalca, le počasi izboljševal. Za te države, ki imajo okoli 1,7 milijarde ljudi, bo pomoč še nadalje pomemben dejavnik pri pokrivanju razlike med domačimi dohodki in potrebami za investicijami. So te napovedi po vašem mnenju realistične ali morda celo preveč optimistične?

JAN TINBERGEN: Bojim se, da so »napovedi« (ali »scenariji«), ki jih objavlja študija OECD, nekje med realnostjo in prevelikim optimizmom. Slednje velja predvsem za napovedi naraščanja proizvodnje v samih državah OECD, četudi so avtorji upoštevali različne možne razvoje dogodkov.

DELO: In kakšna je vaša napoved za države v razvoju do konca stoletja?

JAN TINBERGEN: Kar zadeva same države v razvoju, bi se nekako strinjal s podobo, ki jo daje omenjena študija, izključujoč vojne velikih razsežnosti.

DELO: Kateri so po vašem mnenju najprimernejši ukrepi za hitrejši razvoj na nekaj ključnih področjih?

JAN TINBERGEN: Industrializacija in mednarodna trgovina sta med seboj tesno povezani. Pomemben pogoj za industrializacijo v vrsti držav tretjega sveta je prost izvoz njihovih industrijskih izdelkov v razvite države. Odprava zaščitnih ukrepov v teh državah ima torej največji pomen. Sem sodi tako ukinitev carin kot tudi količinskih omejitev, kvot. To bi pomagalo številnim delovno-intenzivnim industrijam ter tistim, ki predelujejo domače surovine: konfekcijski industriji in številnim vejam tekstilne industrije nasploh, predelavi kož in usnjarski industriji, predelavi lesa, kakava in kakavovega masla, športnih artiklov, izdelkov iz jute in podobno. Poleg tega bi morali tudi povečati izvoz kmetijskih pridelkov v razvite države. Kmetijski razvojni sklad, ki so ga pred nekaj leti predlagale države OPEC ob podpori nekaj manjših razvitih držav, bi lahko pomagal modernizirati kmetijstvo v nekaterih najmanj razvitih državah, še posebej v Afriki. Kar pa zadeva industrializacijo, so me moji računi prepričali, da je cilj zasedanja UNIDO v Limi – da bi države v razvoju leta 2000 dale četrtino svetovne proizvodnje industrijskih izdelkov – mogoče doseči, seveda če bi ta cilj pospešili s konkretnimi akcijami.

DELO: Kakšna je vloga razvitih držav za razvojna prizadevanja manj razvitega sveta? Okvirni cilj drugega desetletja razvoja (0,7 odstotka bruto proizvoda za pomoč državam v razvoju) ni dosežen.

JAN TINBERGEN: Drži, da so finančne obveznosti v okviru tako imenovane »uradne pomoči za razvoj«, torej 0,7 odstotka bruto proizvoda, doslej izpolnile samo štiri razvite države: Švedska, Norveška, Danska in Nizozemska. Še zdaleč pa se temu cilju niso približale največje industrijske države, ZDA, ZR Nemčija in Japonska. Po mojem mnenju je to kratkovidna politika, tudi če upoštevamo interese teh držav. Eden od pojavov, ki jim bo približal problem revščine v svetu, je invazija »ilegalnih začasnih delavcev«. V ZDA je menda že okoli sedem milijonov Mehičanov, ki delajo ilegalno, pa še prav toliko tistih, ki imajo dovoljenja. Tudi v zahodni Evropi je več milijonov začasnih delavcev in število ‚ilegalnih' se povečuje, razen v Švici, od koder jih pošiljajo države, da bi morale storiti več? Predvsem jih je treba prepričati, da je pomoč državam v razvoju v njihovem interesu, ali, kot pravijo Francozi: Frappez toujours! Saj vendar vemo, da se ljudje počasi učijo. Ugotovitev, da cilja 0,7 dostotka nismo dosegli, pomeni, da prostovoljni prispevki ne zadoščajo, zato bi bilo treba vpeljati obvezna vplačila, recimo z desetkratnim povečanjem »članarine« Združenim narodom ali programu Združenih narodov za razvoj (UNDP). Drugi vir za financiranje razvoja bi bila tako imenovana ‚povezava' med oblikovanjem novih posebnih pravic do črpanja – v okviru mednarodnega denarnega sklada – s financiranjem, organizacij svetovne banke, posebej mednarodnega združenja za razvoj (IDA). »Povezovanje« pomeni, da bi nove pravice do črpanja (SDR) dobila IDA in ne posamezne članice denarnega sklada (IMF), porabili pa bi jih za financiranje nujnih mednarodnih razvojnih projektov.

DELO: Kaj menite o vlogi tehnologije v procesu razvoja, kako bi lahko prišli do primerne tehnologije za države v razvoju glede na to, da v svetu ni ustanov za prilagajanje tehnologije, ki nastaja v razvitih državah, potrebam držav v razvoju, torej manj avtomatizacije in več živega dela?

JAN TINBERGEN: Po mojem mnenju se povečuje spoznanje, da je treba razvijati tehnologijo, ki bi bila primerna za države v razvoju. Nekatere ustanove so se in še ukvarjajo z delom na tem področju. Tako je na primer nizozemska multinacionalna družba »Phillips« že pred leti v Utrechtu postavila poskusno tovarno, v kateri uporabljajo in izpolnjujejo takšno tehnologijo. Tudi organizacija Združenih narodov za industrijski razvoj (UNIDO) je precej prispevala na tem področju in število inštitutov za tehnologijo se povečuje.

Kar zadeva posledice avtomatizacije, je naše znanje precej omejeno. Še tega ne vemo, ali bodo posledice avtomatizacije resnejše za države v razvoju ali pa za industrijske države. Tretji svet se sooča tudi z begom možganov,« odhajanjem strokovnjakov v razvite države. Med ukrepi, ki bi omogočili, da bi tudi države v razvoju imele korist od strokovnjakov, ki odhajajo, se mi zdi zanimiva zamisel profesorja Bhagwatija. Strokovnjaki iz držav v razvoju, ki zdaj delajo v razvitih državah – in mednje sodi tudi profesor Bhagwati – bi plačevali poseben davek, ki bi šel v njihovo domovino.

DELO: Neugodni gospodarski premiki v razvitih državah vplivajo tudi na položaj v državah v razvoju. Tako je kriza v letih 1973–75 pokazala, da industrijske države v času dekonjunkture pogosto uporabljajo restriktivno gospodarsko politiko (omejujejo uvoz iz držav v razvoju ter zaostrujejo konkurenco na mednarodnem trgu). Takšna politika še poslabša gospodarski poiožaj držav v razvoju. Jo je mogoče omejiti?

JAN TINBERGEN: Prvo desetletje razvoja manj razvitih držav bo gotovo v precejšnji meri odvisno od stopnje rasti v industrializiranih državah. Zato bo treba usklajevati politiko zaposlovanja, potreben bo mednarodni dogovor, da bi izpeljali svetovni program zaposlovanja, ki so ga načeloma odobrili ob petdeseti obletnici mednarodne organizacije dela (ILO), leta 1969 v Ženevi. Ena začetnih akcij bi lahko bila pospešitev uresničevanja projektov, ki jih je že odobrila svetovna banka. To bi moralo spremljati odpravljanje zaščitnih ukrepov.

ZAKONCI, STARŠI, OTROCI

Spolna svoboda in trdna družinska vez

Slovenci bodo imeli enega otroka, redkeje dva, družina s tremi otroki pa bo prava redkost – Kakšna bo družina leta 2000, je v veliki meri odvisno od tega, za kaj se bomo danes odločili.

ŽIVA PAULIN,
novinarka Dela

Poklicna starša ponujata pomoč mladima zakoncema, ki se ne želita vkleniti v tesne družinske vezi. V petletno oskrbo sprejmeta otroka, starega šest do osem let. Pogosti obiski in telefonski pogovori so zaželeni. Ameriški profesor in futurolog Alvin Toffler trdi, da bodo v časopish bodočnosti taki oglasi pogosti.

Po njegovem mnenju bodo starše v prihodnosti zamenjali ljudje, ki si bodo področje vzgoje in nege otroka izbrali za poklic, se zanj izobrazili in razbremenili staršev skih skrbi tiste pare, ki zanje nimajo ne dovolj časa ne dovolj volje. Kontracepcijske tablete, vsajanje plodu v maternico ali opazovanje njegove rasti skozi epruveto, pravi Toffler, bo nekoč dokončno razbilo misterij materinstva. Družina se bo atomizirala, mnogi starši se bodo odločali za otroke pred upokojitvijo, povečalo se bo število enoroditeljskih družin ali družin brez otrok, narastlo bo število zakonov med partnerji neenake starosti ali partnerji istega spola, ki bodo živeli v najrazličnejših skupnostih. Poizkusni zakon, ali predzakonsko skupno življenje bo samo prvi korak k zbirnemu zakonu, ki ga bo sestavljala vrsta zakonskih zvez z različnimi partnerji.

Kot kažejo analize današnjega trenutka, pa prihodnost, ki jo Toffler napoveduje ameriški družini, še ni prihodnost naše. Leta 2000 se družini, ki jo bodo ustvarjali danes rojeni otroci, res ne obeta zlata doba, a tudi popolnega razpada se ji še ni treba bati.

Družina postaja vedno bolj odvisna od ljubezni in demokratičnega odnosa med očetom, materjo in otroci, vedno manj pa od ekonomskih, materialnih ali družbenih interesov. Čeprav sta se danes vlogi očeta in matere že močno zbližali in imajo otroci enakopravnejši položaj, pa iz družine še vedno niso izginile sledi starega patriarhalnega odnosa. Pravijo, da se revolucija nikoli ne začne v družini, pač pa se v njej šele konča. Potemtakem ni nič čudnega, če je družina danes konservativnejša kot družba. V trenutku, ko smo v družbi že prenesli naloge in odgovornosti na vse njene člane, se je to v družini posrečilo le redkim.

Odnosi v družini se zelo počasi spreminjajo, obdobje prilagajanja družine, pa preživlja vsak po svoje. Raziskave ljubljanskega sociološkega inštituta so pokazale, da imajo mladi ljudje že drugačen odnos do družinskih skupnosti kot njihovi starši in da je demokratičen model družine sprejemljivejši za tiste z višjo izobrazbo, teh pa bo zmeraj več.

Za prepočasno spreminjanje družinskih odnosov so v mnogočem krivi starši sami, ki se z njimi premalo zavestno spoprijemajo. Profesorica sociologije Gabi Čačinovič-Vogrinčič je v svojih raziskavah sodobne slovenske družine ugotovila, da je v njej še vedno premalo dogovarjanja in malo skupnih iskanj. Prav tako je posebna anketa med Slovenci pokazala, da mož in žena problemov še ne razrešujeta s pogovorom in enakopravno delitvijo dela. Žena je ta problem rešila tako, da je obveznostim, ki jih je imela že v patriarhalni družini, dodala še zaposlitev in družbeno aktivnost. Oče se je sicer v mnogih družinah res približal otrokom, vendar je to premalo, če je žena pri tem ostala ujeta v vsakdanja rutinska opravila.

Zanimiv je rezultat ankete o položaju zaposlene ženske leta 2000. Večina ljudi v deželah, ki jih je zajela anketa evropskega koordinacijskega centra za raziskavo in dokumentacijo na področju družbenih znanosti, meni, da bo čez dvajset let na vodilnih položajih krepko več žensk kot danes. Na vprašanje, ali si prodor žensk na vodilna mesta resnično želijo, pa so ljudje odgovarjali dosti manj prepričljivo. Posebno pri Jugoslovanih (jugoslovanski del ankete je ljubljanski sociološki inštitut izpeljal v glavnem med Ljubljančani) in Čehih je bila želja po večjem številu žensk na vodilnih mestih še posebej šibka. Zanimivo je, da se je odpor do zaposlovanja žensk na vodilnih mestih pokazal prav v deželah, ki jih največ zaposlujejo: Češkoslovaška je že pred desetimi leti s 83,4 odstotki zaposlenih vseh za delo sposobnih žensk dosegla zgornjo mejo možnosti njihove zaposlitve, pa tudi Slovenci smo s 43 odstotki žensk med vsemi zaposlenimi pri vrhu lestvice.

Sociologinja Eva Bartov si odpor do zaposlovanja žensk na vodilnih delovnih mestih razlaga s strahom moškega, ki se boji za svojo svobodo; dejstvo, da se tudi ženske za vodilno vlogo v družbi danes še ne potegujejo preveč zavzeto, pa z njihovim prepričanjem, da sta vlogi matere in gospodinje nerazdružljivi z likom ženske. Zaradi takšne predstave o ženskosti naj bi mnoge ženske zavestno odklanjale poglobljeno izobrazbo in višja delovna mesta.

Podobno nasprotje med željami in pričakovanji se je pojavilo tudi pri vprašanju, ali pričakujejo ljudje v letu 2000 več spolne svobode. Čehi, Španci, Angleži, Indijci, Japonci, Norvežani, Nizozemci, Poljaki, Finci, Nemci in Jugoslovani so prepričani, da bodo leta 2000 spolni odnosi svobodnejši. Toda na vprašanje, ali si to resnično želijo, so bila mnenja deljena. Za svobodnejše spolne odnose so se tudi v željah močno ogrevali Čehi, Japonci in Jugoslovani, v drugih deželah, še posebej tistih z močno krščansko tradicijo, pa mnogo manj.

Zanimiv in prav tako protisloven je tudi odgovor na vprašanje, ali ljudje v letu 2000 pričakujejo tesnejše družinske vezi. Medtem, ko so bila mnenja o tem, ali se bodo družinske vezi v naslednjih dvajsetih letih zrahljale, deljena, pa je bil odgovor na vprašanje, kakšne si pravzaprav želijo, povsem nedvoumen. Velika večina anketirancev up.., da bodo družinske vezi postale še tesnejše, kot so danes. Slovenci so tu še posebno »ekstremistični«, saj jih v tesnejše družinske vezi leta 2000 resnično verjame le osemindvajset odstotkov, želi pa si jih kar oseminšestdeset odstotkov.

Kot je videti, si želje po večji spolni svobodi in tesnejših družinskih vezeh ne nasprotujejo. Spolna svoboda in trdna družinska vez že danes nista več nasprotna pola, ki bi drug drugega izključevala, pač pa predvsem moški v njiju vidijo dva povsem neodvisna pojava.

> *»Kakšna bo družina leta 2000, je v veliki meri odvisno od tega, za kaj se bomo danes odločili«*

Nasprotje med željami in pričakovanji današnjega človeka je izraz nasprotja med željami in stvarnostjo. Ker pa želje navadno vodijo k uresničitvi, je mogoče, pravijo sociologi, da bodo v naslednjih letih na objektivne tendence razvoja močno vplivali tudi subjektivni faktorji. Tako bo postala družinska skupnost čez dvajset let nekakšen kompromis med pričakovanji in resničnimi željami današnjega človeka.

Družina izgublja značaj nespremenljive, večne ustanove. Tisti, ki razmišljajo o njeni prihodnosti, pravijo, da družina ne bo več zveza dveh ljudi za vse življenje, pač pa da se bodo ljudje večkrat ločili in znova poročili. Te trditve danes spodbuja hitro naraščanje števila ločitev in porok, daljšanje življenjske dobe ter zgodnejše stopanje v zakon. Ob vsem tem, kar nedvomno govori v prid večkratnih zakonskih zvez, pa je treba upoštevati tudi vse hitrejši ritem življenja in višji standard, ki človeku odpirata nove možnosti, spoznanja in lahko povzročita korenite spremembe njegovih interesov, te pa porušijo ravnovesje s partnerjem.

Iz sedanjih gibanj je moč sklepati, da se bodo Slovenci odločali za enega otroka, redkeje za dva, družine s tremi otroki pa bodo verjetno že prava redkost, pravi dr. sociologije Katja Boh z ljubljanskega sociološkega inštituta. Podatki kažejo, da živi danes večina ljudi v skupnosti treh ali štirih ljudi. Skoraj polovica Slovencev med 15 in 40 letom živi skupaj s starši, kar priča o tem, da prepad med generacijami še zdaleč ni vznemirljiv.

Vezi med starši in otroci so se v Ameriki med obema vojnama res zrahljale, pri nas pa je bilo kritično obdobje takoj po vojni. Ko so si ljudje uredili ekonomske razmere, so se starši in otroci spet tesneje povezali. Zato lahko pričakujemo, da se bodo v prihodnosti vezi med njimi utrdile, čeprav se bodo otroci zaradi višjega družbenega in s tem tudi stanovanjskega standarda hitreje ekonomsko osamosvojili. Novejše raziskave v ZR Nemčiji pričajo o tem, da višji standard družbe in posameznika, ne zmanjšuje želje otrok, da bi obdržali stike s starši. Nasprotno, stanovanja si kupujejo v neposredni bližini in s starši ohranjajo pogoste intimne stike, mnogokrat pa drug drugemu tudi pomagajo.

Kot kaže, se bo v iskanju trdnejših človeških vezi in ohranjanju osebne svobode vedno več ljudi odločalo za življenje po dogovoru, brez matičarja. V Skandinaviji je med mladino in tudi starejšimi intelektualci zelo razširjen model skupnih gospodinjstev, v katerih si ljudje delijo delovne obveznosti, drugače pa med seboj vzdržujejo monogamne odnose. Gibanja po svetu pričajo o tem, da se združujejo ljudje s podobnim standardom, približno isto ravnijo izobrazbe in s skupnimi interesi.

foto Miško Kranjec

Naši sociologi pa so si edini v tem, da družina polagoma ne bo več nesvobodna skupnost zlaganih vrednot, ki bi ji scenarij napisala družba. Počasi bo preraščala v spontano, naravno človeško skupnost.

Kakšna bo družina leta 2000 je v veliki meri odvisno tudi od tega, za kaj se bomo danes odločili. Norme in vrednote od fantov še vedno zahtevajo obvladovanje čustev. V družbi uspe in se družbenopolitično angažira predvsem moški. Namesto da bi se pogovarjali o problemih staršev, še vedno govorimo o ženski problematiki. Prepogosto gledamo filme – pa čeprav tuje – v katerih so dečki prikazani kot junaki, raziskovalci ali aktivni športniki, deklice pa kot zasanjana, nežna in pasivna bitja. S takimi nategovanji sveta na moško kopito bi morali prenehati že danes, da si bodo jutri rojeni otroci lahko pri dvajsetih letih ustvarili boljše, zahtevam družbe in časa primernejše skupnosti, meni profesorica Gabi Čačinovič-Vogrinčič.

Seveda pa demokratična družina zahteva zase mnogo časa, ki ji ga družba danes še ne odmerja preveč na široko. Toda ljudje, predvsem starši, bodo v bodoče verjetno manj obremenjeni. Sociologija dela po svetu ugotavlja, da delamo na dan povprečno le 5 do 7 ur. Zato ni težko sklepati, da se bo v naslednjih dvajsetih letih obvezni delovni čas še skrajšal. Pa tudi zakonodaja držav z zelo majhnim številom rojstev je staršem že zagotovila več prostega časa.

Člane današnje družine ločujejo ne le pomanjkanje časa, šola, vrtec ali služba, pač pa tudi njihovi interesi v prostem času. Vrtci, šole, zdravstvene ustanove, centri, klubi in najrazličnejše organizacije ter društva so postali danes vse preveč ozko usmerjene in vase zaprte ustanove. Nič čudnega ne bo tedaj, če si bodo ljudje v prihodnje poiskali podobne, a vseeno drugačne oblike pomoči in preživljanja prostega časa v družini.

Zahodne države imajo diplomirane oblikovalce prostega časa, ki se največkrat zaposlujejo v stanovanjskih soseskah. Na visokih in višjih šolah obstajajo posebne usmeritve za študij organizacije kulturnega ali pa športnega življenja. Pri nas takega poklica še ni, vendar so ljudje že začeli razmišljati, da bi se v krajevnih skupnostih, ulicah in hišah dalo marsikaj organizirati.

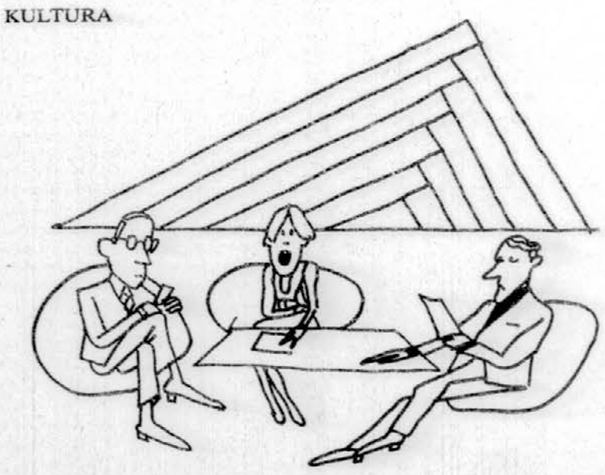
Prve takšne novotarije so se pojavile pri otroškem varstvu, kjer se že nekaj časa govori o organiziranju medsebojne pomoči med mladimi družinami v soseski ali bloku. Prav lahko se utegne zgoditi, da leta 2000 otroci ne bodo več odhajali na akcije v okviru šole, organizacij in društev, pač pa se bodo zaposlili v okolici doma z zbiranjem odpadnih surovin, čiščenjem, s pomočjo starejšim pri nakupih in gospodinjstvu. Starejši otroci bodo varovali mlajše na igrišču, pomagali si bodo pri učenju in skupaj hodili na izlete. Tako se bodo mladi že zgodaj seznanili s problemi vzgoje in spoznali, da je otrok velika osebna ter družbena odgovornost. Ob tem spoznanju bodo razčistili tudi svoj odnos do otrok. Tako, meni dr. Milica Bergant, bomo prišli do zavestnega staršev stva in preprečili, da bi se mladi odločali zanj samo zato, ker je to običaj in ker to počno vsi odrasli.

> *»Priti moramo do zavestnega starševstva in preprečiti, da bi mladi ljudje imeli otroke samo zato, ker je to navada ali ker to počno vsi odrasli«*

O prihodnosti zakona in družine je veliko najrazličnejših prerokovanj. Njen razvoj pa še danes najbolje označuje Engelsov odgovor Morganu: Družina je stvaritev družbenega sistema in zato bo vedno odražala njegovo kulturo. Ker se je monogamna družina izpopolnjevala od začetkov civilizacije, še posebej tenkočutno pa v modernem času, lahko domnevamo, da se bo njen razvoj nadaljeval, dokler ne bo dosežena popolna enakost obeh partnerjev. Monogamna družina v bližnji prihodnosti mogoče ne bo več ustrezala zahtevam družbe ... toda njenega naslednika je nemogoče predvideti.

Naši otroci, se pravi otroci, ki si bodo ustvarjali družino leta 2000 pa bodo od nje še vedno veliko pričakovali. Pravzaprav več, kot smo pričakovali mi. V njej bodo iskali možnost za uvajanje pristnih, neposrednih odnosov s sočlovekom in zato potrebovali mnogo znanja o sebi, starši in o družbi, katere nerazdružni del bo postala taka družina.

KULTURA

RTV Studio Maribor je vpeljal tedensko oddajo Kulturne Katete.

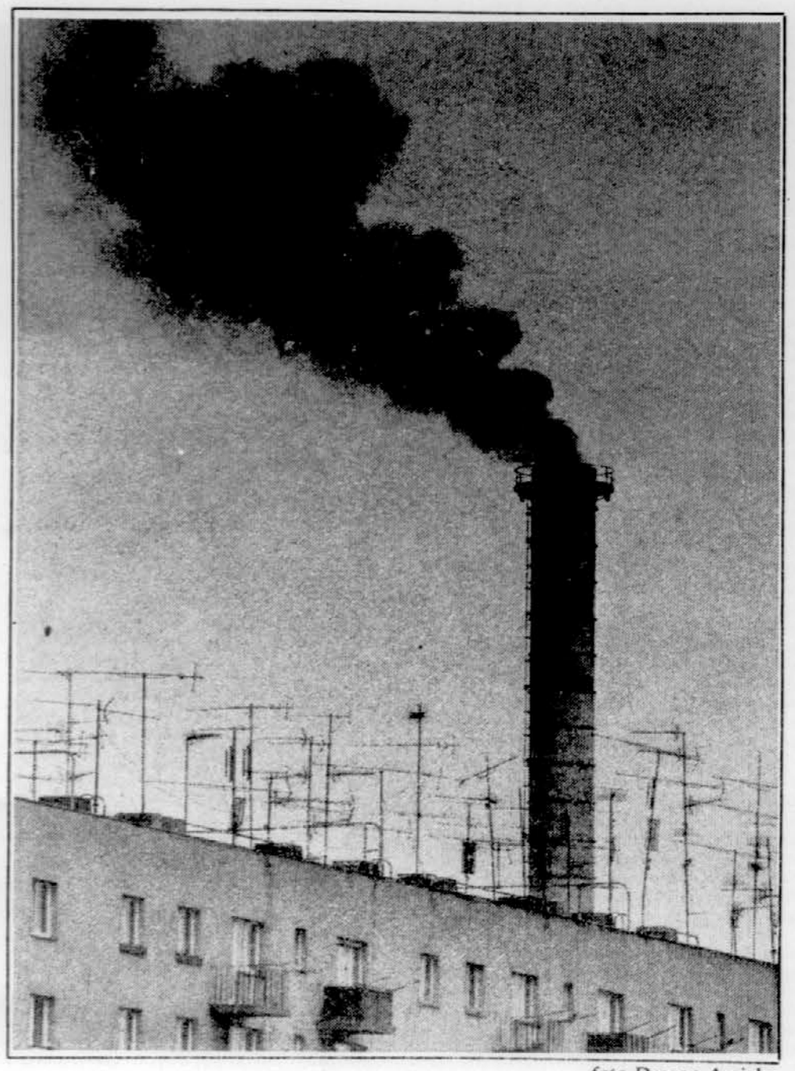

foto Dragan Arrigler

DRUGA POMLAD AFRIKE

Črna prihodnost pred črno celino?

»Recept razvoja«, ki so ga z vseh strani sveta vsiljevali Afriki, se v dvajsetih letih po »pomladi svobode« ni obnesel, tako da je danes odvisno samo od Afričanov, od ustvarjanja njihove samozavesti, ali bo leta 2000 dal vsak sedmi zemljan sedmi ali še večji prispevek v zakladnico našega planeta

TIT DOBERŠEK,
dopisnik Dela v Nairobiju

Ko je pred dvema desetletjema črna celina doživljala svojo »pomlad svobode«, so ji napovedali pomembno vlogo na mednarodnem prizorišču in nezadržno sproščanje njenih umskih, kulturnih, gospodarskih in drugih, skozi preteklo kolonialno stoletje zatiranih zmožnosti. Toda Afrika še zmerom ni povedala svetu svoje besede. Se bo to zgodilo zdaj, po krčih in pretresih njenih puberteinih let svobode, v prihodnjih desetletjih?

Res je, kar zadeva prebivalstvo, zavzema črna celina čedalje pomembnejše mesto med svetovnimi vzporedniki. Še leta 1950 je bilo Afričanov slabih 200 milijonov in so predstavljali komaj osem odstotkov svetovnega prebivalstva: izmed ducata zemljanov je bil en Afričan. Danes je prebivalcev črne celine kakih 470 milijonov, enajst odstotkov prebivalstva našega planeta: vsak deveti zemljan je Afričan. Leta 2000 bo Afričanov 813 milijonov, kakih 14 odstotkov svetovnega prebivalstva: vsak sedmi zemljan bo živel na črni celini.

Toda ravno nebrzdana demografska rast je eden izmed najbolj vznemirljivih elementov v razvoju črne celine do leta 2000. V zadnjih dveh desetletjih po »afriški pomladi«, leta 1960 je kar 27 afriških držav doživljalo demografsko rast nad 2,5 odstotka, dvanajst med njimi pa celo nad tri odstotke in zadnji čas, v sedemdesetih letih, se je v mnogih deželah (Slonokoščena obala, Kenija in Libija) ta rast še povečala. Če bi se ta pot nadaljevala, bi Afrika leta 2000 kaj lahko štela že blizu milijardo ljudi. To pa bi pomenilo vsaj četrt milijarde lačnih ust: pri sedanjem tempu kmetijskega razvoja bo Afrika leta 2000 zmožna pokrivati komaj kakih 60 odstotkov svojih potreb po hrani. To je predvsem tisto, zaradi česar črni ceiini večina strokovnjakov, tako domačih kot tujih, napoveduje črno prihodnost v letu 2000.

Ko se je v začetku februarja letos zbralo v liberijskem glavnem mestu Monrovii na znanstvenem kolokviju, pod pokroviteljstvom OAE, ekonomske komisije OZN za Afriko in programa OZN za razvoj, kakih štirideset afriških strokovnjakov z gospodarskega, znanstvenega, kulturnega, finančnega, diplomatskega, izobraževalnega, zdravstvenega in drugih področij, so zvečine v črnih potezah risali rezultate, ki jih je črna celina dosegla v prvih dveh desetletjih neodvisnosti. Hkrati so opozorili, da bodo rezultati še bolj katastrofalni, če v prihodnjih dveh desetletjih ne bo prišlo do korenitih sprememb.

Afrika je danes še zmerom nerazvita celina, ena najbolj revnih na svetu. Izmed trideset dežel, v katerih je narodni dohodek na prebivalca nižji od 200 dolarjev, je osemnajst afriških, izmed 36 dežel z dohodkom na prebivalca od 200 do 500 dolarjev pa jih je dvajset s črne celine. V zadnjih dveh desetletjih je 32 izmed 49 neodvisnih afriških držav doživljalo nižjo stopnjo rasti bruto narodnega dohodka od dveh odstotkov, med njimi jih je 17 skozi daljši čas celo nazadovalo v razvoju. Za nekatere med njimi, denimo prifrontne države na jugu Afrike – Zambijo, Mozambik, Bocvano, Angolo, Tanzanijo – se odpirajo možnosti naglejše gospodarske rasti z ureditvijo razmer v Rodeziji oziroma Namibiji. Drugim »lahko pomaga samo čudež«, pravijo gospodarski pesimisti: to je nenadno odkritje bogatih rudnih nahajališč na njihovem ozemlju.

Svojčas je Afrika veljala za surovinsko zakladnico sveta, od koder je prihajala večina lesa, kakava, kave, arašidov, palmovega olja, južnega sadja ipd. Tudi v tem pogledu je začela izgubljati na pomenu. Še pred desetletjem je Afrika zavzemala prvo mesto na svetovnem tržišču z lesom in je na njem kontrolirala dve tretjini proizvodnje: danes je kontrolira komaj tretjino in je morala prepustiti prvo mesto Aziji.

Kje so razlogi za tako porazne rezultate prvih dveh desetletij po »afriški pomladi«? Dve desetletji sta premalo za velike spremembe, pravijo nekateri. Neodvisnost je shodila na prešibkih nogah, da bi mogla zdržati zunanje in notranje viharje, pravijo drugi. Afrika ni znala odkriti samo sebe, utrditi lastno samozavest, pravijo tretji.

Danes so v dvajsetih afriških državah, torej malone v polovici, na oblasti vojaki. Razlogi so različni, toda vsi izhajajo iz dejstva, da je vojska v večini afriških držav praktično edina trdno organizirana sila. Tako jo izrabijo bodisi notranja plemenska nesoglasja, bodisi notranji politični spori v vladajoči eliti, bodisi zunanje sile, zlasti nekdanje kolonialne metropole ali ena od obeh super sil v boju za interesne sfere na črni celini, bodisi se v njej zgosti nezadovoljstvo prebivalstva zoper ekscese skorumpiranih in s kolonialno dediščino nasičenih vladajočih krogov.

Toda ravno minulo leto je pokazalo, da se črna celina vendarle zlagoma otresa te more uniform, ki jo je tlačila prvi dve desetletji razvoja. S političnega prizorišča so izginili trije najhujši afriški diktatorji, ugandski Amin, centralnoafriški Bokasa in Macias Nguema v Ekvatorialni Gvineji. V dveh drugih državah, Gani in Nigeriji, se je vojska prostovoljno vrnila v vojašnice in prepustila oblast civilnim politikom. In v dveh drugih, Beninu in Togu, je vojska sklenila legalizirati svojo oblast z organiziranjem volitev in kongresov vladajoče partije. Morda bi bilo še prezgodaj napovedovati, da prihaja do politične stabilizacije črne celine. Toda so znamenja, da postajajo osebne diktature v Afriki čedalje manj priljubljene.

Kljub vsemu pa proces dekolonizacije v pravem pomenu besede še zdaleč ni končan. Gospodarska navzočnost nekdanjih kolonialnih metropol na črni celini je še zmerom prevladujoča. Poštne zveze in letalske poti pa smeri kulturnega in izobraževalnega razvoja še zmerom vodijo iz afriških prestolnic v prestolnice nekdanjih kolonialnih držav. Čez črno celino je gosto razpredeno omrežje raznih BBC, France-Inter, Voice of America, Deutsche Welle, radia Moskve pa Pekinga in drugih velikih radiodifuznih centrov. Teleprinterji bruhajo na črno celino novice iz štirih, petih tiskovnih velikanov.

Afrika še ni našla samo sebe, pravi Adeb Adebayo Adedeji, sekretar ekonomske komisije OZN za Afriko – in prav to bo njena poglavitna naloga v prihodnjem dvajsetletnem obdobju do leta 2000: razvijati zaupanje vase, v svoje moči, tako pri posamezniku kot v celotni družbi, spodbujati ustvarjalnost, novatorstvo, eksperimentiranje, tveganje. Vse tisto torej, kar je kolonialno stoletje potiskalo nazaj in kar ni moglo priti do izraza v minulih dveh desetletjih neodvisnosti zavoljo politične bitke za Afriko, ki so jo v tem času sprožili tako od znotraj kot od zunaj.

»Samo z veliko domišljije, volje in odločnega dela se bo Afrika izognila strahotni prihodnosti, ki se zdi neizbežna v vseh prognozah,« pravi Adebayo Adedeji. Pri tem bo, tako se zdi, odigralo zelo pomembno vlogo opiranje na lastne sile oziroma razvijanje čedalje tesnejšega medregionalnega sodelovanja na črni celini.

Zlasti bo v tem pogledu pomemben nadaljnji razvoj transportnega omrežja na črni celini. Upoštevati je namreč treba, da pride v Afriki v poprečju komaj devet avtomobilov na tisoč prebivalcev in tri kilometre železnic na tisoč kvadratnih kilometrov ozemlja, to je 20-krat manj kot v Evropi.

Zato so sklenili v osemdesetih letih zgraditi pet velikih transafriških magistral, ki bi podolgem in počez prepredle celino in tako spodbudile medafriško sodelovanje. Najdlje so prišli doslej v gradnji 6601 kilometer dolge transsaharske ceste iz Alžirije prek Malija, Nigra in Nigerije do Tunizije. Posamični odseki so že zgrajeni na transafriški cesti iz nigerijske prestolnice Lagosa do kenijske luke ob Indijskem oceanu Mombase, dolgi 6313 kilometrov. V začetni fazi je gradnja dveh krajših magistral, od senegalske prestolnice Dakra do N'Djamene v Čadu, dolgi 4812 kilometrov, ter od Lagosa v Nigeriji do Nuakšota v Mavretaniji, dolgi 4812 kilometrov. Najbolj ambiciozen podvig, ki bo najbrž terjal kar dve desetletji do konca stoletja, pa je vertikalna cestna os, ki naj bi v dolžini 9160 kilometrov čez vzhodno Afriko povezala egiptovsko prestolnico Kairo na severu z Gaberonejem v Bocvani na jugu celine.

Seveda pa je to povezano z vsem ostalim: s politično stabilnostjo in gospodarskim razvojem (zlasti še razvojem potrebne infrastrukture, ki Afriki še zmerom primanjkuje). Eno in drugo, to je gospodarski in politični razvoj, sta med sabo tesno povezana in sta sestavni del prizadevanj za afrikanizacijo, za odkrivanje svojskih afriških potez v prihodnjem razvoju celine. To pomeni, da bo Afrika morala najti svojski, svojim tradicijam in svojim sedanjim zmožnostim najustreznejši odgovor na politična in gospodarska vprašanja, ki se pred njo postavljajo v prihodnjih dveh desetletjih.

»Afriški recept« razvoja? Mnogi so v preteklosti zatrjevali, da so ga odkrili, in so ga skušali vsiliti črni celini. Z zahoda so ponujali dotok kapitala in potrošniških dobrin, od česar pa so se zvečine lahko okoristile le maloštevilne domače elite. Z vzhoda so ponujali močno državno industrijsko bazo pa orožje, s čimer so prav tako ustvarjali dolgoročno odvisnost. S severa, iz Libije, je prišla »tretja teorija«, oprta na islam, ki pa se navkljub naftnim dolarjem ni mogla zakoreniniti v drugačnih kulturnih in socialnih okoljih. Z evropskega zahoda je prišel socialnodemokratski model, ki pa se je preveč očitno vezal na neokolonialistične cilje. Z azijskega Daljnjega vzhoda je prišel model »svetovne vasi«, ki prav tako ni mogel pognati na afriških tleh. Še bi lahko naštevali: različni modeli, za katerimi so zvečine stale različne politične ambicije.

Toda črna celina ima svoj umski potencial, ki čaka na svojo besedo v prihodnjem dvajsetletnem obdobju do leta 2000, ko se bo poprečna starost dvignila z današnjih 45 na 56,6 leta in ko bo aktivnega prebivalstva, starega od 15 do 65 let, nad polovico, to je 437 milijonov: na celini se bo pojavila množica znanstvenikov, strokovnjakov na raznih področjih, otrok afriške neodvisnosti, ki bodo terjali svoje mesto na gospodarskem in političnem prizorišču.

Vprašanje je seveda, ali bodo to mesto – lahko dobili. Kajti že danes šteje Afrika kakih 60 milijonov brezposelnih, to je 30 odstotkov aktivnega prebivalstva. Če ne bo prišlo do korenitih sprememb v dozdajšnjem gospodarskem razvoju, bo leta 2000 brezposelnih že 39 odstotkov za delo zmožnih ljudi: politični detonator, ki grozi z nevarno eksplozijo.

Afrika je torej celina potencialnih nevarnosti in potencialnih možnosti. Samo od nje je odvisno, od ustvarjanja lastne samozavesti, kot pravi Adebayo Adedeji, ali bo leta 2000 lahko vsak sedmi Zemljan, doma na njenih tleh, dal sedmi ali še večji prispevek v kulturno, intelektualno in gospodarsko zakladnico našega planeta. Vsekakor pa bo črna celina prevelika, da bi jo bilo leta 2000 mogoče spregledati ...

DVESTO V LETU 2000

Iz ptičje perspektive ali iz perspektive črvov

Lazar Mojsov: »Čez dvajset let se bodo svet in Združeni narodi spopadali predvsem z vprašanji, ki so zapisana v platformi vizije sveta neuvrščenih dežel.«

BOGDAN POGAČNIK,
novinar Dela

Besedilo pogovora uporabite povsem, ko se vam bo zdelo prav in potrebno, saj si moramo vzajemno zaupati,« mi je s široko gesto dejal Lazar Mojsov, ki zdaj vodi oddelek za mednarodne zadeve v predsedstvu ZKJ, v 12. nadsprotju stavbe centralnega komiteja v Novem Beogradu. Z vso svojo širino in zaupanjem pa je tudi odražal pristop, kakršnega je imel do vseh vprašanj, ko je lani osem mesecev vodil kot predsednik generalne skupščine OZN 4 zgodovinska zasedanja: 32. redno zasedanje generalne skupščine OZN, 8. posebno zasedanje o Libanonu, 9. posebno zasedanje o Namibiji in 10. posebno zasedanje o razorožitvi.

– Kako bi označili splošni položaj v osemdesetih letih, zlasti spore in dileme v svetu in Združenih narodih kot izhodišče za leto 2000?

Ves povojni razvoj mednarodnih odnosov oz. razvoj po koncu druge svetovne vojne je že s tistim usodnim 6. avgustom 1945, ko je ob 6.15 eksplodirala bomba nad Hirošimo, napovedal kljub zmagi zaveznikov nove krize v mednarodnih odnosih. Dejansko je vse to obdobje od takrat pa do danes potekalo v velikih krčih. Ne bi navajal vseh podatkov, a že brez teh se vsi zavedamo orjaških težav, ki smo jih doslej imeli v mednarodnih odnosih. Oblikovali so se vojaškopolitični bloki, za čela se je tekma v oboroževanju, prišlo je do hladne vojne kot posledice ideoloških in političnih napetosti med vojaškopolitičnimi zvezami, bili smo priča ogromnemu razmahu protikolonialnih revolucij, ki so zajele skoraj dve tretjini nekoč pozabljenega dela človeštva. Izbruhnile so številne lokalne vojne in spopadi. Po podatkih, ki jih imam, je bilo teh lokalnih vojn in spopadov kar okrog 180. Toda kljub temu so to obdobje, ki je za nami, Združeni narodi, ki so bili zamišljeni kot organizacija za usklajevanje razvoja v svetu, vendarle lahko preživeli. Preživeli pa so ta nelahki čas lahko zaradi tega, ker je ustanovna listina OZN zastavljena zelo prožno, tako da je omogočila Združenim narodom, da so se pri vseh teh krizah, konfliktih, hladni in vročih vojnah ter ideološkopolitičnih spopadih sproti prilagajali novim potrebam.«

Samo se je torej zastavilo vprašanje, če potemtakem na podlagi objektivnega gradiva in subjektivnih občutkov lahko upamo, da bodo Združeni narodi kljub novim konfliktom preživeli tudi leto 2000. Ali se bodo morda leta 2000 odprle celo nove perspektive?

»V naslednjih letih, lahko bi rekel vse do leta 2000, se bo, kolikor lahko sklepam, krizni položaj v mednarodnih odnosih nadaljeval,« je menil Mojsov. »To pa pomeni, da se bo vse to, kar se je že dogajalo, zdaj ponavljalo v novih krčih in krizah. Dejansko je že leto 1979 dalo za to številne dokaze. Celo tiste države, ki so jih ocenjevali kot zelo trdne v temelji, so se znašle v središču novih gibanj, socialnih in političnih revolucij. Poglejmo samo, kaj se je zgodilo z Iranom ali Nikaragvo! V nadaljnjih desetletjih se bodo vsi konfliktni položaji še nadaljevali, kajti po mojem globokem prepričanju sem v bistvu ves ta čas po drugi svetovni vojni tja do konca t. stoletja gibljemo – glede na dosedanje celotno zgodovino človeške civilizacije – v prehodnem obdobju mednarodnih odnosov. V vseh dosedanji zgodovini je bilo namreč osnovno sredstvo za reševanje sporov in spopadov med narodi vojna oziroma orožje. Orožje je dejansko postalo orodje vojne.

Toda zdaj je očitno, da smo v položaju, ko se mora zaradi novega tehnološkega razvoja v orožjih vojna v bistvu izključiti kot sredstvo za reševanje mednarodnih sporov. V jedrskem arzenalu velesil je nagrmadenih toliko megatonov najbolj uničujočih oblik tega orožja, da lahko ne enkrat, ampak večkrat uničijo vsakega mogočega nasprotnika, razrušijo pa tudi celotni planet in človeško civilizacijo ter podrejo ekološko ravnovesje sveta. Zdaj imamo za bojevanje ne samo puščice in kopja, pa nože, puške in strojnice, da ne govorimo o tankih in letalih iz druge svetovne vojne, ampak tudi atomske bombe in rakete. V takih razmerah je povsem razumljivo, da tega orožja ne moremo in ne smemo uporabiti, ne glede na to, da prej tekmujemo v oboroževanju ali da postavljamo rakete, kakršne so SS-20 oziroma Pershing. Tekmovanje v izpopolnjevanju jedrskega orožja se bolj nanaša na tekoče ravnovesje v oboroižitvi oz. na tako imenovano ravnotežje strahu med velesilami, pri čemer hoče vsaka ohraniti svoje dosedanje pozicije v vzajemnih in svetovnih odnosih. Zato tudi noben vojaški strateg ali državnik v tem razdobju človeške civilizacije ni nastopil z grožnjo, da bi bilo to orožje zares lahko uporabljeno, s čimer sta grozila pred drugo svetovno vojno Mussolini in Hitler, ko sta zahtevala novo razdelitev sveta. Danes vsakdo ve, odgovorni ljudje pa še bolj kot ljudje s ceste, da bi bila uporaba sodobnega jedrskega orožja vseuničujoča. Ker smo torej v obdobju, ki je nujno naperjeno proti orodju vojne, mora biti vojna kot sredstvo za reševanje mednarodnih sporov izključena z mednarodnih odnosov.«

Kljub temu še kako žgo vsakovrstna vojna žarišča in za njimi vsi čutimo, da visi Damoklejev meč atomske bombe. Kaj torej? »Vsekakor bodo tudi še v prihodnje mednarodni spori, čeravno so se doslej pojavljali predvsem zaradi delitve sveta, gospodovanja nad njim in izkoriščanja. Vsaj navidez se nekateri razlogi zdaj umikajo. Kolonializem je kot dejstvo praktično že izginil. A celo če bi predvidevali, da bo do leta 2000 protikolonialna revolucija zares do kraja zaključena, celo če bo boj za neodvisnost narodov res že rodil sadove in če se bodo celo drugi odnosi v svetu pozitivno razvijali, bodo prav gotovo še vedno prisotni številni razlogi zą različne mednarodne spore in spopade. V letu 2000 bo morda razlog za mednarodni spor – ekološki prekršek posamezne vlade. Recimo, če bi poskušali, da bi velike reke, ki se izlivajo v mrzla morja, preusmerili na jug, da bi napajale puščave. Morda bi na tej podlagi lahko izbruhnil mednaroden spor, ker bi se spremenilo naravno ravnovesje v nekem delu sveta. Toda čeprav bodo še spori, vojna mora biti izključena, kajti vsaka prihodnja vojna v svetu bi se spremenila v nesmisel; v taki vojni ne bi bilo niti zmagovalca niti premaganca, ampak bi človeštvo izginilo.«

– Ali mislite, da potemtakem, glede na ta strah in glede kljub temu obstoječe tehnološke možnosti in konflikte lahko pričakujejo leto 2000 kot optimisti ali pesimisti?

»V tem prehodnem obdobju mednarodnih odnosov, ki se bo raztegnilo še tudi čez leto 2000, moramo biti hkrati optimisti in pesimisti. Optimisti v tem smislu, da bo razum vendar končno obvladal položaj že zaradi apokaliptičnih vizij; pesimisti pa zato, ker kljub vsemu ne smemo povsem izključiti možnosti, da bi do take blazne vseuničujoče vojne le prišlo. Ni mogoče namreč povsem izključiti nevarnosti, da bi kdo izmed tistih, ki razpolaga s to oblastjo in silo, le pritisnil na gumb. Zato moramo ohraniti budnost in razvijati splošno gibanje v javnem mnenju vseh narodov sveta, ne glede na to, kakšnemu družbenopolitičnemu ali državnemu sistemu pripadajo, kar bo zavrlo sleherne avanturistične podvige v mednarodnih odnosih.«

Mojsova sem kot Jugoslovana seveda tudi vprašal kako gleda na vse večjo udeležbo in vlogo neuvrščenih in držav v razvoju zdaj, ko se polagoma bližamo letu 2000.

»V vsem tem prehodnem razdobju po drugi svetovni vojni so se Združeni narodi ne samo prilagojevali novim razmeram, ampak tudi nenehno rasli. Leta 1945 je bilo v OZN 51 članov, letos pa že 152. Med novimi sto člani so seveda predvsem narodi iz tistih delov sveta, kjer je prej stoletja vladal kolonializem. Vse nove članice v OZN so zato vidno spremenile strukturo OZN, ki ni več blokovsko razdeljena organizacija kot neposredno po ustanovitvi.

Nove članice so tudi vse bolj dejavne v okviru OZN, predvsem pa je iz njihovega kroga zrastel tako pomembni pojav politike neuvrščenosti. V nadaljnjem razvoju tega prehodnega obdobja bodo Združeni narodi vsekakor odigrali veliko vlogo, s tem pa tudi neuvrščene države oz. dežele v razvoju. Leta 2000 bodo Združeni narodi verjetno šteli okrog 200 članov. V OZN bodo vstopile še mnoge majhne države iz zadnjih enklav kolonializma, ki se še upirajo. Vsekakor bo že rešeno vprašanje Zimbabveja in Namibije. Prav zdaj priteka v OZN nov val majhnih otoških državic iz Karibov in Tihega oceana, ki čeprav štejejo samo po nekaj sto tisoč prebivalcev, želijo uresničiti svojo neodvisnost. Združeni narodi bodo morali zato še bolj kot doslej odsevati vse mogoče poglede in perspektive v svetu. Že zdaj so na svetu ogromne države z več sto milijonskimi množicami, države, ki se raztezajo tako rekoč čez cele kontinente, države, ki imajo ogromna naravna bogastva, na drugi strani pa druge, ki so majcene, skrajno revne in brez naravnih bogastev. So države, ki razpolagajo z arzenalom orožja in druge, kot je na primer Kostarika, ki vojske sploh nimajo. Nekatere otoške državice Pacifika, ki bodo leta 2000 postale članice OZN, bodo doma razpolagale samo z nekaj cariniki in stražniki. Potemtakem bo struktura človeštva, zastopanega v OZN, leta 2000 še bolj raznolika in Združeni narodi bodo morali igrati pomembno katalizatorsko vlogo v reševanju osnovnih protislovij dobe.«

Na vprašanje, ali se spominja kakega posebej zanimivega osebnega pogovora, ki ga je imel v tem smislu s kakim državnim predstavnikom v času, ko je predsedoval generalni skupščini OZN, je Mojsov navedel svoj pogovor s predsednikom vlade polinezijske državice Samoa Tupuolo Efijem, ki je med drugim dejal: »Vse probleme sveta moramo obravnavati iz pravilne perskektive. A kaj je pravilna perspektiva? Angleščina pozna dve perspektivi – ptičjo in zemeljsko t. j. perspektivo, kakršno vidijo črvi. Polinezijci poznamo tri perspektive: perspektivo človeka, ki je na vrhu hriba, tistega, ki je na vrhu drevesa, in perspektivo človeka, ki sedi v čolnu.

Kdo bo presodil, kateri izmed teh treh ima najbolj pravilno perspektivo? Človek na vrhu hriba ima vsekakor najširšo panoramo in lahko gleda do obzorja. Toda človek v kanuju je v boljšem položaju, da vidi jato rib v morju. Vsi trije imajo svojo vlogo. Smiselnost je torej v tem, da se vsakomur omogoči, da priloži svoj prispevek. Človek na vrhu hriba daje svoje, človek na drevesu svoje in človek v čolnu svoje. Zato se med seboj ne smejo prezirati. Na podoben način lahko vsaka država članica ne glede na velikost prispeva k skupni blaginji. Zato Samoa meni, da tudi majhen narod kot človek v kanuju lahko dà svoj delež Združenim narodom, ki so jim potrebne ne samo vse te tri perspektive, ampak celo vse perspektive, ki jih je še mogoče odkriti.«

Ker pa so večji vendar močnejši in imajo lahko daljšo palico, sem preskočil na vprašanje, kako gleda z vidika leta 2000 na mirovne policijske sile in na veto velesil.

»Seveda moramo stati na realnih tleh tudi glede tega, kaj Združeni narodi zmorejo. V ustanovni listini ZN je bilo jasno rečeno v prvem členu, kaj je glavni cilj OZN: skupno ukrepati zaradi preprečevanja groženj miru ter omejevati dejanja agresije in drugih kršitev miru, kot tudi miroljubno urejati spore. Toda kot smo iz dosedanjih trideset let videli, ZN niso mogli učinkovito skupno ukrepati proti agresiji, razen v primerih, kadar so se tudi velesile, ki imajo pravico veta v varnostnem svetu, o takih ukrepih strinjale. Takih primerov pa je bilo sorazmerno malo in najbrž bo tako tudi v prihodnje: Zaradi tega tudi realistično ne bi kazalo imeti Združenih narodov za svetovno vlado, ki bi urejala vse sedanje in prihodnje spore. ZN ne morejo biti svetovna vlada, ker je že v prvem členu ustanovne listine pritaknjena omejitev, da se ne smejo vmešavati v vprašanja, ki so v notranji pristojnosti vsake države, niti ne morejo zahtevati od držav članic, da taka vprašanja načenjajo na temelju ustanovne listine. Potemtakem vsaka članica ZN lahko na temelju svoje suverenosti skoraj sleherno vprašanje mednarodnih odnosov, ki jo zadeva, označi za vprašanje notranje pristojnosti, zaradi česar lahko zavrne sklepe Združenih narodov. Zategadelj se tudi številne resolucije, celo tiste, ki so bile mandatnega značaja in sprejete v Varnostnem svetu, do zdaj prav glede na omejitev v sami strukturi OZN niso mogle izvesti.

Zaradi tega bodo Združeni narodi tudi leta 2000 zanesljivo preživeli in ostali kot svetovna organizacija z nadaljnjimi prizadevanji za razvijanje vseh pozitivnih teženj in napredka, vendar tudi v prihodnje ne bodo postali svetovna vlada. Še naprej bodo forum za obravnavanje vseh mednarodnih vprašanj, kar pomeni, da bo v odsotnosti svetovne vlade ostal še kako širok prostor za delovanje progresivnih družbenopolitičnih sil v vsakem narodu, v vsaki državi in svetu kot celoti, ki bodo skupno morale pritiskati na svoje vlade, naj se vedejo razumno, naj čuvajo mir in rešujejo vprašanja mednarodnega sodelovanja.

Samo v povezavi teh treh dejavnikov – prvega, da je vojna v novih razmerah vseuničenja nemogoča; drugega, da ZN ostanejo enotna organizacija za obravnavanje vseh svetovnih problemov; in tretjega, da je potrebno delovanje javnega mnenja in progresivnih družbenopolitičnih sil – samo v tej povezavi bomo lahko reševali vse dileme sodobnega sveta.«

Ko sem ga za konec še povprašal, ali imajo v OZN prav leto 2000 označeno za prelomnico v socialnoekonomskih odnosih ali kulturi in zdravstvu, kjer je, recimo prav za Afriko leto 2000 označeno kot prelomnica, je Lazar Mojsov poglobljeni, čeprav neposredni in živi pogovor sklenil z ugotovitvami:

»V letu 2000 se bodo svet in Združeni narodi vsekakor spopadli z vrsto drugih vprašanj, kot so bila tista, ki so se pojavljala doslej. Predvsem so to vprašanja zapisana v platformi vizije sveta neuvrščenih dežel. To so vprašanja razvoja in zmanjševanja ogromnega prepada, ki je nastal zaradi kolonialnega izkoriščanja in dominacije nekaterih imperijev. To so tudi vprašanja hitrejšega razvoja nerazvitih zaradi bolj uskladenega razvoja sveta v vseh sestavinah – gospodarskih, družbenih, zdravstvenih, prosvetnih in kulturnih. Šele na teh osnovah bodo Združeni narodi lahko začeli razvijati svojo pravo funkcijo kot center za usklajevanje prizadevanj vsega človeštva. Združeni narodi, ki so bili obremenjeni z dediščino dosedanjega obdobja mednarodnih odnosov, zlasti agresije, intervencij, vmešavanja v notranje zadeve in tekmovanja med blokoma, doslej niso mogli v polni meri izpolnjevati svoje prave vloge. Prepričan sem, da se bo leta 2000 tekmovanje v oboroževanju naposled zmanjšalo, da bomo stopili po poteh resničnega razoroževanja in da bomo prišli v območje drugega sveta, kot je današnji, ki še temelji na ravnovesju nasilja. Leta 2000 bodo verjetno tudi bloki drugačni ali jih morda sploh ne bo več. Tako, da upam v leto 2000, ko bomo lahko ob veliko bolj enakopravni udeležbi vseh narodov in ljudi, sveta strpno sodelovali pri reševanju vseh vprašanj mednarodnih in človeških odnosov.«

POGLED V NEBO

Čudno vreme – zakaj ponoči ni več tako hladno?

V dolgih obdobjih preteklosti, merjenih z desettisočletji, je vreme delala narava sama, danes pa nanj še najmočneje – in največkrat škodljivo – vpliva človek

GREGOR PUCELJ,
novinar Dela

foto Janez Zrnec

Silvestrski večer 31. decembra 1999. Bo prijeten pozno pomladni večer ali pa se bomo v silnem mrazu stiskali ob peči? To je eno izmed ne tako redkih vprašanj, s katerim se že vrsto let ubada del svetovne javnosti in ki je hkrati tudi ena izmed osrednjih nalog, s katerimi se ukvarjajo strokovnjaki, ki proučujejo podnebne spremembe. Čeprav so strokovnjaki pri napovedovanju vremena na prelomu dveh tisočletij in kasneje zelo previdni, se najdejo tudi taki, ki se drznejo drezati v prihodnost. Kakšne so torej njihove trditve in predvidevanja? S kakšnim vremenom bomo stopili v novo tisočletje?

Toda če že bomo tako pogumni, da bomo tuhtali o vremenu, ki šele bo, se moramo najprej opreti tudi na vremenske razmere, ki so vladale v preteklosti, in na podnebje, v katerem živimo danes. Vreme prihodnosti namreč ne bo viselo v zraku, bo le logično nadaljevanje – če izvzamemo človekove nespametnosti – zdajšnjih vremenskih procesov.

Značilnost minulega desetletja so številne spremembe, ki so v marsičem presenetljive glede na normalno podnebno povprečje: v letih 1966–1973 je suša prizadejala Sahel; leta 1974 je prišlo v Indiji do sprememb v monsumu; v tropski Braziliji je leta 1975 mraz uničil pridelek kave; leta 1976 je suša zajela skoraj vso Evropo.

Ciničnі bi bili, če bi trdili, da v življenju nekaj generacij te vremenske spremembe niso velike in pomembne, vseeno pa so za podnebje v celoti postranska stvar. Tako zdaj po mnenju geologov živimo v nenavadno mirnem obdobju, lahko mu rečemo tudi med ledeno. Začelo se je pred 10.000 leti in v tem času sta se za človeški rod zgodila dva velika dogodka: to je obdobje, ko je človek postal poljedelec in rodila se je civilizacija.

Seveda pa so se na zemlji znotraj teh desettisočletnih, lahko bi jim rekli nadčloveških obdobij, menjavali še krajši in predvsem neenakomerni cikli. Preletimo le naše tisočletje. V 11. in 12. stoletju so imeli na britanskih otokih nemalo vinogradov. Vikingi pa so zaradi toplega podnebja odhajali s severnega Atlantika na osvajanje sosednjih dežel. Erik Rdeči je takrat odkril »zeleno deželo« Grenlandijo, Norvežani pa so prišli na Irsko. V 13. stoletju pa se je nenadoma vse spremenilo. Ozračje se je ohladilo, Grenlandija se je iz zelene spremenila v ledeno deželo. In po 15. stoletju so tamkajšnji prebivalci zaradi čedalje slabših letin umirali od lakote.

Večletna merjenja povprečnih temperatur na območju Severnega morja so pokazala, da se vse bolj nižajo. Nekateri znanstveniki trdijo, da se spreminjajo tudi nekateri pomembni zračni tokovi, ki vplivajo na podnebje v posameznih predelih že tako hladnega severnega področja. Območja kakor Sibirija ali pokrajina na severu Kanade po nekaterih ocenah postajajo iz leta v leto hladnejša. Te spremembe so bolj ali manj dokazane, saj temeljijo na meritvah, ki jih ni zlahka ovreči. Ob tem pa je ostalo odprto vprašanje, kateri so vzroki, ki so pripeljali do takih sprememb, in predvsem, kakšne bodo njihove posledice.

V preteklosti so iskali »krivce« za podnebne izpade med tako imenovanimi objektivnimi vzroki (na primer spreminjanje položaja Zemlje do Sonca), danes pa je stopil na sceno še en povzročitelj ekscesnih podnebnih sprememb: to je človek in njegova dejavnost. Del strokovnjakov namreč pravi, da je glavni povzročitelj ohladitve prah. Pri tem ob prahu, ki ga bruhajo ognjeniki, omenjajo tudi vse druge nenaravne oblike zapraševanja; tu so na prvem mestu prašni delci, ki jih iz dneva v dan puhajo v ozračje tovarniški dimniki in najrazličnejši razpršilci.

Tako vsako leto vržejo v ozračje okrog 300 milijonov ton aerosolov, ki so razpršeni v drobnih kapljicah, ki odbijajo sončne žarke in zmanjšujejo segrevanje zemeljskega površja. Tako so v Sovjetski zvezi leta 1967 izračunali za 10 odstotkov slabši prodor sončnih žarkov, kakor pa leta 1940. Izračunali so tudi, da bi v letih z onesnaževanjem lahko za petkrat povečali količino prašnih delcev v ozračju. To bi bilo dovolj, da bi temperatura padla za 3,5 stopinje Celzija. Takrat pa bi že lahko govorili o novi ledeni dobi.

Res je, pravi sovjetski znanstvenik, da je Zemlja v svoji dolgi zgodovini preživela nekaj ledenih dob, kakor je preživela tudi več vdorov mraza, ki jih zasledimo v zadnjih nekaj stoletjih, pa tudi še dandanašnji. Vseeno pa splošno gibanje podnebnih razmer v svetu kaže na nevarnost globalne otoplitve, kar bi imelo katastrofalne posledice.

Po mnenju akademika Budika (pa ne le njega) je glavni povzročitelj napovedanih otoplitvenih procesov izgorevanje velikih količin naravnih, fosilnih goriv, ki jih črpajo pod zemeljskim površjem. Ko ta pogonska goriva zgorijo, se v atmosferi kopičijo velike količine ogljikovega dvokisa, ki kakor plašč objema Zemljo in preprečuje, da bi se odvečna toplota porazgubila v vesoljskem prostranstvu.

Ogljikov dvokis namreč kakor steklo prepušča sončne žarke, toploto, ki izpareva z Zemlje, pa prestreza in jo oddaja nazaj v obliki infra rdečih žarkov. Dandanes je v zemeljski atmosferi 0,3 odstotka ogljikovega dvokisa, v atmosferi Venere, kjer ga je 93 odstotkov, pa znaša temperatura kar 470 stopinj Celzija. Sicer pa se je od začetka industrijske revolucije stopnja ogljikovega dvokisa v zemeljski atmosferi povečala za 10 do 20 odstotkov – po 5 milijard ton letno od začetka tega stoletja. To pa lahko že v nekaj prihodnjih desetletjih pripelje do odločilnih podnebnih sprememb, seveda, če predvidevamo, da poraba nafte, premoga in podobnih energetskih virov ne bo nazadovala; pri polžjem prehodu na čiste energije bo ta trditev kar pravšnja.

Tako bo torej leta 2000 koncentracija ogljikovega dvokisa v atmosferi za 30 do 40 odstotkov večja, kakor je danes, četrt stoletja kasneje bo že podvojena. Zato bo leta 1990, kakor meni sovjetski znanstvenik, srednja globalna temperatura zrasla za pol stopinje Celzija, proti letu 2025 pa kar za tri stopinje v primerjavi s sedanjo. Te številke same po sebi niso grozljive in navadnemu Zemljanu ne povedo prav veliko.

Precej drugače pa na »neznatno« povprečno otoplitev gledajo strokovnjaki. Kaj se torej skriva za njo? Predvsem povprečno zvišanje temperature za nekaj stopinj ne bo enakomerno, ampak bodo razlike med posameznimi zemljepisnimi širinami zelo velike. Če se bo proti letu 1990 ploskev arktičnega ledu zmanjšala le neznatno, se bodo v dvajsetih letih prihodnjega stoletja ledeniki povsem stajali in januarska temperatura na Arktiki bo za 15 do 20 stopinj višja od sedanje. Na srednjih zemljepisnih širinah se temperatura ne bo dvignila tako očitno, vseeno pa bodo tudi tam zimske temperature za nekaj stopinj višje od zdajšnjih.

Ko se bo takšno (napovedano) podnebje ustalilo in ko se bo arktični led stopil, bo v toplih letnih časih deževalo veliko bolj enakomerno kakor zdaj. Do takrat pa moramo pričakovati četrt stoletja nestanovitnega vremena, ki bo čedalje bolj različno od zdajšnjih atmosferskih dogajanj. Med takimi dogajanji bi bil usoden že dvig gladine morja, saj bi voda poplavila številna območja, kjer živijo milijoni ljudi. Pod vodo bi potonil Bangladeš, popravljena bi bila Nizozemska, Florida in podobna območja tik ob morju.

No, vsi ki se ukvarjajo s proučevanjem podnebnih sprememb, niso tako zelo črnogledi. Opirajo se na tole ugotovitev: če je res, da z Zemlje vsako leto pošljemo v zrak 5 milijard ton ogljikovega dvokisa, bi ga moralo biti danes v zraku dvakrat več, kakor pa ga namerijo laboratorijske naprave. To pomeni, da planet le še ni v takšni nevarnosti, kakor mislijo nekateri. Gozdovi in morje namreč še vedno vsrkajo precejšnje količine ogljikovega dioksida in namesto njega pošljejo v zrak kisik. Vse bi bilo torej v redu, če človek s svojim nespametnim početjem ne bi podiral naravnega ravnotežja. Žal dela prav to! Nobena skrivnost ni, da se nad večjimi mesti ustvarja tako imenovana mikroklima in da na večjih industrijaliziranih območjih podnebje že zdavnaj ni več takšno, kakršno je bilo pred nekaj stoletji.

Vsemogočno ni niti morje, ki je ponekod že tako onesnaženo, da ne more več sproti posesati in predelati svojega deleža ogljikovega dvokisa. Vznemirljiv je podatek, da so izkoriščene vse možnosti morja za absorbiranje ogljikovega dvokisa, ki je v zraku, tako da bi potrebovali oceani za popolno uravnovešenje najmanj tisoč let.

Zaradi vsega tega je prav gotovo res, da ljudje ne bi smeli čakati na to, da bi se »zanesljivo prepričali« o škodljivosti izgorevanja fosilnih goriv in onesnaženosti ozračja, kajti takrat bo že prepozno. Ni dvoma, da moramo že zdaj zmanjšati porabo energije, in to ne le nafte in premoga, ampak tudi jedrske energije. Predvsem pa z njihovimi ostanki ne smemo onesnaževati ozračja. Le tako bomo namreč dosegli, da se današnje žitnice – kakor so na primer srednjevzhodni predeli ZDA in nekatera območja v Kanadi in Sovjetski zvezi – ne bodo spremenile v nerodovitne puščave in da jih ljudje 21. in naslednjih stoletij ne bodo občudovali le na fotografijah. Da ne bo tako, kakor je danes, ko z jamskih slik lahko sklepamo, da je bila Sahara pred šest tisoč leti rodovitna in ko vemo, da je bila v Herodotovih časih severna Afrika žitnica antičnega sveta.

> *»Nekoč »zelena dežela« Grenlandija je postala ledena, Sahara je bila rodovitna in severna Afrika je bila žitnica antičnega sveta«*

Ko razmišljamo o tem, kakšno bo vreme v letu 2000 in kasneje, pa moramo biti kljub nekaterim že omenjenim »trdnim« napovedim in domnevam, vseeno previdni. Je že tako, da danes znanost vsem tem vprašanjem še ni kos. Za točnejšo energetsko bilanco, za obrazložitev zakonitosti in razmerja med ozračjem in morjem in za razjasnitev podobnih neznanj ji še vedno primanjkuje znanja. Najboljšo rešitev za premagovanje te nemoči pa so, po mnenju večine strokovnjakov, v zadnjih letih odkrili s tako imenovanimi modeli, s katerimi so se še najbolj približali zapletenim mehanizmom globalnega podnebnega dogajanja. V računalnik namreč lahko vstavijo podatke o gibalih in procesih, ki vplivajo na podnebje, in ta jim lahko izračuna dolgoročne simulirane podnebne spremembe. Taki modeli vključujejo vse več spremenljivk, to pomeni, da se čedalje bolj približujejo resničnemu stanju in da tako postajajo tudi bolj zanesljivi.

Toda raziskovanje podnebja z modeli je še na začetku poti. Nejasnosti so predvsem zaradi učinka višine oblakov in premalo znane so tudi temperature morske površine. Z računalniki so namreč dokazali zvezo med temperaturo oceanske gladine in vremenskim dogajanjem na kopnem v severnih širinah. Pa še to. Dosedanji izsledki raziskovanj z modeli so pokazali, da je globalni mehanizem podnebja bolj odporen proti spremembam, ki jih vnaša v naravo človek, kakor smo se bali. Seveda bi bili vsi zelo veseli, če bi bile te ugotovitve neizpodbitne. Toda prva šibkost raziskovanja podnebnih modelov in vremena je že v tem, da z njimi ne morejo napovedati vremenskih sprememb za štirinajst dni ali za mesec vnaprej. Taki poizkusi kar po vrsti padajo v vodo, vzbujajo pa tudi nezaupanje v dolgoročnejša predvidevanja.

Do zdaj smo govorili predvsem o svetovnem podnebju, zvedeli smo, kakšno bo oziroma kakšno naj bi bilo vreme na začetku prihodnjega tisočletja v Sovjetski zvezi, v Severni Ameriki, na obeh polih in še kje. Zato ne bo odveč, če se za konec vprašamo, kako bo z vremenom v naših krajih oziroma, kako se bo spreminjala naša mikroklima.

So torej tudi Slovenci izpostavljeni podnebnim spremembam? Kako intenzivne so? O tem smo se pogovarjali z dr. Ivanom Gamsom, profesorjem na geografskem oddelku ljubljanske filozofske fakultete. Po njegovem mnenju v prihodnjih nekaj desetletjih še ne moremo pričakovati bistvenih vremenskih sprememb. Sicer pa so vse takšne napovedi tvegane že zato, ker ni pravih in dovolj zanesljivih podatkov iz preteklih let.

Vendarle se podnebje v Sloveniji spreminja, in to, kakor kaže, predvsem zaradi človekove dejavnosti. V kotlinah, kjer se zaradi šibke vetrovnosti zrak le počasi menja, je vedno več onesnaženja z ogljikovim dvokisom in mehanskimi delci, zato se v mrzlih zimskih dneh na takih območjih zadržuje nekoliko višja temperatura, kakor v okolici. Ta težnja se na eni strani, po besedah dr. Gamsa, kaže v tem, da v zimskem času ni, oziroma jih je vedno manj, izrazitih vdorov hladnega zraka, ko temperatura pade na 15 in več stopinj Celzija pod ničlo. Na drugi strani pa o otoplitvi pričajo tudi podatki o gibanju srednje letne temperature. Od leta 1850 do danes se je ta temperatura v Ljubljani dvignila za 0,7 stopinj Celzija. To velja ne le za Ljubljano, ampak tudi za druge kotline.

Na vetrovnih, odprtih območjih se v naših krajih v zadnjih desetletjih srečujemo z drugim učinkom. Znano je namreč, da se je v zadnjih sto letih gozdnatost povečala od 40 na nekaj več kot 50 odstotkov, tako da ima Slovenija čedalje bolj gozdno podnebje. In kaj to pomeni? Gozdovi zmanjšujejo amplitudo nihanja temperature. Tako zaradi učinka gozdov najnižje nočne temperature niso več tako nizke, kakor so bile pred leti. Podobno je tudi z najvišjimi dnevnimi temperaturami, ki tudi niso več tako poskočne. Čeprav je zaradi vsega tega težko trditi, da te spremembe občutijo tudi ljudje, je po svoje zanimivo, da na Krasu ne poznajo več, vsaj ne tako izrazitih, sušnih obdobij. Na Primorskem pa vinogradniki pravijo, da jim grozdje dozori kasneje kakor pred leti. Da se podnebje na tihem spreminja tudi v naših krajih, priča tudi nestanovitnost jesenskih padavin. Še vedno smo namreč navajeni, da imamo oktober za moker mesec, podatki pa kažejo, da so padavine v tem času vse manj redne in da jih je včasih le še za vzorec.

Je mar vse to grožnja za prihodnost? Je in ni. Res je namreč, da smo z onesnaževanjem in z drugimi posegi v prostor (gosta naseljenost v nižinah) že v marsičem prizadejali podnebje. Toda narava je še dovolj močna, tako da nekako popravlja človekove napake. Vprašanje pa je, kaj se bo zgodilo v letu 2000, če teh opozoril ne bomo upoštevali in če bomo trmoglavo vztrajali pri vse večji porabi nečistih energetskih virov, predvsem premoga, ki zaradi pomanjkanja nafte spet postaja aktualen. V takem primeru nas čaka le en odgovor: pred vsako podnebno spremembo, pa naj bo to ledena ali topla doba, bomo najprej imeli črno dobo.

NOVOST ALI NOROST?

Sončno mesto, mesto starih prostovoljcev

Če bi se česa takšnega domislili v Evropi, bi marsikomu brž prišel na misel geto, toda Amerika je Amerika in baje ni nič nenavadnega v nenavadni ideji, da zgradijo mesto za petdeset tisoč prebivalcev, ki ne smejo biti mlajši kot petdeset let – in ki ne smejo biti revni.

Dr. ANTON KOLENDIĆ
publicist iz Beograda

Med poletom iz Los Angelesa smo preleteli gole planine in puščave in pristali v Phoenixu, glavnem mestu zvezne države Arizone. V mednarodni skupini udeležencev seminarja »Sociološke posebnosti sodobnega sveta« sem edini Jugoslovan. Naša skupina, ki šteje 26 ljudi, je prišla v Arizono, da bi obiskala novo mesto Sun City. Organizatorji so nam prikazali mesto kot enega najbolj originalnih socioloških poskusov v sodobnem svetu.

Seveda smo bili radovedni. Po pičle pol ure vožnje z velikim in udobnim avtobusom skozi peščeno puščavsko področje smo se pripeljali iz središča skoraj milijonskega, z industrijo prenapolnjenega Phoenixa in zagledali prve čudovite vile sredi cvetja in vrtov mesta Sun City.

Po širokih ulicah, na katerih je komaj videti kakšen avto, zato pa toliko več koles, se približujemo središču. Povedali so nam, da bomo kot gostje stanovali v mestnem hotelu. Namestili smo se, nato pa smo se po ustaljeni navadi v Združenih državah zbrali na priložnostnem koktajlu. Gostitelji so nam najprej dali brošure, nato pa so prišli na dan z obširnimi podatki o Sun Cityju.

Sun City je najmlajše mesto v ZDA, graditi so ga začeli leta 1958. Idejo o graditvi mesta je dal gradbeniški podjetnik Del Webb, za načrt pa je pridobil skupino bankirjev in finančnikov. Ustanovili so družbo Del Webb Company, ki je v manj kot dvajsetih letih zgradila Sončno mesto (Sun City).

Začelo se je tako, da je družba kakšnih 30 kilometrov iz Phoenixa kupila več kot 40 milijonov kvadratnih metrov zemljišča, na katerem so zgradili mesto za 50.000 ljudi. Po popisu 1. januarja 1979 je imelo mesto 49.500 prebivalcev. Že tri leta ne sprejemajo več novih stanovalcev, predstavnik Del Webb Company pa ob tem ponosno poudarja, da imajo nerešenih še več kot 37.000 prošenj za naselitev.

Za naselitev v Sun Cityju mora kandidat izpolniti tri pogoje:

1. v mestu mora kupiti hišo;
2. imeti mora zagotovljen minimalni mesečni osebni dohodek 700 dolarjev, zakonca pa 1000 dolarjev;
3. star mora biti najmanj 50 let.

Družba je zgradila majhne, enonadstropne vile, ki jih je mogoče po željah posameznikov tudi dopolniti in spremeniti. Cene hiš se gibljejo med 50.000 in 200.000 dolarji. Vse so tudi za ameriške razmere najmoderneje opremljene in predstavljajo vrhunski stanovanjski standard.

Očitno je torej, da gre za mesto bogatih in da siromašni tukaj nimajo kaj iskati.

Tretji pogoj za naselitev je najbolj pomemben in obenem posebnost tega nenavadnega mesta. Gre za mesto starih ljudi, mlajši od 50 let lahko pridejo na kratek obisk. Zato v Sun Cityju ni mladih ljudi in otrok.

Povedali so nam, da sila redko pride na kratek obisk kakšen otrok s starši, če si denimo vnuk ali vnukinja močno želita videti stare starše.

Sončno mesto je torej mesto starih ljudi. Predstavnika družbe vprašamo, ali ima takšno mesto sploh kakšen smisel. Razloži, da je nesluten razvoj v tem stoletju privedel do nepričakovanega podaljšanja človekove življenjske dobe. Leta 1920 je povprečna življenjska doba v ZDA znašala 30 let, danes pa se je povzpela že na 70 let. Vendar pa se ni podaljšala samo življenjska doba, ampak tudi človekova vitalnost. Nekdaj so petdesetletniki veljali za »dedke,« sedaj so ti ljudje v najboljših letih, na višku moči.

Družba z razvito tehnologijo in s svojo zakonodajo zahteva nenehno menjavo generacij. V prejšnjih letih so ljudje odhajali v pokoj kot na zaslužen počitek, danes prinaša upokojitev s seboj strah pred staranjem in nadlogami starosti.

Predstavnik Del Webb Company zatrjuje, da so raziskave pokazale, da celo najbolj imoviti upokojenci in starejši ljudje niso bili zadovoljni s tem, kar so jim do nedavnega ponujali. V ZDA so imeli bogatejši starejši ljudje na razpolago upokojenske domove, naselitev v penzionih in hotelih v Kaliforniji ali pa še občasna potovanja. Povsod in vedno pa so se počutili, kot da so z nečim »ožigosani«. Starejšim ljudem so povsod dali vedeti, da so nekaj »posebnega«, da se razlikujejo od mladih in mlajših, ki zavzemajo svoj prostor pod soncem, da so preživeli, odvečni in v napoto.

Ob teh spoznanjih je Del Webb prišel do zamisli o Sun Cityju in do donosnega posla.

Gostitelji so skupinam pri proučevanju mesta in nabiranju vtisov dali na razpolago majhne avtobuse, posameznikom pa kolesa. Kolo je gotovo najustreznejše prometno sredstvo za ogledovanje tega idealnega mesta s širokimi, s cvetjem obdanimi ulicami in alejami. Poleg tega so vzdolž in povprek po mestu zgradili še posebne, široke in asfaltirane steze za kolesarje.

Z avenije, po kateri so po dvojnih pasovih brzeli avtomobili, sem se odpeljal v ožje, mirne in med seboj zelo podobne ulice. Povsod zelenje, cvetje, eksotično drevje in živo pobarvane hišne ograje. V vseh vrtovih je trava skrbno pokošena, ponekod se blešči modra voda v družinskih plavalnih bazenih.

Organizatorji seminarja in gostitelji so poudarili, da je prvi dan namenjen prostemu ogledu mesta, seznanjanju z njegovimi meščani in odlikami. Zato sem pustil kolo pred vhodom in se napotil v velik vrt, kjer sta gospod in gospa pod pisanim sončnikom srkala čaj in kramljala. Pozdravil sem, se opravičil in predstavil.

Sprejela sta me zelo ljubeznivo, me povabila, naj prisedem, gospa pa je pohitela v hišo po skodelico in mi nalila čaja.

Gospod Stratford, tako se je pisal gostitelj, je bil takoj pripravljen odgovarjati na pripravljena vprašanja, ki so se tudi meni zdela včasih sila neumna.

Stratford je upokojeni univerzitetni profesor primerjalne književnosti.

»Zakaj ste odšli iz New Yorka, kjer ste delali, preživeli večji del življenja, kjer ste imeli širok krog znancev, knjižnice, družino, in prišli v to mesto, ki je bogu za hrbtom?«

»Ne veste, kaj pomeni ostareti,« je odgovoril profesor Stratford po katerem premisleku. »Razumljivo je, da prepustimo mesto mlajšim. Tako sem tudi sam storil, čeprav sem bil še zdrav in poln ustvarjalne

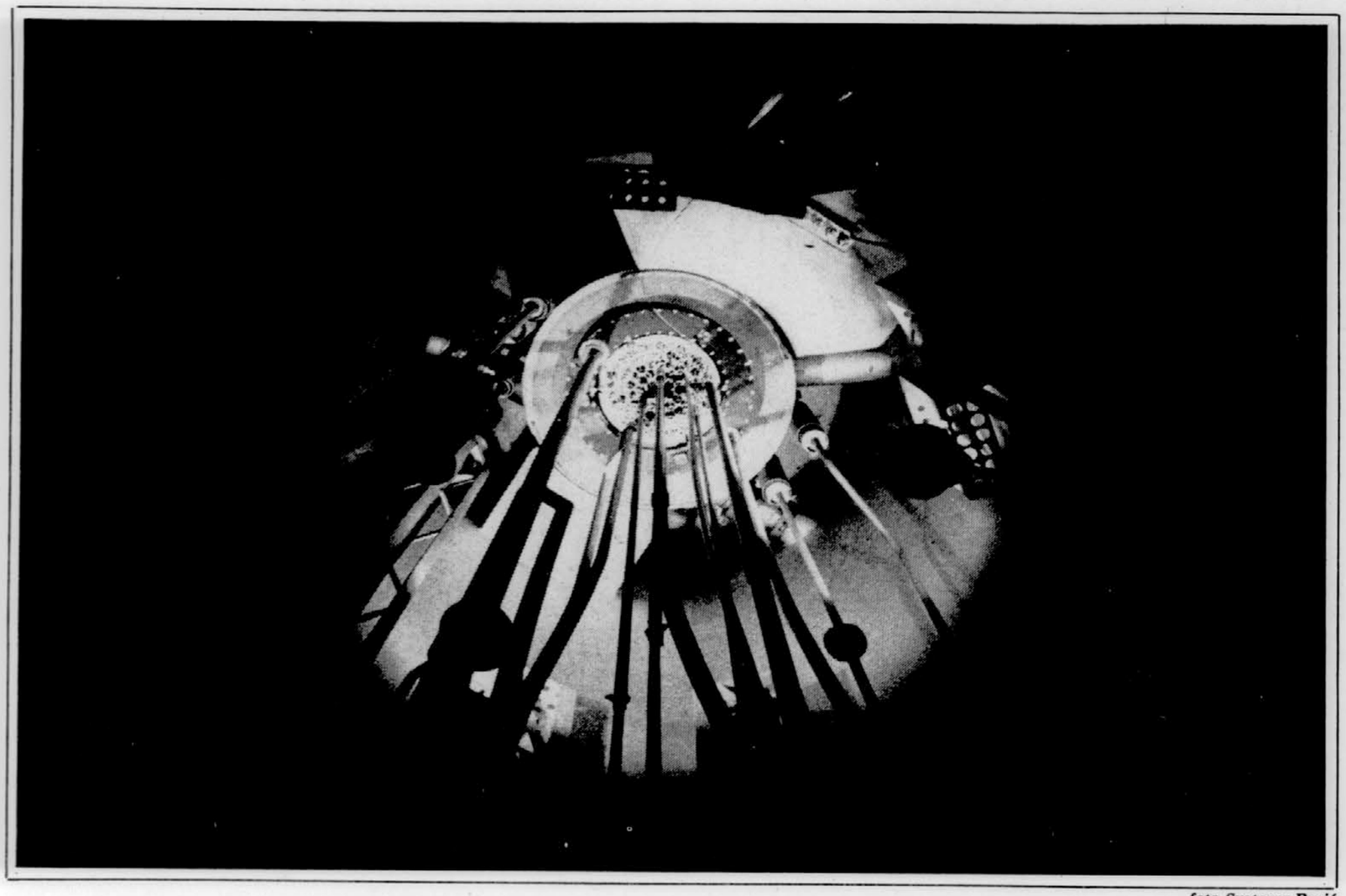

foto Svetozar Busić

VZOREC PRIHODNOSTI

Nemški „gospodarski čudež“ vznemirjajo surovine

V iskanje novih virov energije bo po mnenju zahodnonemških strokovnjakov treba vložiti petdeset tisoč milijard mark, kar je dvakrat več od vseh današnjih investicij na tem področju

MOJCA DRČAR-MURKO,
dopisnica dela v Bonnu

Zaradi vrste značilnosti v povojnem hitrem razvoju gospodarstva imajo v Zvezni republiki Nemčiji v vprašanjih prihodnosti še vedno največjo težo tradicionalni »verniki v napredek«, tisti optimisti torej, ki menijo, da tehnični napredek pomeni vrednost sam po sebi, da je sposoben v daljšem obdobju rešiti družbene probleme in da tehnični napredek ter rastoča blaginja razvitih držav prinašata izboljšanje položaja tudi neprivilegiranim in občutno manj razvitim.

Toda z vprašanjem zadostne preskrbljenosti z energijo postaja vedno močnejša tudi beseda tistih proučevalcev razvoja, ki menijo, da je industrijska družba na zgodovinski prelomnici in da mora torej temeljito preurediti izhodišča za prihodnji razvoj, od načrtov o razvoju tehnologije za uporabo jedrske energije do razmerja med razvitimi in nerazvitimi deželami. Kot skupina so navsezadnje navzoči še tako imenovani pesimisti, ki menijo, da razvoj teče svojo naravno pot in da ima nekakšne naravne zakone, ki jih ni mogoče spremeniti.

Tem dilemam so posvečene strokovne razprave, raziskave, ob njih se spopadajo politične skupine. Med strokovnimi deli,ki so letos zbudili pozornost, je študija skupine hanovrskih raziskovalcev ,ki so pod vodstvom Eduarda Pestla izdelali »zahodnonemški vzorec« s podobnimi znanstvenimi metodami in tudi na enaki idejni valovni dolžini, ki je značilna za »rimski klub«. Eduarda Pestla in sodelavce ni mogoče vključiti v skupino zagledancev v odrešilno moč tehničnega napredka, ni jim mogoče očitati, da pritrjujejo politikom, ko ti odlagajo reforme z opravičilom, da imajo zvezane roke s »političnimi nujnostmi«. So v skupini tistih razgledanih strokovnjakov, ki menijo, da je prihodnost v bistvenem odvisna od ukrepov, ki jih storimo že zdaj. Vidijo na primer, da je prihodnost v mnogočem odvisna od razmer, ki zdaj veljajo nenehno poglabljajoči se med severom in jugom, dolgoročna vprašanja prehranjenosti svetovnega prebivalstva, zapravljanje sredstev in surovin v oboroževalni tekmi. Pomanjkljiva stran v njihovem delu je, da se v zapletenem izračunu »vzorca« držijo v bistvu trenutnih političnih danosti ZR Nemčije. Zagovarjajo na primer dogovarjanje o prihodnosti na svetovni ravni, toda hkrati se bojijo, da bi jih kdo obtožil, češ da so za podružbljenje proizvodnih sredstev. Spoznavajo eksplozivnost položaja med razvitimi in nerazvitimi, toda niso pripravljeni odskočiti od stališča bonske vlade, ki je na zadnji konferenci UNETAD v Nairobiju zavrnila vse konkretne korake za postopno uresničenje nove gospodarske ureditve. Tudi priporočila za zmanjšanje oboroževalnih izdatkov, ki goltajo nenadomestljive surovine in dodatno otežujejo razvoj, znanstveniki te skupine ne zmorejo.

»Vzorec« je vredno podrobneje prikazati, ker ustreza razširjenim mnenjem med »znanstveniki prihodnosti«, ki se v okviru industrijske družbe in razvitega sveta ne zadovoljujejo več s preprostimi »naravnimi« zakonitostmi razvoja kapitalističnega sistema. Stopnje rasti bruto narodnega proizvoda ne jemljejo več za edini kazalec rasti napredka in se zavzemajo za »večdimenzsistem kazalcev«, ki bi vključili tudi moralne in splošne družbene kriterije ter rast povezali s cilji v prihodnosti. Trdno so tudi prepričani, da prihodnosti ni mogoče povedati samo za eno državo, kar pomeni, da je treba raziskave povezati z raziskavami svetovnega razvoja, pri tem pogosto skrajno poenostaviti zapletene celote vprašanj in nemalokrat subjektivno oceniti tok dogodkov.

V metodološkem pogledu so se avtorji naslonili na »človeštvo na prelomnici« rimskega kluba, torej na »svetovni vzorec« avtorjev Mesarovica (Cleveland) in Pestla (Hannover). Omenjeni »svetovni vzorec« je nastal kot posledica kritike prvega poročila rimskega kluba o mejah rasti, ki je mnogo preveč poenostavljalo, da bi moglo biti za podlago za konkretne politične odločitve. V »vzorcu« Mesarovic-Pestel je svet razdeljen na deset regij in so torej raziskave prihodnosti v večji meri prilagojene današnjim danostim in potrebam. »Vzorec ZR Nemčije«, ki je nastal po naročilu zvezne vlade, raziskuje posebne zahodnonemške razmere, zlasti z vidika velikega deleža v svetovni trgovini, tehnoloških prednosti in odvisnosti energije. Prvine, na katerih napovedujejo srednjeročno prihodnost – največ za petdeset let naprej – so že na začetku zaokrožene z oklepaji: znanstveniki menijo, da je treba računati najmanj deset let za razvoj novih industrijskih naprav, trdijo, da bo moral nekdo subjektivno odločiti, koliko jedrske energije bo potrebno (sklep bo morda napačen), in opozarjajo, da bo take sklepe treba sprejeti precej prej, ko bo čutiti pomanjkanje. Med vzrokom in posledico (med uvedbo novih tehnologij in ugotovitvijo posledic za biosfero) bodo morda minila desetletja in stoletja.

Verjetno število prebivalstva je za računalniški vzorec, dopolnjen s scenariji teoretičnih možnosti in preizkušen s scenariji današnjih vrednosti, pomembno iz več razlogov: na število prebivalstva navezujejo obseg porabe, ki je bila doslej stalnica v kosmatem narodnem proizvodu, in preko »vzorca« o predvideni izobrazbeni ravni napovedujejo obseg razpoložljive delovne sile. Avtorji poročila izhajajo iz domneve, da se bo število prebivalstva z 61,4 milijona v letu 1977 zmanjšalo na 56 milijonov v letu 2000, od česar bo Nemcev samo še 50.7 milijonov. Nataliteta bo upadla še v začetku osemdesetih let in podoba bo navsezadnje taka: do konca stoletja zmanjšanje prebivalstva za okoli deset odstotkov, od tega se bo delež nemškega zmanjšal za 13 odstotkov, delež tujcev pa povečal za skoraj 40 odstotkov. Delež prebivalstva med 19 in 65 leti naj bi do leta 1990 narasel za skoraj tri milijone, število mlajših od 18 let pa bi po tem računu do leta 2000 upadlo za skoraj 40 odstotkov.

Znanstveniki se v vrednotenju podatkov niso pridružili histerični dnevni politiki, ki napoveduje propad naroda zaradi zmanjševanja deleža Nemcev v prebivalstvu ZR Nemčije.

Načelno v zmanjševanju števila rojstev ne vidijo slabih posledic, nevarna se jim zdijo le pokvarjena razmerja med prirastkom in med številom ljudi nad 65 leti (ki bo po računih do leta 2000 konstantno). Močan priliv tujcev v poznih osemdesetih letih, ko računajo s koncem brezposelnosti zaradi splošne potrebe po maksimalni izrabi razpoložljivih delovnih moči pri »izzivu stoletja«, torej v postopku nadomestitve naravnih energetskih virov z umetnimi.

Avtorji računajo tudi s tem, da se bo podaljševanje izobraževalne dobe poznalo pri času vstopanja mladine v proizvodno življenje in da bo vedno višja izobrazba povečevala željo ljudi, da bi delali tudi v starosti. V podatku, da bo vse manj ljudi (predvsem Nemcev) imelo samo osnovno šolo in da bo zelo naraščalo število akademsko izobraženih, vidijo avtorji eksplozivne notranje napovedi prihodnosti. Opazarjajo, da visoka izobrazba glede na razpoložljiva delovna mesta ne bo več v taki meri zagotavljala visokih položajev v družbi in da se bodo razlike med dohodki različnih izobrazbenih skupin zmanjšale. V poročilu avtorji ugotavljajo, da bi bilo to za »družbeni mir koristno«, zahtevajo pa pravočasno prilagoditev takim razmeram, da ne bi generacija strokovnjakov obupala, preden bi bila proti koncu stoletja znova zelo potrebna.

Avtorji so izračunali, da se bo kosmati narodni proizvod do leta 2000 povečal za 81 odstotkov glede na leto 1974, pri čemer naj bi bila povprečna stopnja rasti 2,4 odstotka. Napoved so zgradili na analizi postavk, ki zdaj sestavljajo večino proizvoda. Pri notranjem povpraševanju po dobrinah in storitvah so ugotovili postopno upadanje, ki je deloma posledica zasičenosti s proizvodi trajnejše vrednosti, pa tudi negotovosti glede prihodnosti in s tem povečanega varčevanja. Računajo tudi, da bo delež velikanskih novih investicij na energetskem področju posegel na področje porabe (do leta 2000 naj bi se zmanjšala na deset odstotkov glede na sedanji delež v kosmatem proizvodu.)

Ocena prihodnje vloge zunanje trgovine je v vzorcu med najpomembnejšimi postavkami: poleg tega, da predvidevajo, da bo ZR Nemčija po letu 2000 postala »neto izvoznik kmetijskih pridelkov« (lahko bo krila svoje potrebe), sodijo, da bo izvoz investicijskih dobrin ohranil najpomembnejše mesto v gospodarski strukturi in dal več kot četrtino vsega izvoznega dohodka. Do leta 2000 bo ZR Nemčija izvažala še vedno trikrat več investicijskih dobrin, kot jih bo uvažala, čeprav stopnje povečevanja izvoza iz prejšnjih let ne bodo več dosegli. Med vzroke so prišteli podatke iz »svetovnega vzorca«, kjer so napovedali zmanjšan uvoz investicijskih dobrin v deželah v razvoju zaradi slabših plačilnih zmožnosti in tudi težav s plačilnimi bilancami na industrijskih območjih. Toda dokler bo tako kot doslej, to je, da cene investicijskega blaga rastejo hitreje kot cene ostalega blaga, ki ga ZR Nemčija uvozi, ni pričakovati težav.

Terciarnemu sektorju ne pripisujejo večjega pomena, kot ga ima doslej glede na industrijski del gospodarstva, in kategoriji »gospodarske rasti« ne pripisujejo samodejnega pomena napredka. Le zaradi zmanjševanja nezaposlenosti naj bi ostali pri rasti, s stališča reševanja dolgoročnih energetskih in ekoloških vprašanj pa se jim zdi zmernejša stopnja rasti ustreznejša. V vsakem primeru pa priporočajo ukrepe za povečanje stopnje rasti samo do leta 1990, ker pozneje nezaposlenost po njihovih računih ne bo omembe vredna.

Izražena v številkah je nezaposlenost še vedno močna postavka: tudi do dva milijona zaposlenih predvidevajo do sredine 80-tih let (dvakrat več kot zdaj). Avtorji vzorca pa so nezaposlenost obravnavali kot nekaj začasnega, zaradi česar ni vredno delati kompromisev s pritiski druge vrste, torej s težnjo po racionalizaciji in mehanizaciji.

Znanstveniki računajo, da ZR Nemčija lahko računa šele od začetka devetdesetih let z zmanjšanjem odvisnosti od nafte. Priporočilo skupine je zato naravnano v povečevanje prizadevanj za varčevanje z energijo povsod, hkrati pa v izdatna nova vlaganja. Zavedajo se napetosti s tem v zvezi, kajti v tem času je na tržišču izdaten presežek električne energije in zmogljivosti so še za nekaj časa vnaprej nad domnevano porabo. Avtorji zavračajo tezo o neposredni zvezi med gospodarsko rastjo in povečevanjem porabe energije in menijo, da bi bilo mogoče porabo do leta 2000

> *„Načelno ni hudo, če bo zahodnih Nemcev leta 2000 precej manj kot danes, nevarno je le pokvarjeno razmerje med prirastkom in številom starih ljudi“*

zmanjšati za 20 odstotkov, pri čemer že upoštevajo možne nove energetske vire. Ko delajo zvezo s »svetovnim vzorcem«, ugotavljajo, da se bo zaradi podvojitve svetovnega prebivalstva in povečanih industrijskih zmogljivosti v deželah v razvoju potrojila poraba energije v svetu. Težave, ki jih pri tem napovedujejo, bodo po obsegu in težavnosti nalog presegale vse, kar je bilo znano doslej, in bo »vse naše probleme postavilo na glavo«.

Težo »vzorca« so znanstveniki postavili na trditev, da ob koncu stoletja nastopajo temeljite spremembe na nekaterih področjih, ki zahtevajo delne rešitve že zdaj. Industrializacija v tem stoletju je bila mogoča, ker se je lahko naslonila na bogate zaloge surovin in fosilne vire energije. Bogastva, nastala v približno petih milijardah let biološke evolucije zemlje, naj bi se ob koncu stoletja približala neustavljivemu koncu, pri čemer naj bi ne bilo zelo pomembno, ali bo kakšna surovina na voljo še 20 ali 50 let. To pomeni po mnenju znanstvenikov iz Hannovra nadomestiti naravna bogastva z »umetnimi« in to – gledano z očmi zgodovine – v kratkem času in z občutno večjimi sredstvi. Potrebe večje investicije (na primer pri izkoriščanju sončne energije za proizvodnjo metanola kot tekočega goriva, pri gospodarskem izkoriščanju fuzije in drugem) napovedujejo naložbe v vrednosti 50 tisoč milijard zahodnonemških mark, pri čemer ocenjujejo trenutno vrednost vseh investicij v svetu na energetskem področju na polovico te vsote. Iz drugih delov »vzorca« je razvidno, da bodo tehnično in finančno zmogle nova vlaganja le industrijsko razvite države.

V vsebinski kontradikciji s tako podobo stanja je zato poziv iz zaključne besede avtorjev, ki sodijo, da s tehničnim obvladanjem izzivov prihodnosti napredek še ni zagotovljen in prihodnost v bistvu ni obvladana. Po taki logiki, bi bilo mogoče reči, da je treba že v vzorcih za naslednjih 25 let predvideti kvatitizirane ukrepe na tistih področjih razvoja, ki ga po sedanjih izkušnjah tehnični napredek že dolgo ne zajema več samodejno in kjer je prepad iz preteklosti že prevelik, da bi se zmanjšal brez uskladenih mednarodnih prizadevanj.

ZELENI NAČRT, CESTE IN REFERENDUMI

Tri občine na Slovenskem bodo razpisale referendume o zbiranju denarnih sredstev namenjenih preoravanju cestnih površin, primernih za njive.

---

moči. Brž ko sem odšel s katedre, se je vse popolnoma spremenilo, verjemite mi. Življenje, dnevni red in sistem dela so krenili po drugačnih časovnih in vsebinskih tokovih. Zapustil sem univerzo, ker sem kljub ljubeznivim kolegom boleče občutil vprašanje, zakaj se sploh še potikam tam, ko pa sem v napoto.

Takoj ko so kolegi, znanci in celo trgovci, pri katerih sem kupoval, čez noč zvedeli, da sem upokojen, sem postal zanje bivši profesor. Na vsakem koraku sem občutil in videl, da sem bivši.

To je seveda v meni ubijalo voljo za delo in za življenje. Takrat sem zvedel za Sun City. Poročem sem 40 let, z ženo sva preživljala zimo v čudovitem obmorskem mestecu Laguna Beach v Kaliforniji, ko sem prebral reklamni prospekt in v njem je pisalo, da je v Sun Cityju še mogoče dobiti prosto hišo.

Presrečen sem, ker nisem več bivši profesor, ampak Steve, eden tukajšnjih meščanov, nikomur nisem odveč in v napoto. Žena in jaz imava tako lepo izpolnjene dneve, da si včasih rečeva: sedaj je pa dovolj, morala bova razmisliti in se odpraviti na počitnice.«

Medtem se je pred vitnimi vrati ustavil avto, skozi okno je mahal simpatičen stric in vpil, da ne morejo dolgo čakati. Profesor Statford se je opravičil in povedal, da igrajo golf, danes pa imajo trening, ker se pripravljajo za pokalno tekmovanje. Prisrčno se je poslovil in stekel v hišo.

Sun City leži na ravnini, po širokih in čistih ulicah se voziš s kolesom s pravim užitkom. Kar v oči bode čistoča ulic, vrtov, ograj in hiš, mimo katerih sem kolesaril. Kasneje sem slišal za nenapisan zakon, da nihče ne sme ničesar odvreči na ulici, vsak meščan pa mora povedati ustrezni službi za vsak odpadek, umazanijo ali smeti, če jih že ne more sam odstraniti in spraviti v plastične smetnjake.

Predstavnika družbe smo vprašali, kdo pobira smeti in kako čistijo ulice.

»Sami meščani!«

»Toda, saj meščani menda ne brizgajo vode po ulicah in pobirajo smeti?«

»Da, vse to delajo sami prebivalci. Gre za prostovoljne skupine, ki so se same ponudile za takšno delo. Imamo sodobne avtomobile z metlami, ščetkami in močnimi brizgalnami, uporabljajo pa jih meščani prostovoljci. Ulice čistijo po določenem razporedu. Prostovoljne ekipe s posebnimi avtomobili zbirajo zaboje s smetmi in jih odpeljejo na določeni kraj na robu mesta, kjer odložijo vse odpadke in smetje, komunalni delavci iz Phoenixa pa jih ponoči odpeljejo.«

V pogodbi za nakup hiše v Sun Cityju so posebne določbe, ki prepovedujejo vse, kar bi lahko onesnažilo okolico. Prepovedano je imeti krave, svinje, perutnino, prebivalci smejo sušiti perilo samo v sušilnicah, ne pa na terasah ali na vrtovih, hiš ne smejo spreminjati ali graditi prizidkov in podobno. Zato tudi ni čudno, da je Sun City najbolj čisto in najbolj urejeno mesto na svetu.

★ ★ ★

Po telefonu sem se dogovoril za srečanje z gospodom Johnom Bylom, ker so mi v upravi družbe rekli, da je jugoslovanskega rodu.

Na načrtu mesta sem videl, da je Bylova ulica precej daleč od našega hotela, že na robu mesta. Zato se nisem odločil za pot s kolesom, ampak sem prosil, naj mi priskrbijo taksi. Ko so sporočili, dá taksi že čaka, sem pred hotelom zagledal velik, čisto nov buick. Avto ni bil prepleskan na vse mogoče načine, kakor je v navadi v drugih ameriških mestih, niti uradne oznake ni imel.

V dvomu sem obstal. Voznik, star gospod, ki je gotovo imel več kot 70 let, me je z ljubeznivim nasmeškom povabil:

»Izvolite, kar vstopite, vas čakam.«

Vozil je hitro in zanesljivo, kar po širokih cestah Sun Cityja sicer ni poseben problem. Voznik, ki se je predstavil kot dr. Philip Beck, je bil med prvimi prebivalci mesta. Čeprav je upokojen zdravnik, dela v ekipi taksistov. V mestu ni poklicnih taksistov, vendar je ta služba vseeno zelo dobro organizirana.

V mestu s petdesettisoč prebivalci, ki leži na veliki površini, mora biti tudi javni mestni promet, pa čeprav imajo vsi prebivalci avto, nekateri tudi dva ali tri. Mestni promet so organizirali in ga vodijo prostovoljne ekipe meščanov, spet brez enega samega profesionalca. In kako je to v praksi?

Dr. Beck: »V mestu je veliko starih ljudi in invalidov, pa tudi takšnih, ki nočejo več šofirati, zato smo organizirali svojo taksi službo. V tej službi so meščani, ki radi vozijo in so vedno pripravljeni iti na pot. Veliko število someščanov se je prijavilo v ekipe za javni promet, kjer nekateri vozijo avtobuse, drugi tovornjake, največ pa jih je med taksisti. Člani ekip imamo poseben urnik dežurstev, pet dni v tednu delamo po štiri ure. Centrala nam sporoča, kje se moramo oglasiti, koga in kam naj peljemo. Naša prostovoljna ekipa taksistov šteje nad dvesto članov, med njimi jih samo osem dobiva plačo ali odstotek od voženj. Vsi drugi namenjamo zaslužek v sklad za gradnjo doma ponesrečenih taksistov v New Yorku.«

»In kdo dela v centrali?«

»Prav tako naši, opravičujem se, tam so po naključju samo meščanke, seveda ravno tako prostovoljno. Nekaj pač morajo delati, kaj bi sicer počele z dnevi, meseci in leti, ki minevajo...«

Še preden sem pričakoval, sva se pripeljala v ulico s poetičnim imenom »Ulica poljskih škrjančkov«. Voznik dr. Beck mi pove ceno: 1 dolar in 75 centov, hkrati mi ponudi seznam, naj ga podpišem. To je bil seznam njegovih voženj.

»Veste, s tem seznamom vodimo kontrolo, dobimo plačane stroške amortizacije, goriva itd.«

Po izstopu iz avta vprašam ljubeznivega »taksista«:

»Kako pa bom dobil taksi, ko se bom vračal?«

»Preprosto, pokličite taksi službo!«

»Mar vedno dežura? Prostovoljno?!«

»Da, imamo tri nočne izmene. Ko nas boste potrebovali, nas samo pokličite.«

Dr. Beck, najbolj nenavaden taksist, ki me je kdaj vozil, mi je pred odhodom še ljubeznivo pomahal.

John Byl je govoril brezhibno srbohrvaščino, je zelo ljubezniv, duhovit in kar naprej nasmejan človek, pojasnil mi je, da je njegovo pravo ime Ivan Bilić in da je po rodu iz Supetra na Braču. Na stričevo povabilo je prišel v Ameriko tik pred začetkom druge svetovne vojne in tam tudi ostal. V Zagrebu je končal pravo, po prihodu v ZDA je opravil še vrsto izpitov in se zaposlil v odvetniški pisarni, pozneje pa se je osamosvojil. Ko so se po vojni povečali pravniški posli z Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo, se je specializiral in postal sodni tolmač za srbohrvatski in ruski jezik. Pravi, da so mu posli več let šli zelo dobro. Veliko dela je bilo z dedičinami in zapuščinami, z dokumenti naših in sovjetskih izseljencev. Strank je imel toliko, da je moral zaposliti dva pomočnika. Zaslužek je bil odličen, vsekakor dovolj za zagotovitev mirne starosti.

Poleti je že večkrat šel v Jugoslavijo in seveda na Brač. V Ameriko se je vračal z vedno večjo nostalgijo po lepem, sončnem, čistem Jadranu in borovih gozdičih okrog Supetra. Prepričal je ženo, Američanko, da sta se po upokojitvi naselila v njegovem rojstnem mestecu na Braču. To se je zgodilo leta 1975.

»Lepo je bilo, dokler so prepevali škržati in so se ljudje kopali, celo Mary je bila navdušena. Oktobra in še posebej decembra je prišlo dolgočasno deževje, samota in strupena burja. Greš ven in se moraš zateči

DOBRA ZEMLJA

Hrane za trikrat več Jugoslovanov

Imamo najbolj razdrobljeno zasebno kmetijstvo v Evropi, obenem pa svetovnega rekorderja v pridelovanju sončnic – Strokovnjaki FAO govorijo, da bi naše kmetijstvo lahko pridelalo in prehranilo trikrat toliko ljudi, kot jih je danes v Jugoslaviji.

JOŽE PETEK,
novinar Dela

V pogovoru z novinarji je dr. Branko Jovanović, namestnik predsednika zveznega komiteja za kmetijstvo, dejal, da bo leta 1985 treba pridelati 6 milijonov ton krušnega žita, 12 milijonov ton koruze, 7 milijonov ton sladkorne pese in 800.000 ton sončnic ter prirediti okrog poldrugi milijon ton mesa. Tako bi imeli dovolj hrane za potrebe vseh Jugoslovanov, za rezerve in še nekaj za izvoz.

Leta 1974 so jugoslovanski kmetovalci pridelali 6,3 milijona ton pšenice, dve leti pozneje tudi skoraj 6 milijonov ton, kolikor je bilo z »zelenim načrtom« določeno za leto 1980. Zadnja tri leta so pridelali sicer manj pšenice in tudi prihodnja žetev ne kaže dobro zaradi močno omejene setve. Ne bo pa potreben noben čudež, da bi spet pridelali 6 milijonov ton ali še več pšenice.

Na novosadskem inštitutu za poljedelstvo in vrtnarstvo, ki je letos dobil nagrado AVNOJ za uspehe pri vzgoji novih sort in hibridov najpomembnejših poljščin, zlasti pšenice in koruze, pravijo, da je njihov cilj taka pšenica, ki bo lahko dajala 100 stotov pridelka na hektar. Z novimi sortami pšenice so v Vojvodini zvečali poprečni hektarski pridelek od predvojnega za štirikrat, in sicer od 13,7 na 51,4 stota leta 1977, poprečje za vso državo pa je bilo tega leta 34,9 stota, druga leta pa se je sukalo okrog 30 stotov.

Na posameznih parcelah družbenih posestev in nekateri kmetje so že pridelali 100 odstotkov pšenice ali še nekaj več na hektar. Želja novosadskega inštituta torej ni nobena utvara. Kar so nekateri kmetovalci že dosegli, naj bi z izboljšanim semenom in seveda tudi tehnologijo postal množičen pridelek.

Pri 6 milijonih ton poprečnega letnega pridelka – zaradi vplivov vremena bo nekatera leta tudi večji, druga morda manjši, lahko pa pridelamo tudi več ali omejimo setev in več zemlje namenimo za druge poljščine – bo nekaj pšenice moč izvoziti. V petih letih, 1971 do 1975, smo v Jugoslaviji pridelali na prebivalca poprečno 247 kg pšenice, v ZDA pa v istem času le 227 kg, torej 20 kg manj, in vzlic temu so jo oni izvažali, mi pa uvažali. Pri nas pojemo več kruha ali ga več zmečemo v smeti in bolj krmimo živino s pšenico kot v Ameriki. Tako pa menda ne bo vedno.

Na novosadskem inštitutu želijo vzgojiti tudi tako hibridno koruzo, ki bo že v bližnji prihodnosti lahko dajala 150 stotov pridelka na hektar. Kmetijski kombinat Beograd je že dosegel rekordni pridelek na poskusnem polju: 187 stotov koruze na hektar. Povprečni jugoslovanski pridelek koruze pa se je v preteklih letih še vedno gibal okrog 40 stotov na hektar, vtem ko so nekateri kmetovalci že precej presegli 100 stotov.

Po povprečnem hektarskem pridelku koruze je po podatkih iz leta 1977 Jugoslavija 14. na svetu in 10. v Evropi. Pridelala je 42,5 stota na hektar, Nova Zelandija, ki je bila na prvem mestu, pa 75,7 stota. Pred nami so bile tudi naše sosede: Avstrija z 69,8 stota, Italija (65,7), Madžarska (48,1) in celo Grčija (43,1 stota). Nekateri od teh pa sejejo seme hibridne koruze, ki ga kupijo pri nas.

Dr. Vladimir Trifunovič meni, da bi pri nas že v prihodnjih letih lahko pridelali 12 do 13 milijonov ton koruze letno, češ da je po 100 stotov na hektar ni težko pridelati, če je ne duši plevel in če ima dovolj vlage. Še več. Meni, da z rednim namakanjem ne bo težko pridelati tudi 150 stotov na hektar na večjih poljih. Letošnji jugoslovanski rekorder, kmet Lazar Popov iz Vojke, je že pridelal 163 stotov suhega koruznega zrnja na hektar.

Po velikem uvozu sladkorja in olja smo se zadnja leta postavili na trdne noge. Nekaj sladkorja in olja smo letos že izvozili. Ko bo proizvodni načrt uresničen, pa bomo imeli večje presežke za izvoz. Setev sladkorne pese so močno razširili, pri sončnicah pa tudi za več kot 50 odst. zvečali hektarski pridelek, ki se že giblje okrog 30 stotov. Za Istvana Tosakyja, ki ima posestvo blizu Sombora, pa pravijo, da je z 49,21 stota sončnic na hektar celo svetovni in ne le jugoslovanski rekorder.

Za rejo živine je poleg koruze zelo pomembna soja oziroma njene tropine. Koruza daje energijo, soja pa beljakovine, kar mora biti v živinski krmi v ustreznem razmerju. Prihodnje leto bomo uvozili še okrog 300.000 ton soje, po željah živinorejcev naj bi je celo 400.000 ali 500.000 ton, če bi bilo dovolj deviz. Pred leti so jo jugoslovanski kmetovalci pridelali manj kot 10.000 ton letno. Po večletnem pospeševanju so pridelek zvečali za več deset tisoč ton, vendar še daleč zaostajajo za srednjeročnim načrtom. Odkupna cena ni uskladena s pridelovalnimi stroški. Zviševati pa jih ni moč brez omejitev, saj domača soja ne sme biti dražja ali vsaj ne veliko dražja od uvožene. Veliko je odvisno od hektarskega pridelka.

Podobno je s fižolom. Kmetje so omejili pridelovanje med koruzo in krompirjem, ker ob zatiranju plevela s herbicidi ne uspeva. Kot glavni ali edini pridelek na polju pa ima baje visoke pridelovalne stroške, ki se ne ujemajo s ceno. Verjetno bo tudi to moč uskladiti z večjim hektarskim pridelkom ali produktivnostjo, če to znajo v drugih državah.

Ajda in proso izginjata z naših polj. Bomo v prihodnjih letih še dobili cenjeno proseno in ajdovo kašo ali ajdovo moko? Cene so proste. Ne omejuje jih noben administrativni predpis, ne morejo pa mimo kupne moči porabnikov. Za setev ajde je dovolj zemlje po žetvi rži in pšenice. Tudi za proso bi se našla, če bi obdelali vse premalo obdelane njive.

Zaradi pomanjkanja kaše ali fižola se porabniki ne razburjajo tako, kot če ne dobijo kave ali mesa. Mesa pa ni vedno dovolj ne le zato, ker se pri pitanju goved in prašičev pogosto zatika – to imenujemo ciklični razvoj – temveč tudi zato, ker poraba raste hitreje, kot je bila načrtovana za sedanje srednjeročno obdobje. Živinorejci trdijo, da se pri reji zatika zaradi krme in cen. To pa je šele posledica pravih vzrokov, slabe organizacije in pomanjkljivega načrtovanja v agrokompleksu kot celoti.

Po srednjeročnem načrtu bi morali prihodnje leto prirediti v vsej državi 1,286.000 ton mesa. Čeprav živinorejci tega načrta ne uresničujejo – lani so bili bliže kot letos – se za novi srednjeročni načrt predvideva, da bi leta 1985 morali zrediti 1,445.000 do 1,515.000 ton vseh vrst mesa. Naloga bo velika, vendar ne neuresničljiva, če se bodo dovolj potrudili. Domačim porabnikom bo treba zagotoviti dovolj mesa. Mesarji in živinorejci pa bi radi tudi precej izvozili, da bi dobili devize za potreben uvoz. Tudi letos bodo izvozili za okrog 300 milijonov dolarjev mesa in mesnih izdelkov.

Sestavljalci načrta dolgoročnega razvoja kmetijstva in živilske industrije v Sloveniji do leta 1990 so predvideli, da bi vsak prebivalec potreboval okrog 2950 kalorij dnevno, kar naj bi dobil z letno porabo tehle živil: moke iz 90 kg krušnih žit (v oklepajih je navedena poraba leta 1970 – 124), 80 kg krompirja (98), 46 kg sladkorja (33), 80 kg zelenjave (64), 120 kg sadja, domačega in južnega (52), 26 kg govedine in teletine (16,5), 24 kg svinine (15), 10 kg perutninskega mesa (10,5), 60 kg vsega mesa skupaj (40), 210 litrov mleka (174), 180 jajc (139), 30 litrov vina (35), 75 litrov piva (49), 6 kg masti (8) in 12 kg olja (10).

Do leta 1990 naj bi se izboljšala struktura prehrane tako, da bi ljudje zaužili več rastlinskih in posebno še živalskih beljakovin, in sicer poprečno 89 gr, od tega 47 gr živalskih, namesto 50 gr, od tega le 32 gr živalskih leta 1968. Predvidena sprememba v prehrani se pospešeno uresničuje, saj se poraba mesa na prebivalca že približuje tisti, ki je bila predvidena za leto 1990. Tudi poraba sadja in zelenjave raste.

Poraba mesa pa se ne ujema s predvidenimi količinami posameznih vrst. Močno je namreč odvisna od tega, kakšno dobijo kupci v mesnicah in trgovinah. Za leto 1990 je bilo načrtovano, da bi priredili 27.200 ton perutninskega mesa, lani pa so ga že 46.453 ton, svinine 37.300 ton, a lani so dosegli 34.067 ton, in govejega mesa 56.600 ton, lani pa so ga priredili le 37.971 ton. Ko ljudje ne morejo kupiti govedine ali svinine, se zadovoljijo s piščanci. Zato bo prireja kmalu dvakrat večja, kot je bila predvidena za konec prihodnjega desetletja, pa vzlic temu ni težav pri prodaji.

Poraba rib in ribjih konzerv je še zelo mala, v Sloveniji 2,7 kg na prebivalca, v vsej državi pa 3,5 kg. Pojemo celo manj rib, kot v nekaterih državah, ki morja sploh nimajo. Naši ribiči ulovijo v Jadranskem morju le 36.000 ton rib (40.000 ton jih letno uvozimo) italijanski pa 300.000 ton. Če bi si ulov rib delili na polovico, bi jih lahko imeli 150.000 ton brez uvoza. To že načrtujejo za prihodnjih pet let, potrebne pa bodo nove ribiške ladje.

Poraba mesa bo v prihodnjih letih gotovo še rasla – tako predvidevajo tudi sestavljalci novega srednjeročnega razvoja razvojnega načrta – saj ga v nekaterih evropskih državah pojedo na prebivalca do 50 odst. več kot pri nas. V Sloveniji preusmerjajo govedorejo na travnike in pašnike, ki jih je dvakrat toliko kot njiv, da bi s koruzo zredili več prašičev. Cenejšo krmo za goveda pripravljajo tudi v drugih republikah. Za piščance je tudi treba veliko koruze. Ker za 1 kg prirastka porabijo skoraj polovico manj krme kot prašiči, je razvoj veliko hitrejši, meso pa cenejše.

»Pri nas pojemo več kruha ali ga več zmečemo v smeti in bolj krmimo živino s pšenico kot v Ameriki.«

Že več let je moč dobiti v naših trgovinah tudi pozimi paradižnik, kumare, papriko in še kakšno zelenjavo iz ogrevanih rastlinjakov. V vsej državi je pod steklenimi strehami 270 ha plodne zemlje, od tega v Makedoniji, kjer so milejše zime in zato cenejše ogrevanje, skoraj 200 ha. Načrtujejo še več takih rastlinjakov. Prejšnjo zimo so pridelali samo v Makedoniji 11.000 ton paradižnika, za to zimo pa načrtujejo 35 odst. več. Vse zelenjave bodo pridelali okrog 25.000 ton, v vseh rastlinjakih v državi pa do nove zelenjave na odprtih poljih kar 40.000 ton.

Jugoslovansko kmetijstvo ima že blizu 500.000 traktorjev, obdelovalne zemlje pa 10 milijonov ha. Njiv in vrtov je 7,2 milijona ha, travnikov in pašnikov 6,3 milijona ha, sadovnjakov 473.000 ha in vinogradov 246.000 ha. Po številu traktorjev bi lahko sklepali, da je že močno mehanizirano – en traktor na 20 ha obdelovalne zemlje – mnogi kmetje pa še vedno obdelujejo svoja posestva z vprežno živino, medtem ko drugod traktorji stojijo na dvoriščih ali v šupah.

Imamo najbolj razdrobljeno zasebno kmetijstvo v Evropi, ki pri hektarskih pridelkih daleč zaostaja za drugimi. Ker se v Jugoslaviji še vedno skoraj ena tretjina prebivalstva peča s kmetijstvom, ne more en kmetovalec pridelovati hrane za veliko ljudi. Majhna, razdrobljena posest pomeni primitivno obdelavo in majhno proizvodnjo. Pravijo, da v ZDA prideluje en kmetovalec hrano za 64 ljudi, v Jugoslaviji delavci na družbenih posestvih za 32, v Franciji vsi kmetovalci povprečno za 16 in v Sloveniji vsi povprečno za 9, v vsej državi pa za 4 ali 5 ljudi.

Med vsemi sosedami namakamo najmanj obdelovalne zemlje, čeprav so samo v Vojvodini naredili 930 km kanalov, v katerih je dovolj vode za namakanje več kot 500.000 ha njiv. Ker imajo vroče in suho celinsko podnebje, ostane po žetvi strnih žit večina polj praznih do jesenske setve. Z namakanjem bi si lahko zagotovili na njih dve žetvi, saj bi za žiti lahko posejali še take poljščine, ki bi jih jeseni tudi pospravili. Zemlja dobro rodi, treba ji je le več vlage.

O namakanju govorimo tudi v Sloveniji. Dalje od besed pa razen malih izjem še nismo prišli, čeprav že imamo umetna jezera oziroma zadrževalnike vode ter kanale do ravninskih vodnih elektrarn. Vode je veliko, ni pa naprav za namakanje.

Zaradi občasnega pomanjkanja nekaterih kmetijskih pridelkov in živil se mnogim zde smešne ocene strokovnjakov mednarodne organizacije za prehrano, da bi jugoslovansko kmetijstvo lahko s sodobno proizvodnjo prehranjevalo trikrat toliko ljudi, kot je vseh Jugoslovanov. Pa ni nič smešno – bolj žalostno, je da tako zanemarjamo naravno bogastvo, ki se nam samo ponuja. Če bi kdaj bilo treba stradati, bi stradali zaradi malomarnosti, ne zato, ker bi nam primanjkovalo dobre kmetijske zemlje za pridelovanje hrane. Seveda, če jo bomo znali ohraniti tudi za prihodnost.

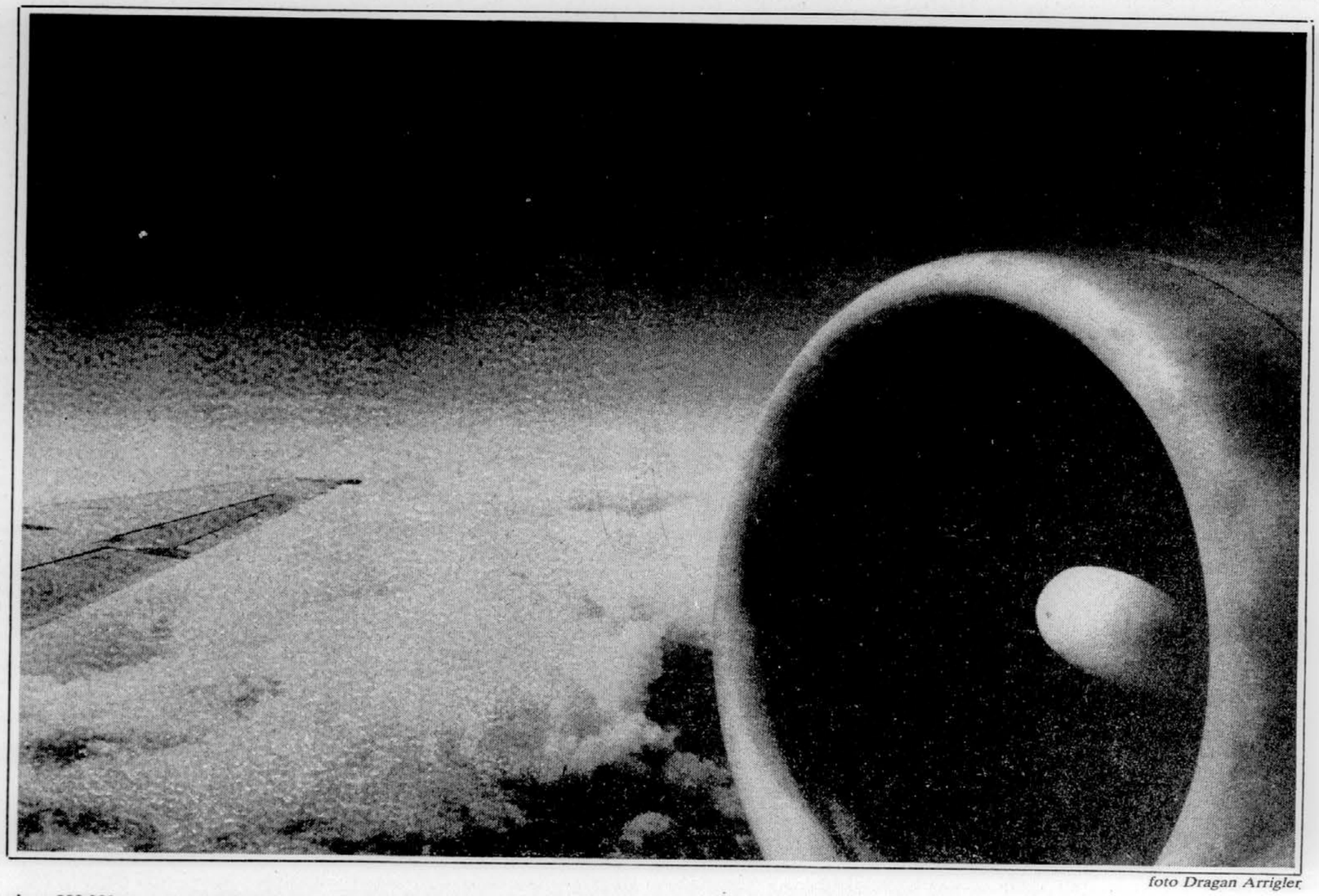

foto Dragan Arrigler

Nekaterih državah mori ljudi lakota, v drugih zaradi prevelikih kmetijskih presežkov omejujejo pridelovanje hrane celo s premijami. V ZDA so že dajali premije farmarjem, ki so omejili setev pšenice, v EGS pa za odprodane krave, če so lastniki obljubili, da ne bodo namesto njih postavili v hleve drugih. V nekaterih, zlasti industrijsko razvitih državah bi torej lahko pridelali še več hrane kot zdaj, če bi lačni ljudje v drugih državah imeli denar, da bi jo kupili.

Jugoslavija je po pridelovanju in porabi hrane nekje v sredini. Nekatera leta ima pri posameznih vrstah kmetijskih pridelkov velike presežke, druga leta tudi primanjkljaj. Podobno je pri prehrani. Ljudem sicer ni treba stradati, toda kupiti morajo taka živila, kakršna dobijo. Živilo, ki ga primanjkuje, nadomestijo z drugim, čeprav pri tem godrnjajo.

Koliko bomo pridelali in kako se hranili v prihodnjih desetletjih?

To ne bo odvisno le od vremena, na katero se načrtovalci vneto izgovarjajo, ko pridelovanje hrane zaostaja. Poglejmo letošnjo jesensko setev. Vreme je bilo ugodno kot le redko katero jesen, s pšenico pa niso posejali 10 do 20 odst. predvidenih polj v vsej državi. Da morda ne pretiravamo z vremenom? V Vojvodini je ostalo nezasejanih okrog 30.000 ha – toda v istem času, ko so sejali pšenico, so preorali več kot 300.000 ha polj za pomladansko setev. Zakaj ne bi najprej opravili jesenske setve, če bi hoteli?

Ob upoštevanju naravnih razmer, povprečnega vremena, predvidenega družbenoekonomskega in tehnološkega razvoja lahko le predvidevamo, kako oskrbovati vse prebivalstvo z živili. Z gotovostjo pa lahko trdimo, da nam ne bo treba stradati in da ne bomo odvisni od uvoza, če bomo naravne možnosti, ki nam jih nudi naša kmetijska zemlja, ustrezno izkoriščali. Nekatere stvari, ki pri nas ne uspevajo, bo sicer treba uvoziti, toda plačali jih bomo lahko z izvozom naših kmetijskih pridelkov.

---

v kavarnico. Vedno eni in isti ljudje, ki pripovedujejo iste zgodbe in vedno igrajo isto igro. Iz dneva v dan. In to naj bi bilo moje življenje? Zapustila sva obnovljeno in opremljeno hišo in pobegnila v Ameriko.«

Po vrnitvi jima je prijatelj dal prospekte in informacije o Sun Cityju. Pozanimala sta se tudi pri svojih starih zvezah in Byl-Bilić je kupil hišo, s tem pa je dobil pravico do naselitve v mestu, za katero pravi, da je »mesto, o kakršnem je sanjaril utopist Saint-Simon, Karl Marx pa si ga je zamišljal z nemško pedantnostjo v svojih skicah prihodnosti«.

»Ali vam ni dolgčas? Ali dnevi ne minevajo enolično?« ga vprašam.

»Dolgčas?! Ali slišiš, Mary? Sprašuje, ali nama je dolgčas?«

Mary, ki je tudi že dopolnila šest desetletij, ognjevito pojasnjuje:

»Meni je dan tukaj vedno kratek. Toliko stvari je treba narediti, končati, pripraviti, urediti ...«

Na mojo prošnjo bolj natančno opisuje svoj delovni dan, češ da je to njen »vsakdan.«

Ko zjutraj pripravi Johnu kavo in zajtrk, gre po nakupih, ker kuhata sama, nato pripravi kosilo, po navadi pa že hkrati tudi večerjo. Med temi opravili pospravi hišo, vsak dan ob enajstih odide v »skupno kuhinjo,« kjer dela do enih.

»Kaj je skupna kuhinja?«

»Zelo sodobno urejena kuhinja, v kateri pripravimo tisoč kosil. Organizacija in delo kuhinje temeljita na prostovoljnem delu meščank Sun Cityja. Kosila delimo vsem prebivalcem, ki ne morejo ali pa nočejo sami kuhati. Druga izmena pripravlja večerjo. Večina ljudi pride v kuhinjo in odnese obroke s seboj, bolnim in invalidom pa nosijo hrano domov. Vse usluge je treba plačati, dohodek pa gre v dobrodelne namene. V kuhinji velja kakor pri vseh drugih delih v mestu: kdor hoče, mu delo plačajo. Skupne kuhinje za tisoč ljudi so v vseh mestnih četrtih.

»Ali tudi vidva kdaj vzameta kosilo v skupni kuhinji?«

»Zelo redko,« se smeje Mary in s pogledom ošteje moža, »ker je John postal zelo izbirčen.«

»Pa vi, John, ali tudi vi delate?«

»Seveda, tukaj delajo vsi, le hudi bolniki ne. Delam v banki, kjer sem pravni svetovalec. V pisarni sem vsak dan od devetih do enih. Delam v centrali Bank of Sun City, ki ima petnajst podružnic.«

Vprašam, kakšne posle opravlja banka, čigav je kapital in v čigavi lasti je banka.

Banka je delniška družba, 50 odstotkov kapitala je v lasti Del Webb Development Company, 50 odstotkov pa sestavljajo investicije in pologi meščanov. Banka daje posojila, sprejema prihranke, opravlja transferje, operativno kreditira in opravlja vse denarne posle mestnih komunalnih služb, vključno z investicijami.

»Kot vsaka solidna banka,« ponosno pravi Byl.
Med številnimi vprašanji v anketnih listih je bilo tudi: Kako preživite prosti čas?

John ima poleg urejanja in zalivanja vrta še dva konjička. Trikrat na teden igra s člani kluba bowling na travi, ki je podoben kegljanju. Naslednja strast je ribarjenje.

In kje lahko lovi ribe v tej puščavi? John se zasmeji in navdušeno prinese dva velika albuma fotografij. Na stotine posnetkov, na vseh je John, kakšen njegov prijatelj, v športni ribiški opremi drži v rokah ulovljene postrvi. Posamezni primerki tehtajo celo štiri do pet kilogramov. Nekatere fotografije prikazujejo ribiče, kako mečejo v vodo trnke ali čepijo poleg idiličnega, hitrega potočka.

Vprašam, kje so nastale fotografije.

Odgovori, da na obrobju mesta. Pri načrtovanju Sončnega mesta je namreč Del Webb, ki je tudi sam ribič, zagovarjal takšno zamisel, ki so jo arhitekti uresničili. Tja so speljali rokav bližnje reke, zgradili manjši jez in naredili umetno jezero, iz katerega odteka potoček, umetni padec vode pa so dosegli z nanašanjem kamenja v strugo. V potoček so prinesli različne vrste kalifornijskih postrvi, ribji zarod obnavljajo v drstišču. Ribiška družina, v katero je včlanjen tudi John, skrbi za ribogojno področje, za drstišče in vse drugo, seveda spet s prostovoljnim delom.

Ribiška družina je nekaj posebnega. Članarina je izjemno visoka, število članov pa omejeno. Včlanjenih je vsega tristo ribičev, ki imajo dovoljenja, poleg njih je še petsto »pomožnih članov,« ki delajo v drstišču ali kot čuvaji.

V Sun Cityju sta tudi dve lovski družini. V prvi so lovci na nizko divjad, v drugi pa na visoko, se pravi na jelene, divje koze, divje svinje, srne itd. Družba za gradnjo mesta je načrtovala in uredila dve lovišči, v prvem so fazani, v drugem divje race in gosi. Vmes pa je poseglo društvo za zaščito živali in meščani so na referendumu odločili, da je na širšem območju mesta prepovedan lov, kar so potrdile mestne oblasti. Gojišč fazanov in rac niso ukinili, zato pa se sedaj fazani in race nemoteno sprehajajo po parkih in vrtovih.

Kaj se je zgodilo z lovci?

Vzeli so v zakup nekaj lovišč v severni Arizoni in ko se začne sezona, se odpravijo tjakaj na lov.

Gospa Mary v prostem času, »ima ga zelo, zelo malo,« veze goblene, ki jih izroči prostovoljni ženski zadrugi, ta jih prodaja, denar pa dajejo v dobrodelne namene.

Mary pravi, da vezenje goblenov ni njen konjiček, ampak nekakšna prijetna obveznost. Najbolj se odpočije med igranjem bridgea, včlanjena je v klub, ki je že dve leti zapored prvak mesta, na ženskem prvenstvu ZDA pa je dosegel tretje mesto. Johnova žana je strastna igralka bridgea. Televizije ne gleda, zaradi oči tudi bere ne rada.

Ob odhodu John ni hotel niti slišati, da bi poklical taksi. Odpeljal me je s svojim chevroletom, med potjo pa mi je pokazal številne znamenitosti mesta.
Med obiskom v slikarskem klubu so pozneje potrdili, da je trg s centralnim supermarketom hud arhitektonski spodrsljaj.

Samopostrežnica je petnadstropna, v njej je mogoče kupiti vse, kar si človek zaželi, in vseeno ne deluje prenatrpano. Narobe, oddelki v istem nadstropju se skladno dopolnjujejo, pregledni so, zato se kupci hitro znajdejo v nakopičenem bogastvu blaga in izdelkov.

Pregledal sem dve nadstropji, nato pa utrujen vstopil v sobo z napisom Uprava. Predstavil sem se postarani dami v predsobi in peljala me je k direktorju.

»Pet velikih, centralnih samopostrežnic je v lasti Del Webb Company,« je pojasnil direktor.

Poleg samopostrežnic dela tudi 148 manjših specializiranih trgovin in tudi te ima v rokah družba. Prodajalci, poslovodje, knjigovodje in podobno so domači prostovoljci, razen voznikov težkih tovornjakov za dovoz blaga in nosačev. Moški in ženske so se prostovoljno javili, da bodo delali v oddelku za preskrbo mesta in delajo štiri dni v tednu po šest ur. V oddelku za preskrbo je 4800 prostovoljcev.

»Prijavljenih je toliko prostovoljnih kandidatov, da razmišljamo o zmanjšanju delovnega časa za prostovoljce,« pravi direktor.

Vprašam, če so zasledili primere poneverb, kraj in negospodarnega poslovanja.

»Napak, ali kot vi pravite, poneverb, je zanemarljivo malo. Vsi naši sodelavci delajo izredno vestno in navdušeno. Sami

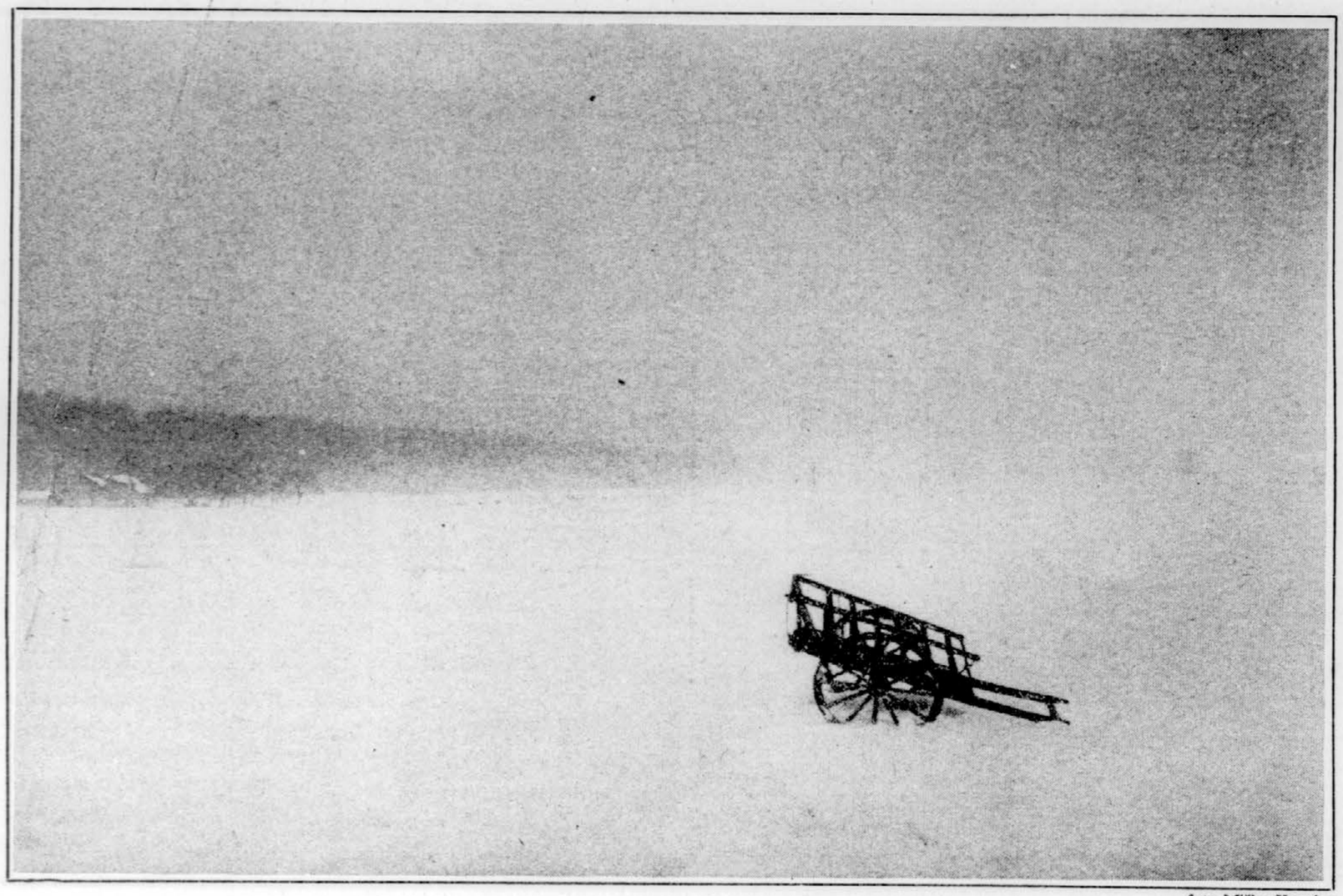

foto Miško Kranjec

POTOVANJA

Nevarne deroče reke svetovnih turistov

Za dve milijardi turistov ob koncu drugega tisočletja ne bo tako rekoč nobena daljava predolga, saj bo iz New Yorka prileteł v Avstralijo v pičlih osmih urah

STEPHEN PAPSON,
»The Futurist«, Washington

Spričo naraščajoče blaginje je turizem na najboljši poti, da postane največja industrija sodobnega sveta. V letih, ki so pred nami, bo močno vplival na trgovinsko bilanco, na okolje in politiko, seveda pa tudi na umetnost in kulturo narodov vsepovsod. Če ne pride vmes nič takega, kar bi zadržalo sedanji razvoj, bo leta 2000 po vsej verjetnosti potovalo skoraj dve milijardi turistov.

Zdaj smo v dobi množičnega turizma. Z izjemo kratkega zastoja zaradi naftnega embarga leta 1973 turizem narašča ves čas po drugi svetovni vojni. Po podatkih turističnega urada ZDA je leta 1978 v zahodnem svetu potovalo v to ali ono tujo deželo nad 260 milijonov turistov, ki so porabili skoraj 65 milijard dolarjev. Če prištejemo še izdatke turistov v okviru domačih dežel, vsota preseže 450 milijard dolarjev, to pa je okoli šest odstotkov bruto proizvoda zahodnega sveta.

Od leta 1960 narašča turizem v povprečju za dobrih 10 odstotkov na leto. Večina poznavalcev je prepričanih, da se bo ta razmah nadaljeval. Hudsonov inštitut napoveduje, da se utegnejo izdatki za turizem v prihodnjih dveh desetletjih povečati petkratno. Ob takšnem večanju bi turizem postal ena največjih, če ne celo največja industrija na svetu. Kakor kažejo ocene, bi ob stalni 10-odstotni rasti šlo leta 2000 na turistično potovanje 2 milijardi ljudi.

Turizem ima že zdaj ne le socialne in ekonomske, marveč tudi ekološke posledice svetovnega obsega. Večina dežel pozdravlja turiste, vse se potegujejo za čim večjo turistično kupčijo. Toda ko se bo turizem še bolj razmahnil, kakor napovedujejo za prihodnost, utegne prinesti prav toliko socialnih in ekoloških posledic kot gospodarskih ugodnosti. Mnoge dežele bodo morale znova pretehtati svojo turistično politiko.

Čeprav segajo zametki modernega turizma v leto 1840, ko je Anglež Thomas Cook začel prirejati organizirana potovanja, se je šele po drugi svetovni vojni razvil v veliko, množično dejavnost. V naslednjem bomo poskušali našteti nekaj razlogov za to.

Med značilnostmi poindustrijske družbe omenja sociolog Daniel Bell dejstvo, da se človeštvu ni več treba boriti z naravo tako kot nekoč. Tehnologija se je izpopolnila, proizvodnja dobrin in vsega, kar je bistveno za obstoj družbe, zahteva manj časa. V ZDA je trajal povprečni delovni teden na primer 1860. leta 70 ur, v sedemdestih letih tega stoletja se je skrčil na polovico. Bolj ko se družba modernizira, več prostega časa imajo njeni člani. Dohodki vsega prebivalstva se večajo, posameznik porabi manjši del svojega dohodka za osnovne potrebe. Večji del dohodka torej lahko namenja za druge reči, vključno s turističnimi potovanji. Leta 1976 je vozilo po cestah sveta 269 milijonov avtomobilov, dvakrat več kot v letu 1964. Tako je bilo tudi z letalskimi potniki: leta 1966 jih je bilo 200 milijonov, leta 1977 že 607 milijonov. Spričo raznih ugodnosti (popustov idr.) so priložnostni poleti dosegljivi praktično vsemu prebivalstvu modernih družb. Izvedenci pravijo, da se bo ta razvoj nadaljeval. Po njihovih ocenah bodo letalske družbe zahodnega sveta potrebovale do leta 1993 vsaj 4.600 novih letal, če bodo hotele ustreči naraščajočemu povpraševanju po letalskih vozovnicah. Mnoga nova letala, med njimi boeing 767, zračni avtobus A-310-200 in lockheed L-1101-400, bodo uvedla novo tehnologijo, ki bo omogočala prevoz več potnikov ob manjši porabi goriva.

Moderno delo je specializirano, razdrobljeno, enolično zaradi ponavljanja ali rutinsko. Človek bi kar ušel, potovanje zadovoljuje to potrebo po begu. Ločitev časa na delo in brezdelje je morda preveč poenostavljena. V knjigi »Vsakdanje življenje v sodobnem svetu« navaja Henri Lefebvre tretjo kategorijo, tako imenovani prisilni čas ali čas obveznosti, ki zajema razne opravke, kot je priprava na delo ali vzdrževanje doma. Potreba po begu od takih opravkov in enoličnega dela očitno spodbuja k potovanju. »Beg od vsega« pomeni začasen umik od vsega, kar se ponavlja, ne le od vsakdanjega dela.

Nekdo je zapisal, da je televizija, ki gledalcu zagotavlja stalne stike s svetom, ustvarila neke vrse svetovno vas. Leta 1978 je bilo na vsem svetu 792 milijonov televizorjev. Sateliti posredujejo informacije v več krajev po svetu, novice se širijo hitreje kot prej. Ob tem okencu v svet si človek zaželi potovanja.

Zaradi tega in spričo propagande raznih turističnih agencij, češ da zapravi delček življenja, kdor si v dneh dopusta ne privošči vsaj krajšega potovanja, je v industrijskih deželah čedalje več ljudi, ki se odločijo za dva daljša izleta na leto. Mnoge družine delijo dopust, tako da gredo na potovanje za 8-10 dni v glavni turistični sezoni, kasneje pa si izberejo še drug, krajši oddih, ki traja tri do pet dni. Nekateri turistični kraji se prav specializirajo za takšne kratke dopuste. Tako turisti obiskujejo eksotične zalive, tropske džungle in gorsko divjino.

> *Silovit razvoj turizma utegne povzročiti nesoglasja in spore, prometni infarkt, zamero ali celo nasilje, zato bodo morale vlade pretehtati svojo turistično politiko*

Med poglavitnimi razlogi za razvoj turizma je nov vir dohodkov za ugodnejšo trovinsko bilanco. To spoznanje je spodbudilo vlade številnih dežel, da so začele pospeševati turistično dejavnost. Turisti iz premožnih dežel potrošijo na svojih izletih precej denarja. Bogate dežele poskušajo po drugi strani izravnati te izdatke, zato vabijo turiste od drugod ali pa prepričujejo domače prebivalce, naj potujejo po domačih pokrajinah. Ob dvestoletnici ZDA na primer so številne vladne kampanje močno pospešile domači turizem.

Razvoj turizma ugodno vpliva na plačilno bilanco deželie gostiteljice, hkrati pa ji nalaga, zlasti tisti v razvoju, številne nove dolžnosti, med drugim uvoz ustrezne hrane, avtomobilov in še česa. Turistična dežela mora poskrbeti za sodobno infrastrukturo, kajti tuji turisti pričakujejo tudi v predindustrijskih deželah moderno nastanitev, ceste, letališča, naprave za odstranjevanje odpadkov, policijsko in gasilsko službo, bolnišnice ipd., za graditev in vzdrževanje vsega tega pa je treba precej denarja. Širjenje turizma privablja naložbe multinacionalnih družb, katerih restavracijske in hotelske mreže spodrinejo domačo gostinsko dejavnost, s tem pa odnašajo dobiček iz dežele gostiteljice.

Turizem spremlja in pospešuje gospodarsko rast, graditev modernih naprav, naložbe in naraščajočo zaposlenost. Že res, modernizacija je zaželena, vendar se ob tem vsiljujejo številna vprašanja. Ali naprave, zgrajene za turiste, uporabljajo samo turisti? Kakšen učinek ima moderna infrastruktura na tradicionalno družbo v novi turistični deželi? Ali so ugodnosti, ki jih naložbe v turizem prinašajo prebivalstvu nasploh, tj. deželi kot celoti, enakovredne tistim, ki bi jih zagotavljale investicije v kako drugo industrijsko panogo ali dejavnost?

Dober ali neugoden gospodarski vpliv turizma je odvisen od razvojne stopnje turistične dežele. Turistični učinek, pozitiven v poindustrijski družbi, utegne biti v predindustrijski deželi negativen. Turizem na primer zagotavlja zaposlitev, toda to delo je večinoma sezonsko. Če dežela ima sezonsko delovno silo, ki je sicer zaposlena drugod, daje turizem zaposlitev tem ljudem, ne da bi jih prikrajšal za možnost stalne zaposlitve. V industrijskih družbah, kjer mnogo mladih ljudi študira, študentje delajo v turističnih krajih kajti sezonsko delo je prav tisto, kar ta skupina prebivalstva želi. V predindustrijski družbi pa ni tako. Turizem, ki potrebuje ljudi le za sezonsko delo, marsikje polaga temelje za obrobno delovno silo. Če bi tam vlagali denar v stalno in ne v sezonsko dejavnost, bi bila delovna sila stalnejša in manj obrobna.

Turizem v deželi gostiteljici vpliva tudi na socialno ekonomski položaj posameznikov, stalnih prebivalcev v turističnih krajih. Če se turizem širi dovolj izrazito, da kraj velja za turistično naselje, se sorazmerno zvišujejo tudi cene, zlasti stanarine. To pritiska na finančni položaj posameznikov, ki živijo od stalnih določenih dohodkov. Študija, ki so jo izvedli v Lake Placidu, je pokazala , da so zlasti starejši letniki nasprotovali predlogu, da bi bil ta kraj prizorišče zimskih olimpijskih iger 1980. Ti ljudje so imeli pomisleke , češ da naraščajočim stroškom, ki jih marsikje povzroči turizem, ne bodo sledili ustrezno višji dohodki.

In naposled, turizem ne zagotavlja stanovitne gospodarske rasti. Čeprav je res, da turizem raste in se širi po vsem svetu, nikakor ni rečeno, da mora biti tako tudi v vsakem turističnem kraju. Turisti so v svojih ciljih muhasti, nepredvidljivi. »Disneyev svet« na primer, je na Floridi premaknil osrednji turistični cilj iz Miami Beacha v Orlando. Za zdaj je še prezgodaj ugibati, kakšen učinek bo imel razvoj Atlantic Cityja kot novega mesta igralnic na Las Vegas, dosedanje središče iger na srečo.

Nasploh velja turizem za čisto industrijo, vendar ga spremlja to in ono, kar je neugodno za okolje. Turisti so uničili že marsikatero nedotaknjeno divjino. Ameriški naravni parki so nazoren primer za to. Popotnik, ki je taboril v naravnem parku Great Smoky Mountains, je ugotovil: «Saj je tako, kot bi taboril na parkirnem prostoru!«

Turisti in zanje potrebne naprave pogosto zavzamejo najboljša območja za rekreacijo. Na zahodnoindijskih otokih so se morali domačini umakniti v notranjost, ker so turistične organizacije pokupile najlepše zalive in obale. Turizem v lepi, slikoviti pokrajini pomeni naraščanje prebivalstva. Turisti, ki jim je kaj posebno všeč, se vračajo. Če imajo možnosti, si kupijo sezonsko bivališče, kamor se nekateri preselijo ob upokojitvi. V okolici Boona v Severni Karolini je bilo zaradi tega precej težav. Nekaj družb je od kmetov kupovalo zemljo, na kateri so gradili tako imenovane druge domove. Cene zemlje so poskočile, davki so se povečali, to pa je pregnalo še več farmarjev. Na otoku Princ Edward in Novi Škotski so ukrenili vse potrebno, da bi preprečili tak zaplet. Sprejeli so zakone, po katerih ljudje od drugod ne morejo kupovati zemlje.

Razvoj turizma lahko tudi ugodno vpliva na okolje. Ker se slikovita pokrajina spreminja v tržno blago, jo marsikje poskušajo zaščititi, na otoku Princ Edward in v Vermontu na primer tako, da so omejili turistično propagando. V Halifaxu (Nova Škotska) so z dohodki od turizma prenovili staro mestno središče, ki so ga razglasili za »lastnino zgodovine«.

Množični turizem vpliva na življenske navade dežele gostiteljice, povzroči lahko tudi komercializacijo tradicionalne kulture. Kakor na določenem območju narašča turizem, tako se odnosi med turisti in domačini spreminjajo iz osebnih v neosebne. Turist ni več spoznaven tujec, temveč posameznik iz nespoznavne množice tujcev, ki jih je treba olajšati za čimveč denarja. V odnosih med domačini in tujci prevlada komercialna osnova, nekateri domačini prodajajo tujim turistom stare družinske dragocenosti kot spominke in prevzemajo vlogo zvodnikov. Študija Gerarda Francillona »Turizem na Baliju, njegova gospodarska in socialno kulturna plat« na primer ugotavlja celo komercializacijo sakralnih vidikov kulture: svete kraje so marsikje spremenili v turistična zbirališča, verske obrede in plese pa so preoblikovali v razvedrilo za tujce.

Tudi slog v kulturi se prilagaja tujcem. Arhitektura, umetnine in izdelki umetne obrti pogosto dobivajo poteze pretirano poudarjenega lokalnega sloga v poskusu, da bi stopnjevali enkratnost in avtentičnost. Pri spominku gre predvsem za to, da takoj spoznaš, od kod je, turist pa s svojim povpraševanjem odloča, kateri slog umetnosti ali umetne obrti bo cvetel in kateri bo izginil. Okus tujcev iz daljnih krajev torej usmerja lokalno kulturo turističnega kraja.

Po številnih napovedih bo turizem okrog leta 2000 ena največjih industrijskih dejavnosti, vendar pa utegne pomanjkanje energetskih virov nekoliko upočasniti njegov razmah. Odkritja novih virov energije, primerne za prevoz, bi seveda dalo turizmu še poseben pospešek. Turistov bo čedalje več. Dežele se razvijajo, med njihovim prebivalstvom bo vedno več ljudi, ki si bodo lahko privoščili potovanje. Daljša življenjska doba in boljši načrti za pokoj bodo pripomogli , da bo imelo več starejših ljudi čas in denar za turistične krožne plovbe, polete idr. Obetajo se novi turistični cilji, Kitajska na primer se utegne že v bližnji prihodnosti potegovati za zahodne turiste.

Kako so turisti potovali denimo pred 50 leti, kako potujejo zdaj in koliko časa bo trajalo potovanje okrog leta 2000? V ponazoritev poglejmo nekaj pomembnejših točk na svetovnem zemljevidu. Leta 1929 je potreboval potnik iz New Yorka v London (seveda z ladjo) pet dni, do Moskve teden dni , do Sydneya v Avstraliji pa dva tedna. Dvajset let kasneje (1949) je trajal polet iz New Yorka v London 18 ur, v Mosko en dan, v Sidney pa dva dni. Leta 1969 so se poti časovno skrajšale na sedem, devet ur in en dan, zdaj pride iz New Yorka v London v štirih, v Moskvo v devetih urah in v Sidney v enem dnevu, na prelomu stoletij pa bodo potrebovali za te razdalje z nadzvočnim potniškim letalom tri oziroma štiri ure, v Avstralijo pa osem ur.

Seveda bodo imele tudi vremenske napovedi čedalje večjo vlogo pri načrtovanju turističnih potovanj. Pred pol stoletja so le tu in tam napovedovali vreme za naslednji dan, leta 1950 so vremenoslovne službe kratkoročno napovedovale vreme za ozemlje vse dežele, leta 1970 je že precej turistov snovalo načrte ob upoštevanju vremenskih napovedi, zdaj nam za nekaj dni že dobro napovedujejo vreme, na prelomu tisočletij pa bodo turisti delali načrte na podlagi nekajtedenskih vremenskih napovedi.

Prihodnji dve desetletji bosta nedvomno prinesli nadaljnjo rast turizma. Kakor se bodo množili turisti, tako bo naraščal tudi njihov vpliv na okolje. Lahko se zgodi, da bo število turistov preobremenilo zmogljivosti dežele gostiteljice. To utegne povzročiti nesoglasja in spore, prometni infarkt, zamero in celo nasilje. Na tej točki bodo vlade prisiljene pretehtati svojo turistično politiko, morda v tem smislu, da bodo določile, koliko tujih turistov sme v določenem obdobju priti v njihove dežele. Tako bo zdaj strma krivulja na turističnem grafikonu bržkone postala nekoliko položnejša, ob čedalje večjem številu potovanja željnih turistov pa se bo prilagajala zmogljivostim turističnih dežel.

---

urejajo izložbe in razmeščajo blago po oddelkih. Včasih imam vtis, da se igrajo, tako radi delajo.«

In kako je s plačami in nagradami?

»Normalno, vsakemu prostovoljcu zapisujejo delovne ure, učinek in nagradne točke. Konec tedna vsi dobijo plačilno kuverto, vendar jih le malo obdrži zasluženi denar, večina takoj naloži denar v hranilni in podporni sklad. V ta centralni sklad mesta se stekajo prostovoljni prispevki, ki jih uporabljamo za investicije in za pomoč socialno ogroženim ali siromašnejšim.«

Zjutraj smo si vsi udeleženci seminarja v spremstvu predstavnika družbe ogledali kooperativne tovarne oziroma delavnice.

Prva kooperativna tovarna je velika delavnica, v kateri izdelujejo predmete in nakit iz srebra. Delavnica je moderna in dobro opremljena s stroji za izdelavo nakita, kot igrače majhne stružnice brnijo, stiskalni in odtiskovalni stroji se jim pridružujejo z ropotanjem.

V podjetju je 112 delavcev. Glavno surovino, srebro, dobivajo iz sosednje Mehike, poldrago kamenje pa uvažajo iz Brazilije.

Po tovarni nas vodi in nam pojasnjuje direktor, ki je že pri predstavljanju poudaril, da je na novo izvoljen. Med pogovorom v pisarni je pozneje pojasnil, zakaj je poudaril besedi novo izvoljeni.

Podjetje je lansko leto končalo z zelo uspešno bilanco, v razne sklade so namenili več kot 50.000 dolarjev čistega dobička. Takratni direktor je izdelal načrt za racionalno izkoriščanje tega dobička. Čeprav je bil pred upokojitvijo in prihodom v Sun City profesor čiste filozofije, so se v njem nenadoma prebudila managerska nagnjenja. Odločil se je, da za 50.000 dolarjev najame veliko posojilo, ves denar pa investira v nadaljnjo modernizacijo in razvoj »svoje« tovarne. Predstavljal si je, da bo podjetje preraslo v sodobno avtomatizirano tovarno srebrne posode in nakita. Takrat pa je izbruhnil upor.

Brž ko je prišel na dan s svojimi načrti, so se najprej uprli organizatorji proizvodnje, kmalu pa so se jim pridružili vsi ostali prostovoljni delavci. Prišlo je do stavke in upora, kar je trajalo tri dni. Posredovali so predstavniki družbe in komunalnih skupnosti in ker so delavci vztrajali pri svojem, je direktor moral odstopiti. Iz protesta se je izselil in prodal svojo vilo.

Novega direktorja smo vprašali, v čem je bilo bistvo spopada, in zakaj kolektiv ni hotel sprejeti tehnološke modernizacije.

»Ne gre za tehnologijo, ampak za to, da bi našo obrtno podjetje spremenili v visoko produktivno tovarno.«

Nekateri smo glasno povedali, da ne razumemo, v čem je razlika.

»Glejte,« nam razlaga direktor, ki je bil prej po poklicu biolog. »Vodilna ideja mojega predhodnika je bila zaslužek, dobiček. Delati je treba zaradi zaslužka. Kakor veste, je to poglavitno geslo v Združenih državah in v vsem svetu, če hočete.

Meščani čudovitega Sun Cityja smo v težkih letih dela, žrtvovanja, odpovedovanja in upanja presegli ta svet, ki gradi na delu zaradi zaslužka. Ko smo postali prebivalci tega mesta, smo se približali preddverju sreče, stopili smo v novi, boljši, srečnejši in bolj veseli svet. Tukaj nihče ne dela zaradi zaslužka. Prejšnji direktor nam je na začetku direktorske kariere razlagal svoje filozofsko prepričanje. Govoril je, da ljudje v Sun Cityju in v našem podjetju ne delajo, amapk uživajo zlate dneve zrelega življenja. Pristavil je tudi, da nihče v uživanju ne bi smel biti neaktiven, temveč nasprotno.

To so tudi naša načela, ki jih upoštevamo in delamo naprej po starem, z ljubeznijo in svobodnim udejstvovanjem. Kmalu smo uspeli, kajti naš srebrni nakit, ki je znan kot staroindijanski okraski, prodajajo in kupujejo v najbolj ekskluzivnih zlatarskih delavnicah Združenih držav.«

Predstavnik družbe Del Webb je dopolnil dr. Ernesta in posredoval kopico podatkov. V mestu je nad 700 klubov, društev in sekcij. Poleg velikega združenja veteranov druge svetovne vojne sta še klub pilotov druge svetovne vojne, klub mornariških oficirjev itd. Največ klubov imajo konjički, začenši s filatelisti, amaterskimi slikarji, do rejcev čistokrvnih psov.

V mestu je cela vrsta zborov in orkestrov, med njimi je najbolj znamenit simfonični orkester, ki kdaj pa kdaj gostuje po ZDA. Osem pihalnih godb prireja skoraj vsak dan koncerte in javne nastope v parkih in na raznih prireditvah.

V večini klubov, v kolikor niso izključno za moške, nudijo članom bogat program: od dobre hrane, raznih zabav, do biljarda, kegljanja, kvartanja, do filmskih predstav, vsak večer pa so na sporedu tudi plesi.

»Kljub temu,« je končal dr. Ernest obširno pripoved, »v našem mestu porabimo največ alkohola na prebivalca. Naj bom natančnejši, v Sun Cityju smo največji potrošniki žganih pijač, viskija, vodke, šerija ne samo v združenih državah, temveč celo na svetu. Nič kaj razveseljiva resnica, ki jo lahko delno opravičimo z visokim, nadpoprečnim standardom meščanov. Vseeno nam ta podatek veliko pove.«

Poslovilni koktejl nam je priredil gospod Danner. Na tiskanih vabilih je pisalo, da nas vabi »Mister Ellis Danner, President of H. O. A.« Ko so nam v recepciji izročili vabila, so dodali, da je Danner »glavni« in najvplivnejši človek v Sun Cityju.

Vprašali smo, ali je Danner predsednik družbe Del Webb, nakar so pojasnili, da je predsednik mesta. Ker se nismo mogli zediniti, kaj pomeni predsednik mesta, kadar gre za mesto, kot je Sun City, smo nehali razpravljati.

Ko nas je gostitelj pozdravil v slovesni hotelski dvorani, smo se ponovno vprašali, kdo je in koga predstavlja.

Gospod Ellis Danner je stopil na sredino dvorane in poslovno jedrnato razložil, da ni niti župan niti načelnik Sun Cityja, ampak navaden meščan, ki je prišel semkaj leta 1972, ko si je kupil hišo za 180.000 dolarjev. Meščani so ga izvolili za predsednika združenja lastnikov hiš v Sun Cityju (kratica za to združenje – H. O. A. – je bila na vabilih).

Vsi meščani so člani tega združenja, zato je dobilo posebne pravice. Združenje oziroma njegov predsednik je edini polnopravno izvoljeni predstavnik mesta, s čimer je predsednik dobil mandat, da predstavlja mesto in njegove meščane. Kar pomeni, da je dobil vse pravice vrhovne mestne oblasti.

»Jaz,« je nazdravil gospod Danner z dvignjenim kozarcem viskija, »pravzaprav ne predstavljam nobene zakonite oblasti, ampak sem samo predstavnik zasebne organizacije. Če verjamete ali ne, nihče se še ni pritožil zaradi naše organizacijske strukture. Že na prvih sestankih smo si zastavili vprašanje, kaj bi z mestno administracijo in s številno birokracijo, kaj bi z vsem tistim, kar predstavlja državo in oblast. Mi, govorim o meščanih Sun Cityja, predstavljamo neizčrpen rezervoar vseh mogočih specialnosti in strokovnosti. Vsi smo dobro in strokovno delali in zakaj bi sedaj iskali drugod nekakšne strokovnjake, ki bi jih drago plačali, oni pa bi nam ukazovali? Tako bi bili spet državljani, ne pa ljudje. Tako smo se dogovorili in tako se je začelo!«

Udeleženci seminarja ga vprašamo, kje je v tej strukturi našla svoj prostor družba Del Webb.

»Del Webb je veliko pametnejši, kot si mislite. Ne pozabite, da ima družba zelo velik zaslužek. Gospod Del Webb je povedal, da je imel samo lani 12 milijonov dolarjev čistega dobička, po izplačilu davkov in drugih obveznosti. Prav tako ne pozabite, da je tudi on že prekoračil petdeseto leto. Njegova načela, ki so nas pritegnila, so na kratko: *sonce* in *večno poletje*, *aktivnost*, da se zavedaš svoje življenjskosti in koristnosti, *družba* kot izhod iz samote in osamljenosti. Ta načela so zapisana v grbu našega mesta, zato se imenuje Sun City – sončno mesto druge mladosti.«

NOVOLETNA NAGRADNA KRIŽANKA

SESTAVIL: VIŠKO KORENT

VZKIPLJIVOST, ŽIVOST

POTRATNA ŽENSKA

TEKSTILNI IZDELEK

PRITOK DONAVE V ROMUNIJI

SELEN

TRINITROTOLUOL

GRŠKA POKRAJINA

DEŽELA VALONCEV

UVELJAVLJENJE, OBNOVA

DEL SKLADBE V ZADRŽANEM TEMPU

PRIOR

ZLI DUH

PORTUGALSKI VODITELJ

KOLIČINA, DELEŽ

LIBANON

SLIKAR KARAS

MESTECE PRI ZADRU

DOMAČA ŽIVAL

IZDELOVANJE BEŽNIH OSNUTKOV

TROPSKO DREVO Z DEHTEČIMI CVETI

NRAVOSLOVEC

MOŠKI SUKNJIČ

MAJHNO KORITO

TLAKOMER S KOVINSKIM PERESOM

KVASINA

KRAJ PRI OPATIJI

BIVŠI IT. AVTOMOB. DIRKAČ (ALBERTO)

ŽENSKA, KI GOVORI HRVAŠKO NAREČJE

SL. GLED. IGRALEC

JAPON. DENAR

SRBSKO M. IME

CELJE

IRIDIJ

ORIENT. DOMAČE SUKNO

KORDILJERE

VODNA PREGRADA

NAUK TEOLOGA JANSENA

IZOLACIJA

VILI VODOPIVEC

PUŠKA Z ENO CEVJO

SOPRIPADNOST K ORGANIZACIJI

TUJA OBLIKA ŽENSKEGA IMENA

IGRA NA SREČO

ŽIDAN STEBER

FINSKO INDUSTR. MESTO

ŽLEBIČ V DOGAH PRI SODU

NAJSTAR. CERKVENO ZBORNO PETJE

NEMŠKI FIZIK (MAX VON)

TANTAL

UBOJ ENEGA OD STARŠEV

KLOR

UMRLI AFR. POLITIK (MODIBO)

OGRAJA

SODNIK V GR. MITOL. PODZEMLJU

GLAS OB UDARCU JEZIKA OB OBLESNI

REŽISER IVES

POKRAJINA NA SEVERU ZRN

SVOJINA, IMETJE

REAKCIJA TKIVA NA VROČINO

ENAKA VOKALA

TV SPREJEMNIK

SENČNICA

POSEKA V GOZDU

NERILNIK ZA NEPRAVILNA DEBLA

RUS. PISEC (LEONID)

AVSTRIJSKO JEZERO

KIT. LUKA (TALIEN)

POLITIK GRIVČEV

SOUSTANOVITELJ JEZUITSKEGA REDA (FRANC)

POSINJELOST KOŽE ZARADI PODMANJKANJA KISIKA

POPEVKAR FLISER

VODENJE LETALA ALI LADJE

NAJDALJŠI DESNI PRITOK SAVE

GR. BOGINJA MAŠČEVANJA

IVAN JEZERNIK

DAN. SKLADATELJ (NIELS)

JUG. POLITIK (DJURO)

AZIJSKI VELETOK

SREDIŠČE NEPALA

IND. MESTO (TADŽ MAHAL)

REZULTAT

VRSTA POLOPICE

PROSTORNINA ZA HRANJENJE BLAGA

KONCERTNA ALI PLESNA DVORANA

OREL V GERMANSKI MITOLOGIJI

DEL VOZA

RADENSKA Z DODATKI

IT. POLITIK (PIETRO)

BOKSAR FRAZIER

IZRAZ PRI KARTAH

OBZALOVANJE

REKA S SLAPOVI V ZDA

AM. IGRALEC (CARY)

PREBIV. DANSKE

OSEBA IZ „TUGOMERKA“

FR. PREPROGA

VRSTA POLTROJIH KOLOIDOV

VODILEN, GOSPODUJOČ POLOŽAJ

VALDOLTRA

POŽELENJE

BORIS KIDRIČ

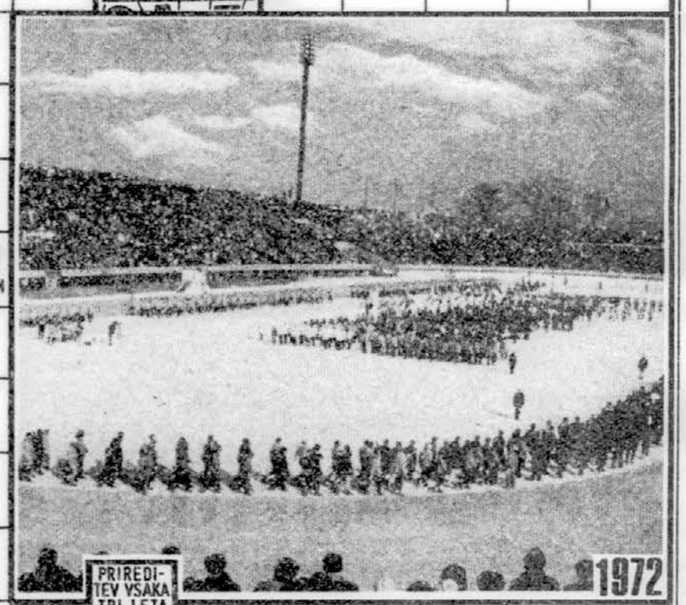
ZVESTOBA

KOPER

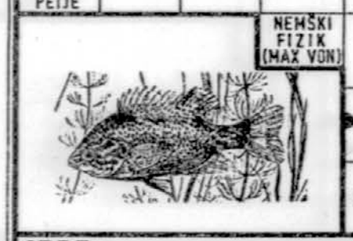
IZOLA

PLOD STROČNIC

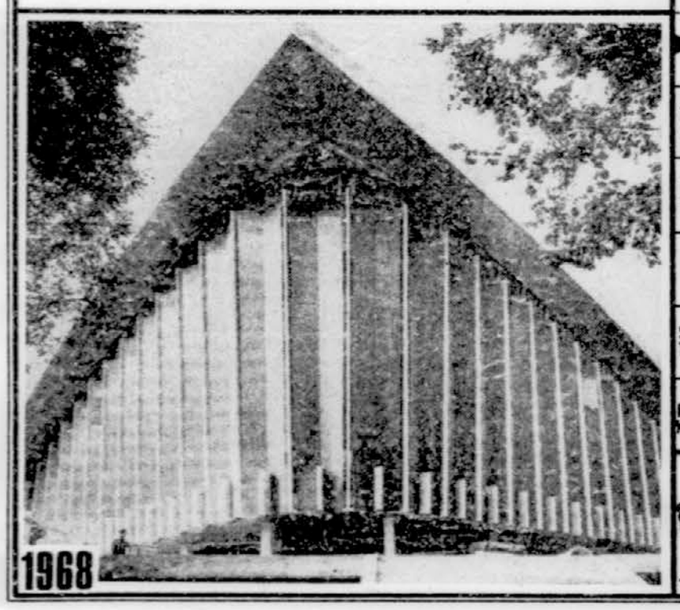
NAJEMNI AVTO Z VOZNIKOM

PRIREDITEV VSAKA TRI LETA

RAZUMNOST, SMOTRNOST

MAKEDON. NARODNI PRAZNIK

NAJDENA DEKLICA

VZDEVEK GOETHEJEVE MATERE

BENETKE

LJUDEVIT GAJ

NAŠA ZAHODNA SOSEDA (ORIG.)

TROPSKI LENIVEC

TRATA, RUŠA

SVETIŠČE, TEMPELJ

SUITA RIMSKEGA-KORSAKOVA

BOMBAŽNA TKANINA

RUDA

USODA

ZLAGANJE V ZAVITEK

PRIZORIŠČE, BORIŠČE

NIŠ

HRV. GLASBENIK (OZREN)

REKA V SZ IN MONGOLIJI

VOJAK V TANKU

ŠAPE

BELIČNIK

JEZIKOSLOVEC LOGAR

BELG. MESTO (AALST)

AM. ZVEZNA DRŽAVA

MENCINGERJEV UTOPIČNI ROMAN

MESTO PRVEGA NAPOLEONOVEGA PORAZA

POKRIT HODNIK NA ALPSKI HIŠI

NEHRAVNOST

GRŠKA POKRAJINA

UMRLI AM. KEMIK (LARS)

ZAPISEK

VRSTA MINERALA

NORDIJSKA POVEST

APNJENJE

ZGANA PIJAČA

ODHOD IZSTOP

ANTON INGOLIČ

KARAHBOL

GR. BOGINJA ŽARJE

POZITIVNA ELEKTRODA

NIELSEN

OTOČJE MED SEV. IN JUŽ. AMERIKO

NOSILEC V OSTREŠJU

SLOV. FIZIK (ANTON)

SEDEM DNI

PONAVLJALEC RAZREDA

MOŠKI GLAS

NAPRAVA NAD ŠTEDILNIKOM

SVOD, OBOK

VOJAK INŽENIRSKIH ENOT

IZAKOV SIN, EZAV

SL. PISEC IN DRAMATURG (SAŠA)

IRSKA (ORIG.)

ORODJE ŽANJIC

ZIB, NIHAJ

IVO ANDRIĆ

ŠKOFOVSKA KAPA

PLANOTA V SUDANU

SREDNJEVEŠKA ZVEZA NEM. TRG. MEST

DOMAČE Ž. IME

TUJE Ž. IME

NADA VIDMAR

KRAJ POD FRUŠKO GORO

PREDEL OB BLEJSKEM JEZERU

ENOTNOST

ZAMAŠČENOST

OKSID

EGIPČANSKO BOŽANSTVO

NEMŠKI FILOZOF IMMANUEL

PRAVOSLAVNI DUHOVNIK

PAS PRI KIMONU

KOSITER

ZORANA ZEMLJA

PORTUGALSKA LUKA (PORTO)

NEOLIKAN ČLOVEK

ČETRTI RIMSKI KRALJ

GRŠKI ZEMLJEPISEC

ČELOVŠKO SPORTNO DRUŠTVO

DESNI PRITOK KOLUBARE

ZVIŠANA NOTA „g“

UMRLI GANSKI POLITIK

KANON

ZAŠČITA, VARSTVO

LJUDSKA TEHNIKA

RASTLIN. BODICA

SRB. FILM. IGRALKA (EVA)

JUŽNOAM. PAPIGA

GEOMETR. POJEM

DALMAT. Ž. IME

AVSTRALSKI DIVJI PES

CIRKUŠKI IGRALEC

RISBA: BRANE SOTOŠEK

PLATINA

Za pravilno rešitev novoletne slikovne križanke, ki kaže prizorišče zadnjih treh zimskih olimpijskih iger in letošnjih, ki se bodo začele 13. februarja, bo žreb razdelil nagrade v skupni vrednosti 5000 dinarjev:

PRVA NAGRADA: 1500 DINARJEV
DRUGA NAGRADA: 1000 DINARJEV
TRETJA NAGRADA: 500 DINARJEV
DVAJSET NAGRAD PO 100 DINARJEV

Celo stran z vpisano rešitvijo pošljite na naslov: **UREDNIŠTVO DELA, poštni predal 29, 61000 Ljubljana.** Na kuverto napišite **NOVOLETNA KRIŽANKA.** Če boste poslali več rešitev, označite število rešitev na ovitku. Pri žrebanju bomo upoštevali vse rešitve, ki bodo v uredništvo do vključno torka, 8. januarja 1980. Izdi žrebanja bo objavljen v sobotni številki Dela 12. januarja.

Reševalci iz Ljubljane lahko vržejo rešitve v nabiralnik nagradnih ugank v veži poslopja v Tomšičevi ulici 3.